

પ્રકાશકીયમ्

સર્વાવતારી શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાન આ પૃથ્વી ઉપર પધારી અનંત જીવોના કલ્યાણ માટે મંદિરો બનાવી, શાસ્ત્રોના સિધ્યાંતરૂપ આચાર્ય અને સંતો દ્વારા મોક્ષના દ્વાર ખુલ્લા કર્યા. પણ...

આજના ભૌતિક યુગમાં માનવ વધુ વ્યસ્ત બન્યો, દૂર દેશ-પ્રદેશ-વિદેશ આવન-જાવન થયું. પરિણામે વડિલોથી દૂર રહેવાનું થતાં ધીરે ધીરે સત્સંગ પરંપરાના સંસ્કારો ઘટવા મંડ્યા. હાલના ઈલેક્ટ્રિકસ્યુસાધનો અને મિડિયા દ્વારા સંપૂર્ણ જીવન વ્યવહાર બદલાઈ ગયો. આવા વ્યસ્ત સમયમાં પણ આપ આપણા પરિવાર સાથે રહો, સાથે બેસી ઘરમાં ભોજન કરો, યોડો સમય આપણા સંતાનો સાથે વ્યક્તિગત મળી હેતુ-પ્રેમથી વર્તો, આપણો ઈતિહાસ, પરંપરા અને સભ્યતાની વાર્તા કરીએ તેની અતિ જરૂર છે. કારણ કે બાળકો આપણું ભવિષ્ય, મૂડી, સાથે ધર્મ, સંપ્રદાય અને દેશનું ભવિષ્ય છે.

આવા સંસ્કારી જીવન ઘડતર માટે અતિ ઉપયોગી અવું ભુજ મંદિર દ્વારા “ધર સત્સંગ સભા” નામનું પુસ્તક પ્રકાશન કરી રહ્યા છીએ.

આજના હરણફળ યુગમાં મા-બાપ અને સંતાનો સર્વ રીતે નજીક રહે તે માટે અક્સીર દવા છે આ “ધર સત્સંગ સભા” પુસ્તક.

આપણા જીવન અને ઘરમાં સુખ, શાંતિ અને સમૃદ્ધિ માટે શું કરવું ? તેની ચાવી આપેલી છે.

આ પુસ્તકનું અનુશરણ કરવાથી દિવસ દરમ્યાન થયેલી સંસારિક વિટંબણાઓ દૂર થશે અને જીવનમાં શાંતિ સાથે આનંદ થશે, પરિવારમાં સંપ, સ્નેહ, દિવ્યભાવ વધશો. કુટુંબમાં સંસ્કારનું અદ્ભૂત સર્જન કરનારું આ છે આ “ઘર સત્સંગ સભા” પુસ્તક. તો ચાલો આપણો આ ઘર સત્સંગ સભા પુસ્તક આપણે વસાવીએ, વાંચીએ, વંચાવીએ અને અનુસરિએ.

આ પુસ્તક પ્રકાશનમાં જે જે સંતો ભક્તોએ સહયોગ આપ્યો છે તેમને મહારાજ સર્વ રીતે સુખીયા રાખે. આનું જીણવટ પૂર્વક સંશોધન કર્યું છે છતાંય કાંઈ ક્ષતિ રહી જવા પામી હોય તો ક્ષમ્ય ગણશો, એજ

લી. મહંત સદ્ગુરુ પુરાણી સ્વામી ધર્મનંદનદાસજી
શ્રીસ્વામિનારાયણ.

પ્રસ્તાવના

“ધર સત્સંગ સભા”

“સત્સંગ” શબ્દ જ સત્ત્વગુણનું પ્રેરક છે. જ્યાં સત્સંગ હોય ત્યાં સદ્ગુણિત હોય, સદ્ગુણાનું પ્રેરક હોય, સદ્ગુણાનું પ્રેરક હોય. જ્યાં સત્સંગ હોય ત્યાં સદ્ગુણિત હોય, સદ્ગુણાનું પ્રેરક હોય, સત્ત્વગુણથી પ્રેરિત સદાચાર હોય. એવી કઈ વ્યક્તિ હોય કે જે પોતાનાં પરિવારના સભ્યોમાં સત્ત્વગુણ ન ઈચ્છે? પરિવારજન સદાચારી હોય તેવી ભાવના ન રાખે? સદાચાર એ સજજનતાનો ગુણ છે. સત્સંગનો અર્થ જ સજજનતાનો સંગ, સજજનની સોબત એવો થાય છે. સત્સંગનો એક અર્થ સત્ત્વનો સંગ એવો પણ થાય છે. અને જ્યાં સત્ત્વ હોય ત્યાં સત્ત્વગુણ પણ હોય છે. સત્સંગ દ્વારા સત્ત્વગુણનું સંવર્ધન થાય છે.

બાળક કુટુંબમાં-ધરમાં જે કાંઈ જૂએ છે તેનું અનુકરણ કરવા પ્રેરાય છે. ધરના સભ્યોની વાણી, વર્તન, વ્યવહાર સંસ્કાર વિગેરેની વ્યાપક અસર તેના માનસપટ પર પડે છે. જો સંતાનનોને સત્ત્વગુણી, સુસંસ્કારી અને સદાચારી બનાવવા હોય તો “ધર સભા” અનિર્વાય છે. સત્સંગથી સંસ્કારોનું સંવર્ધન થાય જ છે. સાથે સાથે ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને ભક્તિમાં દફ્તા આવે છે. ઈશ્વર પ્રત્યેની આસ્થામાં અભિવૃદ્ધિ થાય છે.

જીવનને જીવંત-ધબકતું રાખવા જીવનમાં વૈવિધ્ય આવકાર્ય છે. જીવનમાં વૈવિધ્ય લાવવા મનુષ્ય અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓમાં પ્રવૃત્ત રહે છે. સમયનો અભાવ હોવાથી ફરિયાદ કરનાર વ્યક્તિ પણ મનોરંજન માટે સમય ફાળવી જ લેતો હોય છે. ટી.વી. જોવું આજે અતિ સામાન્ય બાબત છે. દરેક ધરમાં આજે કલાકો સુધી ટી.વી. કાર્યક્રમો જોવાય છે. ત્યારે પ્રેશન એ થાય છે કે સમયના અભાવની ફરિયાદ કરનાર જો ટી.વી. જોવા માટે સમય કાઢી શકતો હોય તો “ધર સભા” માટે સમય ન કાઢી શકે? ટી.વી. લગભગ બધા ધરમાં જોવાય છે પણ ધરે સત્સંગ કેટલા ધરમાં થાય છે? ટી.વી. માં મોટા ભાગે કાવાદાવા અને હિંસાથી ભરપૂર સીરીયલો આવે અભદ્ર કાર્યક્રમો વધુ પ્રમાણમાં જોવાય છે. કોઈએ ક્યારે પણ એ વાતનો વિચાર કર્યો છે ખરો કે વધુ આવશ્યક શું છે, ટી.વી. કાર્યક્રમોથી વિચારોમાં વિકૃતિ ભરવાનું કે સત્સંગથી પરંપરાગત સંસ્કારો નું જતન અને સંવર્ધન કરવાનું?

આજે ભાગદોડના જમાના કુટુંબના તમામ સભ્યો ભાગ્યે જ સાથે બેસતા હોય છે કે પરસ્પર એકબીજાને સમજવાનો પ્રયત્ન કરતા હોય છે, ભાગ્યે જ એક

સાથે બેસીને જમતા હોય છે, એક બીજાના ખબર અંતર પૂછિતા હોય છે, પરિણામે કુટુંબના સભ્યોમાં આત્મીયતાનો અભાવ જન્મ લે છે અને અંતર અંતર વચ્ચેનું અંતર વધતું જાય છે. પરંતુ જે ઘરમાં દરરોજ સત્સંગ થતો હોય કુટુંબના તમામ સભ્યો સાથે બેસીને નિયમિત સત્સંગ કરતાં હોય, શ્રીજ મહારાજ પ્રત્યે સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખીને ભક્તિના રંગ રંગાતા હોય છે તે ઘરનું વાતાવરણ જ કંઈક બિના હોય છે ! કુટુંબના સભ્યોમાં પરસ્પર નિઃસ્વાર્થ સાચા પ્રેમની લાગણી હોય છે, આત્મીયતા અને એખલાસ સ્વાભાવિક રીતે અનુભવાય છે.

દરરોજ સાથે બેસવાથી પરસ્પર નજીક અવાય છે. તેમાંય એકબીજા સાથે સુખ દુઃખની, આનંદ-ઉલ્લાસની, પ્રગતિની માટે પ્રોત્સાહિત કરવાની, સમસ્યા હોય તેનું સમાધાન શોધવાની વાતો થતી હોય, સત્ત્વગુણોયુક્ત કૌટુંબિક ભાવના હોય તે કુટુંબની દરેક વ્યક્તિને એવો અહેસાસ થાય છે કે હું એકલો નથી, મારી સાથે મારું આખું કુટુંબ છે, હું સંપૂર્ણ સલામત છું. આવી હુંફ હોવી બહુ મોટી વાત છે, જે “ઘર સત્સંગ સભા” થી શક્ય છે. જે ઘરમાં ભક્તિભાવભર્યું પવિત્ર વાતાવરણ હોય, શિક્ષાપત્રીમાં આપેલી આજ્ઞાઓનું અનુસરણ થતું હોય તેમજ દરરોજ સત્સંગ થતો હોય તે કુટુંબના સંતાનોમાં સુસંસ્કારોનું સંવર્ધન થતું હોય છે. આવા કુટુંબના સભ્યોની વાણીમાં વિવેક, વર્તનમાં વિનય અને વ્યવહારમાં વિનમ્રતા જોવા મળે છે. પરિણામે તેઓ સમાજમાં લોકપ્રિયતા પ્રાપ્ત કરે છે અને માન ભર્યું સ્થાન પણ મેળવે છે. લોકોના હદ્યમાં તેમનાં પ્રન્યે આદરભાવ હોય છે.

સત્સંગમાં એવી શક્તિ છે કે તેની સામે કોઈ અનિષ્ટ તત્ત્વ ટકી શકતું નથી, અસુર કુળમાં જન્મેલા પ્રહલાદ, બાળ ભક્ત ધ્રુવને નારદજીનો સંગ થયો અના સત્સંગથી તેમના હદ્યમાં ભક્તિભાવ જાગૃત થતાં તેઓ પ્રભુ પરાયણ થયા, તેમના પર અસુર પુરુષો દ્વારા અત્યાચાર થયા પણ સત્સંગથી આવેલા દૈવીગુણોના પ્રતાપે તેઓએ મચક આપી નહીં, પરાજિત થયા નહીં. આવા ભક્તો અમર થઈ ગયા ! આ છે સત્સંગનો પ્રભાવ. આપણા સંતાનોમાં પણ શૈશવકાળથી સંસ્કારોનું સિંચન થાય, નૈતિક મૂલ્યો સાથે ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, ભક્તિ અને માનવતાના પાઠો શીખે અને જીવનમાં ઉતારે તે માટે “ઘર સત્સંગ સભા” શ્રેષ્ઠ છે.

“ઘર સત્સંગ સભા” પુસ્તકમાં અમૂલ્ય અને પ્રત્માવિક વાતો સહજ અને સરળતાથી અભિવ્યક્ત કરવામાં આવી છે.

ભરતભાઈ મહેતા

ક્રમ વિષય	પેજ નં.
(નિત્ય ક્રમ)	
૧. સભા-૧. બાળ હત્યા બંધ કરાવી.....	૧૭
૨. સભા-૨. ગોવિંદભાઈને પ્રભુ હોવ્યે ૪ પુત્રોનું વરદાન આપ્યું	૩૮
૩. સભા-૩. કોણ જીત્યું ને કોણ હાર્યું?	૪૨
૪. સભા-૪. સોનીની સાગરમાં સહાય	૪૫
૫. સભા-૫. સ્નેહનું રૂપ શું છે?	૪૮
૬. સભા-૬. રક્ષકને ડાળે લટકાવી દીધો.....	૫૨
૭. સભા-૭. કીડીઓ શેરડીનો પ્રસાદીનો રસ ચુંસ્યો તો કલ્યાણ થયું.	૫૪
૮. સભા-૮. ચીમડા ચરિત્ર લીલા છે પરમ પવિત્ર.	૫૭
૯. સભા-૯. રામ રાખે તેને કોણ ચાખે!	૬૦
૧૦. સભા-૧૦. આયુર્વેદ ઔષધ તુલસીની પૂજા	૬૩
૧૧. સભા-૧૧. સતી પ્રથા બંધ કરી.	૬૭
૧૨. સભા-૧૨. ભક્તની નનામી નારાયણ ઉપાડે.....	૭૦
૧૩. સભા-૧૩. ફણસની ચોરી થઈ.	૭૪
૧૪. સભા-૧૪. આ વાર્તા દર્પણ તુલ્ય છે.....	૭૭
૧૫. સભા-૧૫. પુષ્યશીલ સદા સુખી થાય છે.....	૮૦
૧૬. સભા-૧૬. ભગવાનને મળવાની જંખના.	૮૨
૧૭. સભા-૧૭. બળદ અક્ષરધામની વાટે.	૮૬
૧૮. સભા-૧૮. સ્વામી અખંડાનંદની રક્ષા.	૮૮

અનુકૂળિકા

૧૯.	સભા-૧૯. કુસંગથી બચવા પ્રાર્થના કરવી.	૮૩
૨૦.	સભા-૨૦. બાળકો પ્રત્યે મા-બાપની ફરજો	૮૬
૨૧.	સભા-૨૧. નવલાખ યોગીનો ઉધ્ઘાર.	૧૦૦
૨૨.	સભા-૨૨. વાંદરા માળા ફેરવે છે.	૧૦૩
૨૩.	સભા-૨૩. ચોકીવાળે ચોરી કરી.	૧૦૪
૨૪.	સભા ૨૪. અમદાવાદના સુખાનું કપટ.	૧૦૮
૨૫.	સભા-૨૫. પરમેશ્વરમાં વૃત્તિ ન રહે તે પરમેશ્વરનો ભક્ત નહિ.....	૧૧૧
૨૬.	સભા-૨૬. પૈસામાં રહેલી આસક્તિ બંધનકારી છે.....	૧૧૪
૨૭.	સભા-૨૭. ભાવના ભૂખ્યા ભગવાન.	૧૧૭
૨૮.	સભા-૨૮. ધર્મદાદાનાં આંગણામાં કલ્પવૃક્ષ.	૧૨૧
૨૯.	સભા-૨૯. અમદાવાદમાં નટ રમાડચા.	૧૨૪
૩૦.	સભા-૩૦. સંતસમાગમ.	૧૨૭
૩૧.	સભા-૩૧. આજથી તારું મોહું જુએ એ બીજાં!	૧૩૧
૩૨.	સભા-૩૨. પંક્તિભેદનું પાપ મોટું છે.	૧૩૪
૩૩.	સભા-૩૩. રૂપજીભાઈની રક્ષા કરી.	૧૩૭
૩૪.	સભા-૩૪. રૂપજીભાઈ ભૂમાનંદ સ્વામી થયા.	૧૪૦
૩૫.	સભા-૩૫. ભગવાનનો નિશ્ચય ભગવાન વતે જ થાય છે. ૧૪૪	
૩૬.	સભા-૩૬. મારો ચરણ બરાબર પકડો.	૧૪૭
૩૭.	સભા-૩૭. વજીભાઈની નિષાની પરીક્ષા.	૧૪૮
૩૮.	સભા-૩૮. બાવારૂપે પ્રભુ પધાર્યા.	૧૫૩
૩૯.	સભા-૩૯. ગોપાળયોગીને પ્રભુનો મેળાપ.	૧૫૬

અનુકૂળિકા

૪૦.	સભા-૪૦. પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષ માંસ ભક્ષણ	૧૫૮
૪૧.	સભા-૪૧. સંતોના ગુણ ગ્રહણ કરવા.	૧૬૩
૪૨.	સભા-૪૨. ઝડી પીપળીની રમત	૧૬૬
૪૩.	સભા-૪૩. લોઢાની કોશ સોનાની થઈ.	૧૬૮
૪૪.	સભા-૪૪. મહેતાજ્ઞને પ્રભુનાં દર્શન થયાં.	૧૭૧
૪૫.	સભા-૪૫. પ્રભાવિત થયેલા પ્રભાનંદ.	૧૭૪
૪૬.	સભા-૪૬. મોક્ષનો દ્વાર સંત સમાગમ કરવાથી ઉઘાડું થાય છે.	૧૭૭
૪૭.	સભા-૪૭. સદાય સવળી સમજણ રાખવી	૧૮૧
૪૮.	સભા-૪૮. સ્વી પુરુષની સભા જુદી કરી.	૧૮૩
૪૯.	સભા-૪૯. સંપ છે ત્યાં શાંતિ છે અને આનંદ છે.	૧૮૬
૫૦.	સભા-૫૦. પુસ્તક વાંચન મહિમા અસર	૧૮૮
૫૧.	સભા-૫૧. પૈસામાં રહેલી આસક્તિ બંધન કરનારી છે. ૧૯૩	
૫૨.	સભા-૫૨. મંગળ સાહેબમાંથી મંગળિયો થઈ ગયો.	૧૯૬
૫૩.	સભા-૫૩. મહામૂર્ખ કોને કહેવાય ?	૧૯૯
૫૪.	સભા-૫૪. જંબુવનનું કલ્યાણ.	૨૦૧
૫૫.	સભા-૫૫. ખારું પાણી મીઠું કર્યું.	૨૦૪
૫૬.	સભા-૫૬. કુળ તજી નિષ્કુળ થયા.	૨૦૭
૫૭.	સભા-૫૭. સિંહના બચ્ચા તો સિંહ જેવા જ હોય !	૨૧૧
૫૮.	સભા-૫૮. ગોખલો પૂરી દીધો.	૨૧૪
૫૯.	સભા-૫૯. ભક્તિ મસ્તકના મુગટ સમાન છે.	૨૧૬
૬૦.	સભા-૬૦. દીકરીને કરિયાવરમાં શું આપવું જોઈએ?	૨૧૮

અનુકૂળિકા

૬૧.	સભા-૬૧. મુક્તાનંદ સ્વામીએ વડોદરાના વિદ્ધાનોને પરાજીત કર્યા.....	૨૨૩
૬૨.	સભા-૬૨. કીર્તનનું એલોકિક જરણું પ્રગટ થયું.	૨૨૬
૬૩.	સભા-૬૩. ત્રીયુગનો અર્થ કરો.	૨૨૮
૬૪.	સભા-૬૪. શ્રી સ્વામિનારાયણ વિજયતેતરામનું બિરૂદ મળ્યું.	૨૩૪
૬૫.	સભા-૬૫. સત્સંગના ખપવાણા સ્વભાવને ટાળી શકે છે.	૨૩૮
૬૬.	સભા-૬૬. શુકુદેવજી પ્રભુનાં દર્શન કરવા આવ્યા.	૨૪૧
૬૭.	સભા-૬૭. દ્રૌપદીજીના પતિત્રતામાં ખામી.	૨૪૪
૬૮.	સભા-૬૮. સિપાઈના વેશે શ્રી હરિ.	૨૪૭
૬૯.	સભા-૬૯. દુઃખીને જોઈ દીલ દ્રવી જવું જોઈએ.	૨૫૦
૭૦.	સભા-૭૦. આપણાં આંગણે ગાય	૨૫૨
૭૧.	સભા-૭૧. અડસઠ તીર્થ સાચા સંતના દર્શન કરવા આવે છે.....	૨૫૬
૭૨.	સભા-૭૨. ચૈતન્યમાંથી કાંટા કાઢ્યા.	૨૫૮
૭૩.	સભા-૭૩. આશ્રય વીશે બકરીની વાત.....	૨૬૨
૭૪.	સભા-૭૪. વાસના વધારતો ગયો, બીજે જન્મે સર્પ થયો. .	૨૬૫
૭૫.	સભા-૭૫. મસ્ત રહેના હો તો પ્રભુ ભક્તિમાં મસ્ત રહો... .	૨૬૮
૭૬.	સભા-૭૬. આપણે ભાગ્યશાળી છીએ.	૨૭૧
૭૭.	સભા-૭૭. પ્રભુના વચનને તરત જીલી લીધું.....	૨૭૪
૭૮.	સભા-૭૮. મુક્તાનંદ સ્વામી પત્ર લખે છે.	૨૭૮

અનુકૂળિકા

૭૮.	સભા-૭૮. મુળજી ભગત મરચીના કુલના	
	જુમખાથી પ્રભુની પૂજા	૨૮૧
૮૦.	સભા-૮૦. બહારના અપવિત્ર ખાણી-પીણીનો વિવેક ...	૨૮૩
૮૧.	સભા-૮૧. વાસના ટાળવી એ સાધન મોટું છે.	૨૮૬
૮૨.	સભા-૮૨. દેખો, યહ હમારા બ્રહ્મશાસ્ત્ર હૈ.	૨૮૮
૮૩.	સભા-૮૩. પ્રમાણશાસ્ત્રી મંત્ર શ્રી સ્વામિનારાયણ.	૨૯૩
૮૪.	સભા-૮૪. માંડવીમાં ઊંટને રોટલા જમાડ્યા.	૨૯૭
૮૫.	સભા-૮૫. માનને ઓળખી તેનાથી દૂર રહેવું.	૩૦૦
૮૬.	સભા-૮૬. દુઃખ દેખીને અથવા દેહ સુખ સારું પાછા પગ ભરવાં નહિ.	૩૦૨
૮૭.	સભા-૮૭. નિંદ્રા ભજનમાં વિઘ્નરૂપ છે.	૩૦૬
૮૮.	સભા-૮૮. રડવાથી વિપત્તિ દૂર થતી નથી.	૩૦૯
૮૯.	સભા-૮૯. ભગાભાઈને હાથીના રથમાં અક્ષરધામમાં તેડી ગયા.	૩૧૨
૯૦.	સભા-૯૦. મંત્ર જાપ મહિમા.	૩૧૩
૯૧.	સભા-૯૧. કીડી જેવા જીવને પણ દુભવવો નહિ.	૩૧૭
૯૨.	સભા-૯૨. શ્યામ બન્યા સુંદરી, ઓઢી છે ચુંદી.	૩૨૦
૯૩.	સભા-૯૩. આંબાશેઠ ભેંશનું દાન કર્યું.	૩૨૩
૯૪.	સભા-૯૪. કઠલાલના રામબાઈને પ્રભુનો મહિમા.	૩૨૬
૯૫.	સભા-૯૫. પુણ્યશીલ કોણ અને પાપી કોણ ?	૩૨૮
૯૬.	સભા-૯૬. દિવ્ય અને અલૌકિક સંકલ્પ કરો.	૩૩૩
૯૭.	સભા-૯૭. “હે પ્રભુ, મને તમારી સેવામાં રાખો.	૩૩૭

અનુકૂળિકા

૮૮.	સભા-૮૮. રામાનંદ સ્વામી અને નીલકંઠ વર્ણિનું મિલન.	૩૪૧
૯૯.	સભા-૯૯. પ્રભુની ચરણરજ મારું જીવન છે.	૩૪૪
૧૦૦.	સભા-૧૦૦. આજ્ઞા લોપનું ફળ.	૩૪૭
૧૦૧.	સભા-૧૦૧. સંસારની વાસના તૂટી જાય ત્યારે પ્રલુભાં પ્રીતિ થાય.	૩૪૦
૧૦૨.	સભા-૧૦૨. ભગવાનની આજ્ઞામાં રહેવું એ જ મોટું તપ છે.	૩૪૩
૧૦૩.	સભા-૧૦૩. ભગવાનની આજ્ઞામાં રહેવું એ જ મોટું તપ છે.	૩૪૬
૧૦૪.	સભા-૧૦૪. આત્મજ્ઞાન દઠ કરીને રાખો.	૩૪૮
૧૦૫.	સભા-૧૦૫. ગામ ગોલીડાના જમ-તગડા ભક્તો.	૩૬૨
૧૦૬.	સભા-૧૦૬. સત્સંગનો પાયો મર્યાદા છે.	૩૬૬
૧૦૭.	સભા-૧૦૭. ચાર પ્રશ્નોનું સમાધાન કરો.	૩૭૦
૧૦૮.	સભા-૧૦૮. ૮ બ્રાહ્મણો ગોપાળાનંદ સ્વામીનો અપરાધ કર્યો.	૩૭૪
૧૦૯.	સભા-૧૦૯. પ્રીતિ તોડજો રે, જુઠો જાણી કુદુંબ પરિવાર. ઉંઘુરા	૩૭૭
૧૧૦.	સભા-૧૧૦. ભોળા હદ્યવાળા સાધુને શ્રીરામચંદ્રજી ભગવાન વશ થયા.	૩૮૧
૧૧૧.	સભા-૧૧૧. જીવનના છેલ્લા શાસ સુધી ભક્તિ ચાલુ રાખો.	૩૮૫
૧૧૨.	સભા-૧૧૨. ભક્તને જેલમાં પૂર્યા.	૩૮૮
૧૧૩.	સભા-૧૧૩. કદી પાકા સત્સંગી થઈ ગયા.	૩૯૨

અનુકૂળિકા

૧૧૪. સભા-૧૧૪. નિષામ ભક્તિ મુક્તિ કરતાં	
પણ મહાન છે.....	૩૯૫
૧૧૫. સભા-૧૧૫. પ્રભુ ગર્વ ગંજન છે.	૩૯૮
૧૧૬. સભા-૧૧૬. મનરૂપી ઘોડો ઉન્મત થયો છે.	૪૦૨
૧૧૭. સભા-૧૧૭. પ્રભુ એકાંતિક ભક્તના બખતર	
બની જાય છે.	૪૦૪
૧૧૮. સભા-૧૧૮. પતિત્રતા નારીનો પ્રતાપ.	૪૦૮
૧૧૯. સભા-૧૧૯. સાચા સંતનો પ્રતાપ.	૪૧૧
૧૨૦. સભા-૧૨૦. મારો દીકરો એ તમારો જ દીકરો છે.	૪૧૪
૧૨૧. સભા-૧૨૧. ભગવાનના ભક્તનો પ્રોહ કરવો નહિ.	૪૧૭
૧૨૨. સભા-૧૨૨. ઉદારતા રાખશો તો સુખી થાશો.	૪૨૦
૧૨૩. સભા-૧૨૩. ભૂલેલાને સાવધાન કરો.	૪૨૩
૧૨૪. સભા-૧૨૪. સુખના સાગર શ્રી હરિ છે.	૪૨૬
૧૨૫. સભા-૧૨૫. દરિયાખાનનો ઉધ્ઘાર.	૪૨૯
૧૨૬. સભા-૧૨૬. ગરીબને દુઃખે તો બ્રહ્મહત્વા	
જેટલું પાપ લાગે છે.	૪૩૩
૧૨૭. સભા-૧૨૭. ધન્ય છે આવા સહજનંદી સિંહને.	૪૩૬
૧૨૮. સભા-૧૨૮. પ્રભુ કર્મનાં બંધનથી મુક્ત કરે છે.	૪૩૯
૧૨૯. સભા-૧૨૯. સનકાદિકની ભક્તિની શક્તિ.	૪૪૧
૧૩૦. સભા-૧૩૦. બુદ્ધિ કોધાદિકને રહેવાનાં સ્થાન વિષે. ...	૪૪૫
૧૩૧. સભા-૧૩૧. કામનો વેગ મહા ભયંકર વેગ છે.	૪૪૮
૧૩૨. સભા-૧૩૨. છ મુદા અંતરમાં ધારી રાખવા.	૪૫૧

અનુકૂળાંકા

૧૩૩. સભા-૧૩૩. કાશીના વિદ્વાને નરસિંહને પુછ્યું, શાની શ્રેષ્ઠ કે પ્રેમી ?	૪૫૫
૧૩૪. સભા-૧૩૪. જીવની અવળાઈનો પાર નથી.	૪૫૭
૧૩૫. સભા-૧૩૫. વાસના રાખી તો, બીજે જન્મે કૂરતો થયો. ૪૫૮	
૧૩૬. સભા-૧૩૬. હર્ષ શોક કરવો નહિ.	૪૬૨
૧૩૭. સભા-૧૩૭. શ્રદ્ધાવાન શ્રેષ્ઠ ભક્ત છે.	૪૬૫
૧૩૮. સભા-૧૩૮. નીલકંઠ વળીને દીક્ષા આપી.	૪૬૭
૧૩૯. સભા-૧૩૯. પૂજારીને ચમત્કાર બતાવ્યો.	૪૭૦
૧૪૦. સભા-૧૪૦. સત્સંગી રહેવા માટે	૪૭૩
૧૪૧. સભા-૧૪૧. માણસનો સ્વભાવ વાંદરા જેવો છે.	૪૭૭
૧૪૨. સભા-૧૪૨. ગરીબને દુઃભવશો તો ખૂબ દુઃખી થશો. ...	૪૭૮
૧૪૩. સભા-૧૪૩. સાચું બોલજો, તમે ભગવાન છો કે નહિ ? ૪૮૧	
૧૪૪. સભા-૧૪૪. પાકો સત્સંગી કોને કહેવાય ?	૪૮૫
૧૪૫. સભા-૧૪૫. સેવા કરે તે વિશ્વવંદનીય બની શકે છે.	૪૮૯
૧૪૬. સભા-૧૪૬. ગરીબ ભક્તની ભાવના	૪૯૨
૧૪૭. સભા-૧૪૭. નિર્વાસનિક ભક્ત ક્યાંય બંધાતા નથી....	૪૯૪
૧૪૮. સભા-૧૪૮. મોહ માયામાં ફસાય જવું નહિ.	૪૯૭
૧૪૯. સભા-૧૪૯. પાપની સજી અવશ્ય ભોગવવી પડે છે. ...	૫૦૦
૧૫૦. સભા-૧૫૦. ભૂખરૂપી કુતરી.	૫૦૪
૧૫૧. સભા-૧૫૧. સંતોની સહન શક્તિ.	૫૦૭
૧૫૨. સભા-૧૫૨. સત્ય ભક્તિ.	૫૧૦
૧૫૩. સભા-૧૫૩. સત્સંગનો પક્ષ દઢ કરીને રાખવો.	૫૧૩

અનુકૂળિકા

૧૫૪. સભા-૧૫૪. દાનથી માણસ પ્રશનીય બને છે.	૫૧૬
૧૫૫. સભા-૧૫૫. પ્રભુએ જૈયા ખત્રીનું અભિમાન ઉતાર્યું....	૫૧૮
૧૫૬. સભા-૧૫૬. જૈયા ખત્રીને પ્રભુએ શરણો લીધા.	૫૨૧
૧૫૭. સભા-૧૫૭. પ્રભુએ સુખ એમના ચરણમાં દબાવી રાખ્યું.....	૫૨૪
૧૫૮. સભા-૧૫૮. શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનના ચરણનો મહિમા.....	૫૨૭
૧૫૯. સભા-૧૫૯. મેરુ સમાન મન મજબૂર રાખવું જોઈએ. ..	૫૩૦
૧૬૦. સભા-૧૬૦. નિષાર્થી નંદુભક્ત.	૫૩૩
૧૬૧. સભા-૧૬૧. ધન્ય છે દાદાખાચરની ભક્તિને.	૫૩૫
૧૬૨. સભા-૧૬૨. નાળિયેર જેવડા લાડુ શ્રીજી મહારાજ જમ્યા. ૫૩૮	
૧૬૩. સભા-૧૬૩. સચ્ચિદાનંદ સ્વામી આજ્ઞા લોપીને ધામમાં ગયા.	૫૪૧
૧૬૪. સભા-૧૬૪. મંદિર છે તે યોગભૂમી છે.	૫૪૩
૧૬૫. સભા-૧૬૫. વૃત્તિ નિયમમાં રાખી પ્રભુનાં દર્શા કરવાં... .	૫૪૬
૧૬૬. સભા-૧૬૬. પોતાના મનની વાત પકડી રાખવી નહિ..	૫૪૮
૧૬૭. સભા-૧૬૭. સભામાં મોભો મોટાઈ ભૂલીને બેસી જાવું..	૫૫૧
૧૬૮. સભા-૧૬૮. કીડી સખીને માન આવી ગયું.	૫૫૪
૧૬૯. સભા-૧૬૯. સ્વભાવ જમપુરીમાં લઈ જાય છે.	૫૫૮
૧૭૦. સભા-૧૭૦. ધ્યાન એક ઈષ્ટદેવનું જ કરાય બીજાનું કરાય નહિ.	૫૫૯
૧૭૧. સભા-૧૭૧. સેવા કરવી સહેલી નથી, કઠણ છે.	૫૬૨

અનુકૂળિકા

૧૭૨. સભા-૧૭૨. અલ્લારૂપે દર્શન આપ્યાં ..... ૧૭૩. સભા-૧૭૩. સ્વામિનારાયણનો આશરો કરે તો લાડવા ખાવા મળો! ..... ૧૭૪. સભા-૧૭૪. અહીં ખુદાની ચરણરજ હોવી જોઈએ. .... ૧૭૫. સભા-૧૭૫. સંતો જેનું અત્ર જમશો તેનું હદ્ય પવિત્ર થશે. .... ૧૭૬. સભા-૧૭૬. ભાવિક ભક્તના હદ્યમાં જ્ઞાનનો પ્રકાશ થયો. .... ૧૭૭. સભા-૧૭૭. પ્રારંભ પ્રબળ હોય છે. .... ૧૭૮. સભા-૧૭૮. તામારા અંતરાત્માને પવિત્ર રાખો. .... ૧૭૯. સભા-૧૭૯. કલ્યાણનો ધોરી માર્ગ. .... ૧૮૦. સભા-૧૮૦. મને ભગવાન ધામમાં લેવા આવ્યા છે. હું જાઉં છું. .... ૧૮૧. સભા-૧૮૧. જોક લજાવવી નહીં ..... ૧૮૨. સભા-૧૮૨. પ્રભુના પ્રતાપ થકી અંધને આંખુ મળે..... ૧૮૩. સભા-૧૮૩. ભક્તરાજ, તૈયાર રહેજો. અમે તેડવા આવશું. .... ૧૮૪. સભા-૧૮૪. રામાનંદ સ્વામી અક્ષરધામ સિધાવ્યા. .... ૧૮૫. સભા-૧૮૫. સ. ગુ. મહંત સ્વામી અક્ષરજીવન દાસજીનો ઉપદેશાત્મક પત્ર. .... ૧૮૬. કિર્તનો ..... ૧૮૭. વચ્ચનામૃતો	૫૬૫ ૫૬૮ ૫૭૦ ૫૭૩ ૫૭૬ ૫૭૮ ૫૮૧ ૫૮૩ ૫૮૬ ૫૮૮ ૫૯૨ ૫૯૪ ૫૯૭ ૬૦૦ ૬૦૪ ૬૦૮

અનુકૂળાંકા

સવારનો નિત્યક્રમ

પ્રાતઃપૂજા

- તુલસી પૂજન :- (પ્રભુ સ્મરણ સાથે સ્નાન - પ્રાતઃપૂજા બાદ ભગવાનને જગાડવા, તે જળથી તુલસીપૂજા કરવી, તુલસી પૂજા બાદ તુલસી પત્રોથી ભગવાનની પૂજા કરવી.)
- દરવાજાનાં પૂજનની પણ આપણી પ્રાચીન પરંપરા છે. તુલસી પૂજન બાદ ચોખા કંકુથી ઉંબરાનું પૂજન કરવું અને પ્રાર્થના કરવી હે ઉંબરાદેવ આ દ્વારેથી સદાય સંતનું આગમન થાય.)
- ઘરમાં રહેલ ઠાકોરજીની સવારે આરતી કરવી.
- વિશેષ છો...શ્લોકથી દંડવત્ત કરવા.
- ઉભા રહી બે હાથ જોડીને (ત્વમેવ માતા ચ પિતા ત્વમેવ.....નિજાશ્રિતાનાં સકલાર્તિહન્તા.....શ્લોક બોલવા).
- નિત્ય બોલાતી જ્ય (૫)
- ઘરના સર્વે સત્યોને પરસ્પર જ્ય શ્રી સ્વામિનારાયણ કહેવા.
- મંદિર ગામમાં હોય તો અવશ્ય જવું.
- ભગવાનને ધરાવેલ પ્રસાદ ઉપહાર લઈ પોતાના કાર્યમાં જોડાવું.
- આખો દિવસ કામ કરતા ભગવાનની સ્મૃતિ રાખવી. સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ સ્મરણ મનોમન કરવું.

:- સાંજનો નિત્યક્રમ :-

- સંધ્યા સમય થાય ત્યારે ઘરમાં ઠાકોરજી આગળ અગરબતી, દિવો કરવાં. (આરતી કરવી.)
- રામકૃષ્ણ ગોવિંદ..., નવીનજીમૂત..., નિર્વિકલ્પ....દંડવત્ત પ્રાર્થના, વિશેશાછો સ્તુતિ...કરી મનપસંદ કિર્તન ગાવવાં.
- પરિવાર સાથે મળી ઠાકોરજીને ધરાવેલ પ્રસાદ લેવો.

- ત્યાર બાદ ધર સત્સંગ સભાપુસ્તકમાં રહેલા એક પ્રસંગ વાંચવો.
- કિર્તન - ધૂન - ચેષ્ટા કરી ભગવાનનું સ્મરણ કરતાં કરતાં સૂઈ જવું.

સભા ચાલુ કરતાં પહેલા દ્વાનમાં રાખવા જેવી ભાબતો.

૧. બાળકોને જે સમય પસંદ-અનુકૂળ હોય તે તેમને પુછીને જ સમય નક્કી કરવો.
૨. માતા-પિતા-વડીલોએ કોઈ પણ કારણસર ગેરહાજર ન રહેવું.
૩. તમારા ગામમાં મંદિર હોય ને તેમાં તમે આરતી-કથા-ચેષ્ટામાં બેસતા હો, તો પણ ધરના સર્વે સભ્યો મળીને “ધર સત્સંગ સભામાં” રહેલો એક પ્રસંગ તો વાંચવો જ.
૪. સભા સમયસર પુરી કરવી.
૫. જો “ધર સત્સંગ સભામાં” મંજુરા, ખંજરી કે ઢોલકનો તાલ મળી જાય તો સભાનું વાતાવરણ અનોખું સર્જ્ય.
૬. પરિવારનાં બાળ-યુવા સંતાનોને જ વાંચન, કિર્તન, ધૂન માટે પ્રેરવાં. ન આવકે તો તેમને શીખવવું.
૭. “ધર સત્સંગ સભામાં” રહેલો એક પ્રસંગ વાંચ્યાં પછી દરેક સભ્ય સાથે ચર્ચા કરવી, શો બોધ મળ્યો ? શું જાણવાં મળ્યુ ?
૮. જો મહેમાન ધરે આવ્યા હોય, તો પણ ધરસભા કરવી જ.

ધર સત્સંગ સભા

સભા-૧

આરતી

જય સહુરુ સવામી, પ્રભુ જય સહુરુ સવામી;
 સહજાનંદ દયાળુ, (૨) બળવંત બહુનામી. જય. ૧
 ચરણસરોજ તમારાં વંદુ કર જોડી;
 ચરણે શીશ ધર્યાથી, (૨) દુઃખ નાખ્યાં તોડી. જય. ૨
 નારાયણ નરભાતા, દ્વિજકુળ તનુધારી;
 પામર પતિત ઉદ્ગાર્યા, (૨) અગણિત નરનારી. જય. ૩
 નિત્ય નિત્ય નૌતમ લીલા, કરતા અવિનાશી;
 અડસઠ તીરથ ચરણે, (૨) કોટિ ગયા કાશી. જય. ૪
 પુરુષોત્તમ પ્રગટનું, જે દર્શન કરશે;
 કાળ કર્મથી છૂટી, (૨) કુટુંબ સહિત તરશે. જય. ૫
 આ અવસર કરુણાનિધિ, કરુણા બહુ કીધી;
 મુક્તાનંદ કહે મુક્તિ, (૨) સુગમ કરી સિદ્ધિ. જય. ૬

ધૂન

રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ !
 હરે રામ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ !
 નારાયણ ! હરે ! શ્રીમશારાયણ ! હરે !
 શ્રીમશારાયણ હરે ! શ્રીમશારાયણ ! હરે !
 કૃષ્ણદેવ હરે જય જય કૃષ્ણદેવ ! હરે !
 જય જય કૃષ્ણદેવ હરે જય જય કૃષ્ણદેવ હરે !
 વાસુદેવ હરે જય જય વાસુદેવ હરે !
 જય જય વાસુદેવ હરે જય જય વાસુદેવ હરે !
 વાસુદેવ ગોવિન્દ જય જય વાસુદેવ ગોવિન્દ !
 જય જય વાસુદેવ ગોવિન્દ જય જય વાસુદેવ ગોવિન્દ
 રાધે ગોવિન્દ, જય રાધે ગોવિન્દ (૨)
 વૃન્દાવનયન્દ જય રાધે ગોવિન્દ (૨)

પીઠ પાછળ કરેલી નિંદા અને સન્મુખ કરેલું અપમાન
 લગભગ એક સરખું જ પરિણામ લાવે છે.

માધવ મુકુંદ જ્ય માધવ મુકુંદ (૨)
 આનંદકન્દ જ્ય માધવ મુકુંદ
 નરનારાયણ ! સ્વામિનારાયણ ! નરનારાયણ !
 સ્વામિનારાયણ ! સ્વામિનારાયણ ! સ્વામિનારાયણ !

શ્રીરાધિકાકૃષ્ણાષ્ટ

નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષા, રત્નોલ્લસત્કુંડલશોભિકર્ષામૃ
 મહાકિરીટાગ્રમયૂરપર્ષા, શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ૧
 નિધાય પાણિદ્વિત્યેન વેણું, નિજાધરે શેખરયાતરેણુમ્ભ
 નિનાદયન્તં ચ ગતૌ કરેણું, શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ૨
 વિશુદ્ધહેમોજજવલપીતવળં, હતારિયુથં ચ વિનાપિ શશ્વમ્ભ
 વ્યર્थીકૃતાનેકસુરદ્વિદ્ધં, શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ૩
 અધર્મતિષ્યાર્દિત સાધુપાલં, સદ્ગર્મ વૈરાસુર સંઘકાલમ્ભ
 પુણ્યાદિમાલં વ્રજરાજભાલં, શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ૪
 ગોપીપ્રિયારભિત રાસ ખેલં, રાસેશ્વરી રંજનકૃત્ પ્રહેલમ્ભ
 સ્કન્ધોલ્લસત્કુંકુમચિહ્નયેલં, શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ૫
 વૃન્દાવને પ્રીતત્યા વસન્તં, નિજાશ્રિતાનાપદઉદ્ગરન્તમ્ભ
 ગોગોપગોપીરભિનંદયન્તં, શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ૬
 વિશ્વદ્વિષન્મન્મથદર્પહારં, સંસારિ જીવાશ્રયણીયસારમ્ભ
 સહૈવ સત્પુરુષસૌખ્યકારં, શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ૭
 આનન્દિતાત્મત્રજવાસિતોકં, નન્દાદિસન્દર્શિત દિવ્યલોકમ્ભ
 વિનાશિતસ્વાશિતજીવશોકં, શ્રીરાધિકાકૃષ્ણમહં નમામિ ૮

સાણંગ દંડવત કરતાં પ્રાર્થના-(બોલવી)

નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ
 માહાત્મ્યજ્ઞાનયુત ભક્તિ તવ, એકાંતિક સુખધામ ૧
 મોહિમે તવ ભક્તપનો, તામે કોઈ પ્રકાર
 દોષ ન રહે કોઈ જાતકો, સુનિયો ધર્મકુમાર ૨

દુર્ગ જીતણંબે જ્ઞાના॥

તુમારો તવ હરિમક્તકો, દ્રોહ કષુ નહિ હોય
 એકાંતિક તવ દાસકો, દીજે સમાગમ મોય ઉ
 નાથ નિરંતર દર્શાતવ, તવ દાસનકો દાસ
 એહિ માગું કરી વિનય હરિ, સદા રાખિયો પાસ ૪
 હેકૃપાળુ! હે ભક્તપતે!, ભક્તવત્સલ! સુનોબાત
 દ્યાસિન્ધો ! સ્તવન કરી, માગું વસ્તુ સાત ૫
 સહજાનંદ મહારાજ કે, સબ સત્સંગી સુજાણ
 તાકુ હોય દ્રઢ વર્તનો, શિક્ષાપની પ્રમાણ ય
 સો પત્રીમેં અતિ બડે, નિયમ એકાદશ જોય
 તાકી વિકિત કહત હું, સુનિયો સબ ચિતા પ્રોય ૭
 હિંસા ન કરની જંતુકી, પરત્રિયા સંગકો ત્યાગ
 માંસ ન ખાવત મઘકું, પીવત નહિ બડ ભાય ૮
 વિધવાકું સ્પર્શત નહિ, કરત ન આત્મઘાત
 ચોરી ન કરની કાઢુંકી, કલંક ન કોઈકું લગાત ૯
 નિંદત નહિ કોઈ દેવકું, બિન ખપતો નહિ ખાત
 વિમુખ જીવકે વદનસેં, કથા સુની નહિ જત ૧૦
 એહી ધર્મ કે નિયમમેં, બરતો સબ હરિદાસ
 ભજો શ્રી સહજાનંદ પદ, છોડી ઓર સબ આશ ૧૧
 રહી એકાદશ નિયમમેં, કરો શ્રી હરિપદ પ્રીત
 પ્રેમાનંદ કહે ધામમેં, જાઓ નિઃશંક જગ જત ૧૨

પ્રાર્થના- (ઉભા રહીને ગાવવી)

વિશેશ છો સકલ વિશ્વતષા વિધાતા,
 ગ્રાતા તમે સકલ મંગલ શાંતિ દાતા;
 માટે તમારું કરુણાનિધિ સત્યનામ,
 સાધાંગ નાથ તમને કરું હું પ્રષામ. ॥૧॥
 અજ્ઞાન પાશ કરુણા કરી કાપી નાખો,
 નિત્યે પ્રભુ તવ પદે ભમ વૃત્તિ રાખો;
 ભક્તોનું પાલન કરો પ્રભુ સર્વયામ,
 કેવી રીતે ઘડપાણ રૂપરંગનો નાશ કરે છે.
 તેમ અધર્મ લક્ષ્મી નો નાશ કરે છે.

સાધાંગ નાથ તમને કરું હું પ્રણામ. ॥૨॥

જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,
જેના રોમ સુછિદ્રમાં આણુસમાં બ્રહ્માંડ કોટી ફરે;

માયા કાળ રવિ શશિ સુરગણો આશા ન લોપે ક્ષણ,
એવા અક્ષર ધામના અધિપતિ શ્રીસ્વામિનારાયણ. ૧

આવી અક્ષર ધામથી અવનિમાં જે દેહ ધારી થયા,
આપ્યાં સુખ અપાર ભક્ત જનને દીલે ધરીને દયા;

ક્રીધાં ચારુ ચરિત્ર ગાન કરવા જેણે કરુણા કરી,
વંદુ મંગળ મુરતિ ઉર ધરી સર્વોપરી શ્રીહરિ. ૨

જન્મ્યા કૈશલ દેશ વેશ બદ્ધનો લઈ તીર્થમાંદી ફર્યા,
રામાનંદ મળ્યા સ્વધર્મ ચલત્યો યજ્ઞાદિ મોટા કર્યા;

મોટાં ધામ રચ્યાં રહ્યા ગઢપુરે બે દેશ ગાઢી કરી,
અંતર્ધાન થયા લીલા હરિતણી સંક્ષેપમાં ઉચ્ચરી. ૩

(ધરમાં પવિત્રપણે બનાવેલ થાળ ઠાકોરજી આગળ રાખી થાળ બોલવો.)

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી. જમો૦ ૧

બેસો મેલ્યા બાજોઠીયા ઢાળી, કટોરા કંચનની થાળી;

જળે ભર્યા ચંબુ ચોખાળી. જમો૦ ૨

કરી કાઠા ઘઉંની પોળી, મેલી ઘૃત સાકરમાં બોળી;

કાઢ્યો રસ કેરીનો ઘોળી. જમો૦ ૩

ગળ્યા સાટા ઘેખર ફૂલવડી, દૂધપાક માલપુવા કઢી;

પુરી પોંચી થઈ છે ધીમાં ચઢી. જમો૦ ૪

અથાણાં શાક સુંદર ભાજી, લાવી છું તરત કરી તાજી;

દહીં ભાત સાકર છે જાગી. જમો૦ ૫

ચળુ કરો લાવું જળ જારી, એલચી લવીંગ સોપારી;

પાન બીડી બનાવી સારી. જમો૦ ૬

દહી કાટકાંબી કાળા॥

મુખવાસ મનગમતા લઈને, પ્રસાદી થાળ તણી દઈને;
 બેસો સિંહાસન રાજ થઈને. જમોં ૭
 કમરેકસીને ફેંટો, રાજેશ્વર ઓઢીને રેંટો;
 ભૂમાનંદના હાલા ભેટો. જમોં ૮

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક: જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,
 જેના રોમ સુછિદ્રમાં અણુસમાં બ્રહ્માંડ કોટી ફરે;
 માયા કાળ રવિ શશિ સુરગણો આજ્ઞા ન લોપે ક્ષણ,
 એવા અક્ષર ધામના અધિપતિ શ્રીસ્વામિનારાયણ. ૧

(૧) બાળ હત્યા બંધ કરાવી.

સ્વામિનારાયણ હરે..

અણાન, અંધશ્રદ્ધા અને આર્થિક મુશ્કેલીઓના આગળના જમાનામાં કેટલાક કુરિવાજો પ્રયત્નિત હતા. શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાને તેની સામે લડત આદરી. એક એવો નિંદનિય કુરિવાજ હતો કે દીકરીને જન્મતાવેંતજ દૂધપીતી કરીને મારી નાખે. દૂધપીતી કરવી એટલે દીકરીના બે પગ જાલી, ઉકડતા દૂધના વાસણમાં ઊંઘે માથે આખું મોહું દૂધમાં દુબાડી નાખે. ઉકડતાં દૂધમાં દુબાડતા કોમળ દીકરી તરફ ડીને મરી જાય. આવી રીતે બાળ હત્યા કરી, અનેક નિર્દોષ બાળકીને ક્ષત્રિયો મારી નાખતા.

શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન આવી વાત સાંભળીને કંપી ગયા. ક્ષત્રિયોને કહે છે, “તમે બાળહત્યા શા માટે કરો છો? જાણી જોઈને અપકૃત્ય કરી પાપમાં શા માટે પડો છો? દીકરીને મારવાની તમને જીગર કેમ ચાલે છે? દીકરીને મારશો તો તમારું નિકંદન નીકળી જશો. જમપુરીમાં જાશો અને સખત સજા ભોગવશો. કર્યા કર્મો ભોગવવા પડશો. સમજુ જાઓ અને પાપ કરતાં અટકી જાવ.

પાપનું પરિણામ મહા ભયેકર આવશે. હિંસા બંધ કરો. દીકરીએ તમારું શું બગાડયું છે કે તમે એને મારી નાખો છો? તમને મારતાં દયા નથી આવતી ?”

આપાકું પોતાની પ્રવૃત્તિમાંથી નવરાશ મેળવી
થોડો સમય પરિવાર માટે ફાળવવો આવશ્યક છે.

શ્રીજ મહારાજ ભલામણ કરતાં કહે છે, “જીવપ્રાણી માત્રને પોતાનો જીવ વ્હાલો હોય છે. મૃત્યુથી બધા કંપે છે. જીવ તો વ્હાલો છે પણ સગાં સબંધી પણ વ્હાલા છે. એકલા માણસને નહિ પણ કીડી મકોડી સુક્ષમ જંતોને પણ પોતાનો જીવ વ્હાલો હોય છે. સુક્ષમ જંતુને તમે જરા આંગળી અડાડશો એટલે ગમ્ભરાઈને દોડાડોડ કરશો.

ક્ષત્રિયને દેશનું અને દેશના મનુષ્યનું રક્ષણ કરવાનું હોય છે. તેને બદલે તમે દીકરીનું ભક્ષણ કરો છો. ચેતી જાવ અને પાપ કરતાં અટકી જાવ. દીકરી તો તુલસીનો ક્યારો છે.” ક્ષત્રિયો બોલ્યા કે, “હે પ્રભુ, અમે શું કરીએ? દીકરીને પરણાવવા માટે પુષ્કળ ખર્ચ થાય છે. અમારી એટલી પોંચ હોતી નથી. અમે એટલા બધા પૈસા ક્યાંથી કાઢીએ? તેથી અમારે દીકરીને દૂધપીતી કર્યા વિના છૂટકો નથી.”

શ્રીજ મહારાજ કહ્યું, “તમારી શક્તિ પ્રમાણે લગ્ન કરજો. પોંચ હોય તેટલો કરીયાવર આપજો. પણ દીકરીને મારવાનું બંધ કરો. હિંસા બંધ કરશો તો ખૂબ સુખી થાશો. કમાણીમાં બરકત પડશો. વાણીયા બ્રાહ્મણ અને વૈશ્ય જાતિના માણસો દીકરીને મારતા નથી, તો તેઓ ખૂબ સુખી છે. તમે તમારી દલીલ મૂકી દો. અમારું વચન માનશો તો આલોક અને પરલોકમાં મહાસુખીયા થાશો. પાપનું ફળ હુંઘ છે અને પુષ્પયનું ફળ સુખ છે. કુદરતની હાઈકોર્ટમાં જવું પડશો અને રતિ રતિના જવાબ દેવા પડશો.

મરણ એ મરણ નથી પણ એક દિવસ આખી જીંદગીનો હીશાબ દેવાનો દિવસ છે.” ક્ષત્રિયો કહે છે, “હે પ્રભુ, અમારી જ્ઞાતિમાં યુવાન દીકરાઓ લગભગ, વ્યસની, દુરાચારી અને નિર્દ્ય પાપી હોય છે. સ્વચ્છંદી હોય છે. અમારી દીકરી તેવા ઉધૃતને આપીએ તો મારકૂટ કરે. બરાબર જમવા પણ આપે નહિ. ખૂબ હેરાન કરે. તેની સાથે દીકરીને વરાવી આબરૂનું લીલામ કરવા માંગતા નથી.”

શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા, “તમે ભવિષ્યની ચિંતા ન કરો. તમારી જવાબદારી ભગવાન ઉપર મૂકી દો. ભગવાન બધું સારું કરશો. ભગવાન ભરાડીમાંથી ભગત બનાવશો. દુરાચારીમાંથી સદાચારી બનાવશો. ફેશન અને વ્યસન છોડાવશો.” શ્રી હરિ જમણો હસ્તકમળ ઉંચો કરીને કહ્યું, “આજથી પ્રતિજ્ઞા લ્યો કે દીકરીને મારશો નહિ. અમારી આજ્ઞાનું પાલન કરી અમારો રાજ્યો લઈ લ્યો. સત્યમાર્ગને પકડી

દુર્દ્રારાણી કથા

થ્યો.” ક્ષત્રિયોની અંતરની આંખ ઉઘડી ગઈ. સાચા હદ્યમાંથી નીકળેલા શર્ષદો અસર કરી ગયા. ક્ષત્રિયો બે હાથ જોડી બોલ્યા, “હે પ્રભુ, હવે તમે જેમ કહેશો તેમ કરશું.” પ્રભુએ વર્તમાન ધરાવી ધર્મ નિયમની બધી રીતભાત શીખવાડીને પોતાના શરણે લીધા. દૂધપીતી દીકરીનો સ્વામિનારાયણ ભગવાને બચાવ કર્યો છે. શ્રી સમાજને પ્રભુએ ન્યાલ કરી દીધાં છે.

સિંહ જેવા ક્ષત્રિયોને વશ કરવા સમજાવવા ભારે કઠીન કામ છે પણ પરમાત્મા જે ધારે તે કરી શકે છે. સમર્થ મૂર્તિ છે. વચનામૃતમાં શ્રીજી મહારાજ કહે છે કે, ક્રીડી જેવા જીવોને પણ દુભવવો નહિ. સંત અને ભગવાનના અવતાર કુરાજી થાય એવું કાંઈક કર્મ થઈ જાય તો આને આ દેહે મૃત્યુલોકમાં જમપુરીના જેવું દુઃખ ભોગવે છે. ભગવાન અને સંતને કુરાજી કરે અને તેને જો સ્વર્ગમાં ગયા જેવું કર્મ કર્યું હોય તો તેનો નાશ થઈ જાય છે. અને નરકમાં પડવું પડે છે. માટે પાપથી અટકી જાવ અને પ્રભુને શરણે આવી જાવ. ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો છે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા વહાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;
 તે વિના કેને ભજીએ રે. તેનો સંગો ૧
 સન્મુખ થાતાં શંકા ન કીજે, મર ભાલા તણો મેહ વરસે રે;
 હંસ જઈ હરિજનને મળશે, કાચી તે કાયા પડશે રે. તેનો ૨
 શૂણી ઉપર શયન કરાવે, તોય સાધુને સંગે રહીએ રે;
 દુરીજન લોક દુર્ભાષણ બોલે, તેનું સુખદુઃખ સર્વ સહીએ રે. તેનો ૩
 અમૃતપેં અતિ મીઠા મુખથી, હરિનાં ચરિત્ર સુષ્પાવે રે;
 બ્રહ્મા ભવ સનકાદિક જેવા, જેનાં દર્શન કરવાને આવે રે. તેનો ૪
 નરક કુંડથી નરસું લાગે, દુરીજનનું મુખ મનમાં રે;
 મુક્તાનંદ મગન થઈ માગે, વહાલા વાસ દેજો હરિજનમાં રે. તેનો ૫

આપણો મળીને લોકો પ્રફુલ્લિત થાય તેમ ઈચ્છતા હોઈએ
 તો લોકોને મળીને આપણો પ્રફુલ્લિત રહેવું.

ભક્તચિંતામણિ ગાયન-ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

શ્રીહરિની સ્વાભાવિક ચેષ્ટાનાં પદો - ૧

પ્રથમ શ્રી હરિને રે, ચરણો શિશ નમાવું;
 નૌતમ લીલા રે, નારાયણની ગાવું. ૧
 મોટા મુનિવર રે, એકાગ્ર કરી મનને;
 જેને કાજે રે, સેવે જાઈ વનને. ૨
 આસન સાધી રે, ધ્યાન ધરીને ધારે;
 જેની ચેષ્ટા રે, સ્નેહ કરી સંભારે. ૩
 સહજ સ્વભાવિક રે, પ્રકૃતિ પુરુષોત્તમની;
 સુષ્ણતાં સજની રે, બીક મટાડે જમની. ૪
 ગાવું હેતે રે, હરિનાં ચરિત્ર સંભારી;
 પાવન કરજો રે, પ્રભુજી બુદ્ધિ મારી. ૫
 સહજ સ્વભાવે રે, બેઠા હોય હરિ જ્યારે;
 તુલસીની માળા રે, કર લઈ ફેરવે ત્યારે. ૬
 રમૂજ કરતા રે, રાશ્વ નેણ રૂપાળા;
 કોઈ હરિજનની રે, માગી લઈને માળા. ૭
 બેવડી રાખી રે, બબે મણકા જોડે;
 ફેરવે તાણી રે, કંઈક માળા તોડે. ૮
 વાતો કરે રે, રમૂજ કરીને હસતા;
 ભેળી કરી રે, માળા કરમાં ઘસતા. ૯

દુર ક્ષાત્રાંબો ક્ષાત્રા

ક્યારેય મીચી રે, નેત્ર કમળને સ્વામી;
પ્રેમાનંદ કહે રે, ધ્યાન ધરે બહુનામી. ૧૦

૫૬ – ૨

સાંભળ સૈયર રે, લીલા નટ નાગરની;
સુષૃતાં સુખું રે, આપે સુખ સાગરની. ૧
નેત્ર કમળને રે, રાખી ઉઘાડાં ક્યારે;
ધ્યાન ધરીને રે, બેસે જીવન બારે. ૨
ક્યારેક ચમકી રે, ધ્યાન કરતાં જાગે;
જોતાં જીવન રે, જન્મ મરણ દુઃખ ભાગે. ૩
પોતા આગળ રે, સભા ભરાઈ બેસે;
સંત હરિજન રે, સામુ જોઈ રહે છે. ૪
ધ્યાન ધરીને રે, બેઠા હોય હરિ પોતે;
સંત હરિજન રે, તૃત્ત ન થાય જોતે. ૫
સાધુ કીર્તન રે, ગાય વજાડી વાજાં;
તેમને જોઈને રે, મગન થાય મહારાજા. ૬
તેમની ભેણા રે, ચપટી વજાડી ગાય;
સંત હરિજન રે, નિરખી રાજી થાય. ૭
ક્યારેક સાધુ રે, ગાય વજાડી તાળી;
ભેણા ગાય રે, તાળી દઈ વનમાળી. ૮
આગળ સાધુ રે, કીર્તન ગાય જ્યારે;
પોતા આગળ રે, કથા વંચાય ત્યારે. ૯
પોતે વાર્તા રે, કરતા હોય બહુનામી;
ખસતા આવે રે, પ્રેમાનંદનો સ્વામી. ૧૦

૫૬ – ૨

મનુષ્ય લીલા રે, કરતા મંગલકારી;
ભક્ત સભામાં રે, બેઠા ભવભય હારી. ૧

સરતું, સહેલું અને વહેલું મેળવી લેવાની વૃત્તિ એ યોરી છે.

જેને જોતાં રે, જાયે જગ આશાંકિત;
 જ્ઞાન વૈરાગ્ય રે, ધર્મ સહિત જે ભક્તિ. ૨
 તે સંબંધી રે, વાર્તા કરતા ભારી;
 હરિ સમજાવે રે, નીજ જનને સુખકારી. ૩
 યોગ ને સાંખ્ય રે, પંચરાત્ર વેદાન્ત;
 એ શાસ્ત્રનો રે, રહસ્ય કહે કરી ખાંત. ૪
 ક્યારેક હરિજન રે, દેશદેશના આવે;
 ઉત્સવ ઉપર રે, પૂજા બહુવિધ લાવે. ૫
 જાહી પોતાના રે, સેવક જન અવિનાશી;
 તેમની પૂજા રે, ગ્રહણ કરે સુખરાશી. ૬
 ભક્ત પોતાના રે, તેને શ્યામ સુજાણા;
 ધ્યાન કરાવી રે, ખેંચે નાડી પ્રાણ. ૭
 ધ્યાનમાંથી રે, ઉઠાડે નીજ જનને;
 દેહમાં લાવે રે, પ્રાણ ઈન્દ્રિય મનને. ૮
 સંત સભામાં રે, બેઠા હોય અવિનાશ;
 કોઈ હરિજનને રે, તેડવો હોય પાસ. ૯
 પહેલી આંગળી રે, નેત્ર તણી કરી સાન;
 પ્રેમાનંદ કહે રે, સાદ કરે ભગવાન. ૧૦

૫૬ - ૪

મોહનજીની રે, લીલા અતિ સુખકારી;
 આનંદ આપે રે, સુષ્ણાતાં ન્યારી ન્યારી. ૧
 ક્યારેક વાતો રે, કરે મુનિવર સાથો;
 ગુચ્છ ગુલાબના રે, ચોળે છે બે હાથો. ૨
 શીતળ જાહી રે, લીબું હાર ગુલાબી;
 તેને રાખે રે, આંખ્યું ઉપર દાબી. ૩
 ક્યારેક પોતે રે, રાજ્યપામાં હોય;
 વાતો કરે રે, કથા વંચાય તોય. ૪

દર કૃત્યાંખે કાર્યો

સાંભળો કીર્તન રે, પોતે કાંઈક વિચારે;
 પૂછવા આવે રે, જમવાનું કોઈ ત્યારે. ૫
 હાર ચડાવે રે, પૂજા કરવા આવે;
 તેના ઉપર રે, બહુ ખીજુ રીસાવે. ૬
 કથા સાંભળતાં રે, હરે હરે કહી બોલે;
 મર્મ કથાનો રે, સુણી મગન થઈ ડોલે. ૭
 ભાન કથામાં રે, ખીજુ કિયા માંય;
 ક્યારેક અચાનક રે, જમતાં હરે બોલાય. ૮
 થાય સમૃતિ રે, પોતાને જ્યારે તેની;
 થોડુંક હસે રે, ભક્ત સામું જોઈ બેની. ૯
 એમ હરિ નિત્ય નિત્ય રે, આનંદ રસ વરસાવે;
 એ લીલા રસ રે, જોઈ પ્રેમાનંદ ગાવે. ૧૦

૫૬ - ૫

સાંભળ સજની રે, દિવ્ય સ્વરૂપ મુરારી;
 કરે ચરિત્ર રે, મનુષ વિગ્રહ ધારી. ૧
 થયા મનોહર રે, મોહન મનુષ્ય જેવા;
 રૂપ અનુપમ રે, નિજ જનને સુખ દેવા. ૨
 ક્યારેક ઢોલિયે રે, બેસે શ્રી ઘનશ્યામ;
 ક્યારેક બેસે રે, ચાકળે પૂરણ કામ. ૩
 ક્યારેક ગોદદું રે, ઓછાડે સહિતે;
 પાથર્યું હોય રે, તે પર બેસે પ્રીતે. ૪
 ક્યારેક ઢોલિયા રે, ઉપર તકીયો ભાણી;
 તે પર બેસે રે, શ્યામ પલાંઠી વાળી. ૫
 ઘણુંક બેસે રે, તકિયે ઓઠીંગણ દઈને;
 ક્યારેક ગોઠણ રે, બાંધે ખેસ લઈને. ૬
 ક્યારેક રાજુ રે, થાય અતિશે આલી;

વિદ્યા એક એવી વીંટી છે જે વિનયના નંગ વડે જઈપે છે.

સંત હરિજનને રે, ભોટે બાથમાં ઘાલી. ૭
 ક્યારેક માથે રે, લઈ મેલે બે હાથ;
     ઇતી માંહે રે, ચરણ કમળ દે નાથ. ૮
 ક્યારેક આપે રે, હાર તોરા ગિરિધારી;
     ક્યારેક આપે રે, અંગનાં વલ્લ ઉતારી. ૯
 ક્યારેક આપે રે, પ્રસાદીના થાળ;
     પ્રેમાનંદ કહે રે, ભક્ત તણા પ્રતિપાળ. ૧૦

૫૬ - ૬

એવાં કરે રે, ચરિત્ર પાવનકારી;
     શુકળું સરખા રે, ગાવે નિત્ય સંભારી. ૧
 ક્યારેક જીબને રે, દાંત તળે દબાવે;
     ડાબે જમણો રે, પડખે સહજ સ્વભાવે. ૨
 છીંક જ્યારે આવે રે, ત્યારે રૂમાલ લઈને;
     છીંક ખાય રે, મુખ પર આડો દઈને. ૩
 રમુજ આણી રે, હસે અતિ ધનશ્યામ;
     મુખ પર આડો રે, રૂમાલ દઈ સુખધામ. ૪
 ક્યારેક વાતો રે, કરતા થકા દેવ;
     છેડે રૂમાલને રે, વળ દેવાની ટેવ. ૫
 અતિ દયાળુ રે, સ્વભાવ છે સ્વામીનો;
     પરદુઃખ હારી રે, વારી બહુ નામીનો. ૬
 કોઈને દુઃખીયો રે, દેખી ન ખમાય;
     દયા આણી રે, અતિ આકળા થાય. ૭
 અન્ન ધન વલ્લ રે, આપીને દુઃખ ટાળો;
     કરુણા દ્રષ્ટિ રે, દેખી વાનજ વાળો. ૮
 ડાબે ખભે રે, ખેસ આડસોડે નાખી;
     ચાલે જમણા રે, કરમાં રૂમાલ રાખી. ૯

દુર્ગ કૃતકાંઠા કાળા

ક્યારેક ડાબો રે, કર કેડ ઉપર મેલી;
ચાલે વાલો રે, પ્રેમાનંદનો હેલી. ૧૦

૫૬ — ૭

નિત્ય નિત્ય નૌતમ રે, લીલા કરે હરિરાય;
ગાતાં સુષ્ઠતાં રે, હરિજન રાજ થાય. ૧
સહજ સ્વભાવે રે, ઉતાવળા બહુ ચાલે;
હેત કરીને રે, બોલાવે બહુ વહાલે. ૨
ક્યારેક ઘોડે રે, ચડવું હોય ત્યારે;
ક્યારેક સંતને રે, પીરસવા પધારે. ૩
ત્યારે ડાબે રે, ખબે ખેસને આણી;
ખેસને બાંધે રે, કેડ સંગાથે તાણી. ૪
પીરસે લાડુ રે, જલેબી ઘનશ્યામ;
જણસ જમ્યાની રે, લઈ લઈ તેનાં નામ. ૫
ફરે પંગતમાં રે, વારંવાર મહારાજ;
સંત હરિજનને રે, પીરસવાને કાજ. ૬
શ્રદ્ધા ભક્તિ રે, અતિ ઘણી પીરસતાં;
કોઈના મુખમાં રે, આપે લાડુ હસતાં. ૭
પાછલી રાગી રે, ચાર ઘડી રહે જ્યારે;
દાતણ કરવા રે, ઉઠે હરિ તે વારે. ૮
નાવા બેસે રે, નાથ પલાંઠી વાળી;
કર લઈ કળશ્યો રે, જળ ઢોળે વનમાળી. ૯
કોરે વસ્ત્રો રે, કરી શરીરને લુવે;
પ્રેમાનંદ કહે રે, હરિજન સર્વે જુએ. ૧૦

૫૬ — ૮

રૂડા શોભે રે, નાઈને ઉભા હોય;
વસ્ત્ર પહેરેલું રે, સાથળ વર્ચ્યે નીચોવે. ૧

પારકે પૈસે પરમાનંદ કરી લેવો એ પાણ ચોરી છે.

પગ સાથળને રે, લુહીને સારંગપાણી;
 કોરા બેસને રે, પહેરે સારીપેઠે તાણી. ૨
 ઓઢી ઉપરણી રે, રેશમી કોરની વ્હાલે;
 આવે જમવા રે, ચાખડીએ ચડી ચાલે. ૩
 માથે ઉપરણી રે, ઓઢી બેસે જમવા;
 કાન ઉધાડા રે, રાખે મુજને ગમવા. ૪
 જમતાં ડાબા રે, પગની પલાંઠી વાળી;
 તે પર ડાબો રે, કર મેલે વનમાળી. ૫
 જમણા પગને રે, રાખી ઉભો શ્યામ;
 તે પર જમણો રે, કર મેલે સુખધામ. ૬
 રૂડી રીતે રે, જમે દેવના દેવ;
 વારે વારે રે, પાણી પીધાની ટેવ. ૭
 જણસ સ્વાદુ રે, જણાય જમતાં જમતાં;
 પાસે હરિજન રે, બેઠા હોય મનગમતા. ૮
 તેમને આપી રે, પછી પોતે જમે;
 જમતાં જવન રે, હરિજનને મન ગમે. ૯
 ફેરવે જમતાં રે, પેટ ઉપર હરિ હાથ;
 ઓડકાર ખાય રે, પ્રેમાનંદનો નાથ. ૧૦

૫૬ - ૬

ચળુ કરે રે, મોહન તૃમ થઈને;
 દાંતને ખોતરે રે, સળી રૂપાની લઈને. ૧
 મુખવાસ લઈને રે, હોલિયે બિરાજે;
 પૂજા કરે રે, હરિજન હેતે જાઝે. ૨
 પાંપણ ઉપર રે, આંટો લઈ અલબેલો;
 ફેંટો બાંધે રે, છોગું મેલી છેલો. ૩
 વર્ષાંતુને રે, શરદાંતુને જાણી;

દર સત્સંગે સાર્વા

ઘેલા નહીનાં રે, નિર્મળ નીર વખાણી. ૪
 સંત હરિજનને રે, સાથે લઈ ઘનશ્યામ;
 નહાવા પધારે રે, ઘેલે પૂરણકામ. ૫
 બહુ જળ કિડા રે, કરતા જળમાં નહાય;
 જળમાં તાણી રે, દઈને કીર્તન ગાય. ૬
 નહાઈને બારે રે, નીસરી વચ્ચ પહેરી;
 ઘોડે બેસી રે, ઘેર આવે રંગ લહેરી. ૭
 પાવન યશને રે, હરિજન ગાતા આવે;
 જીવન જોઈને રે, આનંદ ઉર ન સમાવે. ૮
 ગઢપુરવાસી રે, જોઈને જગ આધાર;
 સુફળ કરેછે રે, નેણાં વારંવાર. ૯
 આવી બિરાજે રે, ઓસરીએ બહુનામી;
 ઢોલિયા ઉપર રે, પ્રેમાનંદના સ્વામી. ૧૦

૫૬ – ૧૦

નિજ સેવકને રે, સુખદેવાને કાજ;
 પોતે પ્રગટ્યા રે, પુરખોત્તમ મહારાજ. ૧
 ફળિયા માંહિ રે, સભા કરી બીરાજે;
 પૂરણ શશી રે, ઉડુગણમાં જેમ છાજે. ૨
 બ્રહ્મરસ વરસે રે, તૃત્ત કરે હરિજનને;
 પોઢે રાત્રે રે, જમી શ્યામ શુદ્ધ અત્રને. ૩
 બે આંગળીઓ રે, તિલક કર્યાની પેરે;
 ભાલ વચ્ચે રે, ઉભી રાખી ફેરે. ૪
 સુતાં સુતાં રે, માણા માણી લઈને;
 જમણે હાથે રે, નિત ફેરવે ચિત્ત દઈને. ૫
 ભુલ ન પડે રે, કેદી એવું નિયમ;
 ધર્મકુંવરની રે, સહજ પ્રકૃતિ એમ. ૬

મરાઠા દરરોજ અનેકના થાય છે
 પાછા સમરાણતો અમુકના જ થાય છે.

ભર નિદ્રામાં રે, પોઢ્યા હોય મુનિરાય;
 કોઈ અજાણો રે, લગાર અડી જાય. ૭
 ત્યારે ફડકી રે, જાગે સુંદર શ્યામ;
 કોણ છે ? પૂછે રે, સેવકને સુખધામ. ૮
 એવી લીલા રે, હરિની અનંત અપાર;
 મેં તો ગાઈ રે, કાંઈક મતિ અનુસાર. ૯
 જે કોઈ પ્રીતે રે, શીખે સુણો ગાશે;
 પ્રેમાનંદનો રે, સ્વામી રાજ થાશે. ૧૦

રાગ : ગરબી પદ-૧

ઓરા આવો શ્યામ સ્નેહી, સુંદરવર જોઉં વહાલા;
 જતન કરીને જીવન મારા, જીવમાંહી પ્રોઉં વહાલા. ૧
 ચિહ્ન અનુપમ અંગો અંગનાં, સુરતે સંભારું વહાલા;
 નખશિખ નીરખી નૌતમ મારા, ઉરમાં ઉતારું વહાલા. ૨
 અરુણ કમલસમ જુગલચરણની, શોભા અતિસારી વહાલા;
 ચિંતવન કરવા આતુર અતિ, મનવૃત્તિ મારી વહાલા. ૩
 પ્રથમ તે ચિંતવન કરું, સુંદર સોળે ચિહ્ન વહાલા;
 ઉધ્વરેખા ઓપી રહી, અતિશે નવીન વહાલા. ૪
 અંગુઠા આંગળી વચ્ચેથી, નીકસરીને આવી વહાલા;
 પાનીની બે કોરે જોતાં, ભક્તને મનભાવી વહાલા. ૫
 જુગલ ચરણમાં કહું મનોહર, ચિહ્ન તેનાં નામ વહાલા;
 શુદ્ધ મને કરી સંભારતાં, નાશ પામે કામ વહાલા. ૬
 અષ્ટકોણ ને ઉધ્વરેખા, સ્વસ્તિક જાંબુ જવ વહાલા;
 વજ અંકુશ ને કેતુ પચ, જમણો પગે નવ વહાલા. ૭
 ત્રિકોણ કળશ ને ગોપદ સુંદર, ધનુષ્ય ને મીન વહાલા;
 અર્ધ ચંદ્ર ને વ્યોમ સાત છે, ડાબે પગે ચિહ્ન વહાલા. ૮
 જમણા પગના અંગુઠાના, નખમાંહી ચિહ્ન વહાલા;

દુર ક્ષાત્રકંબા ક્ષાત્રા॥

તે તો નીરખે જે કોઈ ભક્ત, પ્રીતિએ પ્રવીષા વહાલા. ૬
 એજ અંગુઠાની પાસે, તિલ એક નૌતમ ધારું વહાલા ;
 પ્રેમાનંદ કહે નિરખું પ્રીતે, પ્રાણ લઈ વારું વહાલા. ૧૦

રાગ : ધોળ પદ- ૧

હવે મારા વહાલાને નહિ રે વિસારું રે;
 શાસઉચ્છવાસે તે નિત્ય સંભારું રે. ૧
 પડયું મારે સહજાનંદજી શું પાનું રે;
 હવે હું તો કેમ કરી રાખીશ છાનુરે. ૨
 આવ્યું મારે હરિવર વરવાનું ટાણું રે;
 એ વર ન મળે ખરચે નાણું રે. ૩
 એ વર ભાગ્ય વિના નવ ભાવે રે;
 એ સ્નેહ લગ્ન વિના નવ આવેરે. ૪
 દુરીજન મન રે માને તેમ કહેજો રે;
 સ્વામી મારા હદ્દીયાની ભીતર રહેજો રે. ૫
 હવે હું તો પૂરણ પદવીને પામી રે;
 મળ્યા મુને નિષ્કૃણાનંદનો સ્વામી રે. ૬

પદ - ૨

હવે મારા વહાલાનાં દર્શન સારું;
 હરિજન આવે હજારે હજારું. ૧
 ઢોલિયે બિરાજે સહજાનંદ સ્વામી;
 પૂરણ પુરુષોત્તમ અંતર જામી. ૨
 સભા મધ્યે બેઠાં મુનિનાં વૃંદ;
 તેમાં શોભે તારે વીંટ્યો જેમ ચન્દ. ૩
 દુર્ગપુર ખેલ રચ્યો અતિ ભારી;
 જેણા રમે સાધુ ને બ્રહ્મચારી. ૪
 તાળી પાડે ઉપડતી અતિસારી;

શ્વાસથી માડાસ જીવે છે વિશ્વાસથી સમાજ જીવે છે.

ધૂન થાય ચૌદ લોક થકી ન્યારી. ૫
 પાઘલડીમાં છોગલીયું અતિ શોભે;
 જોઈ જોઈ હરિજનનાં મન લોભે. ૬
 પધાર્યા વહાલો સર્વે તે સુખના રાશી;
 સહજાનંદ સ્વામી અક્ષરધામના વાસી. ૭
 ભાંગી મારી જન્મો જન્મની ખામી;
 મળ્યા મુને નિષ્કૃણાનંદનો સ્વામી. ૮

રાગ-બિહાગ

પોઢે પ્રભુ સક્કલ મુનિકે શ્યામ, નરનારાયણ દિવ્ય મુરતિ;
 સ્વામિનારાયણ દિવ્ય મુરતિ, સંતનકે વિશ્રામ. પોઢે૦ ૧
 અક્ષર પર આનંદ ધન પ્રભુ, કિયો હે ભૂપર ઠામ;
 જેહી મિલત જન તરત માયા, લહત અક્ષર ધામ. પોઢે૦ ૨
 શારદ શેષ મહેશ મહામુનિ, જપત જેહી ગુણનામ;
 જાસ પદરજ શીષ ધરી ધરી, હોવત જન નિષ્કામ. પોઢે૦ ૩
 પ્રેમકે પર્યક્પર પ્રભુ, કરત સુખ આરામ;
 મુક્તાનંદ નિજ ચરણ ઢીગ ગુણ, ગાવત આહું જામ. પોઢે૦ ૪

રાગ : ગરબી પદ - ૧

રે શ્યામ તમે સાચું નાણું, બીજું સર્વ દુઃખદાયક જાણું. રે શ્યામ ૦ ૧
 રે તમ વિના સુખસંપત કહાવે, તે તો સર્વ મહાદુઃખ ઉપજાવે;
 અંતે એમાં કામ કોઈ ન આવે. રે શ્યામ૦ ૨
 રે મૂરખ લોક મરે ભટકી, જૂઠા સંગે હારે શિર પટકી;
 એથી મારી મન વૃત્તિ અટકી. રે શ્યામ૦ ૩
 રે અખંડ અલૌકિક સુખ તારું, તે જોઈ જોઈ મન મોહું મારું;
 ધરા ધન તમ ઉપર વારું. રે શ્યામ૦ ૪
 રે બ્રહ્માથી કીટ લગી જોયું, જુહું સુખ જાણીને વગોવ્યું;
 મુક્તાનંદ મન તમ સંગ મોહું. રે શ્યામ૦ ૫

દુર્ગ કૃત્યાંગે કૃત્યા॥

ਰਾਗ : ਗਰੰਭੀ ਪਦ - ੧

ਵੰਦੁ ਸਹਜਾਨਾਂਦ ਰਸੜ੍ਹਪ, ਅਨੁਪਮ ਸਾਰਨੇ ਰੇ ਲੋਲ;
 ਜੇਨੇ ਭਜਤਾਂ ਛੂਟੇ ਫੱਦ, ਕਰੇ ਭਵ ਪਾਰਨੇ ਰੇ ਲੋਲ. ੧
 ਸਮਰੁਂ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਸੁਖਧਾਮ, ਅਨੁਪਮ ਨਾਮਨੇ ਰੇ ਲੋਲ;
 ਜੇਨੇ ਭਵ ਬ੍ਰਿਨਾਂਡਿਕ ਫੇਵ, ਭਜੇ ਤਜ਼ ਕਾਮਨੇ ਰੇ ਲੋਲ. ੨
 ਜੇ ਹਰਿ ਅਕਥਰਭਕਾ ਆਧਾਰ, ਪਾਰ ਕੋਈ ਨਵ ਲਹੇ ਰੇ ਲੋਲ;
 ਜੇਨੇ ਸ਼ੇ਷ ਸਹਜ ਮੁਖ ਗਾਯ, ਨਿਗਮ ਨੇਤਿ ਕਹੇ ਰੇ ਲੋਲ. ੩
 ਵਾਝਾਵੁੰ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਅਨੁਪ, ਜੁਗਲ ਚਰਣੇ ਨ ਮੀ ਰੇ ਲੋਲ;
 ਨਖਸ਼ੀਖ ਪ੍ਰੇਮਸਖੀਨਾ ਨਾਥ, ਰਹੋ ਉਰਮਾਂ ਰਮੀਰੇ ਲੋਲ. ੪

ਪਦ - ੨

ਆਵੋ ਮਾਰਾ ਮੋਹਨ ਮੀਠਾ ਲਾਲ ਕੇ, ਜੋਉ ਤਾਰੀ ਮੁਰਤਿ ਰੇ ਲੋਲ;
 ਜਤਨ ਕਰੀ ਰਾਖੁੰ ਰਸਿਧਾਰਾਝ, ਵਿਸਾਰੁਂ ਨਹਿ ਉਰਥੀ ਰੇ ਲੋਲ. ੧
 ਮਨ ਮਾਰੁਂ ਮੋਹੁੰ ਮੋਹਨਲਾਲ, ਪਾਘਡਲੀਨੀ ਭਾਤਮਾਂ ਰੇ ਲੋਲ;
 ਆਵੋ ਓਰਾ ਛੋਗਲਾਂ ਖੋਸੁੰ ਛੇਲ, ਖਾਂਤੀਲਾ ਜੋਉ ਖਾਂਤਮਾਂ ਰੇ ਲੋਲ. ੨
 ਵਹਾਲਾ ਤਾਰੁਂ ਜਣਕੇ ਸੁੰਦਰ ਭਾਲ, ਤੀਲਕ ਰੂਡਾਂ ਕਹ੍ਹਾਂ ਰੇ ਲੋਲ;
 ਵਹਾਲਾ ਤਾਰਾ ਵਾਮ ਕਰਣਮਾਂ ਤਿਲ, ਤੇਣੇ ਮਨਤਾਂ ਹਹ੍ਹਾਂ ਰੇ ਲੋਲ. ੩
 ਵਹਾਲਾ ਤਾਰੀ ਭਕੁਟਿਨੇ ਬਾਣੇ ਸ਼ਧਾਮ, ਕਾਣਾਝ ਮਾਰਾਂ ਕੋਝਿਧਾਂ ਰੇ ਲੋਲ;
 ਨੇਣੇ ਤਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮਸਖੀਨਾ ਨਾਥ ਕੇ, ਚਿਤ ਮਾਰਾਂ ਚੋਰੀਧਾਂ ਰੇ ਲੋਲ. ੪

ਪਦ - ੩

ਵਹਾਲਾ ਮਨੇ ਵਥ ਕੀਧੀ ਪ੍ਰਜਰਾਝ, ਵਾਲਪ ਤਾਰਾ ਵਾਲਮਾਂ ਰੇ ਲੋਲ;
 ਮਨ ਮਾਰੁਂ ਤਲਪੇ ਜੋਵਾ ਕਾਝ, ਟੀਭਕਡੀ ਛੇ ਗਾਲਮਾਂ ਰੇ ਲੋਲ. ੧
 ਵਹਾਲਾ ਤਾਰੀ ਨਾਸਿਕਾ ਨਮਣੀ ਨਾਥ, ਅਧਰਬਿੰਬ ਲਾਲ ਛੇ ਰੇ ਲੋਲ;
 ਛੇਲਾ ਮਾਰਾ ਪ੍ਰਾਣ ਕੁਲੁਂ ਕੁਰਬਾਨ, ਜੋਧਾ ਜੇਵੀ ਚਾਲ ਛੇ ਰੇ ਲੋਲ. ੨
 ਵਹਾਲਾ ਤਾਰਾ ਢੰਤ ਦਾਡਮਨਾਂ ਬੀਝ, ਚਤੁਰਾਈ ਚਾਵਤਾ ਰੇ ਲੋਲ;
 ਵਹਾਲਾ ਮਾਰਾ ਪ੍ਰਾਣ ਹਰੋ ਛੋ ਨਾਥ, ਮੀਹੁੰ ਮੀਹੁੰ ਗਾਵਤਾ ਰੇ ਲੋਲ. ੩

ਕੇਵੇਟ ਵਗਰਨਾ ਹੀਰਾਨੀ ਅਨੇ ਕੇਵੇਕਟਰ ਵਗਰਨਾ
 ਮਾਨਵੀਨੀ ਕੋਈ ਕਿੰਮਤ ਨਥੀ ਹੋਤੀ.

વહાલા તારે હસવે હરાણું ચિતા, બીજું હવે નવ ગમે રે લોલ;
મન મારું પ્રેમસખીના નાથ કે, તમ કેડે ભમે રે લોલ. ૪

પ્રે - ૪

રસિયા જોઈ રૂપાળી કોટ, રૂડી રેખાવળી રે લોલ;
વહાલા મારું મનદું મળવા છાય કે, જાય ચિતદું ચણીરે લોલ. ૧
વહાલા તારી જમણી ભુજાને પાસ, રૂડાં તિલ ચાર છે રે લોલ;
વહાલા તારા કંઠ વચ્ચે તીલ એક, અનુપમ સાર છે રે લોલ. ૨
વહાલા તારા ઉરમાં વિનગુણ હાર, જોઈ નેણાં ઠરે રે લોલ;
વહાલા તે તો જાણે પ્રેમીજન, જોઈ નિત્ય ધ્યાન ધરે રે લોલ. ૩
રસિયા જોઈ તમારું રૂપ, રસિક જન ઘેલડા રે લોલ;
આવો વહાલા પ્રેમસખીના નાથ, સુંદરવર છેલડા રે લોલ. ૪

પ્રે - ૫

વહાલા તારી ભુજા જુગલ જગદીશ, જોઈને જાઉં વારણો રે લોલ;
કરનાં લટકાં કરતા લાલ, આવોને મારે બારણો રે લોલ. ૧
વહાલા તારી આંગણીઓની રેખા, નખમણી જોઈને રે લોલ;
વહાલા મારા ચિતામાં રાખું ચોરી, કહું નહિ કોઈને રે લોલ. ૨
વહાલા તારા ઉરમાં અનુપમ છાપ, જોવાને જીવ આકળો રે લોલ;
વહાલા મારા હેડે હરખ ન માય, જાણું જે હમણાં મળો રે લોલ. ૩
વહાલા તારું ઉદર અતિ રસરૂપ, શીતળ સદા નાથજી રે લોલ;
આવો ઓરા પ્રેમસખીના પ્રાણ, મળું ભરી બાથજી રે લોલ. ૪

પ્રે - ૬

વહાલા તારી મુરતિ અતિ રસરૂપ, રસિક જોઈને જીવ રે લોલ;
વહાલા એ રસના ચાખણહાર, છાશ તે નવ પીવે રે લોલ. ૧
વહાલા મારે સુખ સંપત તમે શ્યામ, મોહન મનભાવતા રે લોલ;

દુર્ગા સત્ત્વાંગ સાત્ત્વા

આવો મારે મંદિર જીવન પ્રાણ, હસીને બોલાવતા રે લોલ. ૨
 વહાલા તારું રૂપ અનુપમ ગૌર, મૂરતિ મનમાં ગમે રે લોલ;
 વહાલા તારું જોબન જોવા કાજ, કે ચિત્ત ચરણો નમે રે લોલ. ૩
 આવો મારા રસિયા રાજીવ નેણ, મરમ કરી બોલતા રે લોલ;
 આવો વહાલા પ્રેમસખીના સેણ, મંદિર મારે ડોલતા રે લોલ. ૪

૫૬ - ૭

વાલા તારું રૂપ અનુપમ નાથ, ઉદર શોભા ઘણી રે લોલ;
 ત્રિવળી જોવું સુંદર છેલ, આવોને ઓરા અમ ભણી રે લોલ. ૧
 વાલા તારી નામિ નૌતમ રૂપ, ઉડી અતિ ગોળ છે રે લોલ;
 કટિલંક જોઈને જાદવરાય, કે મનરંગ ચોળ છે રે લોલ. ૨
 વાલા તારી જંધા જુગલની શોભા, મનમાં જોઈ રહું રે લોલ;
 વાલા નિત્ય નીરખું પીડી ને પાની, કોઈને નવ કહું રે લોલ. ૩
 વાલા તારા ચરણ કમલનું ધ્યાન, ધરું અતિ હેતમાં રે લોલ;
 આવો વહાલા પ્રેમસખીના નાથ, રાખું મારા ચિત્તમાં રે લોલ. ૪

૫૬ - ૮

વાલા તારાં જુગલ ચરણ રસરૂપ, વખાણું વહાલમાં રે લોલ;
 વાલા અતિ કોમળ અરુણ રસાળ, ચોરે ચિત્ત ચાલમાં રે લોલ. ૧
 વાલા તારે જમણે અંગુઠે તિલ, કે નખમાં ચિહ્ન છે રે લોલ;
 વાલા છેલી આંગણીયે તિલ એક, જોવાને મન દીન છે રે લોલ. ૨
 વાલા તારા નખની અરુણતા જોઈ, શશીકળા ક્ષીણ છે રે લોલ;
 વાલા રસચોર ચકોર જે ભક્ત, જોવાને પ્રવિષ છે રે લોલ. ૩
 વાલા તારી ઉધ્વરેખામાં ચિત્ત, રહો કરી વાસને રે લોલ;
 માગે પ્રેમસખી કર જોડી, દેજો દાન દાસને રે લોલ. ૪

મુશ્કેલીનો સામનો કરવો તેનું નામ જિંણી.

સભા-૨

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષા,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતષા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૨) ગોવિંદભાઈને પ્રભુ ૬૦ વર્ષે ૪ પુત્રોનું વરદાન આપ્યું.

સ્વામિનારાયણ હરે..

કરજીસણા એક ગોવિંદભાઈ પટેલ નામે ભક્ત રહેતા હતા. સેવાભાવી, સત્સંગી, ગુણબુદ્ધિવાળા. શ્રીજી મહારાજ વારે વારે કરજીસણ પધારતા ત્યારે ગોવિંદભાઈ ઉત્સવ સમૈયા કરાવતા. હરિભક્તો સંતોને સાંચવે. સત્સંગીઓને ભગવાનની વાતો કરીને સત્સંગ કરાવે. ઓગણતેરો કાળ પડ્યો. ભયંકર કાળ. ત્યારે શ્રીજી મહારાજ એમને ૪૨ હરિભક્તો સોંઘા હતા. શ્રીજી મહારાજ કહે, “લ્યો, આમને સાંચવજો.” ગોવિંદભાઈએ કહ્યું, “ભલે મહારાજ, કંઈ વાંધો નહિ. ગમે તેમ કરીને પુરું પાડી દઈશા.”

એમ ૪૨ ભક્તોને દુષ્કાળ સમયે સાંચવ્યા. ૪૨ ભક્તો એટલે કેટલા કહેવાય! મહારાજ બહુ રાજી થયા. ખાસ આના માટે મહારાજ એમના ધેર પધાર્યા. આભાર માનવા માટે. એક તો પોતે કોઈમાં ધાન્ય ખૂટવા ન દીધું છતાંય ભગવાન

દુર્ગ ક્ષત્રાંગે ક્ષત્રા

કેવા ? કે આભાર માનવા આવ્યા હતા. સહેજે પદ્ધાર્યા હોય એમ માનીને ગોવિંદભાઈ તો બહુ ખુશ થયા પણ પછી મહારાજ એમને સામેથી કીધું. “ગોવિંદભાઈ અમે તમારો આભાર માનવા આવ્યા છીએ.” ગોવિંદભાઈ કહે, “અરેરેરે... મહારાજ, મારો શેનો આભાર માનવા આવ્યા છો ?” મહારાજ કહે, “અમારા કહેવાથી તમે ૪૨ ૪૨ હરિભક્તોને સાંચવ્યા.” “અરે! પણ તમે સાંચવ્યા કહેવાય. મહારાજ, અનાજ કોને પુરુ પાડ્યું. કોઠીમાંથી ખૂટનું કેમ નહોતું. એમ કહીને અમને શરમાવો છો. મારા બાપ... આવું ન બોલશો.” શ્રીજી મહારાજ કહે, “અમે તમારા ઉપર રાજી થયા છીએ અને રાજ્યો વ્યકત કરવા માટે આવ્યા છીએ. અને મારે તો જન્માષ્ટમીનો ઉત્સવ કરવો છે.” ગોવિંદભાઈ કહે, “તો કરોને મહારાજ. તમને કોણ ના પાડે છે ?”

આવા આગેવાન, રાજ્યપાવાળા હરિભક્ત, સમજણવાળા, પણ એને ઘેર એકેય દીકરા નહિ. સંતાન નહિ. પણ મનમાં કાંઈ દુઃખ હતું નહિ. નહિંતર આટલું બધું રાખતા હોય તો કાનમાં તો કહે ને કે, હે મહારાજ, આ કોઠીમાં ખૂટવા ન દીધું એમ થોડું વંશમાં પણ ખૂટવા ન દોને. આમ કહેવાનો હક તો હોય ને! પણ ક્યારેય મહારાજ આગળ આવી માંગણી ન કરી. બેય માણસો જાણો છે કે ભગવાન તો અંતર્યામી છે. બધું જાણો છે. અને આપણે છોકરાને લઈને શું કરવું છે? ભગવાનનું સુખ જોઈએ તો.

પણ એમાં શું થયું? દેરાણી જેઠાણીનો કાંઈ જગડો થયો. એમ અવરચંડી દેરાણી જેઠાણીને, એટલે કે ગાવિંદભાઈની પત્નિને કહી દીધું કે, “મરને વાંઝણી!” અને વાંઝણી કીધું ને બહુ દુઃખ થયું. ધરમાંથી વાંઝણીનો અવાજ આવે. અરરરર... હાય હાય! આવા શાઢો! મનમાં કેટલું હશે અટલે આજે બોલી હશે ને. એ દુઃખ થયું. હવે ન જીવાય. ત્યાં તો ગોવિંદભાઈ આવ્યા અને માથું પછાડીને રડવા માંડ્યા. “બસ હવે ન જીવાય. આપણાના ધરના એમ કહે છે? આટલા સત્સંગી આપણે અને આપણને વાંઝણા કહે છે? આવા મેણા?” ગોવિંદભાઈને દુઃખ થયું કે હવે ન જીવાય. પણ એમને થયું કે, “જો જીવાય નહિ તો મરવું પડે. પણ આત્માહત્યા કરવી એ મહારાજનો અપરાધ છે. એટલે આપણને તો જીવાય પણ નહિ અને મરાય પણ નહિ એવું થઈ ગયું. જો સત્સંગ ન હોત તો મરી જાત. વીષ પીને પણ

દ્યા એ એવી ભાષા છે કે બહેરા સાંભળી શકે
અને મુંગા સમજુ શકે છે.

મરી જાત પણ આત્માહત્યા તો કરાય નહિ. આપણે સત્સંગી, મહારાજની આજા. મરાય નહિ ને આમ જીવાય પણ નહિ. હવે શું કરવું ?”

એમાં બેયને વિચાર આવી ગયો કે, “બસ. રસ્તો મળી ગયો. આપણા માટે ક્યાં ખોટ છે! બેય ગઢડા જાય. હું સાધુ થઈ જાઉં અને તું જીવુબા લાઠુબા સાથે સાં.યો. થઈ જા. વાત પુરી, લ્યો. પછી એને કાંઈ વાંઝાનું કહેવાનું છે કાંઈ ? અને આપણને કાંઈ લઈ નથી જવું.” ખેતીવાડી દીલી એને, ધર ઘોડા દીધાં એને. “ભલે ભોગવે ને ભલે જે કરવું હોય તે કરે પછી ભૂત થઈને ભલે એમાં રમે. આપણે શું! આપણને તો સહજાનંદ સ્વામી જોઈએ છે. આપણે જઈએ ગઢડે!”

જે કાંઈ ધરેણા શીક્કા હશે, એનું વાજ્યું પોટલું અને બજે આવ્યા ગઢડે. મહારાજને પગે લાગ્યા. ગોવિંદભાઈ દડવત કરીને મહારાજ પાસે બેઠા. અને એમના પત્નિ આવીને મહારાજ પાસે બેઠા. લીંબડા નીચે બેઠા અને કહ્યું કે, “લ્યો મહારાજ, આ તમારું સોનું, આ તમારા રોક્કડ અને અમને બેયને રાખો. હું થાઉં સાધુ અને આ થાય સાં. યો. જીવુબા સાથે રહીને સેવા કરશે.” મહારાજ કહે, “હાહા, ગોવિંદભાઈ તમે આવો વિચાર કેમ કરો છો? તમે હરખથી સાધુ નથી થતા. તમારું મોહું બોલે છે. અને ૬૦ વર્ષની ઉંમર. ૬૦ વર્ષના આવે કોઈ ?” એટલે મહારાજ કહે, “તમારા આ હરખના વેણ નથી. તમને કાંઈક મુંજવણ છે. તમે મુંજાઈને સાધુ થાઓ છો. શું છે તમને ?”

ગોવિંદભાઈના આંખમાં આંસુ આવી ગયા. “હા મહારાજ, છે મુંજવણ પણ એ મુંજવણ તો લાવે છે તમારી પાસે ને! એટલે મહારાજ, બહુ ભલી છે. અમને બેયને રાખો અને અમે બેય સુખ લઈએ તમારું.” મહારાજ કહે, “પણ શું છે ?” એટલે પત્નિથી બોલાય ગયું કે, “મહારાજ, આવું થયું. મેણાં ખાવા પડે છે અને ઘરમાં પછી સુખ આવતું નથી. અમારાથી કશુ બોલાતું નથી અને ક્યારેક સવારે ઉઠે તો અમારું મોહું જોવા ન ખ્યે અને વાંઝીયાનું મોહું જોવે તો સારું ન થાય એટલે મહારાજ, આ પછી રોજનું થઈ ગયું. અને આપણને એમ થાય કે આપણાથી ઘરમાં અપશુકન થતાં હોય તો પછી એ ઘરમાં કેમ રહેવું, એટલે આવ્યા છીએ.” મહારાજ કહે કે, “તમારે વાંઝીયાનીજ વાતુ છે ને ?” “હા મહારાજ. પણ હવે અવસ્થા થઈ, ૬૦-૬૨ વર્ષ થઈ ગયા. એટલે હવે સંસારની કે છોકરાંની ઈચ્છા

દુર્ગ ક્ષાત્રાંગી કાળી

નથી મહારાજ. હોત તો અમે યુવાન હતા તો તમારી પાસેથી ક્યાં નહોતાં માણી શકતા પણ મહારાજ નથી જોઈતા. અમને શું ખબર કે ઘરમાં આવા કપાતર થશે. આશ્વાસાન દેવાના બદલે આવા મેણા મારશે એ અમને શું ખબર મહારાજ. પણ મહારાજ, એમનું ભલુ કરજો. સારું કરજો. ઓઝો આવા વેણ કહ્યા ત્યારે અમને આવા વિચાર આવ્યા ને! આ તો ધ્રુવને બાણ માર્યા અને વનમાં જઈને તપ કર્યું ત્યારે ભગવાન મળ્યા એવું થયું મહારાજ. એટલે એનું ભલુ કરજો. એનો અપરાધ માફ કરજો.”

મહારાજ કહે, “એનો પણ અપરાધ માફ, તમારો અપરાધ પણ માફ. ગોવિંદભાઈ! ભલે ને તમારી ૬૦ વર્ષની ઉંમર થઈ પણ જાઓ, તમારા ૪ દીકરા થશે!” ગોવિંદભાઈને આ ૪ નો આંકળો મગજમાં ફરવા માંડ્યો! ભગત કહે “મહારાજ! આ ઉંમરે?” મહારાજ કહે, “ભગવાન ધારે એ બધું થાય. જાઓ. ૪ દીકરા થશે અને ચારેય દીકરાને હું જ્યારે જ્યારે કરજીસણ આવીશ ત્યારે એમને રમાડીશ અને આર્શીવાદ આપીશ! જાઓ.” અને ૪ દીકરા થયા અને ચારેય દીકરાને મહારાજે પોતાના સાથળ ઉપર બેસાડીને રમાડ્યા. આર્શીવાદ આપ્યા. આવા ભગવાન ક્યાં મળે!

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ્ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠં ભજે.

કીર્તન

મારા વાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

મહાન વ્યક્તિનું મુખ્ય લક્ષ્ણા તેની નમ્રતા છે.

પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તષું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સભા-૩

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જીઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચારણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૩) કોણ જીત્યું ને કોણ હાર્યું ?

સ્વામિનારાયણ હરે..

ઇપૈયાપુર મોક્ષનું ધામ છે. જ્યાં અવતારના અવતારી સ્વામિનારાયણ ભગવાને દિવ્ય લીલા કરેલી છે... રામપ્રતાપભાઈ અને ઘનશ્યામ મહારાજ પટમેરુની સામ સામી રમત રમે છે. બે પક્ષ થયા. મોટાભાઈના પક્ષમાં વેણી, માધવ, પ્રાગ આદિક સાત આઠ સખા છે... ઘનશ્યામ મહારાજના પક્ષમાં સુખનંદન, માધવચરણ આદિક સાત આઠ સખા છે...

દુર્ગ ક્ષાત્રાંબો ક્ષાત્રા॥

ઘનશ્યામ મહારાજ કહે છે...”વશરામ મામાની વાડીમાં સરસ મજાની સ્વાદિષ્ટ આંબાની સાંખો (કેરી) થઈ છે. જે પહેલી વીળી લાવે તે જીત્યા કહેવાશે ને પછી લાવશે તે હાર્યા કહેવાશે.” રાત્રીનો સમય થયો. મોટાભાઈ વિચાર કરે છે કાલે સખા સાથે લઈને વહેલા વહેલા પ્રભાતમાં મામાની વાડીમાં જાશું ને જત કરશું. સખાને કહ્યું, “કાલે વહેલા વહેલા આવજો.” અંતર્યામી ઘનશ્યામ મહારાજ જાણી ગયા... ભાઈ કાલે વહેલા વાડીમાં જશે... તેથી નિંદ્રાટેવીને આજ્ઞા કરી ભાઈને તથા એના પક્ષના સખાને ભરનિંદ્રામાં પોગાડી દો... બધા ઘસઘસાટ ઊંઘી ગયા.

ઘનશ્યામ મહારાજે યુક્તિ કરી. ભૂતને બોલાવ્યાં. હજારો ભૂત હાજર થયાં. “કહો... આપની શી આજ્ઞા છે?” પ્રભુએ કહ્યું, “વશરામ મામાની વાડીમાંથી આંબાની સાંખો (કેરી) લાવીને આંબલી નીચે ટગલો કરી દો.” ભૂત દોડતાં ગયાં. કેરી વીળીને ટગલો કરી દીધો... મોટાભાઈ ઊંઘમાંથી જાગ્યા તો આછા અજવાળા થવા આવ્યાં છે... “અરરર... આજ મોંદું થઈ ગયું... ઊંઘ આવી ગઈ... ચાલો સખા જલદી જલદી... નહિંતર ઘનશ્યામ કેરી વીળી લેશે તો તેની જત થાશે.”

સખા સાથે ભાઈ વાડીમાં આવ્યા. જ્યાં કેરી વીળાવા જાય ત્યાં મંડ્યા ભૂત ભડકા કરવા. બધા ડરી ગયા. હવે શું થાશે? ભૂત કીલકીલાટ કરતાં પાછળ દોડ્યાં... “અલ્યા... કેરી લેશો તો માર ખાશો... વાડીમાંથી નીકળી જાવ ને ધર ભેગા થઈ જાવ... નહિંતર ભૂંડી દશા થાશે.”

ભૂત સખાની પાછળ દોડ્યાં... સખા અને મોટાભાઈ મુઠી વાળીને જાય ભાગ્યા. કુઝતા કુઝતા વશરામ મામાના ઘરમાં પેસી ગયા. “મામા, ભૂતના ત્રાસથી અમે માંડ બચ્યા છીએ.” મામાએ કહ્યું, “અંધારામાં શું કામ કરવા ગયા હતા? પીપળમાં હજારો ભૂત રહે છે. ત્યાં જવાય નહિં.” મામાએ ખૂબ ધીરજ આપી છે... પછી મોટાભાઈ ઘરે આવ્યા તો ઘનશ્યામ મહારાજ ભૂત સાથે વાતુ કરે છે.

ભૂત કહે છે, “હે પ્રભુ! અમને ખાવા પીવાનું બહુફુઃખ છે... પાણી પીવા પણ મળતું નથી. વરુણાદેવની ચોકી ફરે છે.” ઘનશ્યામ મહારાજે કહ્યું, “ચિંતા ન કરો. તમે અમારું કામ કરી દીધું છે તેથી તમને નારાયણસરોવર, ખાંપાસરોવર, ગૌધ્યાટ વિગેરે સરોવરમાં પાણી પીવાની છૂટ છે. ફળ કુલ ખાવાની છૂટ છે પણ બગાડ કરશો નહિં... અમે કોઈનો ભાર રાખતા નથી.” એક એક ભૂતને દશ દશ

યારિદ્ર્ય એ એક એવો હીરો છે. જે દરેક પ્રકારના
પદ્ધતિની ઘસી શકે છે.

કેરી દીધી... ભૂત રાજ થઈ ગયાં... પછી ત્યાંથી ચાલ્યાં ગયા. ઘનશ્યામ મહારાજ બોલ્યાં મોટાભાઈ...” કોણ જીત્યું ? ને કોણ હાર્યું ?” મોટાભાઈ બોલ્યાં, “તમે જીત્યા ને અમે હાર્યાં... તમે ભૂત પાસે કામ કરાવી લીધું... તમારી કણ અપરંપાર, તેમાં પહોંચે નહિ વિચાર... જે ધારો તે કરી શકો.”

પ્રભુએ કહ્યું, “ચિંતા ન કરો... ચાલો બધા સાથે બેસીને કેરી જમીએ ને આનંદ કરીએ.” કથા સાર... ભૂતને આશા કરી, તમે કેરી વીણીને અમારા ધરે પહોંચતી કરો... ભૂતે તરત ભગવાનનું વચન સ્વીકારી લીધું... તો સુખી થયા... તેમ આપણે જો સુખી થાવું હોય તો ભગવાનની આશાનું યથાર્થ પાલન કરવું જોઈએ... નાની મોટી આશાનું પાલન કરવું તેમાં શ્રીજ મહારાજનો રાજ્યો છે... પાણી વલોવાથી માંખણ મળે નહિં... તેમ પરમાત્માની આશા લોપવાથી ક્યારેય સુખ થાય નહિં.

સખા સાથે ઘનશ્યામ મહારાજ રામસાગરમાં સ્નાન કરવા ગયા. ત્યાં બે અસુર આવ્યા. રામદાત ને ભવાનીદત્ત. બાળક બનીને... રામસાગરના જળમાં સખા સાથે રમવા લાગ્યા... પ્રભુને ખબર પડી ગઈ અસુર બાળક બનીને આવ્યો છે. અસુરે ઘનમયામ મહારાજનો પગ પકડી લીધો... હમણાંજ મારા વેરીનો નાશ કરી નાખું... ઊંડા જળમાં ભેચી જઈશ... ઘનશ્યામ મહારાજ જોરથી ચરણ ઊંચો કરી આકાશમાં ફેંક્યો... દેંય આકાશમાં ચક્કર ખાતો ખાતો ભમતો આખડતો કલ્યાણ સાગરને કાંઠે પડ્યો ને મૃત્યુ પામ્યો. બીજો ચરણ ઊંચો કરી જોરથી તરછોડ્યો કે બીજો અસુર મૃત્યુ પામ્યો. જ્યારે બે અસુર મૃત્યુ પામ્યા ત્યારે... જ્ય જ્ય કાર કરી ઘનશ્યામ મહારાજ ઉપર સ્વર્ગના દેવતાઓએ પુષ્પનો વરસાદ કર્યો.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિયેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા વ્યાલાજુશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;

દૈદ ક્ષત્રાંગે ક્ષત્રા

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષારથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૪

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્ષલોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

પુસ્તક વિનાનું ધર એ પ્રાણ વિનાના
શરીર સમાન ગાઢાય છે.

(૪) સોનીની સાગરમાં સહાય.

સ્વામિનારાયણ હરે..

સૌરાષ્ટ્રમાં રાજુલા ગામ છે. ત્યાં નાગજીભાઈ સોની રહેતા હતા. પરમ એકાંતિક ભક્ત હતા. અખંડ શ્રી હરિને યાદ કરે અને ધર્મ નિયમનું યથાર્થ પાલન કરે. ભગવાનની આજ્ઞાનું પાલન કરવું તે જાડના મૂળ જેવું છે. મૂળ વિના જાડ થઈ શકે નહિ. તેમ આજ્ઞા પાલન વિના મુક્તિ મેળવી શકે નહિ. મોક્ષમાર્ગનું પહેલું પગથિયું છે પ્રભુના વચન પ્રમાણે વર્તવું. બીજમાંથી જાડ થાય છે પછી ફળ થાય છે. તેમ વચનમાં વર્તવાથી ઈશ્વરી જ્ઞાન અને મોક્ષરૂપી ફળ થાય છે.

આપણો ૪ કલાક પ્રભુને યાદ કરીએ, પૂજાપાઠ કરીએ, માણા મંત્ર કરીએ, તો પ્રભુ આપણી ૨૪ કલાક રક્ષા કરે છે. નાગજીભાઈ કામકાજ કરવા માટે મુંબદી જાય છે. તે વખતે ટ્રેન, મોટર કે પ્લેન હતાં નહિ. વહાણમાં બેસીને સમુદ્ર પાર કરવાનો. વહાણમાં બેઠા. ત્યાં અચાનક વાવાજોડું થયું. જોરદાર પવન સુંસવાટા કરે છે. વહાણ આમતેમ ડોલવા લાગ્યું. નાગજી ભગત મનમાં પ્રભુને યાદ કરે છે. “હે પ્રભુ, જીવનની દોરી તમારા હાથમાં છે. દરિયામાં તોફાન ચાલુ છે.” નાગજી ભક્ત જરા નીચા નમીને જુવે છે ત્યાં અચાનક દરિયામાં પડી ગયા. હવે શું કરવું? દરિયામાં ઝૂબકી ખાય છે. અંતરનાદથી પ્રભુની પ્રાર્થના કરે છે.

“હે પ્રભુ, મારી રક્ષા કરો. નહિંતર ઝૂબી જઈશ.” સાચા દિલથી કરેલી પ્રાર્થના પ્રભુએ તુરંત સાંભળી જાય છે. દિવ્ય સ્વરૂપે પ્રભુ પ્રગટ થયા. મા જેમ બાળકને તેડે તેમ સમુદ્રમાંથી નાગજી ભક્તને તેડી લીધા. આ છે પ્રભુ સ્મરણનો પ્રતાપ.

મુંબદીના સમુદ્ર કીનારે મૂકી દીધા. પ્રભુ કહે છે, “નાગજીભાઈ, વહાણમાં કે વહાણમાં બેસો ત્યારે ધ્યાન રાખવું જોઈએ. ફાવે તેમ નીચા વડી જાવ તો પડી જવાય ને દુઃખી થઈ જવાય. ભલે લ્યો, અમે જઈએ છીએ. જય સ્વામિનારાયણ. તમે અમારા દર્શન કરવા ભટવદર આવજો.” આટલું બોલી, પ્રભુ અદશ્ય થઈ ગયા.

દુર્ગ ક્ષાત્રયાંવા કાળી

વહાણમાં બેઠેલા માણસોને ખબર પડી. “અરે, સોની ક્યાં ગયો? એક ભાઈ દરિયામાં પડી ગયા છે.” પાછા વળી તપાસ કરી. ધીરે ધીરે ચકાવ લઈ નાવિકે વહાણ પાછું વાયું ત્યાં નાગજી ભક્ત પાણીથી અધર ઉભા છે. નાવિક બોલ્યો, “નાગજીભાઈ, તમે ભારે નશીબદાર છો. બચી ગયા. નહિંતર મરી જાત. કહો તો ખરા, કેવી રીતે દરિયામાં ઉભા રહ્યા અને કોણો બચાવ્યા?” ત્યારે નાગજીભાઈ બોલ્યા, “મારા ભગવાને મને દૂધતાં બચાવ્યો છે.” નાવિકે કહ્યું, “મને ભગવાનના દર્શન કરાવશો?” “હા હા, જરૂર કરાવીશ.” આ બાજુ શ્રીજી મહારાજ દાદાખાચરની જાન લઈને રાજુલા પધાર્યા. ત્યાં નાગજીભાઈના દીકરા દર્શન કરવા આવ્યા. પ્રભુ અજ્ઞાણ્યા થઈ પૂછે છે, “તમારા પિતાજી ક્યાં?” “પ્રભુ, મારા પિતાજી મુંબઈ ગયા છે. એટલે હું એકલો આવ્યો છું.” શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “તમારા પિતા દરિયામાં પડી ગયા હતા. અમે બચાવ્યા છે. ભટવદરમાં અમારા દર્શન કરવા આવશે. તમે ચિંતા ન કરજો.”

શ્રીજી મહારાજ દાદાખાચરની જાન લઈને ભટવદર પધાર્યા. ત્યાં નાગજી ભક્ત દર્શન કરવા આવ્યા. શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “નાગજીભાઈ, તમે અહિં પહોંચી આવ્યા?” “હે પ્રભુ, તમે અજ્ઞાણ્યા થઈ પુછો છો? તમે ભર દરિયામાં મારી રક્ષા કરી છે તેમ ભવસાગરથી રક્ષા કરજો. તમે મને જીવીતદાન આપ્યું છો.” નાગજીભાઈ પ્રભુને પગે લાગીને બોલ્યા, “હે પ્રભુ, આ બે નાવિક ખાસ તમારા દર્શન કરવા આવ્યા છે. તેમને આર્શીવાદ આપો.”

શ્રીજી મહારાજ નાવિકનો ભાવ જોઈ ખૂબ રાજી થયા. રાજીપો વ્યક્ત કરતાં બોલ્યા છે, “ભગુજી, મારો સોનેરી રેંટો લાવો. મને નાવિકને ભેટ કરવી છે.” ભગુજીએ રેંટો આપ્યો. પ્રભુએ પોતાના હાથે નાવિકને રેંટો બંધાવ્યો. નાવિકના આનંદનો પાર ન રહ્યો. રાજી રાજી થઈ ગયા. “ધન્ય ઘડી, ધન્ય અવસર. અમારો જન્મ સફળ તઈ ગયો.” સત્સંગી થઈ ગયા.

“હે પ્રભુ, આજથી અમે તમારા ચરણો અને શરણો છીએ.” નાવિકને ગુણભાવ આવી ગયો. પ્રભુ કહે છે, “આત્માને પરમાત્માનો ભેટો કરાવવો એ જ સાચી જીવનયાત્રા છે.” આપણને આ લોકમાં શા માટે પ્રભુએ મનુષ્ય જન્મ આપ્યો

પુસ્તકો મન માટે સાખુનું કાર્ય કરે છે.

છે ? બંગલા બાંધવા ? રૂપિયા બેળા કરવા ? પદ પ્રતિષ્ઠા મેળવવા ? જલસા કરવા ? ના ના, આપણો જન્મ તો પીડ બ્રહ્માંડના ભાવ મેલીને બ્રહ્મરૂપ થાવા અને ભગવાનમાં જોડાવા માટે જ છે. શ્રદ્ધા રાખી નિત્ય સત્સંગ કરશો તો જીવનમાં બહુ બળ આવશે અને જલદી પ્રભુ કૃપાના પાત્ર બનાવશે. અને આપણો લક્ષ સિદ્ધ થશે. વિગેરે ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો છે.

સમજવા જેવી કથા છે. એકાંતિક પરમ ભક્તની પ્રભુ હંમેશા રક્ષા કરે છે. નિષ્ઠા પૂર્વક ભાવથી ભક્તિ કરીએ, ધ્યાન રાખી પ્રભુ સન્મુખ ઉતાવળા ચાલીએ તો ભગવાન આપણી સન્મુખ દોટ મેલે છે. ચાલતા ચાલતા પડી જઈએ તો તુરંત પ્રગટ થઈને આપણને તેડી લે છે. એવા દયાળુ પરમાત્મા છે. માટે ઉત્સાહ સાથે, પરમેશ્વર પ્રાર્થિ માટે, હીંમત રાખી આગળ વધો.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

દુર્ગ કૃતકાંબી કાર્યા

સભા-પ

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષિં,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જીઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૫) સ્નેહનું રૂપ શું છે ?

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રીજ મહારાજ કહે છે કે, ભગવાનને વિષે સ્નેહ હોય તેનું શું રૂપ છે ? (ગ. પ્ર. પ્ર. ૪૪ વચનામૃત) ભગવાનની મૂર્તિની અખંડ સ્મૃતિ રહે તે સ્નેહનું રૂપ છે. ભગવાન વિના બીજા સંકલ્પ જ ન થાય એ સ્નેહનું રૂપ છે. વિચાર કરો, આપણને કેટલા ભગવાનના સંકલ્પ થાય અને જગતના કેટલા સંકલ્પ થાય? કરો મનનો તપાસ.

એક પરમભક્ત ધનબાઈ હતાં. બહુ સારાં નિષાર્થી ભક્તિવાન હતાં. એક કાણ પણ ભગવાનના સંબંધ વગર સમય ગુમાવે નહિ. હરધરી હરિ સ્મરણ કર્યા જ કરે તેથી તે બાઈને ત્રિકાળ જ્ઞાન થઈ ગયું. એમના પતિનું નામ રૂડાભાઈ હતું. એક વખત રૂડાભાઈ વહેલી સવારે ઓસરીમાં બેસી પૂજા કરે છે પણ મન સ્થિર થતું નથી. એક વાતનું ધ્યાન રાખજો, ઈદ્રિયોને ભજન ભક્તિમાં, ધ્યાનમાં એવું લગાડો કે આંખ ખોલવાનું મન ન થાય. બે ત્રણ કલાક સ્થિર થાવ. પગથી

તમને બેઠાંઈ મળ્યું છે તેમાં ખુશ રહો.

એવું આસન વાળો કે થાકી જવાય તો ભલે પણ આસનથી ઉઠો નહિ, સતત પ્રયાસ કરતા રહો.

પૈસા કમાવવા હોય ત્યારે ગમે તેવો થાક લાગે છતાં પાછીપાની કરતા નથી. હિંમતપૂર્વક ધંધો કરીએ છીએ તો પૈસા ભેગા થાય છે. આ તો ભગવાનને મેળવવાની વાત છે. હિંમતપૂર્વક ભજન ભક્તિ કરશું, તો અખંડ અવિનાશી મહાસુખ પામશું. રૂડાભાઈ ઘરમાં બેઠા પૂજા કરે છે અને મન ગામમાં આંટા મારે છે. ત્યાં એક માણસે બહારથી આવી સાદ કર્યો ધનબાઈ ! રૂડાભાઈ ઘરમાં છે ? ધનબાઈએ બાજરાના રોટલાં ઘડતાં જવાબ દીધો. તમારા ભાઈ અત્યારે ઘરમાં નથી. ચમાર વાડે કોશ સંધાવવા માટે ગયા છે.

માણસ ચાલ્યો ગયો. આવી વાત સાંભળી રૂડાભાઈ ગરમ થઈ ગયા. માણા ફેરવતા ફેરવતા બોલ્યા. અલી જૂઠાબોલી. હું ઓસરીમાં બેઠો છું ને કહે છે કે ઘરમાં નથી. ચમારવાડે ગયા છે. સત્સંગી થઈને ખોટું બોલે છે. ધનબાઈએ નમતાથી કહ્યું, પતિદેવ માફ કરજો. તમારા સામે વધારે બોલવું તે અવિવેક છે, પણ શાંતિથી સાંભળો. તમારો દેહ ઘરમાં બેઠો છે પણ મન તો ચમારવાડે ગયું હતું. સંકલ્પ કરતા હતા કે કોશ ફાટી ગયો છે. જલદી સાંધી દે તો કામ ચાલુ થાય. પ્રભુ ભક્તિમાં તન મુખ્ય નથી. મન મુખ્ય છે. મન ભગવાનમાં રાખવું જોઈએ.

આશ્ર્ય પામતાં રૂડાભાઈ બોલ્યા ! “દેવી મારા મનની વાત તમને કેમ ખબર પડી ગઈ ?” બે હથ જોડી ધનબાઈ બોલ્યાં પતિદેવ. શ્રીજી મહારાજનું અખંડ સ્મરણ કરવાથી મને ત્રિકાળ જ્ઞાન રહે છે તેથી અંતરજ્ઞામીની શક્તિથી ખબર પડી ગઈ. ભક્તિમાં મન પરોવાય તો સહેલે આનંદ છલકાય..

સાંભળજો ! આપણી પૂજા રૂડાભક્ત જેવી થતી નથી ને !! રૂડાભક્તની જેમ મોટા ભાગના ભક્તજનો પૂજા કરતા હશે. આજથી આપણે નિયમ લઈએ કે પૂજાપાઠ કરતાં કાંઈ પણ બોલશું નહિ. આંદું અવળું જોઈશું નહિ, એકાગ્રતાથી પૂજા કરશું. તો ભગવાન રાજ થશે.

બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ પ્રશ્ન પુછ્યો જે, ભગવાન વિષે દદ પ્રીતિ થવાનું શું સાધન છે ? શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા, સત્પુરુષનો પ્રસંગ રાખે તો ભગવાનમાં પ્રીતિ

દદ ક્ષાત્કરણો કારણો

થાય. સોમલાખાચર બોલ્યા, સત્યુરુષનો પ્રસંગ કરીએ છીએ તોપણ ભગવાનમાં હેત થતું નથી. શ્રી હરિ જવાબ આપતાં કહે છે કે, અડધો અમારો પ્રસંગ કરો છો અને અડધો જગતનો પ્રસંગ કરો છો તેથી ભગવાનમાં દટ પ્રીતિ થતી નથી. ગામ વસોના વાલા ધૂવે પ્રશ્ન પુછે છે કે, દેહના સંબંધીને વિષે મમતા છે તે કેમ ટળે?

ચોરાસી લાખ જાતિ થકી દેહ ઉત્પત્ત થાય છે. દેહને વિષે પોતાપણું માને અને દેહના મા બાપને પોતાના મા બાપ માને તે મૂર્ખ કહેવાય. તેને પણ જેવો જાણવો. સાધુ કોને કહેવાય? દેહના સંબંધીમાંથી મમતા તજ્જને પાતોના આત્માને બ્રહ્મરૂપ માનીને, સર્વ વાસનાનો ત્યાગ કરીને, સ્વર્ધર્મમાં રહીને ભગવાન ભજે છે તેને સાધુ કહેવાય.

પોતાના ભક્તને શિક્ષાને અર્થે શ્રીજ મહારાજ ઉપદેશ આપ્યો છે. શ્રીજ મહારાજ સૌને અભયદાન આપવા માટે પધાર્યા છે. આપણને પ્રગટ ભગવાન મળ્યા છે તે મોટાં ભાગ્યની વાત છે.

સર્વ સાથે મળીને બોલતું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા જાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજ્જાએ;

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

જીવન એટલે અનુભવનો ખજાનો.

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਨੇ ਰੇ,.....

संख्या-५

१. ज्य सद्गुरु स्वामी,.....
  २. रामकृष्ण ! गोविन्द ! ज्य ज्य गोविन्द ! .....
  ३. नवीनज्ञमूतसमानवर्ण,.....
  ४. निर्विकल्प उत्तम अति, निश्चय तव धनश्याम.....
  ५. विश्वेश छो सकल विश्वतणा विधाता,.....

၁၁၇

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-પાત્ર

મંગલાચરણ-શ્વરોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૬) રક્ષાકને ડાળે લટકાવી દીધો.

स्वामिनारायण हरे..

એક વખત ધનશ્યામ મહારાજ સખાઓ સાથે ગામ કુષ્ણીના તળાવની પાળ ઉપર બોરડી હતી. ત્યાં બોર ખાવા સારુ ગયા. વેણી, માધવ, પ્રયાગ વિગેરે સખાઓ ફિટાફિટ બોરડી ઉપર ચઢી ગયા. સારા પાકા બોર શોધીને ખાય છે. ધનશ્યામ મહારાજ નીચે ઊભા છે. તે બોરડી જેટલા ઊંચા થઈ ગયા. ઊભા ઊભા બોર વીણી વીણીને જમે છે ને ખોબા ભરીને ભેગાં કરે છે. સખાઓ જોતાજ રહી ગયા. આવડા ઊંચા ધનશ્યામ કર્દી રીતે થયા હશે??!

ત્યાં ઓચીંતો બોરડીનો રક્ષક આવ્યો. કોધથી લાલ આંખ કરી

દુર્ગ જીવાયંગ જીતા

બોલ્યો,” અલ્યા, બોરડી ઉપર શું કરો છો ? માલીકીની બોરડી છે. રજા વગર બોર ખવાય નહિ. આજ માર્યા વગર નહિ મૂકું.” એમ કહી જ્યાં લાકડી ફટકારવા જાય, ત્યાં ઘનશ્યામ મહારાજે શું કર્યું ?

રક્ષકનો હાથ પકડીને બોરડીની છેલ્લી ડાળ ઉપર લટકાવી દીધો. અમને નાના બાળક જાણી ધમકાવે છે. ચમત્કાર બતાવ્યા સિવાય નમસ્કાર નહિ કરે. રક્ષક જાડમાં લટકે છે. હવે શું કરવું ? કેવી રીતે ઉત્તરવું. ઠેકડો મારે તો હાડકા ભાંગી જાય. લટકી લટકીને થાકી ગયો. રાડો પાડે છે. “મને નીચે ઉતારો. મને નીચે ઉતારો.” સખાઓ અને ઘનશ્યામ મહારાજ દોડતા પોતપોતાના ઘેર પહોંચી ગયા. રક્ષકની બુમ સાંભળી તેના માતા પિતા બોરડીનાં વૃક્ષ પાસે આવ્યા તો દીકરો લટકે છે! “અલ્યા! આવી રીતે કાંઈ બોર ખવાતા હશે ? આ શું બોર ખાવાની રીત છે ? જાડમાં શા માટે લટકે છે ? નીચે ઉતર !”

રક્ષક રડતાં રડતાં બોલ્યો, “મારો વાંક નથી. ધર્મદિવના પુત્ર ઘનશ્યામ તેણે મારો હાથ પકડીને ઊંચો લટકાવી દીધો છે. મારા હાથ દુઃખે છે. મને જલદી નીચે ઉતારો.” પછી નીસરણી લઈ આવીને રક્ષકને નીચે ઉતાર્યો. ધર્મદિવને ઘરે ઠપકો દેવા આવ્યા. “તમારા ઘનશ્યામ ચોર છે. બણું તોફાન કરે છે.”

“બોર ખવાય તેટલા ખાથાં બીજા કાચા પાકાં ખેરવી નાંખ્યાં. સમજાવા ગયા તો મુશ્કેલી ઊભી થઈ. મારા દીકરાનો હાથ જાલીને બોરડી ઉપર લટકાવી દીધો. સાચી વાત કહીએ છીએ તો તમો તમારા દીકરાનું ઉપરામણ કરો છો.” ત્યારે ધર્મપિતા કહે છે, “વિચારીને બોલજો! મારા ઘનશ્યામ નાના બાળ છે ને તમારો દીકરો ઉપ વરસનો જુવાન બેલી છે. તેને ઊપાડીને કઈ રીતે અધ્યર લટકાવે ? અમને એ વાત મનાતી નથી. માટે ચાચ્યા જાવ.” તે વખતે શું બન્યું ? ઘનશ્યામ મહારાજ કુવાના કાંઠા ઉપર ઊભી હતા. વીસ ધનુષ્ય વા ઊંચા દેખાયા. ઓ...હો...હો... આ જગતની અંદર આવદું ઊંચું કોઈ મનુષ્ય હોય નહિ. માણસો બોલ્યા, “ધર્મદિવ ! તમે કહો છો મારા ઘનશ્યામ નાના બાળ છે. જુઓ તો ખરા. કેટલા મોટાને ઊંચા દેખાય છે.” ધર્મદિવને નાના બાળક રૂપે દેખાય છે ને બીજાને મોટાં ને ઊંચા દેખાય છે. આવું મહા અદ્ભુત ચરિત્ર જોઈ સૌ આશ્ર્ય પામી ગયા. બે હાથ જોડી કહે છે,”હે ધર્મદિવ !...”

કેટલી મોટી ઘટના છે કે આપણો માણસ છીએ

પણ માણસ તરીકે જીવતા નથી.

આ તમારા ધનશયામ મહારાજ સામાન્ય બાળક નથી પણ અતિ સુખકારી છે ને અવતારના અવતારી છે. અમારાથી વધુ પડતું બોલાઈ ગયું છે તો ક્ષમા કરો અને અમે આજથી તમારા ચરણો ને શરણો આવ્યા છીએ. અમને મુક્તિનો માર્ગ બતાવો.” ધરમદેવ ખુબ ઉપદેશ આપ્યો છે. અનેક પ્રકારની લીલા કરી પ્રભુ સૌને કલ્યાણનો માર્ગ બતાવ્યો છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠં ભજે.

કીર્તન

મારા વાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ હુઃખ આવે સર્વે ભેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર ભતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૭

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....

દુર્ગ ક્ષત્રાંગે કાર્ય

૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણિ.....
 ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
 ૫. વિશેષ છો સકુલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાર્થ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૭) કીડીઓ શેરડીનો પ્રસાદીનો રસ ચુંસ્યો તો કલ્યાણ થયું.

સ્વામિનારાયણ હરે..

એક વખત મહારાજ લક્ષ્મીવાડીમાં ઢોલીયા ઉપર વિરાજમાન હતા અને શેરડીનો થાળ કરીને એક ભક્ત શ્રીજી મહારાજને અર્પણ કર્યું. શ્રીજી મહારાજ ખોબા ભરી ભરીને ભક્તો સંતોને શેરડી ચુંસવા માટે આપ્યું. મુક્તાનંદ સ્વામી વિગેરે સંતોને કહ્યું, “જમો જમો. જલસા કરો. જોઈ લ્યો કે કેવી સચ્ચિદાનંદ સ્વામી શેરડી સુધારી. જુઓ જુઓ, મીઠી મધ જેવી. સાકર જેવી. જમો જમો.” બધાને શેરડી જમાડી અને મહારાજ પણ ઢોલીયા ઉપર બેઠા બેઠા શેરડીનો રસ ચુંસે. અને નીચે છોતાં નાખતા જાય. ઢગલો થાય. કીડીને આમંત્રણ તો દેવું પડે!

મહારાજ જમીને જ્યાં છોતાં નાખ્યાં ત્યાં કીડીઓની લાઈન જામી. મુક્તાનંદ સ્વામી જોયા રાખે... મારા! કીડીઓના કાંઈક ભાગ્ય છે ને કાંય! આ ક્યાંથી મળે! અનંતાનંત બ્રહ્માંડનો માલીક, એના ચુંસેલાં શેરડીના છોતાં એ આપણાને માગણું તો મહારાજ નહિ આપે. મુક્તાનંદ સ્વામી એવા હરખાય કે શું ભાગ્ય છે આ કીડીઓના. આને છોતાં આના ચુંસવા મળે છે? રહેવાણું નહિ.

મહારાજને સ્વામી પુછ્યું, “મહારાજ! આ જુઓને, કીડીઓ જામી વળી છે.” મહારાજ કહે, “હા, લેવા દો લેવા દો. ભલે પ્રસાદ જમે.” “એમ નહિ

ગંલીર બનવું, પણ કદી ગમગીન બનશો નહિ.

મહારાજ, આ તમારા છોતાં ચુંસે છે તો એને શું ફળ મળશે ?” મુક્તાનંદ સ્વામીને મહારાજ કહે, “સ્વામી, આ શેરડીના છોતાંનો રસ જે કીરીઓ ચુંસે છે ને એ સત્સંગમાં જન્મ ધરશે અને ખાઈ પીને ધૂબાકા મારશે ! અને સ્વામી, જો પછી સત્સંગ કરશે તો, અમારો આશરો રાખશે, અમારું ભજન કરશે તો છેવટે અક્ષરધામ આપશું.” પણ વર્યે અલ્ય વિરામ આવી ગયો. શું ? કે આ મણ્યું છે એટલે ખાઈ પીને ધૂબાકા મારશે પણ જો પછી એ ધૂબાકામાં અમને ન ભુલે અને સત્સંગ કરશે, ભજન કરશે, આશરો રાખશે તો અક્ષરધામ પણ આપશું. આપણને અલ્યવિરામમાં અટકી ન જવું. ક્યાંદીક શેરડીનું રસ ચુંસી ગયા હશું. ક્યાંક એના મુખમાંથી પાણી ટીપું પડી ગયું હશે અને પી ગયા હશું. ક્યાંક એના મુખમાંથી સાકરની કણી પડી ગઈ હશે અને ખાઈ ગયા હશું કે ખાઈ પીને ધૂબાકા મારીએ છીએ પણ મહારાજ કહે કે, ખાઈ પીને જો ધૂબાકા પૂરા કરી નાખ્યા તો તમારું પણ પુરું થઈ જશે. પણ જો સત્સંગ કરી લેશો તો એને અક્ષરધામમાં મારી સેવામાં રાખીશ. આ સમજવા જેવું છે.

એટલે બહુ પૈસા મળે ને ત્યાં આપે ભૂલા પડી જઈએ છીએ. બસ, ભગવાનની દયા છે. દયા છે એટલે તો શેરડીનો છોતો ચુંસ્યો, પણ આગળ બોલ્યા છે કે સત્સંગ કરી ભજન કરી લ્યો. માલ મીલકત મળે તો વચ્ચાનુતમાં મહારાજે કહ્યું કે બધું સત્સંગમાં જોડો. ગાડી, બંગલા, પૈસા.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

દુર્ગા સત્ત્વાંબ્રા સારા

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૮) ચીભડા ચરિત્ર લીલા

સ્વામિનારાયણ હરે..

લોજ ગામથી બે ગાઉ દૂર શીલ ગામ આવેલું છે. શીલ ગામમાં બે એકાંતિક હરિભક્તો રહેતા હતા. તેમણે પોતાની વાડીમાં ખૂબ ચીભડાં (પષૈયા) વાવ્યા હતા. તેમણે વિચાર કર્યો, કે આપણે આ ચીભડાં વેંચવાં નથી. ઉત્સવ થવાનો

ભગવાને બોનસ રીતે આપેલી જુંદગી
બોગસ રીતે ન જીવવી જોઈએ.

છે. સંતો અને તીર્થવાસી માટે અથાણું બનાવવા આપવાં છે. ભગવાને જમાડીને સંતો અથાણું જમશે તો આપણો મહેનત સફળ થાશે. આપણે આંહી કચ્છ ગુજરાતમાં કેરીનું ને ગાજરનું અથાણું બનાવીએ તેમ સૌરાષ્ટ્રમાં ચીભડાનું અથાણું બનાવે.

હરિભક્તો લોજમાં આવ્યા. મુક્તાનંદ સ્વામીને પગે લાગીને કહ્યું, “સ્વામી! અમારી વાડીમાં સરસ ચીભડાં થાય છે. ઉત્સવ નજીક આવે છે. સરસ મજાનું અથાણું બનાવજો. પ્રભુને જમાડજો અને તીર્થવાસી માટે પણ કામ આવશે.” સ્વામીએ કહ્યું, “બહુ સારું પંદર હરિભક્તો શીલ ગામ જાવ ને ચીભડાં લઈ આવો.” ત્યારે પ્રભુ બોલ્યા, સામેથી સેવા માગી લીધી.

“ચીભડાં હું દેવા જઈશ. મારી સાથે દેવા ભક્તને મોકલો.” મુક્તાનંદ સ્વામી કહે છે, “સર્જુદાસજી! તમારું શરીર દૂખણું છે. તપ કરીને કાયા કૃશ થઈ ગઈ છે અને શીલ ગામ આંહીથી બે ગાઉં દૂર છે. વીસ મણાનો ભાર તમારા બે જણથી ઉપાડી શકાશે નહિ માટે પંદર હરિભક્તો લઈ જાવ.” પ્રભુ કહે છે, “તમે ચિંતા ન કરો. કોઈ હરિભક્તની જરૂર નથી. હું અને દેવા ભક્ત ચીભડાં લાવી આપીશું.” પ્રભુ શીલ ગામ ગયા. વાડીવાળા બેદૂતે વૃક્ષમાંથી ચીભડાં તોડીને મોટો ઢગલો કર્યો અને કહ્યું, “આ ચીભડાં ગાડામાં રાખો ને તમે પણ ગાડામાં બેસી જાવ. હમણાંજ લોજમાં પહોંચી જઈશું.”

પ્રભુએ કહ્યું, “ગાડાનું કાંઈ કામ નથી. એક મોટો પહોળો ચોકણ લઈ આવો. તેમાં ચીભડાં નાખીને ગાંસડો બાંધો ને મારા માથા ઉપર ચડાવો.” દેવા ભક્ત બોલ્યા, “સોળ મણ ચીભડાં ઉપડશે નહિ! દબાઈ જાશો.” ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું, “અમે દબાઈએ એવા નથી.” ત્યારે દેવા ભક્તે કહ્યું, “આ સર્જુદાસ હુંગરા ઉઠાવે તેવા છે. બહુ પાકા ને જોરદાર છે. ચાલો, ઉપાડો ગાંસડો.” દસ બાર માણસો ભેગા થઈને મહા મુસીબતે સોળ મણાનો મોટો ગાંસડો પ્રભુના માથે ચડાવ્યો. ત્યાં કૌતુંક સર્જયું. મોટો ગાંસડો માથા ઉપરથી એક વેંત ઊંચો રહી ગયો. સૌ નવાઈ પામી ગયા. બધાં માણસો જોતા જ રહી ગયા. આ બાલા બ્રહ્મચારી ભારે પ્રતાપી છે.

બે મણાનું પોટલું દેવા ભક્તે પોતાના માથા ઉપર ઉપાડ્યું. પછી બજે ચાલતા થયા. પ્રભુની સ્વભાવિક ચટકતી ને ઉતાવળી ચાલ છે તેથી ઉતાવળા ચાલ્યા જાય છે. પાછળ દેવા ભક્ત ચાલ્યા આવે છે. પરસેવાથી રેખજેબ થઈ ગયા. એક ગાઉં

દેવ કૃતકાંબી કાળી

ચાલ્યા ને થાકી ગયા. દેવા ભક્તે કહ્યું, “હે સર્જુદાસ! હું થાકી ગયો છું. મારાથી આ ચીમડાંની ભારી ઉપડતી નથી. હવે શું કરશું?”

પ્રભુએ કહ્યું, “એમાં શું ચિંતા કરો છો? જુવો, સામે મોટો ઉંચો પથર છે તેના ઉપર હળવેશી ચઢી જાવ ને મારા ગાંસડા ઉપર તમારો ગાંસડો મૂકી દો.” દેવા ભક્ત કહે, “અઠાર મણ ભાર કેમ ઉંચકાશે?” પ્રભુ ખુમારી પૂર્વક બોલ્યા, “આખા બ્રહ્માંડનો ભાર ઉંચકાઈ જાય તો પોટલું શું હિશાબમાં.” પોટલા ઉપર પોટલું મૂકી દીધું. ગિરિપર શિખર શોભે તેમ પ્રભુના મસ્તક પર ગાંસડી શોભે છે.

લોજ ગામમાં આવ્યા. પ્રભુએ બજારમાં ગાંસડી ઉતારી અંદર આવ્યા. મુક્તાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, “ચીમડાં લઈ આવ્યા?” “હા, લઈ આવ્યા.” “પણ બે જણ ચીમડાં લાવ્યા એટલામાં કેટલું અથાણું થાશો?” ત્યારે પ્રભુ બે હાથ જોડી બોલ્યા, “તમે બહાર આવીને જૂઓ.” સ્વામી બહાર આવ્યા તો મોટો ગાંસડો જોયો. “આ શી રીતે ઉપાડ્યો હશે?!” દેવા ભક્તે કહ્યું, “સ્વામી! સર્જુદાસ ભારે પ્રતાપી છે. ચિંતા કરવા જેવી વાત નથી. ગાંસડો સર્જુદાસના મસ્તકથી એક વેત ઊંચો હતો. એને ફૂલ જેટલો પણ ભાર લાગ્યો નથી. મારો ગાંસડો પણ એણે ઉપાડ્યો હતો.” આવી વાત સાંભળી સૌ સંતો અને મુક્તાનંદ સ્વામીએ નિશ્ચય કરી લીધો કે આ સાધારણ યોગી નથી પરંતુ કોઈ ઈશ્વરીય અવતાર લાગે છે. મહા પ્રતાપી મૂર્તિ છે. પછી ચીમડાંને સુધારી, સૂકાવીને સરસ મજાનું અથાણું બનાવ્યું.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ્ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

દીવો અંધારાનો, કલેશ ઉત્સાહનો, કડવી વાણી પ્રેમનો અને
કુસંગ ચાસિત્રનો નાશ કરે છે.

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૬) રામ રાખે તેને કોણ ચાખે !

સ્વામિનારાયણ હરે..

જેને ભગવાનની શરણાગતિ છે તેની ભગવાન ચોક્કસ રક્ષા કરે છે. જેને પરમાત્માનો અચળ આશરો હોય તેની ચિંતા ભગવાનને હોય છે. એક ગોર યજમાનની દીકરીને સાસરે મૂકવા જતો હતો. રસ્તે ચાલયા જાય છે. બાઈએ કહ્યું,

દુર્ગ કૃતકાંઠે કારણ

“ગોરબાપા, મારાથી બે વસ્તુ સંચચાતી નથી. હું મારા બાબાને તેડું અને તમે આ જોખમની એટલે દાગીનાની પોટલી ઉપાડો.” આવું સાંભળી ગોરબાપા રજી થઈ ગયા. સોના ચાંદી અને પૈસાની પોટલી ઉપાડીને ચાલ્યા જાય છે. ગોરબાપાનું મન બગડ્યું. જો આ બાઈને મારી નાખું તો બધાં દાગીના મને મળી જાય.

રસ્તામાં વિસામો ખાવા બેઠા. ગોરબાપા કહે છે, “બહેન, તરસ બહુ લાગી છે. તેથી હું તારા બાબાને સાંચવું અને તું પાણી ભરી આવ.” બાઈ કૂવામાંથી પાણી સીંચે છે ત્યાં પાછળથી હરામી ગોરબાપાએ બાઈને ખક્કો દીધો તેથી બાઈ કૂવામાં પડી ગઈ, પણ રામ રાખે તેને કોણ ચાખે? કૂવામાં વડવાઈ હતી તે હાથમાં આવી ગઈ. બાઈએ વડવાઈ પકડી લીધી. બરાડા પાડે છે. “બચાવો, મને બચાવો. હે ભગવાન, મને બચાવો.” પ્રભુને યાદ કરે છે ત્યાં આ પાપી ગોરબાપાને થયું કે, કોઈ માણસને ખબર પડશે તો મને માર્યા વગર મુક્શો નહિ.

તેથી પથ્થરો ધા કરીને મારી નાખું. જ્યાં પથ્થર લેવા જાય ત્યાં કાકો કણો નાગ વાટ જોઈને બેઠો હતો. તે હાથમાં વળજ્યો. હાથ તરછોડ્યો તો ઉછળીને પગમાં વળજ્યો. તરત જેર ચડી ગયું અને મરીને જમપુરીમાં પહોંચી ગયો. જમના દૂતોએ બરાબર જેવા દડા મારી ધૂંવાડા કાઢી નાખ્યા. ખૂબ પસ્તાય છે. બરાડા પાડે છે કે, “હું બ્રાહ્મણ થઈને બગડ્યો. વિશ્વાસઘાત કર્યો. બીજાનું ભલું કરવાને બદલે ભૂંક કર્યું તો મારું જ ભૂંક થયું.” આ કથા વિચારવા જેવી છે. કરો તેવું પામો અને વાવે તેવું લણો. કર્યા કર્મનું ફળ મળી ગયું. વગર મોતે મરી ગયો.

વટેમાર્ગુ રસ્તેથી પસાર થયા. બાઈ રાડો પાડે છે. તે અવાજ સાંભળીને કૂવામાં જોયું તો કૂવામાં બાઈ ડાળની જાલીને લટકતી હતી. તે જોઈને બાઈને કૂવામાંથી બહાર કાઢી ને પુછ્યું કે, “બહેન, તમે કેવી રીતે કૂવામાં પડ્યા... આ શું થયું?” પછી બાઈએ રડતાં રડતાં વિસ્તારથી બધી વાત કરી. વટેમાર્ગુ એમને ધીરજ આપીને સાસરીયે મૂકી આવ્યા. આ જગતની અંદર નિર્દ્ય પાપી માણસો બીજાની મિલકત કબજે કરવા યુક્તિ પ્રયુક્તિઓ કરે છે પણ વિચાર થતો નથી કે મારાથી નાની વયના પરલોકના માર્ગ ચાલતા થઈ ગયા છે તો હું ક્યાં સુધી રહેવાનો છું? હે વાંચકો, આપણાથી એવી જીવનમાં ભૂલ ન થઈ જાય એવી ખૂબ સાવધાની રાખવી. ધનની લાલચમાં ફસાઈને પોતાનું જીવન ન બગાડવું. ધન અને સોનું

લગ્નજીવનની સફળતા યોગ્ય વ્યક્તિ

મેળવવામાં નહિ પણ યોગ્ય વ્યક્તિ થવામાં છે.

જોઈને માનવને અંધપણું આવે છે ત્યારે કાંઈ સુગ પડતી નથી. બે-ચાર દિવસ બહાર ગામ જવું હોય તો સાથે ભાતું લઈએ છીએ. તો લાંબી સફારી માટે કાંઈક દાન પુણ્ય, ભજન ભક્તિ, પાઠ પૂજા, જપ તપ, સત્સંગ સમૈયા એવી ભાતાંની તૈયારી કરી રાખજો. અંતે ખરું એજ કરવાનું છે.

ભગવાનને શરણો જે જીવાત્મા આવે છે તેને પ્રભુ સંસૃતિથી મુક્ત કરે છે. શ્રી હરિને શરણો કોણ આવે ? જે સંસારથી, માયાથી ઉદાસ થઈ જાય, જેને પંચવિષયના સુખ તુચ્છ થઈ જાય, તે શ્રી હરિને શરણો આવે. જેને જગત સબંધી ભોગ વિલાસ વ્હાલા લાગે એને ભગવાન વ્હાલા નથી લાગતા. મોહ માયાની પાછળ જુંદગી ખલાસ કરી નાખે છે. ઈશ્વર સંસાર સાગરના તારક છે.

ગ. મ. ઉહના વચનામૃતમાં કહે છે, જેને ભગવાન વિના બીજામાં હેત તૂટે છે તેને ભગવાનને વિષે હેત થાય છે. અને જ્યારે ભગવાનને વિષે હેત થયું ત્યારે તેને ભગવાનમાં અખંડ વૃત્તિ રહે છે. અને જ્યારે ભગવાનમાં અખંડ વૃત્તિ રહે છે ત્યારે તેને બીજું કાંઈ કરવું બાકી રહ્યું નથી. તે તો કૃતાર્થ થાય છે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજો.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે જેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિન રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

દુર્ગ કૃતકાર્યાં કારણા

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૦

- ૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
- ૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
- ૩. નવીનજ્ઞમૂત્સમાનવર્ણ,.....
- ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
- ૫. વિશ્વેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર યરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચારણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૧૦) આચુર્ણ ઓષધ તુલસીની પૂજા

સ્વામિનારાયણ હરે..

સવાર-સાંજ અને બપોરે તુલસીનું સેવન કરવામાં આવે તો માનવદેહ એટલો બધો શુધ્ય થાય છે કે અનેક વખત ચાંદ્રાયણવ્રત કરવાથી પણ થતો નથી. તુલસીના ગંધ-સુવાસ પવનમાં જ્યાં સુધી દૂર દૂર જ્ય છે ત્યાં સુધીનું વાતાવરણ ત્યાં રહેતા જીવ, જંતુ, પ્રાણીઓ અને માનવીઓને નિર્વિકારી બનાવે છે. તુલસીમાં બધા દેવતાઓ હંમેશા નિવાસ કરે છે. તેથી તુલસીની પૂજા કરવાથી બધા જ દેવોની પૂજા થઈ જાય છે. આમ તુલસીના વિવિધ ગુણોને કારણે સૌ લોકો તેની તરફ પૂજ્ય ભાવ અને ભક્તિભાવથી જૂએ છે. આથી જ આપણાં દેશમાં પ્રત્યેક દેવાલય,

નદીઓ અને સમુદ્રોં સેંકડો પર્વતોના જા સ્ત્રોતની અંજલિ પ્રાપ્ત કરે છે. તેનું રહસ્ય ? તે પોતાની જાતને પર્વતોથી નીચે રાખે છે.

તીર્થસ્થાન અને ભક્તિ પરાયણ ગૃહસ્થના આંગણામાં તુલસી કયારો હોય જ છે. તુલસીનો છોડ ચમત્કારી છોડ શારિરીક, માનસિક અને આધ્યાત્મિક લાભો આમ જનતાને પ્રદાન કરે છે.

આપણો તાં તુલસી-શાલિગ્રામના વિવાહ પાછળ શ્રદ્ધાળુઓ હજારો-લાખો રૂપિયા ખર્ચ કરતાં હોય છે. ભગવાનને ધરાવવામાં આવતાં ભોગ-થાળમાં તુલસી મૂકવામાં આવે છે. તો વળી પંચામૃત-ચરણામૃતમાં પણ તુલસી મૂકવામાં આવે છે. આમ પરોક્ષ રીતે તુલસી માનવ ભોજનનો ભાગ બની રહે છે. નાના મોટા હિન્દુ ધર્મ વિધિવિધાનોમાં તુલસીનું સ્થાન હોય છે. વળી હિન્દુ સશારીઓ પ્રતિદિન સવારે તુલસી કયારે જળસિંચન કરી પરિવાર માટે સુખની પ્રાર્થના કરતી જોવા મળે છે.

હિન્દુ ધર્મની અનોક વ્રતકથાઓ, ધર્મ અને પુરાણકથાઓમાં પણ તેની વાતો જાણવામાં આવે છે. પદ્મપુરાણમાં જાલંધરની પત્ની વૃંદા રૂપે તેની વાત આવે છે. બ્રહ્મવૈવર્ત પુરાણમાં બ્રહ્મભંડમાં તુલસીની કથા જોવા મળે છે.

ઉપર આપણે તુલસીનું સામાન્ય ધાર્મિક સ્વરૂપ જાણ્યું હવે તુલસીના વિવિધ પ્રકારો જેવાં કે કૃષ્ણ તુલસી, દહિદ્ર તુલસી, રામ તુલસી, બાબી તુલસી અને તુકાશમીય આજકાલ જોવા મળે છે.

તુલસી ક્રીટ-કૃમિનાશકનો ગુણ પણ ધરાવે છે. આપણા દેશમાં તુલસીના ઔષધીય ગુણોનું વર્ણન ચરક, ધન્વન્તરી અને સુશુત જેવા મહાન વैદકશાસ્ત્રીઓએ જણાવેલું છે. તુલસીએ કોઈ સામાન્ય છોડ નથી પણ ઔષધિથી વિશેષ મહાઔષધિના ગુણો ધરાવતો છોડ છે.

હિન્દુ ધર્મ ભારતીય સંસ્કૃતિમાં વિવિધ છોડ-વૃક્ષોનું પૂજન કરવાની આશા કરેલી છે. તે તેના આધ્યાત્મિક ઉપરાંત આરોગ્યલક્ષી ગુણોને આભારી છે. તુલસી ઉપરાંત, લીમડો, પીપળો, વડ અને આસોપાલવના વૃક્ષો માનવીય જીવનના અભિનન અંગો જેવા બની ગયા છે. તેની આસપાસ ધાર્મિક વ્રત કથાઓ જોડાયેલી જાણવા મળે છે.

હિન્દુ ધરના આંગણો તુલસી કયારો એ માત્ર એક વનસ્પતિ છોડ તરીકે નહિં પણ જે તે ઘરની શોભા, સંસ્કારનું ધાર્મિકતાનું અને પવિત્રતાનું પ્રતિક ગણવામાં

દુર ક્ષત્રાંગ્રા કાળી

આવે છે. તેથી તુલસીને ભક્તિભાવ પૂર્વક ઉછેરવામાં આવે છે. કૃષ્ણ અને ભગવાન વિષ્ણુના દૈવી પ્રતિનિધિ તરીકે તુલસીની ગણના થાય છે. બાગબળીચામાં તુલસીવન વૃદ્ધાવનની ચરના કરાતી હોય છે. તુલસીનો અપાર મહિમા એ સુવિદિત બાબત છે.

આપણો ત્યાં એક કહેવત છે કે, જે ધર તુલસીને ગાય, તે ધર રોગ કદી ન જાય. તેથી તો ગ્રીસ દેશમાં વર્ષમાં એક વખત તુલસીદિનની ઊજવણી કરવામાં આવે છે. જે ધરના આંગણો તુલસીનો છોડ હોય તે ધરમાં ભય, રોગ, દુઃખ પ્રવેશી શકતા નથી. પણ તે ધર આરોગ્યમય, સુખ-સમૃદ્ધિવાળું જતે દહાડે બને છે. વળી જે ધરના આંગણામાં તુલસીનો છોડ હોય ત્યાં યમના દુટો પણ આવતા નથી, એમ માનવામાં આવે છે. કારણ કે તે ધરમાં કોઈ માંદા નથી થતા.

અનેકવિધ રોગમાં તુલસીનો ઔષધ તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. તે આપણે જાણીએ છીએ તેથી તુલસીના છોડને પાણી આપનાર, છોડનું વાવેતર કરનાર, તેનો સ્પર્શ કરનાર, તેનું પુજ્યભાવથી દર્શન કરનાર માનવીના વિચાર, વાણી અને વર્તન પર સાનુકુળ અસરો જોવા મળે છે. તેથી તે વ્યક્તિના અનેક સંચિત દોષ બળી જાય છે.

તુલસી હલકી, ઉણા, રૂક્ષ, કડવી અને તીખી હોય છે. તુલસીના આયુર્વેદિક ગુણો જાણવા માટે “નિઘંટુ” ગ્રંથોનો અત્યાસ કરવો જોઈએ. જેમ કે ધન્વન્તરી નિઘંટુ, રાજવલભ નિઘંટુ, કૈયદેવ નિઘંટુ વિગેરે વિગેરે.

સાત પ્રકારના તાવ, કર્ષ, ખાંચી, હેડકી, ઉલટી, કુમિ વિગેરે રોગ મટાડવા માટે તુલસી ઉત્તમ ઔષધિ છે. તુલસીના દશ-વીસ પાન ગમે ત્યારે ખાવામાં આવે તો પણ તે કાંઈ નુકશાનકારક નથી. તેવી સૌભ્ય વનસ્પતિનું સ્થાન તુલસી ધરાવે છે.

બ્રહ્માંડપુરાણમાં તુલસી માહાત્મ્ય આપવામાં આવેલું છે. જેમાંથી “તુલસી કવચ” ના વિવિધ શ્લોકમાં માનવ ઉન્તાની વાત રજૂ કરેલી છે. ધર્મ શાસ્ત્ર પુરાણોમાં તુલસીના વિવિધ નામો જોવા મળે છે. જેનો ઊલ્લેખ કરીને તુલસીને સ્તુતિ કરવામાં આવે છે કે, માનવ શરીરના તમામ અંગોનું સર્વ રીતે રક્ષણ કરે. ભક્તિમાર્ગના યાત્રિકો સુખ-સમૃદ્ધ થવા, નિરોગી રહેવા માટે તુલસીના કવચના શ્લોકનું મધૂર ગાન કરતાં હોય છે.

ભજનમાં પહેલા, વ્યવહારમાં વચ્ચે ને
કળ્યામાં છેલ્લે રહેવું જોઈએ.

આપ સૌને જાણીને નવાઈ લાગશે કે વાતવરણના શુદ્ધિકરણમાં તુલસી મહત્વનો ભાગ ભજવી શકે તેમ છે. આમ હવાના શુદ્ધિકરણના કાર્યકર્મના એક ભાગરૂપે પણ આપણે તુલસીના વન ઊભા કરવા જોઈએ.

અંતમાં ફરી આપણે તુલસીના ધરગથ્થુ ઉપયોગ તરફ દસ્તિ કરીએ. તુલસીની ચટણી પણ બનાવી શકાય છે. તુલસીના બીજ બહુ જ શક્તિ વર્ધક છે. જઠરાજિને જો મંદ હોય તો તેને સતેજ કરવાની ક્ષમતા તુલસી ધરાવે છે. અથવવેદમાં તુલસીના પાનને રક્તશોધક ગણાવેલ છે. તેથી તુલસીના પાનને નિયમિત ચાવીને ખાવા જોઈએ. તુલસીના ઔષધિય ગુણો જાણનાર મુસ્લિમો કબરમાં તુલસીના પાન મૂકતાં હોય છે તેવું જાણવા મળેલું છે. પશ્ચિમના વૈજ્ઞાનિકો પણ હવે તુલસીના વિવિધ ગુણોને કબૂલ કરે છે. તેથી ઘેર ઘેર તુલસીના છોડ વાવવા જોઈએ. એટલું તો જરૂર કહી શકાય તેમ છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સવદીવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;

તે વિના કેને ભજાએ રે. તેનો સંગી ૧

સન્મુખ થાતાં શંકા ન કીજે, મર ભાલા તણો મેહ વરસે રે;

હંસ જઈ હરિજનને મળશે, કાચી તે કાયા પડશે રે. તેનો ૨

શૂળી ઉપર શયન કરાવે, તોય સાધુને સંગે રહીએ રે;

દુરીજન લોક દુર્ભાષણ બોલે, તેનું સુખદુઃખ સર્વે સહીએ રે. તેનો ૩

અમૃતપેં અતિ મીઠા મુખથી, હરિનાં ચરિત્ર સુણાવે રે;

બ્રહ્મા ભવ સનકાદિક જેવા, જેનાં દર્શન કરવાને આવે રે. તેનો ૪

દીર્ઘ ક્ષાત્રાંબા કાળી॥

નરક કુંડથી નરસું લાગે, દુરીજનનું મુખ મનમાં રે;
મુકૃતાનંદ મગન થઈ માગે, વ્હાલા વાસ દેજો હરિજનમાં રે. તેનોઠો ૫

ભક્તચિંતામણિ ગાયન -ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૧

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશ્વેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

પક્ષીમાં કાગડો ચંડાળ છે. પણુમાં ગઢેડો ચંડાળ છે.
જ્યારે માણસમાં નિંદાખોર ચંડાળ છે.

(૧૧) સતી પ્રથા બંધ કરી.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રી સહજાનંદ સ્વામી પરમાત્માના વિચારોનો ઘ્યાલ કરશો તો ખબર પડશો કે અગિયાર વરસની કોમળ વયે સત્સંગ પ્રવર્તન કામ શરૂ કર્યું. અને ઓગણપચાસ વર્ષનાં ટૂંકા ગાળામાં કેટલા બધાં કાર્યો કર્યાં. શ્રી હરિ એક દિવસ પણ વિશ્રાંતિ લઈને બેઠા નથી. અનેક જગ્યાએ રોકાયા છે તો શા માટે? મુમુક્ષુના હિતના માટે. સતત પરિભ્રમ કર્યું. વન વગડે, તીર્થ સ્થાને મુમુક્ષુના આશ્રમે, ઘરોઘરે, કુબાઓમાં, રાજ મહારાજાઓના મહેલામાં, ગામે ગામ અને નગરેનગર બહુ ફર્યા છે. કોઈ સ્થાન બાકી નથી રાખ્યું. આવું ભવ્ય જીવન જોઈને વિચાર થાય છે કે આટલું પરિભ્રમણ શા માટે? તેનો જવાબ... અનંત જીવાત્માના કલ્યાણ માટે.

ભારતમાં બંગાળ અને બિહાર માં સતી થવાનો રીવાજ હતો. કાઢીયાવાડમાં પણ આ પાપની પ્રથા ચાલુ હતી. સતી થાવું એટલે, સ્ત્રીનો પતિ મૃત્યુ પામે ત્યારે પતિને જીવતી પતિ સાથે બાળી દે. સ્ત્રીને મરવું ગમે નહિ પણ સગા સંબંધી જોરાઈએ સ્મશાનમાં લઈ જાય અને ભડભડતી અભિનમાં સ્ત્રીને બેસાડી દે. આત્મધાત કરાવે. આ વાતની સ્વામિનારાયણ ભગવાનને ખબર પડી. પ્રભુ આવી વાત સાંભળી કંપી ગયા. આ પાપને અટકાવું જોઈએ. પ્રભુ સમાજ સુધારક છે.

પ્રભુ અતિ દયાળું છે. માણસોને બળજબરીથી કે ધાક ધમકીથી સમજાવ્યા નથી પરંતુ પ્રેમભાવથી સમજાવ્યા છે. “સ્ત્રીને જીવતી બાળી નાખવી તે આત્મહત્યાનું પાપ છે. સ્ત્રીહત્યા કરે છે તે મહાપાપ છે. માટે સ્ત્રી ઉપર દયા રાખો. ચેતી જાવ અને પાપ કરતાં અટકી જાવ. સમજું સ્ત્રી હોય તેને પોતાના પતિનું મત્યુ થઈ જાય પછી પરમેશ્વરને પતિભાવે સેવવા જોઈએ. સ્ત્રી જેની સાથે ચાર ફેરા ફરે છે તે દેહના પતિ છે અને જે શાસોશાસની રીધમ ચલાવે છે તે પરમેશ્વર આપણા જીવના પતિ છે. આત્માના પતિ પરમાત્મા છે.”

શ્રીજી મહારાજ કહે છે, “હે ભક્તજનો, એક પરમેશ્વરને વિષે પતિત્રતાની દફ ટેક રાખવી. પોતાના પુત્ર, પિતા, ભાઈ, સાસુ, સસરાની આશામાં રહી પ્રભુ ભજન કરવું. પતિ સાથે બળીને મરી જવાથી મોક્ષ થતો નથી. અધોગતિ થાય છે.

દુર્ગ સત્સંગ સભા

જગતમાંથી મોહ, મમતા અને માયાનો ક્ષય થાય ત્યારે મોક્ષ થાય છે. માટે સતીપ્રથાને નાખૂત કરો.”

શ્રીજી મહારાજ સમજાવે છે, “મોક્ષના સાધનરૂપ તમને પ્રભુકૃપાશી મનુષ્ય દેહ પ્રાપ્ત થયો છે. સ્વર્ગના દેવતાઓ આ ભરતભંડમાં મનુષ્ય જન્મ લેવાની જંખના કરે છે. મનુષ્ય જન્મ ચિંતામણી જેવો છે. કીંમતી શરીરને તમે પરાણે જીવતાં બાળી નાખો છો તે બહુ ખોટું કરો છો. આ વાતને અંતરમાં ઉતારો. અમારું વચનને સ્વીકારશો તો સુખી થશો. કર્મ અનુસારે જન્મ લેવા પડે છે. પાપ કરે છે તે ચોરાસી ખાણમાં ભટકતો થઈ જાય છે. જમપુરીમાં સઝા ન ભોગવવી હોય તો પાપ કરવાનું બંધ કરો.” શ્રી સમાજને પ્રભુએ ન્યાલ કરી દીધા.

શ્રીજી મહારાજ કહે છે, “જનાવરના દેહ આવશે અને દુઃખી થશો. બીચારા જનાવરના નાકમાં જોરાઈએ ગોદો ભરાવે, નાકમાં રાશ ગાલે, ચીસ નીકળી જાય પણ કરે શું? પરાધીન પ્રાણી છે. બીચારાને ખીલે બંધાવું પડે. ભૂખ્યા તરસ્યા સૂકાય. આપણને ઠીક લાગે ત્યારે જમી લઈએ છીએ. જનાવરને ઠીક લાગે ત્યારે જમવા મળતું નથી. કોઈ ખાવાનું નાખે તો ખાય નહિંતર ભૂખ્યા તરસ્યા સૂકાય. રાશ જાલીવે આડો અવળો ખેંચે. કંઈ બોલાય નહિ. કાદવ કીચડમાં બાંધેલા હોય. ચાંદા પડી આવે. માંખ મચ્છર કરડે. જનાવરના દેહમાં અપાર દુઃખ છે. યાદ રાખજો, પાપ કરશો તો આવા પશુના દેહ લેવા પડશે. બે પગમાંથી ચાર પગવાળાં થવું પડશે. અને જમપુરીમાં ધોક્કા ખાવા પડશે. ફરીથી કયારેય મનુષ્ય જન્મ મળશે નહિ.”

મુમુક્ષુ જીવાત્માના મગજમાં સત્ય વાત ઉત્તરી ગઈ તેથી સતી થતી સ્ત્રીને અટકાવીને શ્રીના જીવનને બચાવી લીધી. “વિધવા શ્રી પર દયા રાખવી. આશ્વાસન આપવું. મીઠી નજર રાખવી પણ હત્યા કરવી નહિ.” ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો છે. શ્રીજી મહારાજ સમાજ સુધ્યારક છે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

**દુઃખમાં ધીરજ, ઘડપાણમાં પ્રસન્નતા, કલેશમાં સમાધાન
અને જુવાનીમાં શાંતિ રાખનારા ધીરપુરુષો કહેવાય.**

કીર્તન

મારા વ્હાલાજુશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજુએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અકારથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૨

૧. જય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

દુર્ગ ક્ષત્રાંગે ક્ષત્રા

(૧૨) ભક્તની નનામી નારાયણ ઉપાડે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

સૌરાષ્ટ્ર પ્રદેશમાં જુનાગઢથી પશ્ચિમ તરફ પંચાળા ગામ આવેલું છે. તે પવિત્ર ભૂમીમાં ધર્મનિષ્ઠ ક્ષત્રિય કુળભૂષણ હેમંતસિંહ રાજ રહેતા હતા. તેનું બીજું નામ જીણાભાઈ દરબાર હતું. રાજ્યમાં રહેવા છીતાં જીવનભર જનકરાજાની પેઠે ઉત્તમ વર્તન રાખ્યું હતું. શ્રી સ્વામિનારાયન ભગવાન અનેક વખત પાંચસો પરમહંસો અને ભક્તોની સાથે પંચાળા પધાર્યા છે. અનેક લીલાયરિન્ઝો કર્યા છે. અલૌકિક ઐશ્વર્યના પ્રતાપે અનેક જીવાત્માઓ પ્રભુના દઢ આશ્રિત થયા છે.

જીણાભાઈનું સમજાળાનું અંગ હતું. શૂરવીર સત્સંગી હતા. વચનામૃતમાં શ્રીજ મહારાજ કહે છે, મીણાનો દોરો ઉનાળામાં ઢીલોફસ થઈ જાય. શિયાળો આવે ત્યારે અક્કડ થઈ જાય. પણ સોનાનો દોરો જેવો હોય તેવો ને તેવો જ રહે. ઢીલો ન થાય અને કડક પણ ન થાય. તેમ ભક્તને સોનાના દોરા જેવું થવું. માન અપમાન, સુખ દુઃખ, હાની લાભમાં જીવનને પરિવર્તન કરવું નહિ. ખોટી ચિંતા કરવી નહિ. પણ તહ્લીન બનીને ખુમારીપૂર્વક શૂરવીરતાથી ભક્તિ કરવી.

જીણાભાઈ એક વખત કામ પ્રસંગે માંગરોળ આવ્યા. ત્યાં યાદ આવ્યું કે આ ગામમાં મારો ભિત્ર કમળશીભાઈ બીમાર છે. તથીયત નરમ ગરમ રહે છે તો કુશળતા પુછી આવો. કેમ છે. જીણાભાઈ કમળશીભાઈને ઘેર આવ્યા. “જ્ય સ્વામિનારાયણ, મિત્રરાજ, તમારે શરીરે કેમ છે?” કમળશીભાઈનું હૃદય ભરાઈ આવ્યું. રડતાં રડતાં જ્ય સ્વામિનારાયણ કહ્યા. કમળશીભાઈના કુટુંબમાં કોઈ સત્સંગી કે દયાળું નહોતા. સૌ સ્વાર્થના સગાં હતાં. મન દઈને કોઈ સેવા ચાકરી કરતા નથી. સફાઈ કરતા નથી. ખાટલો ગંધાય છે. ઘ્યાલ રાખજો, આ સંસારમાં કોઈ કોઈનું સગું નથી. સૌ પैસાના દાસ છે.

જીણાભાઈ કમળશીભાઈના શરીર ઉપર હાથ ફેરવતાં ફેરવતાં બોલ્યા, “કમળશીભાઈ, આ સંસારમાં સગાં સંબંધી સૌ સ્વાર્થના સગાં છે. સાચા સગા તો એક જ ભગવાન છે. એનું સમરણ કરજો. તમે જો પંચાળા આવો તો હું તમારી સારી રીતે સેવા કરીશ. બોલો, આપની શું મરજ છે?” કમળશીભાઈ કાંઈ બોલી

માયાનું બણ, કુદરતની ફૂતિ અને અધભ
માણસનું હૃદય જાહુની શકાતું નથી.

શક્યા નહિ. બુસકો મૂકીને રડી પડ્યા. દુઃખથી ઘેરાઈ ગયા. શું જવાબ આપવો કાંઈ સુજ પડતી નથી. કમળશીભાઈના પુત્ર પરિવાર અને તેમના પતિ ખાટલાની બાજુમાં ઉભા છે. તેઓ જોરથી મોહું મરડીને બોલ્યા, “લઈ જાઓને! ધરમાંથી જાય ખોખું તો ધર થાય ચોખ્યું! સેવા કરી કરીને થાકી ગયા છીએ. મોડા વહેલાં મરવાના તો છે જ. લઈ જાઓ! લફ મટે અને શાંતિ થઈ જાય.”

ઝીણાભાઈ તુરંત ગામમાં ગયા. માંદાનો ખાટલો ઉપાડવા મજૂર શોધે છે. ત્રણ મજૂર મળ્યા. ચોથો પાયો ઝીણાભાઈએ પોતાને ખંભે લીધો. ગામની ભર બજાર વચ્ચે ખાટલો ઉપાડીને ચાલ્યા જાય છે. ગામના માણસો સ્તબ્ધ થઈ ગયા. “ગામધણી ગરાસીયો માંદાનો ખાટલો ઉપાડે? કેટલી નમતા અને કેટલી દયાળુતા! કોઈ જાતની માન મોટાઈ નથી. ધન્ય છે એમની સમજજણને!”

ઝીણાભાઈ મનમાં રાજ થાય છે. નીચી ટેલ મળે તો માને ભાગ્ય જો, ભવષ્ટલાદિકને નિશ્ચય મળતી નથી. મિત્રને લઈને ઘરે આવ્યા. જેમ પુજારી ભગવાનની સમયસર સેવા કરે તેમ ઝીણાભાઈ મિત્રની ખૂબ ભાવથી સેવા કરે છે. આ વાતની શ્રીજી મહારાજને ખબર પડી. પ્રભુ ખૂબ રાજી થયા. સમય જતાં કમળશીભાઈ દેહત્યાગ કરી પ્રભુના ધામમાં ગયા. તેમની અંતિમ વિધિ, શ્રાધ્યાદિક કર્મ પણ ઝીણાભાઈએ કર્યું.

એક વખત શ્રીજી મહારાજ જુનાગઢ પદ્ધાર્યા. ઝીણાભાઈ બીમાર છે. ખાટલામાં સૂતા છે. ખાટલાની અડખે પડખે સંબંધી ઉભા છે. શાસોશાસ શ્રી હરિનું રટણ ચાલુ છે. પ્રભુએ હેતાળ હાથ ઝીણાભાઈના માથા ઉપર મૂક્યો. “ઝીણાભાઈ, જય સ્વામિનારાયણ.” “મહારાજ, જય સ્વામિનારાયણ. ધન્ય ઘડી ધન્ય અવસર. સારું થયું મહારાજ આપ પદ્ધાર્યા.” પ્રભુ કહે છે, “ઝીણાભાઈ, બોલો. આપની શું ઈચ્છા છે? કહો તો ધામમાં લઈ જાઉં અને કહો તો નખમાં પણ રોગ ન રહે એવા સાજા કરી દઉં. ભક્તરાજ, બોલો... શું કરવું છે?” ઝીણાભાઈ બે હાથ જોડી બોલ્યા, “હે મહારાજ, આવા દર્શન તો જંગલના યોગીઓને પણ થતા નથી. તે સાક્ષાત તમે મારા પાસે બેઠા છો. મીઠો મીઠો હાથ મારા માથા ઉપર ફેરવો છો. હવે મને દેહમાં નથી રહેવું પણ દિવ્ય અલૌકિક અક્ષરધામમાં જવું છે.”

દીક ખાટલાની કાળી

શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ભક્તરાજ, બીજી કાંઈ ઈચ્છા હોય તો કહો.” “હે પ્રભુ, આ મારા દરખારગઠને સ્થાનકે એક વિશાળ શીખરબંધ મંદિર થાય તેમાં તમારા હસ્તે મૂર્તિ પધરાવો. અખંડ સેવાનો પ્રવાહ ચાલુ રહે. સંતો અને ભક્તાથી મંદિર ગાજતું રહે. સમૈયા ઉત્સવ થાય. આચાર્યાંતિક કલ્યાણનો પ્રવાહ અવિરત રહે એવી ઈચ્છા છે.” પ્રભુએ મંદ મંદ હસ્તા બોલ્યા, “તથાસુ. તમારા માર્ગયા મુજબ અવશ્ય થશે.”

શ્રીજી મહારાજ કહે છે, “જીષાભાઈ, તમારા પુત્ર હઠીસિંહને કાંઈ ભલામણ કરવી છે ?” જીષાભાઈ બોલ્યા, “ના મહારાજ, કાંઈ ભલામણ નથી કરવી. મારા પુત્રને મેં તમારા હાથમાં સોંપ્યો છે. ધર્મ નિયમનું યથાર્થ પાલન કરશે તો તમે રક્ષણ કરવાના જ છો. તેની કાંઈ મને ચિંતા કે ભમતા નથી. સુખેથી મને અક્ષરધામમાં તેડી જાવ.” જીષાભાઈએ વૃત્તિ શ્રી હરિમાં સ્થિર કરી છે. દેહભાન વિસરાઈ ગયું. શરીરથી પ્રાણ ધૂટી ગયું અને દિવ્ય અક્ષરધામના અલૌકિક સુખને પામી ગયા.

સંતો અને ભક્તો ધૂન કરે છે. વાંસની પાલખી તૈયાર કરી. પાલખીમાં જીષાભાઈના પાર્થિવ શરીરને પધરાવ્યું. ધૂન ભજન કરતાં પાલખી ઉપાડી. શ્રીજી મહારાજ તુરંત એક દંડ પોતાના ખભા ઉપર ઉંચકી લીધો. ભક્તજનો કહે છે, “મહારાજ, તમે રહેવા દો. અમે ઉપાડશું.” પ્રભુએ સરસ જવાબ આપ્યો. “અમે રાહ જોતા હતાં કે ક્યારે સમય આવે અને ભક્તના ઋણમાંથી મુક્ત થયા છીએ. આજે અમે જીષાભાઈના લેણામાંથી મુક્ત થયા છીએ.” આ તો સ્વામી સેવકનો નાતો છે. પ્રભુ બોલ્યા, “અમારા કમળશીભક્તનો ખાટલો જીષાભાઈએ કાંધે ઉપાડયો હતો માટે આજે અમે જીષાભાઈની પાલખી કાંધે ઉપાડશું ત્યારે જીષાભાઈના ઋણમાંથી મુક્ત થશું.” ભગવાન ભક્તના ગુલામ બની જાય છે.

આપની ફરજ છે કે મા બાપની સેવા કરવી પણ આજના સુધરેલા માનવીઓ મા બાપની સેવા કરવી પણ ગમતી નથી તો ભગવાનના ભક્તની સેવા કરવી ક્યાંથી ગમે! તમારા દીલ ઉપર હાથ રાખીને તપાસી જુઓ કે આવો દયાભાવ મારામાં છે ? બોલવું સહેલું છે પણ કરવું બહુ કઠણ છે. જો જીષાભાઈએ સત્સંગી

વેરની વસુલાતમાં કોઈ સાર નથી.
પ્રેમની કબુલાતમાં કોઈ ભાર નથી.

મિત્રની સેવા કરી તો ભગવાન એમની ઉપર ખૂબ રાજુ થયા તો આપણને જો પ્રભુને પ્રસન્ન કરવા હોય તો જીવપ્રાણીમાત્ર ઉપર દ્યાભાવ રાખવો.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા વાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે જેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૩

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

દુર્ગ ક્રાંતિકા સાત્રા

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૩) ફણસની ચોરી થઇ.

સ્વામિનારાયણ હણે..

ધર્મદેવના કુલબાગમાં ફણસના વૃક્ષમાં ઘણા બધાં સરસ ફણસ થયાં. મધ્ય રાત્રે ચાર ચોર આવ્યા. ફણસ ઉતારી, ગાંઠડા બાંધીને ચાલતા થયા. નારાયણસરોવરના કાંઠે ચાલ્યા જાય છે. બાજુમાં પીપડાનું વૃક્ષ હતું. તેમાં ઘણા બધાં ભૂત રહેતા હતા. પ્રભુ આ વાત અંતર્યામી શક્તિથી જાણી ગયા. ભૂતોને કહ્યું, “તમે ચોરને પકડીને સજા કરો.” ભૂત ચોર પાસે ગયાં. ભડકા કરે ને કીકીયારી કરે. “પ્રભુના ચોરને મારો ને કૂટો.” લાકડીના ગોદા ભરાવે... બચકા ભરાવી લાતુ મારે. ફાવે તેમ મારે છે.

ચોર ધૂજ ગયા... હવે શું કરવું? ફણસની ગાંઠડીને ધરતી પર ફેકી દીધી ને જાય દોડ્યા... “ભાગો, નહિંતર ભૂત આપણાને મારી નાખશો.” ચોરને ભૂતે પકડી લીધા. “અલ્યા પાપી! જ્યાંથી લાવ્યા છો ત્યાં મૂકી આવો. નહિંતર તમને ખાઈ જઈશું.” બીકના માર્યા. ચોર ગાંઠડી લઈને ધર્મદાદાનાં આંગણામાં આવીને ચોતરા ઉપર ઢગલો કરીને જલદી દોડતા ધર ભેગા થઈ ગયા... પાછું વાળીને પણ જોયું નહિ.

રાત્રીનો સમય છે... ધનશ્યામ મહારાજ પોઢ્યા હતા, તે જાગી ગયા. ભૂત પાસે આવ્યા. ભૂત બે હાથ જોડી, પ્રભુને પ્રાણામ કરી પગે લાગ્યા. “હે પ્રભુ! અમે બહુ દુઃખી છીએ... ખાવા પીવાનું મળતું નથી... જ્યાં ત્યાં રખડીને જુંદળી પસાર કરીએ છીએ... દયા કરો ને અમારો ઉધ્ઘાર કરો.” પ્રભુ કહે છે, “તમને ભૂતની યોની શા માટે આવી છે, ખબર છે? જગતની માયામાં વાસના રહેવાથી

જ્યારો અને જ્યારાં બન્નેનું મુણ નાનું હોય છે
પાણ ધીમે ધીમે વિશાળ બને છે.

ભૂત થયાં છો... પુત્ર પરિવાર અને માલ મિલકત, સ્ત્રી અને ધનમાં આસક્તિ રહેવાથી ભૂત થયા છો. અધોગતિ થઈ છે.”

સમજવા જેવી કથા છે... કામ, કોધ, લોભ, મોહ અને મમતા વિગેરે અંતરશત્રુ મહા બળવાન છે. મોક્ષ માર્ગના વિરોધી છે. જ્યાં સુધી અંતરશત્રુ જીતાયા નથી ત્યાં સુધી કોઈ પણ કાર્યમાં સફળતા મળતી નથી. જગતની માયાનો કશ્યો બહુ ભારે છે. શાન અને સમજણ વિના કસર ટળતી નથી. કલ્પના કલ્પ સુધી ભગવાન સામુ જોઈને બેસી રહે પણ વિષય નિષેધ કર્યા વિના વાસના ટળે નહિ... જેને તાવ આવ્યો હોય તેને પાણીની બહુ તરસ લાગે, પાણી પીવાથી તરસ વધતી જાય છે, તેમ સંસારના ભોગ ભોગવાથી ભોગની તૃષ્ણા વધતી જાય છે... માટે સાવધાન રહેવું... વાસના તજો ને હરિ ભજો.

ધનશ્યામ મહારાજ કહે છે... “તમારો ઉધ્ધાર થાય નહિ એટલી તમને જગતના પંચવિષયમાં વાસના છે. પણ તમે અમારી સેવા કરી છે. ચોર પાસેથી ફણસ પાછા લાવ્યા છો. અમારું વચન માન્યું છે તેથી તમો બદ્રિકાશ્રમમાં જાશો... ત્યાં તપ કરશો. પછી મારી ભક્તિ કરશો ત્યારે મુક્તિ થશે.” થોડી સેવાને મદદ ગણીને પ્રભુએ ભૂતને સત્ય માર્ગ બતાવ્યો છે. આ છે પ્રગટ પ્રભુનો પ્રતાપ.

બીજે દીવસે મંગળ પ્રભાત થયું. સુવાસની ભાભી ચોતરા ઉપર ફણસનો ઢગલો જોઈ બોલ્યા, “આ બધા ફણસ કોણો તોડી નાખ્યા છે ?” ત્યારે ધનશ્યામ મહારાજે સવિસ્તારથી બધી વાત સંભળાવી... સૌ આશ્ર્ય પામી ગયાં... ધનશ્યામ મહારાજ ખૂબ પરાકર્મી છે. એની લીલાનો કોઈ પાર પામી શકે નહિ.

શ્રી હરિ વચનામૃતમાં કહે છે, આ જીવ અનેક વાર સ્ત્રીના દેહ ધર્યા છે. અનેક વાર પુરુષના, અનેક વાર પશુપક્ષીના દેહ ધરીને સંસારના સુખ ભોગવ્યાં છે. આ જીવ અનેક બ્રહ્માંડમાં જન્મ મરણના ચક્કરમાં ભટકી આવ્યો છે. રખડચા જ કરે છે. જ્યાં સુધી ખરેખર ભગવાનની ભક્તિ નહિ આદરે ત્યાં સુધી ચોરાસી લાખ જાતના ફેરામાં રખડશે... આજથી નક્કી કરો... મારે ભવસાગરમાં ફરવું નથી.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

દુર્ગ કૃતકાંબી કારણ

કીર્તન

મારા હાલાજુશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજુએ;.....

ભક્તાચિંતામહિણ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૪

૧. જય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

દરેક વ્યક્તિમાં દોષ કાઢનારો કથારેય નિર્દોષ નથી હોતો.

(૧૪) આ વાર્તા દર્પણ તુલ્ય છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રીજી મહારાજ ચપટી વગાડીને બોલ્યા કે, સર્વે સાવધાન થઈને સાંભળો. કોઈ ભક્તજનને ધર્મનિષા પ્રધાન હોય, કોઈકને આત્મનિષા પ્રધાન હોય, કોઈકને વૈરાગ્યનિષા પ્રધાન હોય અને કોઈકને ભક્તિનિષા પ્રધાન હોય. ગૌણપણે સર્વે અંગ હરિભક્તમાં હોય છે. (ગ. પ્ર. પ્ર. ૪૭ વચનામૃત)

ધર્મનિષા પ્રધાન હોય તે સદાચારનું પાલન કરે, હિંસા ક્યારેય પણ કરે નહિ. સેવામાં ખૂબ રૂચી હોય. મંદિર બનાવવા, બાગ બગીચા કરવા, ભગવાન માટે થાળ બનાવવા, મંદિરમાં વાળે, લીપે, કથા સાંભળે, કીર્તન ગાય, નવધા ભક્તિમાં ઋચિ હોય.

આત્મનિષા પ્રધાન હોય તે ત્રણ દેહ, ત્રણ અવસ્થાથી પર થઈને સત્તારૂપે રહી બ્રહ્મરૂપ બનીને સદા દિવ્ય સાકાર મૂર્તિ સમજીને ધ્યાન કરે. એવી તેની પ્રકૃતિ હોય છે.

શ્રીજમહારાજે કહ્યું, જૂનાગઢમાં મંદિરનું બાંધકામ ચાલુ છે, તેમાં પૈસાની જરૂર છે. તમારી પાસે જેટલા પૈસા છે તે પૈસા લઈ તમે અત્યારેજ જૂનાગઢ જાવ.. એક પૈસો ઘરમાં રાખશો નહિ. તમામ પૈસા બ્રહ્માનંદ સ્વામીને આપો.. શ્રીજમહારાજ પરીક્ષા લે છે કે અમારી આજ્ઞાનું પાલન કરે છે કે નહિ.. જેટલા પૈસા છે તે અર્પણ કરી દેવા. બોલવું સહેલું છે, પણ કરવું બહુજ કઠણ છે.. હમણાં આપણને ભગવાન કહે તમે બધા પૈસા અમને આપી દો.. તો આપણો.. આપી શકીએ કે નહિ.. અંતરમાંથી શું જવાબ આવશે.. કરો વિચાર.

કાળુભક્ત રાજ થયા કે ભગવાને મને સેવાનો અવસર આપ્યો.. હું પૈસા કમાઈ લઈશ.. ગાડુ જોડી પૈસા(રાળ) લઈ તરત જૂનાગઢ ગયા.. વહાલાના વચનમાં વિલંબ કરાય નહિ.. પૈસા કોઠારમાં જમા કરાવ્યા.. બ્રહ્માનંદ સ્વામીને પગે લાગીને વાત કરી.. સ્વામી મંદિરનું કામ ચાલુ રાખો.. બે દિવસ ત્યાં સત્સંગ કરી કાળુભક્ત પાછા ઘરે આવ્યા.. બે-ચાર દિવસ પછી પટારો ઉઘાડીને જોયું તો પટારો પૈસાથી ભરપુર ભર્યો છે... જે પ્રેમભાવથી યોગદાન આપે છે. તેના કદી ભંડાર ખાલી થતાં નથી ભરપુર રહે છે.

દુર્ગ ક્ષત્રાંગી કાળી

પ્રથમ ઉદાર થવાની જરૂર છે.. કાળું ભક્ત આશ્ર્ય પામી ગયા.. ધન્ય હો પ્રભુ.. તમારી લીલાનો કોઈ પાર નથી.. પરમાત્માને શું અર્પણ કરો છો.. એ મહત્વનું નથી, પણ કેવા ભાવથી અર્પણ કરો છો તે બધું મહત્વનું છે..

વૈરાગ્યનિષા પ્રધાન હોય તેને સર્વ માયિક પદાર્થમાં અરૂચિ વર્તે. કુટુંભીમાં આસક્તિ ન હોય. વિસ્મૃતિ હોય. સ્વાદું ભોજન અને સારા વસ્તીદિકમાં અરૂચિ વર્તે.

ભક્તિનિષા પ્રધાન હોય તેને ભગવાનમાં અતિ દફ પ્રીતિ હોય. ભગવાનના લીલા ચરિત્ર ગાવા, સાંભળવામાં રૂચિ હોય. પુત્રપરિવારમાં બીલકુલ પ્રીતિ ન હોય.

શ્રીજ મહારાજ કહે છે કે, ચાર નિષાવાળા ભક્તમાં જેવું જેનું અંગ હોય તે બોલો. આ વાર્તા દર્પણ તુલ્ય છે. જેનું એક સરખું અંગ હોય તે ઉઠી ઉભા થાઓ. ઉભા થયા. પછી પ્રભુએ સર્વેને પાછા બેસાડ્યા.

જે ભક્તમાં ધર્મનિષા, વૈરાગ્યનિષા, ભક્તિનિષા અને આત્મનિષા, ચાર નિષા હોય તે શ્રેષ્ઠ ભક્ત છે. એવા ભક્ત ગમે તેવી વિપત્તિ આવે છતાં પણ ભક્તિમાંથી ડગે નહિ. એવા ઘણા ન હોય. કોઈક જ હોય છે. જગતની મોહજાળ અટપટી છે. તેમાં ક્યાંય બંધાવું નહિ. માયા માનવને બે રીતે મારે છે. અનુકૂળતા મળે તો વાસના વધે, લોભ વધે, મોહ મમતા વધી જાય. પછી માયા તેને ભક્તિ કરવા દેતી નથી.

વધારે ભેગું કરવાની ઈચ્છા થાય છે. ધંધો સારો ચાલે છે તેથી દેવદર્શન કરવાનો સમય મળતો નથી. માયામાં ખૂંચી જાય છે. અનુકૂળતામાં પણ ભક્તિ કરતા નથી. ગાફ્લ બની જાય છે. પ્રતિકુળ પરિસ્થિતિમાં માનવ હાય હાય કરે છે. શાંતિથી ભક્તિ કરતો નથી. પ્રામ સ્થિતિમાં સંતોષ રાખી હરિ સ્મરણ કરો એજ કથાનો સાર છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિયેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા વાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

“તીન સજીવત ધરકો, સતી સંત ઔર શૂર;
તીન લજીવત ધરકો, કપટી કાયર ઔર છુર,”

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે બેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષારથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૫

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાઈ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૫) પુણ્યશીલ સદા સુખી થાય છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

ચોમાસામાં સૌ ખેડૂતો જુવાર, બાજરો, કપાસ વગેરે વાવવા માંડ્યા. તેને

દુર્ગ ક્ષત્રાંગે ક્ષત્રા

જોઈને એક મીંયાને બીબીએ કહ્યું, “આપણા ખેતરમાં આપણો તો ઘઉં વાવવા છે. લોકોની માફક હલકું અનાજ નથી વાવવું.” મીંયા કહે, “બહુ સારું, આપણે ઘણા વર્ષોથી બકાલું વેચી ખાદું પણ કાંઈ કમાડી થઈ નહિ. હવે તો આપણો જમીન ખરીદી છે માટે આપણા ખેતરમાં તો ઘઉં જ વાવવા છે. જુવાર-બાજરો તો લોકો ખાય આપણેઓ ઘઉં જ ખાવા માટે કરવા છે.”

મીંયા તો અષાઢ મહિનામાં ઘઉં જ વવાય કે નહિ? એ જાણ્યા વિના ઘઉં વાવવા ઉપડ્યા. પછી ખેડૂતો જ્યારે વાવણી કરવા મંડ્યા ત્યારે મીંયા પણ ઘઉં વાઢીને ખળામાં લાલ્યા પણ અષાઢ માસમાં વાવેલ ઘઉંમાં હોય શું? ફક્ત જરા જેવા એક ગાંસડી ઘઉં થયા. પછી બીબીને ઘઉં ઉપાડવા બોલાયાં ત્યારે બીબી કહે, “આપણો તો ચાર ગાંસડી ઘઉં વાલ્યા હતા અને એક જ ગાંસડી કેમ થયા?”

મીંયા ગુરસે થઈ બોલ્યા, “તને કંઈ ભાન છે કે નહિ? ચોર ખાય, મોર ખાય અને ઢોર ખાય પછી વાલ્યા એટલા ક્યાંથી થાય?” આ દણાંતથી કહેવાનું કે વાવે એટલુંય અનાજ ખેતીમાં ન પાકે તો ખેતી કરવાની શી જરૂર? એમ મનુષ્ય જન્મ લઈ નવું પુણ્ય કરવાનું તો રહ્યું, ઊલટું પૂર્વનું હોય તે પણ ખવાઈ જાય તો મિંયાની ખેતી જેવું જ ગણાય. અને મિંયાના જેવું જ ઇહાપણ ગણાય. આ દણાંતોથી મુખ્ય પ્રતિપાદ્ય સિદ્ધાંત તો એ છે કે અથ્ય સુખમાં લોત્ભાઈને મહત્સુખ જતું જ કરવું.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સવદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર ભતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

ચાર પોર ધંધે ચડચો, ચાર પોર રહ્યો સોઈ;
જાયા નહિ વ્રજરાજને, કુશળ ક્યાંથી હોઈ.

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૬

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૬) ભગવાનને મળવાની ગંખના.

સ્વામિનારાયણ હરે..

બે બ્રાહ્મણો ફરતા ફરતા ઉદ્યપુર આવ્યા. કૂવાના કાંડા પર સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ મંત્ર ઉચ્ચ સ્વરે બોલતાં બોલતાં સ્નાન કરે છે. ત્યાં રાજાની રસોઈ કરનાર નોકર પાણી ભરવા આવ્યો. ભૂદેવને જોયા અને હદ્યમાં ભાવ જાઉયો.

દીક ક્ષત્રાંબી ક્ષત્રા

તેથી પુછ્યું, “તમે સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ બોલો છો તો એ સ્વામિનારાયણ કોણ છે અને ક્યાં રહે છે?” ભૂદેવે કહ્યું, “સ્વામિનારાયણ ભગવાન છે. અવતારના અવતારી છે અને ગુજરાત, કાઠીયાવાડ, સોરઠ અને કચ્છ દેશમાં વિચરણ કરે છે. અનેક ભક્તજનોને સમાધિ કરાવી હિવ્ય અલૌકિક ધામના દર્શન કરાવે છે. સહનશીલતાની મૂર્તિ છે. ઘણાં સાધુઓ એમના આશ્રિત છે.”

પાણી ભરી નોકર દરબારમાં આવ્યો. રાજરાણી જમકુબાઈને વાત કરી. “ભગવાન આ લોકમાં માનવ દેહે પ્રગટ થયા છે.” રાણીસાહેબ પૂર્વના મુમુક્ષુ આત્મા છે તેથી અંતરમાં ભગવાનને મળવાની તીવ્ર જંખના જાગી. “જલદી જાઉં અને ભગવાનને મળું. સંસારમાં રહેવું ગમતું નથી.” વૈરાગ્ય થઈ ગયો. વૈરાગ્ય બહુ બળવાન સદ્ગુણ છે. જમકુબાઈ વિચારે છે, ગમે તેમ થાય મને ભગવાન પાસે જવું છે અને દર્શન કરવાં છે. જંખના વધી ગઈ. મન ભગવાનને મવા માટે તલપે છે. આત્મા પરમાત્માને મળવા માટે તલપી રહ્યો છે. અંધારી રાત્રીએ રાજ્ય દરબારના મહેલની બારીએ દોરડું બાંધી પુરુષનો વેશ પહેરીને નીચે ઉત્તરી ગયા. મનમાં સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ કહેતાં દોડતાં જાય છે. ચાર પાંચ ગાઉ સુધી દોડતા જ ગયા. સવારે આછા અજવાળા થયાં. રાજમહેલમાં ખબર પડી કે રાજરાણી મહેલમાં દેખાતા નથી. શોધ ચાલુ થઈ. રાજાએ કહ્યું, “જલદી ઘોડેસ્વારો જાઓ અને રાજરાણીને ગમે ત્યાંથી શોધીને આવો.”

ઘોડેસ્વારો દોડતા આવે છે. અવાજ સંભળાયો અને જમકુબાઈ થરથરી ગયા. હવે શું કરવું? ક્યાં જાઉં? પકડાઈ જઈશ તો માર મારીને મને લઈ જશે. તેથી એક મોટી ખાઈમાં ઘણી દિવસથી મરેલો ઊંટ હતો એના ખોખામાં ડરના માર્યા સંતાઈ ગયા. બે દિવસના ભૂખ્યા છે. સતત પ્રભુનું સ્મરણ ચાલુ છે. સ્વામિનારાયણ સ્વામિનરાયણ.

સિપાઈ આજુ બાજુ જોયું. ક્યાંય મળ્યા નહિ. તેથી પાછા વળી ગયા. જમકુબાઈ બહાર નીકળ્યા. ભૂખ્યા તરસ્યા એક જાડ નીચે બેઠા. ત્યાં પ્રભુ વૃદ્ધ બ્રાહ્મણના રૂપે મદદ કરવા પહોંચી આવ્યા. બોલ્યા, “બહેન, તમે કેટલે સુધી જાવ છો?” “હું ભગવાનને મળવા જાઉં છું. રસ્તામાં વિધન આવે નહિ તેથી પુરુષનો પોષાક પહેર્યો છે.”

વેરમાં વાંદ્યો છે. ... સનેહમાં સાંદ્યો છે. વેરમાં વમળા છે. ... સનેહમાં કમળા છે.
વેરમાં વડીલાત છે. ... સનેહમાં કથૂલાત છે. વેરમાં વિલાપ છે. ... સનેહમાં મિલાપ છે.
વેરમાં વિસર્જન છે. .... સનેહમાં સર્જન છે. વેરમાં વિફૃતિ છે. .... સનેહમાં સંસ્કૃતિ છે.

વન વગડે ભટકતા, તૃપ્તાતુર થયેલાને પરબ મળી જાય, કાળજાળ તાપથી તમ થયેલાને ઘેઘુર વૃક્ષની શીતળ છાયા મળી જાય, મધ દરિયે દૂખતાને હોડીનો આશરો મળી જાય તો તેને કેટલો આનંદ થાય. તેમ ઝમકુબાઈને આશરો મળી ગયો ભગવાનનો તેથી આનંદનો પાર નથી. હેયામાં હીમત આવી ગઈ કે હું એકલી નથી. મારી સાથે ભૂદેવ છે.

બ્રાહ્મણના રૂપમાં ભગવાન બોલ્યા, “હું સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો ભક્ત છું. ગઢપુર જાઉં છું. સથવારો થશે. તમે મારી દીકરી અને હું તમારો બાપ. બેધડક રહેજો. કંઈ ફીકર કરશો નહિન્દિ.” ઝમકુબાઈ રાજુ રાજુ થઈ ગયા. આ બ્રાહ્મણ પરોપકારી લાગે છે હો! ભગવાન બ્રાહ્મણના રૂપમાં બોલ્યા, “લ્યો બહેન, આ સુખડી ને અથાણું જમો. ખૂબ ખૂબ લાગી હશે.” ઝમકુબાઈ ચાર દિવસના ભૂખ્યા હતા તેથી સુખડી જમ્યા. હદ્યમાં શાંતિ થઈ. હરિસમરણ કરતાં કરતાં ચાલતા થયા.

રસ્તામાં પ્રભુ ખાંધા પીધાની ખૂબ સંભાળ રાખે છે. ચાલતાં ચાલતાં થાકી ગયા. તેથી એક વૃક્ષને નીચે શાંતિથી વિશ્રાંતી લેવા સૂતા. તે ઘસઘસાટ ઊંઘ આવી ગઈ. પ્રભુએ પોતાની યોગ શક્તિથી ગઢપુર પહોંચાડી દીધા. ઝમકુબાઈ નિંદામાંથી જાગ્યા તો ઘેલા નદીનો કીનારો જોયો. માણસોને પુછ્યું, “આ ગામનું નામ શું છે?” “આ ગઢપુર ધામ છે.” “ઓહોહો! ભગવાને આપણા ઉપર બાહુ કૃપા કરી. થોડા સમયમાં અહિં પહોંચાડી દીધા.”

ભગવાન બ્રાહ્મણના રૂપમાં કહે છે, “આ ઘેલા નદી અતિ પવિત્ર છે. ઘણી વખત સ્વામિનારાયણ ભગવાન આ નદીમાં સંતો ભક્તો સાથે સ્નાન કર્યું છે. તીર્થમાં ઉત્તમ તીર્થ છે. માટે તમે આ નદીમાં સ્નાન કરીને દરબારમાં જાઓ. ત્યાં તમને સ્વામિનારાયણ ભગવાનનાં દર્શન થશે. અને હું અહિં મારું નિત્યકર્મ પૂજાપાઠ કરીશ. પછી ત્યાં આવીશ.” “બાહુ સારું. તમે પૂજા કરો.” ત્યાં ઘેલા નદીમાં અનેક શ્રી ભક્તજનો સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ ભજન કરતાં સ્નાન કરે છે. કોઈ કપડાં ધુવે છે. ઝમકુબાઈએ તે શ્રીઓને કહ્યું, “બાઈઓ, હું તમારા જેવી શ્રી છું. દૂર દેશથી આવું છું. ભગવાન સ્વામિનારાયણને મળવા જાઉં છું. રસ્તામાં ધર્મમાં ભંગ ન થાય, ધર્મ સાંચવવા માટે પુરુષનો પોથાક પહેર્યો છે. હવે જો, તમે મને શ્રીના ત્રણ કપડાં આપો તો હું શ્રીના કપડાં પહેરીને ભગવાનનાં દર્શન કરવા જાઉં.”

દુર ક્ષત્રાંગ્ર ક્ષત્રા॥

એક દયાળું બાઈએ કપડાં આપ્યાં. જમકુબાઈએ કપડાં પહેર્યાં. કપડાં પહેરીને દાદાના દરબારમાં આવે છે. દાદાના દરબારમાં લીંબવૃક્ષ નીચે ગાદી તકીયા પર બીરાજમાન છે. સામે સંતો અને ભક્તો બેઠા છે. જમકુબાઈ બે હાથ જોડી પ્રભુ સામે જોઈ રવ્યા છે. નીરખી નીરખીને દર્શન કરે છે. હેયામાં હરખ સમાતો નથી. અંતરમાં મૂર્તિ ઉતરી ગઈ. “ધન્ય ધડી, ધન્ય અવસર... આજ મારો જન્મ સફળ થયો!” ભાવભીના ભગવાને સોટી લાંખી કરી કહ્યું, “માર્ગ કરો, રાજરાણી જમકુબાઈ આવે છે. આવો જમકુબાઈ આવો.” બાઈ પ્રભુની નજીક ગયા. દર્શન કર્યા કે તરત સમાધિ થઈ ગઈ. પૃથ્વી ઉપર પડી ગયા. તેજના કીરણોમાંથી દિવ્ય સિંહાસનમાં શ્રીજી મહારાજના દર્શન થયાં. અનંત મુક્તો સેવા કરે છે. મહા અલૌકિક દર્શન થયાં.

થોડીવાર પછી જમકુબાઈ સમાધિમાંથી જાગૃત થયા. આનંદનો પાર નથી. હૈયું હર્ષયુક્ત બન્યું છે. વારંવાર સ્તુતિ કરે છે. “હે પ્રભુ, મને તમારા ચરણો અને શરણો રાખો.” શ્રીજી મહારાજ કહે છે, “જમકુબાઈ, તમે એકલાં અહિ કેવી રીતે આવ્યા ?” “કૃપાનાથ, એક દયાળું વૃદ્ધ ભૂદેવ મને સાંચવીને અહિં લાવ્યા છે. હમણાંજ તે અહિં આવશે.” શ્રીજી મહારાજ કહ્યું, “રાણીસાહેબ, અમે જ ભૂદેવના રૂપે તમારી રક્ષા કરવા આવ્યા હતા.” જમકુબાઈ બોલ્યા, “હે મહારાજ, તમારા વિના અમારી કોણ સંભાળ રાખે ?” પ્રભુએ ભરી સભામાં જમકુબાઈની ખૂબ પ્રશંસા કરી. “રાજપાટ, ધનમાલ, સુખ સંપત્તિ, કુટુંબ પરિવાર, સગાં સંબંધી, તમામ વિષયભોગનો ત્યાગ કરી અમારા શરણો આવી છું. તો હે રાજબા, જીવુબા, લાડુબા... તમે જમકુબાઈને તમારી સાથે રાખજો. ધર્મ નિયમની રીતભાત શીખવજો.” વિગેરે ખૂબ ભલામણ આપી છે. જમકુબાઈ છતે દેહ બ્રહ્મરૂપ બની ગયા. દેહભાવ ભૂલાઈ ગયો.

જમકુબાઈને પરમાત્માની સાક્ષાત પ્રાપ્તિ નહોતી થઈ છતાં કેટલી સમર્પણ ભાવના. રાજપાટ વૈભવ તજીને એકલાં ભગવાનને મળવા પહોંચી આવ્યા. શ્રી હરિ લોયાના ઉ વચ્ચનામૃતમાં જમકુબાઈને યાદ કર્યા છે. ભગવાનને અર્થે શું ન થાય? રાજપાટનો ત્યાગ કરે, સ્ત્રી હોય તે પુરુષનો ત્યાગ કરે, પુરુષ હોય તે સ્ત્રીનો ત્યાગ કરે. જમકુબાઈ મહિમા સહિત ભજન કરે છે. ધર્મ અને મહિમા વગરની

જ્વાબદારી નિભાવવી એ લોખંડ કરતાય વધારે વજનદાર છે.

ભક્તિ લૂખી કહેવાય. માટે આપણને પણ મહિમા સહિત ભક્તિ કરવી.
સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા છાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ જેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોધા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૭

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

દુર્ગ ક્ષત્રાંગો ક્ષત્રા

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૭) બળદ અક્ષરધામની વાટે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

કાનમ દેશમાં ઈંટોલા ગામ હતું. ત્યાં પરમ ભક્ત જીજીભાઈ રહેતા હતા. અખંડ પ્રભુનું સ્મરણ કરે. અને શરણો આવેલાં ભક્તજનને સત્સંગ કરાવે. વાડીમાંથી ઉપજ થાય તેમાંથી દશમો ભાગ ભગવાનને અર્પણ કરે. સંતોષી જીવન હતું. મહેનત કરતાં જે કંઈ મળે એમાંથી દાન પુણ્ય કરે. આ લોકનો માનવી ઈચ્છાને વધારતો જાય છે. લાખ મળે તો બે લાખની ઈચ્છા થાય. એક બંગલો મળે તો બીજા બંગલાની ઈચ્છા થાય. દીકરા ન હોય તો દીકરાની ઈચ્છા થાય. દીકરા હોય તો પૌત્રની ઈચ્છા થાય. સ્કુટર મળે તો ગાડીની ઈચ્છા થાય. ઈચ્છા ને ઈચ્છામાં પોતે પુરો થઈ જાય અને ઈચ્છા રહી જાય. તેથી જીવાત્મા જન્મ મરણના ચક્કરમાં ફરતો થઈ જાય છે. પ્રેમ ભક્તિ શિરોમણી અને શ્રેષ્ઠ ભક્તિ છે. પ્રભુ કહે છે, જે ભક્તજન મને સંભાળે છે તેમ ભક્તજનને હું સંભાળું છું. અરસ પરસ ભક્ત અને ભગવાનની એકતા છે. જેમ દેહ અને જીવને એકતા છે તેમ ભગવાન કહે છે, જેના અંતરમાં પ્રેમ છે, ભક્તિ છે, સરળ ચિત્ત છે, હૈયામાં હેત છે તેવા ભક્તના હદ્યમાં હું રહું છું.

સમય જતાં જીજીભાઈની આયુષ્ય પૂરી થઈ ગઈ. અડધી રાત્રે શ્રીજ મહારાજ સોનાનો રથ લઈને જીજીભાઈને તેડવા આવ્યા. જીજીભાઈના ઘરની નજીક બાપુભાઈ પ્રાણીશ રહેતા હતા. ફળિયામાં સૂતા હતા. અચાનક આકાશમાં તેજ દેખાયું. નીરખીને જોયું તો સોનાના રથમાં શ્રીહરિ અને સંતો બેઠા છે. બાપુભાઈ બે હાથ જોડી નમસ્કાર કર્યાં. પ્રભુ રથ નીચે ઉતાર્યો. બાપુભાઈ કહે છે, “પ્રભુ, અત્યારે

**ધાર્મિકતાની ભરતી અને નીતિમચ્ચાની ઓટ બન્ને
એક સાથે આગળ વધી રહ્યા છે.**

અડખી રાતે કેટલા સુધી જાઓ છો ?”

સ્વામિનારાયણ ભગવાન બોલ્યા, “જીજીભાઈનું આયુષ્ય પુરું થયું છે તેથી તેને અમે અમારા ધામમાં લઈ જશું.” બાપુભાઈએ કહ્યું, “જીજીભાઈ પરમ ભક્ત છે. આ ગામમાં અને આજુબાજુ ગામમાં ઉપદેશ આપી નિત્ય સત્સંગનું પોષણ કરે છે. અનેક જીવાત્માં પ્રભુને શરણે થયા છે. માટે જીજીભાઈને ધામમાં ન લઈ જાઓ તો બહુ સારું. ગામમાં એના જેવા નિષાર્થી કોઈ બીજા સત્સંગી નથી. આ સત્સંગમાં એહ જેવા, બીજા નથી શીખામણ દેવા.”

શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “તો ખાલી રથ લઈ જવાય નહિ. જીજીભાઈના બદલામાં એના બળદના આત્માને લઈ જશું.” બાપુભાઈ બોલ્યા, “હે મહારાજ, બળદના એવા શું પુષ્ય છે કે તેને તમારા ધામની પ્રાપ્તિ થઈ ?” શ્રી હરિએ કહ્યું, “બળદ અમારા સંતોની સેવા કરી છે. એક વખત મુક્તાનંદ સ્વામી પચાસ સંતોને લઈને મેળામાં ગયા હતા. સંતો બે-ત્રણ દિવસના ભૂષ્યા હતા. નર્મદામાં પાણીનું પુર આવવાથી રસ્કકસ વિગેરે અન્ન મળ્યું નહિ ત્યારે જીજીભાઈ બળદ ગાડીમાં અનાજ ભરીને સીધું સામે કાઠે પહોંચાડ્યું. સંતો ખીચડી બનાવી, ભગવાનને ધરાવીને જર્યા. તે પુષ્યના પ્રતાપે અમે બળદને અમારા ધામમાં લઈ જશું.”

બળદના આત્માને લઈને શ્રી હરિ અદશ્ય થઈ ગયા. બાપુભાઈ જીજીભાઈના ઘરે આવ્યા અને કહ્યું, “તમારા વારામાં ચાલો.” દીવો કરી વારામાં ગયા તો બળદ મૂલ્ય પામી ગયો છે. બાપુભાઈ બોલ્યા, “જીજીભાઈ, આજે પ્રભુજી તમને ધામમાં તેડી જવા માટે આવ્યા હતા.” સવિસ્તાર વાત કહી સંભળાવી. “તમારા બદલે બળદને ધામમાં લઈ ગયા છે અને તમને રાખી ગયા છે.” આવો અલૌકિક પ્રતાપ સાંભળી સૌ આશ્ર્ય પામી ગયા.

વચનામૃતમાં શ્રી હરિ કહે છે, આ સત્સંગનો તો એવો પ્રતાપ છે કે પશુનું પણ કલ્યાણ થાય છે. ભક્તને ઘેર ગાય, ભેંશ કે બકરી હોય તેનું દૂધ પ્રભુ અને સંતોને અર્થે વપરાય તો તેનું કલ્યાણ થાય છે. સમજવા જેવી કથા છે. ગાય, ભેંશ, બળદ, બકરી કે કૂતરું વિગેરે જનાવરો કોઈ દિવસ ભૂત થાય નહિ. કારણ કે તે કાંઈ પાપ કરતાં નથી. પરમેશ્વરે જે જાતની પ્રકૃતિ બનાવી છે એ પ્રમાણે તે જીવે છે.

દુર્ગ સત્સંગ સભા

માણસ પાપ કરે છે, મોહ મમતા રાખે છે તેથી ભૂતપ્રેત થાય છે. માટે પાપથી બચતાં રહેવું અને ભગવાનની સાચી ભક્તિ કરવી.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશ્વેશ છો સક્લ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

કહેવાતા મોટા માણસને એના ખોટા કાર્યમાં પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષરૂપે સાથ
આપનારા માણસો ધીરે ધીરે નિસ્તેજ અને સત્ત્વશૂન્ય બની જાય છે.

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૮) સ્વામી અખંડાનંદની રક્ષા.

સ્વામિનારાયણ હદે..

શ્રી સહજાનંદ સ્વામીએ કથા કીર્તનનો પ્રવાહ સદાય ચાલુ રાખ્યો છે. કથા કીર્તન છે તે સત્સંગની સાચી શોભા છે. સ્વામિનારાયણ ભગવાને અડધી રાત્રે ઉભા થઈ સંતોને કથા વાર્તા કરી વચનામૃતના પાન કરાવ્યા છે. આજે પણ જ્યાં કથા કીર્તન ભજન ભક્તિ ચાલુ છે ત્યાં દિવ્યતા અને આનંદ છે. જ્યાં કથા કીર્તન બંધ થઈ ગયા છે ત્યાં સત્સંગ ઘટી ગયો છે. કથા કીર્તન સત્સંગનો પાયો છે. શ્રીજ મહારાજ વચનામૃતમાં કહે છે, અમારે ભગવાનની કથા વાર્તા, કીર્તન કે ભગવાનનું ધ્યાન એમાંથી કોઈ કાળે મનની તૃપ્તિ થતી જ નથી તો તમારે સર્વેને એજ રીતે વર્તવું.

માણસના ખીસસામાં થોડાક પૈસા હોય તો માનવને હીંમત રહે છે. ત્યારે જે ભક્તજન પરમાત્માને નિત્ય સાથે રાખીને ફરે તેને ખૂમારી પૂર્વક અખંડ આનંદમાં મસ્ત બનીને ભજન કરવું. અખંડ આનંદમાં પ્રભુની ભક્તિ કરનારા સંત હતા. નામ છે અખંડાનંદ સ્વામી. તેમનો સ્વભાવ કેવો હતો? આનંદી સ્વભાવ હતો.

કોઈ દિવસ એમને કોધ ન આવે. ગમે તેવું વાતાવરણ ઉભું થાય પણ એમની પ્રકૃતિ બદલે જ નહિ. સદાય શાંત પ્રકૃતિ હતી. કોધના કારણે માણસો બહુ દુઃખી થાય છે. કોધ જલદી જીતી શકાતો નથી. કોધ બહુ ભયંકર છે. જેમ ધુમાડાથી અજીન દબાઈ જાય છે, જેમ બહુ મેલ ચડવાથી દર્પણ દબાઈ જાય છે તેમ માણસનું તમામ જ્ઞાન કોધથી દબાઈ જાય છે તેથી શાંતિનું નામ નિશાન રહેતું નથી. આત્માનો મોટો શરૂ કોધ છે.

શ્રીજ મહારાજે સંતોને આજા કરી, “તમે દેશદેશાંતરમાં ફરો અને

દેશ દ્વારાંબંદે કારણ

મનુષ્યોને ઉપદેશ આપો.” સંતો ગામોગામ વિચરણ કરે છે. અખંડાનંદ સ્વામી એકલા ભયંકર વનમાંથી પસાર થઈ ગયા. સાથે બીજું કોઈ નથી. ત્યાં અચાનક ૪ વાઘ ચાલ્યા આવે છે. હવે શું કરવું ? ક્યાં જવું ? બાજુમાં કોઈ વૃક્ષ નથી કે વૃક્ષ ઉપર ચડી જવાય. ઉંડા વિચાર કરતા થઈ ગયા. પ્રભુનું ધાર્યું થશે. મનમાં પ્રભુનું સ્મરણ ચાલુ છે. સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ. મરવાની કોઈ અંતરમાં બીક નથી. ધીરજ રાખી હરિસ્મરણ કરે છે. વાઘને થયું, આજે મને ખોરાક મળ્યો. વાઘ ધુરકીયું મારતાં સામે આવ્યો. થાપ ઉગામી સામે મારવા જાય છે. તે વખતે બીજા કોઈ હોય તો વાઘને જોતા જ થરથરી જાય. જીવ અધર ચઢી જાય પણ આત્માનંદ સ્વામી તટસ્થ ઉભા છે. સંતને જોયા, દર્શન થયાં. વાઘની વૃત્તિ બદલાઈ ગઈ. સદ્વૃત્તિ જાગૃત થઈ. આવા સંતને મરાય નહિ પણ પગે લગાય.

વાઘ સ્વામીના ચરણ પાસે આળોટે છે. સ્વામીના મનમાં શાંતિ થઈ ગઈ કે મારા ભગવાન રક્ષણ કરવા માટે આવી ગયા છે, નહિંતર આજ મને વાઘ મારી નાખત. વાઘ થોડીવાર જમીન પર આળોટી પછી સ્વામીની પ્રદક્ષિણા કરવા લાગ્યો. આવો ચમત્કાર જોઈ અખંડાનંદ સ્વામી આશ્રય પામી ગયા. “હે ભક્તવત્સલ! ધન્ય છે તમારી દયાળુતાને. ભક્તજનની હરહંમેશ રક્ષા કરો છો.” સ્વામીના પગનો સ્પર્શ કરીને વાઘ જંગલમાં ચાલ્યા ગયા.

ફરતાં ફરતાં અખંડાનંદ સ્વામી શ્રીજ મહારાજ પાસે ગફ્પુરમાં આવ્યા. પ્રભુ ઠોલીયા ઉપર બીરાજમાન છે. સામે સંતો અને ભક્તો બેઠા છે. સ્વામી પગે લાગી, દંડવત કરીને સત્તામાં બેઠા. શ્રીજ મહારાજ અજાણ્યા થઈને પુછે છે, “સ્વામી, કેમ છો? રસ્તામાં કાંઈ તકલીફ તો નથી પડી ને ?” “મહારાજ, અઠવાડીયા પહેલાં જંગલમાં હું એકલો ચાલ્યો આવતો હતો. ત્યાં વનમાં ૪ વાઘ મને મારવા દોડ્યા.” પ્રભુ બોલ્યા, “અરરર! પછી શું થયું ?” “પછી વાઘ ઢીલા થઈ ગયા. મને કાંઈ કર્યું નહિ.” પ્રભુએ કહું, “તમે કાંઈ મંત્ર જાણતા હશો તેથી વાઘને વશ કરી લીધા હશો હો! નહિંતર વાઘ માર્યા વગર મૂકે નહિ.”

સ્વામી બોલ્યા, “હે પ્રભુ, મારી પાસે સ્વામિનારાયણ નામનો એક મહામંત્ર છે. બીજો કોઈ મંત્ર નથી.” પ્રભુ હસતા હસતા બોલ્યા, “વાઘના હદ્યમાં અમે પ્રવેશ કર્યો હતો. સદ્બુદ્ધિ આપી તેથી તેમને અડ્યો નહિ. તમે અમને પ્રદક્ષિણા

કમજોરને દખાવે છે તે કદાય મોટો બની શકે છે; પરંતુ

કમજોરને બચાવે છે. તે તો મહાન બની જાય છે.

કરવા ન દો તેથી વાધમાં અમે પ્રવેશ કરીને તમારી પ્રદક્ષિણા કરી અને ચરણનો સ્પર્શ કર્યો. સ્વામી, તમારા જેવા સંતો અમારું સર્વસ્વ છો. સ્વામી, આ બ્રહ્માંડમાં તમારા જેવું મને કોઈ વાલું નથી.”

શ્રીજ મહારાજ કહે છે કે, “હે સંતો, મારા માટે તમે સર્વસ્વ છોડ્યું છે. મારા ગુણ ગાઈ ગાઈને અધર્મીઓના હેયામાં મારું સ્વરૂપ ઉતારી દીધું છે. અનેક જીવાત્માને અમારી ઓળખાણ કરાવો છો. સાચા શ્રેષ્ઠ જ્ઞાની સંતો હાલતું ચાલતું તીર્થ છે. જીવનના સાચા સગાં અને મોક્ષમાર્ગના ખરા ભોમીયા તો તમે છો.” ખરા ભોમીયા સંતો છે. સાચા સંતોનો યોગ થવાથી શુભ સંસ્કારો ઉદ્ય થાય છે. ગલત વિચાર દૂર થાય છે. માટે નિત્ય સંત સમાગમ કરવો.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્રં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

દુર્ગ સ્વાર્થાંગ્રા સારા

સભા-૧૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૮) કુસંગથી બચવા પ્રાર્થના કરવી.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રીજ મહારાજ કહે છે કે, સાવધાન થઈને સાંભળો. હરિભક્ત માત્રને શ્રી નરનારાયણએવની મૂર્તિ કાગળમાં લખાવી દઈશું. પ્રાતઃકાળમાં સ્નાન કરીને શ્રી નરનારાયણ ભગવાનની પૂજા કરવી. પૂજા કર્યા પછી પ્રદક્ષિણા કરવી અને સાધાંગ પ્રણામ કરવા. પછી પ્રાર્થના કરવી કે, હે પ્રભુ, અમારી કુસંગ થકી રક્ષા કરજો. કુસંગ ચાર પ્રકારનો છે. એક કુડાપંથી, બીજો શક્તિપંથી, ત્રીજો શુદ્ધવેદાંતિ અને ચોથો નાસ્તિક તેથી રક્ષા કરજો. (ગ. પ્ર. પ્ર. ૪૮ વચ્નામૃત)

કુડાપંથી એટલે વર્તમાનમાંથી ચૂકાડીને ભષ્ટ કરે.

શક્તિપંથી એટલે દારુ માંસ ખવરાવીને સ્વધર્મથી ભષ્ટ કરે.

શુદ્ધવેદાંતિ એટલે ભગવાનને નિરાકાર મનાવીને ઉપાસનાથી ભષ્ટ કરે.

સ્વપ્રશંસા માટે આપણાને જુલ તો લાંબી મળી જ છે. પણ હવે બીજાના ગુણાની પ્રશંસા માટે હૃદયને પહોળું બનાવવાની જરૂર છે.

નાસ્તિક એટલે કર્મને સાચે કહે અને ભગવાન ખોટા છે એવું સમજાવી સચ્છાસ્થના માર્ગ થકી ભષ્ટ કરે.

આ ચાર પ્રકારના માણસોનો સંગ કરવો નહિ. પ્રાર્થના કરવી કે, હે પ્રભુ, કામ, કોધ, લોભ, મોહ, અહંકાર, ઈર્ષા અને દેહાભિમાન આદિ અંતઃશત્રુ તકી રક્ષા કરજો. અતિ લોભ રાખવો નહિ. લોભ છે તે પાપનો બાપ છે.

એક સંન્યાસી સાધુ હતા. બોલવામાં ખૂબ ચતુર હતા. વાણીશી માણસને આકર્ષણ થઈ જાય. માગી માગીને ખૂબ પૈસા ભેગા કર્યા. સાધુને સાચી હકીકતમાં હરિના દાસ થવું જોઈએ. તેના બદલે માયાના દાસ થઈ ગયા. હંમેશા માયાની જ વાતો કરે, તેથી વ્યદ્યમાં માયા ભરાઈ ગઈ. ઉમર સાઈઠ વર્ધની છે. પોતાની સ્થિતિ ભૂલાઈ ગઈ અને સાચી સમજણ વિસરાઈ ગઈ, કે મેં ભગવાનની ચુંદરી શા માટે પહેરી છે ?

પૈસા સાચવવા ક્યાં ? કોઈને ખબર પડી જાય તો લાજ જાય તેથી પૈસામાંથી સોનામહોર લીધી. સાઈઠ સોનામહોર મળી. સાચવવી ક્યાં ? વિચાર કરે છે. માથા ઉપર મોટી જટા છે, તે તિજોરી જેવી કામ લાગશે. કાળા કપડામાં સોનામહોર બાંધી જટામાં રાખી દીધી. સ્નાન કરતાં, ખાતા પીતાં, સુતાં જાગતાં સોનામહોરની ખૂબ સંભાળ રાખે. બાકીના પૈસા પોતાની પાઘડીમાં રાખે. સોનામહોરની ફિક્રમાં હરિ સ્મરણ ભૂલાઈ ગયું તેથી વૃત્તિ ડહોળાઈ ગઈ.

વહેલી સવારે સંન્યાસી બાવો સરયુનદીમાં સ્નાન કરી પછી કપડામાં બાંધેલી સોનામહોર ગણતો હતો. તે બધું એક ધૂતારો જોઈ ગયો. ધૂતારો બાવાળની પાસે આવી નમસ્કાર કર્યા. પગે લાગીને બાજુમાં બેઠો. ભાવથી બોલ્યો, “આજે મારે ઘેર ભોજન કરવા પધારો, અને સેવકની ઝૂંપડીને પાવન કરો. તમારા જેવા સંન્યાસી જેમે તો અમારી કમાણી લેખે લાગે અને જીવન સફળ બને.” અતિ આગ્રહ કર્યો તેથી બાવાળ ધૂતારાને ઘેર આવ્યા. બાવાળને ખબર નથી કે આ ધૂતારો છે. એને એમ થયું કે સાચો ભાવિક ભક્ત છે, તેથી આગ્રહ કરે છે.

બાવાળ તેમના ઘેર આવ્યા. દૂધપાક પૂરી ને માલપુવા જમાડયા અને બે ઘડી વિશ્રાંતિ લીધી. પછી બાવાળ થાકી ગયા હતા તે સૂર્ય ગયા. ધૂતારે બધી વાત

દુર્દ્રષ્ટાંગ સાત્ત્વા

પોતાની પત્નીને કરી. “આજે વગર મહેનાને સોનામહોર મળશે. તને ધમકાવીશ. તું માહુંન લગાડજો.” સવારના પાંચ વાગ્યા ને ધૂતારો પોતાની પત્નીને મંડયો ધમકાવા. “મેં સોનામહોર આ ગોખલામાં રાખી હતી તે ક્યાં ગઈ ?” “મને ખબર નથી.” “અરે! ખબર કેમ નથી ? તારાં વખ્ટોમાં સંતારી હશે.” વખ્ટો તપાસ્યાં. આખા ઘરમાં તપાસ કરી. ક્યાંય સોનામહોર મળી નહિ તેથી લાકડી લઈને સ્વીને મંડયો મારવા. “સોનામહોર આપી ટે! નહિંતર મારી નાખીશ.” સ્વી જાણી જાણીને રડે છે. પછી પકડ્યો સંન્યાસી બાવાને. બાવો મંડયો ફફડવા. મુજાઈ ગયો. હવે શું કરવું ? ધૂતારે ઝપાટ મારી. કેશની જટા ધૂટી કરી તો અંદરથી સાઈંડ સોનામહોર નીકળી. બાવાળને ધક્કા મારી ઘરથી બહાર કાઢી મૂક્યા. “આ વાત કોઈને કહેશો તો મારી નાખીશ!” આકરી ધમકી દીધી. સાધુ ઢીલે મોઢે ચાલતો થઈ ગયો.

ભક્તિમાં ભંગ પાડે તેનાથી સદા દૂર રહેવું. મોટાં ભાગ્ય માનીને આગસ અળગું કરી, કોઈ કસર ન રહી જાય તેવી કમાણી કરી લેવી.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે જેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

જે કીર્તિઝીપી કમાડું કરશે તેને ટીકાડુપી
 ઈન્કમટેક્ષ ભરવો પડશે.

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૨૦

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતાણ વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૨૦) બાળકો પ્રત્યે મા-બાપની ફરજે

સ્વામિનારાયણ હરે..

કહેવત છે કે, “બાપનું ઢાંકણ બેટડો અને ધરની ઢાંકણ નાર” અર્થાત પુત્ર પિતાનું અને સ્ત્રી ધરનું ઢાંકણ ગણાય છે. તે માટે સંતાનને સારા સંસ્કાર આપવા તે મા-બાપની પ્રાથમિક ફરજ છે.

સંસ્કારી બાળક એ મા-બાપની આગવી સંપત્તિ છે. તે માટે બાળક જ્યારે ગર્ભમાં હોય ત્યારથી જ માતાએ ધાર્મિક નિતી-નિયમોનું પાલન કરવું જોઈએ. તો જ આવનાર બાળક ધાર્મિક જન્મે છે અને ધર્મ પરાયણ આજીવન જીવન જીવે છે.

બાળકને જન્મ આપવો જેટલો સરળ છે તેટલો જ સરળ તેનો ઊછેર નથી

દુર્ગ કૃત્યાંખે કૃત્યા॥

જ. બાળકના ઉછેર કરતાં આવડે તો જ બાળકને દંપતીએ જન્મ આપવો જોઈએ.

આજના સમયમાં દીકરો હોય કે દીકરી હોય પણ એક કે બે બાળકોથી વધારે સંતાનોને જન્મ આપવો યોગ્ય નથી

મહાત્માગાંધીજીએ કહ્યું છે કે, “હું તો બાળકોમાં જ ભગવાનના દર્શન કરું છું.” માટે જ કહેવાય છે કે જે ધરમાં પા...પા...પગલી પાડતું બાળક ન હોય તે ધર સ્મશાન જેવું લાગે છે. હસતું-ગાતું-કિલ્લોલ કરતું બાળક એ પરિવાર ધરની શોભા છે. ત્યાં જ સ્વર્ગ છે...અક્ષરધામ છે.

બાળકોના સર્વોત્તમ રીતે ઉછેર કરવાની જવાબદારીમાંથી મા-બાપ છટકી શકે નહિં. કારણ કે મા-બાપની વૃધ્ધાવસ્થાની ટેકણ લાકડી બાળકો જ છે.

રૂંડું રૂપાળું તંદુરસ્ત બાળક સૌને ગમે છે. તે જેમ જેમ મોટું થાય તેમ તેમ તેનામાં દુન્યવી રાગ-દ્વેષ, કુસંસ્કાર પ્રવેશ ન કરે તે જોવાની વિરાટ જવાબદારી મા બાપની છે.

પહેલું સુખ તે જાતે નર્યાતે ન્યાયે બાળ ઉછેર દરમ્યાન સમયે સમયે તેને આપવામાં આવતી રોગ પ્રતિકારક રસીઓ જે તે સમયે આપવી જોઈએ. બાળકોને સ્વચ્છ કપડાં અને પૌષ્ટિક આહાર મા-બાપે આપવો જોઈએ.

નાના બાળકને દેવમંદિરે લઈ જઈ ધાર્મિક સંસ્કાર-વર્તમાન ધરાવવા જોઈએ અને પ્રતિદિન મા-બાપ જ્યારે પણ દેવમંદિરે જાય ત્યારે બાળકને અચૂક સાથે લઈ જવા જોઈએ તથા ઉત્સવ સમૈયામાં પણ બાળકોને કથામંડપમાં પોતાની પાસે બેસાડવાથી તેનામાં આધ્યાત્મિક સંસ્કારોનું સિંચન થાય છે. બાળપણથી જ બાળકોને સંસ્કારી બાળકોની સાથે જ રમવા, હરવા, ફરવા મોકલવા જોઈએ. કારણ કે, જેવી સોબત તેવી અસર. સંગ નો રંગ ખોટો ન ચેતે તે જેવું જરૂરી છે.

ઉર્દુ શાયર અકબર ઈલાહ્બાઈએ કહ્યું છે કે, “બાળક તો જીવનરૂપી બગીચાની કોયલ છે.” એ કોયલમાં ઉત્તમોત્તમ સંસ્કારોનું સિંચન હરપળે કરવાનું કામ મા-બાપનું છે પણ મા-બાપે બાળકોના ઉછેરની જવાબદારી નોકરો ઉપર મૂકવી તે મહાપાપ છે.

બાળક તો મા-બાપ વર્ચ્યેની સ્નેહની સુવર્ણ કરી છે. બાળકને ઠપકો આપવા

પ્રભુ પાસે પાત્ર લઈને નહિં પાત્ર પાત્રતા લઈને જઈએ.

કરતાં આદર્શની વધારે જરૂર છે. બાળકોને ક્યારેય ડર-ભય બતાવવો નહિં. જે ભયથી બાળકોના ઉછેરમાં કચાશ રહી જાય છે. જે ભવિષ્યમાં મા-બાપને જ નડે છે.

બાળક સમજણું થાય ત્યારે તેને પૂજા કરતાં શીખવવું જોઈએ. દંડવત્ત પ્રણામ કરતાં શીખવવું જોઈએ. નિયમિત દેવમંદિરે મોકલવા જોઈએ. મંદિરમાં પણ તમામ ધાર્મિક નિયમોનું આચરણ કરે તે જોવું જોઈએ. મંદિરમાં જાય ત્યારે ત્યાં ઉપસ્થિત સંતોના ચરણ સ્પર્શ કરવાની સૂચના આપવી જોઈએ. ઘેર આવે ત્યારે બાળકોને સંતસમાગમનું મહાત્મ્ય સમજાવવું જોઈએ. મંદિરના દાનકક્ષમાં કંઈક રોકડ સિક્કો મૂકવાની આદત પાડવાથી ભવિષ્યમાં તેનામાં દાન કરવાનો મહિમા આવિર્ભાવ થાય છે.

બાળકોના સર્વાંગી વિકાસ માટે તેને ગૃહસભામાં અને મંદિરમાં કાર્યરત બાળસભા-કિશોરસભામાં અચૂક મોકલવા જોઈએ. બાળક દિક્ષીત થાય તે પૂરતું નથી માટે તેને શિક્ષીત કરવા પ્રે સ્કૂલ, બાળમંદિર, શાળામાં વિદ્યાભ્યાસ માટે નિયમિત મોકલવા જોઈએ. ટી.વી. થી બને તેટલું દૂર રાખવું જોઈએ.

બાળકો ગૃહમંદિરમાં ધાર્મિક નિયમો જેવાં કે આરતી-નિયમો કરે, ધર્મગ્રંથોનું વાંચન કરે એ વિગેરે શીખવવું જોઈએ. બાળકનું હાસ્ય સમગ્ર વાતાવરણને પ્રસન્નતાથી ભરી દે છે. તે માટે તેના હાસ્યને રોકવું નહિં. બાળકને સમયે સમયે સંસ્કારી પોષાક પણ પહેરવવો જોઈએ. બાળકની ઊંચાઈ અને વજન યોગ્ય પ્રમાણમાં વધે તે જોતા રહેવું જોઈએ. દેવમંદિરમાં લેવાતી ધાર્મિક પરીક્ષાઓમાં બાળક ભાગ લે તે જોવું જોઈએ. તેનામાં વકતુત્વ શક્તિ ખીલે તેવા પ્રયાસો મા બાપે કરવા જોઈએ. ઘેર આવતા મહેમાનોની સરભરા કરવાનો, ટેલીફોન-મોબાઇલ પર વાતચીત કરવાનું શીખવવું જોઈએ. બાળકોને ભૂલેચૂકે પણ ખોટું શિક્ષણ ન આપવું. બાળકોને વ્રત, ઉપવાસ, એકટાણાં, યાત્રા કરવાનું મહાત્વ સમજાવવું જોઈએ. બાળકો એ પરિવારની મહાન સંપત્તિ છે. બાળકોના કાર્યનું પુષ્ય ભવિષ્યમાં મા-બાપને જ મળવાનું છે. બાળક જે માંગે તે નહિં પણ જે યોગ્ય હોય તે જ બાળકને આપવું જોઈએ. છે ને ચિંતન કરવા જેવી વાત.

દાન કરતુંબા કરાન્ના

આજનું બાળક એ આવતીકાલનો ભારતનો ભાવિ આદર્શ નાગરિક બને
તેમ જ ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણનો શ્રેષ્ઠ સત્સંગી બને તે માટેની સઘળી બેવડી
જવાબદારી મા-બાપની હતી આજે છે અને ભવિષ્યમાં પણ રહેવાની છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;
તે વિના કેને ભજાએ રે. તેનો સંગ૦ ૧
સન્મુખ થાતાં શંકા ન કીજે, મર ભાલા તણો મેહ વરસે રે;
હંસ જઈ હરિજનને મળશે, કાચી તે કાયા પડશે રે. તેનો૦ ૨
શૂળી ઉપર શયન કરાવે, તોય સાધુને સંગે રહીએ રે;
દુરીજન લોક દુર્ભાષણ બોલે, તેનું સુખદુઃખ સર્વે સહીએ રે. તેનો૦ ૩
અમૃતપે અતિ મીઠા મુખથી, હરિનાં ચરિત્ર સુણાવે રે;
બ્રહ્મા ભવ સનકાઢિક જેવા, જેનાં દર્શન કરવાને આવે રે. તેનો૦ ૪
નરક કુંડથી નરસું લાગે, દુરીજનનું મુખ મનમાં રે;
મુક્તાનંદ મગન થઈ માગે, હાલા વાસ દેજો હરિજનમાં રે. તેનો૦ ૫

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ધણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

**લીલુંઘમ વૃક્ષ જો અનેક પંક્ષીઓ માટેની આમંત્રાણ પત્રિકા છે તો લીલુંઘમ
હૃદય એ આ જ્ઞાનાનાં સર્વ શુદ્ધ માટેની આમંત્રાણ પત્રિકા છે.**

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૨૧

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્યતાણ વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૨૧) નવલાખ ચોગીનો ઉદ્ઘાર.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રી નીલકંઠ વર્ણી વનમાં ચાલ્યા જાય છે . ખુલ્લા ચરણો વનમાં ફરે છે છતાં તાપ કેમ નથી લાગતો ? ચરણમાં અર્ધચંડનું ચિનહુ છે તેથી તાપ લાગતો નથી. પોષ મહિનાની અજવાણી પૂનમની રાત્રી છે. પર્વત ઉપર ચડવા લાગ્યા. એ પર્વત કેવો છે ? શું નામ છે ? નવલખો પર્વત એવો પવિત્ર દેશ છે કે તેમાં કલિયુગનો કોઈ પ્રવેશ નથી. કામ, કોધ, લોભ, કુડ, કપટ, કુસંપ, કલેશ કે ઈષ્યા, અદેખાઈ કે વેર ઝેર કાંઈ નથી. પૂર્ણ શાંતિ છે. પોષ મહિનાની કડકડતી સખત ઠંડી . પૂનમની અજવાણી રાત્રી. એકદમ ઘોર ઘાટું જંગલ છે. ભયંકર જનાવરથી વિકટ વન.

દુર્ગ ક્ષત્રાંગે ક્ષત્રા॥

એમાં એકલા નીલકંઠ વર્ણી પર્વત ઉપર ચડતા જાય છે. એ પર્વત પર નવલાખ યોગીઓ તપ કરતા હતા.

પાંચ હજાર વરસ થયાં યોગ સાથે છે. પ્રભુ દર્શન માટે તલપે છે. પ્રત્યક્ષ પ્રભુ મળે ત્યારે એમનાં દર્શન કરી યોગની સમાપ્તિ કરીશું. પ્રભુ તેમનો યોગ પૂરો કરવા અને તેમને દર્શન દેવા માટે પર્વત પર પદ્ધાર્યા. ત્યાં તો આકાશવાણી થઈ. “હે યોગીઓ! આજે તમારો સોનાનો સૂરજ ઉંઘ્યો. તમને દર્શન દેવા યોગેશ્વર પદ્ધારે છે.” ત્યાં તો બધા યોગીઓ સજાગ થઈ ગયા. ઝુંવાડા ઊભા થઈ ગયા. આનંદનો સાગર લહેરાવા લાગ્યો. જેમ નદીઓ સાગરને મળવા ઉતાવળી થાય તેમ યોગીઓ પ્રભુ સામે દોડ્યા.

પ્રભુ એક અને યોગીઓ અનેક. બધાને ઈચ્છા છે કે પ્રભુ અમને બાથમાં લઈને મળે. પ્રભુ તરત નવલાખ સ્વરૂપે બની ગયા. બધા યોગીઓને બાથમાં લઈને ભેટે છે. યોગીઓ જે ફણકુલ લાવ્યા છે તે પ્રભુને આપ્યા. પ્રભુ જમે છે. યોગી રાજ થાય છે. “આજે અમારો જન્મ સફળ થયો! ધણા દિવસથી વાટ જોતા હતા તે મળ્યા.” આનંદનો કોઈ પાર નથી.

પ્રભુ ફળ જમ્યા ને બાકી પ્રસાદ સહૃદને વહેંચી દીધો. પ્રભુની ચારે બાજુ યોગી બેસી ગયા. પ્રભુ ધીમેથી બોલ્યા, “યોગીરાજ! ઠેકઠેકાણા આ અજિન દેખાય છે તે શું છે?” ત્યારે યોગી કહે છે, “વેંત વેંતના ગોળ કુંડ છે ને એક ગજ ઊડા છે. તેમાં એવો પ્રતાપ છે કે દિવસે તેમાં પાણી ચાલે છે અને રાત્રે અજિન પ્રગટે છે. આ પર્વત પર કોઈ માણસ આવી શકતું નથી પણ આપ તો સર્વધાર સમર્થ પરમેશ્વર છો. તેથી તમારી વાત જુદી છે.”

પ્રભુ કહે છે, “યોગીરાજ! તમો કયા હેતુથી તપ કરો છો અને યોગ સાધો છો? તમારી શું ઈચ્છા છે?” યોગી બોલ્યા, “પ્રભુ! અમે હઠયોગ કરીએ છીએ. આ દેહને અમર રાખવા માટે યોગ સાધીએ છીએ છતાં પણ આપ સાક્ષાત્ મળ્યા છો તો હવે તમે જેમ કહેશો તેમ કરીશું.” ભગવાને કહ્યું, “અમર કોઈ રહ્યું નથીને રહેશો પણ નહિ. તમે યોગ સાધો છો તેને કેટલા વરસ થયાં છે?” “અમને પાંચ હજાર વર્ષ થયાં યોગ સાધીએ છીએ.”

માણસની સ્વાભાવિક આસુરી વૃત્તિ
સત્સંગ વગર સુધરતી નથી.

નીલકંઠ વર્ણી કહે છે, “હજરો વરસ સુધી દેહ ટકાવવો એ કાંઈ મહત્વની વાત નથી. થોડું જીવનું તે નાનો ખાડો અને લાંબુ જીવનું તે મોટો કૂવો સમજવો પણ આ શરીરથી પરમાત્માની પ્રાપ્તિ કરી લેવી એ વધારે મહત્વની વાત છે. ભલે તમે હઠયોગ સાધો છો. અમ્ર રહેવા માગો છો એ બરાબર પણ હઠયોગ કરતાં પ્રેમયોગ... પ્રભુમાં પ્રેમ કરવો, નિષ્ઠામ ભાવથી હરિકથા, હરિ કીર્તન, હરિ ધ્યાન કરે છે. ધર્મ પ્રમાણે જીવન જીવે છે તે પરમાત્માને પામી શકે છે. આપણા નંદ પંક્તિના સંતોષે અષ્ટાંગ યોગ નહોતો કર્યો છતાં ભગવાન મેળવી શક્યા છે.

પ્રેમથી ભગવાન વશ થાય છે. પ્રભુના એક એક અંગનું ધ્યાન કરી વૃત્તિ શ્રી હરિમાં જોડી દેવી.” પ્રભુ કહે છે, “અમે આર્થિક આપીએ છીએ કે હવે થોડા કાળમાં તમારું શરીર પડી જશે અને તમો અમારા ધામને પામશો.” યોગીઓ બહુ રાજી થયા. પ્રભુના ચરણો સ્પર્શ કરીને બે હાથ જોડી પ્રાર્થના કરી કે, “હે પ્રભુ! અમોને આવા ને આવા દર્શન આપતા રહેજો.”

નવલખા પર્વત ઉપર રહેલા તમામ યોગીઓને ભવનાં બંધનથી છોડવી મોક્ષ કર્યો. વર્ણીરાજે નવલખા પર્વત ઉપર થોડા દિવસ રોકાઈ અનેક દિવ્ય ચરિત્રો કરી તે પર્વતને પાવન કર્યો. મોક્ષભાગી જીવાત્માને પોતાના સ્વરૂપનું શાન આપી ભવના બંધનથી મુક્ત કર્યા છે. આપણા માટે પ્રેમયોગ બરાબર છે. હઠયોગ બહુ અધરો છે અને પ્રેમયોગ સહેજે સહેજે થાય એવો છે તેથી પ્રેમથી, સ્નેહથી ભગવાનમાં જોડાવું તે યોગ અને જોડાઈ ગયા તે યોગી.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તચિંતામણિ ગાયન -ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

દુર્ગા સ્તુતિના સ્તુતી

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૨૨

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૨૨) વાંદરા માળા ફેરવે છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રીજ મહારાજ ગાઢી તકીયા પર વડતાલમાં ગોમતીજને કીનારે સંતો
ભક્તોની સાથે બીરાજમાન છે. શ્રીજ મહારાજ પ્રશ્ન પુછ્યો કે, “ભગવાન

જીવન સામે જેને ઓછામાં ઓછી ફરિયાદો છે એ જ માઝાસ
આ જાતમાં વધારેમાં વધારે સુખી છે.

કીયાસાધ્ય છે કે કૃપાસાધ્ય છે ?” આવી વાત કરે છે ત્યાં અચાનક વાંદરાઓ દોડતા દોડતા પાટ ઉપર ચડી આવ્યા. સુરાખાચરે હાકોટો માર્યો તેથી કુદકુદ કરતા ઝાડ પર ચડી ગયા.

ત્યારે સોમલાખાચરે પુછ્યું, “રામયંત્રજી ભગવાનની સેનામાં આવા જ વાંદરા હતા કે જુદા હતા ?” ત્યારે શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા, “હતા તો આવાજ પણ થોડો ફેર હતો. એ વખતના વાંદરાઓ માણસની જેમ બે પગે ચાલતા હતા.” સોમલાખાચરે પુછ્યું, “હથિયાર ધારણ કરી રાક્ષસો સાથે લડ્યા એ વાત સાચી છે ?” શ્રીજી મહારાજ કહ્યું, “હા, વાત સાચી છે.” “મહારાજ, એ વાંદરા આપણી જેમ બોલતા ?” મહારાજે કહ્યું, “હા, આપણી જેમ બોલતા ને રામ કથા સાંભળતા.”

સુરાખાચરે કહ્યું, “એ વાત અમને તો મનાઈ જો વાંદરા કાંઈક કરી બતાવે તો.” શ્રીજી મહારાજે વાંદરા સામે જોયું. આંગળીથી ઈંશારો કર્યો. “અહિં આવો!” તરત બધાં વાંદરાઓ ઝાડ પરથી ઉતરી શ્રીજી મહારાજ સામે બેસી ગયા. શ્રીજી મહારાજ સભા સામે જોઈને કહ્યું, “હે ભક્તજનો, તમે જે માળા ફેરવો છો તે વાંદરાને આપો.” તરત વાંદરાઓ માળા લઈ, શ્રી હરિને નમસ્કાર કરીને એક ચિંતે માળા ફેરવવા લાગી ગયા.

સુરાખાચરે કહ્યું, “મહારાજ, આ વાંદરાઓ પૂર્વના ભક્ત લાગે છે.” થોડીવાર માળા ફેરવી. પછી પૂરી થઈ એટલે માળા આંખે અડાડી પાટ ઉપર મૂકી દીધી. પછી સંતોષે ધૂન ચાલુ કરી તો વાંદરાઓ તાલી પાડીને ઉચ્ચ સ્વરે ધૂન કરવા લાગ્યા. આવો ચમત્કાર જોઈને ખાની થઈ ગઈ કે ભગવાન જેમ ધારે તેમ થાય છે. ભગવાન કેવા છે? કૃપાસાધ્ય છે.

ભગવાનમાં બળ સહિત દઠ ભરોસો રાખવો. ભગવાન આમ કેમ કરતા હશે ? એમ ભૂલે પણ કહેવું નહિ. એમ માનવું કે જે કરતા હશે તે સારું જ કરતા હશે. ભગવાનમાં ભૂલ દેખાય તો માની લેવું તે ભગવાનપણાનો નિશ્ચય કાચો છે. ભગવાનના ગુણ ગાવાથી જીવાત્મા બ્રહ્મરૂપ થઈ જાય છે. ભગવાનમાં ભૂલ દેખાય એ તો અભાગી છે.

દીક ક્ષાત્રદાંબા ક્ષાત્રી

ભગવાને આટલું સારું કર્યું પણ આટલું સારું ન કર્યું. રહેવા હે, ભગવાન જે કંઈ કરે છે તે બરાબર કરે છે. બીજાના દોષ જોવાનો આગ્રહ છે તેવો પોતાના દોષ ટાળવાનો આગ્રહ હોય તો તેનો સત્સંગ દિવસે દિવસે વૃદ્ધિ પામે છે. સદાય દિવ્યભાવ કેડવવો.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૨૩

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
  ૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
  ૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
- ધૂતરાષ્ટ્રની પેઠે વૃદ્ધ થવું તે ગુનો છે પણ જનકની પેઠે વૃદ્ધ
થવું તે જીવન જીવવાની શ્રેષ્ઠ કળા છે.**

૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
 ૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૨૩) ચોકીવાળે ચોરી કરી.

સ્વામિનારાયણ હુરે.

વૈશાખ મહિનો આવ્યો. સખત તાપ તપે છે. રાત્રીનો સમય થયો. ગરમી હોવાથી ધર્મદ્વિષ, રામપ્રતાપભાઈ, ઘનશ્યામ મહારાજ અને ઈચ્છારામ આંગણાંમાં કદમના વૃક્ષ નીચે ઓટા ઉપર સુતા છે. ચોકીવાળો આખા ગામની ચોકી રાખે. તે ફરતો ફરતો મધરાતે ધર્મદાદાના આંગણે આવ્યો. આંગણામાં એક તાંબાનો ઘડો સુલમાં રહી ગયો હતો. તે ચોકીવાળાએ ઉપાડી લીધો. ધર્મદાદા, મોટાભાઈ ને ઈચ્છારામ ભરનિંદ્રામાં સુતા છે. અંતર્યામી ઘનશ્યામ આ વાત જાણી ગયા. ચોકીવાળો થઈને ચોરી કરે છે તે સારુ ન કહેવાય. સજા કરવી જોઈશો. પ્રભુએ સુતાં સુતાં ચોકીવાળા પાછળ હાથ લાંબો કર્યો.

જ્યાં જાય ત્યાં માણસ ન દેખાય પણ હાથ દેખાય. હાથ પાછળ ને પાછળ. અરે આ શું હશે ? ચોકીવાળો ગામની શેરીમાં દોડતો જાય ને પાછુ વળીને જોતો જાય તો હાથ પાછળ ને પાછળ દેખાય છે. “અરે! આ કોનો હાથ હશે? કાંઈ સુજ પડતી નથી. હવે શું કરવું?” દોડી દોડીને થાકી ગયો. આખી રાત દોડ્યો. થાકીને લોથ થઈ ગયો. આછા અજવાળા થયા. હવે જો પકડાઈ જઈશ તો મારી લાજ જશે. કહુશે ચોકીવાળો ચોરી કરે છે! નોકરીમાંથી કાઢી મુકશે. હવે હનુમાનજી પાસે જાઉં તો કદાચ બચી જાઉં. હનુમાનગઢીના પગથીયા ઉપર ઘડો મુકીને જાય ભાગ્યો. પાછુ વળીને જોયું તો હાથ દેખાતો નથી. હાસ! હવે શાંતિ થઈ.

દુર્દ્રારાણાં કારણ

સવાર થઈ. હનુમાનગઢીના પુજારી મંદિરનો દરવાજો ખોલ્યી નીચે ઉત્તરવા જાય છે, ત્યાં પગથીયા ઉપર તાંબાનો ઘડો જોયો. આંહી ઘડો ક્યાંથી આવ્યો ? કોઈક ભુલી ગયું લાગે છે. દીવાના અજવાળે નામ વાંચ્યું તો હરિપ્રસાદ પાંડેનું નામ હતું. ઓહો! આતો હરિપ્રસાદજી નો ઘડો છે. ધમદ્વને ઘરે સમાચાર મોકલ્યો કે તમારો ઘડો લઈ જાવ. ધનશયામ મહારાજને સાથે લઈને ધમદ્વન હનુમાનગઢીએ આવ્યા. પુજારીએ કહ્યું, "તમે ઘડો ભુલી ગયા છો તે લઈ જાવ." ત્યારે ધનશયામ મહારાજ બોલ્યા, "ભુલી નથી ગયા પણ ચોકીવાળો ચોરી કરી ગયો છે."

બનેલી વાત વિસ્તારથી કહી સંભળાવી. પુજારીએ ચોકીવાળાને બોલાવી ઠપકો આપ્યો. ભલા માણસ! તારા વિશ્વાસે સૌ નિરાંતે રાતે સુતા હોય છે ને તું ચોકીવાળો થઈને ચોરી કરે છે ? ચોરી કરવી તે મહાપાપ છે. ચોરી કરશો તો જમ્મૂટોનો માર ખાવો પડશો ને રતિ રતિના જવાબ દેવા પડશો. મરણ એ મરણ નથી, પણ હિસાબ દેવાનો દિવસ છે. જુંદગીના ચોપડા ચોખ્યા રાખજો. પાપથી અટકી જાવ ને સત્સંગને માર્ગ ચીરી જાવ. આજથી પ્રતિશા લ્યો કે હું ચોરી નહિ કરું. ચોકીવાળાને સત્ય સમજણ આપી મોકનો માર્ગ બતાવ્યો છે.

આ કથા અક્ષરધામમાં જવાની સીડી છે. કથા સાર... અંતરમાં રહેલા આંતરિક દોષો, આશા, તૃષ્ણા, મારુ-તારુ, રાગ, દ્રેષ, છળ કપટ, કામ, કોષ વિગેરે દુર્ગુણોને પહેલા બહાર કાઢવા પડે. એ સિવાય સુખ શાંતિ થશે નહિ. અફળક સંપત્તિ અને સાહેબી હશે, સત્તા હશે, પ્રભુનાં, સાક્ષાત તમારી નજર સામે દર્શન થતાં હશે, પણ સમજણ વિના, સ્વભાવ સુધાર્યા વિના સુખ કે શાંતિ થશે નહિ. સુખ સમજણમાં છે. શ્રીજ મહારાજ વચ્ચાનામૃતમાં કહે છે, સમજણ વાળા સાથે અમારે બને છે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજુઅે;.....

હાથીને મારે તેવા શસ્ત્રો વિજ્ઞાન આપે છે, અને કીડીને
અચાવે તેવાં શસ્ત્રો (આજ્ઞા) શાસ્ત્રો આપે છે.

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે બેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષારથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૨૪

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજ્ઞમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૨૪) અમદાવાદના સુભાનું કપટ.

સ્વામિનારાયણ હરે..

અમદાવાદનો પ્રસંગ જુઓ, ભગવાન સ્વામિનારાયણે જેતલપુરમાં યજો કર્યા, બ્રાહ્મણોને ખૂબ દાન દક્ષિણાઓ આપી, આ વાત વૈરાગીઓએ રાજી પેશાને

દુર્દ્રારાણાં દુર્દ્રારા

કરી, ઊંધું સમજાવ્યું કે, સ્વામિનારાયણ પ્રાત્યષ્ઠા નથી અને વૈદિક મંત્રનો ઉચ્ચાર કરે છે. તેના પાપથી તમારા રાજમાં દુષ્કાળ પડશે. માટે અમારું માની જાવ. અને સ્વામિનારાયણને જેલમાં પૂરી દો. રાજા કાનનો કાચો. વાત માની લીધી. પણ સ્વામિનારાયણને પકડવા કેમ ?

પછી યુક્તિ કરી પોતાના માણસોને મોકલ્યા, “સ્વામિનારાયણ ! ચાલો રાજદરબારમાં અમારા રાજા તમને બોલાવે છે, તમારી પધરામણી કરવી છે, પગલાં કરવા પધારો.” પ્રભુ કહે “ભલે, અમે તૈયાર છીએ.” હરિભક્તોએ કહ્યું, “પ્રભુ ! પેશારાજા આપણો દ્રેષ્ટિલો છે, આમંત્રણ દીધું છે, પણ એના પેટમાં દગ્ખો છે માટે નથી જવું.”

શ્રીજમહારાજે કહ્યું, “એ તુચ્છ જીવનું શું ચાલશે ? બધા તૈયાર થઈ જાઓ,” એકહજાર હરિભક્તો અને પાંચસો સંતો તૈયાર થઈ ગયા. પેશાના સિપાઈએ કહ્યું, “આટલા બધાને અંદર નથી આવવાનું... બહાર ઊભા રહો. અંદર બે થી ત્રણ જણા જ ચાલો, શાશ્વત કરવાનો છે.”

અતિ ધીરજશાળી શ્રીજમહારાજ દરબારમાં પધાર્યા, ત્યાં રાજાએ બે હાથ જોડી નમસ્કાર કર્યા, પધારો. “પધારો, જય સ્વામિનારાયણ.” અંતરમાં અદેખાઈ ભરી છે, મારવા સુધીનાં કાવતરાં કર્યા છે, ને ઉપરથી ભાવ બતાવે છે.

પણ મૂર્ખાઓને ખબર નથી કે, ભગવાન બધું જાણે છે. છતાં શ્રીજમહારાજ કાંઈ બોલ્યા નહિ, કપટીએ ત્યાં આસન કેવું બનાવ્યું ? ઊંડો ટાંકો છલોછલ તેલથી ભરેલો, તેના ઉપર નાની પાતળી ડાંડરની સરી સરખી રીતે ગોઠવી, તેના ઉપર મખમલનાં સુશોભિત તકિયા, સોનાના તારવાળો સરસ મજાનો ઓછાડ. ભયંકર કાવતરું, સ્વામિનારાયણ જેવા બેસશે, તેવા સીધા ટાંકામાં પડશે, પડશે એટલે લોખંડનું ઢાંકણું બંધ કરીને સ્વામિનારાયણને મારી નાખવા. આવો રાજાને દગ્ખો કરવો છે.

પાપી રાજા બોલ્યો, “સ્વામિનારાયણ ! આ રાજગાઢી પર આપ બેસો, ને પવિત્ર કરી પ્રસાદીની કરી આપો.” પ્રભુએ કહ્યું, “આતો રાજગાઢી છે. ત્યાંથી રાજગાઢી ઉપર બેસાય નહિ.” હસીને પેશો કહે, “નહિ મહારાજ જરાક બેસો,

જેના જીવનમાં લજા નથી તેના
જીવનમાં સાચી મજા પાડું નથી.

પવિત્ર કરો.” એને એમ કે નહિ બેસે તો બાળ બગડી જશે, “મહારાજ ! આપ તો દયાળું છો, ગાદીને પવિત્ર કરો,” ખૂબ આજીજ કરી ત્યારે શ્રીજમહારાજે કહ્યું, “ભલે ત્યો પવિત્ર કરીએ.”

જ્યાં સોટી દબાવી, ત્યાં ધબ દઈને ગાદી તકિયો પડ્યો ટાંકામાં, અને સાથે આવેલા દેવાનંદ સ્વામીને એકદમ દૃઢભ થયું, મગજ તપી ગયો, આ રાજા શું સમજે છે ? હમણાં હતો ન હતો કરી નાખું. શાપ દેવા જ્યાં હાથ ઊંચો કર્યો, આ અમદાવાદને ડટણ પટણ કરી નાખું. ગમે તેમ થાય આ રાજાને મારી જ નાખું. ત્યારે શ્રીજમહારાજે કહ્યું, “સ્વામી ! શાંતિ રાખો.” ત્યારે દેવાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, “મારી નજર સામે મારા ઈષ્ટદેવનું અપમાન કરે છે, જીવતો ન રાખું,” રાજા માંડચો ધૂજજવા, હવે શું થશે ? પ્રભુ અતિ ધીરજશાળી છે, મહારાજે સ્વામીને કહ્યું, “અમદાવાદની ધરતી બહુ પુષ્યશાળી છે, અહીં તો આપણાને પુષ્યનું સદાવત ખોલવું છે. સહન કરવું એ સંતનું ભૂષણ છે, બિલકુલ બોલશો નહિ, જાજું બોલવામાં માલ નથી.” પ્રભુએ ધીરજ દીધી, ત્યારે સ્વામીને શાંતિ થઈ, રાજા ભૌંઠો પડી ગયો.

પછી શ્રીજમહારાજ મોટેરા પધાર્યા. ત્યાં વિશાળ સભા થઈ, ત્યારે ત્યાંના હરિમકોટે પ્રભુને કહ્યું, હે પ્રભુ ! જેમ તમારું રાજાએ અપમાન કર્યું તેમ અમારું પણ અપમાન કરે છે, તિરસ્કાર કરે છે.

“પ્રભુ ! આપ તો અનંતકોટિ બ્રહ્માંડના અધિપતિ છો, સૂર્ય, ચંદ્ર, સમુદ્ર, દેવ, દેવીઓ બધા જ તમારી આજ્ઞામાં રહે છે, આ સમગ્ર દુનિયાના ધંડી તમે છો, ને સૂબો કેમ ધંડી થઈ બેઠો છે ? તમે ધારો તેમ કરો છો, ઇતાં રાજાને સજા કેમ કરતા નથી ?”

પ્રભુએ સરસ જવાબ દીધો, “હે ભક્તજનો ! તમે બધા ધીરજ રાખજો, અત્યારે એ રાજાનું જોર છે, સત્તા છે તેથી અભિમાની થઈને ઘુઘવાયા કરે છે. કેટલા દિવસ કરશે ? ગમે તે દિવસે એનું પુર હરાઈ જશે, અને ઘુઘવાટાનો અંત આવશે, સદાય એવું જ નહિ રહે, એનું રાજ્ય લાંબું ટકશે નહિ. અધર્માનું રાજ ટકનું નથી. માટે ધીરજ રાખો.” આવા ભગવાન ધીરજવાન છે, અને આપણાને ધીરજ રાખવાનું શીખવે છે.

દુર્ગ ક્ષત્રાંગે કાળી

ધીરજની ડગલે ને પગલે જરૂર પડે, ધીરજ વિના કોઈ પણ કાર્ય થતું નથી. ધીરજ ન રાખે તો મુશ્કેલીઓ ઉભી થાય છે. ધીરજ રાખવાથી મનમાં શાંતિ રહેશે, ધીરજ રાખવાથી મોટામાં મોટા સંકટને સરલતાથી પાર કરી શકાય છે. ધીરજવાળા સુકૃતિ મેળવે છે અને ધર્મ નિયમના પાલનમાં એક મહાન સહાયક બને છે. ધારેલા લક્ષ સુધી પહોંચી શકે છે. ધીરજ ઢાલનું કામ કરે છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજુએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર ભતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નાચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૨૫

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
**શરીરને સ્વસ્થ રાખવા કમ જાઓ, પરિવારને સ્વસ્થ રાખવા
ગમ જાઓ અને સમાજને સ્વસ્થ રાખવા નમ જાઓ.**

૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણા.....
 ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
 ૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૨૫) પરમેશ્વરમાં વૃત્તિ ન રહે તે પરમેશ્વરનો ભક્તા નહિ.

સ્વામિનારાયણ હરે.

બ્રહ્માનંદ સ્વામી શ્રીજી મહારાજને પ્રશ્ન પુછ્યો જે, ભગવાનને વિષે વૃત્તિ રાખીએ છીએ તે તો સુધી જોરે

કરીને રાખીએ છીએ ત્યારે રહે છે. જગતના પદાર્થ સંમુખ એની મેળે જ રહે છે તેનું શું કારણ છે ? (ગ. પ્ર. પ્ર. ૪૮ વચ્ચનામૃત)

શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે, ભગવાનના ભક્ત હોય તેની વૃત્તિ ભગવાન વિના બીજે રહે જ નહિ. સાચા ભક્ત હોય એને જગતમાં વૃત્તિ રાખવી કઠણ છે. જગતના જીવ છે તેને પરમેશ્વરમાં વૃત્તિ રાખવી કઠણ છે.

શ્રીજીમહારાજ ગામ દદ્દુકેથી મધીયાવ જઈ રહ્યા હતા. ઉનાળાના દિવસો તેથી સખત તાપ હતો. માર્ગમાં જતાં મહારાજને સખત તરસ લાગી ત્યાં એક ખેતર આવ્યું, પ્રભુ માણકીથી ડેઢા ઊતરી ખેડૂતને કહ્યું, ભાઈ પીવાનું પાણી મળશો ? ખેડૂતે રાજ થઈ કહ્યું, હા પ્રભુ, હમણાંજ પાણી આપું. તરત માટીનાં માટલાંમાંથી ઠંડુ મીઠુ પાણી આપું, લ્યો મહાપ્રલુ ! પાણી પીઓ. કાઠી દરખારો અને શ્રીજીએ પાણી પીધું, ખૂબ ઠંડક વળી.

દુર્દુલ્હારી કાળી

શ્રીજમહારાજે કહ્યું, ભાઈ તો અમને પાણી આપ્યું, તો તારે જે જોઈએ તે માણી લે, હું તને શું આપું? ગરીબ ખેડૂતે કહ્યું, પ્રભુ! આપનાં દર્શનથી મને બહુજ આનંદ થયો છે, આ ખેતર છે, તેમાં મહેનત મજૂરી કરીએ છીએ, તેમાંથી બધું જોઈતું મળી રહે છે, છતાંય જો રાજુ થયા હો તો એક વરદાન આપો, આપની આ શેતવખધારી અને છોગલાંવાળી મનોહર મૂર્તિ અમને જીવંત પર્યંત અખંડ દેખાય. આવું સાંભળી શ્રીજમહારાજ બહુ રાજુ થયા. પ્રેમથી શ્રીજમહારાજ ખેડૂતના માથા ઉપર હાથ મૂકી કહ્યું, તમારો નિષ્કામભાવ જોઈ રાજુ થયા છીએ. અખંડ અમારા સ્વરૂપનાં તમને દર્શન થશે. ખેડૂતનું જીવન ધન્ય બની ગયું.

બ્રહ્માનંદ સ્વામી શ્રીજ મહારાજને પ્રશ્ન પુછ્યો કે, ભગવાનમાં વૃત્તિ રાખવાનું શું સાધન છે? શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા કે, સાધન તો અંતર્દાસ્તિ છે. અંદર્દિષ્ટ એટલે શું? ભગવાનની મૂર્તિ સામું જોઈ રહેવું એ અંતર્દાસ્તિ કહેવાય. તે વિના ઘટચક દેખાય, વેકુંઠ, ગોલોક, શેતદ્વિપ દેખાય તે અંતર્દાસ્તિ નહિ. મૂર્તિ સામું જોઈ રહેવું. નીરખી નીરખીને દર્શન કરવાં. અંતરમાં ભગવાનની મૂર્તિ ઉતારવી. જગથી વૃક્ષો તથા વેલીઓ પોષણ પામીને નવ પલ્લવિત થાય છે તેમ શાન સાથેની ભક્તિથી મોક્ષરૂપી દિવ્ય સુખ મળે છે. ભગવાન વિના બીજે વૃત્તિ રહે તે બાધ્યાદાસ્તિ કહેવાય.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતિમજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા જ્ઞાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જગવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

શિક્ષણ વિનાનો સમાજ એટલે ધ્યાન્ય વિનાની ધરા.

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૨૬

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૨૬) પૈસામાં રહેલી આસક્તિ બંધનકારી છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

પ્રભુ નીલકંઠ વર્ણાએ અનાદિ અજ્ઞાનરૂપ અંધારાને ટાળવા માટે અને
 જીવાત્માને બ્રહ્મરૂપ બનાવવા માટે આ અવનિ ઉપર અવતાર ધર્યો છે. પ્રભુ જંગલના

દુર્ગ ક્ષાત્રાંબા ક્ષાત્રા

ગામડાઓમાં ફરીને પોતાનું સ્વરૂપ ઓળખાવી અનેક જીવાત્માની મુક્તિનો માર્ગ બતાવે છે. તીર્થને પાવન કરતા પ્રભુ ગામ વાવેરા પધાર્યા. ત્યાંથી ગામ રાજુલા પધાર્યા. ધાતરડી નદીમાં સ્નાન કર્યું. પછી વડગામમાં એક રાત રહ્યા. ત્યાંથી પ્રભુ સીમર ગામમાં પધાર્યા. ગામની દક્ષિણ બાજુ સૂર્યકુંડ છે. તે કુંડમાં સ્નાન કર્યું. પછી ધર્મશાળામાં પધાર્યા.

ત્યાં એક લોભી વણિક આવ્યો. પગે લાગીને બેઠો. પ્રભુના ચરણમાં સોણ ચિંહ જોયા ને નક્કી થઈ ગયું કે આ બાલાયોગી પરમેશ્વર છે, તેને ભોજન જમાડું, સેવા કરું ને રાજુ થશે તો મને વરદાન માગવાનું કહેશે તો હું ખૂબ દ્રવ્ય માગીશ અને લીલા લહેર કરીશ. બ્રાહ્મણ પાસે રસોઈ બનાવરાવી. પછી પ્રભુને જમવા બોલાવ્યા. પ્રભુ શાલીગ્રામને ભોજન ધરાવીને પછી પોતે જમ્યા.

પ્રભુએ કહ્યું, “ભક્તરાજ! તમે અમને ખૂબ ભાવથી જમાડ્યા છે, અમે રાજુ થયા છીએ. બોલો આપણી શું ઈરછા છે? જે માંગો તે આપું.” વણિક રાજુ રાજુ થઈ ગયો. બોલ્યો, “હે પ્રભુ! મને અઢળક ધન આપો અને મારું દારિદ્ર કાપો. પૈસાની આશાથી મેં તમારી સેવા કરી છે.” પ્રભુ કહે છે, “ધન, સંપત્તિ નાશવંત છે. ગામ ગરાસ, ધન, માલ, મીલકત લૌકિક વસ્તુમાં સુખ નથી. શાશ્વત સુખ માંગો. ધનની આશા મૂકી દો ને પ્રભુના અક્ષરધામમાં અવિનાશી સુખ છે તેની આશા રાખો.

ભગવાનનું ધામ અવિયળ અને અખંડ છે. અપાર સુખ છે. ત્યાં કોઈ પ્રકારનું દુઃખ નથી. આધિ, વ્યાધિ ને ઉપાધિ નથી. કામ, કોધ, ઈધા, અદેખાઈ કે કુસંગ, કલેશ અને વેર ઝેર નથી. ત્યાં કોઈ માધ્યિક વસ્તુ નથી. સર્વે દિવ્ય ને ચૈતન્ય વસ્તુ છે. સ્વી પુરુષ એવો ભેદ નથી. તે ધામમાં માયાની કોઈ ગંધ નથી. કોઈ આવરણ નથી. તે ધામને પામ્યા પછી કયારેય પાછું આ લોકમાં આવવું પડતું નથી.

યદ્ગત્વા ન નિર્વતનનો, તદ્ધામ પરમં મમ: ॥

જેને નિગમ સદૈવ નેતિ નેતિ કહી પોકારે છે.” ખૂબ સમજાવ્યા પણ માયાનો કચરો બહુ અંતરમાં ભરાણો હતો તેથી સાચી વાત સમજાણી નહિ. વણિક કહે છે, “ધન હોય તો યજ્ઞ યાગ કરી શકાય. ધન હોય તો જગતમાં મોટાઈ ગણાય. ધન

**દરેક દેશનું ચલાકું જુદુ હોય છે પણ સદ્ગુરુનોસિક્કો તો
દુનિયાભરમાં યાલે છે.**

હોય તો જલસા કરાય. ધન હોય તો સુખ સાહેબીમાં રંગબેરંગી કીંમતી વસ્ત્રો પહેરીને દાગીના પહેરીને વટથી ફરાય. સારા સારા મેવા મિષ્ટાન્શ જમવા મળે. દ્રવ્યમાં ખૂબ સુખ છે. મને ખૂબ દ્રવ્ય આપો!” માયાના કીડાને માયામાં મજા આવે છે.

આપણને વિચાર થશે કે પૈસા માગ્યા એમાં શું ખોટું છે? ખોટું નથી તો સારું પણ નથી. પૈસા બંધનકારી નથી પણ પૈસામાં રહેલી જે તમારી આસક્તિ છે તે બંધનકારી છે. ખૂબ આસક્તિ ન રાખો. પુરુષાર્થ કરતાં જે મળે તેમાં સંતોષ રાખવો અને આવક પ્રમાણે અવશ્ય ધર્માદો કરવો તો આપણી કમાણી લેખે લાગે ને પરલોકનું ભાતું બંધાય. ખૂબ સમજાવ્યો પણ કોઈ પ્રકારે તે વણિક સમજ્યો નહિ.

પ્રભુ કહ્યું, “તમે ચિંતા ન કરો. તમારી સહેલાઈથી આજીવિકા ચાલશો. તમારો વ્યવહાર સારો ચાલશો. તમે અમને જમાડ્યા છે તેના પુણ્યથી તમને અસ વસ્ત્રની કોઈ ખોટ નહિ રહે.” આર્શીવાદ આપી પ્રભુ ત્યાંથી ચાલતા થયા. તે ગામ સીમર પદ્ધાર્યા. ત્યાંથી જંગલને પાવન કરતા કરતા ચાલ્યા તે તુલસીશયામ પદ્ધાર્યા. ત્યાં ઠંડા અને ગરમ બે પ્રકારના કુંડ છે તેમાં સ્નાન કર્યું. થોડા દિવસ ત્યાં રોકાયા છે. પંચતીર્થ કરતા ગુમ પ્રયાગમાં પદ્ધાર્યા. ગુમ મહાદેવના દર્શન કર્યા.

બાજુમાં એક રાયણનું વૃક્ષ હતું તેના નીચે વૃક્ષના થડને ઓઠીગણ દઈને પગ ઉપર પગ ચઢાવીને બેઠા. મંદિરના પૂજારીને થયું, આ બટુક બ્રહ્મચારી સાધારણ મનુષ્ય નથી પણ કોઈ મહાન પુરુષ લાગે છે. જમવા માટે ભોજન આપ્યું. પછી પૂજારી પાણી ભરવા માટે જાય છે. ત્યારે પ્રભુએ પૂછ્યું, “પાણી ક્યાં ભરવા જશો?” પૂજારીએ કહ્યું, “બાજુમાં ઊના ગામ છે ત્યાંથી પાણી લાવીએ છીએ. આંહી પાણી ખારું છે.”

પ્રભુએ કહ્યું, “આ જગ્યાએ ખોટો. અહીં પાણી સરસ મજાનું મીઠું નીકળશો.” પૂજારીએ કહ્યું, “બટુક બ્રહ્મચારીજી! આંહી પાણી ખારું છે.” “તમે પ્રભુ ઉપર વિશ્વાસ રાખી ધરતીમાં ખોટ કામ ચાલુ કરો. ચોક્કસ પાણી મીઠું નીકળશો.” ધરતીમાં ખાડો ખોટયો તો કુંડ મીઠું સાકર જેવું પાણી નીકળ્યું. તુરંત કુંડ ભરાઈ ગયો. હજુ સુધી કુંડ પાણીથી છલકે છે. તેની નથી ચાલે છે. આવો

દીક ક્ષત્રસંબંધી કાળી

પ્રતાપ જોઈ પૂજારી દરરોજ નીલકંઠ વળીને પ્રેમભાવથી જમાડે ને શાન ઉપદેશ સાંભળે. પ્રભુ ગુમ પ્રયાગમાં દોઢ માસ રહ્યા છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૨૭

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશ્વેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

ઐની કથની તથા કરાણી એક ન હોય
તેપરિણામ લાવી શક્તા નથી.

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૨૭) ભાવના ભૂખ્યા ભગવાન.

સ્વામિનારાયણ હણે..

ગામ લોયામાં પરમ એકાંતિક ભગવદીય મુક્તરાજ માનબાઈ અખંડ ભગવાનનું સ્મરણ કરે. દરરોજ સંકલ્પ કરે કે, મારા હાથનું ભોજન ભગવાન જમે તો કેવો આનંદ થાય. અંતર્યામી પરમાત્મા આ વાત જાણી ગયા. બપોરના ૧૨ વાગ્યાના સમયે તેમના ઘેર પધાર્યા. માનબાઈ ભોજન સુંડલામાં રાખી, માથા ઉપર ઉપાડીને ઘરથી બહાર નીકળ્યા. ખેતરે ભતાર દેવા જાય છે. ત્યાં ભાવના ભૂખ્યા ભગવાન પધાર્યા. “માનબાઈ, જય સ્વામિનારાયણ! કેટલે સુધી જાઓ છો ?”

માનબાઈ હરખતે હૈદે બોલ્યા, “જય સ્વામિનારાયણ. પધારો મહારાજ, પધારો. આજ સોનાનો સૂરજ ઉંઘ્યો. ધન્ય ભાગ્ય, ધન્ય ઘડી. એકલા જ દેખાઓ છો ? કોઈ સાથે નથી ?” શ્રી હરિ કહે છે, “સાથે સંતો છો. બીજે ગામ જઈએ છીએ. બહુ ભૂખ લાગી છે. કાંઈક જમવાનું હોય તો આપો.” જયાં ભાવ છે ત્યાં માગીને ખાવાની દ્રષ્ટા થાય છે. માનબાઈ બોલ્યા, “હે મહારાજ, હમણાંજ ગરમાગરમ ભોજન બનાવી આપું છું.”

પ્રભુએ પુછ્યું, “માથા ઉપર સુંડલામાં શું છે ?” “એમાં ભાત છે. તે ખેતરે દેવા જાઉ છું.” “એ ભાત અમને આપોને.” “મહારાજ, એ ભાત તમને ભાવશે નહિ. હમણાંજ રસોઈ તૈયાર થઈ જશે.” માનબાઈ સ્નાન કરી, પવિત્ર કપડાં પહેરી રસોડામાં ગયા. પ્રભુએ પુછ્યું, “ભાતનું મોડું થાશો તો પટેલ ખીજશો નહિ ને ?” “મહારાજ, પટેલ તો સુંવાળા સાપ જેવા છે. ખીજાઈ જાય તો મારે પણ

દીક કૃતકંઠે કાળી

ખરા.” શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “અમારા સારું તમને મારે કે વઢે તે ઠીક નહિ. લાવો, અમે ભાત ખેતરે પહોંચાડી દઈએ.”

શ્રીજ મહારાજ માથા ઉપર ટોપલો લઈને થયા ચાલતા. માનબાઈ દોડતા મહારાજ પાસે આવ્યા. “હે પ્રભુ, તમે રહેવા દો, રહેવા દો. તમે ભાત દેવા જાઓ તે સારું ન લાગે.” પ્રભુ બોલ્યા, “તમે અમારા માટે રસોઈ બનાવો છો, તમે અમારું કામ કરો છો તો અમે તમારું કામ કરીએ. ફરજ તો સામસામે હોય છે.” પ્રભુ માથા ઉપર ટોપલો લઈને વાડીએ જાય છે.

સંધા પટેલ વાટ જુવે છે. હજુ ભાતું આવ્યું નહિ. ત્યાં શ્રીજ મહારાજ ભાતું લઈને પહોંચી આવ્યા. “સંધા પટેલ, રામ રામ. કેમ છો ? ઓળખાણ પડે છે ?” “હા હા, તમે મારી ધરવાળીના ભગવાન છો.” શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “માનબાઈ અમારા સારું ઘરે રોટલા બનાવા રહ્યા છે અને એમના સાટે અમે ભાતું દેવા આવ્યા છીએ. મોહું થઈ ગયું છે. માઝ કરજો. શાંતિથી ભોજન જમી લ્યો.” મજૂરોની સાથે સંધા પટેલ જમે છે અને વાત કરે છે.

“અલ્યા રત્ના! ધરવાળી આવી હોત તો વાવણી તો કરત.” શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “એને વાવતાં આવડે ?” “હાહા, અમારા કણબીના બૈરાં વાવણી કરે ને કોશ પણ તાણો.” શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “લ્યો, એમના સાટાનું કામ અમે કરીએ.” બળદાને જોડી બાજરાની ખોય ભરીને મંડ્યા વાવવા. થોડીવારમાં આખી વાડીમાં બાજરો વાવી દીધો. પછી મંડ્યો કોશ તાણવા. થોડીવાર કોશ તાણ્યાં. પછી સંધા પટેલ દોડતા આવ્યા. પગે લાગીને કહ્યું, “પ્રભુ, રહેવા દો, રહેવા દો. તમે મારી ધરવાળીના ગુરુ છો તેમ આજથી મારા પણ ગુરુ.”

શ્રીજ મહારાજ કહે છે, “તમારા ધરવાળા માનબાઈ પાકા સત્સંગી છે. તેમની સાથે કોઈ દિવસ તકરાર કરજો નહિ. આજથી સરખી રીતે નીતિ નિયમનું પાલન કરજો. અને કામકાજ કરતાં કરતાં સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ અખંડ ભજન કરજો. લ્યો, હવે અમે જઈએ છીએ.” ગામને ગોદરે સાધુ બેઠા હતા. તેમને લઈને શ્રી હરિ માનબાઈને ઘેર પધાર્યા. માનબાઈએ દાડભાત, રોટલા, ચટણીને છાશ પીરસ્યું. તે સંતો સાથે શ્રી હરિ ભાવથી જમતાં જાય અને પેટ ઉપર

છાશ અને તકરાર આ બંનેમાં સામ્યતા છે, બંને વધુ સમય
રાખવાથી ખાટાં થતાં જાય છે.

હાથ ફેરવતા જાય. પછી ચળુ કરી મુખવાસ જમ્યા.

શ્રીજ મહારાજ કહે છે, “માનબાઈ, અમે તમારા પતિને સત્સંગની રીતભાત બધી શીખવાડી છે. ઘરે આવે ત્યારે કંઠી પહેરાવજો. ભલે માનબાઈ, જય સ્વામિનારાયણ. અમે જઈએ છીએ.” માનબાઈ ગદ્ગદીત થઈ ગયા. આવા ને આવા મારા હૈયામાં રહેજો અને દર્શન દેજો. સંતો સાથે શ્રી હરિ ત્યાંથી ચાલતા થયા. માનબાઈને હરિમાં હેત હતું તો સામે પગલે ચાલીને તેમના મનોરથ પૂરાં કર્યા. જેવું માનબાઈને ભગવાન પ્રત્યે પ્રેમ હતો એવો પ્રેમ આપણને રાખવો. પ્રભુ પ્રેમને વશ થઈ જાય છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઇ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥

નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।

જે મણ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષારથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

દુર્ગ કૃતકાંબી કાર્યા

સભા-૨૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જીઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૨૮) ધમદિવનાં આંગણામાં કલ્પવૃક્ષ.

સ્વામિનારાયણ હરે..

રામપ્રતાપભાઈનાં સસરાનું નામ બલદેવપ્રસાદજી હતું. તેમની વાડીમાં સરસ મજાનાં ફણસ થયાં તેથી પાંચ ફણસ મોતીત્રવાડીને ઘેર મોકલાવ્યાં ને પાંચ ફણસ ધર્મદીવને ઘેર મોકલાવ્યાં. ધર્મદાદાએ રામપ્રતાપજીને કહ્યું, “સુગંધીમાન કેશર જેવા ફણસ તમારા સસરાએ મોકલાવ્યાં છે. તો સુધારીને મોટા તપેલામાં ભરો. પછી આપણા ઘરમાં વિષ્ણું ભગવાનની મુર્તિ છે તેને જમાડીને પછી સૌ સગા સબંધીને પ્રસાદ આપશું. તપેલામાં ફણસ સુધારીને તાંસ ઢાંકીને રાખ્યું. ઘનશ્યામ મહારાજ સખા સાથે છાનામાના આવ્યા. પોતે જમ્યા ને સખાને જમાડ્યા. ફણસનું તપેલું ખાલી થઈ ગયું. જેમ હતો તેમ પાછો તાંસ ઢાંકી દીધો.

ચીકણા હાથ ધોવા માટે નારાયણ સરોવરમાં ગયા. સુવાસનીભાભી પાણી ભરવા આવ્યા. તેણે પુછ્યું, “હાથ શા માટે ધોવા આવ્યા છો ? ઘનશ્યામ બોલ્યા નમન કરવાથી, જ્માડવાથી, સારું બોલવાથી અને સમાધાનની ચીવટ રાખવાથી વેરીનું બણ ઘટે છે.

નહિ. પણ વેણીરામે કહ્યું, “ફણસ ખાંધાં છે તેથી હાથ ધોવા આવ્યા છીએ.” સુવાસનીભાભીએ ભક્તિમાતાને કહ્યું, “બાઈજી, આપણે ઠાકોરજીને જમવા માટે ફણસ સુધાર્યા હતાં તે ઘનશ્યામ જમી ગયા છે. હવે શું કરશું ?” ભક્તિમાતા બોલ્યા, “ઠાકોરજીને જમાડ્યા પહેલા જમાય નહિ. હવે ઘનશ્યામને ટીક કરીશ. આવે એટલી વાર છે!” સોટી લઈને આંગણામાં બેઠાં.

આવશે ત્યારે બે સોટી મારીશ. ઘનશ્યામ મહારાજ આવ્યા, તો મા લાકડી લઈને બેઠા છે. બીક લાગી. મારશે તો ? તેથી છુપાતા છુપાતા ઘરમાં પેસી ગયા. પુત્ર ઘનશ્યામનું મનોહર મુખારવિંદ જોઈને માતાનો રોષ હતો તે ઉત્તરી ગયો ને તુરંત નજીક ગયાં, બાથમાં ભીડીને મળ્યા. ગાલ ઉપર હાથ ફેરવીને કહે છે. “બેટા ઘનશ્યામ, તમે જરાય ડરશો નહિ. તમે તો મારા જીવન પ્રાણ છો. મનોહર મુખડુ જોઈને હું જીવું છું. તમારા ઉપર વારી જાવું. તમે ફણસ ભલે જમ્યા, પણ ફણસ તો વિષ્ણું ભગવાનને જમાડવા માટે રાખ્યા હતાં. સૌને પ્રસાદ આપવાનો હતો. તે તમે જમી ગયા.”

ઘનશ્યામ મહારાજે કહ્યું, “દીઢી... ચિંતા ન કરો. આપણા બગીચામાં ખુબ ફણસ પાક્યાં છે. ચાલો લઈ આવીએ. બગીચામાં ગયા તો અનેક મોટા મોટા ફણસ પાકી ગયાં છે.” ભક્તિમાતા કહે છે, “કાલે હું બગીચામાં આવી હતી. એક પણ ફણસ હતું નહિ ને આજે ઓચીંતા આટલાં બધાં ફણસ ક્યાંથી થયાં?!” આ બધો પ્રતાપ ઘનશ્યામ મહારાજનો છે... ફણસ લાવી સુધારી... પ્રભુને જમાડી સૌને પ્રસાદ આપ્યો...

ઘનશ્યામ મહારાજ કહે છે, “હે ભાઈ! આ ફણસનું વૃક્ષ તો કલ્પવૃક્ષ છે.” ભાઈ બોલ્યા, “કલ્પવૃક્ષ તો સત્યયુગમાં હોય. કલીયુગમાં હોય નહિ.” ત્યારે ઘનશ્યામે કહ્યું, “અમારી ઈચ્છાથી આ વૃક્ષમાં કલ્પવૃક્ષનો આર્વિભાવ થયો છે. તમે જે ચિંતવશો તે આ વૃક્ષમાંથી પ્રાપ થશો. સંકલ્પ કરો.” ભાઈએ વૃક્ષ સામે નજર કરી સંકલ્પ કર્યો. શ્રી ફળ, સોપારી, દાડમ, કેરી, જામફળ, રામફળ, સીતાફળ, ખારેક, અંજલ, દ્રાક્ષ, લવીંગ, નારંગી, જાંબુફળ, રાયણ, પરવળ અનેક જાતના ફળ. અનેક જાતનાં હુલ અમને પ્રાપ થાય. તો પાંદડે પાંદડે અનેક જાતનાં

દુર ક્ષાત્રાંબી કાળી

ફળ દેખાય છે. ભાઈ આશ્રમ્ય પામી ગયા. મોટાભાઈ કહે છે, “ધનશ્યામભાઈ, કલ્પવૃક્ષનો આર્વિભાવ આ વૃક્ષમાં ક્યાં સુધી રહેશે? ત્યારે પ્રભુ બોલ્યા, “આપણા માતા-પિતા આ લોકમાં હશે, ત્યાં સુધી કલ્પવૃક્ષ સમાન વૃક્ષ રહેશે. બધી જાતના ફળ-કુલ આ વૃક્ષમાંથી મળશે. જ્યારે ધામમાં સીધાવી જશે ત્યારે કલ્પવૃક્ષનો આર્વિભાવ લય થઈ જશે.”

મહિમા સહિત ભક્તિ કરવી. વચ્ચનામૃતમાં શ્રીજી મહારાજ કહે છે, ભગવાનનું કેવું મહાત્મ્ય જાણવું જોઈએ? ભગવાન વૈંકુઠ, ગોલોક અને બ્રહ્મમોલના પતિ છે. એવા ભગવાનને પામીને તુચ્છ વિષયનાં સુખમાં હું શું પ્રીતિ રાખું? આવી રીતે મહિમા સમજવો. જગતથી વિરક્ત રહેવું.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશ્ચરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ધાર્થું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

આપણો વિજયરૂપી મધ્ય ચાખવું હોય તો મુશ્કેલી રૂપી માખીઓનો ડંખ
સહેવો જરહ્યો. સાચું સુખ ખાવામાં નથી, ખવડાવવામાં છે.

સભા-૨૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જીઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૨૯) અમદાવાદમાં નટ રમાડયા.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન અમદાવાદમાં લીંબતરુ નીચે ઢોલીયા ઉપર વીરાજમાન હતા. સામે સંતો અને ભક્તો બેઠા છે. ત્યાં ૮-૧૦ નટ આવ્યા. નટ સારી રીતે ખેલદાવ કરે અને એમની આજીવિકા ચલાવે. સાથે મોટા વાંસડા, લાંબા દોરડા અને સાજ સરંજામના પોટલા છે. શ્રીજી મહારાજે પુછ્યું, “તમે કોણ છો ?” “અમે નટ છીએ. ખેલ કરવા આવ્યા છીએ.” પ્રભુ કહ્યું, “આ તો મંદિર છે. આહિં નાટક કે ખેલ થાય નહિ. ગામ ચોરામાં જાવ.” નટ હાથ જોડી બોલ્યા, “હે પ્રભુ, અમારી ઈચ્છા છે કે સ્વામિનારાયણ ભગવાન અને સંતોની આગળ અમારી કળા કારીગરી બતાવીએ. અમારે તમારી પાસેથી કોઈ પૈસા ટકા લેવા નથી. આર્થિક લેવા આવ્યા છીએ. તમે રાજી થાઓ તો અમારું કલ્યાણ થાય. તમારો રાજ્યપો જોઈએ છે.”

દુર્ગ ક્ષાત્રસંગ્રહ સાહિ

શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “બહુ સારું. તમારી ઈચ્છા છે તો અહિં ખેલની રમત રમો.” નટ રાજી રાજી થઈ ગયા. તુરંત રમવાની શરૂઆત કરી. વિશાળ ચોકમાં વાંસડા ઉભા કર્યા. દોરડું બાંધું અને પોતાનો વેશ પહેરી લીધો. બે નટ સામા સામા રમત શરું કર્યું. સંતોને ખેલ જોવાનું ગમ્યું નહિ તેથી ઉભા થઈ ગયા. શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “બધાં સંતો બેસી જાવ. આજે તમને બધાંને ખેલ જોવાનો છે.” એટલે બધાં સંતો વ્યવસ્થિત બેસી ગયા. નિષ્ઠળાનંદ સ્વામી નીચું જોઈને બેઠા છે. પ્રભુએ કહ્યું, “તમને નીચું જોવાનું નથી. નટનો ખેલ જોવાનો છે.” સ્વામી સમજી ગયા કે આ ખેલમાંથી કાંઈક રહસ્ય વાત કરવાની હશે. તેથી ખેલ જોવાનું કહે છે. બધાં સંતો ભાવ પૂર્વક ખેલ જુવે છે.

રમત જુવે છે. એક નટ એક બાજુના છેડેથી દોરડા ઉપર ચાલ્યો આવે છે. બીજો નટ બીજે છેડેથી દોરડા ઉપર ચાલ્યો આવે છે. બે નજીક આવ્યા. એક નટ કહે છે, “જલદી જગ્યા આપી દે નહિંતર મેળ નહિ થાય.” બીજો નટ કહે છે, “ચાલ્યો જાને છાનોમાનો. જગ્યા નહિ મળે.” આવી રીતે રકજક કરે છે. બધાં જોતાં જ રહી ગયા. બે નટ જગડશો તો હેંઠા પડશે. ત્યાં બે નટ અકબીજાના હાથ પકડી એવો આંચ્યકો માર્યો કે બસે ફરી ગયા અને જુદા જુદા છેડેથી નીચે ઉતરી ગયા.

શ્રીજી મહારાજ બેઠા છે. ત્યાં નટ આવ્યા અને પગે લાગી, બે હાથ જોડી નમસ્કાર કર્યા. શ્રી હરિ આનંદાનંદ સ્વામીને કહ્યું, “પ્રસાદીનો થાળ આ નટને આપો.” સ્વામી લાડવા અને સાટાનો ટોપલો ભરી આવ્યા. “લ્યો, આ શ્રીનરનારાયણદેવનો પ્રસાદ જમજો. તમે ખેલ બહુ સારો કર્યો.” પ્રભુના ચરણમાં ભેટ આવી હતી તે બધી ભેટ નટને આપી દીધી અને પોતે જે પુષ્પના હાર પહેયા હતા તે નટને પહેરાવ્યા. નટ રાજી રાજી થઈ ગયા. બીજી જગ્યા ખેલ કરીએ તો કોઈક પાંચ કે ૧૦ પૈસા આપે. અને ભગવાન પાસે ખેલ કર્યો તો ખૂબ પૈસા મળ્યા. અને લાડવાનો પ્રસાદ મળ્યો. આ દુનિયામાં પ્રભુ જેવો કોઈ ઉદાર નથી.

શ્રી હરિ કહે છે કે, “હે નટો, તમારી કળા કારીગરી જોઈ અમે ખૂબ રાજી થયા છીએ. તમે સદાય અમારા સ્વરૂપને અને સભાને યાદ કરજો. ધર્મ અને નિયમનું પાલન કરજો. અંતકાળે અમે તમને અમારા અક્ષરધામમાં લઈ જશું.” ખેલ કરનાર ખેલાડીની મહેનત સફળ થઈ. રાજી થતાં થતાં પોતાને ઘેર ગયા.

કૂલ બધાને ગમે છે કારાકુા કે તે
મૌન રહીને સુગંધ પ્રસરાવે છે.

હરહંમેશ શ્રીજી મહારાજને યાદ કરે છે. પ્રભુ સંભાળવાથી તેમનું મૃત્યુ સુધરી ગયું. અંતે ઉત્તમ ગતિને પામ્યા.

શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા, “હે સંતો, તમે બધાં આ નટની કળા જોઈ તેમાંથી તમે શું વિચાર કર્યો છે ? એ કળામાંથી આપણને શું શીખવાનું છે ? તમે જે તારવ્યું હોય તે કહો.” કેટલી વાર સુધી સંતો કાંઈ બોલ્યા નહિ. ત્યારે પ્રભુ બોલ્યા, “હે સંતો, નટનો ખેલ તમે જાણી ન શક્યા તો નટવરનો ખેલ કર્યાંથી જણાય!” ત્યારે નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામી બોલ્યા...

નટ ચડે વળી વાંસડે, જોવા મળે સધાળું ગામ,

પણ નટ ન જુવે કોઇને, જે જુવે તો બગડે કામ...

“હે પ્રભુ, મે એવો સદ્ગ્રાહ વિચાર્યો છે કે આખી સભામાં જેટલા માણસો બેઠા હતા તે બધાંય નટ સામું એક નજરે જોતા હતા. પણ દોરડા ઉપર જે નટ ચડ્યાં હતાં તે કોઈના સામે જોતા નહોતા. જો નટ આજુભાજુ જોવા જાય તો પડે હેઠો અને ખેલ બગડી જાય. જોનારા હાંસી કરે કે ખેલ બરાબર આવડાઓ નથી. તેમ જેને ભગવાન ભજવા હોય, ભજન ભક્તિ, પાઠ પૂજા, સત્સંગ વિગેરે સત્કર્મ કરવું હોય તેને કોઈના સામું જોવું નહિ. એકાગ્રતાથી ભજન કીર્તન પૂજાપાઠ કરવા જોઈએ. આદુ અવળુ જોવું નહિ. અને દુનિયામાં બતાવા માટે વખાડા માટે કરવું નહિ. જો ઉપસવાની અને વખાણ કરવાની ભાવના રાખે તો ખેલ બગડી જાય. ભક્તિના માર્ગ થકી પડી જાય.” આવું સાંભળી પ્રભુ બહુ રાજુ થયા. તમે બહુ સરસ બોધ તારવ્યો છે. વિશોષ જ્ઞાન સભાજનોને સંભળાવો.

નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામી કહે છે, “જેમ ભવાયો ખેલ કરે ત્યારે ઘડીકમાં સ્ત્રી થાય, ઘડીકમાં પુરુષ થાય તેમ આ જગતની અંદર ક્યારેક જીવાત્માને સ્ત્રીનો દેહ આવે છે. ક્યારેક પુરુષનો દેહ મળે. બાકી આત્માની કોઈ નાતજાત નથી. આત્મા સ્ત્રી નથી. આત્મા પુરુષ નથી. આત્મા પણ પક્ષી નથી. કેવળ ચૈતન્ય અજર અમર છે. આવી રીતે સમજ રાખે તેમે માયાનું બંધન નડતું નથી. આ દુનિયામાં જીવપ્રાણીમાત્ર ખેલ કરવા આવ્યા છે. જો ભગવાનને રાજુ કરી લે તો એમનો જન્મ સફળ થઈ જાય.”

દુર્દ્વારા દ્વારા

આવી વાત સાંભળી શ્રીજ મહારાજ નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામીને હાર પહેરાવીને રજીપો વ્યક્ત કરતાં બોલ્યા જે, “સ્વામી, ધન્ય છે તમારી સમજણને અને તમારી બુદ્ધિને. હે સભાજાનો, તમે આ જીવન બોધ હૃદયમાં ઉતારજો. ભજન ભક્તિ કરજો તો તમારો મનુષ્ય જન્મ સાર્થક થશે. મનના દોર્યા ક્યારેય પણ દોરાઈ જવું નહિ. મનને મજબૂત કરીને ભગવાનનું ભજન કરવું પણ મનને નબળું થવા દેવું નહિ.”

સર્વ સાથે મળીને બોલાવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાઓ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ હુઃખ આવે સર્વે ભેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર ભતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૩૦

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....

યૌવનને ચાખુકની જરૂર નહિ પછ્ચા લંગામની જરૂર છે.

૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણિ.....
 ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
 ૫. વિશેષ છો સક્લ વિશ્વતશા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાર્થ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૩૦) સંતસમાગમ

સ્વામિનારાયણ હરે..

કાળા માથાના માનવીને જીવન નિર્વાહ કરવા માટે જેટલી નોકરી-ધંધાની જરૂરિયાત છે તેથી સવિશેષ જરૂરિયાત આ ભવસાગર પાર કરવા માટે ધર્મ-અધ્યાત્મ શાનની છે. ધર્મ-અધ્યાત્મના પાઠ શીખવા માટે સંતસમાગમ કરવો અનિર્વાય છે.

સંતસમાગમનું મહત્વ સમજાવતાં સદ્ગુરુ શ્રીબ્રહ્માનંદસ્વામીએ કહ્યું છે કે,

“સંતસમાગમ કીજે હો, નિશદિન સંતસમાગમ કીજે.

માન તાજુ સંતન કે મુખ સે, પ્રેમ સુધારસ પીજે હો નિશદિન....

અંતર કપટ મેટ કે અપનાં, લે ઉનકો મન દીજે હો નિશદિન....

ભવદુઃખ ટળે બળે સબ દુષ્કૃત, સબ વિધિ કારજ સીજે હો નિશદિન..

બ્રહ્માનંદ સંતન કી સોબત, જન્મ સુફળ કરી લીજે હો નિશદિન...”

એમ કહી શકાય તેમ છે કે, સાચા સંતો તો હરિભક્તોના જીવન પ્રાણ છે. તેથી તે સૌ સંતો પ્રત્યે દેવબુધ્ય અને પૂજ્ય બુધ્ય રાખવી જોઈએ. ભારતીય સંસ્કૃતિનો

દ્વારા કૃતકાર્ય દ્વારા

અમર વારસો સદ્બોધ આપે છે કે, પાપને બાળવાનું ઉત્તમોત્તમ સાધન એકમાત્ર “સંતસમાગમ” જ છે.

રાષ્ટ્રની સરહદો સાચવવાનું કામ જેમ સૈનિકો કરે છે તેવી રીતે જીવાત્માને અહનિશ પજવતાં અંતઃશત્રુઓ સામે લડવા માટેની વ્યુહ રચનાઓ સંતસમાગમ દ્વારા જ જાણી શકાય છે.

માનવજીવનને ધન્ય બનાવવા માટે રૂડા ગુણોની જરૂર છે તે કાંઈ શાળા-મહાશાળાઓમાં શીખવા મળતાં નથી કે પછી બજારમાં વેચાતા મળતાં નથી. તે મેળવવા માટે સંતસમાગમ જ એક માત્ર ઉપાય છે.

આજે સમાજમાં શ્રીસ્વામિનારાયણ ભગવાનના આશ્રિત હરિભક્તો સર્વ ક્ષેત્રે ચઢિયાતા સાબિત થાય છે અને વળી તે સુખી-સમૃધ્ય છે તેના મૂળમાં પણ માત્ર ને માત્ર સંતસમાગમ જ જવાબદાર છે. ભગવાનને માનવાનું અને ભગવાનના ચીંધેલા રાહે ચાલવાનું શિક્ષણ સંતો પાસેથી જ મળે છે. પરોપકાર તો સંતોના લોહીના પ્રત્યેક બિંદુમાં રહેલો છે. સૂર્ય જેમ અંધકાર દૂર કરી પ્રકાશ પાથરે છે તેવી રીતે સંતસમાગમ દ્વારા મુખુસુના અંતઃકરણમાં જ્ઞાનનો પ્રકાશ થાય છે.

મહર્ષિ વેદવ્યાસે કહ્યું છે કે, “તીર્થસ્થાન, દેવસ્થાન તથા મંત્રજ્ઞાપ બહુ દિવસોની સાધના પછી પવિત્ર કરે છે, જ્યારે સાધુ દર્શન માગથી પવિત્ર કરે છે.”

ભારતનો એવો કોઈ પ્રદેશ નહિ હોય કે જ્યાં સંતનું પ્રાગટ્ય થયું ન હોય. હજારો વર્ષોથી ભારતની સંસ્કૃતિ કાળની પ્રયંક થપાટો ખાદ્યા પછી પણ અધાપિ પર્યત પણ ટકી રહી છે તેનું સંપૂર્ણ શ્રેય “સંતો” ને જ આપી શકાય.

આજે કાળજીણ મોંઘવારીમાં આવક જાવકના બેઠેડાં સરખાં કરતો માનવી રાત્રી-દિવસ દોડતો જ રહે છે. અને તનાવગ્રસ્ત જીવન જીવે છે. તે તનાવ દૂર કરવાનું હાથવળું સાધન પણ સંતસમાગમ જ છે. જીવનમાં શાંતિ મેળવવાનું સાધન એટલે જ સંતસમાગમ, તેથી જ તો નરસિંહ મહેતાએ કહ્યું છે કે, ઓ ભાઈ રે ! શાંતિ પમાડે તેને સંત કહીએ, એના દાસના દાસ થઈને રહીએ !”

ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે તેથી જ તો પોતાની હ્યાતીમાં તેમના ધર્મચક્ર પ્રવતર્ક તરીકેના અઠચાવીસ વર્ષ છ માસના ગાળા દરમ્યાન ટકોરાબંધ... સો ટચના

દુઃખ એ દરિયા જેવું છે, તે પહેલાં અંદર
ઝૂખાડે ને પછી મોતી આપે છે.

સોના જેવા કંચન અને કામિનીના ત્યાગી અથી હજાર સંતોને દિક્ષિત કરી ગુજરાતના ગામડે ગામડે વિચરણ કરી ગુજરાતની જનતાનું નૂતન સંસ્કૃતિ કરણ કરવા આજી કરી હતી. તેથી જ આજના અહિંસક અને સુખી સમૃધ્ય ગુજરાતના તેઓ જ્યોતિધર કહેવાયા છે.

સંતો નિર્માની, નિર્માહી, નિઃસ્વાદી, નિષ્કામી અને નિસ્નેહી હોય છે. તે આ જગત પાસેથી કાંઈ લેતા નથી પણ પોતાના શરણે આવેલા ભક્તોના હદ્યનું પરિવર્તન કરીને તે સૌને ઈશ્વરમાં જોડે છે. અને સમાજમાં સાચું રામરાજ્ય સ્થાપવા અહિંશ પ્રયાસો કરે છે.

જેમ આજે સર્વત્ર તમામ બાબતોમાં અસલી-નકલી હોય છે તેમ આજે સંતોમાં પણ બનાવટીયા સંતો ક્યાંક જેવા મળે છે તેથી સંત અસંત તપાસી સમાગમ વિવેક વિચારીને કરવો જોઈએ. જેથી પાછળથી છેતરાઈ ગયાનું દુઃખ ન થાય. આજે ઘણી જગ્યાએ ધર્મના નામે ધતીંગ-ઢોંગ પણ ચાલતા હોય છે તેથી સાવધાની રાખવી સારી. કારણ કે કહેવત છે કે, “ચેત તો નર સદાય સુખી”

એમ કહેવાય છે કે, મનુષ્યત્વ એ માનવજીવનનો પાયો છે અને સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના પંચવર્તમાનનું જે ભક્તોએ પાલન કરવાનું છે તે સંતસમાગમ વિના અધુરું સાબિત થાય છે. પંચવર્તમાનનું અક્ષરસ પાલન કરનારો માનવી જ મનુષ્યત્વ ધારણ કરી શકે છે. દારુ ન પીવો, માંસ ન ખાવું, ચોરી ન કરવી, વ્યબિચાર ન કરવો, વટલવું નહિં ને વટલાવવું નહિં. આ પાંચ વર્તમાનથી ગૃહસ્થાશ્રમ શોભે છે.

અંતમાં સંત તુલસીદાસની આ પંક્તિ યાદ કરીએ કે, “એક ઘડી આધી ઘડી આધી મે પુની આધ, તુલસી સંગાત સંત કી કટે કોટિ અપરાધ.” માટે જીંયા ત્યારથી સવાર ગણીને શુભ સંકલ્પ કરીએ હજુ કાંઈ મોદું થયું નથી. કારણ કે જીવનમાં કોઈ કાર્યની શુભ શરૂઆતમાં અડવી સર્ફળતા રહેલી છે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપાતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજ વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

દુર્ગ કૃતકાંબી કારણ

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;
 તે વિના કેને ભજીએ રે. તેનો સંગીઠ ૧
 સન્મુખ થાતાં શંકા ન કીજે, મર ભાલા તણો મેહ વરસે રે;
 હંસ જઈ હરિજનને મળશે, કાચી તે કાયા પડશે રે. તેનોઠ ૨
 શૂળી ઉપર શયન કરાવે, તોય સાધુને સંગે રહીએ રે;
 દુરીજન લોક દુર્ભાષણ બોલે, તેનું સુખદુઃખ સર્વે સહીએ રે. તેનોઠ ૩
 અમૃતપે અતિ મીઠા સુખથી, હરિનાં ચરિત્ર સુણાવે રે;
 બ્રહ્મા ભવ સનકાદિક જેવા, જેનાં દર્શન કરવાને આવે રે. તેનોઠ ૪
 નરક કુંડથી નરસું લાગે, દુરીજનનું મુખ મનમાં રે;
 મુક્તાનંદ મગન થઈ માગે, વ્હાલા વાસ દેજો હરિજનમાં રે. તેનોઠ ૫

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષારથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચોષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૩૧

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....

**લલા ભાગુસોનો પરિચય એ જ કે તે બીજાઓને કેમ
નુકશાન પહોંચાડવું તે જાણતા હોતા નથી.**

૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણિ.....
 ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
 ૫. વિશેષ છો સકુલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાઈ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૩૧) આજથી તારું મોઢું જુએ એ બીજાં!

વામિનારાયણ હરે..

હરજી ઠક્કર, લાધા ઠક્કર અને તેજા ઠક્કર અને એમની મા પીથલપુરમાં રહેતા હતા. તે વખતે ૧ લાખનો વેપાર ધંધો કરતા હતા. ૧ લાખની ઉઘરાણી હતી. મહારાજની ઓળખાણ થય તો એ ૧ લાખની ઉઘરાણીને દીવાસળી લગાવીને નીકળી જ ગયા. એ જમાનાના ૧ લાખ! કેટલા થાય? સહજાનંદ સ્વામી માટે ગઢડા આવી ગયા અને ૧ લાખની ઉઘરાણી કરી જ નહિ. કેવા સ્વામિનારાયણને જાણ્યા હશે.

દાદાના દરખારમાં રહીને સેવા કરતા. હરજી ઠક્કરની માએ એક વખત જોઈ ગયા કે મહારાજને નવરાવવા માટે બ્રહ્મચારી પાસે એક નાની ત્રાંબાની દેકડી છે. ગરમ પાણી કરવાની તો આપણા પાસે એક મોટી દેકડી પડી છે તો મહારાજને બ્રહ્મચારીજી વધારે ગરમ પાણીથી સરખી રીતે નવરાવે ને. એટલે ઘરેથી ત્રાંબાની દેકડી લેવા ગયા.

ત્યાં તેજા ઠક્કર, એમનો નાનો દીકરો કહે, “મા ક્યાં લઈ જાઓ છો?” એમને કહ્યું, “મારે મહારાજને સ્નાન કરવા માટે આપવી છે.” “અરે, પણ મા, ધરમાં જેની જરૂરી છે એ ચીજ દેવાની ક્યાં જરૂર છે?!” એટલું જ બોલ્યા અને

દર કૃત્યાંબે કારા

દેકડી હાથમાંથી પડી ગઈ. જા, આજથી તારું મોહું જુઓ એ બીજી. તારું મોહું મારે નથી જોઉં.”

કહેવાય છે કે એ મા તેજા ઠક્કરનું મોહું જીવનપર્યત નહોતું જોયું. અને આજે તો ધકેલીને વૃદ્ધાશ્રમમાં નાખ્યા હોય અને દીકરાના લગ્ન હોય, કાગળ પત્રિકા કાંઈ ન આવી હોય તોય ડોસો ને ડોશી લાકડીથી ઠક ઠક કરીને લગ્નમાં આવે. પછી તેજા ઠક્કર કંટાળી ગયા અને પાછા પીથલપુર જતા રહ્યા. પણ ડોશી આખી જુંદગી મોહું જોયું નહિ.

સર્વે સાથે મળીને બોલતું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદું ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૫૭॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

એ ભાખતોથી હંમેશાં ડરો, એક તો પરમેશ્વર અને બીજું કે વ્યક્તિને પરમેશ્વરનો ડર નથી તેનાથી.

સભા-૩૨

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જીઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૩૨) પંક્તિભેદનું પાપ મોટું છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રી નીલકંઠ વર્ણી ચાલ્યા જાય છે. કનવા નામનું એક ગામ આવ્યું. તે ગામમાં એક ધાર્મિક દયાળું રાજા રહેતા હતા. તીર્થવાસી સંતો માટે ધર્મશાળા બનાવી હતી. તીર્થવાસીને દરરોજ દૂધપાક અને માલપુવા જમાડવાની વ્યવસ્થા કરેલી હતી. સદાય સદાવત ચાલુ જ હોય. અનેક બાવા તે ધર્મશાળામાં રહેતા હતા. ભરપેટ જમતા. ભોજન માટે જ ભેખ લીધા હતા બાકી વૈરાગ્ય વૃત્તિ હતી જ નહિ. પાપથી ડરતા નહિ.

પ્રભુ તે ધર્મશાળામાં સદાવત લેવા આવ્યા. ત્યારે બાવા બોલ્યા, “કોરો લોટ લઈ જાવ. બાકી તૈયાર ભોજન નહિ મળે.” પ્રભુએ કહ્યું, “અમારે જમવું નથી. શાંતિથી ભજન કરશું. તમે બધાં માલપુવા, દૂધપાક ને શાક બનાવીને જમો.” અપમાન નહિ ગણતાં પ્રભુ શાંતિથી ધ્યાન કરે છે. બાવાઓ પંક્તિ કરી. દૂધપાક,

દૂધ ક્ષત્રસંબોધના

માલપુવા જમવાની તૈયારી કરી. ત્યાં આશર્ય સર્જાયું. દૂધપાકમાં જેટલા ચોખા (ભાત) હતા તે ઈયળ દેખાય છે. માલપુવામાં લોહી દેખાય છે. હવે શું કરવું ને શું જમવું? વિચાર કરતા થઈ ગયા.

અરસ પરસ કહે છે, “રસોયા પ્રભાણો રસોઈ બનાવવામાં બરાબર ધ્યાન રાખતા નથી.” કોધ કરી બ્રાહ્મણોને કહે છે, “તમને કાંઈ ભાન છે કે નહિ? પગાર લ્યો છો ને બરાબર રસોઈ બનાવતા નથી? આજે રાજી પાસે ફરિયાદ કરશું. નોકરીમાંથી છૂટા કરી દો.” બ્રાહ્મણો બોલ્યા, “તમે બધા પેટભરા પાપી બાવા છો. પંક્તિભેદ કરો છો. તેનું ફળ ભોગવો છો. તેમાં અમે શું કરીએ. તમારી અનીતિનો પાર નથી. બાજુમાં બાલાયોગી બેઠા છે. તુંના અપમાન કરી રવાના કરી દીધા છે. જમવાનું આપું નથી. તેનું પરિણામ ભોગવો છો.

તમને સુખી થાવું હોય તો બાલાયોગીની પાસે જાવ ને માર્ફી માગો ને ભાવથી જમાડો તો દુઃખ દૂર થશે. નહિંતર વગર મોતે મરી જાશો.” બાવા પ્રભુ પાસે બે હાથ જોડી પોતાની ભૂલ કબુલ કરે છે.

“ઘણા દિવસથી અમે પંક્તિભેદ કરીએ છીએ. અમારી ભૂલ માફ કરો ને ભોજન જમવા પધારો.” પ્રભુએ તે વખતે બધાને રામયંદ્રા રૂપે દર્શન આપ્યા. બાવા નવાઈ પામી ગયા. “ઓ હો! આ તો આપણા ઈષ્ટદેવ છે.” પ્રભુએ કહ્યું, “આજથી પ્રતિજ્ઞા લ્યો કે અમે પંક્તિભેદ નહિં કરીએ. જે અન્નાર્થી આવશે તેને સન્માન પુર્વક જમાડશું તો અમે ભોજન જમવા આવીએ.”

બાવાઓએ પ્રતિજ્ઞા લીધી. “હવેથી ખોટા કામ અમે નહિં કરીએ.” પછી પ્રભુ ભોજન જમવા પધાર્યા. ભોજન જમ્યા બાદ પ્રભુ સૌને ઉપદેશ આપે છે, “હે વૈરાગીઓ! પૃથ્વીમાં બીજ પડ્યું હોય તેને પાણીનો યોગ થાય એટલે ઊગી નીકળો. તેમ હૈયામાં આસક્તિ પડી હોય અને જગતની માયા રૂપી વિષયનો યોગ થાય એટલે માણસ મોહાંધ બની જાય છે. પછી કામ, કોધ, લોભ, માન, સ્વાદ, સ્ત્રીધનાદિક પદાર્થમાં ફસાઈ જાય છે. વિષયથી દૂર રહેવું હોય તો વૈરાગ્ય જોઈએ. વૈરાગ્ય પરમેશ્વરને પામવાના પગ છે. જેમ પગથી પંથે ચાલી શકાય છે તેમ વૈરાગ્ય હોય તો જ પ્રભુને પામવાના પંથે ચલાય છે.

વેર વેરથી નહીં અવેરથી સમે છે.

વૈરાગ્ય મોક્ષમાર્ગની નિસરહી છે. સત્ય માર્ગ આજથી ગ્રહણ કરી લ્યો. ભગવાનના માર્ગમાં ત્રણ વસ્તુની જરૂર છે. ભગવાનમાં પ્રીતિ જોઈએ. ભગવાનમાં વિશ્વાસ અને શ્રદ્ધા જોઈએ. જેની શ્રદ્ધા બળવાન હોય ને હમણાં તરત સત્સંગી થયો હોય તો પણ અતિશો સરસ થઈ જાય. નિર્વાસનિક થવાશે ત્યારે અક્ષરધામમાં જવાશે.” દૂરાચારનો ત્યાગ કરાવી સદાચારી બનાવ્યા છે. પ્રભુ કહે છે, “હૃદયમાં અઙ્ગાનરૂપી અંદારું થઇ જાય નહિ તેની સાવધાની રાખજો.”

વ્યસનથી દૂર રહી ધર્મ સહિત ભક્તિ કરજો અને અમારા સ્વરૂપનું નિત્ય ધ્યાન ધરશો તો દેહના અંતે ભગવાનના સમીપે જશો અને મહાસુખીયા થશો.” નીલકંઠ વણીએ ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો છે. મોક્ષનો માર્ગ બતાવી પ્રભુ ત્યાંથી ચાલતા થયા.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજો.

કીર્તન

મારા હાલાજું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજુઅે;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચોષણા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

દુર્ગ ક્ષત્રિયાંબે ક્ષત્રિયા

સભા-૩૩

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૩૩) રૂપજીભાઈની રક્ષા કરી.

સ્વામિનારાયણ હરે..

હાલાર દેશમાં કેશીયા ગામમાં રામજીભાઈ પરમ ભક્ત રહેતા હતા. જ્ઞાતિએ પટેલ હતા. એમના ચાર પુત્રો હતા. તેમાં ત્રીજા પુત્રનું નામ રૂપજીભાઈ હતું. એમનો જન્મ ૧૮૫૨ના વૈશાખ સુદ ઉના દિવસે થયો હતો. રૂપજીભાઈ એકાંતિક ભક્ત હતા. નિતિ નિયમનું પાલન કરતા. આદર્શમય જીવન હતું. બાળપણથી જ રમત ગમતી નહિ. ૧૪ વર્ષના થયા ત્યારે માતા પિતાનું મૃત્યુ થઈ ગયું. તેથી નિરાધાર થઈ ગયા.

આજુવિકા ચલાવવા માટે નોકરીની શોધ કરતાં કરતાં વણિક પાસે નોકરીમાં રહ્યા. ખાવું પીવું અને એક મહિનાનું ૬૦ રૂપિયા પગાર આપવાનો ઠેરાવ કર્યો. ન્યાય નિતિથી રૂપજીભાઈ કામકાજ કરે છે. રૂપજીભાઈનો સરળ સ્વભાવ હતો. વાણીમાં વિવેક અને મધુરતા હતી. રૂપજીભાઈ આવ્યા પછી વણિકને ઘણો

**જીવન જીવવું હોય તો દર્પણા જેવું જીવો, દર્પણ સ્વાગત
સૌનું કરે પણ સંગ્રહ કોઈનો નહિ.**

લાભ થયો. એમ કરતાં ૧૨ મહિના પસાર થયા. ત્યારે રૂપજીભાઈએ પગાર માણ્યો. વણિકે કહ્યું, “પછી આપીશ. પગારની ચિંતા તારે કરવાની નથી.” ત્રણ વર્ષ થયા પગારના પૈસા આપ્યા નહિ. રૂપજીભાઈએ કહ્યું, “પગાર આપો તો હું મારે ગામ જાઉં અને સગાં સંબંધીને મળી આવું.” ત્યારે કપટી વણિકે કહ્યું, “મેં પગાર આપી દીધો છે અને ફરીથી માગો છે? શરમ નથી આવતી?” ધમકી આપી. રૂપજીભાઈ કરગરતા હદ્યે કહ્યું, “હું ગરીબ માણસ છું. ખોટું બોલતો નથી. તમે ભૂલી ગયા છો. યાદ કરો. મારી મહેનત પ્રમાણે પૈસા આપી દો એમાં તમારું હિત સમાયેલું છે.”

લોભી વણિકે બીજા વણિકને ખોટી રીતે ઉશ્કેર્યો કે, “રૂપજ ખોટું બોલે છે. મારા ઉપર ખોટું કલંક નાખે છે.” વણિક શ્રીમંત હતો તેથી આ ગામના પટેલ, ગામના માણસો બધાં વણિક તરફ બેંચાઈ ગયા. બધાં કહેવા લાગ્યા, “રૂપજ ખોટું બોલે છે. વણિક કોઈ દિવસ તેને પગાર આપે નહિ તેવું બને નહિ. વણિક સારા પ્રમાણિકતાવાળા છે.” બધા માણસો ખોટા વણિકની બાજુમાં થઈ ગયા. રૂપજ એકલા છે. હવે શું કરવું? ગામના માણસોએ રૂપજીભાઈને આકરી ધમકી આપીને કહ્યું, “જો તું સાચો હોય તો લોટાની સાંકળ અભિનમાં તપાવીને લાલચોળ થાય ત્યારે તારા ગળામાં પહેરવાની છે. અને જો તું બળે નહિ તો તું સાચો. જો સાચો પડે તો અમે તારા પૈસા અપાવીએ અને વણિકને દંડ કરીએ.” દિવસ નક્કી થયો. આખું ગામ આ તમાસો જોવા ભેગાં થયા છે. સજજન માણસો કહે છે, “વણિકને વિકાર છે કે આવા નિર્દોષ દીકરાને આવી કઠણ પરીક્ષા લે છે.” સાંકળને અભિનમાં તપાવીને લાલચોળ થઈ ગઈ. ત્યારે લોભી વણિકે કહ્યું, “હવે તારી ખબર પડશે. સાંકળ ઉપાડીને તારા કંઠમાં હારની જેમ પહેરી લે.”

રૂપજીભાઈ કંપી ગયા. હવે મારું શું થાશે? ધગધગતી સાંકળને કેમ અડી શકાશે? ગદ્દગદ્દ હદ્યથી પ્રભુને પ્રાર્થના કરે છે કે, “હે પ્રભુ, ઉપર આભ અને નીચે ધરતી. તમારા સિવાય મને કોઈ બચાવનાર નથી.” આર્તનાદથી પ્રભુને પોકારે છે. “મા બાપ કે બંધુ જે કહો તે અમારા માટે સર્વસ્વ તમે જ છો.”

ભગવાન મદદમાં આવી ગયા. લોટાની સાંકળ ધગધગતી હતી તે શીતળ કરી દીધી. બધાં લોકોને અભિનથી તપેલી લાલચોળ સાંકળ દેખાય છે. એક

દાદ ક્ષાત્રાંબા ક્ષાત્રા

રૂપજીભાઈને ઠંડી દેખાય છે. ઉચ્ચય સ્વરે, “જ્ય સ્વામિનારાયણ!” કહીને સાંકળને કંઠમાં પહેરી લીધી. આંખ બંધ કરી અંખંડ સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ સ્મરણ કરે છે. સર્વ લોકો જોરથી બોલ્યા, “રૂપજીભાઈ સાચા છે અને વાણિયો દગ્ગાખોર અને કપટી છે! બીચારા ગરીબના પૈસા પચાવી જવા તૈયાર થયો છે. “

બધાં લોકો દોડીને રૂપજીભાઈ પાસે આવ્યા. “ધન્ય છે તમારી ભક્તિની શક્તિને. ભગવાન તમારી સાથે હાજરાહજુર છે. હવે ગળામાંથી સાંકળ જલદી કાઢી નાખો.” રૂપજીભાઈ “જ્ય સ્વામિનારાયણ” કહીને ગળામાંથી સાંકળ કાઢીને નીચે મૂકતાંની સાથે જમીનમાં ઘાસ હતું તે પણ બળી ગયું. બધાં માણસો આશ્ર્ય પામી ગયા. અનિન્થી પ્રભુએ બચાવી લીધા. રૂપજીભાઈની આંખમાંથી આંસુ આવી ગયા. “ધન્ય છે પ્રભુ તમને! ભક્તની કેવી રક્ષા કરો છો. દુઃખથી બચાવો છો.” ભગવાનના થઈને રહે છે, પ્રભુની આજા પ્રમાણો વર્તે છે, ધર્મ નિયમનું યથાર્થ પાલન કરે છે તેની ભગવાન રક્ષા કરે છે. બાકી જે ભગવાનની આજાથી વિલદ્ધ ચાલે છે તેની ચિંતા ભગવાનને હોતી નથી.

શ્રીજ મહારાજ વચ્ચનામૃતમાં કહે છે કે, સાત દુકાળ પડ્યા જેટલું દુઃખ પડશો, કોઈરીતે ઉગડ્યાનો આરો નહિ હોય અને જો અમારી આજામાં રહેશો તો ચોક્કસ રક્ષા કરીશ અને અમારા ધામમાં તેડી જઈશ. ગામના માણસો લોભી વણિકને કહ્યું, “રૂપજીભાઈને જલદી પગારના પૈસા આપી દો. નહિંતર ગામમાં રહેતું મુશ્કેલ પડશો. ભક્તને દુઃખાવશો તો તમે દુઃખી થશો. સમજુ જાઓ અને પાપ કરતાં એટકી જાવ.” ખૂબ સમજાવ્યો પણ સમજ્યો નહિ. પગાર આપ્યો નહિ. વિનાશકાળે વિપરિત બુદ્ધિ.

સમય જતાં આ લોભી વણિક ગાડો થઈ ગયો અને કરેલાં કર્મ ભોગવીને ભૂડે હવાલે મૃત્યુ પામ્યો. કોઇ ગરીબને રીબાવીને ધરમાં પૈસા લાવશો તો તમારા હક્કના પૈસાને પણ ઉપાડી જશે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કાટ લોખંડને ખાઈ જાય છે,
જ્યારે આણસ માનવીને એથી પહેલાં ખાઈ જાય છે.

કીર્તન

મારા જાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અકારથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૩૪

૧. જય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

દુર્ગ જીતકાંઠા કાળા

(૩૪) રૂપજીભાઈ ભૂમાનંદ સ્વામી થયા.

સ્વામિનારાયણ હરે..

સાચા ભક્ત ઉપર ભગવાન રાજ થાય છે. કપટી ગમે તેટલી સ્તુતિ કરે છતાં ભગવાન એમની સ્તુતિ સાંબળતા નથી. એની પૂજા સ્વીકારતા નથી. શ્રીજી મહારાજ વચનામૃતમાં કહ્યું છે કે, કોધી, કપટી, માની અને ધ્યાવાળા સાથે અમારું બનતું નથી. કપટી બોલે બીજું અને કરે બીજું. વાણી જુદી અને વર્તન બીજું. સજજના મનમાં વાણીમાં અને વર્તનમાં એક જ ધેય હોય છે.

રૂપજીભાઈને વિચાર થયો, ભગવાન મારી કંઠણ કસોટીમાં રક્ષા કરી. દ્વારા નિશ્ચય થયો કે જગતમાં સુખદાયી એક ભગવાન છે. એમના આશરે જે રહે છે તે કોઈ દિવસ દુઃખી થતાં નથી. તમામ જવાબદારી ભગવાન નિભાવે છે. સમુક્રના ખારા પાણી પીવાથી જેમ તરસ છીપે નહિ તેમ વ્યવહારિક સંસારિક ભોગ ભોગવવાથી શાંતિ મળી શકે તેમ નથી. આ લોકના સુખ તે અક્ષરધામના સુખની આગળ કાંટાની પથારી જેવા છે. છેવટ સુધી કાંટાની પથારીમાં પડ્યું રહેવું નથી. આવું ધારી ઘરે ગયા.

સગા સંબંધી રૂપજીભાઈને અતિ આગ્રહ કર્યા કે લગ્ન કરો તો બહુ સારું. રૂપજીભાઈ બોલ્યા, “મારે સંસારમાં રહેવું નથી. મારે નૈઝિક બ્રહ્મચર્યક્રતનું પાલન કરી સમગ્ર જીવન પુરુષોત્તમ નારાયણના ચરણમાં સમર્પિત કરવું છે.” યાત્રાના નીમીતે ધરમાંથી નીકળી ગયા. ગામોગામ ફરતા ફરતા ગઢપુર આવ્યા. તે વખતે શ્રીજી મહારાજ રોજેઘોડે સ્વાર થઈને લક્ષ્મીવાડીએ જતા હતા. શ્વેત વસ્ત્રો ધારણ કર્યા છે. હેયે હાર અને મસ્તક ઉપર ચાર છોગલાવાળી શ્વેત પાઘ ધારણ કરેલી છે. શરણાઈના સુરથી આકાશ ગાજ રહ્યું છે. ઢોલ ઢબુકે છે. આવી શોભા યુક્ત દાદાખાચરના દરબારમાંથી સ્વામી નીકળી.

રૂપજીભાઈએ પ્રથમ દર્શન કર્યા. વૃત્તિ શ્રી હરિના સ્વરૂપમાં સ્થિર થઈ ગઈ. શ્રી હરિનું સ્વરૂપ અંતરમાં ઉતરી ગયું. તુરંત મુખમાંથી મધુર કીર્તનનું જરણું શરૂ થયું. ઉચ્ચ સ્વરે કીર્તન ગાય છે.

સર્વે સખી જીવન જોવાને ચાલો રે, શેરડીયુંમાં આવે લટકંતો લાલો રે...

‘કંકાશ ને કુસંપત્તાજા, માઠાં છે પરિકૂામ;
મરતાં મરતાં કહી ગયો, પૃથ્વીરાજ ચૌહાજા.’

“હે સખીયું, જોવા આવો. શેરડીમાં લટક્ટો લાલો ચાલ્યો જાય છે. એની શોભા જોઈને કામદેવ લજજા પામી જાય છે. વેદ નેતિ નેતિ કહીને પુકારે છે. આકાશમાં તારા વર્ષે જેમ ચંદ્ર શોભે તેમ સંતો અને ભક્તોની વર્ષે શ્રીજી મહારાજ શોભે છે. દર્શન કરો. આવો લાભ ફરી નહિ મળે! શુક સનકાદિક જેમનાં મુક્ત કંઠે યશ ગાય છે. નારદજી નૃત્ય કરી વિષા બજાવે છે. અને સખાઓ ચમર લઈને વાય ઢોળે છે. દર્શન કરતાં રૂપજીભાઈ ભાવ વિભોર બની ગયા છે.” શ્રીજી મહારાજે ચારે બાજુ નજર કરી. “આવું મધુર કીર્તન કોણ ગાય છે? ઓહો... આ તો અક્ષરધામના મુક્ત રૂપજીભાઈ છે.” બાજુમાં બોલાવ્યા. “આવો રૂપજીભાઈ, આવો!” એમ કહી પોતાના કંઠમાંથી હાર ઉતારી રૂપજીભાઈના કંઠમાં પહેરાવી દીધો. રૂપજીભાઈના આનંદનો પાર ન રહ્યો. આનંદનો સાગર લહેરાયો. પ્રેમનાં આંસુ આવી ગયા. ચિત્ત પ્રભુમાં ચોંટી ગયું. પ્રભુએ રૂપજીભાઈની છાતીમાં ચરણાર્વિદ આપ્યા. રૂપજીભાઈનાં રૂંવાડા ખડા થઈ ગયા. “આજે મારો જન્મ સફળ થયો! આત્મા અને પરમાત્માનું મિલન થયું. ધન્ય ધરી ધન્ય અવસર!”

રૂપજીભાઈ વિચાર કરે છે, જુંગલના યોગીને સ્વપ્રમાં જલદી દર્શન થાય નહિ. તે મને પ્રગટ ભગવાન મળ્યા. સૌ વાજતે ગાજતે ધામધૂમથી લક્ષ્મીવાડીએ આવ્યા. એક આંખાના વૃક્ષ નીચે શ્રીજી મહારાજ વિશાળ સભામાં વિરાજમાન થયા. શ્રીજી મહારાજ ઉપદેશ આપતાં કહે છે, “મોક્ષમાર્ગના વિરોધી અંતરશત્રુ મહા બળવાન છે. જ્યાં સુધી અંતરશત્રુ જીતાણા નથી ત્યાં સુધી કોઇ પણ કાર્યમાં સફળતા થતી નથી. માયાનો કળ્યો બહુ ભારે છે. કેમ જે ભરતજીનો કેવો તીવ્ર વૈરાગ્ય હતો. રાજ્ય મૂક્યું તો પણ વિઘ્ન થયું.”

પણી કહ્યું, “રૂપજીભાઈ, સંસારિક ખૂણામાં ક્યાં સુધી છૂપાઈને રહેવું છે? સત્સંગનો લાભ ભક્તજીનોને ક્યારે આપશો?” રૂપજીભાઈ બે હાથ જોડી કહ્યું, “હે પ્રભુ, સદાય તમારા ચરણની સેવામાં રાખો. મને સાધુ કરો.” શ્રીજી મહારાજે ભાગવતી દીક્ષા આપી નામ રાખ્યું ભૂધરાનંદ સ્વામી. શ્રીજી મહારાજને સર્વ સખી જીવાને ચાલો એ કીર્તન બહુ ગમ્યું. તેથી વારંવાર કહેતા કે તમે કીર્તન ગાવ અને સંતો જીલે. નામું વાળવામાં ભુધરાનંદ બરાબર બંધ બેસતું થાય નહિ તેથી શ્રીજી મહારાજે સ્વામીનું નામ રાખ્યું ભૂમાનંદ સ્વામી.

દુર્ગ ક્ષાત્રસંગ્રહ કાળી

આ કીર્તન એટલું બધું સત્સંગી જનોને પ્રિય છે કે વારંવાર તે કીર્તન સત્સંગ સમાજમાં ઉંગરભર હોશે હોશે ભક્તજનો ગાય છે. ભૂમાનંદ સ્વામી સત્સંગ પ્રચારે ગામોગામ ફરે. ક્યારેક જમવા મળે, ક્યારેક ન મળે. તે વખતમાં મંદિર નહોતાં તેથી વૃક્ષ નીચે સમા થાય. ચાર-પાંચ દિવસ થયા સ્વામીને કાંઈ જમવા મળ્યું નહિ. પ્રભુની ઈચ્છાથી ખેડૂતે ઘઉંનો પોંક આપ્યો. તે પૂજામાં રહેલા ઠકોરજીને અર્પણ કરી પ્રેમભાવથી થાળ ગાય છે.

જમો થાળ જુવન જાંઓ વારી, ધુઅ૦ કર ચરણ કરો તૈયારી...

બેસો મેલ્યા બાજોઠીયા ટાળી, કટોરા કંચનની થાળી,

જળો ભર્યા ચંબુ ચોખાળી... જમો...

જે વસ્તુનું નામ થાળમાં બોલે તે વસ્તુ પ્રત્યક્ષ હાજર થાય. અને શ્રીજી મહારાજ દિવ્ય સ્વરૂપે પ્રત્યક્ષ જમે છે. આવા ભૂમાનંદ સ્વામીને દર્શન થાય. હીમત આવી ગઈ કે શ્રીજી મહારાજ કાયમ મારી સાથે જ છે. થાળ જમી શ્રી હરિએ કહ્યું, “સ્વામી, અમે જમ્યા. હવે તમે ભાવથી પ્રસાદ જમી લ્યો.” આટલું કહી શ્રીજી મહારાજ અદશ્ય થઈ ગયા. આપણે પણ મહારાજને દરરોજ થાળ જમાડીએ છીએ છતાં ભગવાન કેમ પ્રત્યક્ષ જમવા આવતા નથી? જો આપણો ભૂમાનંદ સ્વામી જેવો સાચો ભાવ હોય તો ભગવાન ચોક્કસ પ્રત્યક્ષ દિવ્ય સ્વરૂપે જમવા આવે છે. માટે સાચી ભાવનાથી ભગવાનને જમાડવા.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

દુરાયાર ચારેય ખાજુ છે. એમાં આપણા તરફથી ઉમેરો ન
થાય એની જ આપણો સાવધાની રાખવાની છે.

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૩૫

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચયરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૩૫) ભગવાનનો નિશ્ચય ભગવાન વતે જ થાય છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

પૂર્ણાંનંદ સ્વામી સ્વામી શ્રીજ મહારાજને પ્રશ્ન પુછ્યો કે, ઈન્દ્રિયો અંતઃકરણ તે તો માયિક છે. ભગવાન માયાથી પર છે તો ભગવાનનો નિશ્ચય કેમ

દુર્ગ ક્ષાત્રાંબા ક્ષાત્રા

થાય? (ગ. પ્ર. પ૧) શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા જે, પૃથ્વી જળના અંશમાંથી થઈ છે. જળ તેમના અંશમાંથી થયું છે. તેજ વાયુના અંશમાંથી થયું છે. વાયુ આકાશના અંશમાંથી થયું છે. સાત્ત્વિક

સોમવતી અમાવાસ્યનો દિવસ આવ્યો. ભક્તિમાતા, સુવાસનીબાઈ, હંદિરાબાઈ વિગેરે સ્થી ભક્તજનો એકત્ર થઈને નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરવા ગયા. સાથે પૂજા કરવાની સામગ્રી લીધી. ઘનશ્યામ મહારાજ સખા સાથે નારાયણ સરોવરના કીનારે રમવા આવ્યા. સ્થી ભક્તજનો સ્નાન કરી સૂર્યને અર્થ આપ્યું. પછી અક્ષત અને પુષ્પથી સૂર્યને વધાવ્યા પછી વરુણદેવની પૂજા કરી પાણીના લોટા ભરીને પીપળાના વૃક્ષના થડમાં રેડ્યું ને પીપળાના ચારે તરફ કુકુમના ચાંદલા કરીને સૂતરના દોરા પીપળાના વૃક્ષની ચારે તરફ વીટ્યા.

ભક્તિમાતા, સુવાસનીબાઈ વિગેરે સ્થીઓ પીપળાના વૃક્ષને પ્રદક્ષિણા ફરે છે. ત્યારે ઘનશ્યામ બોલ્યા, “ભાભી! તમે બધા પીપળાને ચારે બાજુ શા માટે ફરો છો?” ભાભીએ કહ્યું, “આજે સોમવતી અમાવાસ્ય છે તેથી પરિકમા ફરીએ છીએ. તમારે ફરવું હોય તો આવો.” પ્રભુ બોલ્યા, “અમે ઘરે જઈને તુલસીજની પરિકમા ફરીશું.” ભાભીએ કહ્યું, “ઘરે તુલસી સુકાઈ ગયા છે. નવા લાવીને રોપો તો અમે પણ તુલસીની પ્રદક્ષિણા ફરીએ.” પછી સ્નાન કરી સૌ ઘેર આવ્યા. સાથે બેસીને ભોજન જર્બ્યા છે.

ઘનશ્યામ મહારાજે આંબલીની ડાળખી લીધી. ધરતીમાં ખાડો ખોટીને રોપી દીધી. પછી કુવામાંથી પાણી સીંચીને આંબલીની ડાળખીના થડમાં પાણી રેડ્યું. સુવાસનીબાઈ બોલ્યાં, “આ શું કરો છો? આંબલીને પ્રદક્ષિણા ફરાય નહિ. તુલસીને પ્રદક્ષિણા ફરાય.” ઘનશ્યામ મહારાજ કહે છે, “આંબલી નથી તુલસીબાઈ છે. નીરખીને જુઓ તો ખ્યાલ આવશે. વિશ્વાસ ન આવે તો બીજાને પુછી જુઓ.”

માણા લઈને ઘનશ્યામ મહારાજ તુલસીની પ્રદક્ષિણા ફરે છે. ત્યાં સુંદરીબાઈ અને સુરજબાઈ આવ્યાં. “છોટીબા... લીલાઇમ તુલસીબાઈથી આંગણું કેવું સરસ શોભે છે.” બધા માણસોને તુલસીબાઈ દેખાય અને ભાભીને આંબલીનું વૃક્ષ દેખાય. હવે શું કરવું? ભાભી મુંગાઈ ગયાં. ઘનશ્યામ મહારાજ બોલ્યા,

લોહી સંક્રિય થાય ત્યારે દેહ જીવંત બને, સંપત્તિ સંક્રિય થાય ત્યારે સમાજ જીવંત બને છે, લાગણી સંક્રિય થાય ત્યારે સંબંધ જીવંત બને છે.

“ભાભી... આંબલીની વાત ભુલી જાવ, અને તુલસીનો ભાવ લાવો.” ભાભીને વિશ્વાસ આવ્યો... દિયર જે કહે છે તે સત્ય જ હોય. ભાભી ભાવથી જોયું તો આંબલીના બદલે તુલસી દેખાય છે. હદ્યમાં શાંતિ થઈ. આશ્ર્ય પામી ગયાં. ભાભી બે હાથ જોડી કહે છે...

“તમારી માચા બહુ બળવાન છે. મને ધુંચવી નાખી, મારા દેખતાં આંબલીનાં વૃક્ષની ડાળખી રોપી. અને તેમાંથી તમે તુલસી બનાવી દીધા.” ભાભી માણા લઈને તુલસીને પ્રદક્ષિણા ફરે છે. મને ભગવાને કેવો સુંદર યોગ આપ્યો છે. સાક્ષાત પરમાત્મા મારી સાથે બોલે છે, ફરે છે, જમે છે ને અલૌકિક લીલા કરે છે. અનેક જન્મનાં પુણ્ય હશે જેથી ધનશ્યામ મહારાજ જેવા પરમેશ્વરનાં ભાભી થવાના મને ભાગ્ય મળ્યા છે. ધન્ય ઘડી ધન્ય અવસર. મારો મનુષ્ય જન્મ સરફળ થયો.

ધનશ્યામ મહારાજની અલૌકિક લીલા છે, તે પ્રભુ સમીપે પહોંચવાની નીસરણી છે. માયાની માર ન ખાવી હોય, જન્મ-મરણના ચક્કરમાં ન ફરવું હોય તો પ્રભુનું શરણું સ્વીકારી લ્યો. ભગવાનના ગુણ મંગળકારી છે. મંગળ કરનારા છે. પ્રભુનું બોલવું મંગલ, ચાલવું મંગલ, હસવું મંગલ, લીલા મંગલ, ભગવાનનું સમગ્ર સ્વરૂપ મંગલ છે... કલ્યવૃક્ષની છાયામાં જે બેઠા હોય, તે જે ચિંતવે તે તેને મળે છે. આ ધનશ્યામ લીલા અલૌકિક કલ્યવૃક્ષ છે. જે કાંઈ શુભ સંકલ્પ હોય તે સરફળ થાય છે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીઓ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે બેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધાણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥

દુર્ગા કાલાંગા કાળા

નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૩૬

- ૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
- ૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
- ૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
- ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
- ૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જીઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૩૬) મારો ચરણ ભરાબર પકડો.

સ્વામિનારાયણ હરે..

એક વખત ધનશ્યામ મહારાજ બાળમિત્રોની સાથે ખાંપા તલાવડી ગયા.
ત્યાં મહુડાનું મોઢું ને ઊંચું એક વૃક્ષ હતું. તેના ઉપર ધનશ્યામ તથા બાળમિત્રો
ફિટાફિટ ચડી ગયા. સારા સારા ફળ જમે ને કિલકિલાટ કરે... તેમાં સર્જુપ્રસાદ
નાનો હતો... વૃક્ષ ઉપર ચડાતું નથી... નીચે ઊભો ઊભો રહે છે. “ધનશ્યામભાઈ,
મારાથી ચડાતું નથી. મને જમવા માટે ફળ આપોને...” ધનશ્યામ

જે સંતને પજ્વે, દુઃખ આપે, એની વેળા વળતી નથી.

મહારાજ બોલ્યા, “તેમાં રડવાનું ન હોય... મારા મિત્ર કાંઈ ઢીલા પોચા ન હોય. શુરવીર હોય ને તું શા માટે રડે છે? હમણાંજ તને વૃક્ષ ઉપર ચડાવી દઉં છું.”

ધનશ્યામ મહારાજ મધુવૃક્ષની ડાળખી પર બેઠા બેઠા ચરણ લાંબો કર્યો. “સર્જુપ્રસાદ... મારો ચરણ બરાબર પકડજો.” સર્જુપ્રસાદે બરાબર પ્રભુનો ચરણ પકડ્યો.

ધનશ્યામ મહારાજ જેમ કુલ ઊંચું કરે તેમ અધ્યર ઝાડ ઉપર સર્જુપ્રસાદને ચડાવી દીધો. સર્જુપ્રસાદ રાજ રાજ થઈ ગયો. ઝાડ ઉપર બેસવાની મજા આવે છે. સર્જુપ્રસાદ કહે છે, “ધનશ્યામભાઈ, મિત્ર તારા જેવા જોઈએ.” પ્રભુ બોલ્યા, “મારા ચરણ બરાબર રીતે પકડે છે તેને હું અક્ષરધામ સુધી પહોંચાડી દઉં છું... એટલે સમગ્ર જીવન મારા ચરણો સમર્પિત કરે છે... મને જે ભક્ત ભૂલતો નથી તેને હું ક્યારેય ભૂલવાનો નથી.”

એક પછી એક બાલમિત્રો ઝાડ પરથી ઉત્તરીને ઘેર ચાલ્યા ગયા. બાલ ધનશ્યામ ધીરેથી હેઠે ઉત્તર્યા, પરંતુ સર્જુપ્રસાદથી નીચે ઉત્તરાનું નથી. ડાળ પકડીને બેઠો બેઠો રડે છે... “ધનશ્યામભાઈ, મને નીચે ઉત્તરારો.” તે વખતે મોતીરવાડી આવ્યા... બોલ્યા, “ધનશ્યામ! સર્જુપ્રસાદને કોણો ઝાડ ઉપર ચડાવ્યા છે? પડશે તો વાગી જશે.” વેણીરામે કહ્યું, “ધનશ્યામ ભાઈએ પોતાનો પગ લાંબો કરીને ઉપર લઈ લીધો છે ને હવે ઉત્તરતા નથી.” મોતીરામ આંખ લાલ કરી બોલ્યા, “જીલદી નીચે ઉત્તરારો... નહિંતર પડી જશે. તમારા ઉપર બાનુ આવશે...”

હાથ લાંબો કરી કુલ ઉત્તરે તેમ ધનશ્યામ મહારાજે સર્જુપ્રસાદને વૃક્ષથી નીચે ઉતારી લીધો. આવું ઐશ્વર્ય જોઈ મોતીરામ બે હાથ જોડી માફી માગે છે. “મારા અપરાધને ક્ષમા કરો. આપ તો સાક્ષાત પુરુષોત્તમ નારાયણ છો. તમારા હાથ લાંબા છે...” ધ્યાન રાખજો... આપણો આ લોકમાં ભજન ભક્તિ, પૂજા પાઠ, સત્સંગ સમૈયા, કથા કીર્તન, દાન પુણ્ય વિગેરે સત્કર્મરૂપી કર્માણી કરવા આવ્યા છીએ.

આપણો આ જગતમાં કે વ્યવહારમાં લાંબા થાવા નથી આવ્યા, પણ આપણો જગતમાંથી દુંકા થઈ ભગવાનમાં જોડાવા આવ્યા છીએ. બહારવૃત્તિ વાળાને જગતમાં જોડાવું ગમે છે. અંતરવૃત્તિ વાળાને ભગવાનમાં જોડાવું ગમે છે.

દુર્ગ સ્ટાર્ટાઉન્ટ સારાની

મોટર ગાડી, બાગ બળીયા, વસ્ત્ર આભૂષણા, ધન-સંપત્તિ વિજેરે જેની પાસે હોય તે ભાગ્યશાળી નથી. એ તો આ લોકની નાશવંત સંપત્તિ છે. ખરો ભાગ્યશાળી તો તે છે જેને ઘનશ્યામ મહારાજામાં પ્રેમ છે તે... માટે ગાફલતા મેલીને હરિ સ્મરણ કરવું. આ વાત આજ સમજો કે હજાર જન્મ બાદ સમજો પણ હરિભજન તો કરવું જ પડશે. એજ આ કથાનો સાર છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા વાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચોષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૩૭

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....

શિક્ષામા એટલે જન્મથી માંડીને ભરણ સુધીનો કેળવાણી,
શિસ્ત, વાતાવરણ અને સંસ્કૃતિનો સરવાળો.

૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણિ.....
 ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
 ૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

વજુભાઇની નિષાની પરીક્ષા.

સ્વામિનારાયણ હરે..

મહેસાણા જીલ્લામાં ગામ વિજાપુરમાં એક લાલજી નામે સરકારી સુખો હતો. મહાદુષ અને નિર્દય હતો. સત્સંગીઓનું હંમેશા દ્રોહ કરતો. હરિભક્તોને વગર વાંકે દુઃખી કરતો. સત્તાનું અતિ અભિમાન હતું. મદથી વારંવાર કહેતો, “સ્વામિનારાયણ અહિં આવે તો પકડીને જેલમાં પૂરી દઈશ.”

વિજાપુરમાં સથવારા જ્ઞાતિના પરમ ભક્ત વજુભા ચુસ્ત સત્સંગી હતા. યથાર્થ નિયમ ધર્મનું પાલન કરે અને અખંડ પ્રભુનું સ્મરણ કરે. એક વખત લાલજી સુખો વજુભાને ઘરે આવ્યો અને અહંકારથી બોલ્યો, “હું સ્વામિનારાયણને ચોક્કસ જેલમાં પૂરીશ!” ત્યારે વજુભાએ કહ્યું, “તમે સ્વામિનારાયણ ભગવાનની સાથે દ્વેષ રાખો છો તે સારું નથી. સત્સંગીને દુઃખી કરો છો તો જમપુરીમાં જાશો અને જમના માર ખાશો. ત્યારે ખબર પડશો. માટે મારું કહ્યું માનો અને પ્રભુને શરણે થઈ જાવ.”

લાલજી સુખાએ કહ્યું, “જગતમાં જમપુરી છે જ નહિ. તમારા સ્વામિનારાયણવાળાએ જમપુરી ઉભી કરી છે. વજુભા સાંભળો, તમારા સ્વામિનારાયણ સાચા હોય તો તારા ધર સામે પીપળો, કૂવો અને તુલસી કચારો છે તે કૂવાને એક બાજુ કરી દે. અને પીપળો અને તુલસી કયારો. તે

દુર્દ્રષ્ટ ક્ષાત્રાંબ્રે ક્ષાત્રા॥

કૂવાને ઉપાડીને એક બાજુ કરી દે. અને પીપળો અને તુલસી ક્યારો બે લેગા કરી દે. તો હું સ્વામિનારાયણને સાચા માનું.”

વજુબાઈ કહ્યું, “તમારા કંધ્યા પ્રમાણે કદાચ ભગવાન કરી દે છતાં પણ પ્રગટ ભગવાનને ઓળખવા બહુ કઠણ છે.” આટલું કહી સુખો ચાલ્યો ગયો. વજુબા બહુ દ્યાળું હતાં. વજુબાનું ધર એટલે સાધુ બાવાને વિશ્રાંતિનું સ્થાન. ગમે તે બાવા આવે તેને પોતાને ઘેર ઉતારે. એક વખત રામદાસજીબાઈ વજુબાને ઘેર આવ્યા અને વાત કરી, “જે બાવા સ્ત્રી ધનમાં આસક્ત હોય, ફેલ ફિતુર ને જંત્રમંત્ર કરતા હોય, કામી કોધી સ્વાર્થી હોય તેવા બાવાને ઉતારો અપાય નહિ. તેને જમાડવાથી પુષ્ય થાય નહિ. એક સ્વામિનારાયણ ભગવાનની દઢ નિષ્ઠા રાખવી.”

એક વખત સ્વામિનારાયણ ભગવાન બાવાના વેશે વજુબાની પરીક્ષા લેવા આવ્યા. સાથે મુર્કુંદ બ્રહ્મચારી છે. “દ્વારિકાધીશકી જ્યા!” કહીને ઓસરીમાં આવીને બેઠા. વજુબા બોલ્યા, “બાવાજી, છાનામાના ધરમાં બેસી ગયા? તમે કોણ છો?” બાવારૂપે ભગવાન બોલ્યા, “બાઈ, હમ તીર્થવાસી ફીરતા રામભાવા લોગ હે. દ્વારિકા જાતે હે. ઓર બહોત ભૂખ લગી હે, ઇસલીયે તેરા ભક્તનામ સુનકે ધધર આચા હું. કુછ ભોજન હો તો દે. ભગવાન તેરા કલ્યાણ કરેંગા.”

વજુબા બોલ્યા, “ગામમાંથી લોટ માગીને ધર્મશાળામાં જઈને રોટલા બનાવીને ખાજો. અહિ કાંઈ નહિ મળો.” બાવારૂપે ભગવાન બોલ્યા, “મૈયા, અબ સાંજકા સમય હૈ. હમ ક્રીધર જાયે? તૈયાર ભોજન હો તો હમકો ખીલાદે. હમ તુમકો આશીર્વાદ દેંગે. ઓર તેરી જ્ય બોલેંગે.” વજુબા કહ્યું, “મારે તમારા આશીર્વાદની કાંઈ જરૂર નથી. હું જ્યારથી સત્સંગી થઈ છું ત્યારથી મારી જ્ય બોલાઈ ગઈ છે. તમારા જેવા રખડતા બાવા ઠગીને ગામોગામ ભીખ માંગતા ફરે છે. જો સાચા બાવા હો તો પ્રગટ પુરુષોત્તમ સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો આશરો કરો.”

“ભગવાનનો આશરો કરશો તો અત્ર વન્ન સુખેથી મળશો. સાથોસાથ ભુક્તિ અને મુક્તિ પણ મળશે.” વજુબાને ખબર નથી કે બાવાને રૂપે મારે ઘેર ભગવાન પધાર્યા છે. બાવારૂપે ભગવાન બોલ્યા, “મૈયા, તુમ બડી ધર્મનિષ્ઠ હો. સ્વામિનારાયણ બડા ઠોગી ઓર પાખંડી હે. ભગવાન બનકર સબકુ ઠગતે હે. તુમ

જે દ્યાવાન છે તે જ કીર્તિવાન થઈ શકે છે, બીજા નહિ.

ઉનકું કયા ગુરુ કીયા ? પંડિત કહેતે હૈ, કલિયુગમે ભગવાનના અવતાર નહિ હોતા.” વજુબા ખીજાઈનો બોલ્યા, “ઉઠ અહિંથી, નીકળ બહાર! મારા સ્વામિનારાયણ ભગવાનને ઠગારા કહેનાર તું કોણ ? ઉપાડ તારો લબાચો નહિંતર બહાર ફેંકી દઈશ! આ જગતમાં તારા જેવા ઘણા બાવા રખે છે.” “મૈયા, હમારા જેસા કોઇ બાવા આયેંગા નહિ. ઓર તુમકો મિલેગી ભી નહિ. હમતો તેરા પૂર્ણેકા મોક્ષ કરે એસા બાવા હૈ.” વજુબા બોલ્યા, “મને સ્વામિનારાયણ ભગવાન મળ્યા છે ત્યારથી મારો મોક્ષ થઈ ગયો છે. તું જો મારા પ્રભુની નિંદા કરીશ તો ધૂટે હાથે મારીશ!” બાવારુપે પ્રભુ કહે છે, “મૈયા, તેરા સ્વામિનારાયણ તુમકો કુચ્છ ચમત્કાર દીખાયા હૈ? દેખ, હમારી પાસ જંગલકી જરીબુઝી હૈ. ત્રાંબેકા સોના બના દેતા હૈ. ઘરમે ત્રાંબેકે પાત્ર હો તો લાવ. હમ સોને કા ટેગે. ઉઠ મૈયા. ત્રાંબેકો પાત્ર લાવ. હમારી સરચાઈ ઓર જુઠાઈકી પરીક્ષા તો કરલે. જો સોના બન જાવે તો હમકુ ગાંજા ભાંગ દેન. ઉસસે બડા પુણ્ય હોગા.”

વજુબાઈ ખીજાઈને બોલ્યા, “અત્યા બાવલા! મને ભગવાન ભૂલાવવા માટે આવ્યો છે ? નીકળ બહાર! સાધુ થઈને ગાંજો ને ભાંગ માગો છે ? મારા પતિને ખબર પડશે તો ધક્કા મારીને તમે બહાર કાઢશો! માટે ગામમાં ચાલ્યો જા. અમારા સ્વામિનારાયણ ભગવાન શિરને સાટે છે. અમે તેમના આશ્રિત છીએ.”

બાવારુપે પ્રભુ કહે છે, “કુચ્છ ભોજન દે દે તો રાતભર અભી રહેંગે. સવારમેં ચલા જાઉંગા.” “ભલે, તો છાનામાના પડી રહો. જો મારા સ્વામિનારાયણ ભગવાનની નિંદા કરીશ તો કાઢી મૂકીશ. અત્યારે ભોજન નથી. છાનામાના સૂઈ જાવ!” પ્રભુ કહે છે, “અરે માધ, કાંઈકું જુદ બોલતી હૈ? દેખ, તેરે દેવધરમેં, સિક્કેમેં, એક ડલભામેં મગજકા ૧૮ લડુ હૈ. વો લડુ મરેકો ખીલા દે. તેરા કલ્યાણ હોગા.”

વજુબા કહે છે, “આ લાડવા તો પૂજા વખતે મારા પ્રભુને જમાડવા માટે રાખ્યા છે. એ તમને ન અપાય.” પ્રભુ બાવારુપે કહે છે, “હમકો તેરા ભગવાન માનકર લડુ દે હે.” વજુબા વિચાર કરે છે, “બાવો બહુ ચમત્કારી લાગે છે. ડબ્બામાં ૧૮ લાડવા છે તેની તેને કેમ ખબર પડી? હશે... બીજા બાવા કરતાં આ બાવો ઠીક લાગે છે. પણ એ ભૂખ્યો છે તો ભૂખ્યાને જમાડવામાં પુણ્ય થાય છે.

દુર્ગ કૃતકાંબી કારણી

અને એ સૌનો ધર્મ છે.” એમ જાહીને ૭-૮ લાડુ અને કેરીનું અથાષું થાળીમાં રાખીને બાવાને આપ્યું. “લ્યો બાવાજી, જમો.”

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ ટીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજામે;.....

ભક્તચિંતામણિ ગાયન -ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૩૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

અંત સમય સુધારવો હોય તો પ્રતિક્ષાજાને સુધારીએ.

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૩૮) બાવારૂપે પ્રભુ પદ્ધાર્ય.

સ્વામિનારાયણ હારે..

શ્રીજ મહારાજ અને મુકુંદ બ્રહ્મચારી ભૂખ્યા હતા. તે નિરાંતે ભોજન જમ્યા. વજુભાએ કહ્યું, “આજની રાત ભલે અહિં રહો. કાલે જ્યાં જવું હોય ત્યાં ચાલ્યા જજો.” બાવારૂપે પ્રભુ બોલ્યા, “મૈયા, એક ખટીયા છે.” “અલ્યા, બાવો થયો છે ને ખાટલા ઉપર સૂવું છે? મારા ઘરમાં ખાટલો નથી! ધરતી ઉપર છાનામાના સૂઈ જાવ!” બાવો કહે છે, “મૈયા, તુમ સ્વામિનારાયણ ભગવાનની ભક્ત હો તો કાયકું જુઠ બોલતી હૈ? દેખ, તેરે ઓરડેમેં, એક ખુન્નેમેં નયા રગીન પટીસે ભરેલ એક પલંગ હૈ. વો મેરેકું દે દો.”

વજુભા બોલ્યા, “એ ખાટલો તમને અપાય નહિ. એ તો મારા સ્વામિનારાયણ ભગવાન માટે રાખ્યો છે. મારા ઘેર પદ્ધારશે ત્યારે તે ખાટલા ઉપર પદ્ધરાવીને પૂજા કરીશ. તેથી તે ખાટલો તમને અપાય નહિ.” બાવાજી બોલ્યા, “તુમ હમકો સ્વામિનારાયણ ભગવાન માનકર પલંગ બીજાઈ છે. ઔર નયા ગોદડે પાથર છે. ભગવાન તેરા કલ્યાણ કરેંગે.” “અલ્યા બાવલા! મારા ઘરે નવું ગોદડું નથી તો તને હું શું આપું?” બાવારૂપે પ્રભુ કહે છે, “માઈ, તુમ સ્વામિનારાયણની ભક્ત હો ઔર અસત્યસે ડરતી નહિ હૈ? જુઠ બોલનેમેં બડા પાપ લગેગા. મૈયા, તેરા સ્વામિનારાયણ ભગવાન ઔર હમ અલગ નહિ હે. ખટીયા પર ગોદડું હે વો દે દો.”

વજુભાને થયું કે આ બાવો અંતર્યાર્મી લાગે છે. એને જોઈને મારું અંતર હરે છે. પછી નવો ખાટલો અને નવી ગોદડી પાથરી દીધી. “લ્યો બાવાજી, ખાટલા

દુર્દ્રષ્ટાંગ સાર્વા

ઉપર સૂઈ જાવ.” બાવારૂપે પ્રભુ પલંગ ઉપર પોઢી ગયા અને મુકુંદ બ્રહ્મચારી હાથનું ઓશીકું કરીને પ્રભુના પલંગની બાજુમાં જમીન ઉપર સૂઈ ગયા. વજ્ઞબા ઘરનો દરવાજો બંધ કરીને સૂતા પણ ઊંઘ આવતી નથી. અંતરમાં બાવારૂપે ભગવાન દેખાયા કરે છે. તેથી ઉઠી ઉઠીને વારંવાર બારણામાંથી જોયા કરે.

બાવારૂપે પ્રભુએ સૂતાં સૂતાં ધીરે ધીરે ચરણ લંબાવીને પીપળાના વૃક્ષને તુલસી ક્યારા પાસે ખસેડીને કરી દીધો. અને કૂવાને એક બાજુ મૂકી દીધું. લાંબા ચરણ જોઈ વજ્ઞબાને થયું, “ઓહોહો! બાવો છે તે ચમત્કારી. આટલો લાંબો ચરણ કોઈનો હોય નહિ. જે હશે તે. કાલે વાત.” વહેલી સવારે પ્રભુ અને મુકુંદ બ્રહ્મચારી ચાલતા થઈ ગયા. વજ્ઞબાએ સવારે જોયું તો પીપળો અને તુલસી ક્યારો સાથે થઈ ગયા અને કૂવો ખસી ગયો છે. આવું અલૌકિક ચરિત્ર જોઈ નક્કી થઈ ગયું કે ભગવાન સિવાય આવું કોઈ કાર્ય કરી શકે નહિ. બાવાને જોઈને મને અંતરમાંથી હેત વધતું હતું. સારું થયું કે મારે ઘેર જમવા આવ્યા.

મેં સૂવા માટે ખાટલો અને ગોદું આપ્યું તેથી અંતરમાં શાંતિ થાય છે. જો કાંઈપણ ન આપ્યું હોત તો જુંદગીભર પસ્તાવો થાત કે મેં કાંઈ આપ્યું નહિ. ભગવાન ખૂદ પોતે બાવારૂપે વજ્ઞબાની નિષા ડગાવવાનો ઘણો પ્રયાસ કર્યો પણ વજ્ઞબા નિષામાંથી જરાય ડગ્યા નહિ.

લાલજીસુભાને આ વાતની ખબર પડી તેથી તે પણ આશ્ર્ય પામી ગયો. સમય જતાં વજ્ઞબા ગઢપુર પહેલી વખત આવ્યાં. નીરઝી નીરઝીને પ્રભુજીનાં દર્શન કરે છે. શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા, “વજ્ઞબા, ઓળખાણ પડે છે? જે ચરણ અહિ રાતે પીપળે અડ્યા હતા અને પાંચ હાથનું પીપળાનું વૃક્ષ ખસી ગયું. તે આ ચરણ છે. યાદ આવે છે. એ વાતનો ખ્યાલ કરો તો ખબર પડશે.”

વજ્ઞબા નમ્રતા પુર્વક હાથ જોડીન બોલ્યાં, “હે મહારાજ, મને માફ કરો. મારાથી વધઘટ બોલાઈ ગયું છે. મને ગાંડીને કાંઈ ખબર પડી નહિ.” શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા, “અમે તમારી પરીક્ષા લેવા આવ્યા હતા કે તમે નિશ્ચયમાંથી ડગો છો કે નહિ. પણ તમે સાચા નિષાવાન છો. તમે પરીક્ષામાં પાસ થયા. તમે પાકા સત્સંગી છો.”

તુટી ગયેલા બંધ ફરી યાણી શકાય તો સંબંધો કેમ નહિ !

સર્વે સાથે મળીને બોલાયું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિયેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ હુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૩૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણ વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

દુર્ગ ક્ષત્રિયાંનો ક્ષાત્રી

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૩૬) ગોપાળયોગીને પ્રભુનો મેળાપ.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રી નીલકંઠ વર્ણી વનમાં ફરતા ફરતા નેપાળ પ્રદેશમાં ઘાટા વનમાં પ્રવેશ કર્યો. ત્યાં વડના વૃક્ષ નીચે એક યોગીને જોયા. તરત પ્રભુ તે યોગી પાસે આવ્યા. બે હાથ જોડી નમસ્કાર કર્યો. આખા જગતનો માલિક છતાં વિવેક બતાવતા અને શીખવવા માટે આપણાને સાવધાન કરે છે કે તમને કોઈ સંત, યોગી, પતિ મળે તો નમસ્કાર કરજો. આ યોગીનું નામ શું છે ?

ગોપાળયોગી ગીતાણી વાંચે છે. પ્રભુને જોયા. ચાર આંખ લેગી થઈ ત્યાં વૃત્તિ મંડી ખેચાવા. જેમ લોહચુંબક લોઢાને ખેંચે, વૃત્તિ ખેંચાવા લાગી છે ત્યાંય, નીલકંઠના સ્વરૂપમાંય. જેમ સ્નેહી અરસ પરસ મળે અને હદ્યે લગાડીને પ્રેમ વ્યક્ત કરે તેમ આજે નીલકંઠ વર્ણી અને ગોપાળયોગી બાથમાં લઈને ભેટ્યા. ગોપાળયોગી ઓળખી ગયા. આખી જિંદગી હું જેનું સ્મરણ કરું છું તે આ પોતે નીલકંઠ વર્ણી છે.

મારી વૃત્તિ ભગવાન સિવાય ક્યાંય ખેંચાય નહિ. પુરુષોત્તમ નારાયણને ઓળખી ગયા. “હે પ્રભુ! તમે મારો ઉધ્ઘાર કરવા અહીં આવ્યા છો. બાકી આ વનમાં કોઈ આવી શકે નહિ. ભયંકર હિંસક પ્રાણી ફરે છે.” પ્રભુ કહે છે, “મને અષ્ટાંગયોગ શીખવાડો.” ગુરુ ગોપાળયોગી એક વાર શીખવાડે તરત પ્રભુને યાદ રહી જાય. અષ્ટાંગયોગ કેને કહેવાય ? યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયમ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન.... આ સાત અંગ જ્યારે સિધ્ય થાય ત્યારે આપો આપ સમાધિ થઈ જાય. સાકાર ઉપાસના વાળા હોય તો ભગવાનના સાક્ષાત્ દર્શન થાય અને જો નિરાકાર માનતા હોય તો ફક્ત તેજનું પૂંજ દેખાય પણ ભગવાનનાં દર્શન થાય નહિ. આને કહેવાય અષ્ટાંગયોગ.

પ્રભુ યોગકળાના નિધિ છે. પ્રભુ કહે છે, “તમે ફક્ત તેજનાં દર્શન કરો છો. તેજની સાથે પરબ્રહ્મનો સાક્ષાત્કાર કરો. સાકાર સ્વરૂપનું ધ્યાન કરો.” પ્રભુએ

સો હાથથી સંગ્રહ કરો ને હજાર હાથથી દાન કરો.

સોમેથી ગોપાળયોગીને યોગ શીખવાડ્યો છે. કુજર, ધોતી, નેતિ, બસ્તિ એવી યોગક્રિયા પ્રભુ ત્યાં શીખ્યા છે. ગોવાળ ગાયોની સાથે ત્યો રહેતા હતા. કાંટાની મોટી વાડ કરી તેમાં ગાયોને રાખતા, પણ હિંસક સિંહ ત્યાં આવે ને ગાયોને મારી નાખે. ગોવાળ પ્રભુ પાસે આવ્યા વાત કરી સંભળાવી. “હે બાલાયોગી! અમારી ગાયોનું રક્ષણ થાય તેમ કરો તો સારું થાય. અમારાથી ગૌહત્યા થતી જોવાતી નથી. તમે ગૌધ્રાલાણ પ્રતિપાળ છો. જે ધારો તે કરી શકો છો.” પ્રભુએ કહ્યું, “તમે ચિંતા ન કરો.” પ્રભુએ હાથમાં શંખ લીધો અને જોરથી વગાડ્યો. શંખનો શબ્દ જેટલા પ્રદેશમાં સંભળાયો તેટલા પ્રદેશમાં હિંસક પ્રાણીઓ આવી શકતા નહિ. રામચંદ્રજીના ભાઈ લક્ષ્મણ તેની રેખામાં અસુર પ્રવેશ કરી શકે નહિ અને નીલકંઠજીની શંખની રેખામાં હિંસક પ્રાણી પ્રવેશ કરી શકે નહિ. ગોવાળીયા રાજુ રાજુ થઈ ગયા. દરરોજ ગાયોનું દૂધ લાવીને પ્રભુને અર્પણ કરે.

અમુક શાસ્ત્રમાં લાઘું છે કે ગોપાળયોગીએ શંખ વગાડ્યો હતો. અમુક શાસ્ત્રમાં નીલકંઠવર્ણીએ શંખ વગાડ્યો હતો આવો ઉલ્લેખ છે.

ધ્યાન કરતાં કરતાં ગોપાળયોગીની વૃત્તિ ભગવાનમાં ચોંટી ગઈ. દેહની સ્મૃતિ ભૂલ્યા અને સમાધિમાં સાક્ષાત્ ભગવાનનાં દિવ્ય સ્વરૂપે દર્શન થયાં. આનંદ મળન થઈ દેહમાંથી વૃત્તિ તોડી ભગવાનના ધામમાં સિધ્યાવી ગયા. ભગવાને ગોપાળયોગીની ઉત્તરક્રિયા કરી. એવી રીતે ભગવાન નીલકંઠ વર્ણી ગોપાળયોગી પાસે બાર મહિના રહ્યા છે.

આપણને એમ થાય કે નીલકંઠ વર્ણી ગોપાળયોગી પાસે અષ્ટાંગયોગ શીખ્યા હતા પણ આખરે ગોપાળયોગી યોગની કળા નીલકંઠ વર્ણીના ચરણોમાં સમર્પિત કરી છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ્ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

દુર્ગ કૃતકાંબી કારણ

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોધા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૪૦

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણ વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૪૦) પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષ માંસ ભક્તાણ

સ્વામિનારાયણ હરે..

ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે જગતના માનવ જીવોને જીવન જીવવાની
 જરીબુટી જેવો મહાન ગ્રંથ શિક્ષાપત્રી આપ્યો છે. તેમાં શ્લોક ૧૫ માં જણાવ્યું છે

સજી કરવાની સત્તા અને ક્ષમતા હોવા
 છતાં સજી ન કરવી એ સાચી ક્ષમા છે.

કે, “જે માંસ છે તે યજાનું શોષ હોય તો આપત્કાળમાં પણ કયારેય ન ખાવું”

આ આજીએ શ્રીહરિએ અહિસાનો ધર્મોપદેશ કરેલો છે. અને પોતાના આશ્રિતોને હિંસા કરવાથી દૂર રહેવા આદેશ કરેલો છે. શાસ્ત્રોમાં પણ અહિસાને પરમ પવિત્ર ધર્મ માનવામાં આવે છે.

“જેવો આહાર તેવો ઓડકાર” તે ન્યાયે માણસ જે ખોરાક ખાય છે તેની અસર તેની વાણી, વિચાર અને વર્તન પર અસર થયા વગર રહેતી નથી.

તેથી જે કોઈ વિધર્માઓ ધર્મના નામે હિંસામય યજો કરે તેની પ્રસાદીના ભાગરૂપે પણ માંસ ન ખવાય તેમ શ્રીહરિની આજી છે. માંસ ખાવાને પાપ ગણવામાં આવે છે.

આજે જે પ્રાણીઓનું માંસ ખાવામાં આવે છે તે પ્રાણીઓ પરલોકમાં જે તે જીવનું માંસ ખાશે તેવું શાસ્ત્ર કથિત વાત છે. તેથી મન, વાણી અને કર્મથી માંસ ભક્ષણ ન કરાય.

ભગવાન મનુઃસે કહ્યું છે કે, “માંસ ખાવા અનુમોદન આપનાર, માંસ જૂદુ કરનાર, માંસ માટે પ્રાણીને મારનાર, માંસ વેચનાર, માંસ ખરીદનાર, માંસ લાવનાર, માંસ રાંધનાર અને માંસ ખાનાર બધા પાપના ભાગીદાર બને છે.”

આપણો એ યાદ રાખીએ કે માંસ કાંઈ વૃક્ષ, વેલી કે છોડ ઉપર ઊગતું નથી જ તે ઘાસ, લાકડા કે પથ્થરથી પણ પેદા થતું નથી. પ્રાણીનો વધ કરવાથી જ માંસ ઉત્પન્ન થાય છે તેથી માંસ ખાવામાં દોષ છે.

ધરમાં ખાંડણી, ઘંટી, ચૂલો, પાણીયારું અને સાવરણીના ઉપયોગથી પણ જીવહિંસા થાય છે તે બાબત સાવધાની રાખવી જોઈએ. જે પરોક્ષ રીતે હિંસા થતાં પાપ લાગે છે. વળી છોડાંવાળા, ભીજેલા લીલા શિંગ ધાન્ય ખાવાથી પણ માંસ ભક્ષણનો દોષ લાગે છે તેથી તેનો ત્યાગ કરવો જોઈએ.

સત્સંગીજીવન પ્ર-૧ અ-૧૬ શ્રીરામાનંદસ્વામીએ પણ કયારેય માંસ ભક્ષણ કરવું નહિં એમ જણાવ્યું છે. વળી હરિગીતા સત્સંગીજીવન પ્ર-૧ અ-૩૩ માં પણ શ્રીહરિએ જણાવ્યું છે કે, જે દેવી દેવતાઓને મધમાંસનું નેવેદ્ય થતું હોય

દુર ક્ષત્રાંગે કાળી

અને જુવહિંસા થતી હોય તે દેવી-દેવતાને માનવા નહિં. અને મધ્યમાંસના સંસર્જવાળી વસ્તુઓ પણ ગૃહસ્થ હરિભક્તોએ ત્યાગ કરવો જોઈએ. દેહની તંદુરસ્તી માટે પણ માંસ ખવાય નહિં. તેમજ જે ઔષધિમાં માંસ-દારુ હોય તેનો પણ ઉપયોગ કરવાની શ્રીહરિએ ના પાડી છે.

હવા, પાણી અને ખોરાક એ માનવીની પાયાની જરૂરિયાત છે પણ તે અનાજથી ઉદર પોષણ કરાય પણ માંસ ભક્ષણથી નહિં. શ્રીહરિએ હરિભક્તોને જે પાંચ વર્તમાનનું અવશ્ય પાલન કરવા આજા કરેલી છે તેમાં પણ બીજું વર્તમાન માંસ ન ખાવું તે છે.

સ્વસ્થ જીવન જીવવા માટે મન, વાણી અને બુધ્ય સ્વસ્થ હોવી જરૂરી છે. જે માંસ ભક્ષણથી દુષ્પિત થાય છે. તેથી સાત્ત્વિક આહાર શાકાહાર ને જ પ્રાધાન્ય અપાય. કોઈની દેખાદેખીથી કે વટ પડાવવા માટે કે પોતે સુધરેલા છે, શિક્ષિત છે તેવા બણાગાં ફૂંકવા માટે પણ માંસ ભક્ષણથી દૂર રહેવું જોઈએ. ગાય, ભેંસ, બળદ, ઘોડા વિગેરે પ્રાણીઓ પણ શાકાહારી જ છે તો પછી માણસે શાકાહારી ખોરાક જ ખાવો જોઈએ. કારણ કે માણસ તો બુધ્યિશાળી છે.

માંસાહારથી હાર્ટ એટેક થાય છે, માંસાહારથી આંતરડા અને ક્રીડનીને પણ નુકશાન થાય છે. વળી પ્રાણીઓને જે રોગ હોય તે માંસ ખાનારને થતાં હોય છે. જેમને હાયપર ટેન્સન-લકવાની બિમારીથી દૂર રહેવું હોય તેમણે માંસ ભક્ષણથી દૂર રહેવું જોઈએ.

માંસાહારથી થતાં રોગથી મુક્તિ મેળવવા માટે આજે વૈશ્વિક સ્તરે પણ શાકાહારનો વ્યાપ વધતો જાય છે તે જાણવું જરૂરી છે. માંસ ન ખાવાની જ્યારે આપણે વાત કરીએ છીએ ત્યારે ઈંડા પણ ખાવાથી દૂર રહેવું જોઈએ.

માંસાહારને કારણો પર્યાવરણને પણ ઘણું નુકશાન થાય છે. સ્થળ સંકોચને લીધે તેની વિસ્તુત ચર્ચા અત્રે અપ્રસ્તુત છે.

આહાર, વિચાર અને વ્યવહારને જો શુધ્ય રાખવા હશે તો આજે નહિં તો આવતી કાલે પણ માંસભક્ષણથી દૂર રહેવું જ પડશે. ટૂંકમાં માંસાહાર કોઈપણ સંજોગોમાં કયારેય ન કરવો તેવી શ્રીહરિની આજા છે તેનું પાલન કરીએ.

**શંકાથી શંકાસોનો ગુણાકાર થાય છે અને
જ્વાખમાં વિનાશ જ આવે છે.**

રસોઈમાં વપરાતા મસાલાઓમાં પણ નાની નાની જીવાતો જોવા મળે છે તેથી તેનું ધ્યાન રાખવું જરૂરી છે. જલેબી, સાટા તેમજ બેકરીમાં બનતી બિસ્કીટ, કેક અને ચોકલેટ પણ ક્યારેક શાકાહારી હોતી નથી તેનું જાણપણું રાખવું. આઇસ્ક્રીમમાં વપરાતું જીલેટીન નામનો પદાર્થ પણ પ્રાણીના આંતરડામાંથી બને છે. તેથી તે ન ખવાય. આજે જગતમાં માંસાહારનો વ્યાપ કેટલાંક સ્થળે વધતો જાય છે. જે વિશ્વના ભાવિ માટે ખતરનાક છે. શ્રીહરિ કહે છે કે બજારમાંથી લાવેલા ઘી, દૂધ, તેલ અને પાણી ગાળીને વાપરવા જોઈએ તેમાં પણ સૂક્ષ્મ જીવો હોય છે.

બજારમાંથી ઘેર લાવીને ખાવામાં આવતા પદાર્થોમાં પણ જાણે કે અજાણે માંસ ભક્ષણ થવાનો દોષ રહેલો છે તેથી બજારું ખોરાક ખવાય નહિં.

ભારતીય સંસ્કૃતિ અને હિન્દુ ધર્મના સંપ્રદાયોના સંરક્ષણ અને સંવર્ધન માટે માંસાહારથી દૂર રહેવું જોઈએ પરમ કૃપાળું પરમાત્માએ આપણાં માટે ફળો અનાજ વિપુલ પ્રમાણમાં આપ્યાં છે તો પછી માંસ શા માટે ખાવું ?

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા જ્વાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;
તે વિના કેને ભજાએ રે. તેનો સંગો ૧
સન્મુખ થાતાં શંકા ન કીજે, મર ભાલા તણો મેહ વરસે રે;
હંસ જઈ હરિજનને મળશે, કાચી તે કાચા પડશો રે. તેનો ૨
શૂળી ઉપર શયન કરાવે, તોય સાધુને સંગે રહીએ રે;
દુરીજન લોક દુર્ભાષણ બોલે, તેનું સુખદુઃખ સર્વ સહીએ રે. તેનો ૩
અમૃતપેં આતિ મીઠા મુખથી, હરિનાં ચરિત્ર સુણાવે રે;

દુરીજન હરિજન

ખ્રલા ભવ સનકાદિક જેવા, જેનાં દર્શન કરવાને આવે રે. તેનોઠ ૪
નરક કુંડથી નરસું લાગે, દુરીજનનું મુખ મનમાં રે;
મુક્તાનંદ મગન થઈ માગે, વ્હાતા વાસ દેજો હરિજનમાં રે. તેનોઠ ૫

ભક્તાચિંતામહિણ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષારથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૪૧

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

વિચારોનું અજ્ઞાતુર્ભૂત ભોજનના અજ્ઞાતુર્ભૂત કરતાં
વધારે ખરાખ અને હાનિપ્રદ છે.

કથા-વાત્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૪૧) સંતોના ગુણ ગ્રહણ કરવા.

સ્વામિનારાયણ હરે..

મુક્તાનંદ સ્વામી પુછ્યું કે, કોઈક ભક્ત સત્સંગમાં વધતો જાય છે અને કોઈક ભક્ત સત્સંગમાં ઘટતો જાય છે તેનું શું કારણ છે ? (ગ. પ્ર. પ્ર. પત વચનામૃત) શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા કે, સંતોનો ગુણ લે તે વધતો જાય છે અને સંતોનો અવગુણ લે તે ઘટતો જાય છે.

શ્રીજીમહારાજ આપણને શીખવે છે. જેને સત્સંગમાં આગળ વધવું હોય તેણે બધામાં ગુણ લેતાં શીખવું, અવગુણ ક્યારેય લેવો નહિ. ગુણ લઈએ તો આપણામાં સદ્ગુણો ટકે, ને અવગુણ લે, તો સત્સંગમાંથી પાછો હટતો જાય, વિવેકને પોતાની ભૂલ દેખાય ને અવિવેકને બીજાની જ ભૂલ દેખાય.

ભગવાન સ્વામિનારાયણ એક વખત સંતોની પંક્તિમાં પીરસવા પધાર્યા, બધાને પીરસી દીધું, હતું તે બધું પીરસાઈ ગયું, તેમાં એવું બન્યું કે નિર્મળાનંદ સ્વામી વાંસે રહી ગયા. હવે શું કરવું ? ભોજન ખલાસ થઈ ગયું. સંતો ઊભા થઈ રહ્યા, સંતો કહે કાંઈ વાંધો નહિ, આજે ફળ ફુલ જમી લેશું, શ્રીજીમહારાજ “કહે એમ ન ચાલે,” શ્રીજીએ તુરંત સાદ પાડ્યો, “હે સંતો ! કોઈ જમશો નહિ, એક એક કોળીયો આ નિર્મળાનંદ સ્વામીના પાત્રમાં મુકજો, એ બાકી રહી ગયા છે.”

ઉદાર મનના થઈને અડવું ભોજન ઠલાવી ન દેશો, એક એક કોળીયો બેય સંતોના પાત્રમાં મુકવાનો છે, બે સંતો પંક્તિમાં ફરે બધા સંતો એક એક કોળીયો પાત્રમાં પધરાવે, બીજાનાં પાત્ર અડધાં કે પોણાં ભરેલાં છે, પણ નિર્મળાનંદ સ્વામીનું પાત્ર આખું છલકાઈ ગયું.

શ્રીજીમહારાજે કહ્યું “સંતો ! આ રીતે આપણે બધામાંથી થોડો થોડો ગુણ લેતાં શીખીએ તો પાત્ર છલકાઈ જાય. માનવ માત્રમાં એકાદ ગુણ તો હોય જ છે, દષ્ટિ દિવ્ય હોય, પવિત્ર હોય તો ગુણ દેખાય, યુધિષ્ઠિર રાજાની દષ્ટિ

દ્વારા સ્વામીનારાયણ

ગુણવાન હતી તો એને બધા ગુણવાન દેખાયા. અને દુર્યોધનની દૃષ્ટિ દુષ્પિત હતી તો બધા એને દોષિત દેખાયા.” અમથો ભગવાનના ભક્તનો અવગુણ લેવો નહિ પણ ધર્મ નિયમનું પાલન કરવું.

તમારું કપાળ સાવ કોરું હોય, તિલક ચાંદલો ન કર્યો હોય, કંઈમાં તુલસીની કંઈ ન હોય તો યમદૂતને એમ થાય કે આ ધણી વગરનો ઢોર રખડે છે. તેને પકડીને યમપુરીમાં લઈ જાય. ન ખાવાનું ખાય, દારુ પીવે, એકાદશીના અનાજ ખાય, વ્યબિચાર કરે, ચોરી કરે, મા બાપને દુભાવે, સંત બ્રાહ્મણની આજીવિકા તોડી નાખે, દ્રોહ કરે, વગર વાંકે ગરીબને પજવે, હેરાન કરે, જીવ જંતુને મારે, એવાં મહાપાપ કરે, તેને યમરાજા યમપુરીમાં લઈ જઈને સજા કરે છે. ત્યારે તે કારમી ચીસો પાડે છે, આકંદ કરે છે, મને બચાવો..... મને બચાવો.... પણ ત્યાં કોણ બચાવે ?

આવેંગો જમ આવેંગો હરિ ભજન વિના જમ આવેંગો.

હરિજન દેખકે હાંસી કરત વાંકે, મુખમેં આગ જરાવેંગો. હરિં

ઘણા માણસો ખોટી અવળાઈ કરે... વાતની વાતમાં સંતોની અને ભક્તોની નિંદા કરે, નિંદા એની દાઢે ચડી જાય... ધ્યાન રાખજો, કરેલાં કર્મ ભોગવવાં પડશો, મોઢામાં સળગતા અંગારા નાખશો, ત્યારે ખબર પડશો. અવગુણ લેનારા ખૂબ દુઃખી થાય છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

**માણસ બધું સમજુ શકે છે; પરંતું પોતાનો સ્વભાવ સમજુ
શકતો નથી. એ જીવનની મોટી કરુણા છે.**

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૪૨

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૪૨) ઝાડ પીપળીની રમત

સ્વામિનારાયણ હરે..

એક સમય ધનશ્યામ મહારાજ દહી ભાત જમીને સખા સાથે આંબાવાડીમાં આંબા ઉપર ચઢીને ઝાડપીપળીના રમત રમતા હતા. બપોરનો સમય થયો... છતાં જમવા આવ્યા નહિ. ભક્તિમાતા વાટ જુવે છે. રામપ્રતાપને કહું, “ધનશ્યામને

દુર્દ્રારાણાં કારણ

ખૂબ લાગી હશે. તમે જલદી બોલાવી લાવો.” રામપ્રતાપભાઈ હાથમાં સોટી લઈ ઘનશ્યામ મહારાજને શોધવા જાય છે. નારાયણ સરોવરના કીનારે જોયું... તો ત્યાં ઘનશ્યામ નથી. આગળ ચાલ્યા. મીનસાગરના કાંઠે જોયું તો ત્યાં પણ નથી. વળી આગળ ચાલ્યા. પીરોજપુરની હદમાં ચારે બાજુ જોઈ વજ્યા. ત્યાં પણ નથી. વળી આગળ ચાલ્યા. ખાંપાસરોવર ફરતાં જોયું પણ ઘનશ્યામ મહારાજ ક્યાંય મળ્યા નહિ.

હવે શું કરવું? ભાઈ, ચલાવી ચલાવીને થાકી ગયા. મનમાં વિચાર કરે છે... હવે જો ઘનશ્યામ મળશે તો ચાર સોટીયું મારીશ. મને ચલાવી ચલાવીને થકાવી નાખ્યો. મોટાભાઈને આવતા જોઈને ઘનશ્યામ મહારાજ ફિટાફિટ આંબા ઉપર ચડી ગયા. રામપ્રતાપભાઈ જોરથી હાક મારી... “ખબરદાર! આજ તમને માર્યા વગર નહિ મૂકું... સમયસર જમવા માટે કેમ નથી આવતા?! હું શોધી શોધીને થાકી ગયો.” ઘનશ્યામ મહારાજે આંબા ઉપરથી છલાંગ મારી તે નારાયણ સરોવરના કીનારે આવ્યા... જલદી જલદી ઘરની ઓશરીમાં છાના માના સંતાઈ ગયા. ત્યાં રોસે ભરાણા રામપ્રતાપભાઈ ઘરે આવ્યા... ભાઈને જોયા ને ઘનશ્યામ મંડચા ધૂજવા... ડરી ગયા... હવે ચોક્કસ ભાઈ મને મારશે. ખીજાઈ ગયા છે.

ઘનશ્યામે ઊંચે સ્વરે સાદ કર્યો. “દીદી! ભાઈ મને મારશે!” એમ કહી જલદી જલદી માના ખોળામાં ચૂપાચૂપ બેસી ગયા... ભક્તિમાતા મસ્તક ઉપર હાથ ફેરવતાં બોલ્યા, “બેટા... તમને કોઈ નહિ મારે. શાંતિ રાખો.” માતાજીના ખોળામાં ઘનશ્યામને દીઢા ને ભાઈનો ગુસ્સો ઓસરી ગયો... સુવાસનીબાઈએ કહ્યું, “ચાલો, સૌ ભોજન કરી લ્યો.” સૌ સાથે બેસીને જમ્યા છે... આવી અલોકિક લીલા કરી સૌ ભક્તજનોનાં મન ભગવાનમાં જેંચાઈ જાય છે, તેથી અખંડ ભગવાનનું ચિંતવન થયા કરે છે.

વતનામૃતમાં શ્રી હરિ કહે છે, જેને અંતઃકરણમાં અખંડ ભગવાનનું ચિંતવન થતું હોય અને દેહ મૂકે તો તેને ફરીને ગર્ભવાસમાં જવું પડે નહિ. ભગવાનનું ચિંતવન કરતાં જીવતો હોય તો પણ પરમપદને પામ્યો છે. જેવા શૈતદ્વિમાં નિરશમુક્ત છે તેવો જ એ પણ નિરશમુક્ત થઈ રહ્યો છે.

આપણો દેહની કમાણી ખૂબ કરી. ખૂબ કમાયા. બંગલા બનાવ્યા. દીકરા

અગનિમાં સોનું અને મંદીમાં મિત્રતા પરખાય જાય છે.

દીકરીને ધામધૂમથી પરણાવ્યા. દેશ વિદેશમાં ખૂબ દુઃખ વેઠીને કમાયા. પાછળથી પસ્તાવું ન પડે એ માટે અત્યારથી જ ભગવાનના હુકમને માન આપી સત્સંગ કરો. પૂજા, પાઠ, ધર્મ, દાન, વિગેરે સત્કર્મ કરી જીવનને ધન્ય બનાવો. એજ જીવન જીવ્યાનો મોટો લાભ છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે જેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૪૩

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....

દુર્ગ ક્ષત્રાંગો સ્વામી

૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
 ૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૪૩) લોટાની કોશ સોનાની થદ.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રીજ મહારાજ કરીયાણા પધાર્યા. કાળુ મકવાણાને ઘેર આવીને બેઢા. હાથમાં કોથળો હતો. કાળુ મકવાણા ઘરે હતા. ભગતે કહું, “મહારાજ, દયા કરો, થોડા પૈસા મળો.” શ્રીજ મહારાજ કહે, “લાવ, એક મોટી કોશ લાવ.” ભગતને થયું કે કોશથી મહારાજને શું કરવું હશે? ભગતે કોશ મહારાજને આપી. જ્યાં મહારાજ કોશને અડચા ત્યાં આખી કોશ સોનાની થઈ ગઈ! મોટી કોશ! ૨૫,૦૦૦ નો તોલો. તોલો તોડી નાખે એટલી મોટી કોશ!

ભગત કહે, “મહારાજ, ઓહોહોહોહોહો!” મહારાજ કહે, “ગરીબાઈ ટાળવી છે?” ભગત કહે, “મહારાજ! આટલું બધું?! મારે રાખવું ક્યાં?” મહારાજ કહે, “સોનીને દઈ આવ.” “ભલે.”

કોથળીમાં કોશ ઘાલીને ભાગ્યો. સંતાઈને સોની પાસે આવ્યો. ત્યાં જઈને કહે, “સોની મહારાજ, મારે જરા સોનું તમારે ત્યાં મુક્કવું છે.” સોની મહારાજ કહે, “હા તો મુકોને. લાવ. ક્યાં છે?” કોથળો કાઢ્યો. કોશ કાઢી. સોની મહારાજ કોશ જોઈને કહે “ઓહોહોહોહોહો!” બેભાન થઈ ગયો! કાળુ મકવાણા તો કોશ લઈને ભાગ્યા શ્રીજ મહારાજ પાસે. ભગત શ્રીજ મહારાજને કહે, “મહારાજ, એકને તો લીધો! હવે આને શું કરવું મારે?!” મહારાજ કહે, “લાવ. મુકી દે.”

શંકા ષલોટીંગ પેપર પર પડેલા શાહીના ટીપાની બેઝ
હંદ્યમાં પ્રસરી જાય છે.

આખી કોશ લોઢાની બનાવી દીધી. મહારાજ કહે, “કાળુ! હવે કેમ છે ?” ભગત કહે, “મહારાજ, હવે શાંતિ હો. એકદમ શાંતિ છે.”

ઓલ્યો શ્રીમંત શેઠ ભાનમાં આવી ગયો. શ્રીમંત શેઠને લાખો કરોડો રૂપિયા પણ રાત્રે ઉંઘ ન આવે. આંટા મારે. સામે કાંઠે ગરીબ માણસ. ફાટેલ તુટેલ ખાટલી ઉપર પડ્યો નસકોરાં વગાડે. શેઠને સંભાય. એવડાં નસકોરાં વાગે. દરરોજ આ શેઠ જુઓ. જોતાં, કેવો સૂતો છે! અને હું ૨-૨ ઉંઘની ગોળીઓ લઉં તોય પણ નો ઈફેક્ટ. એટલે એક દિવસ રહેવાણું નહિ. ત્યાં સૂતો હતો ત્યાં આવીને એને જગાડ્યો. શેઠ કહ્યું, “મને ઉંઘ આવતી નથી અને તને ઉંઘ આવે છે એનું રહસ્ય શું ?” ઓલ્યો જાગીને કહે, “તુમકો એ સોના દીયા ઔર હમકો ભગવાને યે સોના દીયા!”

ભક્તો, રૂ.૧૦ સામે મુકો, રૂ.૧૦૦ સામે મુકો, રૂ.૧૦૦૦ સામે મુકો અને જુઓ. ૧૦ માં એક શુન્ય. ૧૦૦ માં ૨ શુન્ય. ૧૦૦૦ માં ૩ શુન્ય. ૧૦,૦૦૦ માં ૪ શુન્ય. ૧,૦૦૦૦૦ માં ૫ શુન્ય. ૧૦૦૦૦૦૦ માં ૬ શુન્ય. ૧૦૦૦૦૦૦૦ માં ૭ શુન્ય. અર્થ શું? સંપત્તિ જેટલી વધે એમ હૈયામાં શુન્યતા વધતી જાય. ખાલી થઈ જાય. પૈસા મોહનો ફાંસલો છે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

દુર્ગ ક્ષાત્રકંબા કારણ

પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૪૪

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૪૪) મહેતાજુને પ્રભુનાં દર્શન થયાં.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રી નીલકંઠ વર્ણી ફરતા ફરતા પીપલાણે પધાર્યા. ન્યાં એક પવિત્ર બ્રાહ્મણ નરસિંહ મહેતા રહેતા હતા. પ્રભુજી તેના આંગણે પધાર્યા. નરસિંહ મહેતાના પુત્ર કલ્યાણજી બહાર ઓટલા ઉપર બેઠા હતા. પ્રભુએ તેમની પાસે બિક્ષા માગી. બાલાયોગીનું તેજસ્વી સ્વરૂપ જોઈ કલ્યાણભાઈનું ચિત ચોંટી ગયું. કેવા અદ્ભુત

મહાનતા કોઈને પણ વામાં નથી
 પાછા પડી ગયેલાને ઊભા કરવામાં છે.

દિવ્ય બ્રહ્મચારી છે! આપણા ઘરનું ભોજન જમે તો આપણું કલ્યાણ થાય. કલ્યાણભાઈ કહે છે...

“યોગીરાજ, અત્યારે તૈયાર રસોઈ નથી. પણ થોડી વાર બેસો તો રસોઈ બનાવીને ગરમા ગરમ ભોજન જમાડીએ.” પ્રભુ બોલ્યા, “અમારે તીર્થ કરવા જવું છે તેથી ઉતાવળ છે. ખોટી થવાય તેમ નથી.” ત્યારે કલ્યાણભાઈએ કહ્યું, “તીર્થના પણ તીર્થરૂપ સંતો છે. કલ્યાણની આશા હોય તો તમે લોજ ગામમાં જાવ. તમામ તીર્થના ફળરૂપ સંતોના દર્શન કરશો તો તમારી યાત્રા સફળ થશે.” આવી રીતે વાત કરે છે ત્યાં અદ્ભુત ચ્યામ્પકાર થયો.

નરસિંહ મહેતા ઘરની ઓસરીમાં બેસીને એકાગ્ર ચિત્તે શાલીગ્રામ ભગવાનની પૂજા કરે છે. ત્યાં શાલીગ્રામમાંથી અપાર તેજના કિરણો નીકળ્યા અને તે તેજ નીલકંઠ વણીમાં સમાઈ ગયું. આવું જોઈ નરસિંહ મહેતા આશ્રમ પામી ગયા. ભવિષ્ય વાણીની વાત યાદ આવી. નરસિંહ મહેતા બાળપણથી પ્રભુની ભક્તિ કરતા. પૂજા, પાઠ, કથા, કીર્તન, જપ, તપ શ્રદ્ધા પુર્વક કરતા. મનમાં પ્રત્યક્ષ ભગવાનનાં દર્શનની ખૂબ ઈચ્છા રહ્યા કરે. ભગવાન મળે તો કૃતાર્થ થઈ જાઉં. ઘરનો ત્યાગ કરી ગિરનાર પર્વત ઉપર ગયા. યોગી, યતિ, બાવાઓ મજ્યા પણ અંતરમાં શાંતિ થઈ નાહિ. અંતરમાં તાપ ટણ્ણા નાહિ. મુંઝાઈ ગયા, હવે શું કરવું?

વિચાર કરે છે, હવે જીવીને હું શું કરું? આત્મધાત કરવાનો વિચાર કરે છે. ત્યારે શું થયું? આકાશવાડી થઈ, “મહેતાજી, ચિંતા ન કરો! તમે રાજ ખુશીથી તમારા ઘેર જાઓ. સાક્ષાત્ પરમેશ્વર તમારા ઘેર પધારશે ને દર્શન દેશો.” આ વાત મહેતાજને યાદ આવી ગઈ. ઘણા વરસોથી ભગવાનની વાટ જોઉં છું. ચોક્કસ મારા આંગણે પ્રભુ પધાર્યા લાગે છે. પુત્ર કલ્યાણજને કહ્યું, “બેટા! તું બાલ બ્રહ્મચારીને શોધવા જા. જ્યાં હોય ત્યાંથી આપણા ઘેર બોલાવી લાવ.”

કલ્યાણજી દોડતા ગયા. પ્રભુને પ્રણામ કરીને કહ્યું, “હે પ્રભુ! તમે પાછા અમારા ઘેર પધારો. મારા પિતાજી વર્ષોથી તમારી વાટ જુઓ છે. એમના મનોરથ પૂરા કરો.” પ્રભુ નરસિંહ મહેતાને ઘેર પધાર્યા. મહેતાજીએ દંડવત્ પ્રણામ કર્યા. આનંદનો પાર ન રહ્યો. પ્રભુએ કહ્યું, “તૈયાર ભોજન હોય તો લાવો.” ત્યારે જુવારનું

દાદ ક્લાસિયલ સ્ટાઇલ

ધાન અને દૂધ આપ્યું. તે પ્રભુ જમે છે ને સામે મહેતાજી બે હાથ જોડી દર્શન કરે છે. હૈયું હરખાય છે. “આજે મારું જીવન કૃતાર્થ થયું!” ચાતક પક્ષી જેમ એક નજરે ચંદ્ર સામે જોઈ રહે તેમ નીરભી નીરભીને દર્શન કરે છે. ત્યાં તેજના અંબાર છૂટ્યા.

પ્રકાશ મધ્યે ચતુર્ભુજ નારાયણનાં દર્શન થયાં. પીળું પિતાંબર, માથે મુગટ, કાને કુંડળ, વૈજ્ઞાની માળા, ચાર હસ્તમાં ચાર આયુધ ધારણ કર્યાં છે. અલોકિક દર્શન થયાં. પછી તે ચતુર્ભુજ સ્વરૂપ નીલકંઠ વર્ણિના શરીરમાં લીન થઈ ગયું. આવું આશ્ર્ય જોઈ મહેતાજી સત્બધ થઈ ગયા. અનેક જન્મથી વિભૂતો થયેલો જીવાત્મા આજે પરમાત્માનાં દર્શન થયાં. ધન્ય ઘડી, ધન્ય અવસર! પ્રભુના ચરણકમળમાં પગે લાગીને પ્રેમનાં અશ્રુથી ભીજવી દીધાં.

પ્રભુએ મહેતાજીના મસ્તાક ઉપર હેતાળ હાથ પધરાવીને કહ્યું, “ભક્તરાજ, હવે અમે જઈએ છીએ. રાજ્યે રજા આપો.” પ્રભુ ચાલતા થયા. મહેતાજ પ્રભુને વળાવવા સાથે જાય છે. ગામના પાદર સુધી ગયા ત્યાં આશ્ર્ય સર્જાયું. તેજ તેજ છવાઈ ગયું.

તેજ મધ્યે દશ અવતારનાં દર્શન થયાં. તે દશ અવતાર નીલકંઠ વર્ણિના સ્વરૂપમાં લીન થઈ ગયા. આવું આશ્ર્ય જોઈ મહેતાજીને પાકો નિશ્ચય થઈ ગયો કે આ બાલાયોગી અવતારના અવતારી છે. પ્રભુએ કહ્યું, “હવે તમે તમારા ધેર જાઓ. અમારે તીર્થ કરવા જતું છે. તમે અમારા સ્વરૂપનું ધ્યાન ભજન કરશો તો સુખી થાશો.”

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

‘જતું કરવું’ એ મંત્ર શાંતિને આમંત્રાણ આપે છે.

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોધા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૪૫

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણ વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૪૫) પ્રભાવિત થયેલા પ્રભાનંદ.

સ્વામિનારાયણ હરે..

ગામ દિવબંદરમાં એક ભાવિક શોઠ રહેતા હતા. સારા પ્રમાણિક અને ભગવદ્ ભક્ત હતા. ભગવાન પર પૂર્ણ શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ હતો. દરેક કીયામાં

દૈવ કૃતકાંબો કૃતા॥

પ્રભુ મારી સાથે છે, એવો ઠેરાવ કરી, અંતરના આનંદથી પ્રભુનું સ્મરણ કરે. એક ક્ષણ પણ ભગવાનને ભૂલતા નથી... મીટ થકી નથી મૂક્તા સુંદર શ્યામ સુજ્ઞાણ, સૂતાં બેઠાં જાગતા ગાય છે પ્રભુના ગુણ.

વહાણવટીનો ધંધો કરે. માલ સામાન વહાણમાં લાવે ને વેપાર કરે. એક વખત કોંમતી માલ વહાણમાં ભરીને દરિયામાં જઈ રહ્યા છે. વહાણમાં બેઠા બેઠા હરિભજન કરે છે. જ્યાં અચાનક જોરદાર વાવાડોંનું ઉપજ્યું. વહાણ મંડયું ધુમરી ખાવા. શેઠ ગમ્ભરાઈ ગયા. નાવિક બોલ્યો, “વહાણ હવે અમારા હાથમાં નથી. ભગવાનના હાથમાં છે. ભગવાની આશા દેખાતી નથી. સૌ સૌના ઈષ્ટદેવ સંભારો.” શેઠ ગમ્ભરાઈ ગયા. હવે શું કરવું? પ્રભુ બચાવે તો સારું નહિંતર આજે મરી જવાના છીએ. આકાશ સામે નજર કરી અને પ્રભુની પ્રાર્થના કરે છે.

“હે પ્રભુ, માલ સામાન સાથે ઉગરી જઈશ, સહીસલામત રહીશ તો અડધો ભાગ દ્વારિકાધીશને અર્પણ કરીશ.” ગદ્યગદ્ય કંઠે હરિને યાદ કરે છે. આંખ આંસુથી ભરાઈ આવી છે. ત્યાં ભગવાન મદદમાં આવી ગયા. ધીરે ધીરે પવન શાંત થઈ ગયો. અને વહાણ વ્યવસ્થિત કીનારે પહોંચી ગયું. શેઠને હદ્યમાં શાંતિ થઈ. “હે પ્રભુ, તમે મને ઉગારી લીધો. તમારા ઉપકારનો કોઈ પાર નથી.”

ભગવાનની કરુણા તો જુઓ. જન્મતા પહેલાં માતાની છાતી દૂધથી ભરી દીધી. ચાવવા માટે દાંત આપ્યા. જમવા માટે અન્ન આપ્યું. પીવા માટે પાણી આપ્યું. મફત પવન આપ્યો. સરસ મજાની બુદ્ધિ આપી. અનેક પ્રકારની ભેટ ભગવાને આપેલી છે. ભગવાને આપણા માટે ધરતી બનાવી, વૃક્ષો બનાવ્યા, બોલવા વાણી આપી. વાણી ન હોત તો શું કરત? જોવા માટે આંખ આપી. સાંભળવા માટે કાન આપ્યાં. જ્યાં નજર જાય ત્યાં ભગવાનના ઉપકારને યાદ કરો. ભગવાનનો ઉપકારનો કોઈ પાર નથી. ભગવાનને ભૂલશો નહિં.

શેઠ માલ મિલ્કત ઘરે લાવ્યા. તેનો વેપાર કર્યો તેમાંથી અડધા પૈસા લઈ માનતા પૂરી કરવા દ્વારિકામાં દ્વારિકાધીશના દર્શન કરવા જાય છે. રસ્તામાં એ વટેમાર્ગને પુછ્યું, “દ્વારિકાનો રસ્તો બતાવો. કઈ બાજુ છે?” વટેમાર્ગ બોલ્યો, “દ્વારિકા પછી જજો. નજીકમાં લોજ ગામ છે, ત્યાં રામાનંદ સ્વામી રહે છે. તે દર્શન કરવા જેવા સમર્થ સંત છે. તેના દર્શન કરી પછી દ્વારિકા જજો.” શેઠે તરત

પૈસાદાર ઘણા મહો છે પાણ સમજાદાર ઓછા મહો છે.

વાત સ્વીકારી લીધી. અને ગામ લોજમાં ગયા. ત્યાં ઉદ્ઘવના અવતાર રામાનંદ સ્વામીનાં દર્શન થયાં. શેઠ પગે લાગીને બેઠા. રામાનંદ સ્વામી કહે છે, “આવો શેઠ, આવો. દિવબંદરથી આવ્યા છો ને? એક બે દિવસ અહિં વિશ્રાંતી કરો અને સુખેથી રહો. વહાણ ઉત્તરી ગયું. માલ મિલકત બચી ગયો તેથી માનતા પૂરી કરવા દ્વારિકા પછી જરૂરો.”

આવી વાત સાંભળી શેઠ આશ્રય પામી ગયા કે મારા જીવનની તમામ બાબત સ્વામીને કેમ બખર પડી ગઈ હશે ?! અંતર્યામી લાગે છે. શેઠ થોડા દિવસ લોજમાં રહ્યા. સંત સમાગમ કરવાથી અધ્યાત્મિક વૃત્તિ જાગૃત થઈ. હૃદયમાં પ્રકાશ થયો. સત્સંગથી રંગાઈ ગયા. રામાનંદ સ્વામી કહે છે, “ભગત, વૃદ્ધાવસ્થા સુખેથી વીંતે તે માટે તમે પરદેશ કમાવા જાઓ છો. બહુ સારી વાત છે. એ પણ કરવું જોઈએ. પણ સાથોસાથ મૃત્યુ પછી પણ સાથે ચાલે એવી કમાડી પણ જરૂર કરજો.”

શેઠ લોજથી ચાલતા થયા. તે દ્વારિકા ગયા. ત્યાં દ્વારિકાધીશને ભેટ અર્પણ કરી. માનતા પૂરી કરી પછી તે પોતાના ગામ દિવબંદર ગયા. ચાર-પાંચ વર્ષ સુધી દિવબંદર રહ્યા પણ મન લોજ ગામના સંતો તરફ ખેંચાયું છે. જલદી જાઉં અને રામાનંદ સ્વામીનાં દર્શન કરું. પગપાળા ચાલતા ગામ લોજમાં આવ્યા. શેઠે કહ્યું, “મને રામાનંદ સ્વામીના દર્શન કરવાં છે. પણ એ તો ભગવાનના ધારમમાં ગયા છે. હવે હું શું કરું ?” ભક્તજનોએ કહ્યું, “ચિંતા ન કરો. એમના સ્થાને હવે સહજાનંદ સ્વામી છે. બહુ પરાકમી અને ઐશ્વર્યવાન છે. ચાલો તેમના દર્શન કરાવું.” સહજાનંદ સ્વામી સભામાં ગાઢી તકીયા ઉપર બીરાજમાન છે. સામે સંતો અને ભક્તો બેઠા છે. અમૃતવચનોનું પાન કરે છે.

ત્યાં શેઠ આવ્યા. મનમાં સંકલ્પ કર્યો કે મારા અંતરની વાત સહજાનંદ સ્વામી જાણી જાય તો હું સાચું માનું. પ્રભુ બોલ્યા, “આવો શેઠજી, આવો. દિવબંદરથી આવો છો ? તમારા મનના સંકલ્પ જાણવા છે ને? એ તો આ બાળક બધું કહેશે.” બાળક બોલ્યો, “શેઠજી, તમારું વહાણ કરિયામાં હાલમડોલ થતું હતું ત્યારે તમે માનતા કરી હતી કે વહાણનો માલ બચી જશે તો અડધો ભાગ ભગવાનને અર્પણ કરીશ. તો માલ બચી ગયો.” આવી વાત સાંભળી શેઠ આશ્રય પામી ગયા.

દ્વાર દ્વારા દ્વારા

શેઠજી બોલ્યા, “હે પ્રભુ, તમે બહુ પ્રતાપી છો. બાળકે મારી મનની વાત કહી દીધી. મને તમારો આશ્રિત કરો અને અખંડ તમારી સેવામાં રાખો. મારે હવે સંસારમાં જવું નથી.” પ્રભુએ વર્તમાન ધરાવી, કંઠી પહેરાવી, ધર્મની રીતભાત શીખવી. ૧૨ મહિના સુધી શેત કપડે પાર્ષ્ફ તરીકે રાખ્યા. પછી સાચા વૈરાગ્યવાળા અને ખરા ખપવાળા જાણીને ભાગવતી દીક્ષા આપી પ્રત્યાંદ સ્વામી નામ ધારણ કરાવ્યું.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર ભતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નાચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૪૬

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
નેત્રો સંસાર ત્વાગ કર્યો છે તેની પાસે ધન ન હોય તે ભૂષણ
છે પાણ ગૃહસ્થને ધન ન હોય તે દૂષણ છે.

૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણિ.....
 ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
 ૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર યરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચયરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૪૬) મોક્ષનો દ્વાર સંત સમાગમ કરવાથી ઉદ્ઘાઙું થાય છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

મુક્તાનંદ સ્વામી પ્રશ્ન પૃષ્ઠયો કે, હે મહારાજ, શ્રીમદ્ ભાગવતના એકાદશ સ્કર્ષમાં કહ્યું છે કે ભાગવત ધર્મનું પોષણ કેમ થાય અને મોક્ષનો દ્વાર ઉઘાઙું કેમ થાય તે કહો. (ગ. પ્ર. પ્ર. ૫૪ વચ્ચનામૃત) શ્રીજી મહારાજે કહ્યું કે, મહિમા સહિત ભક્તિ કરે, જગતમાં વૈરાણ્યવૃત્તિ રાખે, સમજણ અને મહિમા સહિત સંતનો સમાગમ કરે તો મોક્ષનો દ્વાર ખુલ્લું થાય છે.

પ્રસંગમજર્યાશ, માત્રમનઃ કવયો વિદુ: ।

સ એવ સાધુષુ ફૂતો, મોક્ષદ્વાર મપાવૃતમ् ॥

એક વખત ગામ ઈડરના પહાડમાંથી વાધ ચાલતો ચાલતો ગામ ટોડલામાં આવ્યો, ગામના જાંપે મહાદેવનું મંદિર છે ત્યાં આવીને જોરદાર ધુંઘવાટા કરે ગામમાં ખબર પડી કે વાધ આવ્યો છે.. ચેતતા રહેજો.. નહિતર મરી જશો.. બધા.. માણસો ઘરમાં પેસી દરવાજા બંધ કરી દીધા.. દુકાનો બંધ થઈ ગઈ, બધા માણસો બારીમાંથી જુએ કે વાધ કેવો હશે પણ કોઈની તાકાત નથી ચાલતી બહાર નીકળવાની.. તેમાં બન્યું એવું કે બાર વરસનો છોકરો જ્પટમાં આવી ગયો, વાધે તેને મારી નાખ્યો.. બજારમાં બે ગાયો જતી હતી, તેને પણ વાધે મારી નાખી..

દુર્ગ ક્ષીરસંગ્રહ સાહિત્ય

હવે શું કરવું.. ધરથી બહાર નીકળાતું નથી, ખ્રાલણને ખબર પડી કે મારા દીકરાને વાધે મારી નાખ્યો છે. તેથી દીકરાના મૃત શરીરને લેવા જાય છે. ખુશાલભંડે કહ્યું, તમે જાશો નહિં.. જાશો તો તમને મારી નાખશો.. તમે ચિંતા ન કરો.. ભગવાન બધું સારું કરશો.. ખુશાલ ભંડે સ્વામિનારાયણ.. સ્વામિનારાયણ નામ સ્મરણ કરતા કરતા.. વાધ સામે આવ્યા, વાધ જ્યાં ખુશાલ ભંડે સામે તડાપ મારવા જાય.. ત્યાં ખુશાલ ભંડે વાધના મોઢા ઉપર જોરદાર થપાટ મારી.. થપાટ વાગતાંની સાથે વાધને મૂર્છા આવી ગઈ, ચકરી ખાઈને પડ્યો હેઠો.. આ છે સંતનો પ્રતાપ. તમ્મર વળી ત્યારે વાધ બેઠો થયો.. ખુશાલ ભંડે સામે જુવે છે.. આતું જોરદાર માણસ કોણ છે? થપાટ ભેગો મને પૃથ્વી પર પાડી નાખ્યો. સંતની થપાટ વાગતાં પાપ બળી ગયાં..

સંત દર્શનથી પાપ બળી ગયાં સાચી સમજણ આવી ગઈ. વાધ ખુશાલભંડને પ્રદક્ષિણા ફરવા લાગ્યો.. પ્રદક્ષિણા ફરી માણ્યું નમાવીને ખુશાલ ભંડને નમસ્કાર કર્યા, ગામના માણસો જોતાજ રહી ગયા, નવાઈ છે.. ખુશાલ ભંડે મિત્રની જેમ વાધ પાસે બેઠા છે.. ખુશાલ ભંડે વાધના કાનમાં કહ્યું, કર્યા કર્મ ભોગવે છે ને નવાં કર્મ ઊભાં કરે છે. તે બે ગૌહત્યા કરી છે. ને એક બ્રહ્મહત્યા કરી છે. માટે હવે સાવધાન થઈ જા.

અમારી થપાટ વાગતાં, સ્પર્શ થતાં. તારાં પાપ બળી ગયાં છે. હવે કોઈ જીવ પ્રાણીમાત્રને મારજે નહિં.. ગાય જેવો ગરીબ થઈને રહેજે. ગામમાં આવજે.. માણસો તને રાંધેલું અનાજ આપશો.. તે ખાઈને તું વગડામાં જતો રહેજે.. હવે ત્રણ વરસનું તારું આયુષ્ય છે.. પછી તને ઘોડાનો જન્મ આવશે.. ઘોડાના જન્મમાં તને ભગવાનનાં દર્શન થશે. તારા ઉપર ભગવાન સવાર થશે, ત્યારે તારો મોક્ષ થશે.

વાધ મસ્તક નમાવી જંગલમાં જતો રહ્યો. દરરોજ ગામમાં આવે માણસો જમવાનું આપે.. ગાયની જેમ માણસો વાધની પીઠ પર હાથ ફેરવે છતાં કોઈને મારતો નથી.. ઊંચી આંખ કરતો નથી. વાધનો સ્વભાવ બદલી ગયો.. આ બાજુ જે છોકરાને અને ગાયોને વાધે મારી નાખ્યાં હતાં. ત્યાં ખુશાલ ભંડે આવ્યા અને તેના કાનમાં સ્વામિનારાયણ.. સ્વામિનારાયણ.. મહામંત્ર બોલ્યા કે.. ગાય આણસ મરડી બેઠી થઈ ગઈ.. અને છોકરો પણ બેઠો થઈ ગયો.. ખુશાલ ભંડનું અદ્ભૂત ચરિત્ર જોઈ લોકો વિસ્મિત થઈ ગયા.. ખુશાલ ભંડે છોકરાને અને ગાયને જીવતદાન દીધું છે. એ

ગાયું બધું સહેલું છે પરમાત્માને માનવાનું !

ગાયું બધું કઠિન છે, પરમાત્માનું માનવાનું.

ખુશાલ ભડુ સમય જતાં સાહુ થયા. તેનું નામ રાખ્યું છે. ગોપાળાનંદ સ્વામી.. ભગવાન જેવો પ્રતાપ સાચા શ્રેષ્ઠ સંતોમાં છે. તે શ્રીજમહારાજની કૃપાનું ફળ છે.

શુકમુનિએ પ્રશ્ન પુછ્યો કે, ગમે તેવો આમકાળ આવે તો પણ પોતાના ધર્મમાંથી ન ખસે તે કયા લક્ષણો ઓળખાય? શ્રીજમહારાજે કહ્યું કે, ભગવાને જે વચન પાલન કરવાનું શાસ્ત્રમાં શીખવ્યું છે તે કયારે પણ ધર્મમાંથી પડતો નથી.

જે ધર્મનું રક્ષણ કરે છે તેનું ધર્મ રક્ષણ કરેછે, મીઠા વિનાનું ભોજન નીરસ છે. તેમ ધર્મ વિનાના બધાંજ સાધનો વર્થ, નિર્બળ અને લૂભાં છે. કોઈ પંચાઙ્ગ તાપે, કોઈ ભલેને આખા ભારતની યાત્રા પગે યાલીને કરે, કોઈ ચાર વેદ કંઠસ્થ બોલી શકે, યજો કરીને ભૂમિને કુંડોથી ભરી હે, ગમે તેટલી ભક્તિ કરે, જપ કરે, સ્વાધ્યાય કરે, પ્રદક્ષિણા કરે, દંડવત્ કરે, પણ જો તેમાં ધર્મ નથી, તો બધું જ નકામું છે. ધર્મ વિના મોક્ષ થતો જ નથી. જેમ વાંઝિયા પુરુષ થકી સ્ત્રીને ક્યારેય સંતાનરૂપી ફળની પ્રાપ્તિ થતી નથી, તેમ ધર્મ વિના ગમે તેટલા જપ, તપ, વ્રત, દાન, પુણ્ય કરો તો પણ કોઈ ફળ કે પુણ્ય મળતું નથી. સર્વ સુખનું મૂળ ધર્મ છે.

વચનમાં દઢતા હોય તો ધર્મમાં પણ દઢતા રહે. ધર્મમાં દઢપણ રહે તે જીવનપર્યત સત્સંગમાં પણ દઢપણે રહે. દિન પ્રતિદિન સત્સંગનો રંગ ચઢતો જાય છે અને જગતના પ્રલોભનો ઘટતા જાય છે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશરં ભક્તિધર્મિતમજ્ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥

દુર્ગા સત્ત્વાંબ્રા સાત્રા

નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષણા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૪૭

- ૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
- ૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
- ૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
- ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
- ૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૪૭) સદાય સવળી સમજણ રાખવી.

સ્વામિનારાયણ હરે..

એક વખત કુમારિલ ભડ્યાચાર્ય રસ્તે ચાલ્યા જાય તેવામાં તેમજો પાંચ પાંચ વર્ષના બાળકોને રમતા જોયા ત્યારે તેમજો બાળકોને પૂછ્યું, “છોકરાઓ! અહિંથી ગામ કેટલુંક દૂર છે ?” ગામ ઉંડાશમાં હતું અને વૃક્ષોની ઘટા ખૂબ હોવાથી જેખાતું નહિ તેથી પૂછેલું. ત્યારે રઘુનંદન નામે છોકરો હતો તેણે જવાબ આપ્યો, “પંડિતજી, તમારાં બધાં વર્ષો ક્યાં કાઢ્યા ? તમે એટલું પણ સમજી ન શકો? પાંચ પાંચ વર્ષના છોકરા રમતા હોય ત્યાંથી તો ગામ નજીક જ હોય ને ? નાના બાળકો કેટલું રમવા જઈ શકે ? છોકરા તો ગામના પાદરમાં જ રમતા હોય!”

બીજાના પગ જેંચવાનાં કામો ખૂબ કર્યા, આવો હવે બીજાને હાથ આપીને આગળ વધારીએ.

બાળકે આપેલો જવાબ કુમારિલ ભડ્ડાચાર્યના રોમે રોમમાં રમી ગયો અને વિચાર્યું કે મેં ઘણા બાળકો દેખ્યા પણ આવો બુદ્ધિશાળી બાળક મેં જોયો નથી. નાની ઉંમર છે છતાં કેટલો નિર્ભયપણે એણે સચોટ જવાબ આપ્યો? સાથોસાથ વિચાર કર્યો કે, આટલાથી તેની બુદ્ધિની સંપૂર્ણ પરીક્ષા ન થઈ શકે. બીજી પણ પરીક્ષા તો કરવી. આમ વિચારીને ભડ્ડાચાર્ય તેની પાછળ તેને ઘેર ગયા.

પછી તે છોકરાના માતા પિતાએ ભડ્ડાચાર્યનું સન્માન કર્યું. પછી કુમારિલ ભડ્ડાચાર્ય છોકરાને બોલાવીને કહ્યું, “બેટા, મારે હોમ કરવા અન્નિ જોઈએ છીએ, તો તારા ખોબામાં સળગતા કોલસા લાવી આપીશ?” બીજો બાળક હોય તો મુંજાય જાય કે ખોબામાં સળગતા કોલસા કેમ લાવવા? પણ આ રધુનંદને તો જરાયે મૂંજાયા વિના કહ્યું, “હા પંડિતજી, બેસો. હમણાં જ લાવી આપું.” એમ કહીને તુરંત ફળિયામાંથી ધૂળનો ખોબો ભરીને એની માતા રસોડામાં રાંધતી હતી તેને કહ્યું, “મા, મને આ ખોબામાં સળગતા કોલસા આપો. પંડિતજીએ મંગાવ્યા છે.” માએ તરત ખોબામાં કોલસા નાખ્યા તે ખોબામાં લઈને ભડ્ડાચાર્યને છેકરે કહ્યું, “લો કોલસા.”

આથી કુમારિલ ભડ્ડાચાર્ય જાણી લીધું કે, આ બાળક પૂર્વનો કોઈ યોગભસ્થાત્મા છે. એમ માનીને એમના માતા પિતાને કહ્યું, “આ તમારો બાળક કોઈ યોગભસ્થ છે. તેને મને ભણાવવા સોંપો તો તેને હું થોડા જ વર્ષમાં પંડિત બનાવું.” ત્યારે તે બાળકના માતા પિતાએ તે રધુનંદનને કુમારિલ ભડ્ડાચાર્યને સોંપ્યો. પછી તે રધુનંદન થોડા જ સમયમાં મીંમાસાના પ્રબળ પંડિત થયા. આ દણાંતથી કહેવાનું કે પૂર્વનો બુદ્ધિયોગ આ જન્મે પ્રામ થાય છે. અને તેને શાની પુરુષો તરત ઓળખી કાઢે છે. જેને પૂર્વનો યોગ સારો ન હોય તો તેને શિક્ષક કહે કુંઈ અને સમજે કુંઈ.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામದં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

દુર્ગ કૃતકાંબી કારણી

કીર્તન

મારા જ્ઞાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામહિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જ્ઞાનવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૪૮

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

પડતી દશા આવવાની હોય ત્યારે માનવીનાં સંજોગો,
 વાતાવરણ અને બુદ્ધિ વિપરીત થઈ જાય છે.

(૪૮) સ્ત્રી પુરુષની સભા જુદી કરી.

સ્વામિનારાયણ હરે..

લોજમાં રામાનંદ સ્વામીના આશ્રમ (મંદિર) પાસે જીવરાજ શેડનો ડેલો હતો. ત્યાં મુક્તાનંદ સ્વામી હંમેશાં કથા કરવા જાય. મુક્તાનંદ સ્વામી કથા વાંચે ને બાઈઓ ને બાઈઓ બધા કથા સાંભળો. મુક્તાનંદ સ્વામી નિત્ય નિયમ પ્રમાણે ત્યાં કથા કરવા ગયા. તેની સાથે પ્રભુ સર્જુદાસ પણ કથા સાંભળવા આવ્યા. આસન ઉપર બેઠા. કથા શરૂ થઈ.

પ્રભુએ કહ્યું, “સ્વામી, આ રીત બરાબર નથી. ધર્મના અસ્તિત્વને સદાય ટકાવી રાખવું હોય તો બાઈઓ બાઈઓની સભા જુદી કરો. ભાગવતના એકાદશ સ્કંધમાં કહ્યું છે કે...

કદાપિ યુવતિં ભિક્ષુર્ન, સ્પૃશેત દારવીમપી ॥

જે સાચા શ્રેષ્ઠ જ્ઞાની સાધુ હોય, બ્રહ્મયર્થ વ્રતનું પાલન કરતા હોય તેમને કાણની સ્ત્રી અથવા ચિત્રામણની સ્ત્રી હોય તેનો સ્પર્શ કરવો નહિ. સ્ત્રી સાથે બોલવું નહિ. સ્ત્રી સામે એક નજરે જોવું નહિ. સ્ત્રીને ઉદેશીને કથા કરવી નહિ. સ્ત્રી પુરુષનો પ્રસંગ ભષ્ટ કરનારો છે.

અષ્ટ પ્રકારે નારીનો ત્યાગ રાખવો. કામે કરીને મોટા મોટા સમર્થ પુરુષો નિંદાને પાત્ર બન્યા છે. ઈન્દ્ર અહૃત્યામાં લોભાશો તો પોતાના શરીરમાં હજાર ભગ થયા. દુઃખી દુઃખી થઈ ગયો. સૌભરી ઋષિ સાઠ હજાર વર્ષ તપ કરીને માંધાતા રાજાની પચાસ કન્યા સાથે પરણીને તપ ગુમાવી બેઠા. નહુષરાજ ઈન્દ્રાણી માટે અજગર થયો. એકલશૂણી ઋષિ જેને સ્ત્રી પુરુષનું ભાન નહોતું તે વેશ્યાનો હાથનો રસાસ્વાદ ચાખ્યો તો તપ ગુમાવી બેઠા. નારદે વિશ્વાસ કર્યો તો માંકડાના મોઢાં થયા. માયા બહુ જબરી છે. જ્યાં સુધી કામ વાસના જીતાઈ નથી ત્યાં સુધી કોઈ પણ કાર્યમાં સફળતા પ્રાપ્ત થતી નથી.

કામવાસનાએ ભલભલાની સાધના પર પાણી ફેરવી દીધું છે. ભક્તજન જો ભગવાનનું સ્વરૂપ સદાયને માટે આંખમાં રાખશે, કીર્તન ભજન કરશે તેને કામદેવ પરેશાન નહિ કરે. તોફાની ચિત્ત શાંત થશે. આ જગતમાં બે બંધન બહુ જ મોટા ને મજબૂત છે. એક જડ માયા અને બીજી ચૈતન્ય માયા.

દીક ક્ષત્રાંગે ક્ષત્રા

કાન્તા એટલે સ્ત્રી અને કનક એટલે ધન. આ બે દોરડાથી આખું જગત બંધાયેલું છે. એ બેથી વિરક્ત રહે તેને આ જગતની માયાનું બંધન થતું નથી.” વિગેરે ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો છે. “સર્વ જગતના સૃષ્ટા બ્રહ્મા પોતાની પુત્રી સરસ્વતીને જોઈને મોહ પામ્યા છે. શિવ મોહિની રૂપમાં મોહ પામ્યા. નૈષિક વ્રતમાં ખામી આવી ગઈ. જો વિષય વાસનાથી ઉગરવા માગતા હો તો જગત સંબંધી પંચવિષયથી દૂર રહેજો.”

મુક્તાનંદ સ્વામી સર્જુદાસને પગે લાગીને કહ્યું, “તમે અમારી ભૂલ ઓળખાવી તે બહુ સારું કર્યુ. હવે અમે જુદી સભા કરશું.” મુક્તાનંદ સ્વામીએ બાઈઓને કહ્યું, “હવે તમને છેલ્લી વારના રામ રામ છે. આજથી બાઈઓ બાઈઓની સભા જુદી થશે. અમને સર્જુદાસ જેમ કહેશે તેમ કરશું.”

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા જાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

કોઈનું બગાડીએ નાહિ તો સુધાર્યા બરાબર જ છે.

સભા-૪૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૪૮) સંપ છે ત્યાં શાંતિ છે અને આનંદ છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

ગામ મધીયાવમાં ગરાસીયા ફર્દા હતા. પરમ એકાંતિક ભક્ત હતા. શ્રી હરિની તન મન અને ધનથી સેવા ખૂબ જ ભાવ પૂર્વક કરતાં. ધણા ભક્તો મન કર્મ વચન એ ત્રણમાંથી એકાદ હોય. ધણા વચને ભક્તો હોય. અમે તમારા છીએ, જેમ કહેશો તેમ કરશું. બોલે પરંતુ એક પણ આજા પાળે નહિ. કેવળ વાણીના ભક્ત કહેવાય. ધણા કર્મથી ભક્ત હોય. સેવા જેવું કામ હોય તો બોલાવજો. સેવા અતિશય કરે, પણ દેવદર્શન પૂજા પાઠ કાંઈ ન કરે. સેવામાં બોલાવે તો આવે. કેટલા મનથી ભક્ત હોય. હૈયામાં અખંડ પરમાત્માનું સ્મરણ કરતા હોય. કેટલાક પ્રસાદીયા ભક્ત હોય. પ્રસાદી મળે તો સેવા કરવા આવે. પણ આપણને કેવા ભક્ત થવું છે તે નક્કી કરી રાખવું.

દીક ક્ષાત્રાંબો ક્ષાત્રા॥

ફર્હબા દીલના દીલારવ હતા. ખૂબ ધન ખરચીને વારંવાર સમૈયા કરાવે. અનેક સંતો ભક્તોને જમાડી તૃસ કરે. સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો ખૂબ જ રાજ્યો મેળવ્યો હતો. ફર્હબાનો એક જ પુત્ર હતો. તેમને ખૂબ ધર્મના સંસ્કાર આપી મોટો કર્યો. સમય જતાં તે પુત્રના ધામધૂમથી લગ્ન ગામ મેલણસર કરવામાં આવ્યા. પુત્ર બહુ ડાહ્યા, ગુણિયલ, સુશીલ અને વિવેકી હતા. સાસુ વહુ હળીમળીને સત્સંગ કરે અને આનંદથી મા દીકરીની જેમ સંપીને ઘરમાં રહે. સાસુનના વચનને તરત જીવી લે. જેમ કહે તેમ કરે.

પુત્ર વહુ દરરોજ સાસુજીને પગે લાગીને જ્ય સ્વામિનારાયણ કહી અને પછી જમે. અરસ પરસ ખૂબ સંપ શાંતિથી રહે. પછી કોણ જાણો શું થયું? નાની સુની વાતમાં આંટી બંધાઈ ગઈ તેથી સાસુ વહુ બોલતાં બંધ તઈ ગયા. જ્ય સ્વામિનારાયણ જેટલો પણ સંબંધ રહ્યો નાહિ. પુત્રવધુને ઘરમાં બીલકુલ ગમતું નથી. મુંજાઈને પોતાના પિયરીએ જતાં રહ્યાં. ફર્હબા રાજ થયાં. લફ મટી. મારે તેની કોઈ જરૂર નથી.

આ વાત સમજવા જેવી છે. ભગવાને આ સંસાર એવો બનાવ્યો છે. પારકી દીકરીને પોતાની કરતાં શીખો. તમે તેને ધામધૂમથી લગ્ન કરીને લાવ્યા છો. તૈયાર માલ મણ્યો છે તેને સાંચવતાં શીખો. પરાધીન વૃદ્ધાવસ્થામાં પારકી દીકરી જે તમારે ઘેર પુત્ર વહુ થઈને આવ્યાં છે તેના હાથના કોળીયા જમવાના છે. તેનાથી જીદ કરાય નાહિ. આંટી રખાય નાહિ. કડવાં વચન બોલાય નાહિ. નમ્રતાથી પતે તો ઉગ્રતા લાવવી નાહિ.

લોહીનો સંબંધ ટકાવી રાખવો અને સત્સંગનો સંબંધ પણ ટકાવી રાખવો. એ ડાહ્યા માણસનું કામ છે. મારું અને તારું શરું થાય ત્યારે કલેશ વધે છે. હંમેશા જીવનમાં સંપ રાખવો. જ્યાં સંપ છે ત્યાં સુખ, શાંતિ અને આનંદ રહે છે. કુસંપ હોય ત્યાં કલેશ, કળિયુગ અને અશાંતિ રહે છે. આ વાતની શ્રીજી મહારાજને ખખર પડી. બહુ દુઃખ લાગ્યું. જીગતમાં ખોટું લાગશે કે સ્વામિનારાયણવાળા જઘડા કરે છે. શ્રીજી મહારાજ એક વખત સંતો ભક્તોની સાથે ગામ મધીયાવ પધારે છે. રસ્તામાં મેલણસર ગામ આવ્યું.

પારકું ધન ને પારકી સ્ત્રી પર કુદ્રષ્ટ એ નીચતા છે.

પ્રભુએ પુછ્યું, “હે સંતો, તમે ગામ મધીયાવ જાવ. રસોઈ બનાવી તૈયાર રાખજો. અમને મેલણસર ગામમાં કામ છે ત્યાં જવાનું છે.” પ્રભુ મેલણસર ગામ પધાર્યા. મેલણસરના ગરાસીયા શ્રીજી મહારાજનું ભાવભીનું સ્વાગત કરી આદરભાવથી દરબારગઢમાં પધાર્યા. ફર્દિબાના દીકરાના પત્નિને બોલાવ્યા. તે આવ્યા. ઓળખ રહેવાથી આડો ચક નાખી પગે લાગી દર્શન કરીને બેઠા. પ્રભુ કહે છે, “બહેન, તમે સત્સંગી છો. અને સાસુ વહુ વચ્ચે શું થયું કે તમે પિયરે આવતા રહ્યાં. સત્સંગમાં કલેશ શોભે નહિ. ગરજુ થઈને સાસરે રહેવું જોઈએ.”

“સાસુ વડીલ કહેવાય. તમારા માવતર કહેવાય. વડીલની અનુવૃત્તિ પ્રમાણે રહો તો સુખ શાંતિ રહે. પરણ્યા પદી દીકરી માવતરે શોભે નહિ. સાસરે શોભે. અમે તમને સમજાવવા માટે આવ્યા છીએ. તમારી શું મરજ છે?” ત્યારે તે બહેન નમૃતા પૂર્વક ગદ્ગદીત હંદયે બોલ્યા, “હે મહારાજ, તમે અને મારા સાસુજી જેમ કહેશો તેમ કરીશ. તમે કહેશો તો મારી સાસુની પાલવ લઈને પગે લાગીશ. ઘરનું બધું કામકાજ કરીશ. દરરોજ સાસુને બાથમાં લઈને મલીશ. મારા પતિની ખૂબ ભાવથી સેવા કરીશ. ઉચ્ચે સ્વરે ક્યારેય બોલીશ નહિ. હું સમજું છું કે મને સાસરીયું જ ભલું થશે.”

આટલાં બોલતાં બહેન રડી પડ્યા. “હે પ્રભુ, તમે કહેતા હો તો અત્યારે તમારી સાથે મધીયાવ ચાલુ અને માર્ગી માગું.” શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “અત્યારે તમને મારી સાથે ચાલવાનું નથી. તમારા સાસુ શું કહે છે તે પ્રમાણે પદી આગળ વિચારશું. અત્યારે અહિં જ રહો.” પ્રભુ માણકી ઘોડી ઉપર સ્વાર થયા. આવ્યા મધીયાવ ફર્દિબાને ઘેર. ફર્દિબાએ બીજે માળે ઘરમાં બેઠા છે. “ફર્દિબા, જ્ય સ્વામિનારાયણ. શું કરો છો?” “જ્ય સ્વામિનારાયણ. પધારો મહારાજ, પધારો. પૂજા કરું છું. ધન્ય ઘડી, ધન્ય અવસર.” પગે લાગીને કહ્યું, “મહારાજ, આજની રાતે અહિં રોકાઈ જાવ અને નિરાંતે ભોજન જમો.”

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

દુર્ગ ક્ષત્રિયાં ક્ષત્રિયા

કીર્તન

મારા હાલાજુશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામહિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૫૦

૧. જય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

દેવું, દર્દ અને દુશ્મન એને તો ઊગતાં ડાંલો.

(૫૦) પુસ્તક વાંચન, મહિમા અને તેની અસર

સ્વામિનારાયણ હરે..

આજના યુગમાં “શિક્ષણ-જ્ઞાનનો યુગ” છે અને જ્ઞાન પ્રાપ્તિ માટે પુસ્તક-ગ્રંથાલયના શરણે ગયા વિના ચાલે નહિં. આજકાલ નોકરી-ધંધામાં ગળાકાપ સ્પર્ધા ચાલી રહેલી છે. ત્યારે જેનામાં જ્ઞાન-શિક્ષણનો બંડાર ભરેલો વ્યક્તિ હશે તે વ્યક્તિ જ સફળ થશે.

આજે તો રોજે રોજ નવી ને નવી ટેકનોલોજી ઉદ્યોગ ધંધામાં આવે છે. તેથી પ્રતિદિન પોતાના જ્ઞાનને “અપડેટ” કરતાં રહેવું પડે છે. ત્યારે વાંચન વગર ચાલે જ નહિં.

હિન્દીમાં એક કહેવત છે કે, “પુસ્તકાલય જ્ઞાનની પરબ છે.” તો વળી હોરેસ મેન નામના તત્ત્વચિંતકે કહ્યું છે કે “પુસ્તકો વગરનું ઘર બારી વગરના મકાન જેવું કહેવાય” આ છે પુસ્તકનું મહત્વ.

દેહ સૌષ્ઠવ-લાલિત્ય માટે જેટલી કસરત-યોગાની જરૂર છે તેથી સવિશેષ જરૂર મગજને માટે પુસ્તકોની છે. જે મુરખાઓ સમજતા નથી ને દુઃખી થાય છે.

ધર્મ-અધ્યાત્મના માર્ગે પણ પ્રગતિ કરવા નિત્ય નિયમ મુજબ ધર્મગ્રથોનું વાંચન, મનન અને નિધિધ્યાસ અત્યંત આવશ્યક છે. એમ પણ કહેવાય છે કે “KNOWLEDGE IS POWER” અર્થાત જ્ઞાન આવડત એ શક્તિ છે.

એક સુભાષિતમાં જણાવ્યું છે કે, મનની શાંતિ માટે હું ચારેય દિશામાં ફરી વળ્યો પરંતુ કોઈ એક ખૂણામાં બેસીને સારું પુસ્તક વાંચવા જે વિશ્રાંતિ મળી તે ક્યાંય ના મળી.” આ છે પુસ્તકની કિંમત, પુસ્તકના વાંચનથી જ માણસને જ્ઞાન-આવડતની વિશ્ાળ પાંખો ફૂટે છે.

ઘણા લોકો ઘરની શોભા માટે પુસ્તકો ખરીદતા હોય છે પણ તે ઉચ્ચિત નથી. ઘરમાં વસાવેલાં પુસ્તકો નિયમિત વાંચવા જોઈએ. ઘણા લોકોને ખબર પણ હોતી નથી કે મારે શું વાંચવું જોઈએ? જીવનમાં હરકોઈ ક્ષેત્રમાં જો સફળ થવું હોય તો નિયમિત પુસ્તક વાંચન કરવું જ પડશે, પુસ્તકો પણ બે પ્રકારના જોવા મળે છે

દેહ ક્ષત્રાંત્રે જ્ઞાની

૧-સાંપ્રત સમયના, ૨-ચિરકાલીન પુસ્તકો દરેક પ્રકારના પુસ્તકો વાંચવાનો શોખ માણસે કેળવવો જોઈએ તો જ વ્યક્તિનો સર્વાંગિ વિકાસ થાય.

પુસ્તકનું મહત્વ દર્શાવતા મહાત્મા ગાંધીજીએ કહ્યું છે કે, “પુસ્તકનું મુલ્ય રત્નો કરતાં પણ અમૂલ્ય છે. રત્નો તો બાધ્ય ચમક દમક આપે છે જ્યારે પુસ્તકો અંતઃકરણને ઊજજવળ બનાવે છે.” સારાં ઉત્તમ પુસ્તકોએ માનવીના સાચા મિત્રો છે. તે વાત સમજવી જ રહી.

પણ આજે સમય એવો આવતો જાય છે કે, વિદ્યાર્થીઓ પણ સામાન્ય જ્ઞાન માટે ઈતર વાંચનના પુસ્તકોથી દૂર ભાગે છે. અરે ક્યાંક ક્યાંક તો પુસ્તકાલયો પણ બંધ કરવાની નોંબતો વાગી રહી છે. જે સારી નિશાની નથી.

ગમે તેવા હલકા બિભાગ્યના પુસ્તકોની ગંદકીથી આપણી જાતને બચાવવી પડશે. અને તેમ કરશું તો જ આપણા તન, મન, ધન અને ધગાશની રક્ષા કરી ગણાશે.

પરિવારના વડીલોમાં જો પુસ્તક વાંચનની ટેવ રહેશે તો સંતાનો તેનું અનુકરણ કરશે. આપણા ગૃહ મંદિરમાં સવારે કે સાંજે ગૃહસભાનું આયોજન કરીને પ્રતિદિન ધર્મગ્રંથોની કથાવાર્તા કરવી તે આદર્શ ગૃહસ્થાશ્રમની શોભા ગણાય છે. અને આ બાબત આજના સમયની માંગ છે. જો કે ટી.વી. ઇન્ટરનેટ, મોબાઇલે વાંચનની ભૂખને ઘણું જ નુકશાન કર્યું છે.

જો ભગવાને કોઈને ધનવાન બનાવ્યા હોય તો ધર્મગ્રંથો કે પાઠ્યપુસ્તકોના પ્રકાશનમાં આર્થિક સહયોગ આપીને ઈશ્વરનો બેઠો રાજ્યો મેળવી શકાશે.

સંતો, મહંતો, સાહિત્યકારો, ઈતિહાસકારો, પ્રવાસ વર્ણનો, રાજકીય નેતાઓ, કલાકારો, સમાજના ઘડવૈયાઓ, વૈજ્ઞાનિકો, ગણ્યિતશાસ્ત્રીઓ વિગેરેના જીવન ચરિત્રોના પુસ્તકો વાંચવા જોઈએ અને ભાવિ પેઢીના જીવન ઘડતર માટે તેમને આ ગ્રંથો વાંચવા પ્રોત્સાહિત કરવા જોઈએ. તે એક સત્કાર્ય છે.

કોઈએ કહ્યું છે કે, પુસ્તક એક એવી નૌકા છે જે વગર ખર્ચ અને વગર તકલીફે આપણાં દૂર દૂરના મુલકોમાં લઈ જાય છે.” તેથી પુસ્તકોના સંગ્રહ કરવો તે ઉમદા શોખ છે.

સાદાઈ એટલે વધારાનો ભાર ઓછો કરવો.

જ્ઞાન સાગરના તરયૈયાઓ અર્થાત નિયમિત ગ્રંથો વાંચનારાઓ અને ન વાંચનારાઓના જીવનની તુલના કરવાથી પુસ્તકોમાં કેટલી દ્રષ્ટાન્ત ભરેલી પડી છે તે વાત આપો આપ સમજાઈ જશે.

આવિ પેઢીને ધનસંપત્તિ આપવાને બદલે સારા પુસ્તકોનો ઉત્તમ ખજાનો આપનાર મા-બાપ, વડીલો ધન્યવાદના અધિકારી છે.

વ્યક્તિ, પરિવાર, સમાજ, ગામ, નગર, શહેર અને રાજ્ય-રાષ્ટ્રનો જો સાચો વિકાસ કરવો હશે તો તે સૌઅં જ્ઞાન માર્ગો બાંધવા પડશે અર્થાત સૌમાં વાંચનાનો શોખ વિકસાવવો પડશે જ. આજ્ઞાની અને પશુમાં કોઈ તફાવત ન જ હોય તો પછી હવે શું કરવું? સારાં પુસ્તકો વાંચવા અને બીજાને વાંચતા કરવા.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠં ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;
તે વિના કેને ભજાએ રે. તેનો સંગ૦ ૧
સન્મુખ થાતાં શંકા ન કીજે, ભર ભાલા તણો મેહ વરસે રે;
હંસ જઈ હરિજનને મળશે, કાચી તે કાયા પડશે રે. તેનો૦ ૨
શૂળી ઉપર શયન કરાવે, તોય સાધુને સંગે રહીએ રે;
દુરીજન લોક દુર્ભાષણ બોલે, તેનું સુખદુઃખ સર્વ સહીએ રે. તેનો૦ ૩
અમૃતપેં અતિ મીઠા મુખથી, હરિનાં ચરિત્ર સુણાવે રે;
બ્રહ્મા ભવ સનકાદિક જેવા, જેનાં દર્શન કરવાને આવે રે. તેનો૦ ૪
નરક કુંડથી નરસું લાગે, દુરીજનનું મુખ મનમાં રે;
મુક્તાનંદ મગન થઈ માગે, વ્હાલા વાસ દેજો હરિજનમાં રે. તેનો૦ ૫

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

દુર ક્ષાત્રકંબા ક્ષાત્રા

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૫૧

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૫૧) પૈસામાં રહેલી આસક્તિ બંધન કરનારી છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રી નીલકંઠ વર્ણી ફરતા ફરતા પીપલાણે પધાર્યા. ત્યાં એક પવિત્ર પ્રાત્મણ
 નરસિંહ મહેતા રહેતા હતા. પ્રભુજી તેના આંગણો પધાર્યા. નરસિંહ મહેતાના પુત્ર

મરનારને રોનાર હજારો મળો છે.

શુવનારને સમજનાર એકેય મળતો નથી.

કલ્યાણજી બહાર ઓટલા ઉપર બેઠા હતા. પ્રભુએ તેમની પાસે બિક્ષા માગી. બાલાયોગીનું તેજસ્વી સ્વરૂપ જોઈ કલ્યાણભાઈનું ચિત ચોંટી ગયું. કેવા અદ્ભુત દિવ્ય બ્રહ્મચારી છે! આપણા ધરનું ભોજન જમે તો આપણું કલ્યાણ થાય. કલ્યાણભાઈ કહે છે...

“યોગીરાજ, અત્યારે તૈયાર રસોઈ નથી. પણ થોડી વાર બેસો તો રસોઈ બનાવીને ગરમા ગરમ ભોજન જમાડીએ.” પ્રભુ બોલ્યા, “અમારે તીર્થ કરવા જવું છે તેથી ઉત્તાપણ છે. ખોટી થવાય તેમ નથી.” ત્યારે કલ્યાણભાઈએ કહ્યું, “તીર્થના પણ તીર્થરૂપ સંતોષ છે. કલ્યાણની આશા હોય તો તમે લોજ ગામમાં જાવ. તમામ તીર્થના ફળરૂપ સંતોના દર્શન કરશો તો તમારી યાત્રા સફળ થશે.” આવી રીતે વાત કરે છે ત્યાં અદ્ભુત ચમત્કાર થયો.

નરસિંહ મહેતા ધરની ઓસરીમાં બેસીને એકાગ્ર ચિત્તે શાલીગ્રામ ભગવાનની પૂજા કરે છે. ત્યાં શાલીગ્રામમાંથી અપાર તેજના કિરણો નીકળ્યા અને તે તેજ નીલકંઠ વર્ણિમાં સમાઈ ગયું. આવું જોઈ નરસિંહ મહેતા આશ્રય પામી ગયા. ભવિષ્ય વાણીની વાત યાદ આવી. નરસિંહ મહેતા બાળપણથી પ્રભુની ભક્તિ કરતા. પૂજા, પાઠ, કથા, કીર્તન, જપ, તપ શ્રદ્ધા પુર્વક કરતા. મનમાં પ્રત્યક્ષ ભગવાનનાં દર્શનની ખૂબ ઈચ્છા રહ્યા કરે. ભગવાન મળે તો કૃતાર્થ થઈ જાઉં. ધરનો ત્યાગ કરી ગિરનાર પર્વત ઉપર ગયા. યોગી, યત્નિ, બાવાઓ મળ્યા પણ અંતરમાં શાંતિ થઈ નહિ. અંતરમાં તાપ ટણ્યા નહિ. મુંજાઈ ગયા, હવે શું કરવું?

વિચાર કરે છે, હવે જીવીને હું શું કરણ? આત્મધાત કરવાનો વિચાર કરે છે. ત્યારે શું થયું? આકાશવાણી થઈ, “મહેતાજી, ચિંતા ન કરો! તમે રાજી ખુશીથી તમારા ઘેર જાઓ. સાક્ષાત્ પરમેશ્વર તમારા ઘેર પધારશો ને દર્શન દેશો.” આ વાત મહેતાજીને યાદ આવી ગઈ. ઘણા વરસોથી ભગવાનની વાટ જોઉં છું. ચોક્કસ મારા આંગણો પ્રભુ પધાર્યા લાગે છે. પુત્ર કલ્યાણજીને કહ્યું, “બેટા! તું બાલ બ્રહ્મચારીને શોધવા જા. જ્યાં હોય ત્યાંથી આપણા ઘેર બોલાવી લાવ.”

કલ્યાણજી દોડતા ગયા. પ્રભુને પ્રણામ કરીને કહ્યું, “હે પ્રભુ! તમે પાછા અમારા ઘેર પધારો. મારા પિતાજી વર્ષોથી તમારી વાટ જુઓ છે. એમના મનોરથ પૂરા કરો.” પ્રભુ નરસિંહ મહેતાને ઘેર પધાર્યા. મહેતાજીએ દંડવત્ત પ્રણામ કર્યા.

દુર્ગ ક્ષાત્રસંભ્રાણ

આનંદનો પાર ન રહ્યો. પ્રભુએ કહ્યું, “તૈયાર બોજન હોય તો લાવો.” ત્યારે જુવારનું ધાન અને દૂધ આપ્યું. તે પ્રભુ જમે છે ને સામે મહેતાજી બે હાથ જોડી દર્શન કરે છે. હૈયું હરખાય છે. “આજે મારું જીવન કૃતાર્થ થયું!” ચાતક પક્ષી જેમ એક નજરે ચંદ્ર સામે જોઈ રહે તેમ નીરખી નીરખીને દર્શન કરે છે. ત્યાં તેજના અંબાર છૂટ્યા.

પ્રકાશ મધ્યે ચતુર્ભુજ નારાયણનાં દર્શન થયાં. પીળું પિતાંખર, માથે મુગટ, કાને કુંડળ, વેજયન્તી માળા, ચાર હસ્તમાં ચાર આયુધ ધારણ કર્યા છે. અલૌકિક દર્શન થયાં. પછી તે ચતુર્ભુજ સ્વરૂપ નીલકંઠ વર્ણિના શરીરમાં લીન થઈ ગયું. આવું આશ્રય જોઈ મહેતાજી સ્તબ્ધ થઈ ગયા. અનેક જન્મથી વિભૂતો થયેલો જીવાત્મા આજે પરમાત્માનાં દર્શન થયાં. ધન્ય ઘડી, ધન્ય અવસર! પ્રભુના ચરણકળામાં પગે લાગીને પ્રેમનાં અશ્વથી ભીજવી દીધાં.

પ્રભુએ મહેતાજીના મસ્તક ઉપર હેતાળ હાથ પધરાવીને કહ્યું, “ભક્તરાજ, હવે અમે જઈએ છીએ. રાજુપે રજા આપો.” પ્રભુ ચાલતા થયા. મહેતાજી પ્રભુને વળાવવા સાથે જાય છે. ગામના પાદર સુધી ગયા ત્યાં આશ્રય સર્જાયું. તેજ તેજ છવાઈ ગયું.

તેજ મધ્યે દશ અવતારનાં દર્શન થયાં. તે દશ અવતાર નીલકંઠ વર્ણિના સ્વરૂપમાં લીન થઈ ગયા. આવું આશ્રય જોઈ મહેતાજીને પાકો નિશ્ચય થઈ ગયો કે આ બાલાયોગી અવતારના અવતારી છે. પ્રભુએ કહ્યું, “હવે તમે તમારા ઘેર જાઓ. અમારે તીર્થ કરવા જવું છે. તમે અમારા સ્વરૂપનું ધ્યાન ભજન કરશો તો સુખી થાશો.”

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજુશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

અંધકારને ગાળો ભાંડવા કરતાં
એક મીઠાખતી સળગાવવી સારી.

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોધા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-પર

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૫૨) મંગાળ સાહેબમાંથી મંગાળિયો થઇ ગયો.

સ્વામિનારાયણ હરે..

વડોદરામાં ગોપાળાનંદ સ્વામી પાસે એક ગરીબ છોકરો રહેતો હતો.

દુર્ગ ક્ષત્રિયાંની સાત્રા

સાંજ સવારે મંદિરમાં રહીને અભ્યાસ કરે. સ્વામી તેના પાસેથી ઠાકોરજીના સેવા કરાવતા. મંદિર વારવું, પૂજાના પાત્રો ધોવાં, મંજવાં વિગેરે સેવા સ્વામી જાણી જોઈને તેને જ બતાવતા. કારણ કે તેની ગરીબાઈ દૂર કરવાની સ્વામીને ઈચ્છા હતી. સેવા કરે તેની ગરીબાઈ દૂર થઈ જાય. તેનું દારિદ્ર ચાલ્યું જાય. સુદામાંજ દુઃખી હતા. પછી સેવા કરી ત્યારે કેટલા સુખી થયા!

તે બાળકનું નામ હતું મંગળ. રાજ થઈને સેવા કરતો. જેને સેવા કરવાનું ગમે તે મુમુક્ષુ જ હોય. સ્વામી તેના ઉપર પ્રસન્ન રહેતા. મંગળ કહીને આત્મીયતાથી બોલાવતા. આ યુવાનને સ્વામીના મુખેથી બોલાતો મંગળ શબ્દ મીઠો લાગતો. વિધ્યાભ્યાસમાં બહુ આગળ વધ્યો. પવનવેગે પ્રગતિ કરી. ગોપાળાનંદ સ્વામીનો રાજ્યો મળે પછી શું બાકી રહે?

એકાદ બે કાર્યક્રમમાં જણક્યો અને વડોદરાના સયાજીરાવ ગાયકવાડની નજરમાં આવ્યો. આ યુવાનની કુશળતા જોઈને ગાયકવાડ સરકારે તેને અમરેલી પંથકના સુબા તરીકે નિયુક્તિ કરી. પછી જ્યાં જ્યાં ત્યાં સાહેબ સાહેબ થવા માંડ્યું. નોકર, ચાકર, પટાવાળાઓની સેવા મલવા લાગી. અમીર ઉમરાવો સાથે ફરવા લાગ્યો. આવો અધિકાર મળ્યા પછી એક દિવસ ગોપાળાનંદ સ્વામીને મળવાની ઈચ્છા થઈ. ઓફીસમાં કહ્યું, “આજે મારા ગુરુને પગે લાગવા જાઉં છું.” આ સાંભળીને બે ત્રણ અધિકારીઓને થયું કે સાહેબના ગુરુ કેવા હશે? આપણે સાહેબની સાથે

એ અધિકારીઓ સાથે રૂઆબભેર ગોપાળાનંદ સ્વામીના દર્શને સાહેબ આવ્યા. સ્વામીના હૈયામાં તો એજ વાત્સલ્ય હતું. જોતાની સાથએ સ્વામીને આનંદ થયો. મહારાજની દયા થઈ જેથી રંક હતો તે રાજ થયો. વાત્સલ્યભાવથી સ્વામીએ બોલાવ્યો. “આવ મંગળ!” એક વચ્ચને બોલાવવાનું કારણ આત્મીયતા છે. માતાને એકવચ્ચને બોલાવાય છે તેમાં માતાનું અપમાન નથી. આત્મીયતા હોય ત્યાં વિશેષજ્ઞો લગડવાં પડતાં નથી. નામની આગળ મૂકાતાં બધાં વિશેષજ્ઞો આત્મીયતાનો અભાવ સૂચવે છે.

ગોપાળાનંદ સ્વામીએ વાત્સલ્યના ઉભરાથી કહ્યું, “મંગળ આવ્યો!”

ટકોર નિષ્ઠણ જીતી નથી ટકટક હંમેશા નિષ્ઠણ જાય છે.

સાંભળતાની સાથે જ મંગળને મનમાં ભડકો થયો. સ્વામી મારા ગુરુ ખરા, સ્વામી મોટા ખરા પણ સ્વામીમાં જાહેર વિવેક ઓછો છે. મોટા સંતોને વ્યવહારું થવું જોઈએ. આજે મારી સાથે ચાર પાંચ અમલદારો છે. એ બધાંની વચ્ચેમાં મંગળ કહીને બોલાવે એ યોગ્ય છે ?! આવો સાહેબ, એમ કહેવું જોઈએ. અતયાર્મી સ્વામી બધું જાણી ગયા. આમને અધિકાર પચ્યો નહિ. જેવી મહારાજની ઈચ્છા. સ્વામીએ કાંઈ શાપ ન આપ્યો. ભગવનની ઈચ્છા ઉપર છોડ્યો તો ભગવાને નોંધ લઈ લીધી કે ગોપાળનંદ સ્વામી જેના ઉપર નારાજ થાય પછી અમારી ઈચ્છા કેવી હોય ?

થોડા દિવસ પછી એ સાહેબના કામમાં કંઈ ગડબડ થઈ. તે વખતે કોર્ટ કચેરીઓ નહોતી. નિર્ણય અને ન્યાયમાં રાજાનું વાક્ય સર્વોપરી મનાતું. રાજાએ મંગળને કહી દીધું, “કાલથી ઘેર બેસી જાવ. તમારો ચાર્જ આ ભાઈને સોંપી દો.” એ રીતે અણધાર્યા ઘર ભેગા થઈ ગયા. ઘોડા ગાડીઓ ગઈ, માન મોભો બધું ગયું. વડોદરામાં પગે ચાલતા થઈ ગયા.

તેને જોઈને શહેરના માણસો બોલવા માંડ્યા, “જુઓ, મંગળિયો જાય છે! મોટો સાહેબ થઈને ફરતો હતો અને હવે કેવી દશા થઈ ગઈ.” સમાજના કડવાં વચ્ચો સાંભળી વિચારવા લાગ્યા કે, ગુરુએ મને મંગળ કહીને પ્રેમથી બોલાવ્યો તે કડવું લાગ્યું. પરિણામે હું મંગળિયો થઈ ગયો. જુંદગીમાં મારું અમંગળ થઈ ગયું.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે જેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

દર ક્ષાત્રાંત્રે કારા

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૫૩

- ૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
- ૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
- ૩. નવીનજ્ઞમૂત્સમાનવર્ણ,.....
- ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
- ૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર યરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચારણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૫૩) મહામૂર્ખ કોને કહેવાય

સ્વામિનારાયણ હરે...

મુક્તાનંદ સ્વામી પુછ્યું કે જીવને ભજનસ્મરણાનો એક દઢાવ કેમ રહેતો નથી ? (ગ. પ્ર. પ્ર. પ૪ વચનામૃત) શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા જે, દેશ, કાળ કિયા અને સંગ અશુભ હોય તેને એક દઢાવ રહેતો નથી. પૂર્વના જેના ઘણા પુછ્ય હોય, જન્માંતરથી ભજન ભક્તિ કરતા આવેલ હોય તેને અશુભ દેશ નડતો નથી.

પ્રઃદજ્ઞને અશુભ કાળ હતો છતાં પણ ભજનસ્મરણમાં ઢીલા થયા નહિ. ખૂબ માર્યા, ઝૂવામાં ફેંક્યા, હાથીના પગો બાંધ્યા છતાં પણ ભજનના પ્રતાપથી કાંઈ થયું નહિ. અસુરપિતાએ ખૂબ દુઃખી કર્યા. દુઃખ વધ્યું તેમ તેમ પ્રઃદજ્ઞએ હરિભજન

આફત જીવનનાં દ્વાર ખખડાવે ત્યારે અકળાઈ
ન જય તે મહાન માનવી ગણ્યાય.

બધું જ સારું હોય છતાં બુદ્ધિ શા માટે મલિન થઈ જાય છે ? મોટા ભગવાનના ભક્તનો દ્રોહ થઈ ગયો છે. દ્રોહ કરે છે એટલે મલિન બુદ્ધિ થઈ જાય છે.

મલિન બુદ્ધિને સારી કરવી હોય તો શું કરવું ? મોટા સંતપુરુષની સેવામાં ખબરદાર થઇને રહે તો તેના પાપ બળીને ભરમ થઇ જાય છે. બુદ્ધિ સારી થાય છે.

ભક્તિરૂપી છોડને બહુ સાચવવો જોઈએ. નાનો છોડ વાવે રસ્તામાં તો ચારે બાજુ વાડ કરે તો છોડને કોઈ ખાઈ જાય નહિ અને જો વાડ ન કરે તો જનાવર ખાઈ જાય. પછી જ્યારે છોડ મોટું ઘેઘૂર વૃક્ષ બની જાય એની પાડ જમીનમાં ઉતરી જાય પછી એને બકરાંઓ હેરાન કરતા નથી. એમ પ્રાંભકાળની ભક્તિ, સાધનદશામાં રહેલો સાધક તેને ધર્મનું અવશ્ય પાલન કરવું જોઈએ. તોજ ભક્તિ લાંબી ટકે, જે ભક્તિ માણસ સહિત હોય એવી અચળ ભક્તિમાં કોઈ વિદ્ધિ આવતું નથી. મહાત્મ્ય વિનાની ભક્તિ વીજળીના જેવી કહેવાય. વીજળી થાય ત્યારે પ્રકાશ જલદીથી થાય અને પાણું અંધારું પણ તરત થઈ જાય. તેમ માહાત્મ્ય વગરની ભક્તિમાં અંધારું તરત થઈ જાય. માહાત્મ્ય સહિત ભક્તિ પ્રવત્તત્રાય લાંબા સુધી ટકે છે. શ્રીજ મહારાજ આવા ભક્તિના પોષક છે.

પાપ પોતે કરે અને વાંક પરમેશ્વરનો કાઢે કે મારું મન કેમ ઠેકાણે રહેતું નથી તેને મહામૂર્ખ જાણવો.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં રવામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

દુર્ગા સ્તુતિ

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૫૪

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૫૪) જાંબુવનનું કલ્યાણ.

સ્વામિનારાયણ હરે...

પ્રભુ નીલકંઠ વણી મહાઘોર વનમાં ચાલ્યા જાય છે. બકુરપુર નામનું ગામ આવ્યું. ત્યાં જેરામદાસ રહેતો હતો. પ્રાર્થના કરી કહ્યું કે “હે પ્રભુ! અમારે ધેર

અહુ થોડા માઝાસો, ભૂખના દુઃખથી મરે છે પણ વધારે પડતું
ખાવાથી લાખો માઝાસો મરતા હોય છે.

જમવા પધારો.” તેમનો ભાવ જોઈ પ્રભુ જમવા પધાર્યા. જેરામના મિત્રનું નામ હતું કૃષ્ણ તંબોળી. આનંદથી તેની સાથે રહે છે. જેરામ પ્રભુ સાથે તળાવમાં કમળકાકડી લેવા જાય છે. રસ્તામાં ભયંકર વન આવ્યું. ત્યાં મોટો કાળો ભયંકર એક રીંછ દેખાયો. જેરામ કહે છે, “બાલા બ્રહ્મચારી! આગળ નથી જાવું. પાછા વળી જઈએ. રીંછ આપણાને મારી નાખશે.”

નીલકંઠ વર્ણાએ કહ્યું, “તમે ડરો નહિ. રીંછ તમને કાંઈ નહિ કરે.” જેરામ અને તંબોળી બે ઊભા ઊભા ધૂજે છે. હવે શું થાશે? ડરના માર્યા. એક વૃક્ષ ઉપર ચડી ગયા. છાતી ધળકે છે. પરસેવાથી રેબજેબ થઈ ગયા. રીંછ પ્રભુ પાસે આવ્યો. પ્રભુએ તેના સામે કૃપાદષ્ટિ કરી કે રીંછ શાંત થઈ ગયું. બે પગે ઊભો થઈ રીંછ પ્રભુને હાથ જોડીને નમસ્કાર કરે છે. આંખમાંથી આંસુ પડે છે.

રીંછનું હદય જાણો કહેતું હોય મારો મોક્ષ કરો. હું બહુ દુઃખી છું. પ્રભુએ કહ્યું, “તું ચિંતા ન કર. અમારા સ્વરૂપનું ધ્યાન કરજે. સમય જતાં તારું મૃત્યુ થશે પછી તારો સત્સંગમાં જન્મ થશે. ત્યાં અમારો ફરીથી તને યોગ થશે. ભક્તિ કરીશ પછી તારું કલ્યાણ થશે.” અંતરના આર્શીવાદ સાંભળી રીંછ પ્રભુને પગે લાગીને ઢોડતું ઝડીમાં ચાલ્યું ગયું.

જેરામ અને તંબોળી આ બધું વૃક્ષપર બેઠા બેઠા જોતા હતા. રીંછ ભાગી ગયું પછી વૃક્ષ પરથી નીચે આવ્યા. પ્રભુને પૂછે છે, “બાલાયોગી, એ રીંછ તમારી પાસે શા માટે રડતો હતો? તમને નમસ્કાર કરી કેમ ચાલ્યો ગયો?” પ્રભુએ કહ્યું, “એ રીંછનું નામ જાંબુવાન છે. કૃષ્ણાવતારમાં તેણે ખૂબ પ્રભુની સેવા કરી હતી પણ થોડીક મનમાં શંકા રહી ગઈ હતી તેથી વનમાં ભટક્યા કરે છે.

હવે આ દેહનો ત્યાગ કરશે પછી મનુષ્ય રૂપે સત્સંગમાં જન્મ લેશે. ત્યાં અમારો તેને યોગ થશે. પછી તેનું કલ્યાણ થશે.” આવું સાંભળી જેરામદાસ આશ્રય પામી ગયો. રીંછના ચમત્કારની વાત ગામમાં ફેલાઈ ગઈ તેથી ગામનાં તથા આજુબાજુ ગામનાં માણસોના ટોળે ટોળાં પ્રભુનાં દર્શન કરવા આવે. પ્રભુના ચમત્કારની વાત ચારે બાજુ પ્રસરી ગઈ. પછી જેરામ અને તંબોળી અને નીલકંઠ વર્ણ ત્રણે જણા જેરામને ઘેર આવ્યા. રાત્રે સહુ જમીને સૂતાં છે. પ્રભુ સર્વને સૂતા મૂકી ચાલતા થઈ ગયા.

દૈહ ક્ષત્રાંબી કાળી

સવાર પડી. મંગળ પ્રભાત થયું. પ્રભુને શોધે છે પણ ક્યાંય મળ્યા નહિ. જેરામની મા કહે છે, “તું જલદી જા અને નીલકંઠ વર્ણને શોધી લાવ. પ્રભુને લઈને જ આવજે. લે, આ ભાતું લઈ જા.” જેરામ ચાલતો થયો. વીસ દિવસ પછી પ્રભુ મળ્યા. જગન્નાથપુરી તરફ ઉતાવળે પગે ચાલ્યા જાય છે. જેરામે સાદ પાડ્યો. “એ નીલકંઠ વર્ણી! ઊભા રહો, ઊભા રહો!” પ્રભુ ઊભા રહી ગયા.

જેરામદાસ પ્રભુને પગે લાગીને કહે છે, “તમે અમારા ઘેર પાછા ચાલો. મારી મા તમને બહુ જ યાદ કરે છે. કાંઈ જમતા નથી. રાત્રે નિંદ્રા આવતી નથી. દયા કરીને ઘરે ચાલો. હું તમને આગળ ચાલવા નહિ દઉં.” પ્રભુ બોલ્યા, “અમારે અનેક જીવાત્માનાં કલ્યાણ કરવા છે. તેથી તમારા ઘેર નહિ આવી શકાય. તું પણ અમારી સાથે ચાલ. અમારે જગન્નાથપુરી જાવું છે.” જેરામે કહ્યું, “હું તમારી સાથે નહિ ચાલું. મારા સગાં સંબંધીમાં મને ઘણું હેત છે. મમતા છે. તેથી તમારી સાથે હું નહિ રહી શકું.” જેરામદાસ ઘરે ગયો ને પ્રભુ ત્યાંથી ચાલતા થયા.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

જે ખરેખર મહાન છે તેને બૂભો પાડવી પડતી નથી.

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-પપ

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(પપ) ખાંડ પાણી મીહું કર્યું

સ્વામિનારાયણ હરે...

એક વખત શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન શેખપાટ લાલજી સુથારને ઘેર પધાર્યા. લાલજીભાઈએ સારો સત્કાર કર્યો. ભોજન જમાડ્યા અને સાથે બેસીને સત્સંગ કરે. શ્રી હરિ ઉપદેશ આપે. “સંત સમાગમ કરી, વાસના ટાળી, સ્વભાવને સુધારી વૃત્તિને ભગવાનના સ્વરૂપમાં વાળવાની છે. ભગવાનમાં વૃત્તિ સ્થિર થાય ત્યારે જીવ બળીયો થાય છે. કામમાંથી પરવારીને પ્રભુ ભજવા એવી તો કોઈ આશા જ રાખવી નહિ. કેમ જે કોઈનું કામ પુરું થયું નથી અને થાણે પણ નહિ. વિગેરે ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો છે.”

એક રાત્રી પ્રભુ લાલજીભાઈને ઘેર રોકાયા પછી સવારે કહ્યું, “લાલજીભાઈ, અમારે કચ્છમાં જવું છે. કોઈ તમારા જેવો એક ભોમીયો શોધી

દુર્દ્રારાંના કાળા

આપો.” લાલજીભાઈ સમજી ગયા કે પ્રભુનો અંતરનો હાઈ એ જ છે કે તમે જ અમારી સાથે ચાલો. લાલજીભાઈ બોલ્યા, “હે પ્રભુ, હું તમારી સાથે ચાલીશ.” રસ્તામાં જમવા માટે સુખડી લીધી. પાણીની બતક ભરી અને ૧૨ કોરી લીધી. રસ્તામાં કામ આવશે. રસ્તામાં ચોરની બીક લાગે તેથી બાર કોરી પગરખાંમાં રાખી. શ્રી હરિ અને લાલજી ભગત રસ્તામાં ચાલ્યા જાય છે. ત્યાં એક ભૂખ્યો ભીક્ષુક સામે મળ્યો. રાડો પાડે છે, “મને ભૂખ બહુ લાગી છે, કોઈ જમવાનું આપો, કોઈ જમવાનું આપો!”

શ્રી હરિએ કહ્યું, “લાલજીભાઈ, આ ઉષ્ણામાં શું છે?” “મહારાજ, એમાં સુખડી છે.” “સુખડી આ ભિક્ષુકને આપી દો. બીચારો ભૂખ્યો છે. જમીને આર્શીવાદ આપશો.” ભીક્ષુક રાજી રાજી થઈ ગયો. પ્રભુ ત્યાંથી ચાલતા થઈ ગયા. આગળ જતાં એક વટેમાર્ગું મળ્યો. તરસ્યો ખૂમ પાડે છે. “કોઈ પાણી આપો, કોઈ પાણી આપો! પાણી વિના મારો કંઠ સુકાય છે.” પ્રભુએ કહ્યું, “લાલજી ભક્ત, આને પાણી આપી દો.” લાલજી ભક્ત પાણી પાયું તેથી વટેમાર્ગું ખૂબ રાજી થયો. “ભગવાન તમારું સદાય બલું કરે.” અંતરના આર્શીવાદ આપ્યાં. ત્યાંથી ચાલતા થયા. ત્યાં બે ચોર સામે આવ્યા. ચઘ્પુ કાઢ્યું. “અલ્યા! કયાં જાઓ છો? ત્યાં જ ઉભા રહેજો. જે હોય તે આપી દો નહિંતર મારી નાખશું.”

શ્રીજી મહારાજને પકડ્યા. ખીસ્સાં તપાસ્યા. કાંઈ મળ્યું નહિ. પ્રભુ લક્ષ્મીજીને ખીસ્સામાં રાખતા નથી. હદ્યમાં રાખે છે. પછી લાલજી ભગતને પકડ્યાં. ખીસ્સાં તપાસ્યા પણ કાંઈ મળ્યું નહિ. તેથી ચોર બોલ્યા, “આજે અપશુકન થયા. કાંઈ મળ્યું નહિ.” એમ કહી ચોર ચાલતા થયા. પ્રભુએ કહ્યું, “તમે ચોર છો પણ ચોરી કરતાં આવડતી નથી. અમારા લાલજી ભગત બહુ પાકા છે. રૂપિયા ખીસ્સામાં નથી રાખ્યાં પણ જોડામાં રાખ્યા છે. તપાસ કરો.” પછી તપાસ કરી તો કોરી નીકળી. ચોર રાજી રાજી થઈ ગયા.

આ રૂપાળો તેજસ્વી માણસ બહુ દયાળું લાગે છે. સામેથી પૈસા આપે છે. પગરખાં ઉતાર્યા તેમાંથી બાર કોરી મળી. તે લઈ ચોર રવાના થઈ ગયા. પછી પ્રભુ અને લાલજીભાઈ ત્યાંથી ચાલતા થઈ ગયા. રસ્તામાં સુર્કું રણ આવ્યું. સખત ગરમ તાપ છે. લૂ વાય છે. કયાંય લીલું વૃક્ષ નથી દેખાતું. પ્રભુ કહે છે, “લાલજી ભગત, અમને ભૂખ અને તરસ બહુ લાગી છે. કાંઈક જમવાનું આપોને.”

ત્રાણ બાખતોથી ધરની શોભા છે :

(૧) સંપ સેવા. (૨) સંપત્તિ અને (૩) સમજાણ

લાલજીમાઈ બોલ્યા, “દાતારના દીકરા થઈને બધું અપાવી દીધું. હવે તો મારી પાસે કાંઈ નથી. ચાલો ધીરે ધીરે ચાલતા જઈએ.” ત્યાં લાલજી ભગતને ખૂબ તરસ લાગી. અંધારા આવે છે. હવે શું કરવું? લડથડીયાં ખાતાં ધરતી પર પડી ગયા. શાસ લેવાતો નથી.

શ્રીજી મહારાજ લાલજી ભક્તના માથા ઉપર હાથ મૂક્યો. “ભક્તરાજ, શા માટે મૂંજાવો છો? આ રણમાં પાણી છે તે પી વ્યોને.” “મહારાજ, એ તો ખારું પાણી છે. તે કેમ પીવાય?” શ્રી હરિ કહે છે, “વિશ્વાસ રાખીને પીઓ તો ખરા!”

કપડાંથી ગાળીને પાણી પીધું તો ઠંડુ મીઠું અમૃત જેવું. પાણી પીધું અને શરીરમાં ઠંડક વળી. આશ્રય પામી ગયા. ખારા રણમાં મીઠું પાણી ક્યાંથી આવ્યું હશે? પછી વિચાર થયો, પ્રભુ તો જે ધારારે તે કરી શકે. સર્વ શક્તિમાન છે. લાલજી ભગત કહે છે, “પ્રભુ, આપણો જેને પાણી આપી દીધું તે કોણ હતા?” પ્રભુ બોલ્યા, “જગદ્ગુરુ શ્રી રામાનંદ સ્વામી દિવ્ય દેહે ભીક્ષુકનું રૂપ ધારણ કરીને આવ્યા હતા. અને જેને આપણે સુખી આપી દીધી તે અક્ષરધામના મુક્ત હતા. આપણી પરીક્ષા લેવા આવ્યા હતા. દયા કેટલી છે?” લાલજી ભગત કહ્યું, “મહારાજ, સારું થયું. આપણે પરીક્ષામાં પાસ થયા. મહારાજ, તમે ચોરને રૂપિયા કેમ અપાવી દીધા?” પ્રભુએ સરસ જવાબ આપ્યો, “ચોર આખી જુંદગી અમને યાદ કરશે કે રણમાં અમને સામેથી પૈસા બતાવ્યા તો એના જીવાત્માનું કલ્યાણ થશે.”

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

દુર્ગા સ્તુતિ

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૫૬

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૫૬) કુળ તજી નિષ્કુળ થયા.

સ્વામિનારાયણ હરે...

શ્રીજ મહારાજ અને લાલજી ભગત રણ ઉલંઘીને આધોઈ પથાર્યા. એક વૃક્ષ નીચે બેઠા. લાલજી ભગતને કહ્યું, “ભક્તરાજ, ભૂખ બહુ લાગી છે. આ

જગતમાં ભીંડા તો ઘણાં છે ખોટ ફક્ત ‘એકડા’ ની છે.

ગામમાંથી ભીકા માગી લાવો.” લાલજીભાઈ બોલ્યા, “મહાપ્રભુ, આ મારા સસરાનું ગામ છે. ઘોડા ઉપર બેસીને અહિં લગ્ન કરવા આવ્યો હતો. ત્યાં ભીકા માગવા જાઉં તો કેવો લાગું? ગામના બધાં માણસો મને ઓળખે છે કે આ અમારા ગામના જમાઈ છે.” પ્રભુ બોલ્યા, “તમને કોઈ ઓળખશો નહિ એવા કરી દઈએ તો ?”

દાઢી મુંછ મુંડાવી એક ભગવી એલફી પહેરાવી દીધી. પછી કહ્યું, “હવે જાઓ. તમારા પત્નિના હાથની ભીકા લઈ આવો.” લાલજી ભગત તુરંત હરિ આજ્ઞાનો સ્વીકાર કરી લીધો. “ભલે મહારાજ, તમે જેમ કહેશો તેમ કરીશ.” સસરાનું ધર જોયેલું હતું. તેને ઘેર ગયા. આંગણામાં ઉભા રહી ભીકા મંત્રનો ઉચ્ચાર કર્યો. “નારાયણ હરે, સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ!” લાલજીભાઈના પત્નિનું નામ કંકુબાઈ હતું. તેને બારીમાંથી જોયું. “ઓહોહો! આ તો મારા પતિદેવ અલફી પહેરી લીધી બાવા થઈ ગયા.” તુરંત પોતાની માને કહ્યું, “મા, બહાર નજર કરો. તમારા જમાઈ ભીકા લેવા આવ્યા છે. ભગવી એલફી પહેરી છે. હવે શું કરશો?” સાસુજી બહાર આવ્યા. “જમાઈરાજ! તમે આ શું કર્યું? બે દીકરાના બાપ છો અને બાવા થઈ ગયા? બે દીકરાનું ભરણ પોષણ કોણ કરશે?” એમ કહીને લાલજી ભગતના બે દીકરાને પગમાં બેસારી દીધાં. દીકરાને જોઈને મન પીગળી જશો તો વૈરાગ્ય ઢીલો પડી જશો. વૈરાગ્યવાન માયાથી ઉપર તરી આવે છે.

સોના જેવો વૈરાગ્ય ઢીલો થાય નહિ. સોનાનો દોરો છ ઋતુમાં સરખો જ રહે છે. ઉનાળામાં ઢીલો થાય નહિ અને શિયાળામાં કડક ન થાય. મીણે પાયેલો દોરો ઉનાળામાં ઢીલો થાય અને શિયાળામાં કડક થાય. લાલજી ભગતનો વૈરાગ્ય સોના જેવો ઉત્તમ છે. ઉત્તમ વૈરાગ્ય માયાથી ધૂટા કરે છે. ભક્તિ કરવી હોય તો વૈરાગ્ય જોઈએ.

લાલજી ભગત કહે છે, “હું ભગવાનને માર્ગ જાઉં છું. તમે સૌ રાજુ રહેજો. આર્થીવાદ આપીએ છીએ કે તમારો વ્યવહાર સારો ચાલશે. બે દીકરા સુપાત્ર થશે. ભગવાન બધું સારું કરે છે અને કરશે. અમારી ભક્તિમાં તમારો ભાગ છે માટે રાજ્યપે બે રોટલા બનાવી આપો. શ્રી હરિ ભૂખ્યા થયા છે. જમીને

દાદ ક્ષાત્રાંબા કાળી

આરીવાઈ આપશો.” કંકુભાઈ મુમુક્ષુ જીવાત્મા છે તેથી રાજીપે બે રોટલા બનાવી આવ્યા અને પતિની જોડીમાં અર્પણ કર્યા. લાલજી ભગત પ્રભુ પાસે આવ્યા. અને સાથે બેસીને રોટલા જમ્યા. શ્રીજી મહારાજે ભાગવતી દીક્ષા આપતાં કહ્યું, “આજથી તમે નિષ્કૃણ થયા છો તેથી તમારું નામ નિષ્કૃળાનંદ સ્વામી રાખીએ છીએ.” લાલજીભાઈએ ૪૨ વર્ષે દીક્ષા લીધી. સગાં સંબંધીને આ વાતની ખબર પડી કે લાલજીભાઈ સાધુ થઈ ગયા છે તેથી સંબંધી આધોઈ આવ્યા. અને વિનંતી કરી કે, “સાંસારિક સંબંધો નિભાવવા ઘરે ચાલો. આવા શ્રેષ્ઠ કારીગર થઈ તમે આ શું કર્યું?” નિષ્કૃળાનંદ સ્વામી તુરંત કીર્તન ગાવાનું શરૂ કર્યું.

મેં હું આદિ અનાદિ આ તો સર્વે ઉપાધિ,

શ્રી સદ્ગુર ભિલિયા અનાદિ, મીટ ગાઇ સર્વે ઉપાધિ...

“હું અનાદિ બ્રહ્મસ્વરૂપ છું. પરબ્રહ્મનો દાસ છું. આ જીવાત્મા અનાદિ કાળનો છે. જીવાત્મા કોઈનો દીકરો નથી. કોઈનો બાપ નથી. કોઈ જાત નથી. કોઈ નાત નથી. કોઈ ગામ નથી. સુથાર નથી. દિવ્ય ચૈતન્યરૂપ છે. મને સદ્ગુરુ રૂપી પરમાત્મા મળ્યા છે તેથી હવે હું સંસારની ઉપાધિમાં આવવાનો નથી. કોણ માત મે કોણ તાત. કોણ ભાઈ ને કોણ ભગીની. આ બધા દેહના સગાં છે પણ આત્માનું કોઈ સગું નથી. આત્માના સગાં તો એક પુરુષોત્તમ નારાયણ છે. આત્માને પરમાત્માનો ભેટો કરાવવો એ જ સાચી જીવનયાત્રા છે. યાત્રાથીને કોઈ ધર્મશાળા કે ઉતારામાં ખાવા પીવાની, રહેવાની મહીત સગવડ મળે ને ત્યાં જો રાકોઈ જાય તો યાત્રા અટકી જાય. પ્રભુ પ્રામિલૂપી યાત્રા પૂર્ણ કરવી હોય તો દેહ, સ્ત્રી, પુત્ર, પરિવાર, માન, મોટપ, સત્તા, સંપત્તિ વિગેરે મમત્વ છોડવો જ પડે. આપણો જન્મ પિંડ બ્રહ્માંડના ભાવ મેલી બ્રહ્મરૂપ થાવા અને ભગવાનમાં જોડાવવા માટે છે.

લાલજી ભગત મુક્તાત્મા હતા તેથી તરત હંદ્ય પ્રભુભક્તિથી રંગાઈ ગયું. નિષ્કૃળાનંદ સ્વામી કહે છે, “અમે પૂર્વ જન્મમાં હિમાલયમાં ગંડકી નદીના કાંઠે ખૂબ તપશ્ચર્યા કરેલી છે. પણ તપ કરતાં થોડી ખામી રહી ગઈ, કિંચિત કામના રહી ગઈ, હરિના સ્મરણના બદલે હરણનું સ્મરણ ચાલુ રહ્યું તેથી ભગવાન ભૂલાઈ ગયા. નાના કોમળ હરણના બચ્ચામાં હેત રહી ગયું. વાસના રહી ગઈ

**નાનકડીય ક્ષતિ જે ગણિતમાં ન ચાલે તો નાનકડો પાણ
પ્રમાદ ભક્તિમાં કેમ ચાલે ?**

તેથી મને બીજો જન્મ લેવો પડ્યો છે. હવે આ દેહે મારે કોઈ પુત્ર પરિવાર કે માલ ભિલ્કતમાં વાસના રાખવી નથી. સમગ્ર જીવન પ્રભુના ચરણમાં સમર્પિત કરવું છે. માટે મને સંસારમાં લઈ જવાની કોશીશ તજો અને તમે બધાં હરિને ભજો. હરિ ભજન વિના સુખ શાંતિ થવાની નથી.” વિગેરે ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો છે.

સગાં સંબંધીને નક્કી થઈ ગયું કે હવે લાલજી ભગત સંસારમાં આવશે નહિ. તેથી સહુ પોતપોતાને ગામ જતા રહ્યા. સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય છે તે સંત રતનની ખાણથી ભરપૂર છે. સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય એટલે પરબ જ્યાં મોક્ષાતુરની તરસ છીપે. સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય એટલે થાકેલાંને વિશ્રાંતિ મળે અને ભૂખ્યાને મુક્તિના મીઠાં ફળ મળે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજો.

કીર્તન

મારા લાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નયિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

દુર્ગ ક્ષત્રિયા ક્ષત્રી

સભા-૫૭

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૫૭) સિંહના બરચા તો સિંહ જેવા જ હોય!

સ્વામિનારાયણ હે...

સંત વિભૂતિ શ્રી નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામી સત્સંગનું આભૂષણ છે. તેમનું જીવન શ્રીજી મહારાજ સંગાથે જોડાયેલું રહ્યું છે. નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામી જ્યારે સંસારમા હતા ત્યારે તેમના ધરે બે પુત્રો હતા. મોટા પુત્રનું નામ હતું માધવજી. અને નાના પુત્રનું નામ હતું કાનજીભાઈ. સમય જતાં માધવજી પોતાના પિતાશ્રી નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામીના દર્શન કરવા ગઢપુરમાં આવ્યા. શ્રી હરિના દર્શન કરી, પગે લાગીને બેઠા. શ્રી હરિ મુકુંદ બ્રહ્મચારીને કહ્યું, “બ્રહ્મચારીજી, આ માધવજીને દરરોજ અમારા થાળમાંથી પ્રસાદી આપજો અને સારી રીતે સંભાળ રાખજો.”

એક મહિના સુધી ગઢપુરમાં રોકાયા. જવાની તૈયારી કરતાં પહેલાં માધવજી ગોપાળાનંદ સ્વામીનાં દર્શન કરવા આવ્યા. ગોપાળાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, “માધવજી, નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામીને દડવત પ્રણામ કરીને આર્થીવાદ મેળવીને પછી ઘેર જાજો.”

હજરો ગુજરાતી પ્રાપ્ત કરવા સહેલા છે;
પરંતુ એક દોષને દૂર કરવો મુશ્કેલ છે.

પછી માધવજી નિષ્કુળાનંદ સ્વામી પાસે ગયા. દંડવત પ્રણામ કરીને પગે લાગીને બેઠા. નિષ્કુળાનંદ સ્વામી સંસારની અસારતાનો ઉપદેશ આપે છે.

વૈરાગ્ય જેના હદ્યમાં ઉત્પન્ન થાય તેને કાંઈ બીજું કરવું રહેતું નથી. સહેજે સહેજે ભગવાનમાં પ્રેમ વધતો જાય છે. વૈરાગ્ય છે તે પગ છે. પગથી જેમ ગતિ થાય છે તેમ અધ્યાત્મિક માર્ગમાં પણ વૈરાગ્યથી જ ગતિ થાય છે. વૈરાગ્ય વિના બંધન ટૂટે નહિ. તુંબડાને પાણીમાં નાખી હાથથી દબાવો તો ડૂબી જાય અને હાથ ઊંચો કરો કે તરત ઉપર તરી આવે. તેમ વૈરાગ્યવાન માયાથી ઉપર તરી આવે છે. એને માયાનું પાણી ડૂબાડે નહિ. માયા બંધન કરી શકે નહિ. પથ્થર હોય તે પાણીમાં ડૂબી જાય પણ ખરેખરા ભક્તજન છે તે માયારૂપી પાણીમાં ક્યારેય ડૂબી જતા નથી.

ભગવાનના ચરણમાં દિવ્ય અલૌકિક સુખ છે. હદ્યમાં સદાય વૈરાગ્ય રાખો. વૈરાગ્ય વિના આદિ, મધ્યે અને અંતે દુઃખ જ છે. ભગવાનના ભક્તને ભક્તિ કરવી હોય તો વૈરાગ્ય જોઈએ. ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો. તેથી માધવજીનું હદ્ય વૈરાગ્યથી રંગાઈ ગયું. માધવજી ભગત ગોપાળાનંદ સ્વામી પાસે આવ્યા અને કહ્યું, “સ્વામીજી, મને સાધુ કરો. આજથી હું તમારા ચરણો અને શરણો છું.” સ્વામીએ ભાગવતી દીક્ષા આપી નામ રાખ્યું છે ગોવિંદાનંદ સ્વામી. ગોપાળાનંદ સ્વામી ગોવિંદાનંદ સ્વામીને લઈને શ્રીજી મહારાજના દર્શન કરવા આવ્યા. દંડવત પ્રણામ કર્યા.

શ્રીજી મહારાજે પુછ્યું “આ કોણ છે ?” ગોપાળાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, “નિષ્કુળાનંદ સ્વામીના સેવક છે.” શ્રીજી મહારાજ રાજ્યો વ્યક્ત કરતાં બોલ્યા, “સિંહના બરચા સિંહ જેવા જ હોય ને!” શ્રી હરિ કહે છે, “ગોવિંદાનંદજી, તમે નિષ્કુળાનંદ સ્વામી પાસે જાવ અને બાથમાં ઘાલીને ન મળો ત્યાં સુધી દંડવત પ્રણામ કર્યા કરજો.” ગોવિંદાનંદ સ્વામી નિષ્કુળાનંદ સ્વામી પાસે આવીને દંડવત પ્રણામ કર્યા. સો દંડવત કર્યા ત્યારે નિષ્કુળાનંદ સ્વામી રાજી થઈને બાથમાં લઈને મળ્યા. આશીર્વાદ આપ્યાં કે, “સદાય તમારા હદ્યમાં ધર્મ, ભક્તિ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય આદિ શુભ સદ્ગુણો સ્થિર થઈને રહેશે. અખંડ શ્રી હરિને હદ્યમાં ધારીને ભજન કરજો. ખરું એ જ કરવાનું છે.”

દંડ ક્ષત્રિયો ક્ષત્રી

બીજા પુત્રનું નામ કાનળભાઈ હતું. તેઓ જળકમળાવત્ત ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહ્યા હતા. એકાંતિક ભક્ત હતા. વડવાનળ અનિન સમાન હતા. જેમ વડવાનળ અનિન સમુદ્રના જળમાં પણ ઓલવાતો નથી તેમ આ સંસારરૂપી સાગરની ખારાશ સંતોને સ્પર્શતી નથી. સંસારના ખારા નીરમાં તેઓ બ્રહ્મરસ અને ભક્તિરસનું પાન કરે છે. ખરા ખંતથી ભક્તિરસનું પાન કરે, અમૃત પીવે તો તે અમર થઈ જાય છે. કહેતાં જન્મ મરણના ફેરાથી મુક્ત થઈ જાય છે. સંતોનું શરણું લેવું જ પડશે. સંત ભગવાનનું હદ્ય છે. દિવ્યભાવ રાખીને સત્સંગ કરવો.

વરસાદ ન વરસે તો ધરતી કાયમના માટે સુકાયેલી હોય છે. વરસાદ વરસે ત્યારે ધરતી લીલી થાય તેમ સંતનો સંગ થાય ત્યારે સત્સંગ લીલો રહે. અને સંગ મૂકી ટે તો સત્સંગ અને સદ્વિચાર સુકાઈ જાય. સૂર્ય ઉગ્યા વિના રાત ન જાય. ઘણાં તારા ઉગે, ચંદ્ર ઉગે, છિતાં સૂર્ય ઉગ્યા સિવાય અંધારું ન જાય. તેમ સંત વિના અજ્ઞાનરૂપી અંધારું દૂર ન થાય. સંતો કોઈને ધન સંપત્તિ આપતા નથી પણ સન્મતિ આપે છે. સન્મતિ આપીને સંપત્તિને શુદ્ધ કરે છે. સદાચારી જીવનનું ઘડતર કરે છે. શ્રી હરિ વચ્ચાનમૃતમાં કહે છે, મોટા પુરુષ રાજુ થાય તો જીવના ગમે તેવા ખરાબ પ્રારથ્ય હોય તે સારા થાય છે અને સુખીયા થાય છે. સંત સમાગમ કરવાથી અનેક માણસોના જીવનમાં પરિવર્તન આવ્યું છે. સમાજમાં રહીને સર્વેની ભલાઈ કરે તેનું નામ સંત.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાઇ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

કુરસદનો ટાઈભ માણસ કયાં પસાર કરે છે,

તેના ઉપરથી તેનું માપ નીકળી જાય છે.

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૫૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૫૮) ગોખલો પૂરી દીઘો.

સ્વામિનારાયણ હરે...

રામાનંદ સ્વામીના આશ્રમને અડીને એક વાળંદનું ધર હતું. બસે વચ્ચે એક દીવાલ હતી. તે દીવાલમાં એક નાનકડો ગોખલો હતો. જ્યારે સાધુને ચૂલો

દીદ ક્ષાત્કરંબો ક્ષાત્રા॥

પેટાવવા માટે દેવતા જોઈએ ત્યારે તે ગોખલામાંથી હાથોહાથ દેવતા સ્ત્રીના હાથમાંથી લેતા. આ દશ્ય પ્રભુએ જોયું. તરત સાવધાન કર્યા.

“સંતો, આ રીત બરાબર નથી. સ્ત્રીનો સ્પર્શ ત્યાગીથી કરાય નહિ. જોવાય નહિ, બોલાય નહિ. આ દીવાલમાં છીક છે તે સાધુના ધર્મમાં એક દિવસ છિક જરૂર પડાવશે. ત્યાગી સાધુને સ્ત્રી સાથે આ પ્રકારનો વ્યવહાર રાખવો તે યોગ્ય નથી. આ વાત અત્યારે સાવ નાની બાબત લાગશે પણ બહુ સમજણ માગી લે એવી બાબત છે. જલદી ગોખલો પૂરી દો.” સંતોને આ વાત બહુ ગમી ગઈ. “વાત સાચી છે. ધર્મમાં છિક પડે તો ધર્મ ટકે નહિ. ભલે સર્જુદાસ, અત્યારે જ છિક પૂરી દઈએ છીએ.” સંતોએ ઈંટ અને ચૂનો મગાવીને ગોખલો તરત જ પોતાના હાથે પૂરી દીધો.

સ્વામિનારાયણ ભગવાને કેવી સરસ ધર્મની વ્યવસ્થા બાંધી છે. સ્ત્રી પુરુષોના મંદિરો જુદા કર્યા અને સદાચારની પ્રવૃત્તિ કરી. સ્ત્રીએ પુરુષનો સ્પર્શ ન કરવો. પુરુષે સ્ત્રીનો સ્પર્શ ન કરવો. આવી મર્યાદા શા માટે બાંધી છે. ધર્મને લાંબા કાળ સુધી ટકાવવા માટે. સ્ત્રી પુરુષનો જરાય ભેળીસાળો રાખ્યો નથી. સદાચારને બરાબર જીવનમાં ટકાવી રાખવો. પ્રભુએ કહ્યું, “હે સંતો!...

આ જગતમાં સ્ત્રી અને ધન છે જ નહિ. એવું ધારીને હરિ ભજન કરશો તો માયા બંધન નહિ કરે. જેમ અક્ષરી શારીરનું બળ વધે છે, જળથી છોડનું બળ વધે છે તેમ અષ્ટપ્રકારે ઘ્રણચ્છ્યા પ્રતાનું પાલન કરવાથી સદભૂષિં જગૃત થાય છે અને ભગવાનના વચન પ્રમાણે વર્તવાનું બળ પ્રાપ્ત થાય છે.” પ્રભુ સંતોને અષ્ટાંગયોગ અને યોગની કિયાઓ શીખવવા લાગ્યા છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિયેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

જા જગત ધર્મશાળા છે તેમાં માલિકીપાણું
દર્શાવવું તે મોટી લૂલ છે.

ભક્તચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-પદ

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૫૮) ભક્તિ મસ્તકના મુગાટ સમાન છે.

સ્વામિનારાયણ હરે...

શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા જે, ચાર પ્રકારના ભક્ત છે તેમાં શાની ભક્ત

દીક ક્ષત્રાંગે કાળી

શ્રેષ્ઠ છે. ચાર પ્રકારના ભક્ત કયા?

- (૧) આર્તિ:- એટલે દુઃખમાંથી મુક્ત થવા માટે ભગવાનનું ભજન કરે. સંકટ નિવારણ માટે સત્સંગ કરે છે.
- (૨) જ્ઞાસુ:- આત્મા પરમાત્મા સબંધી જ્ઞાનને જાણવા માટે જ્ઞાસા હોય તે.
- (૩) અર્થાથી:- ધન, માલ, મિલકત વિગેરે સંપત્તિની ઈચ્છાથી હરિભજન કરે તે.
- (૪) જ્ઞાની:- પ્રભુના દાસના દાસ થઈને કેવળ આત્મરૂપે વર્તે. બ્રહ્મરૂપ થઈને ભગવાનની ધર્મ સહિત ભક્તિ કરે. ભગવાન રાજી થાય તેવી ભક્તિ કરે પણ કોઈ જાતની ઈચ્છા ન હોય. જ્ઞાની ભક્ત ભગવાનને બહુ વ્હાલા છે કારણ કે તે દેહથી પૃથક વર્તે છે. (ગ. પ્ર. પ્ર. પહ વચનામૃત)

જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, ભક્તિમાં જેમ જેમ અહૂકારનો ભેદ ભજતો જાય, તેમ ત્રણ વાનાં ઓછા થઈ જાય છે. માન રહિત જે જ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને ભક્તિ છે તે સોળવલાં સોના જેવી છે. જેને પ્રભુ સાથે પ્રીતિ થઈ છે તે જગત જીતી ગયા છે. તેને કાંઈ કરવાનું રહ્યું નથી. ધર્મ સહિત ભક્તિ મસ્તકના મુગટ સમાન છે.

મુક્તાનંદ સ્વામીએ પુછ્યું જે, હે મહારાજ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, ભક્તિ આદિ શુભ ગુણ તેને યોગે કરીને માન આવે તે માનને કયા ઉપાયે કરીને ટાળવું?

હું કેવો ભક્તિવાન છું. મારા જેવો કોઈ કીર્તનાચાર્ય નહિ. મારા જેવો કોઈ કથાકાર નહિ. મારા જેવો કોઈ નિર્માની નહિ. સદગુણોનો અહૂકાર હદ્યમાં રણકતો હોય તો તે અભિમાન દેહાત્મબુદ્ધિને જ દઢ કરાવે. ભગવાનના ભક્તને કોઈ પ્રકારનું અભિમાન રાખવું નહિ. નિર્માનીપણે વર્તવું. નિર્માની ભક્ત સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે.

જામનગરમાં ગુણાતિતાનંદ સ્વામી પધાર્યા, અનેક ભક્તો સભામાં બેઠા છે. સ્વામી સરસ મજાનો ઉપદેશ આપે છે, ત્યાં એક માણસ આવીને સભામાં આગળ બેઠો, જગ્યા નહોતી છતાંય આગળ બેઠો, તેથી સ્વામીએ કહ્યું, ભગત જરાક પાછળ બેસો! આટલું કહ્યું, “ત્યાંતો આ માણસનું મોહું બગડી ગયું, તરત ઉઠીને છેક છેલ્લે સભાની પાછળ બેસી ગયો.

રોગમાં સ્વામીનો અભાવ આવી ગયો. સંત છે પણ આદર આપવાનો કોઈ વિવેક નથી..... દરરોજ કથાં સાંભળવા આવે પણ સૌથી છેલ્લે જ બેસે આગળ જગ્યા હોય તો પણ બેસે નહિ. સ્વામીએ કહ્યું, આગળ જગ્યા છે, આવોને! ત્યારે

માણસાઈના મૂલ્યો આપાણામાં ન હોય તો ઊંચી ધાર્મિકતા મૂલ્યાણીન છે.

રોષથી બોલ્યા કે આગળ તો ઉજળા કપડાવાળા પૈસાદાર બેસે, અમારાથી આગળ બેસાય નહિ, અમે તમારી નજરમાં કયાં આવીએ એવા છીએ.

સ્વામીએ હાથ જાલીને કહ્યું, “મારી ભૂલ થઈ હશે, હવે આગળ બેસો.... તો હાથ છટકાવીને ઘરે જતો રહ્યો. સ્વામી નીરાશ થઈ ગયા. સત્સંગનો યોગ મણ્યો, પણ માને કરીને પાછળ રહ્યો. માનમાંથી અપરાધ થાય છે. માની કોઈનું જલદી માને નહિ. ભલે હેતના વચન હોય તો પણ માને નહિ. એને ચડાવનારાં ઘણાં હોય. માની બીજાને હેરાન બહુ કરે. માન મતિને ફેરવી નાખે છે. માનથી જેવું અધઃપતન થાય છે તેવું બીજા દોષથી થતું નથી.

શત્રુ જાડીને માનનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. ગમે તેવું સન્માન થતું હોય પણ બાળકની પેઠે માન રહિત રહેવું. શ્રી હરિ કહે છે કે, ગોપીઓના જેવી પ્રેમલક્ષ્ણા ભક્તિ ઉદ્ય થાય ત્યારે સર્વ સાધન સંપૂર્ણ થયાં જાણવાં. માહાત્મય સહિત ભક્તિ વિષે નિષ્ઠા છે, તેટલોજ ભક્તના હૃદયમાં વૈરાગ્ય આવે છે. બીજા સાધનના બળને તજુને ભગવાનની ઉપાસનાનું બળ રાખવું. ગમે તેવો પાપી હોય અને અંત સમયે જો સ્વામિનારાયણ સ્વામીનારાયણ નામનું ઉચ્ચારણ થાય તો સર્વ પાપ થકી છૂટીને ઘ્રણમહોલને વિષે નિવાસ કરે છે. ભગવાનની ઉપાસનાનું બળ સત્સંગને કરીને હિવસે દિવસે વૃદ્ધિ પમાડવું એ જ આ વચનામૃતનો સાર છે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

દુર્ગા સ્તુતિ

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬૦

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૬૦) દીકરીને કરિયાવરમાં શું આપવું જોઇએ ?

સ્વામિનારાયણ હરે...

કુંભની જો વ્યાખ્યા કરીએ તો પતિ-પત્ની અને દીકરો તથા દીકરી વિગેરે...વિગેરે... આમ દીકરી જો ધરમાં હોય તો ધર ભર્યુ ભર્યુ લાગે છે. આ

સંસ્કાર હશે તો લાગવગશાહી ઘટશે. શિક્ષાઓ અને સંસ્કાર ભેગા હશે તો ભષ્ટાયાર ઘટશે.

વાત વાંચવાની કે લખવાની નથી પણ અનુભવવાની છે. સાચું છે ને?

આપણી ભારતીય સંસ્કૃતિમાં સ્ત્રીના ચાર સ્વરૂપ બતાવેલા છે. --માતા, ૨-દીકરી, ૩-બહેન, ૪-પત્ની. ભાઈ-બહેનના પવિત્ર સંબંધોને ઉજાગર કરવા અને તેનું સંરક્ષણ-સંવર્ધન કરવા માટે “ભાઈબીજ” અને “રક્ષાબંધન” ના તહેવારો ભારતીય સંસ્કૃતિમાં જોવા મળે છે. જો પરિવારમાં દીકરી હશે તો જ તે ભાઈ ની બહેન બનશે.

બહેન કહેતાં ભાઈનું હેયુ ભરાઈ આવે છે. કૂણું થઈ જાય છે બહેન તો ભાઈની સુખ-દુઃખની સાથીદાર છે. મા-બાપ પોતાની અંગત વાતો હેયાવરણ માત્ર ને માત્ર દીકરી પાસે રજૂ કરતાં હોય છે. દીકરો ગમે તેવો હશે તો પણ જ્યાં સુધી પરણ્યો ન હોય ત્યાં સુધી જ. દીકરો...દીકરો...રહે છે પણ જેવા લગ્ન થયા કે તરત જ દીકરો વહુઘેલો થઈ જાય છે. અને દીકરો પ્રથમ સ્થાન પત્નીને આપે છે. અને બીજા સ્થાને મા-બાપને મૂકી દે છે.

દીકરી એટલે દીકરી એનો જેટલો મહિમાં કહીએ એટલો ઓળો. આટલા નાના લેખમાં તેણીને ન્યાય આપવો કઠીન જ છે. દીકરી એ પિયર પક્ષ અને શ્વસુર પક્ષ બંનેના કૂળને તારનાર વિરલ પાત્ર છે. દીકરીને સાપનો ભારો કહેવો તે તેણીનું હડહડતું અપમાન છે. દીકરી તો તુલસીનો ક્યારો છે પરિવારની શોભા છે.

સંસ્કારી-સત્સંગી દીકરી એ પતિના ધરને અને ભાઈના ધર એમ બંને ધરમાં સ્નેહ, સંપ, શાંતિ અને સમૃદ્ધિ લાવનાર અદ્ભૂત પાત્ર છે. દીકરી આ બંને પરિવારમાં આવતી સામાજિક, આર્થિક, પારિવારિક અગવડોને પોતાની સૂજ બૂજથી વળી હદયની લાગણી ભેળવીને તેને દૂર કરવા-સમતોલ કરવા સતત ચિંતનશીલ રહે છે.

દીકરાની વહુ સાસુ-સસરાની વૃદ્ધાવસ્થામાં સેવા કરે કે ન કરે પણ દીકરીને એક ફોન મળતા જ મા-બાપની સેવામાં અચૂક ઢોડી આવે છે. દીકરી તો બાપના કાળજાનો કટકો છે. બાપનો શાસ છે, બાપનું હદય પણ દીકરી જ છે. માટે જ દીકરીને પરિવાર, સમાજ અને રાષ્ટ્રનું આભૂષણ કહેવામાં આવે છે. દીકરી તો મા-બાપની ધન-સંપત્તિનો લગ્ન સમયે એક પળ માં જ ત્યાગ કરી દે છે. તેથી

દીકર ક્ષાત્રાંબ્રે ક્ષાત્રા॥

તેણીને “ત્યાગની મૂર્તિ” કહેવામાં આવે છે તો આપણે દીકરીને ક્યારેય હડ્ધૂત કરવાનું મહાપાપ કરવું નહીં.

ગુજરાતી કવિ બોટાદકરે દીકરી માટે લઘું છે કે, “દીકરી વ્યોમની વાદળી રે, દેવલોકની દેવી, જોઈ ન જોઈ ત્યાં વહી જતી રે વન પંખિણી જેવી”

કુઠુંખરૂપી બગીચાનું મધમધતું ગુલાબનું ફૂલ એટલે જ “દીકરી” આ દીકરીને દીકરા કરતાં પણ વધારે લાડકોડથી ઉછેરવી જોઈએ. તેણીને દિક્ષિત અને શિક્ષિત પણ કરવી જોઈએ.

દીકરીમાં ઠસોઠસ સંસ્કાર ભરવા જોઈએ કારણ કે તેણી સંસ્કારની સરિતા કહેવાય છે. તેણીમાં જે હશે તે તેના સંતાનોમાં આવશે જ. તેણીને ધર્મ-અધ્યાત્મના સંસ્કારો આપવામાં મા-બાપે લગારેય ક્યાશ ન રાખવી. દીકરીના વહેલા લગ્ન કરીને તેણીના વિકાસને રંધવાની હલકી ચેષ્ટા ક્યારેય કરશો નહિં. દીકરીને સારાં સંસ્કારી પરિવારમાં પરણાવશો. યાદ રાખો કે જે પરિવાર પર ઈશ્વરની પૂર્ણ કૃપા હોય છે તે પરિવારમાં જ ભગવાન દીકરીની ભેટ આપે છે. માટે દીકરીનું કન્યાદાન ગમે ત્યાં ન જ કરાય.

લગ્ન સમયે દીકરીને ભલે તમે ગમે તેટલાં દાણીના, રોકડ રકમ, ચીજવસ્તુઓ આપો તેની સામે વાંધો ન હોય, પણ તેણીને પૂજાપેટી, ધર્મગ્રંથો, અંતઃકરણના લાખ લાખ આશીર્વાદ આપજો. તે જ તેણીનો ખરા વખતનો ખજાનો ગણાશો. દીકરીને આંસુ પડાવનાર પરિવાર ક્યારેય સુથી થતા નથી. દીકરી જે માંગે તે આપજો તેના હિતનું હોય તે જોજો દીકરી તો બે પરિવારનું સુગમ સંગીત છે.

દીકરીને કરિયાવરમાં અચૂક ભલામણ જરૂર કરાય કે બેટી આપણા ઉત્સવ સમૈયોઓમાં અચૂક હાજરી તે પણ સહપરિવાર આપજે. અને સમૈયમાં તન, મન, ધન અને ધગશાથી સેવા કરી મા-બાપ અને સસરા પરિવારની શોભા વધારજે. સાસરે ગયા પછી દરરોજ દિવસમાં એકવાર આપણા દેવમંદિરે દર્શન કરવા અચૂક જાજે. સાનુકૃણતાએ મહિલા માટેના મંદિરમાં કથાવાર્તામાં હાજરી આપજે. મંદિરમાં ચાલતા મહિલા મંડળની સભ્ય બની તેની પ્રવૃત્તિઓમાં ઉત્સાહભેર ભાગ લેજે. અને તારી કુઝે જન્મનાર બાળકોને ધર્મ-અધ્યાત્મના સંસ્કાર

કુઠુંખમાં જે સહન કરે તે કુઠુંખનો ખરો મોલી કહેવાય.

ગર્માવરસ્થાના સમયથી જ આપજે. દીકરીના લગ્ન બાદ તેણી સાથેના સંબંધો વધારજો પણ કાપશો નહીં. દીકરી પાસે કંઈ માંગશો નહીં પણ તેણીને કંઈક આપશો. જો શીખતા આવડે તો દીકરી જગતની શ્રેષ્ઠ વિદ્યાપીઠ છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;
 તે વિના કેને ભજીએ રે. તેનો સંગો ૧
 સન્મુખ થાતાં શંકા ન કીજે, મર ભાલા તણો મેહ વરસે રે;
 હંસ જઈ હરિજનને મળશો, કાચી તે કાયા પડશો રે. તેનો ૨
 શૂળી ઉપર શયન કરાવે, તોય સાધુને સંગો રહીએ રે;
 દુરીજન લોક દુભાખણ બોલે, તેનું સુખદુઃખ સર્વે સહીએ રે. તેનો ૩
 અમૃતપેં અતિ મીઠા મુખથી, હરિનાં ચરિત્ર સુણાવે રે;
 બ્રહ્મા ભવ સનકાદિક જેવા, જેનાં દર્શન કરવાને આવે રે. તેનો ૪
 નરક કુંડથી નરસું લાગે, દુરીજનનું મુખ મનમાં રે;
 મુક્તાનંદ મગન થઈ માગે, વ્હાલા વાસ ટેજો હરિજનમાં રે. તેનો ૫

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષારથી ॥૪૧॥

દીકરી સત્ત્વાંની સાત્ત્વા

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬૧

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજ્ઞમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતારી

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૬૧) મુક્તાનંદ સ્વામીએ વડોદરાના વિદ્ધાનોને પરાજીત કર્યા.

સ્વામિનારાયણ હરે...

શ્રીજ મહારાજ વડતાલમાં લીંબવૃક્ષ નીચે વિરાજમાન છે. રામનવમીનો ઉત્સવ કરવા માટે હજારો ભક્તજનો આવ્યા છે. વડોદરામા નાથ ભક્ત પગે લાગી, હાથ જોડીને કહે છે, “હે પ્રભુ, વિદ્ધાન સંતોને વડોદરા મોકલો. ત્યાંના વિદ્ધાનો, શાસ્ત્રીઓ, પંડિતો કહે છે કે સ્વામિનારાયણ છે તે ભગવાન નથી. અને એ સંપ્રદાય વૈદિક નથી. તો કૃપાદશ્ટિ કરો જે વિદ્ધાનોના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપી શકે તેવા પ્રભર સંતોને મોકલો.” શ્રીજ મહારાજે મુક્તાનંદ સ્વામીને કહ્યું, “સ્વામી, તમે વડોદરા જીવ અને વિદ્ધાનોના પ્રશ્નોના ઉત્તર કરી આપો.”

સ્વામી બે હાથ જોડી બોલ્યા, “મહારાજ, હું બહુ ભણેલો નથી. બોલવાની પવન વાદળાને, ભૂર્જ સભાને, ઉલ્ટી (વમન) જીવને ચૂંથી નાખે છે તેમ વિષય નિયમની દઢતાને ચૂંથી નાખે છે.

મારામાં ચાતુરી નથી. ચાર વેદ અને છ શાસ્ત્ર ભણેલા મહાન વિદ્વાનો આગળ જઈને હું શું કરીશ? મારાથી એના કઠણ પ્રશ્નોના ઉકેલ નહિ થાય. ત્યાં ગોપાળાનંદ સ્વામી તથા નિત્યાનંદ સ્વામીને મોકલો. તે પ્રખર અને પ્રયંડ વિદ્વાન છે.” શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા જે, “સ્વામી, તમે ચિંતા ન કરો. હીમત રાખો. તમારી જીવા ઉપર અમે બેસીને તમામ પ્રશ્નોના ઉત્તર અમે આપશું. હું તમારી સાથે જ છું. ૨૫૦ સંતો સાથે લઈ જાઓ.” પ્રભુએ પુષ્પનો હાર પહેર્યો હતો તે મુક્તાનંદ સ્વામીને પહેરાવીને રાજ્યો વ્યક્ત કર્યો.

વડોદરાના સયાજીરાવને ખખર પડી. ૨૫૦ સંતો પધારે છે તેથી સ્વાગત કરવા માટે મોટું સૈન્ય મોકલ્યું. છાણી ગામ સુધી સૌ સામા ગયા. સયાજીરાવના પુત્રનું નામ ગણપતરાવ હતું. તે રાજકુંવર હાથી શાણગારીને સામા આવ્યા. સ્વામીના કંદમાં પુષ્પનો હાર પહેરાવી સ્વાગત કર્યું. “હે સ્વામીજી, તમે હાથી ઉપર બીરાજો.” સ્વામીએ કહ્યું, “તમારું સ્વાગત સન્માન અમે સ્વીકારીએ છીએ પણ અમે ત્યાગી સંતો છીએ તેથી હાથી ઉપર બેસાય નહિ.” ત્યારે રાજકુંવરે સ્વામીનો હાથ પકીને સીગ્રામ ગાડી ઉપર બેસાડ્યા. પાછળ સંતો ચાલ્યા આવે છે.

ઢોલ શરણાઈ અને નોબત વાગવા લાગ્યા. શોભાયાત્રા શહેરની બજારમાંથી પસાર થાય છે. હજારો માણસો સંતોના દર્શન કરવા આવ્યા છે. અંતરમાં ઠડક વળી. દીલ કબૂલ કરે છે કે આ બધાં સંતો સમર્થ, શાંત અને શ્રેષ્ઠ છે. લોકોની ભીડ જામી છે. વિહૃલનાથજીના મંદિરમાં આવ્યા. તે મંદિરમાં વિશાળ જગ્યા છે. દિવસ નકી કર્યો. ત્યાં સભા રાખવાનો દિવસ નકી કર્યો. રાજાએ જાહેરાત કરાવી કે ધર્મ સભામાં અનેક વિદ્વાનો આવ્યા છે. ચિમનરાવજી સભામાં આવતા લોકોની વ્યવસ્થા કરે છે. ભાવપુરાણી બહાર ઉભા છે. યોગ્ય વ્યક્તિને જ અંદર પ્રવેશ આપે છે. દિવસના ૧૦ વાગ્યાનો સમય થયો. સયાજીરાવ રાજાએ સીગ્રામ ગાડી મોકલાવી છે. મુક્તાનંદ સ્વામી સીગ્રામ ગાડી ઉપર બેઠા છે. ભગવાનને શાસોશ્વાસ યાદ કરતાં માણા ફેરવે છે. હદ્ય ભરાઈ આવ્યું. કેમ થશે? શું પુછશે? હું શું જવાબ આપીશ? બહુ ચિંતા થાય છે.

વળી હીમત આવી જાય કે શ્રી હરિ મારી સાથે જ છે. વાંધો નથી. વળી હદ્યમાં થડક થડક થાય. ઉત્તર આવડશે નહિ તો લાજ જશે. હજારો વિદ્વાનો શું

દુર્ગ સ્વરૂપના સારાંસ

પુછશે ? દીલ ભરાઈ આવ્યું છે. આંખ બંધ કરી હરિને પોકારે છે. “આવો પ્રભુ, આવો.” પ્રભુ દિવ્ય સ્વરૂપે મદદમાં આવી ગયા. માણકી ઘોડી ઉપર શેત વસ્તુ ધારી શ્રી હરિ બીરાજમાન છે. છોગલાંવાળી પાઘમાં પુષ્પના તોરા જુલે છે. કંઠમાં ગુલાબ અને ડોલરના હાર પહેર્યા છે. રત્નની માળામાંથી તેજના કીરણો નીકળે છે. સૂર્યને જાંખા પાડે એવા તેજના સમૂહ મધ્યે શ્રીજી મહારાજ સ્વામીની સીગ્રામ ગાડી આગળ પ્રગટ થયા.

સ્વામી નેત્રો બંધ કરી હરિમાં મૂર્તિ જોડી દીધી છે. આ જ મારો જ્ઞાલો નહિ આવે તો મારું શું થશે ? ભગવાને સ્વામીના આંખમાં પ્રકાશ મુક્યો. પ્રકાશ થતાં નેત્રો ખોલ્યાં તો સાક્ષાત પરમેશ્વરનાં દર્શન થયાં. ઘોડાને ખેલાવતા ખેલાવતા ચાલ્યા આવે છે. હાથ ઉંચો કરી કહ્યું, “સ્વામી, ચિંતા ન કરશો. અમે આવી ગયા છીએ. હીમતમાં રહેજો. રૂમે તમારી સાથે જ છીએ.”

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ધેર શીદ જઈએ;
તેને સંગ શીદ રહીએ રે... .ટેક.

હેત વિના હુંકારો ન દેવો, જેનું હરખેસું હૈયું ન હીસે રે;
આગળ જઈને વાત વિસ્તારે, જેની આંખ્યુંમાં પ્રેમ ન દીસે રે. તેને૦ ૧
ભક્તિભાવનો ભેદ ન જાણો, ભુરાયો થઈને ભાણે રે;
લલિત લીલાને રંગે ન રાયે, પછી ઉલેચી અંધારું ટાળે રે. તેને૦ ૨
નામ તણો વિશ્વાસ ન આવે, ને ઊંડું તે ઊંડું શોધે રે;
જાહીવી તીરે તરંગ તજીને, પછી તટમાં જઈને કૂપ ખોદે રે. તેને૦ ૩
પોતાના સરખી કરીને જાણો, પુરુષોત્તમની કાયા રે;
નરસૈયાના સ્વામીની લીલા, ઓલ્યાં મતીયાં કહે છે માયા રે. તેને૦ ૪
પ્રાણ ગયા પછી સદ્ગુણું શરીર નકામું થઈ જાય છે તેમ
ચાસિત્ર ગયા પછી જીવતો માણસ જીવનહીન બની જાય છે.

મહતાચિંતામણિ ગાયન -ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અકારથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬૨

૧. જય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૬૨) કીર્તનનું અલોકિક ઝરણું પ્રગાટ થયું.

સ્વામિનારાયણ હરે...

તરત સ્વામીના મુખમાંથી કીર્તનનું અલોકિક ઝરણું પ્રગાટ થયું.

દુર્ગ કૃતકાંઠે કારણ

**હાલા રમણુમ કરતાં કાન, મારે ઘેર આવો રે,
મારા પૂરા કરવા કોડ, હસીને બોલાવો રે...**

માણકી રમણુમ રમણુમ ચાલી આવે છે. કીર્તનાં ૪ પદ પૂરાં થયાં અને વિઝ્લનાથજીનું મંદિર આવી ગયું. રાજ સયાજીરાવે સ્વામીનો હાથ પકડી નીચે ઉત્તાર્યા. ખૂબ આદર સત્કાર કર્યો. પછી વિઝ્લનાથજીનાં દર્શન કર્યાં. પાણી અને ફળાઠિક જમ્બા. પછી સભા થઈ. અકળાઠિં સભા ભરાણી છે. લાખો માણસો આ તમાસો જોવા આવ્યા છે. ૩૦૦ વિદ્વાનો એક બાજુ બેઠા છે. મુક્તાનંદ સ્વામીએ સારીએ સભાને નમસ્કાર કરી, બે હાથ જોડી પગે લાગ્યા. પછી સુંદર મજાના આસન ઉપર બીરાજમાન થયા. સંતો બાજુમાં બેઠા છે. સ્વામી અમૃત દસ્તિ સર્વેને જુવે છે. બધાં રાજી થઈ ગયા કે સ્વામિનારાયણ ભગવાનના સાધુમાં આટલી બધી નગ્રતા. બધાંને હાથ જોડે છે. વિવેક અને પ્રતિલિ જોતાંની સાથે બધાં માણસોને નક્કી થઈ ગયું કે વિજય તો મુક્તાનંદ સ્વામીનો જ થશે.

સ્વામીનાં દર્શન થયાં તેથી સૌને સદ્ભાવના પ્રગટ તઈ. સભામાં સુનકાર છવાઈ ગયો છે. કોઈ બોલતા નથી. કાંઈ પુછતા પણ નથી. ત્યારે સ્વામી બોલ્યા, “હે સભાજીનો! ભગવાન સ્વામિનારાયણે મને મોકલ્યો છે તો તમને સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયની બાબતમાં કાંઈ શંકા હોય તો ખુશીથી પુછી શકો છો.” કોઈ ઉત્તા થતાં નથી. ગોખી ગોખીને આવ્યા હતા કે આમ પુછશું, તેમ પુછશું, તે બધું ભૂલી ગયા.

હરિહર્યા આચાર્યના શિષ્યો રામચંદ્ર વેદ, હરિશ્વંદ્ર વેદ, રામશાસ્કી, નારૂપંતનાના અને ચિમનરાવ આ પાંચ જણા મળીને પ્રશ્ન પુછ્યો કે, “આ ઘેર કળિકાળની અંદર જીવાત્માનું કલ્યાણ કેમ થાય.” સ્વામી ખૂમારીપુર્વક સામેથી પુછ્યું, “હે વિદ્વાનો! આજ સુધી કલ્યાણાનું સાધન તમે શું માન્યું છે?” વિદ્વાનો સમજી ગયા કે સ્વામી બહુ કુશળ છે. સામેથી પ્રશ્ન પુછ્યો. વિદ્વાનો કહે છે, “કળિકાળમાં કેવળ ભગવાનના નામથી જ મુક્તિ થાય છે એમ અમારું માનવું છે.”

સ્વામીએ કહ્યું, “કેવળ હરિનામથી મુક્તિ થતી નથી. નામની સાથે જ્ઞાન અને ભક્તિનો સહારો જોઈએ.” વિદ્વાનો બોલ્યા, “અજામિલ મહાપાપી હતો. પણ તેની હરિનામથી મુક્તિ થયું છે.” સ્વામીએ કહ્યું, “અજામિલે હરિનામ લીધું તો જમના પાશથી મુક્તિ થઇ. આત્માંતિક કલ્યાણ તો ગંગા કિનારે ૧૨ વર્ષ

**માણસને ફક્ત શિક્ષાણ નાહિ પણ સંસ્કાર સાથે શિક્ષાણ
આપો. આજના યુગની એ જરૂરિયાત છે.**

સુધી સાધના, જપ, પ્રત, તપ, સાથે હરિ ધ્યાન, હરિની ભક્તિ, ધર્મ નિયમ વિગોરે કરવાથી મુક્તિ થઈ છે. જ્ઞાનથી મુક્તિ થાય છે.” મધ્યસ્થ રહેલા ભાવપૂરાણીએ હાથમાં જાલર લીધી. જોરથી વગાડીને બોલ્યા, “ઉત્તરઝાલા, ઉત્તરઝાલા! સ્વામિનારાયણ ભગવાનની જય હો, જય હો!”

બધાં વિચાર કરતાં થઈ ગયા. પ્રેશન પુછવા માટે કોઈ ઉભા થતા નથી. હવે શું કરવું? થોડીવાર પણી નારૂપંત નાના તથા હરિશ્ચંદ્ર વૈદ બે ઉભા થયા અને પ્રેશન ઉઠાવ્યો. “ભલે, અમે માની લઈએ કે ભગવાનના સ્વરૂપ વિના, જ્ઞાન અને ભક્તિ વિના મુક્તિ ન થાય. પણ કળિયુગમાં ભગવાનનો અવતાર તતો નથી. તેનું શું સમજવું?” સ્વામીએ કહ્યું, “તમે ગીતાજી વાંચો છો?” “હા, વાંચીએ છીએ.” “તો તેમાં સ્વયં શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન કહે છે,

યદા યદા હિ ધર્મસ્ય, ગ્રાનિર્ભવિતિ ભારત ।

અભ્યુત્થાનમ् ધર્મસ્ય, તદાત્માનં સૃજમ્યાહુમ् ॥

જ્યારે ધર્મની હાની થાય, પૃથ્વી ઉપર અધર્મ વ્યાપે ત્યારે હું સર્જર્મનું સ્થાપન કરવા પૃથ્વી ઉપર પ્રગટ થાઉં છું. અનંત આત્માઓને મારા ધામને પમાડું છું. તમે એમ કહો છો કે ભગવાનના અવતાર કળિયુગમાં થાય નહિ. પ્રભુ તો કર્તુમકર્તુ અન્યથા કર્તુ છે. સમર્થ મૂર્તિ છે. જે ધારે તે કરી શકે. તમે રામાયણ વાંચો છો?” “હા, ક્યારેક વાંચીએ છીએ.” તુલસીદાસજી પણ સરસ વાત કરેલી છે. પ્રભુ કહે છે,

જબ જબ હોય ધર્મકે હાની, બટહી અધમ અસુર અલિમાની ।

કરહી અનિતી જાય નહિ બરની, શીદહી વિપ ઘેનું સુર ધરની ॥

“જ્યારે આ જગતની અંદર અધર્મ વ્યાપે છે ત્યારે હું સાધુ, બ્રાહ્મણ, ગાય, પૃથ્વી આદિકનું રક્ષણ કરવા માટે પૃથ્વી પર પ્રગટ થાઉં છું. એ સાક્ષાત પરમાત્મા માનવ શરીર ધારણ કરીને પૃથ્વી પર પધાર્યા છે. તેમની સાથે અમે રહીએ છીએ. તેના શરણો થાશો તો અલૌકિક સુખને પામશો.” ત્યારે નારૂપંતનાના અને હરિશ્ચંદ્ર વૈદ બે હાથ જોડી કહ્યું, “અમે આજ સુધી અજ્ઞાણ્યા રહ્યા. આજથી અમે સ્વામિનારાયણ ભગવાનને ચરણો અને શરણો છીએ. આજથી જાહેર કરીએ છીએ કે સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય વૈદિક છે. અમે આજથી તેમના આશ્રિત થઈએ

દીક કૃત્યાંત્રી કારણ

છીએ.” ભાવપુરાણી ઉભા થઈને જોરથી જાલર વળાડી. “ઉત્તરજાલા, ઉત્તરજાલા! સ્વામિનારાયણ ભગવાનકી જ્ય હો, જ્ય હો!”

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ધેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬૩

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશ્વેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

મનુષ્ય દેહથી સર્જર્મનું ભાથું બાંધવાનું છે
તથા થાય એટલી ભક્તિ કરવાની છે.

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૬૩) શ્રીયુગનો અર્થ કરો.

સ્વામિનારાયણ હઠે...

સ્વામી બોલ્યા, “જેને પ્રશ્ન પુછવા હોય તે વિના સંકોચે પુછો.” કોઈ ઉભા થતાં નથી. સભા સૂની થઈ ગઈ. થોડીવાર પછી રામચંદ્ર વૈદ ઉભા થયા અને પુછ્યું, “હળાહળ કળિયુગમાં ભગવાન પ્રગટ થાય છે તો ભગવાનને શ્રીયુગી કેમ કહ્યા છે ? તમને સ્વામિનારાયણમાં શુરૂઆત છે એટલે ભગવાન કહેતા હો તો અમને વાંધો નથી પણ શ્રીયુગીનો અર્થ કરી સમજાવો. અને સ્વામિનારાયણ ભગવાન છે તે કયા શાસ્ત્રમાં લખ્યું છે તે કહો.”

સ્વામી મંદ મંદ હસતા બોલ્યા, “વૈદરાજ, મને એમ હતું કે તમે મહાન વિદ્વાન છો પણ નાના બાળક જેવા પ્રશ્નો પુછો છો. હજુ તમને શ્રીયુગનો અર્થ નથી સમજાયો ? શ્રીયુગનો અર્થ... યુગ એટલે જોડલું અને ભગ એટલે ઐશ્વર્ય. ઐશ્વર્યના ત્રણ જોડકા એનું નામ ત્રિયુગ. ઉત્પત્તિ અને પ્રલય, ગતિ અને અગતિ, વિદ્યા અને અવિદ્યા એને ત્રિયુગ કહેવાય.

“પરમાત્માને બીક નથી. એ તો કલિયુગના પણ કાળ છે. કાળનું કારણ પરમાત્મા છે. કાળને ફેરવવાની શક્તિ પરમાત્મા છે. કળિયુગમાં ભગવાનના અવતાર ન થાય એમ સમજવું એ તો ઓશાન છે. શ્રીમદ્ ભાગવતના એકાદશ સ્કર્ષમાં કહ્યું છે કે ઘોર કળિયુગમાં માનવનો ઉદ્ઘાર કરવા માટે પોતે નારાયણ પ્રગટ થાશે. વૈદરાજ, તમે સ્કર્ષપુરાણ વાંચ્યું છે ? તેમાં લખ્યું છે...

ધમેદીવાત્ તદા મૂર્તો, નરનારાયણાત્મના ।

પ્રવૃતેપિ કલો ભ્રાન, ભૂત્વાહું સામગો દ્વિજ : ॥

દાદ ક્ષત્રકંબા ક્ષત્રા

ધર્મ ભક્તિને ઘેર હરિનામથી ભગવાન પ્રગટ થશે. અને દુર્વાસાના શાપથી મુક્તા કરશે. તમે બ્રહ્માંડ પુરાણ વાંચ્યું છો?” ત્યારે રામચંદ્ર વૈદ કહે છે, “સ્વામી, વાંચવાનું ક્યાં કહો છો? જોયું પણ નથી.” સ્વામીએ કહ્યું, “જોયું નથી તો શા માટે પ્રક્ષન ઉઠાવો છો? કે સ્વામિનારાયણ ભગવાન નથી. વળી બ્રહ્માંડ પુરાણમાં પણ કહ્યું છે...”

દત્તાત્રેય: કૃતયુગો, ત્રેતાયાં રધુનંદનાઃ ।

દ્વાપરે વાસુદેવઃ સ્થાત, કલો સ્વામિ વૃષાત્મજઃ ॥

સત્યુગમાં દત્તાત્રેયરૂપે પ્રગટ થશે, ત્રેતાયુગમાં રામરૂપે પ્રગટ થશે, દ્વાપરયુગમાં વાસુદેવકૃષ્ણ સ્વરૂપે પ્રગટ થશે અને કલિયુગે વૃષાત્મજઃ. ધર્મના પુત્ર ઘનશયામ સ્વરૂપે (સ્વામિનારાયણ) પ્રગટ થશે.” સ્વામી કહે છે, “વૈદરાજ, તમે વિશવક્સેન સહિતા જોઈ છે? તેમાં કહ્યું છે,

ભૂમ્યાં કૃતાવતારોયં, સવનિલો જનાનછ્મ ।

પ્રાપથિષ્યામિ ષેકુંછ, સહજાનંદ નામતઃ ॥

ઘોર કળિકાળમાં સહજાનંદ નામથી પ્રગટ થશે. વળી વિષ્ણુધર્મોત્તરમાં પણ કહ્યું છે કે...

મહા ધર્મન્દ્વયે પુષ્ટે, નામના પાપવિનાશાકે ।

હરિપ્રસાદ વિપ્રસ્ય, સ્વામિ નામના હરિ: સ્વયમ્ ॥

હરિપ્રસાદ વિપ્રને ઘેર હરિ નામથી પ્રગટ થશે અને અનંત આત્માનો ઉદ્ધાર કરશે. હવે કોઈને શંકા થતી હોય તો પુછો.” રામચંદ્ર વૈદ મસ્તક નીચ્યું જુકાવી બે હાથ જોડી સ્વામીને નમસ્કાર કર્યાં. સારી સભા પ્રત્યે હાથ ઉંચો કરીને બોલ્યા, “આજ મને મારી ભૂલ સમજાણી છે. આજથી કબૂલ કરું છું કે સ્વામિનારાયણ સાક્ષાત ભગવાન છે. વૈદિક સંપ્રદાય છે. આજથી હું એમનો શરણાગત થયો છું.” ભાવપુરાણીએ જોરથી જાલર વગાડીને બોલ્યા, “ઉત્તરઝાલા, ઉત્તરઝાલા!” ત્યારે બાજુ જયનાદથી સભા ગાળુ ઉઠી. “સ્વામિનારાયણ ભગવાનની જય હો, જય હો!”

સ્વામીએ કહ્યું, “હવે કોઈને પુછવું હોય તો પુછો.” ત્યારે શોભારામ શાસ્ત્રી પ્રક્ષન પુછ્યો, “મારી શંકાનું સમાધાન કરો. શાસ્ત્રોમાં ભગવાનના દશ અને ચોવીશ અવતાર તેમાં સ્વામિનારાયણ અવતારનો નંબર શેમાં છે?” સ્વામી બોલ્યા,

સારાં પુસ્તકો હોય તેને લાયથ્રેરી કહેવાય.

નહિ તો લાય-બળોલી જ છે.

“ભગવાનનાં દશ કે ચોવીશ અવતાર નથી. ભગવાનનાં અનંત અવતાર છે. આ તો શાખો સંખ્યા વર્ણવી છે, બાકી ભગવાનના અવતારોની કોઈ ગણાત્મી થાય નહિ. પ્રભુ અસંખ્ય અવતાર લે છે. ગીતાજીમાં ભગવાન શ્રી કૃષ્ણ અર્જુનને કહે છે કે, તારા અને મારા અનંત જન્મ થયા છે. આમાં સંખ્યાનું નિયમ લાગું પડે એમ નથી. પૃથ્વીનું કદાચ ૨૪ કષા ગણી શકાય પણ ભગવાનના અવતાર ગણી શકાય નહિ.

ભક્ત માટે ભગવાન પોલીસ બનીને રક્ષા કરવા માટે આવે છે. ક્યારેક ડોક્ટર બનીને આવે છે, ક્યારેક વહુ બનીને આવે છે, ક્યારેક દીકરો બનીને આવે છે, ક્યારેક વેપારી થઈને આવે છે, ક્યારેક ભીક્ષુક બનીને આવે છે, ક્યારેક બાપ બનીને આવે છે. આ બધાં અવતાર જ કહેવાય.” શોભારામ શાખીએ કહ્યું, “સ્વામી, સાચી વાત છે. હું આજથી સ્વામિનારાયણના ચરણો અને શરણો છું.” સભાજનોએ તાળીના ગળગળાટથી જ્યાઝ્યકાર કર્યો. પહાડ જેવો પુરુષ, જેણો જુંદગીમાં હાર કબૂલ કરી નથી એવો વીર પુરુષ હાર કબૂલ કરે છે. ભાવ પુરાણી જોરથી જાલર વગાડી, “ઉત્તારજાલા ઉત્તારજાલા! સ્વામિનારાયણ ભગવાનની જ્યા!”

પછી ચિમનરાવજી ઉભા થયો. જોરથી બોલ્યા, “સમર્થ મૂર્તિ શ્રી રામચંદ્રજી ભગવાને સમુદ્રમાં શેતુ બાંધી. તમારા સ્વામિનારાયણો ક્યાં શેતુ બાંધ્યો છે? અની સામર્થી શું છે? બતાવો.” સ્વામી બોલ્યા, “તમને ભગવાનનો માપવાનો માપદંડ જડચો નથી. સ્થળ દસ્તિએ ભગવાન મપાય નહિ. રામચંદ્રજીએ શેતુ બાંધ્યો ત્યારે લંકામાં જઈ શક્યા પણ હનુમાનજી તો વગર શેતુએ આકાશમાં ઉડાન ભરીને લંકામાં જઈ શક્યા. તો બતાવો, રામ મોટા કે હનુમાનજી મોટા? રામને ભગવાન કહેશો કે હનુમાનને ભગવાન કહેશો?

ભગવાન સ્વામિનારાયણો અક્ષરધામમાં જવા માટે સત્સંગઙ્પી શેતુ બાંધી દીધો છે. અષ્ટાંગયોગ સાધ્યા સિવાય સમાધિ કરાવે છે ને વગર દાખડે સમાધિ કરાવી અક્ષરધામ, ગોલોક, વૈકુંઠ ધામના દર્શન કરાવે છે.” ચિમનરાવજી પુછ્યું, “કૃષ્ણભગવાને ટચલી આંગળી ઉપર સાત દિવસ સુધી પર્વત ધારણ કર્યો. તમારા ભગવાનની સામર્થી બતાવો.” સ્વામીએ કહ્યું, “હનુમાનજી આખો મંદરાચલ પર્વત હાથમાં અધરાઅધર આકાશ માર્ગ લઈ આવ્યા. હવે ચોખવટ

દુર્ગ સત્સંગ સભા

કરો. હનુમાનજી ભગવાન કહેવાશે કે કૃષ્ણ ભગવાન કહેવાશે ?”

ચિમનરાવજી વિચાર કરતાં થઈ ગયા. વળી પુછ્યું, “રામચંદ્રજી ભગવાને રાવણ જેવા અસુરોને માર્યા છે. શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને કંસ, શીશુપાળ વિગેરે અસુરોને માર્યા છે. તમારા સ્વામિનારાયણ કોઈ અસુરને માર્યા છે? બતાવો.” સ્વામી હસતાં હસતાં બોલ્યા, “રાવણ કંસ વિગેરે તો બહારના અસુરો છે. વળી સ્વામિનારાયણ ભગવાનની વિશિષ્ટતા તો એ છે કે એમને અંતરના અસુરોને માર્યા છે. કામ, કોધ, લોભ આદિક આસુરી શક્તિને મારી છે જેથી લાખો ભક્તજનો સુખેથી બ્રહ્મયર્થિક નિયમોનું પાલન કરે છે.

પાંચસો પરમહંસો ભગવી અલફી પહેરી તેલધારા વૃત્તિ હરિમાં રાખી અખંડ હરિનું ભજન કરે છે. સ્વી ધનનો ત્યાગ રાખી પ્રભુને શરણે થયા છે.” ચિમનરાવ દૌડીને સ્વામીના ચરણ પકડી લીધા. “આજે તમે મારી આંખ ઉઘાડી દીધી. હું સ્વામિનારાયણ ભગવાનના શરણે થયો છું.” ભાવ પુરાણીએ જોરથી જાલર વગાડી. “ઉત્તરઝાલા ઉત્તરઝાલા!” સભામાં બેઠેલા માણસો તાળી પાડીને જોરથી બોલ્યા, “સ્વામિનારાયણ ભગવાનની જય! સ્વામિનારાયણ ભગવાનની જય!”

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધારું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

બેમ લોટરીની ટિકિટો મળો છે બધાને, પણ ફળો છે કોઈક ને ! તેમ મનુષ્ય જન્મ મળો છે બધાને, ફળો છે કોઈકને.

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬૪

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર યરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચારણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૬૪) શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામનું બિરુદ્ધ મહ્યું.

સ્વામિનારાયણ હરે...

મુક્તાનંદ સ્વામી કહે છે, “સાંભળો સભાજનો, તમે બધાં જાણો છો કે જોખન વડતાલો મહાન ઘાતકી ધોડે દહાડે જાન લૂંટતો. એ જ્યારે તમારા વડોદરામાં લૂંટ કરવા આવતો, એના ત્રાસથી સયાજીરાવ સરકાર ધણધણી ઉંઠતી. એવાને ભગવાન સ્વામિનારાયણ શરણો લીધો છો.” વિગેરે ખૂબ સરસ વાત કરી છે.

પછી ત્રણસો વિદ્વાનો ઉભા થયા અને જાહેર કર્યું, “સ્વામિનારાયણ ભગવાન છે તે સાક્ષાત ભગવાન છે અને એનો સ્થાપિત સંપ્રદાય વૈદિક છે. એમાં કોઈ શંકા કરશો નહિ.” આવું સાંભળી સૌઅ જ્યજ્યકાર કરી આનંદ પામ્યા.

દુર્ગ ક્ષત્રિયાંનો સાત્ત્વા

નોબત વાગવા લાગી, શરણાઈઓના સૂર રેલાયા, ઢોલ ઢબુકવા લાગ્યા. આનંદ આનંદ છવાઈ ગયો. મુક્તાનંદ સ્વામીની જીત થઈ. વિજય થયો. સયાજીરાવ સરકારે વિજય જાહેર કરાવ્યો અને મોટી ધોળી ધજામાં લાલ અક્ષરે લખ્યું, સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામું અને પોતાના રાજમહેલ ઉપર ધજા ફરકાવી.

બધાં સૈનિતોને એક એક ધોળી ધજા આપી. અને શેરીએ શેરીએ ફરતા જાય અને સ્વામિનારાયણ વિજયતેતરામ એમ બોલતા જાય. આખા વડોદરામાં ફર્યા. આ બિરુદ્ધ આપણા સંપ્રદાયને વડોદરાના રાજાએ આપ્યું છે. સયાજીરાવને ખૂબ આનંદ થયો. આખા શહેરમાં ખોબે ખોબે સાકર વહેંચી. રાજાએ સંતોને કહ્યું, અમારા રાજ્યદરબારમાં પાવન પગલાં પધરાવો. સંતો રાજ્યદરબારમાં આવ્યા. રાજાએ ખૂબ સત્કાર કર્યો. મુક્તાનંદ સ્વામીનું પૂજન કર્યું. બધાં સંતોને નમસ્કાર કર્યા. ભાવપૂર્વક ભોજન જમાડ્યા. ઉતારા આપ્યા. સંતોએ રાજાને ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો છે.

આવો સત્કાર અને સંન્માન જોઈ ખાખી બાવાઓ બળી ઉઠ્યા. તોઝાન શરૂ કર્યું. હથિયાર લઈ, મારો માર કરતાં, ગાળો બોલતાં, સંતો સામે મારવા દોડ્યા. “હમ જીવનમુક્તકો દેખ લુંગા! મારી નાખશું, કાપી નાખશું!” રાજાએ જાસુસને કહ્યું, “તમે બધાં બધાને પકડીને જલદી જેલમાં પૂરી દો નહિંતર કાંઈક નુકશાન કરશો. અને સિધા આપો છો તે બંધ કરી દો. આવા પાપીને જમાડવામાં પણ પાપ છે. જેલમાં પડ્યા પડ્યા રડો પાડે છે. સ્વામિનારાયણને મારી નાખો.”

સ્વામી સાડા ત્રણ મહિના સુધી વડોદરામાં રહ્યા. દરરોજ સભા થાય સંતો ઉપદેશ આપે. “નિતિ નિયમનું પાલન કરશો તો ખૂબ સુખીયા થશો.” મુક્તાનંદ સ્વામી કહે છે, “હે રાજન, હવે અમને રાજ્યપે રજા આપો.” રાજાના આંખમાં આંસુ આવી ગયા. હજારો દૂપિયાના અલંકારો, સોના ચાંદીના દાગીનાઓ, આરે ભારે વસ્ત્રોથી ભરેલી છાબ મુક્તાનંદ સ્વામીના ચરણમાં ભેટ અર્પણ કરી. “લ્યો સ્વામીજી, આ ભેટ સ્વીકારો.”

સ્વામી કહે છે, “રાજન, અમે ત્યાગી સાધુ છીએ. આ ભારે કીંમતી અલંકારોને અમે શું કરીએ? માટે લઈ લ્યો. ગરીબ પ્રાણીઓને આપજો.” રાજાનો ભાવ વધી ગયો. બીજા બાવાઓ તો દૂપિયા માટે જઘડા કરે ને ન આપીએ તો ગાળો બોલે ને શ્રાપ આપે અને આ સંતો તો આપેલું પણ સ્વીકારતા નથી. માયા સામે હોલી ડે એટલે પવિત્ર દિવસ ! પણ તે દિવસ હોટલો કે કલાયોમાં પસાર કરીએ છીએ ? કે મંદિરમાં ?તે વિચારવા જેવું છે.

જોતા પણ નથી. આવું જોઈને હજારો માણસો સત્સંગી થયા. સ્વામી કહે છે, “અમારા માટે ભગવાન સર્વસ્વ છે. ભગવાન મળ્યા પછી બીજું કાંઈ બાકી રહેતું નથી. પ્રગટ પ્રભુજી મળ્યા જેને, નથી ખામી કશી તેને.”

રાજા કહે છે, “કાંઈ પણ અમારી પાસે માંગો તો અમારા અંતરમાં ઠડક વળે.” ત્યારે સ્વામી કહે છે, “તમે જે બેખધારી બાવાને જેલમાં પુર્યા છે તેને છૂટા કરો અને સીધા બંધ કર્યા છે તે ચાલુ કરી દો. બાપડા શું ખાશે? તેને જેલમાંથી છૂટા કરો. અમારા સ્વામિનારાયણ ભગવાન કરુણાનો અવતાર છે. તેના નામ ઉપર સીધા બંધ થવા ન જોઈએ. જેમ હતાં તેમ ચાલુ કરી દો.” આવી વાત સાંભળી રાજાને ઓર ગુણભાવ વધી ગયો. આવા નિઃસ્વાર્થી સંતો આજે પહેલા જ મળ્યા. જેના સાધુ નિષ્કામી, નિઃસ્વાર્થી, નિર્લોભી, નિષ્કંચન છે તે એના ભગવાન કેવા હશે? મારવા આવેલા બાવા ઉપર આટલી બધી દયા રાખે છે. રાજી હાથ જોડી કહે છે, “સ્વામીજી, એક વખત સ્વામિનારાયણ ભગવાને જરૂર વડોદરા આવે એવી કૃપા કરજો.”

સ્વામીએ કહ્યું, “તમારો શુભ મનોરથ પ્રભુ જરૂર પુરો કરશે.” સ્વામી મેનામાં બેઠા. સંતો ચાલતા થયા. ગામ છાણી સુધી હજારો માણસો મોકલાવવા આવ્યા. શ્રીજી મહારાજને ખબર પડી કે સ્વામી સભા જીતીને આવે છે. સંતો ભક્તોને સાથે લઈને મહારાજ સામા આવ્યા. બાથમાં લઈને મળ્યા. પુષ્પનો હાર પહેરાવી ખૂબ સત્કાર કર્યો. પછી સભામાં બેઠા. ત્યારે મુક્તાનંદ સ્વામી કહે છે, “મહારાજ, તમારી કૃપાથી હજારો માણસો સત્સંગી થયા છે.”

આપણા દર્શનની રાહ જુવે છે. રાજાએ આમંત્રણ આપ્યું છે, “આપ એક વખત વડોદરા પધારો.” શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “હાલ વડતાલમાં પ્રભોધિની એકાદશીનો સમૈયો છે. બે દાટપુત્રોને ગાઢી સોંપી ઉત્સવ કરશું પછી નિરાંતે વડોદરા જઈશું.” સમય જતાં રાજાને સમાચાર મોકલાવ્યા કે સ્વામિનારાયણ ભગવાન સંતો ભક્તોની સાથે વડોદરા પધારે છે. આખું નગર ધજ પતાકાથી શાણગાર્યું છે. રાજ્ય માર્ગમાં રંગ બેરંગી જુમરો લટકાવ્યા છે. છાણી ગામ સુધી પલટન સામે આવી છે. બેન્ડ વાજાને નોભતો વાગે છે. ચોપદાર નેકી પોકારે છે. આકાશમાં દેવતાઓના વિમાનની ઠઠ લાગી ગઈ. જ્યજ્યકાર કરી પુષ્પની વૃષ્ટિ કરી.

દીક ક્ષત્રસંબોધન

“સ્વામિનારાયણ ભગવાનની જ્યા!”

રાજાએ નવગઝો હાથી શાણગારીને મોકલ્યો છે. પ્રભુ નીસરણી જાલીને ઝટપટ ચઢીને હાથી ઉપર ગાદી છે તે ઉપર હળવેશી વિરાજમાન થયા. ભગુજાએ સોનાનું છત્ર ધારણ કર્યું. નાના સાહેબ ચમર ઢોળે છે. મુકુંદ બ્રહ્મચારી અખદાગીરી પકડી છે. વડોદરા શહેરની નારીઓ સામૈયા લઈને હાથીની અસવારી પાઇણ ચાલ્યા આવતાં કીર્તન ગાય છે.

પદારે વટપતન સ્વામી, પદારે વટપતન સ્વામી...

સહજનંદ મહારાજ પુરણ પુરણોત્તમ બહુનામી...

વડોદરા નગરની પ્રજા આજે પ્રેમઘેલી બની ગઈ છે. જ્યાં જુએ ત્યાં માણસોનો પાર નથી. મસ્તુભાગમાં ઉતારો કર્યો. ભોજન જમ્યા. થોડી વિશ્રાંતી લીધી. ગાજે વાજે અસવારી વિહૃલનાથજીના મંદિર પાસે આવી. નારીઓ જરૂબે ચઢીને ફુલડેથી વધાવે છે. રાજમહેલમાં પધરામણી થઈ. સયાજીરાવે શ્રીજી મહારાજનો હાથ જાલીને ગાદી તકીયા ઉપર બેસાડ્યા. હાથ જોડી, પગે લાગીને બેઠા. “હે પ્રભુ, આજ મારો જન્મ સફળ થઈ ગયો. ધન્ય ધરી, ધન્ય અવસર.”

“હે પ્રભુ, આ ભવસાગરથી તરી જવાય અને જન્મમરણથી મુક્તિ મળે એવો ઉપદેશ આપો.” શ્રી હરિ કહે છે, “નિત્ય સત્સંગ કરવો. સત્સંગથી જ્ઞાન થાય છે. દુનિયામાં બધી ચીજ મળવી સહેલી છે પણ સત્સંગ મળવો દુર્લભ છે. બધું મળે. માત, તાત, સખ્યા, સહોદર, પૈસા, ટકા, રાજ્ય, દરબાર, ધોડી, ગાડી વિગેરે બધું જ મળે પણ સત્સંગ મળવો કઠણ છે. એક પલ્લામાં દુનિયાભરની સંપત્તિ મુકવામાં આવે અને બીજા પલ્લામાં એક જ ધરીનો સત્સંગ મૂકવામાં આવે તો સત્સંગની તોલે થઈ શકે નહિં.”

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિયેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ધેર શીદ જઈએ;.....

જન્મમરણના પ્રવાહમાંથી છૂટવું તે મોક્ષ છે.

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કંઈ નથી ।
 જે મજ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬૫

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

દુર્ગા પ્રાર્થના

(૬૫) સત્સંગના ખપવાળા સ્વભાવને ટાળી શકે છે.

સ્વામિનારાયણ હરે...

મુક્તાનંદ સ્વામીએ પ્રશ્ન પુછ્યો કે મોક્ષનું અસાધારણ કારણ તે શું છે? ભગવાનના સ્વરૂપનું જ્ઞાન અને ભગવાનનો મહિમા સમજવો એ બે મોક્ષના હેતુ છે. (ગ. પ્ર. પ્ર. ૫૭ વચનામૃત)

સ્નેહનું શું રૂપ છે? જેમ દેહના સંબંધી સંગાથે હેત છે તેવું હેત ભગવાનમાં કરવું. તે સ્નેહનું રૂપ છે. તેને મૂઢપણાનું હેત કહેવાય.

સ્વામિનારાયણ ભગવાન ફરતા ફરતા કાળા તળાવ પધાર્યા, હરભમ ભક્તને કહ્યું, કાંટા પગમાં ખૂંચે છે તે કાઢી દો તો સારું થાય.. હરભમ ભક્તે પ્રભુનો ચરણ પોતાના ગોઠણ પર લઈ ભીના ખેસથી ચરણ સાફ કરી નીરખી નીરખીને કાંટા જુવે છે.. ત્યાં તો ચારે દિશાએ પ્રકાશ પ્રકાશ છવાઈ ગયો.. તે પ્રકાશમાં અક્ષરધામના દર્શન થયા.. સોનાના નંગ જડિત સિંહાસનમાં પ્રભુ બિરાજેલા છે, અનંત મુક્તો પ્રભુની આગળ હાથ જોડીને ઉભા છે.. હરભમસુથાર સિથર થઈ ગયા...

શ્રીજમહારાજે કહ્યું, ભક્તરાજ ! શું જુઓ છો ? કાંટા કાઢોને !! મહારાજ... કાંટા કેમ કાઢું ! પ્રકાશમાં અનેક રચના દેખાય છે. કાંટાને નિમિત્ત બનાવી મને અક્ષરધામનાં દર્શન કરાવ્યાં. પછી હરભમ સુથારે ચીપિયાથી ધીરે ધીરે અઢાર કાંટા કાઢ્યા.. શ્રીજમહારાજ બંધુ રાજુ થયા... હરભમ સુથારને હૈયા સાથે દાખીને ભાવથી મળ્યા. રાજુપો વ્યક્ત કરતાં બોલ્યા, ભક્તરાજ, તમે અમારા ચરણમાંથી કાંટા કાઢ્યા છે, અમે તમારા ચૈતન્યમાંથી કામ, કોધ, લોભ, મોહ, મમતા, આદિ દુર્ગુણોના તમામ કાંટા કાઢી નાખશું, અંતરશત્રુ તમને નહિ નડે, અંતે તમને અક્ષરધામમાં તેડી જઈશું... આ છે સેવાનો પ્રતાપ...

જેને માયે હાથ મુક્તયો નાથેરે, તેતો મળી બેઠા મુક્ત સાથેરે ।

જેને ચાંપવા આપ્યા છે ચરણારે, તેને રહ્યું નહિ જન્મ મરણારે ॥૧॥

શ્રીજમહારાજ અતિ રાજુ થાય તો ભક્તની છાતીમાં ચરણારવિંદ આપે, માથા ઉપર હાથ મૂકી આશીર્વાદ આપે, સેવા બતાવે, અમારે શરીરે કળતર થાય

મનધારી સેવામાં બંધન છે. આજ્ઞામય સેવામાં મુક્તિ છે.

છે. ચરણ દાખી આપો ! જેણે પ્રભુના ચરણ ચાંચ્યા છે તેના ભવના ફેરા ટળી ગયા છે.. આ સમજવા જેવી કથા છે.. અત્યારે માનવ શરીરે પ્રભુ આપણી સાથે નથી, પણ દિવ્યસ્વરૂપે આપણી સાથેજ છે. પ્રભુ સદાય પ્રગટ છે જ. આપણે દરરોજ સાંજે માનસીપૂજા કરીએ છીએ, તે વખતે પ્રભુના ચરણચંપી ભાવથી કરવી....

ભગવાનને સ્નાન કરાવવું, અતાર ચંદન પુષ્પાદિકથી પૂજા કરાવી. વખ્યાલંકાર પહેરાવવા. કર્યો કુંકુમનો ચાંદલો- ભાવે કરી હરિભક્તે ભલો. માણા પહેરાવતાં સ્પર્શ થયો. કુંડળ ધરતાં કર અડી ગયો. પ્રેમથી પૂજા કરી ચરણ સ્પર્શ કરશે તે પામશે ધામ અખંડ.

હરભમ ભક્તને સગાં સંબંધી કરતાં ભગવાનમાં ઘણું હેત હતું. શરીરની સ્વચ્છતા માટે સ્નાન કરો. મનની સ્વચ્છતા માટે હરિમાં હેત કરો. કીર્તન ભજન કરો. ભગવાનને મૂકીને માયામાં હેત રાખશો તો ઉપાધી વધશો. પોકે પોકે રોવાનો વારો આવશો. માટે ચેતી જાવ અને પ્રભુની ભક્તિમાં લાગી જાવ.

શિવાંદ સ્વામીએ પ્રશ્ન પુછ્યો કે, સત્સંગમાં રહેવાનો ખપ છે તો પણ અયોગ્ય સ્વભાવ છે તે કેમ ટળતો નથી ? સ્વભાવ સુધારવાની વાત શ્રીજ મહારાજ કરે છે. જીવ મનને સમજાવે છે પણ મન સમજતું નથી. જીદ કરે છે. ઘણાં માણસોનો જીદી સ્વભાવ હોય છે. સમજાવ્યા સમજે નહિ. વાતને પકડી રાખે. નમતાથી પતે તો ઉત્ત્રતા લાવશો નહિ. ગરમ પાણીથી હાથ દાઝે છે અને ગરમ વાણીથી છૈયું દાઝે છે. સ્વભાવ સુધરશો તો જીવન સુધરશો. હીરાંની કીંમત જવેરી કરી શકે પણ હીરો કોઈ દિવસ પોતાની કીંમત અંકતો નથી. સંપૂર્ણ ભરેલો ઘડો કોઈ દિવસ અવાજ કરતો નથી પણ અધુરો ઘડો અવાજ કરે છે. ડચકે છે. જેની અંદર સદ્ગુણો રહ્યા છે તે કોઈ દિવસ બોલ બોલ કરે નહિ. એ કાર્ય કરી બતાવે. બોલે ઓછું અને કામ ઘણું કરે. ભગવાનમાં હેત હોય. સત્સંગમાં રહેવાનો ખપ હોય તો સ્વભાવ સુધરી જાય. શા માટે જે જીવ તો અતિ સમર્થ છે. કેમ જે મન અને ઈન્દ્રિયો એ સર્વે ક્ષેત્ર છે અને જીવ ક્ષેત્રના છે. માટે જે કરે તે થાય.

શ્રીજ મહારાજ ભલામણ કરે છે કે અક્ષરધામમાં જવું હોય તો ડાહ્યા થઈને મનનું કહ્યું માનશો નહિ. વચનામૃત ગ્રંથ સર્વોપરી છે. અપાર મહિમા યુક્ત

દાહ્ય સત્સંગ સભા

છ. મહિમા વિનાની ભક્તિ લુખી અને શુષ્ણ છે. ભાવભીની ભક્તિ કરવી.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ધાણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬૬

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સક્લ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

વસ્તુ ખોવાય તેની વેદના થાય અને વરસો ખોવાઈ જાય
 એનું કાંઈ નહિ. એ કેવું આશ્વર્ય !

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૬૬) શુકદેવજી પ્રભુનાં દર્શન કરવા આવ્યા.

સ્વામિનારાયણ હરે...

મોતીગવાડીના ઘરે વિવાહ થવાનો હતો, તેથી અયોધ્યા ધર્મદેવને ઘરે કંકોતરી મોકલાવી. ધર્મદાદા બે પુત્રોને લઈને છુપૈયાપુર આવે છે. રસ્તામાં ધર્મપિતાને તાવ આવી ગયો. ચાલી શકાતું નથી. તેથી વડના વૃક્ષ નીચે બેઠા. રામપ્રતાપભાઈને કહ્યું, “તરસ બદ્ધ લાગી છે. પાણી લાવો તો સારું. લોટી અને દોરડું લઈ, ભાઈ પાણી લેવા જાય છે. પણ આજુ બાજુ ક્યાંય ફૂવો દેખાતો નથી. પાણી વિના પાછા આવ્યા.

ધનશ્યામ મહારાજે સંકલ્પ કર્યો કે તુરંત નજીકમાં ફૂવો દેખાયો. ફૂવો હતો નહિ ને ક્યાંથી થઈ ગયો. પણ હશે. ધનશ્યામના પ્રતાપથી થયો હશે. મોટાભાઈ તેમાંથી પાણી લાવી, ગાળીને પિતાજીને આપ્યું. પાણી પી ને પિતાજી શાંતિથી વટવૃક્ષની છાયામાં સૂતા. તે વૃક્ષ ઉપર ચકલાં, પોપટ, મેના વિગેરે હજારો પક્ષીઓ શોરબકોર કલરવ કરે છે. તેનો અવાજ આવવાથી પિતાજીએ કહ્યું, “બેટા... રામપ્રતાપજી! પક્ષીને ઉડાડી મૂકો તો શાંતિથી ઊંઘ આવે.” રામપ્રતાપજીએ તાલી પાડીને પક્ષીને ઉડાડ્યાં. નાનાં કંકરા ફેંકે છે. પણ પક્ષીઓ ઉડી ઉડીને પાછા વૃક્ષ પર આવીને ક્રીલકીલાટ કરે છે. પણ દૂર જાતા નથી. ધનશ્યામ મહારાજને થયું, પિતાજીને ઊંઘમાં વિક્ષેપ થાય છે, તેથી વૃક્ષ ઉપર ઊંચી નજર કરી કહ્યું, “બધાં પક્ષીઓ સ્થિર થઈ જાવ.” તમામ પક્ષીઓને સમાધી થઈ ગઈ.

જ્યાં હતાં ત્યાં સ્થિર થઈ ગયાં. પિતાજી બે ઘડી નિરાંતે સૂઈ ગયા. શાંતિ થયા પછી ઉઠીને મુખશુદ્ધિ કરી. ચાલતા થયા. ધનશ્યામ મહારાજે ચપટી વજાડી કે તુરંત પક્ષીઓ ફરરર કરતાં ઉડી ગયા. આવું આશ્રય જોઈ સૌ વિસ્મય પામી

દુર ક્ષાત્રાંબો કાળા॥

ગયા. ધનશ્યામની બલીહારી છે. સર્વજીવપ્રાણીમાત્રની દોરી એમના હાથમાં છે. તે જે ધારે તે કરી શકે.

ધર્મપિતા બે પુત્રોની સાથે છુપૈયા પધાર્યા. મોતીત્રવાડીએ ખુબ સન્માન કરી કુટુંબ સહિત ભોજન કરાવ્યાં, અરસ પરસ ક્ષેમ કુશળતા પુછીને રાજ્યપો વ્યક્ત કર્યો. પછી બીજે દિવસે નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરવા ગયા, તો સરોવરમાં પાણી થોડું હતું, તેથી માછલાં તરફડતાં હતાં. ધર્મદેવ વિચાર કરે છે, વરસાઈ વરસવાની હજુ વાર છે ને પાણી વિના માછલાં બીચારાં મરી જશે. પિતાજીનો સંકલ્પ સિધ્ય કરવા ધનશ્યામ મહારાજ સરોવરના વચ્ચે ગયા. ત્યાં શું કર્યું? પૃથ્વીપર જમણો ચરણ જોરથી દબાવ્યો કે ધાણાણા કરતી ધરતી ફાટી. ને પાતાળમાંથી ગંગાજીનો જોરદાર પ્રવાહ નીકળ્યો. એક કાણમાં આખું સરોવર છલ્લોછલ ભરાઈ ગયું. અનેક પક્ષીઓ તે સરોવરમાં ઉડી ઉડીને પાણી પીવા આવે છે. ત્યાં શુકદેવજી પોપટનું રૂપ ધરીને પ્રભુનાં દર્શન કરવા આવ્યા છે.

ધીરેથી પોપટ ધનશ્યામ મહારાજના ખભા ઉપર બેઠો. પ્રભુએ પોપટને પકડી લીધો. મીઠો મીઠો હાથ ફેરવે છે. ધનશ્યામ મહારાજ પોપટને કહે છે. “હે શુકદેવજી! તમે સત્સંગમાં જન્મ ધારણ કરશો. અને અમારો તમને યોગ થશે. અમે તમને અમારી સમીપે રાખશું. ભાગવતી દીક્ષા આપી શુકમુનિ નામ ધારણ કરાવશું. અમારી લીલાનાં દર્શન તમને થાશો.” શુકદેવજી બહુ રાજી થયા કે મારો જન્મ સફળ થયો. પછી પોપટરૂપ શુકદેવજી આકાશ માર્ગે અદ્રશ્ય થઈ ગયા. આવી અલૌકિક લીલાનાં દર્શન કરી ધર્મ-ભક્તિ ધન્યતા અનુભવે છે. તમે વિચાર કરો. આપણને કથા વાંચવામાં અને સાંભળવામાં આટલો આનંદ આવે છે. તો છપૈયાપુર વાસી ભક્તજીનોને પ્રત્યક્ષ પ્રભુનાં દર્શન થાય છે. તેને કેટલો આનંદ હશે.

ભગવાનની કથા આનંદકારી છે. કથા એવી છે કે જગતને ભૂલાવે છે, જગતમાં રહેવું છે ને જગતને ભૂલવું છે એ કેમ બનશો? સંસારને છોડીને જશો ક્યાં? જ્યાં જશો ત્યાં સંસાર સાથેજ છે. સંસારને છોડીને જવાનું નથી, પણ સંસારને મનમાંથી કાટી નાખવાનો છે. સંસારથી અલગ થઈ જવાનું છે. ભગવાનની કથા સાંભળવાથી અનાયાસે સંસાર ભૂલાય છે. સંસારનું સંપૂર્ણ વિસ્મરણ અને પરમાત્માનું અખંડ સ્મરણ એજ મુક્તિ છે.

કર્મ કરવું જોઈએ પાણ કર્મનું વળગમ ન હોવું જોઈએ.

સર્વે સાથે મળીને બોલાયું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદું ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધારું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચોષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૫૭

૧. જય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

દુર્ગા સત્ત્વાંબદ્ધ સાત્ત્વા

કથા-વાત્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૬૭) દ્રોપદીજુના પતિવ્રતામાં ખામી

સ્વામિનારાયણ હરે...

પાંડવોને વનવાસ થયો. ફરતા હતા. ફરતા ફરતા એમ થયું કે ચાલો દ્વારિકા જઈએ. ભગવાન શ્રી કૃષ્ણાના દર્શન કરીએ. રસ્તામાં વિચાર કરતાં જાય કે ભેટમાં શું મુકું? રસ્તામાં એક આંબાનું વૃક્ષ હતું તેમાંથી એક કેરી તોડી લીધી. ભગવાન પાસે જઈને કેરી ચરણમાં મુકી. ભગવાન ઉભા થઈ ગયા. “તમે ચોર છો!” “અરે મહારાજ! અમે ચોર?” “હા, એ કેરી કયાંથી લાવ્યા?” “રસ્તાને કંઠે એક આંબાનું વૃક્ષ હતું. ત્યાંથી.” “તમારો હતો આંબો?” “ના. ખેડૂતનો હતો.” “ખેડૂતની રજા લીધી?” “ના પ્રભુ.” “તો તમે ચોર છો. એ કેરી ત્યાં ને ત્યાં તમે પાછા જઈને ચોંટાડો તો જ તમે એ પાપમાંથી છૂટશો.” “એમ કેવી રીતે પાપમાંથી છૂટશું?” “તમે બધાં તપોવ્રતી છો. પુણ્યશાળી છો. જાવ, પુણ્ય મુકો.”

બધાં આવ્યા. પાંડવો અને સતી દ્રોપદી. કેરી નીચે મુકી. આંબાની ડાળ સામુ જોઈ યુધિષ્ઠિર મહારાજ સંકલ્પ કર્યો કે જો મેં અણિશુદ્ધ સત્યનું પાલન કર્યું હોય તો તે કેરી સત્યના પ્રતાપે મુળ જગ્યાએ લાગી જાય. કેરી ત હાથ ઉંચી ગઈ. ધબ દઈને નીચે પડી ગઈ. યુધિષ્ઠિર કહ્યું, “મારું સત્ય ઓછું પડશું.”

અર્જુનને કહે, “છોડ તીર.” અર્જુન કહે, “જો મેં મારી શાશ્વત વિદ્યા કોઈ નિર્દોષને, અનાથને કે ગરીબને દુઃખ આપવા માટે ન વાપરી હોય તો કેરી ચોંટી જાવ.” બે હાથ કેરી ઉંચી ગઈ ને પડી ગઈ. ભીમને કહ્યું કે, “તારું પુણ્ય મુક.” ભીમ કહે, “રહેવા દો. ડાળ તુટીને કયાંક હેઠી પડશો!” યુધિષ્ઠિર કહ્યું, “તમે મહા શિવ ભક્ત છો. શિવનું પૂજન મુકો.” ભીમ મુક્યું. “જો મેં ખરા દીલથી શિવનું પૂજન કર્યું હોય તો એ પુણ્યના પ્રતાપે એ કેરી ચોંટી જાવ.” કેરી દોઢ હાથ ઉંચી ગઈ પણ પાછી પડી ગઈ. સહદેવ અને નકુલને કહ્યું કે, “તમે પુણ્ય મુકો.” તો કે, “અમે જો સાચા દિલથી વડીલ ભાઈઓની સેવા કરી હોય તો એ પુણ્યના

તૃષ્ણાને ઉભાડી નાખનાર માનવી પુનઃજ્ઞમતો નથી.

પ્રતાપે એ કેરી મૂળ જગ્યાએ લાગી જાય.” કેરી એક હાથ ઉંચી ગઈ પણ પાછી પડી.

હવે દ્રોપદીજીને કહ્યું, “સતી, તમે પુષ્ય મુકો.” દ્રોપદી કહ્યું, “પાંચ પતિને હું પરણી છું. પણ જો પતિત્રતાનો ધર્મ બરાબર પાણ્યો હોય તો એ પતિત્રતાના પ્રતાપે એ કેરી ચોટી જાવ.” સળસળ કરતાં કેરી તરત ડાળ ઉપર ચોટી ગઈ. પણ જ્યાં હજુ વિચારે અને રાજુ થાય ત્યાં ડાળ હલી અને કેરી પડી નીચે.

પાંડવોને એમ થયું કે હવે આપોઆપ ખરી ગઈ એટલે હવે લઈ લઈએ તો વાંધો નહિ. લઈને પાછા આવ્યા પણ સતી મુંજાય ગયા. “આમ કેમ થયું?” ભગવાનના ચરણમાં કેરી મુકી. ભગવાન સ્વીકારી લીધી. સતી દ્રોપદી અકળાયા. “પ્રભુ, એ બાજુ થાવ. મને એક વાત કરવી છે.” એક બાજુ થયા અને વાત કરી. રડવા માંડ્યા. “આ કેરી મારી પતિત્રતા ધર્મ પ્રમાણે ચોટી પણ પછી ઉખડવી ન જોઈએ. ડાળખીમાંથી ઉખડી કેમ ગઈ? મને એનું દુઃખ છે.” પ્રભુ બોલ્યા, “સતી, તમે મનથી પાપ કર્યું છે. પતિત્રતા ધર્મમાં જ પાપ કર્યું છે.” આ કથા સમજવા જેવી છે કે શરીરથી અને મનથી કેવું પાપ લાગે છે.

કૃષ્ણ ભગવાને કહ્યું, “દેવી, તમે ભૂલ કરી છે. એનો દોષ લાગ્યો છે.” “ક્યારે? કેમ દોષ લાગ્યો?” “જ્યારે તમને દુશાસન વખ્ત ખેંચતો હતો ત્યારે તમને એક કાણ માટે સંકલ્પ થઈ ગયો.” “શું?” “કે પાંચ પાંચ આવા પતિને હું વરી છતાં મારી આવી દશા! એના કરતાં કોઈ એકને વરી હોત તો મારી આવી દશા ન થાત. એક કાણ માત્ર તમને આવો સંકલ્પ થઈ ગયો. એ પાપ લાગ્યું એટલે કેરી ખરી ગઈ.” “ઓહોહો!” વિચાર કરો. કેટલું મનનું પાપ લાગે છે! સારંગપુરના ૧૪ના વચનામૃતમાં શ્રીજી મહારાજે કહ્યું કે, જેવું શરીરથી કર્મ લાગે છે એવું જ મનથી સુક્રમ શરીરનું પણ પાપ લાગે છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

દુર્ગા સત્ત્વાંગી સાત્રા

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે જેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મજ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬૮

૧. જય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

જ્યું પ્રસંગ સંસારે, ત્વયું સાધ્ય સંગ હોઈ;
 અનાયાસ પ્રભુપદ જહે, બંધન રહુત ન કોઈ.

(૬૮) સીપાદના વેશો શ્રી હરિ.

સ્વામિનારાયણ હરે...

સ્વામિનારાયણ ભગવાનને ઉત્સવ પ્રિય છે. વારંવાર વિવિધ સ્થળે ઉત્સવ સમૈયા કરે. ક્યારેક અમદાવાદમાં ઉત્સવ કરે. ક્યારેક વડતાલ, જેતલપુર, મૂળી, ભુજ વિગેરે સ્થળોમાં ઉત્સવ કરે. બુરાનપુરના હરિભક્તો સંપીને સંગ તૈયાર થઈ શ્રીજી મહારાજના દર્શન કરવા જાય છે. રસ્તામાં જમવા માટે જુદી જુદી સામગ્રી બનાવી છે. કોઈકે સુખડી બનાવી, કોઈ લાડુ બનાવ્યા, કોઈ ગાંઠચા બનાવ્યા વિગેરે કપડામાં પોટલી બાંધીને ખંભા અને માથા ઉપર રાખીને ચાલતા થયા. દેવદર્શન કરવા માટે થોડાક રૂપિયા પણ લીધા. તે વખતમાં અત્યારના જેવા વાહન નહિ. આનંદથી હરિકીર્તન ગાતા જાય છે. પગપાળા ચાલ્યા જાય છે.

ભગવાનને ભેટ ધરવા માટે ભક્તજનોએ વસ્ત્ર અલંકાર સોના ચાંદીના ઢાગીના લીધાં છે. કોઈક ભક્તજનો ભગવાન માટે સોનેરી પાદ લીધી છે. કોઈક ભક્તજને અંગરખું લીધું છે. કોઈક ભક્તજને ચરણમાં પહેરવા માટે પાહુકા અને ચાખડી લીધી છે. રાત્રી થાય ત્યાં રાતવાસો કરે. વળી સવારે નાહી ધોઈ, પૂજા પાઠ કરે. નાસ્તો જમીને ચાલતા થાય. ભજન ધૂન કરતાં ચાલ્યા જાય છે. ઘાટું જંગલ આવ્યું. ત્યાં હથિયાર અને તીરકામઠાં લઈ ચોરની ટોળી પહોંચી આવી જોરથી પડકાર કર્યો, “ત્યાં જ ઉભા રહેજો! તમારી પાસે જે વસ્તુ છે તે અમને આપી દો નહિંતર જીવથી મારી નાખશું.”

ભક્તજનો ધ્રુજી ગયા. ઓચીતું આ શું થયું ? હવે શું કરશું ? મનમાં સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ જપ કરે છે. ચોર રોકીથી બોલ્યા, “પડાપડ શું કરો છો ? જલદી કરો. તમામ માલ અમને સોંપી દો.” માણસોએ તમામ વસ્તુ ચોર લોકોના પગ પાસે મૂકી દીધી. ચોરનો આગેવાન બોલ્યો, “આ માણસોને છૂટા મૂકાય નહિ નહિંતર આપણા ઉપર છૂમલો કરશે. માટે બધા માણસોને પકડીને તેમના હાથ પાછળ બાંધી દો.” જકડીને બધા ભક્તજનોના હાથ બાંધી દીધા. ભક્તજનો આકાશ સામે નજર કરે છે. ગદ્ગદીત સ્વરે મનોમન પ્રભુને પોકારે છે.

આપણી ભક્તિ સાચી હશે, નિષા અને શ્રદ્ધા મજબૂત હશે, તો

દુર્ગ કૃતકાંબી કાર્યો

અવશ્ય ભગવાન રક્ષા કરવા આવશે. ચોરની મંડલી બધો માલ ભેગો કરી ભાગ કરે છે. રાજુ થાય છે. “આજે વગર મહેનતે મનગમતો માલ મળી ગયો છે. જલસા કરશું ને વટથી ફરશું.” ભક્તજનો રડે છે. અરસ પરસ કહે છે, “હીમત રાખજો. ભગવાન દયાળું છે.”

ત્યાં તો ઘોડાના પગનો અવાજ સાંભળ્યો. સિપાઈના વેશે પ્રભુ મદદ કરવા આવી ગયા. ચોર ચેતી ગયા કે કોઈક ઘોડેસ્વાર આવતા લાગે છે. સાથે કાઠી દરબારો છે. કાઠી દરબારોના હાથમાં હથિયાર છે. ચોર લોકો જ્યાં લુંટી લીધેલો માલનો ભાગ કરે છે ત્યાં પ્રભુ ઘોડા દોડાવતા આવી ગયા. કાઠી દરબારોને જોયા ને ચોર થરથરી ગયા. બેબાકળા બની ગયા. સિપાઈના વેશમાં ભગવાને ચોરને પકડી લીધા. ચોરના હાથ બાંધીને કહું, મારા નિર્દ્દિષ્ટ ભક્તોને હેરાન કરો છો ?” ચોર ગભરાઈ ગયા. હવે આવું કામ નહિ કરીએ!”

ભગવાન સિપાઈના વેશે કહે છે, “તમામ માલ પાઇઓ આપી દો નહિંતર મારી નાખશું.” ચોર કહે, “માલ લઈ લ્યો પણ અમને જીવતા જવા દો.” પ્રભુએ કહું, “આજથી પ્રતિજ્ઞા લ્યો કે કોઈ દિવસ કોઈ પણ માણસોને લૂંટશું નહિ તો જ છોડિશ નહિંતર જેલમાં પૂરીશ. બોલો, શી ઈચ્છા છે ?” ચોર બોલ્યા, “પેટનો ખાડો પૂરવા આવાં કર્મ કરીએ છીએ.” અંધારી રાત્રી છે અને પ્રભુના સ્વરૂપમાંથી દિવ્ય શ્વેત પ્રકાશ નીકળ્યો. ચોર જોતા જ રહી ગયા. વિચાર કરતાં થઈ ગયા. આવો પ્રકાશ દેખાય છે. શું હશે ? કોણ હશે ? કાંઈ ખબર પડતી નથી. પ્રભુએ કહું, “લૂંટફાટનો ધંધો છોડી દો અને જેતી કરો ગુજરાન ચલાવો. લ્યો આજે પ્રતિજ્ઞા નહિ તો હેરાન થાશો. જલદી જવાબ આપો અને પાપ કરતાં અટકી જાવ. સત્ય માર્ગ પકડી લ્યો.”

ચોર બોલ્યા, “આજથી પ્રતિજ્ઞા લઈએ છીએ કે ચોરી નહિ કરીએ. જેતી વાડી કરશું.” પ્રભુએ કહું, “બહુ સારું, જાવ. આર્થિક આપીએ છીએ. મહેનત કરશો તો ખૂબ સુખી થાશો.” ચોરને છૂટા કર્યા. શ્રી હરિએ બુરાનપુરના ભક્તજનોને કહું, “સૌ સૌનો માલ લઈ લ્યો અને મારી પાછળ પાછળ ચાલ્યા આવો.” ભક્તજનો સિપાઈના રૂપે ભગવાન છે અની પાછળ ચાલતા થયા. “ધીરે ધીરે ચાલ્યા આવજો.” યાત્રાળુને ખબર નથી કે સિપાઈના રૂપે જે આપણી સાથે છે તે ભગવાન છે. પ્રભુ

**ભગવાનની આજ્ઞા પાણ્યા સિવાય
આ સંસારના બંધન છૂટતા નથી.**

કહે છે, “હું તમને ગુજરાતમાં મળીશ.” આટલું કહતાં કાઠી દરબારો સહિત પ્રભુ અદશ્ય થઈ ગયા. આપણો પણ સાચી ભક્તિ કરશું તો ભગવાન આપણી પણ સંભાળ રાખશે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઢ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

દીર્ઘ કૃતકાર્યા સારા

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૬૬) દુઃખીને જોઇ દીલ દ્રવી જવું જોઇએ.

સ્વામિનારાયણ હરે...

એક અંધ બિક્ષુકે શેઠ પાસે પાંચ પૈસા માર્ગયા ત્યારે શેઠે કહ્યું, “પાંચ પૈસા નથી. ચાલતો થા ચાલતો!” ભીક્ષા માગવાના બહાને બિખારીએ માગવા આવતા નથી. પણ બોધ આપવા આવે છે કે તમે હંમેશા દાન આપો. દાન નહિ આપો તે અમારી માફક ભીખ માગવી પડશે.

શેઠ કહ્યું, “પાંચ પૈસા નથી.” આ સાંભળીને અંધ બિખારીએ કહ્યું, “સાહેબ! તમારી ગરીબી જોઈને મને દયા આવે છે. તમારી પાસે પાંચ પૈસા ન હોય તો મારી પાસે પાંચ પૈસા તો છે. પાંચ પૈસાનું તમને ભીખ માગવા માટે રામપાત્ર લઈ આપીશ. મારી સાથે મારી ખાજો. મારી સાથે પધારો.”

કોઈને દાન આપ્યું નહિ, ખાંધું નહિ અને કેવળ અન્યાય કરીને દ્રવ્ય ભેગું જ કર્યું તે દ્રવ્યનો અંતે નાશ થવાનો જ છે. મધમાખી તો અન્યાય કરીને મધ ભેગું કરતી નથી. તેણે મહેનત કરીને કોઈને દુઃખ આપ્યા વિના તથા ફૂલને તોડ્યા વિના કેવળ તેનો રસ બેંચીને સંચય કર્યો છે. છતાં તેનું મધ નાશ પામે છે. તો પછી જે અન્યાય કરીને ધન ભેગું કરેલું છે તે તો સુખ ક્યાંથી આપે? અજિન જેમ લાકડાને બાળીને પછી પોતે નાશ પામે છે, તેમ તે દ્રવ્ય સંગ્રહ કરનારનો નાશ કરીને પછી પોતે નાશ પામે છે. અન્યાયનું દ્રવ્ય સુખદાયી ભલે લાગતું હોય પણ અંતે તો તે અધોગતિ આપનારં છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

**સારો બંગલો ખાંધ્યો તે સારી વાત છે પણ બંગલો આપણાને
ખાંધી લે તે સારી વાત નથી.**

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ધેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬૦

૧. જય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સક્લ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

દુર્ગ ક્ષત્રાંગો ક્ષત્રા

(૭૦) આપણાં આંગણે ગાય

સ્વામિનારાયણ હરે...

કહેવાય છે કે, ગાયના શરીરમાં ઉતુ કરોડ દેવતાઓ નિવાસ કરીને રહેલા છે. હજારો વર્ષોથી ભારતીય સંસ્કૃતિ અને હિન્દુ ધર્મમાં ગાયનું અનોખું મહત્વ જોવા મળે છે. આમ ગાયનો મહિમા સર્વવિદિત બાબત છે.

બ્રહ્મવૈવર્ત પુરાણમાં જણાવ્યું છે કે ગાયના શરીરમાં સમસ્ત દેવો નિવાસ કરીને રહ્યા છે. અને ગાયના પગમાં સમસ્ત તીર્થો નિવાસ કરીને રહ્યા છે. ગાયના ગૃહ્ય ભાગમાં લક્ષ્મીજી સદાય નિવાસ કરીને રહ્યા છે. ગાયના પગમાં રહેલી મારીનું તિલક જે માણસ પોતાના મસ્તકમાં કરે છે તે તરત જ તીર્થસ્થાનોના જળાશયોમાં સ્નાન કર્યાનું પુણ્ય પ્રાપ્ત કરે છે. અને તેના પ્રત્યેક પગલે વિજય જ થતો રહે છે. જે સ્થાન પર ગાય રહે છે તે સ્થાનને તીર્થભૂમિ કહે છે. આવી ધરતીમાં જે મૃત્યુ પામે છે તે મોક્ષનો અધિકારી બની જાય છે.

ધર્મશાસ્ત્રોમાં ગાયને રૂદ્રોની માતા, વસુઓની પુત્રી, અદિતી પુત્રોની બહેન અને અમૃતનો ખજાનો કહેલો છે. આ ગાયને આપણો ત્યાં ગૌ માતા, ગાય માતાના સર્વોત્તમ નામથી ગાયને બોલાવવામાં આવે છે. બીજા કોઈ પ્રાણીને માતા કહેતા નથી.

ગાયને સંરક્ષણ અને સંવર્ધન માટે પ્રાર્થના કરવામાં આવે છે કે, હે ગાય માતા તમે વધારે બચ્યાઓને જન્મ આપો, તમને ખાવા માટે સુંદર ચારો પ્રાપ્ત થાય, શુધ્ય જળાશયોના જળનું તમે પાન કરો, તમે ચોર અને હિંસક પ્રાણીની જાળમાં ન ફસાઓ, રૂદ્રનું શસ્ત્ર ચોતરફથી તમારું રક્ષણ કરો.

આમ તો ગાય, લેંસ, બકરી વિગેરનું દૂધ માનવજીત ઉપયોગમાં લે છે. પણ સર્વ રીતે ગાયનું દૂધ શ્રેષ્ઠ ગણાય છે. ગાયનું દૂધ નિર્બળ શરીર વાળાને તંહુરસ્તી આપે છે. આંખોની રોશની વધારે છે. ગાયના મધુર ગાનથી ધર તેમજ આજુબાજુના વાતાવરણને મંગલમય બનાવે છે. તેથી જ ધર્મસભાઓમાં ગાય માતાના યશોગાન ગાવામાં આવે છે. પ્રાચીન સમયમાં ગાયને-ગૌધનને શ્રેષ્ઠ ધન ગણાવામાં આવતું હતું.

મહર્ષિ વશિષ્ઠ ગાયોને નમરકાર કરીને રાજા સૌદાસને ગાયનો મહિમા કહ્યો હતો. ઉત્તમ લક્ષણોવાળી કપિલા ગાયને વસ્ત્ર ઓઢાડીને તેના વાછરડા સાથે

ગૃહસ્થને વ્યવહારનું બંધન અને ત્યાગીને પદાર્થનું બંધન
મોક્ષમાર્ગમાં બાધારૂપ છે.

તેનું દાન કરનાર સાથે દૂધ દોહવા માટે કાંસાના પાત્રનું પણ દાન કરનાર આ લોક અને પરલોકમાં વિજય પ્રાપ્ત કરે છે. ગાયનું છાણ ઉત્તમ ખાતર ગણાય છે અને દેવયજ્ઞ માટે ઉત્તમ ધી-છાણા પણ ગાયો જ આપે છે.

ગાયનું દર્શન, તેને નમસ્કાર કરવા અને તેની પ્રદક્ષિણા કરનારને સાત હીપોની અને પૃથ્વીની પ્રદક્ષિણા કર્યાનું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે.

પહેલાના સમયમાં દરેકના ધરાંગણે ગાય જોવા મળતી પણ હવે સમયના બદલાવ સાથે તે દશ્યો આજે જોવા મળતા નથી. શહેરોમાં તો ધરાંગણે ગાય જોવી એ તો સ્વખા જોવા જેવું છે.

પ્રાચીન ભારતમાં ગાયના ધી-દૂધની નદીઓ વહેતી પણ આજે તો ચોખ્યુ દૂધ અને ધી દુષ્ટાપ્ત થતું જાય છે. સમય સમયની બલિહારી છે.

ગાયના દૂધ માટે કહેવાય છે કે,

“ધાતુ વરણ બળ કરણ, જે પ્રિયા પુછો મોય, દૂધ સમાન ત્રિલોકમાં અવર ઓપદ ન કોય.”

ધર્મશાસ્ત્રોએ દૂધને પૃથ્વી લોકનું અમૃત કહેલું છે. રોગ પ્રતિકારક શક્તિ વધારવા માટે ગાયનું દૂધ ઉત્તમ ગણાય છે. ધરતી ઉપર મળતા તમામ દૂધોમાં માતાનું ધાવણ સર્વોત્તમ ગણાય છે. ત્યાર બાદ બીજા કમે ગાયનું દૂધ આવે છે. વિટામીન સી સિવાયના માનવદેહ માટે જરૂરી તમામ પોષક તત્ત્વો ગાયના દૂધમાં મળી રહે છે. તેથી દૂધને સંપૂર્ણ ખોરાક કહેવામાં આવે છે. માંદા માણસ માટે દૂધ એ સંપૂર્ણ ખોરાક કહેવામાં આવે છે. ઔષધિ રૂપે તથા પથ્ય સ્વરૂપે પણ ગાયનું દૂધ ઉત્તમ છે. તેથી જ પ્રાચીન ભારતીયોએ ગાયને કામધેનું બિરૂદ આપ્યું છે.

આજે પણ ભારતમાં ગામડાંઓના પાદરે ગૌશાળા જોવા મળે છે. દેવ મંદિરોમાં અને ધાર્મિક સંસ્થાઓ દ્વારા ચાલતાં ગુરુકુળોમાં ગૌશાળાઓ જોવા મળે છે. તો વળી દૂધનો ધંધો કરવા માટે ઘણાં પરિવારો કેટલાક શ્રદ્ધાળુઓ મહિમા જાડીને પોતાને આંગણે ગાય રાખે છે તે સારી વાત છે.

પણ આજે મોંધવારીના સમયમાં સૌને ઘેર ગાય રાખવી આર્થિક દસ્તિએ પોસાતી નથી તથા આજની નવી પેઢીમાં મહિલાઓને ગાયના છાણ વાસીદા કરવા

દુર્ગ ક્ષત્રાંગી કાળી

ગમતાં નથી. દૂધ દોહતા થાક લાગે છે વિગેરે કારણોસર ઘેર ઘેર ગાયો જોવા મળતી નથી.

પણ જો વિવિધ હેતુઓના સમજ પૂર્વક વિચાર કરવામાં આવે તો આપણે કબુલ કરવું પડે કે આપણાં ઘેર પણ એક-બે ગાય હોય તો સારું, વધારે સગવડો મેળવતી હોય તો થોડી તકલીફ પણ વેઠવી પડે તે ન્યાયે સાધન સંપત્તિ પરિવારોએ પોતાના આંગણો ગાય રાખવી જોઈએ.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;
 તેને સંગ શીદ રહીએ રે. . . ટેક.
 હેત વિના હુંકારો ન દેવો, જેનું હરખેસું હૈયું ન હીસે રે;
 આગળ જઈને વાત વિસ્તારે, જેની આંખ્યુમાં પ્રેમ ન દીસે રે. તેને૦ ૧
 ભક્તિભાવનો ભેદ ન જાણો, ભુરાયો થઈને ભાળે રે;
 લલિત લીલાને રંગે ન રાચે, પછી ઉલેચી અંધારું ટાળે રે. તેને૦ ૨
 નામ તણો વિશ્વાસ ન આવે, ને ઊરું તે ઊરું શોધે રે;
 જાલવી તીરે તરંગ તજીને, પછી તટમાં જઈને કૂપ ખોઢે રે. તેને૦ ૩
 પોતાના સરખી કરીને જાણો, પુરુષોત્તમની કાયા રે;
 નરસૈયાના સ્વામીની લીલા, ઓલ્યાં મતીયાં કહે છે માયા રે. તેને૦ ૪

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઇ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

ઇચ્છા જ જ્ઞમ-મરાડા અને બંધન કરાવે છે.

પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૭૧

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૭૧) અડસઠ તીર્થ સાચા સંતના દર્શન કરવા આવે છે.

સ્વામિનારાયણ હરે...

જંગામ તીર્થ અને સ્થાવર તીર્થ બે પ્રકારના તીર્થ છે. શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે, જંગામ તીર્થ કોને કહેવાય. ભગવાનના શ્રેષ્ઠ શાની સંતો છે, ધન સ્ત્રીના ખરેખરા ત્યાગી હોય, અખંડ શ્રીહરિને હદ્યમાં ધારીને ભજન ભક્તિ કરતા હોય, ધર્મ

દુર્ગ ક્ષાત્રકંબા ક્ષાત્રા॥

નિયમ પ્રમાણે વર્તતાં હોય, નિઃસ્વાર્થી, નિર્લોકી, નિર્માણી, નિજ્ઞામી, નિર્જયનપણે જીવન વીતાવતા હોય, એવા શ્રેષ્ઠ જ્ઞાની સંતો છે તેને જંગમ તીર્થ કહેવાય.

સ્થાવર તીર્થ કોને કહેવાય ? છપૈયા, અમદાવાદ, વડતાલ, ભુજ વિગેરે પવિત્ર ધામો છે, પવિત્ર નદી, તળાવ કે સરોવર છે તેને સ્થાવર (સ્થિર) તીર્થ કહેવાય.

સંતો છે તે હાલટું ચાલટું તીર્થ છે.

જ્યારે બોલાવો ત્યારે તમારી પાસે આવે.

સ્થાવર તીર્થ પાસે તમારે જાખું પડે.

બોલાવો તો આવે નહિં.

સંતોનો સમાગમ કરવાથી સર્વે તીર્થનું ફળ મળે છે. એક વખત ગામ અગત્રાઈમાં ગોપાળાનંદ સ્વામી મંડળ સહિત પદ્ધાર્યા. તે વખતમાં મંદિર નહોતા. તેથી પર્વતભાઈને ઘરે ઉતારો હતો. અગત્રાઈના હરિભક્તો યાત્રા કરવા જવાનો વિચાર કર્યો. પર્વતભાઈના પુત્ર મેઘજીએ પોતાના પિતાને કહ્યું, “પિતાજી, મારે યાત્રા કરવા જવાની ઈશ્છા થાય છે. ગામના હરિભક્તોની સાથે જઈએ તો આનંદ આવે. રાજ્યપેથી રજા આપો તો દર્શન કરી આવું.”

પર્વતભાઈએ સરસ જવાબ આપ્યો, “બેટા, અત્યારે મંગળ અવસર આવ્યો છે. સમર્થ ગોપાળાનંદ સ્વામી સંત મંડળની સાથે આપણે ઘેર પદ્ધાર્યા છે. તેનો સમાગમ કરો, સેવા કરો. બીજી વખત સંઘ યાત્રા કરવા જાય ત્યારે જાજો. અત્યારે જ્ઞાનગંગામાં આત્માને સ્નાન કરાવો. આવો અવસર ફરી ફરી નહિ મળે. કથા કીર્તનનો લાભ લ્યો.” પુત્ર મેઘજી બોલ્યો, પિતાજી, મને ખૂબ ઈશ્છા થાય છે યાત્રા કરવાની. પિતાજીની ઈશ્છા નથી પણ મેઘજીએ બહુ આગ્રહ કર્યો તેથી રજા આપી. વહેલી સવારે યાત્રાળું તૈયાર થઈ ગયા. પગપાળા ચાલ્યા જાય છે. ગામના ભાગોળે આવ્યા.

રૂપરૂપના અલંકાર પહેરેલી સ્વીઓને જોઈ. પુરુષો પણ સુશોભિત વસ્ત્રો પહેરી ગામના જાંપામાં સામે મળ્યા. ટલ્ટ નદીઓ સ્વીઓના રૂપ ધરીને આવ્યા છે. અડસાઈ તીર્થ પુરુષના રૂપ ધરીને આવ્યા. મેઘજીભાઈ આટલા બધાં માણસો જઈને પુછ્યું, “તમે કોણ છો અને ક્યાં જવાના છો ?” ત્યારે તે સર્વે કહ્યું, “અમે અડસાઈ તીર્થ છીએ. અત્યારે આ અગત્રાઇ ગામમાં ગોપાળાનંદ સ્વામી બીરાજે છે, તે

**મોક્ષનું દ્વાર ખુલ્લું કરવું હોય તો ભગવાનના
એકાંતિક સંતો સાથે જીવને જઈ દેવો.**

મોટા સંત છે. તેનાં દર્શન કરવા અને કથા સાંભળવા આવ્યા છીએ. અંતરીક્ષમાં રહીને દર્શન કરશું. અમારા દર્શન જલદી કોઈને થાય નહિ, પરંતુ તમારા પિતા શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનના પરમ ઉપાસક છે. એકાંતિક ભક્ત છે. તેના પુણ્યના પ્રતાપથી તમને અમારા દર્શન થયાં છે. અમે મૂર્તિમાન તીર્થો છીએ.

મેઘજ્ઞભાઈ વિચાર કરતાં થઈ ગયા. તીર્થો સંતોના દર્શન કરવા આવ્યા છે અને હું તીર્થના તીર્થ મૂડીને યાત્રા કરવા જાઉ છું તે બરાબર નથી. તીર્થને તીર્થત્વ આપનારા સંતો છે.

ગંગા પાપં શાશી તાપં, દેન્યં કલ્ય દુમસ્તથા ।

પાપ તાપં ચ દેન્ય ચ, હન્તિ સાધુ સમાગમ ॥

ગંગાજી પાપીઓના પાપ હરે છે. ચંદ્ર તાપને હરે છે. કલ્યવૃક્ષ દિનતાને હરે છે. પરંતુ સંતોનો સમાગમ પાપ, તાપ અને દીનતા એ ત્રણેને હરે છે. સત્યરૂપો એ જ નૈમિક્ષારણ્ય ક્ષેત્ર છે. સંસાર સાગરમાં વારંવાર દુંબકા ખાતાં સંતો જ્ઞાન આપીને બચાવી લે છે. સંતો તીર્થને પાવન કરનારા છે. જેને જન્મ મરણ, યમયાતના, લખ ચોરાસીના દુઃખમાંથી મુક્ત થવું હોય, કામ, કોધાદિકના અંતઃશત્રુઓના પંજામાંતી છૂટવું હોય, શ્રી હરિના ધામમાં જવું હોય તો તેને નિત્ય સંત સમાગમ કરવો.

મેઘજ્ઞભાઈ પાછા વળી આવ્યા. પિતાજીને પગે લાગીને સવિસ્તાર વાત કહી સંભળવી. પછી દરરોજ સંત સમાગમ કરે અને સેવા પણ કરે. ભગવાનની ઉપાસના કરવી. ભગવાનના ચરિત્રો ગાવા, સાંભળવા. ભગવાનનું નામ સ્મરણ કરવું. પોતપોતાના ધર્મમાં રહેવું. આ ચાર સાધને કરીને જીવનું કલ્યાણ થાય છે. આ ચાર સાધનને અવશ્યપણે સિદ્ધ કરવાં. પ્રાણથી પણ મને વહાલા સાચા સંતો છે. સંતોના ચરણમાં અડસઠ તીર્થ રહેલાં છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

**શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશરં ભક્તિધર્મતમજ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.**

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

દીક ક્ષત્રકંબા ક્ષત્રા

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૭૨

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણા વિધાતા,.....

થાઈ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૭૨) ચૈતન્યમાંથી કાંટા કાઠયા.

સ્વામિનારાયણ હરે...

વાગડ પ્રદેશમાં ધમડકા ગામ છે. ત્યાં પરમ ભક્ત કરણીબા રહેતા હતા.

માયાસ સદાચારી જીવન જીવ્યો હોય તો તે આ જગતમાંથી વિના
સંકોચે હસતાં હસતાં આ જગતમાંથી વિદાય લઈ શકે છે.

અખંડ ભગવાનનું સ્મરણ કરે. પુષ્પયાળી ભક્તો જ ભક્તિ કરી શકે છે. સદગુજારૂપી કીમતી માલ જેને તેને મળતો નથી. ભવજળ તરવા માટે ભક્તિ છે તે હોળી છે. આ કાયારૂપી ધર જ્યાં સુધી સારું છે, વૃદ્ધાવસ્થાની નખળી સ્થિતિ આવી ન હોય, ઈન્દ્રિયો મન અને બુદ્ધિ બરાબર કામ કરવા સમર્થ હોય ત્યારે સમજુ માણસોને આત્માકલ્યાણનું સાધન કરી લેવું જોઈએ. જે માણસ પોતાની મુક્તિ માટે યત્ન કરતો નથી તેને દેવો આત્મહત્યારો કહે છે.

કરણીબા અચળ મતિ રાખી ભગવાનની ભક્તિ કરે છે. સ્વામિનારાયણ ભગવાન ગામ માનકુવાથી એકલા ચાલતા થયા. સાથે કોઈ સેવક નથી. રસ્તામાં ચાલ્યા આવે છે. ત્યાં એક ગરીબ દુર્બળ ભીખારી મળ્યો. પહેરવા વચ્ચો નથી. દ્યાના સાગર પ્રભુને દ્યા આવી. તેથી પોતાના વચ્ચ ગરીબને આપી દીધાં. ફક્ત પીતાંબર અને ઉપરણી પહેરી છે. સખત વૈશાખ મહિનાનો તાપ તખ્યો છે. ખુલ્લા પગે એક ભીકુક સામે મળ્યો. પ્રભુને દ્યા આવી તેથી પોતાની મોજડી ભીખારીને આપી દીધી. “લે ભાઈ, આ મોજડી.” પ્રભુ પોતે ખુલ્લા ચરણો ચાલતા થયા.

ચાલતાં ચાલતાં ધમડકા ગામ આવ્યું. ધમડકામાં કરણીબાને ઘેર પધાર્યા. પ્રેમને વશ થઈ પ્રભુ સામેથી તેના ઘેર જાય છે. તેમના ઘરના આંગણે આવીને મધુર સ્વરે બોલ્યા, “કરણીબા, જ્ય સ્વામિનારાયણ”. તે સામણી કરણીબા બહાર આવ્યા. પ્રભુને જોઈને આનંદવિભોર બની ગયા. “પધારો પધારો પ્રભુ. જ્ય સ્વામિનારાયણ. ઓચિંતા આપ એકલા આવ્યા છો ? સાથે સેવક નથી ?” પ્રભુ કહે છે, “સેવકની પછી પુછા કરજો. ભૂખ બહુ લાગી છે. જમવા માટે કાંઈક તૈયાર ભોજન હોય તો આપો.” કરણીબાએ કહું, “પ્રભુ, તૈયાર ભોજન કાંઈ નથી. થોડીવાર બેસો તો ગરમાગરમ ભોજન બનાવી આપું.”

શ્રીજ મહારાજ કહે છે, “તમે રસોઈ બનાવો ત્યાં સુધી અમારાથી ભૂખ સહન નહિ થાય. કાંઈક બીજું હોય તો આપો.” કરણીબા તુરંત દહીનું ગોરસ આપ્યું. “લ્યો મહારાજ, દહી જમો.” પ્રભુ દહી જમે છે અને કરણીબા નીરખી નીરખીને દર્શન કરે છે. જરા વારમાં દહીનું ગોરસ જમી ગયા. “કરણીબા, બીજું ગોરસ હોય તો આપો.” બીજું ગોરસ આપ્યું. તે પણ જમી ગયા. એવી રીતે આઠ ગોરસ દહીના જમી ગયા. જ્યાં ભાવ હોય ત્યાં માગીને જમવાની છચ્છા થાય

દહી ક્ષાત્કરણની કારણી

છે. ભાવ નથી ત્યાં ભગવાન જતા નથી અને જમતા પણ નથી. “કરણીબા, હજુ ભૂખ લાગી છે. બીજું દહીં હોય તો આપો.”

કરણીબા કહે છે, “હમણાંજ મારા ભાઈના ઘરેથી દહીં લાવી આપું.” પ્રભુએ કહ્યું, “અમે પારકા ઘરનું જમતા નથી.” પછી ધીનું ચાર મણનું એક કુંડલું ભર્યું હતું તે આપ્યું. તે થોડીવારમાં જમી ગયા. પછી બોલ્યા, “હવે શાંતિથી ભોજન બનાવો. નિરાંતે જમશું.” કરણીબા વિચાર કરતાં થઈ ગયા કે, “સાત ગોરસ દહીં જમ્યા. ચાર મણ ધી જમ્યા. અને હજુ કહે છે રસોઈ બનાવો. વાહ પ્રભુ, વાહ.” પ્રભુ તો વિશ્વંભર છે. પ્રભુના ઉદરમાં રહી આખું વિશ્વ જમે છે. જે ધારે તે કરી શકે. આવી દિવ્ય લીલા જોઈ કરણીબાના આનંદનો પાર ન રહ્યો.

શ્રીજ મહારાજ ઓસરીમાં બેઠા છે. કરણીબા ભગવદ્ સ્મરણ કરતાં કરતાં રસોઈ બનાવે છે. શ્રીજ મહારાજ શાંતિથી જમે છે. કરણીબા બાજુમાં બેસી જોઈતી કરતી વસ્તુ આપે છે. પ્રભુ જમતા જાય અને પેટ ઉપર હાથ ફેરવતા જાય અને કહેતા જાય, “કરણીબા, તમે અમને ખૂબ ભાવથી જમાડ્યા હો!” જમ્યા પછી જળપાન કર્યું અને પછી સુંદર ઢોલીયા ઉપર બીરાજમાન થયા. પ્રભુને મુખવાસ આપ્યો. મુખવાસ જમે છે અને પોતાના ચરણના તળીયામાં હાથ ફેરવે છે.

કરણીબાએ પુછ્યું, “મહારાજ, ચરણમાં શું જુવો છો ?” “કરણીબા, રસ્તામાં ચાલતાં ચાલતાં કાંટા વાગ્યા છે. તે બહુ ખૂંયે છે.” કરણીબા કહે, “મોજડી ક્યાં ગઈ ?” પ્રભુએ કહ્યું, “બા, ભીખારીના પગ તાપથી બળતાં હતાં તેથી મેં તેને મોજડી આપી દીધી.” કરણીબા મીઠો ઠપકો આપતાં કહે છે, “એવા ઉદારના દીકરા થાઓ તો પછી પગ બળે પણ ખરા! લાવો, કાંટા કાઢી દઉં.” પ્રભુના ચરણના તળીયા પાણીથી બરાબર સાફ કરીને પોતાના ઢીંચણ ઉપર રાખ્યા. પછી ઝીણી નજર કરી નાના ચીપીયાથી ધીરે ધીરે અઢાર કાંટા કાઢ્યા.

શ્રીજ મહારાજ રાજ્યો વ્યક્ત કરતાં બોલ્યા, “કરણીબા, તમે અમારા ચરણાર્વિદમાંથી કાંટા કાટ્યા તો અમે તમારા ચૈતન્યમાંથી કામ, કોઇ, લોભ, મોહ, મમતાના અંતરશાળૃપી કાંટા કાટી નાખ્યા છે. તમને એક પણ અંતરશાળ નડશો નહિં. તમોને કોઇ પણ આવરણ નડશો નહિં. નિરાવર્ણ દસ્તિ થશો.” પ્રભુ ઉદાર છે. દુનિયામાં ભગવાન જેવો કોઈ ઉદાર નથી. એક મુઠી પૌંઅના

બેને મુક્તિની ગ્રંભના છે તેને આશ્રમોની જરૂર નથી.

બદલે સોનાના મહેલ બનાવી દીધાં. દાતણાના બદલે મોક્ષ આપી દીધો. આટલું અવશ્ય સમજુ રાખવું કે આપણે જગતમાં કે વ્યવહારમાં લાંબા થાવા નથી આવ્યા પણ આપણે જગતમાં ટૂંકી વૃત્તિ કરીને ભગવાનમાં જોડાવા આવ્યા છીએ.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિયેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચોષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૭૩

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

દુર્ગ કૃતકાર્ય સારા

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૭૩) આશ્રય વીશો બકરીની વાત

સ્વામિનારાયણ હણે...

એક ભરવાડ બકરાં ચારતો ચારતો સાંજે પાછો વળ્યો તે પોતાને ઘેર આવતાં મારગમાં એક બકરીનો પગ ભરોડામાં પેસીને ભાંગી ગયો. એટલે તે તો ત્યાંજ બેસી રહીને પોતાનું ટોળું તો ગામમાં પહોંચી ગયુ. ત્યારપછી તે બકરી વિચાર કરવા લાગી કે હવે મૃત્યુ આવ્યું. આ વગડામાં જનાવરો મારી ખાશે એમ ધારે છે, એટલામાં એક મોટું સિંહનું પગલું જોવામાં આવ્યું ત્યારે તેનો આશ્રય કરીને બેઠી.

એટલામાં શિયાળિયાં, નહારીયાં વગેરે જનાવર આવ્યાં તે તેને મારવાનો વિચાર કરે છે, એટલે પેલી બકરી બોલી કે આ પગલું કોનું છે ? તે જુઓ. હું તો જેનું પગલું છે તેની છું. તેને જવાબ દેવાની હિંમત હોય તો મારજો. ત્યારે પેલા ડરીને નાસી ગયાં. બીજા ચીતા, વાધ વગેરે આવ્યા તેમણે પૂર્વની પેઠે મારવા વિચાર કર્યો. ત્યારે તે બકરી બોલી કે હું તો આ પગલાંવાળાની છું એમ કહીને પગલું બતાવ્યું. એટલે પેલું પગલું જોઈને પેલા વાધ વિચાર કરવા લાગ્યા કે-આ તો આપણા રાજાનું છે. એમ જાણી ભય પામી નાસી ગયા, એટલે જેનું પગલું હતું તેજ સિંહ આવ્યો. એટલે તે બકરી બોલી કે હું તો આ તમારા પગલાંને આધારે અત્યાર સુધી જીવતી રહી છું. હવે તમારે જેમ કરવું હોય તેમ કરો. ત્યારે પેલા સિંહ વિચાર્યું કે મારે આશરે કરીને જીવી શરણે આવેલાની તો રક્ષાજ થાય, પણ મરાય તો નહીંજ. એમ ધારીને સિંહ બોલ્યો તારે કંઈ કામ હોય તો કહે. ત્યારે બકરી બોલી કે મારે તો ગામમાં મારા ધણીને ત્યાં બકરાં ભેગી જવું છે. પણ આ મારો પગ ભાંગી ગયો છે.

**જો કોઈ મૂર્ખને અતિમૂલ્યવાન વસ્તુ પ્રાપ્ત થઈ જાય તો તે
પાગલ અને ઉન્મત્ત જેવો વર્તાવ કરશે.**

તેથી, હું અટકી છું. એમ કહીને બકરી મૌન રહી, એટલે તે સિંહ આમતેમ જોવા લાગ્યો. તેટલામાં એક હાથી આવતો જોયો તે નજીક આવ્યો એટલે સિંહે કુદીને એક તમાચ મારી એટલે પેલો હાથી ભૂમ પાડી ઉઠ્યો ને કહે કે-શા માટે મારો છો ? તમારી આજ્ઞા પાળવા હું તૈયાર છું. ત્યારે તે સિંહ કહે કે-આ બકરીને તારા માથા ઉપર બેસાડીને નવી કુપળો ખવરાવતો આ ગામમાં એનો ધણી જે ભરવાડ તેના જોકમાં મુડી સોંપી આવ, ત્યારે તે હાથીએ તેમ કર્યું.

શ્લોક: ॥ નિચાશ્રયો ન કર્તવ્ય: કર્તવ્યો મહદાશ્રય: ।

અજાર્સિહઃ પ્રસાદેન હ્રારુઢા ગજમસ્તકે ॥

અર્થ:- કોઈ માણસે પણ નીચની સોબત ન કરવીને મોટા પુરુષનો આશ્રય કરવો, કારણ કે અજા કેતાં બકરી તે સિંહની પ્રસન્નતા જે કૃપા તેણે કરીને હાથીના મસ્તક ઉપર બેઠી. માટે સારા માણસની સોબત કરવી.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઇ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

દુર્ગા સત્ત્વાંબદ્ધા

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૭૪

- ૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
- ૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
- ૩. નવીનજ્ઞમૂત્સમાનવર્ણ,.....
- ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
- ૫. વિશ્વેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર યરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચારણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૭૪) વાસના વધારતો ગચો, બીજો જન્મે સાર્પ થચો.

સ્વામિનારાયણ હરે...

શ્રી નીલકંઠ વર્ણી પંદ્રરપુર નામના તીર્થમાં પધાર્યા. આ તીર્થને પુંડરિકપુર પણ કહેવાય છે. ચંદ્રભાગા નદીના કિનારે આ તીર્થ આવેલું છે. અહીં શ્રી વિઝુલનાથજીનું મંદિર છે. ભક્ત પુંડરિક માતા પિતાની ખૂબ સેવા કરી. પ્રભુ પ્રસત્ત થયા અને પુંડરિકને દર્શન દેવા પધાર્યા. પુંડરિક માતા પિતાની સેવામાં હતો. બીજું આસન ન આપતાં, એક ઈંટ મૂકી અને પ્રભુ તે ઈંટ ઉપર ઊભા રહ્યા. ભગવાન હજુ સુધી વિઝુલનાથજીનાં મૂર્તિ ઈંટ ઉપર ઊભા છે. વિઝુલનાથજી ભગવાનનાં દર્શન કરી ભક્તજનો પોતાના જીવનને કૃતાર્થ માને છે.

માયાથી પર એવા સત્પુરુષો સાથે જીવ જોડાયતો મોહના
પડ માંથી છૂટકારો થાય.

પ્રભુ ચંદ્રભાગા નદીમાં સ્નાન કરી, નદી કિનારે સુંદર વૃક્ષશી છાયામાં બીરાજમાન થયા. સ્વસ્વરૂપનું ધ્યાન કરે છે. પંદ્રપુરમાં એક શ્રીમંત ખાસ્ગઢ રહેતા હતા. તેમને ત્યાં કોઈ સંતાન નહોતું. નિઃસંતાન હતા. દ્રવ્યનો સદ્ગુપ્ત્યોગ કરવો. એવા વિચારથી ત્યાં એક શિવનું મંદિર બનાવ્યું. વિધિ પૂર્વક શિવજીની સ્થાપના કરી, બાકીના પૈસા મોટા ચર્ચમાં ભરીને મંદિરના ચોકમાં પૂઢ્યી ખોદી તેમાં દાટી દીધા. લોભી સ્વભાવને લીધે કોઈને આ વાત કરી નહિ. રાત દિવસ પૈસાનાં જ વિચાર કરે છે.

સમય જતાં ખૂબ બીમાર થયા. વાણી બંધ થઈ ગઈ. અંતે યા મતિ સા ગતિ. પૈસામાં વાસના રહેવાથી મરીને સર્પ થયા. પૈસા દાટ્યા છે ત્યાં આંટા માર્યા કરે અને શિવલીંગને વિંટાઈને પડ્યો રહે. પૂજારી પૂજા કરવા આવે તો સાથે દૂધનો કટોરો ભરી લાવે. કટોરો દૂર મૂકે ત્યારે સર્પ દોડીને દૂધ પીવા જાય. ત્યાં સુધી પૂજારી શિવની પૂજા કરી લે. પાછો સર્પ તુરંત શિવલીંગને વિંટાઈ જાય. રાત દિવસ પૈસાનું ધ્યાન રાખે. કોઈ લઈ જાશે તો? એમ કરતાં એક દિવસ પૂજારી પૂજા કરવા આવ્યા. અચાનક અંધારામા સર્પ ઉપર પગ આવ્યો સર્પ દબાયો એટલે ડંસ માર્યો. પૂજારીને જેર ચરી ગયું. બેભાન થઈ ગયા. જેર ઉતારવા માટે ખૂબ પ્રયત્ન કર્યા પણ જેર ઉત્તરતું નથી.

ગામના લોકોએ કહ્યું, “ચંદ્રભાગા નદીના કિનારે એક બાળ બ્રહ્મચારી ધ્યાનસ્થ સ્થિતિમાં બેઠા છે. તે કદાચ જેર ઉતારી શકશે. ત્યાં પૂજારીને લઈ જાવ.” પૂજારીને લઈ આવ્યા. “હે બાલાયોગી! આ પૂજારીને જીવનદાન આપો.” પ્રભુએ કહ્યું, “જે સર્પ કરડયો છે તે સર્પને પકડીને અહીં લઈ આવો!” માણસો બોલ્યા, “સર્પ સંતાઈ ગયો છે તે મળશે નહિ.” પ્રભુએ કહ્યું, “કાંઈ વાંધો નહિ.” પ્રભુએ સંકલ્પ કર્યો, જ્યાં હોય ત્યાંથી સર્પ અહીં હાજર થાય. તુરંત સર્પ દોડતો આવ્યો. કુંડળી વાળીને બેસી ગયો. ફણા ઊંચી કરી પ્રભુને નમસ્કાર કરે છે.

બધા માણસો મંડ્યા નાસ ભાગ કરવા. ડરી ગયા. “ભાગો નહિંતર કરડશે તો દુઃખી થઈ જવાશે!” મુઢી વાળીને જાય ભાગ્યા. પ્રભુએ કહ્યું, “તમે દોડીને નાસી જાવ નહિ. સર્પ કોઈને કરડશે નહિ. શાંતિથી બેસી જાવ.” પ્રભુએ સર્પ ઉપર પાણીનો છંટકાવ કર્યો. “તારા પૂર્વ જન્મનું જે વૃત્તાંત હોય તે આ બધા માણસોને

દુર્દ્વારા દુર્દ્વારા

સંભળાવ.” પ્રભુના પ્રતાપથી સર્પ બોલ્યો, “હું આગલા જન્મમાં વણિક હતો. મેં શિવનું મંદિર બનાવ્યું. બાકીના પૈસા ધરતીમાં દાટી દીધા છે. તે પૈસામાં વાસના રહેવાથી સર્પ થઈને ફરું છું ને પૈસાની ચોકી રાખું છું. કોઈને ત્યાં જવા દેતો નથી. આજે પૂજારીનો પગ મારા ઉપર આવ્યો. મને વસમું લાગ્યું તેથી કરડ્યો છું.

હે પ્રભુ! હવે મારો ઉધ્ઘાર કરો અને મારા દ્રવ્યનો સદ્ગુપ્ત્યોગ કરો. હું પૂજારીના શરીરમાંથી ઉત્તરી જાઉં છું.” પૂજારી બેઠા થઈ ગયા. પ્રભુના ચરણમાં નમસ્કાર કર્યા. આવો ચમત્કાર જોઈ માણસો વિચાર કરતા થઈ ગયા આ બાલાયોગી સાક્ષાત્ પરમાત્મા છે. નહિંતર આવું આશ્ર્ય બીજાથી બની શકે નહિં. પ્રભુએ સર્પને કહ્યું, “તું ચિંતા ન કર. તારા પૈસા અમે ધર્મને માર્ગ વાપરશું. પૈસામાંથી વાસના તોડી નાખ ને બદ્રિકાશ્રમમાં જા.” તુરંત સર્પનો દેહ પડી ગયો અને સર્પનો આત્મા બદ્રિકાશ્રમમાં ગયો. પ્રભુએ સર્પનો ઉધ્ઘાર કર્યો. આ કથા સમજવા જેવી છે. પુત્ર, પરિવાર, માલ મિલકતમાં વાસના જન્મ મરણના ફેરામાં ફેરવનાર છે.

વિદૃલનાથજીના મંદિરમાં ભક્તજનો દરરોજ ભજન કીર્તન અને ધૂન્ય કરે. તે સાંભળી પ્રભુ ખૂબ રાજુ થાય. નીલકંઠ વળી વિદૃલનાથજીને વારંવાર ભેટીને વંદન કરે અને ભક્તજનોને ધર્મ ઉપદેશ આપે. પંદ્રપુરમાં પ્રભુ બે મહિના રોકાયા છે. ત્યાંના મુમુક્ષુ આત્માને ખૂબ ઉપદેશ આપી સત્યને પંથે ચલાવ્યા છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સપદિવેશરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

મૂર્જ લોકોની મિત્રતા ફટકિયા મોતી જેવી હોય છે જે તૂટી
જાય તો કોઈને દુઃખ થતું નથી.

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૭૫

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૭૫) મર્સ્ત રહ્ના હો તો પ્રભુ ભક્તિમાં મર્સ્ત રહો.

સ્વામિનારાયણ હરે...

મુક્તાનંદ સ્વામીએ પ્રેશન પુછ્યો કે, હે મહારાજ, ભગવાનને વિષે અસાધારણ પ્રેમ થાય તેનું શું કારણ છે ? (ગ. પ્ર. પ્ર. પદ્મ વચ્ચનામૃત) શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે, ભગવાનનો વિશ્વાસ રાખવો. આસ્તિકપણું રાખવું. ભગવાનને

દૈદ ક્ષત્રાંબો ક્ષત્રા॥

ખ્રિંડના કર્તા જાણો, સર્વના અંતર્યામી જાણો, પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપને વિષે નિશ્ચય રાખો તો પરમેશ્વરમાં અસાધારણ પ્રેમ થાય છે. સત્સંગ અને સત્થાસ્ત્રનું શ્રવણ કરતે સતે ભગવાન વિષે અસાધારણ પ્રીતિ થાય છે.

જ્યારે પ્રભુમાં પ્રેમ જાગે છે, ત્યારે અંતરની લાગણીનો અદ્ભૂત અનુભવ થાય છે. રૂંવાડા ઉભા થઈ જાય છે અને હેઠું હરિ મૂર્તિમાં તરબોળ થઈ જાય છે. ગોપીઓ ઘેલી ઘેલી થઈ ગઈ છે. બનાવવી હોય રસોઈ અને છોડી મૂકે વાછરડાં. ગાયની ધાવી જાય છતાં ખબર પડતી નથી. દૂધ ચૂલેથી ઉભરાઈ જાય તોય ઉતારે નહિ. ભગવાન એમની શુદ્ધ બુદ્ધ હરિ લીધી છે તેથી કોઈ જાતનું ભાન રહેતું નથી.

ગોપીઓના સગા સંબંધીઓ રોકવાની ઘણી કોશીશ કરી પણ ગોપીઓ રોકાઈ નથી. એક ગોપીને એના પતિએ પકડીને ઘરમાં પૂરી દીધી, વિયોગમાં એટલો બધો ઉતાપ થયો, બધાં કૃષ્ણ પાસે પહોંચી ગયા અને હું રહી ગઈ, હે કૃષ્ણ! હે કૃષ્ણ! હે કૃષ્ણ! કહેતા, દેહમાંથી જીવ નીકળી ગયો, જીવથી પહોંચી ગઈ જગદીશ્વર પાસે આને સાચો પ્રેમ કહેવાય.

નવલબાઈને પણ ઘણી રોકવાની કોશીશ કરેલી તે કથા સાંભળવા જેવી છે, પ્રાંતીજનાં નવલબાઈની ભક્તિ ગોપીયુંના જેવી જ હતી, શ્રીજી મહારાજ પ્રાંતીજ પધાર્યા, નવલબાઈ પાકાં સત્સંગી અને એના પતિ પાકા કુસંગી, હવે આ બે દંપતિઓ કેમ મન મેળ બેસે, દેહ ભલે બે હોય પણ મન એક હોય તો સંસારમાં રહેવાની મજા આવે.

એક ટ્રેક્ટરનું પૈડું ને બીજું સ્કુટરનું હોય તો કેમ ચાલે ? મુશ્કેલી ઉભી થાય, નવલબાઈને શ્રીજી મહારાજનાં દર્શન કરવા જાવું છે, અને એનો પતિ જાવા દેતા નથી, હવે શું કરવું !

નવલબાઈએ ઘણી આજીજી કરી મને દર્શન કરવા જવા દો, એના પતિએ ખીજાઈને નવલબાઈને ઘરમાં પૂરી દીધાં, ઉપર તાળુ વાસી દીધું ખાવા પીવા કાંઈ ન આપે, છતાં પણ નવલબાઈ ભગવાનનું સ્મરણ ચૂક્યાં નથી, ઓરડામાં બેઠાં બેઠાં કીર્તન ગાય, ક્યારેક ધૂન્ય બોલે, ક્યારેક હેઠું ભરાઈ આવે તો રડી પડે, આવી રીતે ખાધા પીધા વગરનાં પંદર દિવસ વિતી ગયા.

એને ભગવાનમાં સનેહ ન થાય તેને આ
લોકના સુખ માટે ફાંઝા મારવા પડે છે.

નવલબાઈએ પોતાના ધરની બારીમાંથી જોયું, ત્યાંથી એક બાઈ પસાર થઈ ! નવલબાએ પૂછ્યું “બહેન અત્યારે સ્વામિનારયણ ભગવાન કયાં છે ? ભગવાન આજે કાશીભાઈના ઘેર છે, આવતી કાલે જવાના છે, સવારે વહેલા ત્યાંથી બીજે ગામ જશે.

નવલબાઈને દુઃખ થયું, પંદર દિવસ થયા, શ્રીજી મહારાજ પ્રાતીજમાં બીરાજે છે ને મને દર્શન ન થયાં, હવે હું શું કરું ! રાત્રીનો સમય છે, શ્રીજીમીલન માટે આતુરતા જાગી, ગમે તેમ મારે ભગવાનને મળવું જ છે, રડતાં રડતાં બારીને ધક્કો માર્યો, બારી નીકળી ગઈ, ત્યાંથી કુદીને સીધાં કાશીભાઈને ઘરે ગયાં.

પાર્ષ્ટ મનાઈ કરી, અંદર જવા નહિ મળે, પ્રભુ પોઢ્યા છે, ભાઈ પંદર દિવસથી જંખના કરું છું દર્શન માટે, ત્યારે આજ માંડ મોકો મળ્યો છે, મને જવા દે, તારી ભલાઈ, અટલું કહેતાં જોરથી રડી પડ્યા, કરૂણ સ્વર સાંભળી પ્રભુ નીંદ્રામાંથી જાગીને બહાર આવ્યા.

શ્રીજી મહારાજને જોયા ને નવલબાઈ દોડીને પ્રભુના ચરણમાં નમસ્કાર કર્યા, હદ્યમાં ઠડક વળી, પ્રભુએ નવલબાઈના માથા ઉપર હાથ મૂકી કર્યું, નવલબાઈ કેમ છો ? આપ અંતરયામી છો બધું જાણો છો ઘણા સમયથી વિખૂટો પડેલો જવ તમારે શરણો આવ્યો છે, “મહારાજ, મારો પતિ મને સત્સંગ કરવા દેતો નથી, હવે શું કરું એમ કહી રડી પડ્યાં.”

શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, તમે ચિંતા ન કરો, ઘરે જાવ, બધું સારું થઈ જશે, અમારા સ્વરૂપનું ધ્યાન કરજો, ભજન કરતાં કરતાં રસોઈ બનાવજો, એ રસોઈ ધરનાં સભ્યો જમશે એટલે સદબુધ્ય આવશે, પ્રભુને પગે લાગી, નવલબાઈ ઘરે ગયાં, નવલબાઈના હાથની રસોઈ જમવાથી એના પતિની બુધિમાં પ્રકાશ થયો, તેથી એક દિવસે એણે કહ્યું, “સ્વામિનારાયણ ભગવાન કરજીસણમાં ઉત્સવ કરવાના છે તો ચાલો આપણો ત્યાં દર્શન કરવા જઈએ. નવલબાઈ રાજી રાજી થઈ ગયા.

મારા પ્રભુએ મારી અરજી સાંભળી, “હે પ્રભુ સદાય મારા પતિને સદબુધ્ય આપતા રેહેજો, જેથી સાથે મળીને ભજન ભક્તિ કરીએ, દીકરી પણે સત્સંગ હોય અને વરપક્ષમાં સત્સંગ ન હોય તો જો દીકરી સુપાત્ર, સુશીલ અને

દીક ક્ષાત્રક્ષાંત્ર ક્ષાત્રી

સત્સંગી હોયતો ચોકકસ તે એના ધરમાં સત્સંગની સૌરભ પ્રગટાવી અને જીવન ઉજળું બનાવે છે.

બન્ને દૃપતિ કરજીસણ આવ્યાં, શ્રીજી મહારાજના દર્શન કર્યા, શ્રીજી મહારાજે નવલબાઈના પતિને વર્તમાન ધરાવી કંઠી બાંધી અને સત્સંગના નિતિ નિયમોની બધી રીત ભાત શીખવી, જુંદગી પર્યત તેના કુટુંબમાં સત્સંગ રહ્યો.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ધેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૭૯

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....

ભગવાનની મૂર્તિમાં સુખ જેઝો માન્યું છે
તેને આ લોકના સુખની જરાય પરવા નથી.

૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણિ.....
 ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશયામ.....
 ૫. વિશેષ છો સક્લ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાર્થ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૭૬) આપણે ભાગચાળી છીએ.

સ્વામિનારાયણ હરે...

જો એકાંતિક ભક્ત હોય તો દેશમાં સત્સંગ પ્રવત્તાવે. એથી ઉત્તરતો હોય તો એક ગામમાં પ્રવત્તાવે. તેથી ઉત્તરતો હોય તો એક ફળિયામાં તથા પોતાના ઘરમાં પ્રવત્તાવે છે. આપણા ભુજધામના સંતો દેશવિદેશમાં ખૂબ સત્સંગ પ્રવત્તાવે છે.

આખા શરીરે સોનાનો શાણગાર પહેર્યા હોય, અને પછી મોઢાં ઉપર કોલસા ઘસે તો કેવું મોઢું લાગે ! લજામણું લાગે... તેમ સોના જેવો સત્સંગ મળ્યો, સર્વોપરી ઉપાસના મળી, નંદ પંકિત જેવા સંતો મળ્યા, ભુજ જેવું મોઢું ધામ મળ્યું છે.

શ્રીજી મહારાજે બાથમાં લઈને પધરાવેલા નરનારાયણદેવ મળ્યા, વચ્ચનસિધ્ધ સંતો મળ્યા, આવી પવિત્ર ભૂમિના પડછાયામાં આપણે રહ્યા છીએ, કેવાં આપણાં મોટા ભાગ્ય છે, પૂજા પાઈ કરીએ, સત્સંગ સમૈયા કરીએ, આ બધો સોનાનો શાણગાર છે, તેને મૂકીને કોલસા જેવા કાળા કામ શા માટે કરવાં ? ઈર્ષા અદેખાઈ કરીને શા માટે બીજાને નીચા પાડવાં ? નિંદા કરીને શા માટ જુભ બગાડવી ? પાપ કરીને શા માટ હદ્ય કાળું કરવું ? હાથી ઉપરથી ઉત્તરીને શા માટે ગંધેડે બેસવું ?

દુર્ગ કૃતકાંઠા કાળા

સંત ભગવાનનું હૃદય છે. સંત વડવાનળ અજિન સમાન છે, જેમ વડવાનળ અજિન સમુક્રમાં જળમાં પણ ઓલવાતો નથી, તેમ આ સંસાર રૂપી સાગરની ખારાશ સંતોને સ્પર્શતી નથી. સંસારના ખારા નીરમાં તેઓ બ્રહ્મરસ અને ભક્તિરસનું ભક્ત જનોને પાન કરાવે છે. ખરા ખંતથી અમૃત પીવે તો તે અમર થઈ જાય છે. કહેતાં..... જન્મ મરણના ફેરાથી મુક્ત થઈ જાય છે. સંતનું શરણું લેવું જ પડશે.

બળવાન સિંહ હોય, તેમ પાપથી છુટવા માટે સંત વિના પોતાના બળે કરીને છુટી શકે નહિ, પોતાના છુવને બળવાન કરવો હોય તેને ભગવાનકે ભગવાનના ભક્તને મન કર્મ વચને શુધ્ધ ભાવે કરીને સેવવા. જો આવું સમજાઈ જાય તો ક્યારેય કોઈનો અપરાધ થાય નહિ. દિવ્યભાવ રાખીને સત્સંગ કરવો, પણ રોષ રાખવો નહિ, આ વાત બરાબર સમજી રાખવી, ભગવાનને મળવું છે ને સંત સાથે રોષ રાખવો છે, તે ક્યારેય નહિ બને! સંતથી અંતરાય ન રાખો.

ગમે તેટલું દુઃખ પડે તે બધું સહન કરીને પ્રગટ પુરુષોત્તમ સ્વામિનારાયણ ભગવાનમાં પ્રીતિ કરી લેવી. મનગમતું મૂકીને, સ્વભાવ છોડીને, નિર્માની થઈને, જગતના અપમાન અને મહેણા સહીને ભગવાનને ભજી લેવા.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે જેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

આપણા બધા ઉપાયો ક્ષાણિક સુખ મેળવવા માટેના હોય છે
પણ તે સુખ આલાસી હોય છે.

પણ ગ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૭૭

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૭૭) પ્રભુના વચનને તરત ઝીલી લીધું.

સ્વામિનારાયણ હરે...

ગામ બુરાનપુરમાં ભક્તજનો આનંદથી ભજન ભક્તિ કરે. સાથે બેસીને સત્સંગ કરે. આ વાત રાજાને ગમતી નથી. ભક્તોની સાથે વૈર બુધ્ય થઈ ગઈ. ભક્તોને હરહંમેશા હેરાન કરે. એક ખાખી બાવો હતો. તે રાજાના ગુરુ થાતો.

દુર્ગ કૃતકાંઠે કૃતા॥

બાવો દરરોજ અવળી વાતો કરીને રાજને ચડાવે કે, “સ્વામિનારાયણ અહિ વારંવાર આવે છે. એમના ભક્તો સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ બોલ્યા કરે છે તેથી બુરાનપુરમાં વરસાદ વરસતો નથી. અને મરકીનો રોગ જતો નથી.” રાજગુરુએ કહ્યું, “બુરાનપુરમાં સ્વામિનારાયણનું નામ બંધ કરાવો.

સ્વામિનારાયણના ભક્તોને મારી ફૂટીને જેલમાં પૂરી દો તો વરસાદ થશે અને રોગ નાખૂં થશે.” જેને ઈચ્છા કરવી હોય તે અવળું ભરાવે.

રાજાએ ફરમાન કરી દીધું કે, “જે સ્વામિનારાયણ નામ બોલતા હોય તેમના તિલક કાઢી નાખો. સોટીથી બરાબર મારો.” રાજના નોકરોએ દોરડાથી ભક્તોને પકીને ખૂબ માર માર્યો. ટેક્કીલા ભક્તો પ્રઃાદજી જેવા અડગ પર્વતપ્રાય છે. અખંડ સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ બોલે છે. “અહ્યા! મૂકી દે સ્વામિનારાયણનું નામ નહિંતર વધારે માર ખાઈશ.” ત્યારે સત્સંગી ભક્તજનો બોલ્યા, “ગમે તેટલા અમને મારશો પણ સ્વામિનારાયણ ભગવાન અમારા જીવ સાથે જડાઈ ગયા છે. એમનું નામ શિર સાટે રાખશું.” સિપાઈઓએ ધક્કા મારી ભક્તજનોને જેલમાં પૂરી દીધા. જેલમાં બેઠા બેઠા જોરથી તાલી પાડી ધૂન બોલે છે.

સ્વામિનારાયણ, સ્વામિનારાયણ, સ્વામિનારાયણ...

શરીરમાં સોટા ઉઠી આવ્યા છે. લોહી જબકે છે છતાં પણ પ્રસ્તુનું નામ મુક્તા નથી. વિચાર કરો, કેવા નિષાવાળા ભક્તો હશે. આપણને કોઈ બે શબ્દો કહે તો કહેશો કે મને ફલાશાએ આમ કીધું છે. શબ્દ યાદ રહી જાય અને ભગવાન ભૂલાઈ જાય. કાંઈ પણ જમવાનું મળ્યું નથી. આખી રાત ભજન ચાલુ છે. મધ્ય રાત્રી થઈ શ્રીજ મહારાજ અક્ષરાદીમાં પોઢ્યા છે. જબકીને જાગી ગયા. “ભગુજી, મારા પલંગને કોણ ખેંચે છે ?” “પ્રભુ, કોઈ નથી ખેંચતું.” ભગુજીએ કહ્યું, “પ્રભુ, આપ શાંતિથી પોઢી જાવ.” “ભગુજી, મને શાંતિ નહિ થાય. મારા ભક્તો જેલમાં બેઠા બેઠા મને પુકારે છે.” રાજાએ ખૂબ માર મારીને હેરાન કર્યા છે. “જલદી ત્યાં જાવ. કોણ જાશે ?” ઝરમર ઝરમર વરસાદ વરસે છે. મધ્ય રાત્રી થઈ છે. કોઈ જાવા માટે તેયાર થયા નહિ ત્યારે શ્રી હરિએ ગોવિંદરામ ભરૂને બોલાવ્યા. “ભરૂજ, તમે જલદી બુરાનપુર જાવ.” શુક્મની પાસે ચીહ્ની લખાવી અને કહ્યું, “આ ચીહ્ની તમે ભક્તજનોને આપી આવો.”

પંચવિષયનું સુખ તે અપાર દુઃખનું કારાડા છે.

ગોવિંદરામ કહે છે, “પ્રભુ, ઘેલા નદીમાં માંડ માંડ સ્નાન કરવા જઈ શક્ય છું. મને ૮૦ વર્ષ થયાં છે છતાં આપની આજ્ઞા માથે ચડાવું છું.” પ્રભુને પગે લાગી, ચીછી લઈને રવાના થયા. પૂજા સાથે લીધી. પ્રભુ કહે છે, “પૂજા અહિ આવીને કરજો.” ગોવિંદરામ કહે છે, “પ્રભુ, કદાચ હું પાછો આવી ન શકું તો મારી વાટ ન જોશો. મારા મરણના સમાચાર આવ્યા પછી મારી ઉત્તરક્રિયા તમે કરાવી લેજો.”

ત્યારે મંદ મંદ હસ્તા પ્રભુ બોલ્યા, “તમે ચિંતા ન કરો. અમે તમારી સાથે જ છીએ.” ગોવિંદરામ ચાલતા થયા. ઘેલા નદીના સામે કાંઠે પહોંચ્યા અને થાકી ગયા. વૃદ્ધાવસ્થા છે તેથી નદી કાંઠે વૃક્ષ નીચે સૂઈ ગયા. થોડીવાર પછી જઈશ. ત્યાં ભગવાને પોતાના ઐશ્વર્યથી ગોવિંદરામને બુરાનપુરની તાપી નદીના કીનારે મૂકી દીધા. આછા અજવાળા થયા. ગોવિંદરામ જાગ્યા. ચારે બાજુ જોયું. “ઓહો... આ ઘેલા નદી નથી.” માણસોને પુછ્યું, “આ નદીનું શું નામ છે?” “આ બુરાનપુર ગામની તાપી નદી છે.” ભગત નવાઈ પામી ગયા. એટલી વારમાં બુરાનપુર આવી ગયું?

જલદી જલદી સ્નાન કર્યું પછી જેલ હતી ત્યાં આવ્યા. જ્યાં પગ મૂક્યો ત્યાં ફટાક દઈને તાડાં ઉઘડી ગયા. કોઈ આવરણ નહ્યાં નહિ. અંદર ગયા. પાછા હતા તેમ તાડાં બંધ થઈ ગયા. ભક્તજનો રાજુ રાજુ થઈ ગયા. અરસ પરસ મળ્યા. દુઃખની વાત કરી. ગોવિંદરામે ચીછી આપીને કહ્યું, “શ્રીજી મહારાજ તમને બધાંને ખૂબ યાદ કરે છે. લ્યો આ પ્રસાદ આપ્યો છે તે બધાં જમો.” પ્રસાદ જમ્યા પછી ચીછી વાંચી. અંદર લખેલું છે કે, હે ભક્તજનો! તમે ચિંતા ન કરજો. બુરાનપુરના રાજએ તમને જેલમાં મારી પૂરી મુક્યા છે તે અમે અંતર્યામી શક્તિથી જાણી લીધું છે. હવે મરકીનો રોગ ચાલ્યો જશે અને ખૂબ વરસાદ થશે. તાપીમાં પૂર આવશે. તાપી નદીના કાંઠે રાજાનો ગુરુ બેઠો છે તેને તાપી નદી તાણી જશે અને સમુદ્ર બેગો કરી દેશો. રાજ તમને બોલાવવી અને સત્કાર સહિત શીરપાવ આપશે.

ગોવિંદરામને યોગ શક્તિથી પાછા ગઢપુર પહોંચાડી દીધા. સવાર થઈ રાજને સિપાઈએ વાત કરી કે, “હે અશ્રદ્ધાતા, અમે ખડેપગે ચોકી કરીએ છીએ છતાં એક વૃદ્ધ ડોસા સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ બોલતાં બોલતાં અંદર ગયા.

દુર્ગ ક્ષત્રિયાંની કાળી

ભીત કે તાડાં નડયાં નહિ. દરવાજા ખૂલી ગયા. અંદર બેઠા બેઠા જેલમાં બધાં ભક્તજનો મીઠાઈ જમે છે. અને ચીછી આપી ગયા છે.” રાજાએ સત્સંગીઓને પોતા પાસે બોલાવ્યા. બધી હકીકત પુછી. ચીછી વાંચે છે ત્યાં તો આશ્વર્ય થયું. જોરદાર વરસાદ મંડ્યો વરસવા અને મરકીનો રોગ ચાલ્યો ગયો અને રાજાનો ગુરુ અધર્મી ખાખી બાવો તણાઈ ગયો.

રાજાએ તપાસ કરી તો ગુરુનો પતો ન લાગ્યો. રાજાએ અલોકિક દિવ્ય વાતાવરણ જોઈને નવાઈ પામી ગયો. મનમાં નિશ્ચય થઈ ગયો કે આવું કાર્ય ભગવાન સિવાય કોઈથી થાય નહિ. સ્વામિનારાયણ છે તે સાક્ષાત ભગવાન છે. ભક્તજનોને કહ્યું, “મારા અપરાધને ક્ષમા કરો. તમારા જેવા નિર્દોષ ભક્તોને ખૂબ દુઃખી કર્યા છે. પણ તમે સૌ નિષ્ઠાવાળા ભક્તો છો.” એમ કહીને બધાં ભક્તોને સત્કાર કરીને ઈનામ આપ્યું. “આજથી તમે સ્વામિનારાયણ ભગવાનનું ભજન આનંદથી કરજો. અને હું પણ સ્વામિનારાયણ ભગવાનને શરરણે છું.”

પછી રાજાએ બુરાનપુરમાં શીખરબંધ મંદિર બનાવી આપ્યું. અને ભગવાનની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. પૂજાનો નિર્વાહ ચાલુ કરાવ્યો. પોતે દરરોજ દર્શન કરવા આવે અને સત્સંગ કરે. માયાના તાડાં ઉગડી ગયા. સાક્ષાત શ્રીજ મહારાજનાં દર્શન કરી જીવન કૃતાર્થ કર્યું. પ્રભુ કહે છે કે, મને ધર્મ બહુ વાલો છે. ભક્તિની સાથે ધર્મ અને મર્યાદાનું પાલન અવશ્ય જરૂરી છે. ભગવાનનાં એક એક અંગમાં દણ્ણ સ્થિર કરવી એને સાચી ભક્તિ કહેવાય છે. આ જગતની અંદર લોકો લાખોપતિને શ્રેષ્ઠ અને સુખી માને છે પરંતુ દરરોજ પ્રભુના એક લાખ નામસ્મરણ જપ કરનારને લોકો સુખી અને શ્રેષ્ઠ માનતા નથી. તો શ્રેષ્ઠ કોણ ? ધનવાન કે નામસ્મરણ કરનાર ? નામ સ્મરણ કરનાર શ્રેષ્ઠ છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશરં ભક્તિધર્મતમજ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

પદાર્થજ્ઞ્ય કોઈ સુખ, સુખરૂપ હોતું
નથી પાણ સુખ તો સમજુમાં છે.

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૭૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૭૮) મુક્તાનંદ સ્વામી પત્ર લખે છે.

સ્વામિનારાયણ હરે...

પ્રભુ નીલકંઠ વર્ણી અદ્ભુત ઐશ્વર્ય બતાવતા લોજ્જુરમાં રહ્યા છે. રામાનંદ સ્વામીની રાહ જોતા નવ માસ થયા. રામાનંદ સ્વામી આવ્યા નહિ ત્યારે પ્રભુ કહે

દુર્ગ કૃતકાંઠે કૃતા

છે, “હે મુક્તાનંદ સ્વામી! તમે આજ્ઞા આપો તો રામાનંદ સ્વામીના દર્શન કરવા ભુજ નગરમાં જાઉં.” મુક્તાનંદ સ્વામી વિચાર કરતાં થઈ ગયા. શું જવાબ આપવો? આવા તપસ્વી યોગી ચાલ્યા જશે તો? તેથી કંઈક ઉપાય કરું જેથી વધારે સમય આંહી રોકાઈ જાય. પછી ધીરેથી બોલ્યા છે...

“સર્જુદાસ! તમે ચિંતા ન કરો. ઉતાવળ ન કરો. ધીરજ રાખો. તમારું શરીર તપ કરીને દૂબળું થઈ ગયું છે. રસ્તો વિકટ છે. પગપાળા પહોંચાય તેમ નથી. ભુજ નગર બહુ દૂર છે. રસ્તામાં ખારા સમુદ્રની ખાડી આવે છે. માટે આપ શાંતિથી અહી રહો. હું રામાનંદ સ્વામીને પત્ર લખ્યું છું. એમનો ઉત્તર આવે પછી સ્વામી કહેશે તેમ આપણે કરશું.” મુક્તાનંદ સ્વામી રામાનંદ સ્વામી ઉપર પત્ર લખે છે...

સ્વસ્તિ શ્રી ભુજ નગર મધ્યે બિરાજમાન જગદ્ગુરુ રામાનંદ સ્વામીના ચરણોમાં કોટિ કોટિ પ્રાણામ. તમારી કૃપાથી અમે સૌ કુશળ છીએ અને આપની કુશળતા ઈચ્છાએ છીએ. વિશેષ લખવાનું કે એક મહા મોટા અલોકિક દિવ્ય સ્વરૂપ વાળા વર્ણિરાજ આંહી લોજમાં આવ્યા છે. નાની કોમળ અવસ્થા છે. અંતરની વાત જાણી જાય છે. આત્મા સ્વરૂપે વર્તે છે. તીર્થયાત્રામાં સાત વરસો સુધી વનમાં વિચરણ કર્યું છે. એમના દર્શન કરતાં અમોને ખૂબ જ આનંદ થાય છે. ચિત્તવૃત્તિ તેમના સ્વરૂપમાં ખેંચાઈ જાય છે. અદ્ભુત સ્વરૂપ છે.

રાત દિવસ પ્રભુનું ધ્યાન કરે છે. ગ્રાટક વૃત્તિ કરે છે તેથી ઊંઘ ને આળસ નથી. સંયમમાં એમનું જીવન છે. ફળ અને દૂધ જમે છે. અંતરશત્રુથી પર છે. નિર્લેપ, નિર્મોહ ને નિર્વિકાર છે. સાવ સુકલકડી કાયા છે. નાડીઓ ઉધાડી દેખાય છે.

જન્મ ધરીને આવા યોગી અમે ક્યાંય જોયા નથી. મને એમ થાય છે કે નથી મનુષ્ય ને નથી દેવતા પણ સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ પરમાત્મા આપણા આંગણે પધાર્યા છે. જીવનમુક્ત છે. ષડુર્મિને જીતેલ છે. અદ્ય પ્રકારે નૈછિક બ્રહ્મયર્થ વ્રતનું પાલન કરે છે. બોલે છે તો વાણીમાં અમૃત જરે છે. જ્ઞાનથી સભર છે. નીરખીને દર્શન કરીએ તો વૃત્તિ બાલાયોગીના સ્વરૂપમાં ખેંચાઈ જાય છે. અમારું તપ દીવા જેવું છે. એમનું તપ સૂર્ય જેવું પ્રકાશમાન છે.

કથા, કીર્તન, ધ્યાન, ભજન એ યાર વાતો રાજે તેને
ભગવાનની અખંડ સ્મૃતિ રહે.

સૂર્યના પ્રકાશમાં દીવાનો પ્રકાશ કેવો હોય? તેમ અમારું તપ તેની આગળ કોઈ ગણત્રીમાં નથી. શ્રી ધનના ખરેખરા ત્યાગી છે. કરુણા ભર્યા નેત્રો છે. શાંત સ્વભાવ છે. અનેક જીવાત્માને સમાધિ કરાવે છે. યોગ કળામાં ખૂબ કુશળ છે. સદગુણના ભંડાર છે. સત્થાખોમાં નિપુણ છે. તમારાં દર્શન કરવા માટે તલપી (જંખી) રહ્યા છે. માટે કૃપા કરીને જલદી પધારજો.

મુક્તાનંદ સ્વામી કાગળમાં લખે છે, હે ગુરુદેવ! પત્ર મળે કે કૃપા કરી ઉતાવળા લોજપુરમાં પધારજો.

લી: આપના શિષ્ય મુક્તાનંદજીના પ્રાણમ સ્વીકારશોજી.

સ્વામી કહે છે, “હે સરજુદાસ! અમે ગુરુદેવ પ્રત્યે પત્ર લખ્યો. હવે તમે પત્ર લખો અને તમારા અંતરની વાત ગુરુદેવને જણાવો.”

સર્વે સાથે મળીને બોલવું
શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાદ્ય

સુખ હુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર ભતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષ્યા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

દુર્ગ ક્ષત્રાંબા ક્ષત્રા

સભા-૭૯

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણા.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૭૯) મુળજીભગત મરચીના કુલના ઝુમખાથી પ્રભુની પૂજા.

સ્વામિનારાયણ હરે...

ગુંડાસળાના મુળજીભગત ખેતી કરે. કેટલાય જીવ મરે પણ ભગત ભજન ડગલે ને પગલે કરે. એક ખેતરમાં પાણી વારવાનું હોય. પાણીનો ક્યારો મોટો હોય. ભગત દોડી દોડીને ત્યાં જોવા જાય કે પાણીનો ક્યારો ભરાઈ ગયો. પછી નાકુ વાળીને બેસી જાય. શું કરે ? તો વંદુ સહજાનંદ રસરપ... ગાય. જે જે ભક્તો થયાં છે એના જીવનમાં વંદુ ચોટ્યા છે. જેના પુન્ય ઝુટ્યા છે એને જ વંદુમાં કાંઈ દેખાતું નથી. આવી રીતે મુળજી પાણી વાર્યા કરે. કેટલી વખત વંદુના પદ ગાયા જ કરે. એમ કરતાં કરતાં એની ભક્તિ પૂજા થઈ ગઈ.

ત્યાં ઓંચીતું ખખડાટ થયો. ભગત વંદુ બોલે છે. જ્યાં પાછળ જોયું તો સહજાનંદ સ્વામી ચાલ્યા આવે! “ઓહોહોહોહો!” મરચીના કેળાની પાછળ. મુળજી ભગત એકદમ દંડવત કરવા લાગ્યા. “અરે મહારાજ! આવો આવો.” મહારાજ

આ જગતમાં જે કોઈ માયામય સુખ છે તે હુઃખ

દેશા ઉપર બેસી ગયા. ભગત તો એમની સામે બેઠા. “અરે મહારાજ! બહુ દયા કરી.” મહારાજ કે, “તમે ભજન કરતા હતા, વંદુ બોલતા હતા, તો મારાથી કેમ રહેવાય! તેથી હું દોડી દોડીને આવ્યો!” “મહારાજ, હું કેમ તમારી પૂજા કરું? મારી પાસે અહિ કાંઈ નથી.” “અરે બસ! પૂજા શું? દર્શન એજ પૂજા. ભીજું શું કરવું છે?” “નહિ મહારાજ.”

મરચીના કુલના જુમખા તોડી તોડીને મહારાજના કર્ણમાં ખોશ્યા. મસ્તક ઉપર મુક્યાં. શ્રીજી મહારાજ મંદ મંદ હુસે. “આવી પૂજા જો થઇ હો તો બ્રહ્માંડમાં પહેલી વાર થઇ છે!” મરચીના દીટમાંથી અક્ષરાધિપતિની પૂજા કરી હોય તો આ ગુંડાસળાના મુળજી ભગતે કરી છે. શ્રીજી મહારાજ પૂજાની સેવા સ્વીકારી ત્યાંથી અદશ્ય થઈ ગયા.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્રં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

દુર્ગ કૃતકાંબી કારણ

સભા-૮૦

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષિં,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જીઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૮૦) બહારના અપવિત્ર ખાણી-પીણીનો વિવેક

સ્વામિનારાયણ હરે...

સૌની એવી ઈચ્છા હોય કે ભાઈ અમારો ગૃહસ્થાશ્રમ શ્રેષ્ઠ બને...ધન્ય બને. પણ એમ વાતો કરવાથી ધર-પરિવા ગૃહસ્થાશ્રમ ધન્ય ન બને.

હરિલીલામૃતમાં કહું છે કે, “આરોગ્યતા, ઉધમ હોય સારો, સતી સુનારી સુત સેવનારો, કુટુંબમાં સંપ, સુમિત્ર ગેહ, સંસારમાં છે સુખ સંત તેહ” આ સાત વાના જે પરિવારમાં હોય તે પરિવરોનો ગૃહસ્થાશ્રમ વખાયાશ છે.

વ્યક્તિએ પોતાનો પરિવાર-ગૃહસ્થાશ્રમ શ્રેષ્ઠ રાખવો જોઈએ કારણ કે બાકીના ત્રણ આશ્રમોનું પોષણ કરનાર ગૃહસ્થાશ્રમ છે. ગૃહરસ્થ ભક્તોથી જ બાકીના ત્રણ આશ્રમો યાલે છે. માટે ગૃહસ્થીની વિશેષ જવાબદારી છે.

આપણો પરિવાર એ આપણા સમાજનું નાનું એકમ છે. નાનકડું સ્વરૂપ છેયાદ રાખો કે ધર્મ અધ્યાત્મની શરૂઆત દેવમંદિર અને કથા સ્થાનમાંથી જ થાય

જો મનમાથી માયામય સુખને કાઢી નાખ્યું હોય
તો ક્યારેય તે દુઃખ આપે નહિં.

છે તે આવકાર્ય છે પણ તેના કરતાં આપણાં ધર-પરિવારથી થાય તે અતિ ઉત્તમ છે.

કોઇ સંસ્થા-ફેકટરી ચલાવવા માટે જેમ કુશળ મેનેજરની જરૂર પડે છે. બસ એ જ રીતે ધર-પરિવાર ચલાવવા માટે ધરના મોબીલ પણ ધર ચલાવવા માટે સર્વગુણા સંપન્ન હોવા જોઈએ. આ મોબીલ જાનવાન, ભાવવાહી, અનુભવી અને સાધન સંપન્ન હોવા જોઈએ તો જ તે સમયે સમયે પરિવારજનોને આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિમાંથી સલામત રીતે બહાર કાઢી શકે.

પરિવારના વડીલ હુંમેશા ટૂંકી દસ્તિથી નહીં પણ લાંબી દસ્તિથી વિચારે તેવા હોવા જોઈએ. ધાર્મિક હોવા જોઈએ તો જ પરિવારના સભ્યો વચ્ચે એકતા, સ્નેહ, સંપ અને અખંડિતતા જાળવી શકે છે. કુદરતી ન્યાયના સિધ્યાંતોનું પરિવારમાં પાલન કરાવવાની જવાબદારી ધરના વડીલની ગઈ કાલે હતી, આજે છે અને આવતીકાલે પણ રહેવાની જ છે.

પરિવારના સભ્યોના આહાર-વિહાર, વિચાર, વાણી અને વર્તન સ્વચ્છ, પવિત્ર રહે તે જોવાની જવાબદારી ધરના મોબીની છે.

આજે તો ધરની બહાર પગ મૂકો કે તરત જ ટેરટેર ખાણી-પીણીના ગલ્લાં, રેંકડી, હોટેલ, લોજ, રેસ્ટોરેન્ટ જોવા મળે છે. તેમાં તીખી, તળેલી, ખાટી, મીઠી, ચટાકેદાર વાનગીઓની ફોરમ આવતાં જ ભલભલા તે તરફ ખેંચાઈ જાય છે તે સ્વાભાવિક છે. પણ ભાઈઓ આમ ગમે ત્યાં, ગમે તેની સાથે, ગમે તેવું, ગમે ત્યારે બહારનું ખાઈ લઈએ એ આપણો ધર્મ એ તે કાંઈ આપણો ધર્મ નથી.

ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણે આપેલા પાંચ વર્તમાન પૈકી “વટલવું નહિં ને વટલાવવું નહિં.” આમ જો બહારનું ખાવા પીવામાં આવે તો આ વર્તમાનનો લોપ થાય છે. શ્રીજી મહારાજની જેટલી આજ્ઞા પાળીએ તેટલું સુખ અને આજ્ઞા લોપ તેટલું દુઃખ.

બહારનું ખાવાથી ભગવાનની આજ્ઞા રહે નહીં કારણ કે બહારનો ખોરાક કેવા શુધ્ધ-અશુધ્ધ પદાર્�ોમાંથી બન્યો હશે. વળી તે બનાવવાર માણસો કેટલાં પવિત્ર-અપવિત્ર હશે? તેમાં વાપરેલાં તેલ, દૂધ, ધી, પાણી ગાળીને વાપર્યા હશે કે કેમ? વિગેરે પ્રશ્નોના સાચા સારાં જવાબો મળે નહીં.

દુર્દ્રષ્ટાંત્રે દુર્દ્રષ્ટા

માટે બહારનું ખાંચું એટલે ધર્મનો લોપ, ગમે તેવી ચટપટી ઉપડે તો પણ વિવેક રાખીને બહારનું ખાવાનું નહીં. એમ ધર્મશાસ્ત્રો કહે છે. જેનો ધર્મ ગયો તેનું ધીરે ધીરે બધું જ ચાલ્યું જાય છે. સાવધાન થઈને બહારનું ખાવાનું ટાળવું.

બહારના ખાદ્યપદાર્�ોમાં વધું નફો મેળવવા માટે ભેળસેળ વાળી વસ્તુનો ઉપયોગ કરતાં હોય છે જેનાથી આરોગ્યને નુકશાન થાય છે. આર્થિક નુકશાની પૈસાની બરબાદી થાય છે. અને અશુદ્ધ આહાર તે આપણા સ્વભાવ પ્રકૃતિને પણ નુકશાન કરે છે. જેવો આહાર તેવો સ્વભાવ તે ન્યાયે આપણી ધાર્મિકતા ઉપર વિપરીત અસર કરે છે. અને જતે દહાડે તેના માઠ પરિણામો આપણને જ ભોગવવા પડે છે.

કોઈની જન્મદિવસની પાર્ટી હોય, કોઈના લગ્નપ્રસંગનો જમણવાર હોય, કોઈ સારા પ્રસંગની ખુશાલીની પાર્ટી હોટલમાં રાખી હોય તેવા પ્રસંગે સામી પાર્ટીને ખુશ રાખવા માટે ત્યાં હાજરી આપવી પણ તે ખાણી-પીણી આરોગ્યવી તે આપણા માટે યોગ્ય નથી. ત્યાં જવું જરૂરી હોય તો જરૂર જવું પણ ત્યાં ખાવા પીવાનો ઉપયોગ ન કરવો તે જવાબદારી પરિવારના વડીલોની છે. ખાણી પીણી કદાચ મશીનમાં બનેલ હોય તો પણ ન ખવાય.

બજારમાં મળતી તમામ ચીજવસ્તુઓ ઘેર શુદ્ધ, સસ્તી અને સારી બનાવી શકાય તેમ છે. મહેમાનો ઘેર આવે તો પણ તેમને બહારથી ખાદ્ય પદાર્થો લાવીને પીસરવા નહીં. બહારનું આપણો ખાંચું નહીં અને બીજાને ખવરાવવું નહીં. તો જજ ધર્મ જળવાશે અને શ્રીજ મહારાજ રાશે થાશે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજલું હેત ન ઢીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;
તેને સંગ શીદ રહીએ રે. . . ટેક.

સુખી થવાનો સીધો રસ્તો એ છે કે તમે બીજાને સુખ આપો.

હેત વિના હુંકારો ન દેવો, જેનું હરખેસું હૈયું ન હીસે રે;
આગળ જઈને વાત વિસ્તારે, જેની આંઘ્યુમાં પ્રેમ ન દીસે રે. તેને૦ ૧
અક્ષિતભાવનો બેદ ન જાણો, ભુરાયો થઈને ભાળો રે;
લલિત લીલાને રંગે ન રાચે, પછી ઉલેચી અંધારું ટાળે રે. તેને૦ ૨
નામ તણો વિશ્વાસ ન આવે, ને ઊડું તે ઊડું શોધે રે;
જાહીવી તીરે તરંગ તળને, પછી તટમાં જઈને કૂપ ખોઢે રે. તેને૦ ૩
પોતાના સરખી કરીને જાણો, પુરુષોત્તમની કાયા રે;
નરસૈયાના સ્વામીની લીલા, ઓલ્યાં મતીયાં કહે છે માયા રે. તેને૦ ૪

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષારથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૮૧

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશ્વેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

દુર્ગ ક્ષાત્રાંગે કાર્યા

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૮૧) વાસના ટાળવી એ સાધન મોદું છે.

સ્વામિનારાયણ હરે...

શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા જે, સર્વે સાધન કરતાં વાસના ટાળવી એ સાધન મોદું છે. (ગ. પ્ર. પ્ર. ૬૦ વચ્ચનામૃત) વિચાર કરવો કે મારે જેટલી ભગવાનને વિષે વાસના છે તેટલી જ જગતને વિષે છે કે ઓછી વધુ છે ? તેની પરીક્ષા કરવી. જગતની વાત સાંભળવામાં કામ કેટલા તણાય છે અને ભગવાનની વાત સાંભળવામાં કેટલા તણાય છે ? જગતની વાતમાં અને ભગવાનની વાતમાં સરખા કાન તણાય તો ચેતી જવું. જગતની વાસના ઘટાડતો જાય અને ભગવાનની વાસનાને વધારતો જાય તો નિર્વાસનીક થવાય છે?

નિર્વાસનિક ભક્તને નિંદા અને સ્તુતિ સરખાં લાગે. બાળ, યુવાન અને વૃદ્ધ શ્રી સરખી લાગે. કચરો અને કંચન સરખાં લાગે. વાસના જરાક રહી જાય તો જીવાત્મા જન્મ મરણના ફેરમાંથી મુક્ત થતો નથી.

એક લુહાર સારા સત્સંગી હતા. પૂજા-પાઠ, દેવદર્શન, નિયમિત કરે પણ પુત્ર પરિવારમાં આસક્તિ થઈ ગઈ હતી. એમ કરતાં લુહાર બીમાર પડ્યા. તેમના પુત્ર અને પુત્રવધુ બહુ સારાં ગુણીયલ અને ધાર્મિક વલણનાં હતાં. નામ હતું ગુણવંતીબેન, ગુણવંતી સસરાની ખૂબ ભાવથી સેવા ચાકરી કરે, કોઈ દિવસ કડવું વચ્ચન પણ બોલે નહિ. અનુવૃત્તિ સાંચવી સેવા કરે તે મહત્વની વાત છે.

ગુણવંતીબેનને ઘરે કોઈ પણ સંતાન હતું નહિ, તેથી સદાય ઉદાસ રહે. સંસારીનું ઘર પુત્ર પરિવારથી શોભે છે, પણ પુત્ર આપવો કે ન આપવો તે પ્રભુના હાથની વાત છે. બાપા ભગવાનને યાદ ન કરે અને રાત દિવસ ચિંતા કરે કે મારા ‘વ્યાપ એટલો સંતાપ’. વ્યવહાર થઈ શકે એટલો કરવો. લાંબા વ્યવહારનાં દુઃખ પાડા લાંબા હોય છે. થાય તો વ્યવહાર કરીને ભગવાન ભજુ લેવા.

દીકરાને ઘરે કોઈ બાળક નથી, એનું શું થારો ? મારી ચાકરી તેઓ કરે છે પણ એમની ચાકરી કોણ કરશે ? એમ કરતાં બીમારી વધી, અને મૃત્યુ થઈ ગયું. અંતે યા મતિ સા ગતિ. ગીતામાં કહ્યું છે કે,

યં યં વાપિ સ્મરનભાવં ત્યજત્વન્તે કલેવરમ् ।

તં તમેધેતિ કૌન્તેય સદા તદ્ભાવભાવિતः ॥

વાસના રહેવાથી માનવી દુઃખી થાય છે. ગુણવંતીબેન રાજુ રાજુ થઈ ગયાં કે મોટી ઉંમરે ભગવાને દીકરો આપ્યો. બાપાની સેવા ફળી સગા સંબંધી બાળકને મળવા આવે અને કહે કે દીકરાનું મોઢું દાદા જેવું છે, અરે ... દાદો પોતે જ છે. પૂર્વની સ્મૃતિ રહેવાથી તે બાળક તેની મા ગુણવંતીને ધાવતો નથી, શરમાય છે. દીકરાની વહુને કેમ ધવાય ? મૂંજાય છે. હવે શું કરવું ? સ્તનપાન નહિ કરે તો મોટો કેમ કરશું ? તેથી દીકરાને લઈને ગોડલમાં ગોપાળાનંદ સ્વામીનાં દર્શન કરવા આવ્યા. દીકરાને વર્તમાન ધરાવ્યાં. પણી કહ્યું કે સ્વામીજી ! મોટી ઉંમરે ભગવાને દીકરો આપ્યો છે પણ એની માતાને ધાવતો નથી, આપ દયા કરી આશીર્વાદ આપો તો સારું થાય.

ગોપાળાનંદ સ્વામીએ કહ્યું કે, આ તો તારો બાપ છે. તમારામાં અતિ હેત ભાવ રહેવાથી વાસનિક જીવ તારો દીકરો થઈને આવ્યો છે, માટે ધાવશે નહિ કારણ કે દીકરાની વહુને ધાવવામાં શરમાય છે. બકરીનું દૂધ પાજો. આ બાબત સત્સંગીને સાવધાન કરે છે. આસક્તિ છોડીને સંસારમાં રહેવું, ઉપરથી હેત રાખવું પણ અંતરથી હેત અવિનાશી પરમાત્મામાં રાખવું. નહિંતર વાસના જન્મ મરણના ફેરામાં ભટકાવશે.

મુક્તાનંદ સ્વામીએ પ્રશ્ન પુછ્યો કે, વાસના ટાળ્યાનો શો ઉપાય છે ? શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે, એ તો આત્મનિષ્ઠા જોઈએ, બીજું પંચવિષ્યનું તુચ્છપણું જાણવું જોઈએ અને ત્રીજું ભગવાનનું મહાત્મ્ય જાણવું જોઈએ. આ સંસારના તુચ્છ સુખમાં લોભાવું નહિ. હીંમત રાખી ભજન કરવું. હું તો સદા વાસના રહિત છું. એવો દફ વિશ્વાસ રાખવો. ખોટા ભ્રમ તજીને સ્વામિનારાયણ ભગવાનનું બળ રાખવું. ધ્યાન કરવું અને સત્તાત્રનું વાંચન શ્રવણ કરવું. અરીસામાં મોઢું જોવાથી

દીક ક્ષત્ક્ષાંબ્રે ક્ષત્રા॥

જેમ મોટા ઉપરનો ડાઘ દેખાઈ આવે છે તેમ સત્ત્વાલોના અદ્યાયનથી વાંચવાથી અંતરના દોષો આપણાને જણાઈ આવે છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્બજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ધેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૮૨

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

સુખ પ્રભુને જ સોંપી દઈએ કારણાકે એ એનું જ દાન છે. દુઃખ
સ્વીકારી લઈને કારણાકે એ આપણું જ ભૂલનું પરિણામ છે.

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૮૨) દેખો, ચહુ હમારા બ્રહ્મશાસ્ત્ર હૈ.

સ્વામિનારાયણ હરે...

વડોદરામાં ગોપાળાનંદ સ્વામી અને મુક્તાનંદ સ્વામીએ સત્સંગનો ખૂબ ફેલાવો કર્યો. સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયનો ખૂબ વિસ્તાર થયો તે દેખિલાથી સહન ન થયું. મનમાં મંડયા બળવા. “આપણાથી સ્વામિનારાયણ વધી જાય છે.” દેખિલા ગયા રાજ પાસે. ગાયકવાડ સરકારને કહ્યું, “સ્વામિનારાયણ ધર્મ અવૈદિક છે. અવૈદિક ધર્મનો પ્રચાર કરે છે. તમે ભોળા ન થાજો. ગોપાળબાવો બહુ ચમત્કારી છે. તમારું રાજ પડાવી લેશે માટે કંઈક યુક્તિ કરો. પાણી પહેલાં પાળ બાંધો નહિંતર દુઃખી થાશો.” દેખિલાએ ઊંધું સમજાવ્યું પણ રાજ ન્યાયનીતિવાળા હતા. કોઈના ચડાવ્યા ચડી જાય તેવા નહોતા.

રાજાને મુક્તાનંદ સ્વામીની મુલાકાત થઈ હતી તેથી તેને કંઈ વાતની અસર થઈ નહિ. તે વખતે રાજાએ મુક્તાનંદ સ્વામીને પુછ્યું, “તમારી પાસે એવી જડીબુઢી શું છે કે તમો હજારો માણસોને જેમ કહો તેમ જ તે કરે છે ?” ત્યારે મુક્તાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, “અમારી પાસે કોઈ જડીબુઢી નથી. અમે ભગવાન ભજીએ છીએ અને સત્યને માર્ગ ચાલીએ છીએ ને ધર્મનું પાલન કરીએ છીએ. સત્વગુણના આધારે માણસો અમારા કહ્યા પ્રમાણે કરે છે.”

પછી શિવરામ ગારદીને રાજાએ કહ્યું, “તમે વડતાલ જાવ અને સ્વામિનારાયણને જેલમાં પૂરી દો. કારણ કે તમે ભલભલાને પકડી લો છો.” શિવરામ વટથી બોલ્યો, “એ કંઈ મોટું કામ નથી! મરછર જેવા સ્વામિનારાયણને પકડવા એ કંઈ મોટી વાત નથી. ભગવાન થઈને પૂજાય છે તે હવે ખબર પડશે.

દુર્દ્રષ્ટાંત્રી સાત્ત્વા

મારા જેવો હોશીયાર મળ્યો નથી તેથી ફાવી ગયા છે. હું એને બરાબર કરીશા.”

શિવરામ આરબની બેરખ લઈને આવ્યો વડતાલ. સ્વામિનારાયણ ભગવાન ઢોલીયા ઉપર બીરાજમાન થયેલા છે. આજુબાજુ સંતો બેઠા છે. પગ પછાડતો ગર્વથી ભરેલો આવ્યો. કાંઈ બોલ્યા સિવાય પોતાની તલવાર ભ્યાનમાંથી કાઢીને પછો ખેલ્યો. એવી જોરદાર ચક્કર તલવાર ફેરવી કે ક્યાંઈ શરીરને લાગે નહિ. પછી જોરથઈ તલવારને આકાશમાં ઘા કરી. તલવાર મંડી આકાશમાં ગોળ ગોળ ફરવા. રાસની જેમ તલવાર ફરે છે. ચાલીસ ચક્કર ફરીને તલવાર નીચે આવી. શિવરામે હાથમાં પકડી લીધી. તરકાર કરી જોરથી શિવરામ કહે છે, “દેખો, યહ હમારા કટ શાસ્ત્ર હૈ. સો દુનિયામાં ફીર રહા હૈ. હમારે સિપાઈઓકે હાથમાં હૈ. હમારે સિપાઈ બહોત જોરદાર લડવૈયા હૈ. તુમહારા ખેદાન મેદાન કરદેંગે.”

સ્વામિનારાયણ ભગવાનના હાથમાં માળા છે. તે બતાવીને કહ્યું,

“દેખો, યહ હમારા બ્રહ્મશાસ્ત્ર હૈ. વો સંસારકી વજમાચાકો કાટતે હૈ.

આએ આવરણકો ભેદકે બ્રહ્મપુરકો પહોંચાતા હૈ.”

શ્રીજ મહારાજે કડક થઈને કહ્યું, “હમારી સબ ફોજકે હાથમાં ભી હૈ.” એમ કહી માળા આંગળીમાં લીધી, ચક્કર ચક્કર ફેરવી. ત્યાં તો માળા ઉડી આકાશમાં. અને એ માળામાંથી તેજના કીરણો નીકળ્યા. અને જોરદાર સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ ધૂન થવા લાગી. શ્રીજ મહારાજે પોતે તાલી પાડીને મંડ્યા ધૂન કરવા. સાથે લાખો માણસો હતાં તે પણ ધૂન કરવા મંડી ગયા. સ્વામિનારાયણ, સ્વામિનારાયણ, સ્વામિનારાયણ.

ભગવાનના નામનો ધ્વનિ શિવરામના કાનમાં ગયો. તેથી માયાનું આવરણ ટળી ગયું અને ભાન ભૂલી મંડ્યા તાલી પાડીને ધૂન બોલવા. દેહભાન ભૂલાઈ ગયું. આવ્યા છે ભગવાનને પકડીને જેલમાં પૂરવા અને પોતે જ સ્વામિનારાયણ નામની ધૂન કરવા મંડ્યા. તાલીના અવાજથી, ભજનના મંગલ શબ્દોથી આખું પ્રથમાંડ ગાજ ઉઠ્યું. શ્રીજ મહારાજે આકાશમાં અધર ફરતી માળાને પોતાના હાથમાં લઈ લીધી.

ત્યાં તો શિવરામને સમાધિ થઈ ગઈ. શિવરામ ગયો નરકમાં. જમના નેત્રું મણ્યું છે તેમાં સુખ માની લેવું. કેમકે જે વિશોષ સુખ મળશે તો ભગવાન ભૂલી જવાશે.

દૂતો બરાબર જેવા દંડા મારી અને કહે, “હે પાપી! ભગવાનને જેલમાં પૂરવા આવ્યો હતો? હાડકાં ખોખરાં કરી નાખ્યા. પાપી, આખું જગત જેનું સ્મરણ કરે તેને તું મારવા ગયો છે?” એમ કહી વળી ધોક્કા ફટકારે. મારે છે જમપુરીમાં અને દેહ અહિં ઉછળે અને બરાડા પાડે. “બચાવો, મને બચાવો!” આવી બધી ધમાલ જોઈ આરબો જાય ભાગ્યા. “ભાગો, નહિંતર મરી જશું!” સમાધિ ઉતરી. શિવરામ ઉભો થયો. પ્રભુના ચરણમાં માથું જુકાવ્યું. “પ્રભુ, મને માફ કરો. આવ્યો હતો તમને પકડવા અને હું પકડાઈ ગયો.”

“હું અપરાધી જીવ છું. તમારા ચરણે અને શરણે આવ્યો છું. હવે મને ખબર પડી કે તમે આખી દુનિયાના રાજા છો. મને તમારા ધર્મ નિયમની રીતમાત શીખવો. હું આજથી તમારો આશ્રિત છું.” શિવરામ આવ્યો હતો તમને જીતવા માટે પણ ભગવાન કોઈના જીતા જીતાય તેમ નથી. આવી રીતે અનેક શૂરવીર યોજ્ઞાઓને શ્રીજ મહારાજ સત્યનો માર્ગ બતાવ્યો. આ ઉદ્ધવ સંપ્રદાય સારાય વિશ્વમાં જોરદાર વેગવંત બન્યો છે. સ્વામિનારાયણ મંદિરની ધજાની કીર્તિ સારાય વિશ્વમાં ફરકતી રહી છે. પ્રભુ શરણે આવેલાને જન્મ મરણરૂપી સંસૃતિથી છોડાવનાર છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિષેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધાર્યું ।

દુર્ગા સત્ત્વાંગ સાહિ

પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૮૩

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૮૩) પ્રભાવશાળી મંત્ર શ્રી સ્વામિનારાયણ.

સ્વામિનારાયણ હરે...

આવનગરમાં એક પરમ ભક્ત ખીમજીભાઈ બહુ સારા સત્સંગી હતા.
 અખંડ પ્રભુનું સ્મરણ કરે. કામકાજ કરતાં પણ પ્રભુને ભૂલે નહિ. પોતે સત્સંગ કરે
 અને બીજાને કરાવે. ધંઠીના બે પડ હોય. ઉપરનું પડ ફરે. તેમાં અનાજના દાણાં
 નાખીને ધંઠી ફેરવે. તેમાં બધા દાણાં પીસાઈ જાય. પણ જેટલા દાણા ખીલાની

સંસારના સુખને જોતાં મોહ થાય પણ
 અનુભવે છે તે અકળાય છે.

આજુબાજુમાં ગોઠવાઈ જાય તે પીસાઈ નહિ. આ જગતની અંદર કાળ માયાનો ચક સતત ફર્યા જ કરે છે. તેમાં જેટલા જીવાત્માઓ પ્રભુના ચરણરૂપી ખીલાની આજુબાજુ ગોઠવાઈ જશે તેને જન્મ મરણરૂપી ચક્કરમાં ફરવાનું રહેતું નથી. ભગવાનના ચરણરૂપી ખીલાને પકડી રાખવું. જુંગીના છેલ્લા શાસ સુધી બળદની માફનું ગાડું બેંચ્યા કરવું તે તો જગતના જીવની રીત છે. આપણી બુદ્ધિ સત્સંગની સેવામાં વાપરવી જોઈએ. નહિ કે પેટ ખાતર જ.

ખીમજીભાઈ નાણિયેરની કાચલીમાંથી કંઠી બનાવીને શ્રીજમહારાજને ગફપુરમાં અર્પણ કરવા આવ્યા. શ્રીજના ચરણે કંઠી મૂકી, દંડવત પ્રષામ કર્યા. પ્રભુએ પૂછ્યું “આ કંઠી તમે બનાવી છે ?” “હા મહારાજ ! મેં બનાવી છે.” “શેમાંથી બનાવી છે ?” ખીમજીભાઈએ કહ્યું, “નાણિયેરની કાચલીમાંથી બનાવી છે.” શ્રીજને કહ્યું “ખીમજી ભક્ત ! હવે તમે કંઠી તુલસીમાંથી અને સુખડમાંથી બનાવજો. તમારી પાસેથી ઘણા બધા ભક્તો કંઠી લેવા આવશે.”

થોડા દિવસ ખીમજીભાઈ ગફપુરમાં રહ્યા, પછી પાછા ભાવનગરમાં પોતાને ઘેર આવ્યા, ત્યાં તુલસીનું અને સુખડનું લાકું મળ્યું નહિ. તેથી જામનગર જવા માટે તૈયાર થયા, વહાણમાં બેઠા. તે જ વહાણમાં કામણ ટૂમણ વાળો માણસ પણ બેઠો, સાંજનો સમય થયો. એટલે ખીમજી ભક્તે ભજન શરૂ કર્યા... ગોડી બોલે... પછી આરતી કરી, ધૂન બોલી, વચનામૃત બોલી, પછી નિયમ ચેષ્ટા ચાલુ કર્યા.

ભગવાનમાં તહ્લીન બની જે મધુર સ્વરે ભજન ગાય છે, તે કામણ ટૂમણિયાને ગમ્યું નહિ. જગતની અને ભગતની રીતમાત જુદી હોય છે તેથી કામણિયાએ કહ્યું : “અલ્યા ભગતડા, ખોટો બકવાસ ન કર, ચૂપ રહી જા.” ખીમજી ભક્ત તો ભગવાનના સ્વરૂપમાં મસ્ત છે, તેથી કાંઈ સાંભળ્યું નહિ, જેમ ગાતા હતા તેમ ગાવાનું ચાલું રાખ્યું, પેલા અસુરનો મગજ છટક્યો: “મારું માનતો નથી, બકબક કરે છે.” ગુસ્સે થઈને મંત્રેલા અડદ ખીમજીભાઈ ઉપર નાખ્યાં, હવે ખબર પડશે કે કેમ બોલાય છે ! હમણાંજ મરી જાશે, પણ રામ રાખે તેને કોણ ચાબે ! ખીમજી ભક્તને કાંઈ ન થયું, “તેથી ફરીને મૂઠ નાખી, તોય કાંઈ ન થયું,” આખી રાત અડદ મંત્રી મંત્રીને નાખ્યા પણ ખીમજી ભગતને કાંઈ ન થયું.

દુર્ગ ક્ષાત્રાંગી કાળી

ઓલ્યો વિચાર કરે..... આ શું થયું ? એક વખત મૂઠ નાખું તો બેભાન થઈને ચકરી ખાઈ પડી જાય. અને આને કંઈ કેમ થતું નથી ? સવાર પડી આંખ ખુલ્લી તો ખીમજુભાઈની પહેડી ઉપર અડદ, ખીમજી ભક્તે અડદ બધા વીણી લીધા અને ચૂલો સળગાવી ખીચડી ભેગા અડદ ઓરી દીધા, ખીચડી ચડી ગઈ, ભગવાનને જમાડીને બેઠા જમવા. “કીમીયાવાળો જોતો જ રહી ગયો.” કમાલ છે આ ભગતડાને કંઈ ન થયું ? તેથી તેના પાસે ચોકક્કસ મારા કરતાં મોટો મંત્ર હોવો જોઈએ. પછી કીમિયાવાળાએ ખીમજી ભગતને કહ્યું : “મેં મંત્રના પ્રયોગથી કેટલાયને મારી નાખ્યાં છે. પણ તમને કંઈ ન થયું, એવો તમારી પાસે કયો જોરદાર મંત્ર છે ?

ત્યારે ખીમજીભાઈએ કહ્યું “અમારા ઈષ્ટદેવ સ્વામિનારાયણ ભગવાન છે, એમના અમે આશ્રિત છીએ. સ્વામિનારાયણ મંત્ર એવો જોરદાર છે કે, કાળા સર્પનું જેર પણ ઉતરી જાય, તો આ તમારા મેલા મંત્રની શું અસર થાય ? કંઈ ન થયું.” ત્યારે કીમિયાવાળાના હદયે કબૂલ કર્યું કે, વાત સાચી છે, મારો મંત્ર આની આગળ કોઈ હિસાબમાં નહિ. ખીમજી ભગતે કીમિયાવાળાને સમજાવ્યો કે, તમે બ્રાહ્મણ થઈને આવા ધંધા શુકામ કરો છો ? બિચારા નિર્દોષ માણસને શું કામ મારી નાખો છો ? આ કૂર કર્મ તમને યમપુરીમાં ભોગવવું પડશે. ભગતના શબ્દથી કામણિયાની બુધ્યમાં જાગૃતિ આવી. ભગતનાં દર્શનથી એના આચરણ જોવાથી એના ભજન કીર્તન સાંભળવાથી આસુરી બુધ્ય નાશ થઈ અને દૈવી બુધ્ય જાગૃત થઈ, તેથી બે હાથ જોડીને કહ્યું : “ભગત, મને સ્વામિનારાયણ ભગવાનનાં દર્શન કરાવો, આજથી હું એ ખોટો ધંધો મૂકી દઉં છું.”

પછી ખીમજી ભક્તની સાથે ગઢપુરમાં આવ્યા. શ્રીજ મહારાજ લીંબવૃક્ષ નીચે સંતોભક્તોની સાથે વિરાજમાન છે. સૌ ભક્તજનો એકાગ્રચિતથી કથા સાંભળે છે. ખીમજી ભક્ત અને બ્રાહ્મણ બેય પ્રભુને પગે લાગીને બેઠા. શ્રી હરિના દર્શન થતાં બ્રાહ્મણના પાપ બળીને ભસ્મ થઈ ગયા. હાથ જોડીને પ્રાર્થના કરી કે, “હે પ્રભુ, મને તમારા ચરણમાં રાખો અને સાધુ કરો.”

શ્રીજ મહારાજે બે વરસ સુધી પાર્ષ્ડ તરીકે તે બ્રાહ્મણને રાખ્યા. પછી ભાગવતી દીક્ષા આપી નામ રાખ્યું શુન્યતિતાનંદ સ્વામી. ખીમજી ભગતનો યોગ થયો તો જીવન સુધરી ગયું. ભગવાન પતિતપાવન છે. પાપમય જીવન હતાં જેના

દિન ઉગે દિન આથમે, રાત નહિ થિરકાળ;
ઊંચી નીચી ફર્યા કરે, જીવનની ઘટમાળ.

એવા જોખનપગીને, વાલિયા ભીલને, એવા અનેકને પાવન કર્યા છે. ભરાડીમાંથી ભક્ત બન્યા છે. કાઢી સિંહ જેવા હોય તેને ભગવાને તલવારની જગ્યાએ માળા ફેરવતા કરી દીધા. માટે આપણે પણ ખીમજી ભગત જેવો અચળ નિશ્ચય રાખીને જાણી લેવું કે સ્વામિનારાયણ મંત્ર જેવો બીજો કોઈ મંત્ર બળવાન નથી. એવી રીતે મનને મજબૂત રાખવું.

પ્રભુનું સ્મરણ કરે તો બુદ્ધિ પવિત્ર થાય. પ્રભુનું મનન કરે તો મન પવિત્ર થાય. પ્રભુના ભાવથી દર્શન કરે તો આંખ પાવન થાય. પ્રભુની કથા સાંભળો તો કાન પવિત્ર થાય. પ્રભુના નામ સંકીર્તન ગાય તો જીબ પાવન થાય. પ્રભુનો સ્પર્શ કરે તો શરીર પાવન થાય. પ્રભુની સેવા કરે તો હાથ પાવન થાય. પ્રભુની પ્રદિક્ષણ કરે તો પગ પાવન થાય. એમ દરેક ઈન્દ્રિયો હરિમાં જોડી દે તો સમગ્ર જીવન પાવન થાય છે. કામણાટુમણીઓ બ્રાહ્મણ પાપી હતો પણ પરમ ભક્ત ખીમજીભાઈનો સંબંધ થયો તો એકાંતિક ભક્ત થયા. અને સાધુ થઈને સમગ્ર જીવન પ્રભુના ચરણમાં સમર્પિત થયું. આવો અદ્ભૂત પ્રતાપ છે સત્સંગનો.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે જેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥

નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।

જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

દુર્ગ કૃતકાંબી કારણ

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૮૪

- ૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
- ૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
- ૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
- ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
- ૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૮૪) માંડવીમાં ઊંઠને રોટલા જમાડ્યા.

સ્વામિનારાયણ હરે...

ગ. મ. ૨ હના વચ્ચનામૃતમાં શ્રીજી મહારાજ કહે છે કે, કલ્યાણના માર્ગમાં વિઘ્ન થાય છે. રાધીકાજી જેવો મોટો હોય ને તે પોતામાં ગુણ માનીને ભગવાનના ભક્તના અવગુણ લેતો તે પણ પડી જાય તો બીજાની શી ગણ્ણતી! માટે ભગવાનના ભક્ત હોય તેને તો સર્વ સત્સંગીઓનો ગુણ જ લેવો અને પોતાનો અવગુણ લેવો એવી રીતે સમજતો હોય અને થોડી બુદ્ધિ હોય તો પણ તેનો સત્સંગ દિવસે દિવસે વૃદ્ધિ પામતો જાય છે. તે વિના જાડી બુદ્ધિ હોય તો પણ દિવસ દિવસ પ્રત્યે સત્સંગમાંથી પાછો હટતો જાય અને અંતે જતાં નિશ્ચય વિમુખ થાય.

ધરમાં સાપ, કુટુંબમાં કલેશ અને ખેતરમાં

ખડ એ સર્વે યિંતાજનક છે.

એક વખત શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન સંતો ભક્તોની સાથે માંડવીમાં પદ્ધાર્યા. રાત રોકાયા. એક સુથારની ઓસરીમાં સવારે દાતણ કરવા બેઠા. ત્યાર ફળિયામાં ઊંટ ઘાણીએ ફરતો હતો. ભૂખ્યો અને તરસ્યો હોવાથી લડથડીયાં ખાતો હતો. પ્રભુને દયા આવી. તેથી ઘાંચીને પુછ્યું, “તારો ઊંટ ભૂખ્યો લાગે છે. લડથડીયાં ખાય છે.” ત્યારે ઘાંચી બોલ્યો, “આજે ઘાસ ચારો (રંજકો) નાખવાનો ભૂલી ગયો છું. સાંજે ઘાણીમાંથી ધૂટશો ત્યારે ઘાસ નાખીશ.” પ્રભુને દયા આવી. બીચારો ભૂખ્યો છે... તેથી ઘાંચીને પુછ્યું, “ઊંટ રોટલા ખાય કે ન ખાય?” ત્યારે ઘાંચીએ કહ્યું, “અમે રોટલા કોઈ દિવસ ખવડાવ્યા નથી. ખોળ ખવડાવીએ છીએ.”

શ્રીજ મહારાજે સંતોને કહ્યું, “રસોડામાંથી રોટલો લઈ આવો.” સંતોએ રોટલા આપ્યા. શ્રીજ મહારાજ રોટલાને બેવડા ત્રેવડા કરીને ઊંટના મોઢામાં દેતા જાય. ઊંટ ખાતો જાય અને ઘાણીમાં ફરતો જાય. રોટલા ખલાસ થઈ ગયા. શ્રી હરિએ સંતોને કહ્યું, “ગામમાંથી રોટલાની ભીક્ષા માંગી આવો.” સંતો જીડી લઈને ભીક્ષા માગીને શ્રી હરિને આપી. શ્રી હરિએ ઊંટને સારી પેઠે રોટલા ખવડાવ્યા. પછી પેટ ભરીને પાણી પાયું. ઊંટને શાંતિ થઈ ગઈ. એક નજરે ઊંટ શ્રી હરિને જુવે છે. આવો દયાળું કોણ છે! મને રોટલા ખવડાવ્યા. જાણે કહેતો હોય કે હે પ્રભુ, મારું કલ્યાણ કરો.

આવી દયામથી લીલા જોઈને સંતોએ શ્રીજ મહારાજને પુછ્યું, “હે મહારાજ, ઊંટના એવા શું પુછ્ય છે તમારા હાથના પ્રસાદીના રોટલા જમવા મળ્યા? ઊંટનો આત્મા ભાગ્યશાળી લાગે છે. નહિંતર પ્રભુના દર્શન હુર્લભ છે. જંગલના યોગીઓને તમારા દર્શન થતાં નથી. પ્રસાદી મળતી નથી. તો આપ આનું કારણ સમજાવો તો સારું.” પ્રભુએ કહ્યું, “આ ઊંટ પૂર્વ જન્મમાં મહા તપસ્વી હતો. ખૂબ જપ અને તપ કરેલું છે. પણ એના મનમાં અભિમાન ઘણું હતું કે મારા જેવો કોઈ મોટો તપસ્વી નથી.”

અભિમાનને લીધે બીજા તપસ્વી ભક્તોનો કાયમ તિરસ્કાર કરતો. નિંદા કરી ધમકાવતો. ફાવે તેવું બોલતો. સૌને ડરાવતો. અને મનમાં છલકતો રહે કે બધાં મારાથી ડરે છે. હું મોટો છું. તે પાપે કરીને ઊંટનો જન્મ આવ્યો છે. અને મુસલમાનને ત્યાં કાળી મજૂરી કરીને દુઃખ ભોગવે છે. આખો દિવસ ઘાણીમાં

દુર્દ્રારાણી દ્વારા

વહ્યા કરે છે છતાં પેટ પૂરતું ખાવાનું મળતું નથી. કોઈના પેટને દાર્યાનથી તેથી કર્યા કર્મ ભોગવે છે અને દુઃખી થાય છે. અભિમાન કરતો ગયો તે બીજે જન્મે ઉંટ થયો.

શ્રીજ મહારાજ કહે છે, “હે સંતો, સાવધાન રહેજો. સદગુણોનું અભિમાન પતન કરાવે છે. કોઈ પ્રકારનું અભિમાન રાખવું નહિ. સામાન્ય સત્તા મળે તો તરત અહેંકાર આવી જાય.

અભિમાનના લીધે દુર્યોધન, હિરણ્યકશીપુ, કંસ રાજા, કુંભકરણ,
રાવણ જેવા મોટા મોટા રાજા મહારાજાઓનું પણ પતન થએ ગયું.

માટે કોઈ પ્રકારનું અભિમાન રાખવું નહિ કે હું કેવો મોટો, મારું કર્યું થાય. મારો વટ પડે. આવી રીતે અભિમાનમાં ફૂલાતો ફરે. અભિમાન સદગુણોનું ભક્ષણ કરી જાય છે. અભિમાન જ માણસને નીચા બનાવે છે.”

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ્ય

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....
આ સંસાર કાળા મેશ કોલસા પર
લગાડેલાં ચાંદીના વરખ જેવો છે.

સભા-૮૫

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષા,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતષા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૮૫) માનને ઓળખી તેનાથી દૂર રહેવું.

સ્વામિનારાયણ હરે...

શ્રી નીલકંઠ વર્ણી આસો સુદ એકાદશીના દિવસે જવા તૈયાર થયા ત્યારે માતાપુરીના રાજાએ કહ્યું, “મારા ગુરુને મળીને પછી જાઓ.” પ્રભુએ કહ્યું, “તમારા ગુરુ ક્યાં રહે છે ?” “મારા ગુરુ નજીક વન છે તેમાં એક ભૌયરું છે તેમાં રહે છે. અને, જળ કે ફળ કાંઈ પણ જમતા નથી. આવતીકાલે ભૌયરામાંથી બહાર નીકળશે અને પૂનમ સુધી બહાર રહેશે. બહાર આવશે ત્યારે ફલાહાર કરશે.

પૂનમના દિવસે મોટો મેળો ભરાય છે. હજારો માણસો અમારા ગુરુનાં દર્શન કરવા ભેગા થાય છે. હું પણ સવારીએ સહિત દર્શન કરવા જાઉ છું. માટે મારા ગુરુને મળીને પછી આપ તીર્થ કરવા પધારજો.” પ્રભુએ કહ્યું, “અને જળ વિના કોઈ જીવી શકે નાહિ. ચોક્કસ માનથી જીવતા હશે. પરીક્ષા કરીએ તો ખબર પડે. ચારે તરફ ચોકી રાખો. ભૌયરામાંથી તમારા ગુરુ નીકળે ત્યારે કોઈ પણ

દુર ક્ષત્રાંગે કાળા

માણસને તેની પાસે જવા દેશો નહિ એટલે તમોને ખરી ખાત્રી થશે.”

પ્રભુએ કહ્યું, “ચોક્કસ માનથી જીવતા હશે. કોઈ માણસ એની નજીક નહિ હોય તો તે મરી જશે.” રાજાએ કહ્યું, “પરીક્ષા કરીએ તો ખબર પડે.” ચારે બાજુ ચોકીદાર ગોઠવી દીધા. કોઈને ત્યાં જવા દીધા નહિ. ગુરુ ભોંયરામાંથી બહાર આવ્યા ત્યારે કોઈ માણસ દીઠા નહિ. હંમેશાં હજારો માણસો મારી વાટ જોતા હોય, મારું સન્માન કરતા હોય, મને મળવા માટે જંખતા હોય અને આજે કેમ કોઈ દેખાતું નથી?

પૂનમ સુધી રાહ જોઈ. પછી નિરાશ થઈને આશા છોડી દીધી. મારી ખુશાલી કરતાં, વાહ વાહ કરતાં, પગે લાગી નમસ્કાર કરતાં, મારા ચરણની ૨૪ માથે ચડાવતા એ બધાં કેમ કોઈ આવ્યાં નથી? અરે, રાજા પણ મને ભૂલી ગયા. મારું કોઈ સન્માન કરતા નથી. આ વાત હદ્યમાં ખૂંચી ગઈ. રાત ને દિવસ આવા વિચાર થાય છે. દિવસે કાંઈ ભાવતું નથી. રાત્રે નિંદ્રા આવતી નથી. ચિંતામાં ને ચિંતામાં શરીરમાંથી આત્મા નીકળી ગયો. મૃત્યુ થઈ ગયું. ભગવાન ભૂલાઈ ગયા. માન મોટાઈના મોભામાં ખોવાઈ ગયા.

સમજવા જેવી કથા છે. મોક્ષ માર્ગમાં માન વિરોધી શત્રુ છે. માનને ઓળખીને તેનાથી દૂર રહેવું. કામી હોય તો તે નિર્માની પણે સત્સંગમાં પડ્યો રહે પરંતુ માની હોય તે જરૂર સત્સંગમાંથી પાછો પડી જાય છે. વચ્ચાનામૃતમાં શ્રી હરિ કહે છે,

માન વિના એકલી ભગવાનની ભક્તિ કરવી સારી લાગતી નથી.

માનરૂપી હાડકાને મૂકી શકતો નથી,

જે જે સાધન કરે છે તે માનને વશ થઇને કરે છે.

માનરૂપી દોષ ભલભલાને હૃદમચાવી નાખ્યા છે.

રાજાને ખબર પડી કે વાત સત્ય છે. બાવાજી માનથી જીવતા હતા તેથી ભગવાન નીલકંઠ વર્ણિમાં હેત થયું, તેથી બીજા બાવાનો આશરો તજી પ્રભુનો આશરો સ્વીકારી લીધો. શ્રી હરિના આશ્રિત થયા. શ્રી હરિએ કહ્યું, “ગુરુ કરીએ તો શાની કરીએ, જે પોતે ભવસાગરથી તરે ને બીજાને તારી શકે. આત્માનો મોક્ષ કરવો એ જ ખરું માનવ જન્મનું કર્તવ્ય છે.”

સંસાર શેરડીનાં સાંઠા જૈવો છે. માંડ મજા આવે ત્યાં ગાંઠ આવે.

રાજાએ કહ્યું, “ગુરુના પણ ગુરુ તમે છો. આજથી હું તમારા શરણો છું. અજ્ઞાનરૂપી અંધકારમાંથી જ્ઞાનરૂપી પ્રકાશમાં લઈ જાય તેને ગુરુ કહેવાય. માયામાં રમતા મનને મોહનવરમાં રમતું કરી દે તેને ગુરુ કહેવાય. ગુરુ તો એક પરમાત્મા છે. આપણો સૌ પ્રભુની પ્રાર્થના કરીએ કે માનરૂપી દોષથી બચાવી લેજો ને સદ્બુધ્ય દેજો.”

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર ભતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નીચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૮૯

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....

દુર્ગ ક્ષાત્રાંબા સાત્રા

૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણિ.....
 ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
 ૫. વિશેશ છો સકુલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાર્થ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૮૬) દુઃખ દેખીને અથવા દેહ સુખ સારું પાછા પગ ભરવાં નહિ.

સ્વામિનારાયણ હરે...

મુક્તાનંદ સ્વામી પ્રશ્ન પુછ્યો કે, કામ, કોધ, લોભ તથા ભય એમને યોગે કરીને પણ ધીરજ ડગે નહિ તેનો શો ઉપાય છે ? શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે, આત્મનિષ્ઠા રાખે તો ધીરજ ડગે નહિ. બ્રહ્માનંદ સ્વામી પુછ્યું કે, આત્મનિષ્ઠા અંત સમયે કેટલી સહાય કરે છે ? શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા કે, માન, અપમાન, સુખ, દુઃખ રૂપી નદી તે આત્મનિષ્ઠાવાળો હોય તે તરી જાય છે પણ મૃત્યુ સમયે સમુદ્ર જેવો છે. તેમાં ઉપાસનારૂપી વહાણાનું કામ પડે છે. માટે ઉપાસના દઢ કરીને રાખવી. (ગ. પ્ર. પ્ર. ૬૧ વચ્ચાનમૃત)

ભગવાનના ચરણમાં વૃત્તિ લીન રહે તો જ જ્ઞાન અને ભક્તિ પરિપક્વ થાય. અમે ત્યારે જ જીવ સંસાર વૃક્ષથી છૂટા થાય છે. જાડ ઉપરનું ફળ પરિપક્વ થાય, પાકી જાય ત્યારે આપોઆપ જાડથી છૂટું પડે છે. તેમ ભક્ત પણ સંસારની વીટાંબણાથી છૂટો થઈ જાય છે ત્યારે આપોઆપ ભગવાનમાં જોડાઈ જાય છે.

સમજવા જેવી કથા છે, તમારું કોઈ અપમાન કરી ખરાબ શબ્દ બોલે તો હદ્ય સુધી પહોંચવા દેશો નહિ. જો હદ્ય સુધી પહોંચી જશે તો અહેંકારમાં લીન થઈને અહેંકારને મજબૂત કરશે. જેમ શબ્દથી બંધન થાય છે, તેમ શબ્દથી જીવની

માનવી બધા ભૂતકાળની સરસ વાત કરી બતાવે છે. ફક્ત એક જ ભૂતકાળ તેને યાદ નથી. એ છે નવ માસના ગર્ભવાસનો.

શુદ્ધિ પણ થાય છે, કેમ શુદ્ધિ થાય ? ભગવાનમાં જોડનાર શબ્દો જીવમાં જડી દઈએ તો શબ્દથી હૃદયની શુદ્ધિ થાય છે.

ભગવાનના શબ્દથી કેવું પરિવર્તન થાય છે તે સાંભળો, લાદુદાન ગઠવી મુક્તરાજ મોટીબા આગળ શૂંગાર રસનું વર્ષણ કર્યું, ત્યારે તેના જવાબમાં મોટીબાએ એટલું જ કહ્યું, સદગુણરૂપી દૂધમાં માત્ર નિજાતમાં બ્રહ્મરૂપં બ્રહ્મજ્ઞાનરૂપી મેળવણની જરૂર છે, બ્રહ્મરૂપ બનીને આપ બ્રહ્માનંદની મસ્તીમાં બાકીનું જીવન પુરું કરો, માયાના આવરણથી આપ આપનું મુળ સ્વરૂપ ઓળખતા નથી, આટલા શબ્દો મોટીબાએ કહ્યા, તુરંત લાદુદાન સહજાનંદના ચરણમાં જીવન કુરબાન કરી દીધું.

શ્રીજીમહારાજે દીક્ષા આપી નામ રાખ્યું બ્રહ્માનંદ સ્વામી, મુળજી શર્માને શ્રીજીમહારાજે એટલા જ શબ્દો કહ્યા, બ્રહ્મતેજ કયાં સૂક્ષ્માઈ ગયું ? આટલા શબ્દોથી મુળજી શર્મા તુરંત શ્રીજીના ચરણમાં સમર્પિત થઈ ગયા, નામ રાખ્યું ગુણાત્મિતાનંદ સ્વામી.

મુક્તાનંદ સ્વામી પ્રશ્ન પુછ્યો કે, ભગવાનના ભક્ત હોય તેને સિદ્ધિઓ આડી આવે છે ? ત્યારે શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે, જેને નિશ્ચયમાં ડગમગાટ હોય તેને સિદ્ધિઓ આડી આવે છે. જો નિશ્ચય પરિપક્વ હોય તો સિદ્ધિઓ આડી આવતી નથી. ભક્તની પરીક્ષા લેવા માટે ભગવાન સિદ્ધિઓને મોકલે છે.

સોરઠમાં ગણોદ ગામ ત્યાં હઠીભાઈ દરબાર રહેતા હતા. તે ગોપાળાનંદ સ્વામીના કૃપાપાત્ર શિષ્ય હતા. હઠીભાઈના મિત્ર હતા જશાભાઈ ખવાસ. તે માર્ગીના પંથના હતા. હઠીભાઈએ કહ્યું, “મિત્ર ચાલો આપણો ગઢપુર સમૈયામાં જઈએ. સ્વામિનારાયણ ભગવાનનાં દર્શન કરીએ.” બસ્તે મિત્રો ગઢપુર આવ્યા. શ્રીજી મહારાજનાં દર્શન કર્યાં. વર્તમાન ધરાવી કંઠી બાંધી. ધર્મ નિયમની રીત ભાત બધી શિખવાડી. પછી ઘરે આવ્યા. ચાર-પાંચ મહીના નિયમ ધર્મનું બરાબર પાલન કર્યું. પછી માર્ગીપંથના બાવાએ જેમ તેમ અવળું સમજાવીને સત્સંગમાંથી ડગાવી નાખ્યા. તેથી પાપ કરવાનું ચાલુ કરી દીધું. હઠીભાઈને જમદ્દૂતો લેવા આવ્યા. ખુબ

દુર્દ્દલ ક્ષાત્રકાંઠી કાર્યો

માર મારે, જશાભાઈ બાવાને યાદ કરે પણ કોણ છોડાવે? એમ કરતા ગફુરનો સમૈયો યાદ આવી ગયો અને તરત બોલાઈ ગયું. હે સ્વામિનારાયણ મને બચાવો. જમદૂતો મને મારે છે. તરત ગોપાળાનંદ સ્વામી હાજર થયા. સંતોને જોયા ને જમદૂતો નમસ્કાર કરીને ભાગ્યા.

સંતો ખાટલા પાસે આવ્યા, જશાભાઈએ રડતાં રડતાં પ્રષામ કર્યા. સ્વામી તમે મને મરતાં બચાવ્યો. જમનો માર ખમાતો નહોતો. ગોપાળાનંદ સ્વામીએ માથા ઉપર હાથ મૂકીને કહ્યું, “રડો નહિ, જ્યાં સંતનો હાથ માથા ઉપર આવ્યો કે હદ્યમાં શાંતિ થઈ ગઈ. જશાભાઈએ કહ્યું, “હવે મને ભગવાનના ધામમાં લઈ જાવ.”

સ્વામીએ કહ્યું, અક્ષરધામ એમ ન મળો. મોહ, મમતા તજવા પડે. અહેમમત્વાદિકની ગ્રંથો નીકળી જાય ત્યારે અક્ષરધામમાં જવાય. સ્વામીએ કહ્યું, હવે તમે દશ વરસ આ દુનિયામાં રહેશો. દશ વરસમાં પરલોકની કમાણી કરી લેજો. દાન, પુન્ય, ભજન, ભક્તિ, પૂજાપાઠ, કથા, કીર્તન, સત્સંગ સમૈયા. પેટ ભરીને દિવસને રાત કર્યા કરજો. શ્રીજી મહારાજની મૂર્તિને અંતરમાં ધારી રાખજો. ઢીલા ન થાશો.

વાવણી અને તાવણીમાં બરાબર ખબરદાર રહેવું પડે, વાવણી વખતે મુહૂર્તની વાટ જુવે તો વરસ કો઱ં જાય અને ધી તાવવા મૂક્યું હોય અને ગાફેલ રહે તો ધી બળી જાય (બગડી જાય) સતત સાવધાની રાખવી પડે. તેમ સતત સાવધાની રાખીને ભજન ભક્તિ કરે તો જ મોક્ષ થાય.

દશ વરસ પછી શ્રીજી મહારાજ સંતો સાથે જશાભાઈને તેડવા આવ્યા. વિમાનમાં બેઠા. વિમાન સિદ્ધિઓના લોકમાંથી પસાર કર્યું. જશાભાઈ એક નજરે સિદ્ધિઓને જુવે છે. ભગવાનને ભૂલી ગયા. ભગવાને વિમાન ઊભું રાખ્યું. જશાભાઈ સિદ્ધિયોને જોતાજ રહ્યા ને ભગવાને વિમાન ચાલતું કરી દીધું.

પછી જશાભાઈ ચારે બાજુ જુવે છે. વિમાન કયાં ગયું. હવે શું કરું. પસ્તાવાનો પાર નથી. હાથમાં આવેલા ભગવાન છટકી ગયા. ખૂબ રડે છે. ગોપાળાનંદ સ્વામી યાદ આવી ગયા. તેના યોગે ભગવાન દર્શન દઈને ધામમાં દાન એ જ કરી શકે છે કે કેને સંગ્રહમાં રસ નથી. મૈત્રી એ જ ટકાવી શકે છે કે કેને કંકાસમાં રસ નથી.

તેડી ગયા. ગોપણાનંદ સ્વામી જેવા સંતોમાં નિષા અને ભાવના રહેશે તો ગમે તેવાં બંધન આડાં આવ્યાં હશે તો સંતો છોડાવીને ભગવાનના ચરણમાં પહોંચાડશે.

ભગવાન આપણાને કસણીમાં રાખે તેમ તેમ વધુ રાજુ થવું જોઈએ.
ભગવાન જેમ જેમ વધુ દુઃખ દેશે તેમ તેમ વધુ મારે વશ થશે. પલ માત્ર મારાથી છેટે નહિ રહે. એમ સમજુને જેમ જેમ ભગવાન અતિ કસણી દેતા જાય તેમ તેમ અતિ રાજુ થવું. દુઃખ દેખીને અથવા પોતાના દેહના સુખ સારું પાછો પગ ભરવો નહિ.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાઇ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિ તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષારથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૮૭

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....

દુર્ગ ક્ષત્રાંગો ક્ષત્રા

૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણિ.....
 ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
 ૫. વિશેષ છો સક્લ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાર્થ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૮૮) નિંદ્રા ભજનમાં વિધનરૂપ છે.

સ્વામિનારાયણ હરે...

શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન ગટપુરમાં લીલુડા લીલુડા નીચે ગાઢી તકીયા પર બીરાજમાન થયા છે. પોતાના મુખારવિંદની આગળ મુનિ તથા દેશદેશના હરિભક્તની સભા ભરાઈને બેઠી છે. શ્રીજ મહારાજ વારંવાર પ્રકરણ ફેરવતા ફેરવતા એક વખત મહારાજે એવું પ્રકરણ ચાલુ કર્યું કે જેને સભામાં ઊંઘ આવે તેને સોપારીનો બેરખો મારીને જગાડે. ભક્તજન સફણા જાગી જાય. અને સોપારીનો બેરખો શ્રીજ મહારાજને આપીને પગો લાગે.આ રીતે પ્રલુબુ ભક્તજનનોને જગાડે છે. શ્રીજ મહારાજનું મૂળ સુત્ર છે, ઊંઘને જુતો.

ઊંઘ ને આળસ તજુ દે, વખત વહી જશે વાતમાં,

પ્રેમે પ્રભુને ભજુ લે, વખત વહી જશે વાતમાં...

જેને ભગવાન ભજવા હોય, જીવનું કલ્યાણ કરવું હોય, તેને જીવનમાંથી આળસ અને ઊંઘ ઓછી કરવી જ પડે. ઊંઘ અને આળસ ભજનમાં વિધનરૂપ છે. વાત વાતમાં સમય વીતી જાય છે. ઊંઘ અને આળસ તજુ, ભજન કરીને કલ્યાણનો માર્ગ સાધી લેવો. શ્રી હરિ સમાજને જગાડવાનું કામ કર્યું છે.

**ઇશ્વર સમરાઢા કરવું કદાચ સહેલું છે પણ સંસારનું
વિસમરાઢા કરવું મુશ્કેલ છે.**

આખું જગત મોહ નિદ્રામાં સૂતું છે. જાગેલો બીજાને જગાડી શકે પણ ઉંઘેલો ઉંઘેલાને કેમ જગાડે? ખુલ્લી આંખે આખું જગત મોહ મમતામાં સૂતું છે. પૈસાનો મોહ, પુત્ર પરિવારમાં મોહ, માલ મિલકતના મોહમાં આખી જુંદગી મોહ મમતા અને અભિમાન પાછળ ગુમાવી દે છે. બીજો સ્ત્રીનો મોહ. નારીને નખથી શીખા સુધી નિહાળ્યા કરે. એનું રૂપ, એની વાણી હૈયામાં ખૂંચી જાય. સ્ત્રીનો મોહ તો ભલભલાને ઉથલાવીને નિંદાને પાત્ર બનાવ્યા છે. લાજ ગુમાવી છે. સદ્વિચારના મૂળિયા કાપી નાખે છે.

શ્રીજ મહારાજે સમાજને જગાડવાનું કામ કર્યું છે અને બ્રહ્મરસ પાવાનું કામ કર્યું છે. પોતે સદાય જાગતા રહ્યા છે. ભક્તજનોને જાગતા રહેવાનો બોધ આપે છે. સાવધાન રહેજો, નહિંતર તમારા હદ્યમાંથી ચોર ચોરી કરી જશે. સબ લોક જબ સોતે હૈ નિંદરમે, તબ તરહકે સ્વપ્ર આતે હૈ. અનંતા રચના દીખાતી હૈ. પરંતુ આંખ બંધ હોતી હૈ તબ યે સંસારને સબ લોક સુખી દુઃખી હોતે હૈ. વહ સબ ખુલ્લી આંખકા સ્વપ્ર હૈ. સ્વપ્ર સચ્ચે નહિ હૈ. તબ સંસાર ભી સચ્ચા નહિ હૈ. નશ્ચર હૈ. પ્રેમ કરવા લાયક એક ભગવાન છે. પરમાત્માને હાથનું કાંડુ સોંપીએ તો જીવન ધન્ય બની જાય છે અને જીવન લેખે લાગે છે.

ચોર શેની ચોરી કરશે? ધર્મ, ભક્તિ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, શીલ, સંતોષ, દયા વિગેરે સદ્ગુણોની ચોરી કરી જશે. જ્ઞાન દિપક સદાય પ્રજવાલિત રાખજો. ગાફલાઈ રાખશો તો અંતઃશરૂ જોરદાર છે. પાપ કરાવી, દોહ કરાવી, તમને ઉંડા ખાડામાં ઉતારી દેશે. ગઢપુરમાં ભક્તજનો કથા સાંભળે છે. કથાને અને ઊંઘને ભાઈબંધાઈ બરાબર હોય. ગ્રામ્ય વાત કરશો તો ઊંઘ નહિ આવે. પણ શાંતિથી કથામાં બેસશો અને ગાફવાઈ રાખશો તો તરત ઊંઘ આવશે. ઊંઘનો વાંક નથી. કથા શાંતિ આપનારી છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

દીક ક્ષત્રાંગે ક્ષત્રા

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઇ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે જેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મજ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૮૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

ત્રાણ વસ્તુ ભાનવીને ખોખરો બનાવી દે છે
 - ચિંતા, સફર ને પાપ.

(૮૮) ભજન કરવાનો ખટકો રાખવો

સ્વામિનારાયણ હરે...

નિત્યાનંદ સ્વામી કથા વાંચે છે. ત્યાં અચાનક સુરાખાચરને જોલું આવ્યું. બ્રહ્માનંદ સ્વામી કહ્યું, “મહારાજ, તમારા સખા સુરાખાચર ઊંઘે છે.” શ્રીજી મહારાજે સુરાખાચર ઉપર બેરખો ફેંક્યો. (બેરખો એટલે શું? ચાર પાંચ સોપારીને દોરામાં પુરવીને રાખે તે.) સુરાખાચર સફાળા જાગી ગયા. બેરખો આપવા આવ્યા. પગે લાગીને બેરખો પ્રભુને આપ્યો. પ્રભુએ પુછ્યું, “કેમ સભામાં ઊંઘતા હતા?” સુરાખાચર બોલ્યા, “પ્રભુ, હું ઊંઘતો નહોતો પણ તમારા સ્વરૂપનું ધ્યાન કરતો હતો.” એમ કહી સભામાં બેઠા.

સભામાં જ્ઞાનકથા ચાલુ છે. ત્યાં મુકુંદ બ્રહ્મચારીને જોલું આવ્યું. સુરાખાચર કહે છે કે, “હે મહારાજ, આ મુકુંદ બ્રહ્મચારી નસકોરાં બોલાવે છે. છતાં કેમ બેરખો મારતા નથી?” તમે બ્રહ્મચારીનો પક્ષ રાખતા લાગો છો. શ્રીજી મહારાજે બ્રહ્મચારી ઉપર બેરખો ફેંક્યો. મુકુંદ બ્રહ્મચારી સફાળા જાગી ગયા અને શ્રીજી મહારાજ જે ગાઈ તકીયા ઉપર બીરાજમાન હતા તે ગાઈ તકીયાને શ્રીજી મહારાજ સહિત ઉપાડીને ભાગ્યા. પ્રભુ બોલ્યા, “અમને ઉપાડીને ક્યાં જાઓ છો?”

બ્રહ્મચારીએ કહ્યું, “હે મહારાજ, મને એમ થયું કે આગ લાગી છે તેથી તમને બચાવવા તકીયા સહિત લઈને ભાગ્યો. આગ લાગે તો જેમ પોતાના પ્રાણ બચાવવાને પ્રયત્ન કરે તેમ હે મહારાજ, તમે અમારા જીવનપ્રાણ છો.” શ્રી હરિએ કહ્યું, “મુકુંદ બ્રહ્મચારી ઊંઘતા નથી પણ ત્રણે અવસ્થામાં અમારું ધ્યાન કરે છે. અમારી સેવામાં છે.” થોડીવાર થઈ ત્યાં બ્રહ્માનંદ સ્વામીને જોલું આવ્યું. પ્રભુએ તુરંત એમના ઉપર બેરખો ફેંક્યો તેથી સ્વામી જાગી ગયા. બે હોથ જોડીને બોલ્યા, “હે મહાપ્રભુ, હું ઊંઘતો નહોતો પણ તમારા સ્વરૂપનું ધ્યાન કરતાં કરતાં કીર્તન કરતો હતો.” પ્રભુએ કહ્યું, “કીર્તન ગાઈ સંભળાવો.”

બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ કહ્યું, “તમે બધાં લીંબવૃક્ષના ફરતાં રાસ રમો અને હું કીર્તન ગાઉં. તમે બધાં જીલો.” રાસ શરૂ થયો. બ્રહ્માનંદ સ્વામી કીર્તન ગાય છે.

દુર્ગ ક્ષત્રિયાંની કારણી

તારો ચટક રંગીલો છેલડો અલબેલા રે,
કાંઈ નવલ કસુંબી પાદ રંગાના રેલા રે...

રાસ રમતાં રમતાં ચાર પદ બોલ્યા. શ્રીજી મહારાજ બ્રહ્માનંદ સ્વામી ઉપર ખૂબ રાજી થયા. બાથમાં લઈને મળ્યા. અને પોતાનો હસ્તકમળ સ્વામીના મસ્તક ઉપર મુક્યો. રાજીપો વ્યક્ત કરતાં કહ્યું, “ધન્ય છે સ્વામી, તમારી ભક્તિને. તમે ત્રણે અવસ્થામાં અમારું ધ્યાન કરો છો. અંદર વૃત્તિ ભગવાનમાં રાખવી તે ભારે કઠણ કામ છે. હંમેશા ખટકો રાખીને ભક્તિ કરવી. માણસ માત્રને જમવાનો, ભાણવાનો, કમાવાનો, શરીર સાંચવવાનો કેવો ખટકો છે? ગમે તેટલું દુઃખ આવે, શેઠ વઢ્યા કરે, તોય પૈસા કમાવાની ગરજ છે તો બધું સહન કરીને કમાણી કરવી પડે છે. કમાઈ નહિ તો ભૂખ્યા રહે. તેમ ભજન ભક્તિ કરવાનો ખટકો રાખવો.”

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ્ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાણશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

યુવાનોને જૂના ફર્નિયર માટે ઘરમાં જાયા છે
પાણ વૃદ્ધ મા-ખાપ માટે જાયા નથી.

સભા-૮૯

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૮૯) રડવાથી વિપત્તિ દૂર થતી નથી.

સ્વામિનારાયણ હરે...

એક માણસ કૂવો ખોદતો હતો. તેણે વીશ ફૂટ ખોદ્યું પણ પાણી ન નીકળ્યું તેથી બીજે ખોદવા મંડયો. ત્યાં વીશ ફૂટે પણ પાણી ન આવ્યું તેથી ત્રીજે ખોદવા મંડયો. ત્યારે કોઈએ કહ્યું, “આ જગ્યાએ નીચે પથ્થર કઠણ આવે છે.” ત્યારે ત્યાં પણ્યું મૂરીને ચોથે ઠેકાણે ખોદવા મંડયો. ત્યારે કોઈએ કહ્યું, “આ જગ્યાએ પાણી તો થશે પણ મીઠું પાણી નહિ થાય. જમીનને બગાડે એવું પાણી આવશે.”

આ સાંભળીને પાંચમે ઠેકાણે ખોદવા મંડયો. આમ દસ ઠેકાણાં ફેરવ્યા પણ બધા કૂવા અધૂરા જ મૂક્યા તેથી પાણી ક્યાંથી મળે ? એમ ધીરજ અને અડગ શ્રદ્ધા વિના માણસને કોઈ કાર્યની સિદ્ધિ થતી નથી. દુઃખનો પ્રતિકાર કરવામાં ધીરજ છે તે ઢાલનું કામ કરે છે. વિપત્તિ વખતે રડવું કે મુંજાવું એ તો સામું વિપત્તિના મૂળ ઊંડા કરવાનો ઉપાય છે. રડવાથી વિપત્તિ દૂર થતી નથી.

દુર ક્ષાત્કરણો કારણો

સર્વે સાથે મળીને બોલાયું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સવદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાછ

સુખ હુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૮૦

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

ખોટા મિત્રો પદછાયા જેવા હોય છે જે તડકામાં આપણી
સાથે યાલે છે પાછા અંધારામાં સાથ છોડી દે છે.

કથા-વાત્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૬૦) મંત્ર જપ મહિમા

સ્વામિનારાયણ હરે...

કોઈ પણ ધર્મ-સંપ્રદાયમાં જાતજાતની અને ભાત ભાતની ઉપાસના પદ્ધતિ પ્રચલિત છે. જેમ કે જપ, તપ, વ્રત, પૂજા-પાઠ, દેવ-દર્શન, ખોડપોપચારે પૂજા, અર્ચના, પ્રદક્ષિણા, અભિષેક, કીર્તન, તીર્થયાત્રા, સ્તવન, યજા વિગેર વિગેર...

તેમાં જો કોઈ સરળ હાથવળી પદ્ધતિ હોય તો તે જપ યોગ(મંત્રજપ) છે. ઉચ્ચસ્તરની સાધના પદ્ધતિઓમાં તેનો સમાવેશ થાય છે. મંત્રજપ-વિધિ ત્રણ પ્રકારની જોવા મળે છે. ૧-વાચિક :-જપ ધીરે ધીરે બોલીને થાય, ૨-ઉપાંશુઃ :-જપ એ રીતે કરવામાં આવે છે કે જે બીજા સાંભળી ન શકે, ૩-માનસિક :-આ જપમાં જીભ અને હોઠ હાલતા નથી આ પ્રકારમાં શ્રેષ્ઠ મંત્રજપ ત્રીજા પ્રકારનો છે તે ગણાય છે.

સામાન્ય રીતે ભક્તજનો સમય મળે ત્યારે મંત્રજપ કરતાં હોય છે તે માટે ગૌમુખીમાં માળા રાખીને કરતાં હોય છે. જપ માટે માળા અનામિકા આંગળી પર રાખીને અંગુઠાથી સ્પર્શ કરીને મધ્યમા આંગળીથી ફેરવવા જોઈએ. સુમેરું નું ઊલ્લંઘન કરાય નહિ. સુમેરું પાસેથી માળાને ફેરવી બીજી વખત જપવી જોઈએ. મંત્રજપ કરતી વખતે હાલવાની, ડોલવાની ને બોલવાની સખત મનાઈ હોય છે. મંત્રજપ કરતી વખતે માળા હાથમાંથી પરી જાય તો એકસો આઈ (૧૦૮)વાર જપ કરવા. જો માળા પગ પર પરી જાય તો તે માળાને ધોઈને બમણા જપ કરવા.

“ધરમાં જપ કરવાથી એક ગણું, ગોશાળામાં સો ગણું,

પ્રાચીન તીર્થમાં હજાર ગણું, પર્વત પર દશ હજાર ગણું,

નદી કિનારે લાખ ગણું, દેવાલયમાં કરોડ ગણું અને નીજ મંદિરમાં

ભગવાનની મૂર્તિ સમક્ષ મંત્રજપ કરવાથી અનંત ગણું પુણ્ય થાય છે.”

દુર્ગ સ્વરૂપાંની સ્તરા

જે સ્થળે મંત્રજ્ઞપ કરીએ તે સ્થળની મૃત્તિકા-૨૪ મસ્સનું લગાડવી જોઈએ નહિતર એ મંત્રજ્ઞપનું ફળ ઈન્દ્ર લઈ લે છે. આ બાબતે સાવધાની રાખવી.

એમ કહેવાય છે કે “બધા અક્ષર મંત્રો છે, છે બધા મૂળ ઓષધી, છે બધા માનવી યોગ્ય, જ્ઞાણકાર જ દુર્લભ.” પણ આપણે આપણાં ગુરુ, આચાર્યએ આપેલા મંત્રનો જપ કરવો જોઈએ. મંત્રની સીધી સાદી વ્યાખ્યા એટલે “મનન કરવા પાત્ર શબ્દ” મનને શુદ્ધ કરીને જે મંત્રજ્ઞપ કરવામાં આવે તે જ અસરકારક નીવડે છે. મનની ત્રાણ એટલે કે રક્ષણ કરે તેનું નામ મંત્ર.

આપણે એ યાદ રાખવું જોઈએ કે મૃત્યુ સમયે અને મૃત્યુ બાદ આપણને જો કોઈ મદદ કરનાર હોય તો તે એકમાત્ર મંત્ર છે તે મંત્ર આપણો માર્ગદર્શક અને મશાલચી બને છે.

ધર્મ-અધ્યાત્મ જગતમાં મંત્રજ્ઞપ દ્વારા ઈશ્વરને પોકારવામાં આવે છે. મંત્રજ્ઞપના કારણે વાલિયો લુંટારો વાલિમિક્રાણુષિ બન્યા, મંત્રજ્ઞપના લીધે દ્વોપદીની ભરસભામાં થીર પુરવા ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ પધાર્યા અને હાથીએ એક વાર ભગવાનનું નામ લીધું તો મગરના મુખમાંથી ભગવાને તેને ધૂટો કર્યો.

આમ ઈશ્વર કૃપા મેળવવા કાયસિદ્ધિ અને આત્માના કલ્યાણઅર્થે મંત્રજ્ઞપ ભક્તો કરતાં હોય છે. આસન ઉપર બેસીને જ મંત્ર થઈ શકે, પવિત્ર ઊનનું આસન શ્રેષ્ઠ ગણાય છે. નિષ્ઠામભાવે મંત્રજ્ઞપ કરનાર ભક્તની ભગવાન અહિર્નિશ રક્ષા કરે છે. છે ને ફાયદાની વાત.

વિજ્ઞાન કહે છે કે શરીર અને મનના ચક્કો ગ્રંથિઓ ઉપર પણ મંત્રજ્ઞપની અસરો જોવા મળે છે. તેના લીધે શરીરમાં રહેલી સુષુપ્ત શક્તિઓ જાગૃત થાય છે. મંત્રજ્ઞપના કારણે માનવ શરીર શાંતિ અવસ્થા અનુભવે છે. શરીરના તમામ તંત્રો સારી રીતે કાર્ય કરે છે. તેના લીધે આરોગ્યમાં વૃદ્ધિ થાય છે. મંત્રજ્ઞપ આમ આંતરિક અને બાધ્ય એમ બને રીતે સાધનને મદદરૂપ થાય છે.

મંત્રજ્ઞપની ગણત્રી હોવી જોઈએ, નિયમથી ધર્મ ટકે છે, ગણત્રી વગરના મંત્રજ્ઞપ ફળ આપતાં નથી તેમ અભિનપુરાણ કહે છે. તેથી માળામાં ૨૭, ૫૪ અને ૧૦૮ મણકા હોય છે. “૧૦૮” મણકાવાળી માળા ઉત્તમ ગણાય છે.

પૈસા કોની પાસે લેવાના બાકી છે તેની નોંધ આપણું પાસે તૈયાર છે પણ ઉપકાર કોના કોના વાળવાના છે તેની નોંધ આપણું પાસે નથી.

ધર્મશાસ્ત્રોમાં દશવેલી નવ પ્રકારની ભક્તિમાં ભગવાનનું સ્મરણ કરવું તે પણ એક પ્રકારની ભક્તિ છે જે મંત્રજ્ઞપ દ્વારા થાય છે. મંત્રજ્ઞપ કરવા માટે માળા ફેરવવી, માળા કરવી એમ શબ્દો આપણે ત્યાં પ્રચલિત છે. એ યાદ રાખવું કે માળા, મંત્ર અને મૂર્તિ એક જ રાખવા જોઈએ. આપણે જે માળા ફેરવતાં હોઈએ તે માળા બીજાને ન અપાય.

મંત્રજ્ઞપ કરતી વખતે આંદું અવળું જોવાય નહિં, આંખો બંધ રાખી, મનમાં બીજા કોઈ સંકલ્પ-વિકલ્પ કર્યા વિના શ્રીહરિની નભ-શિખ મૂર્તિનું ધ્યાન ધરીને જ મંત્રજ્ઞપ કરવા જોઈએ. માળા કરવા બાબતે માર્ગદર્શન આપતાં સદ્ગુરુ શ્રીમુક્તાનંદસ્વામીએ કહ્યું છે કે “ભજો ભાવશું અખંડ જપમાળા રે, માળા ટાળે છે મન કેરા ચાળા રે. હરિનું એક એક અંગ ઉર ધારો રે, સ્વામિનરાયણ નામ ઉચ્ચારો.” આમ મંત્રજ્ઞપ કરવાથી આપણે શ્રીહરિ સાથે તાદાત્મભાવ કેળવી શકીએ છીએ. વળી મંત્રજ્ઞપ કરતી વખતે પૂર્વ કે ઉત્તર મુખે બેસવું જોઈએ.

જેમણે પોતાનું મૃત્યુ સ્થાન સુધારવું હોય, જીવનને દિવ્ય બનાવવું હોય, આપણાં આંતરિક અને બાહ્ય શત્રુઓનો નાશ કરવો હોય તો નિયમિત ચોક્કસ સંઘ્યામાં મંત્રજ્ઞપ કરવો જોઈએ.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન ઢીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;
 તેને સંગ શીદ રહીએ રે. . . . ટેક.
 હેત વિના હુંકારો ન દેવો, જેનું હરખેસું હૈયું ન ઢીસે રે;
 આગળ જઈને વાત વિસ્તારે, જેની આંધ્યુંમાં પ્રેમ ન ઢીસે રે. તેને૦ ૧
 ભક્તિભાવનો ભેદ ન જાણો, ભુરાયો થઈને ભાળો રે;
 લલિત લીલાને રંગો ન રાચે, પછી ઉલેથી અંધારું ટાળે રે. તેને૦ ૨

દુર્ગા સ્તુતિઓ સારાંશ

નામ તણો વિશ્વાસ ન આવે, ને ઊંડું તે ઊંડું શોધે રે;
 જાહી તીરે તરંગ તળને, પછી તટમાં જઈને કૂપ ખોદે રે. તેને૦ ૩
 પોતાના સરખી કરીને જાણો, પુરુષોત્તમની કાયા રે;
 નરસૈયાના સ્વામીની લીલા, ઓલ્યાં મતીયાં કહે છે માયા રે. તેને૦ ૪

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬૧

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જઉં વારી, ધોઉં કર યરણ કરો ત્યારી.....

ઉત્તમ ખેડૂત ખેતરના ધાસનો નાશ કરે છે. ઉત્તમ બણાદ ગરીધીનો નાશ કરે છે, જ્યારે અનિતિનું ધન તો શાંતિનો નાશ કરે છે.

કથા-વાત્તી

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૬૧) કીડી જેવા જુવને પણ દુભવવો નહિ.

સ્વામિનારાયણ હરે...

નિર્વિકારાનંદ સ્વામીએ શ્રીજી મહારાજને પ્રશ્ન પુછ્યો કે, નિશ્ચય હોય તો પણ રૂડા ગુણ આવતા નથી, માન અને ઈર્ષા દિવસે દિવસે વધતા જાય છે તેનું શું કારણ છે ? (ગ. મ. મ. કર વચ્ચનામૃત)

શ્રીજિનું શ્રેષ્ઠ પાત્ર દાદાખાચર પરમ ભક્ત હતા, સર્વસ્વ સમર્પણ શ્રીજિના ચરણો સંપત્તિ, રાજપાટ, દરભાર તમામ મિલકત અર્પણ કરી દીધી. સ્વામિનારાયણ ભગવાનનું જો શ્રેષ્ઠ પાત્ર હોય તો તે છે દાદાખાચર, દાદાખાચરના કાકા જીવાખાચર સભામાં આગળ બેસે. પણ વૃત્તિ ખરાબ કથામાં બેસે, ડોક ધુણાવે પણ મનમાં અહીંમાં ને દ્વેષભાવ ઘણો. સ્વામિનારાયણ ભગવાન દાદાખાચરના વખાણ કરે ને મારા કેમ ન કરે. મનમાં બહુ બળતરા થાય ને મુંઝારો થાય, આખો સત્સંગ દાદાને ઓળખે મને કોઈ નહિ.

જીવાખાચરને દ્વેષ રહ્યા કરે, દાદાખાચરને આગળ વધારનાર સ્વામિનારાયણ ભગવાન છે. લાવ ભગવાનને ઠેકાણે પાડી દઉં, વિચારજો જેનું રાત દિવસ ભજન કરે છે, જેની માળા ફેરવે છે. અખંડ સ્વામિનારાયણ જપ કરનાર, સભામાં આગળ બેસનાર ભગવાનને મારવાનું કાવતરું કર્યું.

સમજણા પ્રામ થાય ત્યારે જ માનવમાં આત્મજ્ઞાન દ્વારા વિવેક જાગ્રત થાય છે, અને સત્સંગમાં સાચો ભાવ રહે છે. સત્સંગ છે, એ સાવરણી છે, સવાર પડે ત્યારે ઘર સાફ કરવું જ પડે. એમ સત્સંગની સાવરણી હેયામાં ફરતી રહેવી જોઈએ, જેમ ઘરની સાવરણી કચરાને વાળીને બહાર કાઢે છે.

“એમ સત્સંગની સાવરણી હેયામાં જમી ગયેલા કામ, કોઘ, મોહ, માચા, ઈર્ષા વિગેરે દુગુણોના કચરાને સાફ કરે છે.”

આ જગતમાં મનુષ્યની તો ફક્ત હાલના જન્મના સુખનો જ વિચાર કરે

દીક ક્ષત્ક્ષંબર કાળી

છે. પરંતુ આત્મજ્ઞાની સંતો તો જન્મો જન્મના દુઃખમાંથી બચવાનો માર્ગ બતાવતા હોય છે.

સ્વભાવ સુધારવા બહુ કઠીન છે. કોઈ પણ વ્યક્તિ ભક્તનું અપમાન કરે છે તેને ભગવાનના અપમાન કર્યા જેટલું પાપ લાગે છે. અપમાનના કરનારાનું અતિશય ભૂંડુ થઈ જાય છે. રાજ હિરણ્યકશિપુ હતો તેણે ત્રિલોકી પોતાને વશ કરી રાખી હતી. બળવાન હતો પણ ભક્ત પ્રનાદજીનો દ્રોહ કર્યો, અપમાન કર્યું તો ભગવાન સ્થંભમાંથી નૃસિંહરૂપે પ્રગટ થઈને હિરણ્યકશિપુનો નાશ કરી નાખ્યો. પાપી માણસ પોતાની પુરી આયુષ્ય ભોગવી શકતો નથી. પાપ કરી અને આશા સુખી થવાની રાખીએ એ કેમ બને? પાપનું ફળ દુઃખ છે અને પુણ્યનું ફળ સુખ છે. ભક્તિનું ફળ ભગવાન છે. દેહરૂપી ક્ષેત્ર છે તેમાં દાન, પુણ્ય, પરોપકાર, ભજન, ભક્તિ, દયા, ધર્મનાં જ બીજ વાવજો નહિંતર પછી પારક પૈસા પચાવ્યા હશે તો બનદ થઈને નોકર થઈને વહી વહીને દેવા પડશે અને ગામની શેરીઓમાં ચાર પગવાળા પશુ થઈને રખડવું પડશે. માટે સાવધાન થઈ જાવ અને પાપ કરતા અટકી જાવ.

શ્રીજ મહારાજ આપણને ઉપદેશ આપતા કહે છે કે, કોઈનું અપમાન કરવું નહિ. અથવા જીવને દુઃખવો નહિ. સાધુ હોય તેને લેશમાત્ર અભિમાન રાખવું નહિ. એક કીડી જેવા જીવને પણ દુઃખવો નહિ. એ જ નિર્માની સાધુનો ધર્મ છે.

ગરીબને દબાવી, કલ્પાવી પૈસા ભેગા કરી બંગલા બનાવે, ગાડીમાં ફરે, રાજ થાય કે હું કેવો હોશિયાર છું. અભિમાન કરે, કેવો મોટો પૈસાદાર છું. મોટરગાડી લઈને ફરુંછું ને બંગલામાં જલસા કરું છું. રહેવા દે.. રહેવા દે.. તારો વટ ઉતારનાર ભગવાન હાજર ઊભા છે. આવો અહેંકારી જીવાત્મા સૂચિમુખ નામના અદ્યચાવીસમા નરકમાં પડે છે. ત્યાં બહુ દુઃખી થાય છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

વહાચુભાં બેઠેલાને કાંઠાના વૃક્ષો દોડતા લાગે છે તેમ સંસારના અધમ જીવને કપટ, જૂઠ અને શરીર સત્ય લાગે છે.

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોધા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬૨

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૬૨) શ્યામ બન્યા સુંદરી, ઓઢી છે ચુંદડી.

સ્વામિનારાયણ હરે...

આ જગતની અંદર શાહુકાર હોય તેને રંકને ઘરે જાવું હોય તો સંકોચ
થાય... પણ ભગવાનને ગરીબને ઘરે જતાં જરાય સંકોચ થતો નથી.. ભાવથી જે

દીક ક્ષાત્રાંબા ક્ષાત્રા

બોલાવે ત્યાં દોડતાં જાય છે... રાજી હોય કે રંક હોય. શેઠ હોય કે સગરામ હોય. સગરામ વાધરીના કુબામાં પણ જાય એવા દયાળું છે.. એક વખત ગામ લીબલીના સગરામ ભક્ત ગઢપુર શ્રીજીમહારાજનાં દર્શન કરવા આવ્યા. પગે લાગીને પ્રાર્થના કરી, હે મહારાજ, મારે ઘેર પધારો અને ગરીબના મનોરથ પૂરા કરો. ! શ્રીજીમહારાજે કહ્યું, એક વખત ચોક્કસ આવશું, ને તમને રાજી કરશું. કોઈને ખબર નથી ને પ્રભુ ગઢપુરથી રાતે એકલા રવાના થઈ ગયા..

સગરામભક્તના ઘેર પધાર્યા, સગરામભક્ત ફળીયામાં ખાટલા ઉપર સૂતા છે. શ્રીહરિએ ધીરેથી સગરામની માથા ઉપર હાથ મૃક્યો. સગરામ ભક્ત જ્ય સ્વામિનારાયણ. સગરામ સફાળા બેઠા થઈ ગયા. પધારો પધારો મહા પ્રભુ ! પગે લાગ્યા. જ્ય સ્વામિનારાયણ, એકલાજ છો કે કોઈ સંતનો સંગાથ છે ? અમે એકલાજ આવ્યા છીએ.. અમને જલદી જલદી તમારા ધરમાં સંતાડો. કોઈ શોધવા આવે તો ના.... કહેજો. કહેજો કે અમારા ધરમાં કોઈ નથી. સગરામભક્તે કહ્યું, મારા ધરમાં પટારો કે કબાટ કાંઈ નથી, પણ મારા ભાઈ શાર્દુલના ધરમાં કોઈ છે. ત્યાં જાવ તો બરાબર થશે.

બે ભાઈના ધર જોડે-જોડ હતાં.. પ્રભુ દોડીને વંડી ટપવા ગયા, ત્યાં એક પગની મોજડી પડી ગઈ.. શાર્દુલે કહ્યું, બીજી મોજડી આપો. નહિતર બ્રહ્માનંદ સ્વામીને કહી દઈશ. પ્રભુએ તરત બીજી મોજડી આપી દીધી. પછી ઝટ કોઠીમાં સંતાઈ ગયા. પ્રભાત થયું.. આછાં અજવાળાં પથરાયાં. ત્યાં બ્રહ્માનંદ સ્વામી અને સુરાખાયર પહોંચી આવ્યા. સગરામ ! છ.. હા... તમારે ઘરે શ્રીજીમહારાજ પધાર્યા છે ? ના સ્વામી, અમારે ઘેર નથી.. ખોટું શું કામ બોલો છો ? મને શ્રીજીમહારાજના શરીરની મધુર સુગંધ આવે છે.. સગરામ ભક્તે કહ્યું, “ સ્વામી હું ખોટું નથી બોલતો.. જોઈ લ્યો !!! મારા કુબામાં... જોવાની છૂટ છે..

શ્રીજીમહારાજે શાર્દુલને કહ્યું, હવે અમે પકડાઈ જશું.. સ્વીના કપડાં આપો તો તે કપડાં પહેરીને અમે બહાર નીકળી જઈએ, સ્વીનાં કપડાં પ્રભુએ પહેર્યાં નવી સારી પહેરી, લાંબી લાજ કાઢી, હાથમાં દાતરડું લીધું, જાણે ખેતરે જતા હોય તેવા સાધન લઈને.. ત્રણ સ્વીઓ ધરથી બહાર નીકળી....

ધન મીઠાઈલેખું છે જે ખાય તેનું પેટ ભરાય, જ્યારે ધર્મ તો અત્તર જેવો છે. જેલગાડે તેને તો સુગંધ આવે પાણ આજુભાજુવાળાને પાણ સુગંધિત કરે.

આગળ શાર્દુલભક્તાનાં પત્ની વચ્ચમાં શ્રીજીમહારાજ પાછળ સગરામભક્તનાં પત્ની ચાલ્યાં જાય છે. બ્રહ્માનંદ સ્વામી ચાલ ઓળખી ગયા. સગરામ ! આગળ જાય છે તે કોણ છે ? એ શાર્દુલભક્તનાં પત્ની છે. પાછળ જાય છે તે કોણ છે ? તે મારાં પત્ની છે. ત્યારે વચ્ચમાં લાજ કાઢીને જાય છે તે કોણ છે ? શું જવાબ દેવો. અચકાઈ ગયા.

બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ શ્રીજીમહારાજનો સ્થિત હાસ્ય કરતાં હાથ પકડી લીધો.. લાજ ઊંચી કરી.. ધન્ય હો મહાપ્રભુ ધન્ય હો.. ભક્તોના મનોરથ પૂરા કરવા આપ કેવી મજાની અલૌકિક લીલા કરો છો.. બ્રહ્માનંદ સ્વામી શ્રીજીમહારાજના સ્વરૂપને જોતા જાય ને અંતરમાં ઉતારી કીર્તન ગાતા જાય છે... પ્રભુ મંદમંદ સ્થિત હાસ્યથી સાંભળે છે.. આપણો પણ આનંદથી ગાઈએ....

વાતલડી રહોને રાતલડી, વાલા પૂછું એક વાતલડી;

કૃપાળુ શ્રીહરિ લોભલીમાં સગરામ અને શાર્દુલને ઘેર એક દિવસ રોકાયા છે.. તાજુ દૂધ ગાળીને આપ્યું છે તે શ્રીજીમહારાજે સ્વીકાર્યુ.. ગરીબભક્તના મનોરથ પૂરા કરી.. ખૂબ રાજુ કર્યા છે...

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

**શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિયેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.**

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

દુર્ગ કૃતકાંબી કારણ

પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬૩

- ૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
- ૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
- ૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
- ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
- ૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૬૩) આંબાશોઠ ભેંશનું દાન કર્યુ.

સ્વામિનારાયણ હરે...

ગઢાથી ત્રણ ગાઉ દૂર ગઢાણી ગામ છે. તે ગામમાં એક વણિક પ્રેમી ભક્ત આંબાશોઠ રહેતા હતા. પ્રેમ લક્ષ્ણા ભક્તિ એ તેમનું મુખ્ય અંગ હતું. દર્શન કરવામાં, સેવા કરવામાં શ્રદ્ધા, ભાવ અને ઉત્સાહ ઘણ્ણો હતો. શ્રીજી મહારાજ જ્યારે ગઢપુરમાં બીરાજે ત્યારે આંબાશોઠ દરરોજ ચાલીને ગઢપુર આવે. ક્યારેય ખાલી હાથે આવે

અવ્યારે ભાડાસ પૈસા કમાતો નથી પણ પૈસો બનાવે છે. કમાવામાં નીતી આવે, ધર્મ આવે, જ્યારે પૈસા બનાવવામાં હંમેશા અધર્મનો જરાશરો લેવાય છે.

નહિ, ક્યારેક ફળ તો ક્યારેક હુલ, ક્યારેક બદામપાક, ગુંડરપાક, પેંડા, બરફી, અડદિયા વિગેરે ઉત્તમ વસ્તુ લઈને શ્રીજીમહારાજને અને સંતોને પ્રેમથી જમાડે. શિયાળામાં ખજૂર અને ઘી લઈ જાય ભાવથી સંતોને જમાડે. સર્વ ભક્તજનોને પ્રસાદ આપે અને થોડીક વધે તે પ્રસાદી ઘરે લઈ આવે.

શિયાળો આવ્યો. દુઝાણું સારું હતું તેથી ઘી ભેગું કર્યું. ત્રણ ડબા તાજુ સુગંધીમાન ઘી જોઈને આંબા ભક્તને સંકલ્પ થયો કે ઘી અને ખજૂર શ્રીજી મહારાજ અને સંતો જમે તો મારી મહેનત સફળ થયા. શિયાળામાં ખજૂર અને ઘી એ સારામાં સારું ભોજન ગણાય. એક ગાડું ખજૂરનું ભર્યું અને ત્રણ ડબા ઘીના લઈ વહેલી સવારે ગઢપુર આવ્યા. શ્રીજી મહારાજ સભામાં વિરાજમાન થયા છે. આંબાશેઠ પ્રભુના ચરણમાં દંડવત પ્રણામ કરીને કહ્યું, “હે મહારાજ, હું સારામાં સારો માલ વેપાર કરવા લાગ્યો છું. ગ્રાહક મોકલો તો મારું વાણિયાનું કામ થઈ જાય.”

ત્યારે શ્રીજી મહારાજ સમજી ગયા કે સારામાં સારા ગ્રાહક તો મારા સંતો છે. તરચ સંતોને શ્રીજી મહારાજે ખૂબ હોંશોથી જમાડ્યા. પોતે પણ જમ્યા. ખૂબ રાજી થયા કે, “તમારી કમાણી લેખે લાગી. તમે વાવણી સારી કરો છો. સુપાત્રમાં વાવવાથી અનંત ધણું મળે છે. તમારી સમજણ શ્રેષ્ઠ છે.”

એક વખત દાદાખાચરના દરબારમાં દુઝાણું નહિ. તેથી શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “ભગુજી, તમે તપાસ કરો. દૂધ વગર શું કરશું?” ભગુજીએ સીમમાં તપાસ કરી તો આબાશેઠની પીતળની સાંકળ વાળી ભેંશ જોઈ. ભગુજીને ગમી ગઈ. આ ભેંશ લીધા જેવી છે. ગઢપુર ગયા અને શ્રી હરિને વાત કરી. બીજે દિવસે આંબાશેઠ દર્શન કરવા આવ્યા. પછી મોટીબાને જય સ્વામિનારાયણ કરવા એને ઓરડે આવ્યા. ત્યારે મોટીબાએ કહ્યું, “આંબાશેઠ! દરબારમાં એક પણ દુઝાણું નથી. ભગવાન દૂધ વગર વાળું કરે છે. હવે શું કરશું? કયાંક સારી દુઝાણી ભેંશ હોય તો તપાસ કરજો.” શેઠે કહ્યું, “સારી ભેંશ હશે તો તપાસ કરીશ.” ઘરે આવી પોતાની પત્નીને વાત કરી આપણે શ્રીજીમહારાજને દુઝાણી ભેંશ આપશું? ત્યારે એમના પત્નીએ કહ્યું, “એમ ભેંશ દેવાય નહિ. પછી વિચારશું અત્યારે નથી આપવી.” આવી વાત આંબાશેઠને જરાય ગમી નહિ. એમને થયું કે, જે છે તે બધું ભગવાનનું જ આપેલું છે. એનું આપેલું એમણે અર્પણ કરવું છે. એમાં શા માટે ના પાડતી

દર કૃત્યાંત્રી કાળી

હશે? પણ મારે તો બેંશ આપવી જ છે. પણ તે સીધી રીતે માનશે નહિ, માટે કાંઈક યુક્તિ કરવી પડશે.

પોતાના નોકરને કહ્યું, બેંસને તારે ઘરે સંતાડી બાંધી દે, સીમમાં ચારવા ન લઈ જજે, હું કહું ત્યારે લઈ આવજે, આજે બેંશ ઘરે લાવતો નહિ, સાંજ પરી પણ બેંશ ઘરે આવી નહિ, હવે શું કરવું? પત્નીએ કહ્યું, “આજે બેંશ ઘરે આવી નહિ. બેંશ શોધી આવો, ત્યારે આંબાશોઠે આડા અવડા માણસો દોડાવ્યા પણ બેંશ મળી નહિ, (સંતાડી દીધી છે તો ક્યાંથી મળો) આંબાશોઠ ઘરે આવી નીરાશ થઈને બેઠા, હવે શું કરશું? બેંશ મળી નહિ.

હવે તું શુભ સંકલ્પ કર કે જો બેંશ મળશે તો શ્રીજમહારાજને અર્પણ કરશું, ત્યારે પત્નીએ કહ્યું, મળશે તો ચોક્કસ ભગવાનને અર્પણ કરશું, આંબાશોઠ ફરીથી તપાસ કરવા ગયા, નોકરને સંકેત કર્યો કે, તે તરત બેંશ લઈ આવ્યો, તેંશને જોઈ પત્ની રાજી રાજી થઈ ગયાં, આંબાશોઠને કહ્યું, પતિદેવ ભગવાને આપણો સંકલ્પ સફળ કર્યો.

હવે ગઢપુર જાવ અને બેંશ અર્પણ કરો, રાત્રિના બે વાગ્યે શેઠ ચાલતા ચાલતા ગઢપુર આવ્યા, પ્રસુના ચરણમાં દંડવત કરીને પીતળની સાંકળથી બાંધેલી બેંશ શ્રીજમહારાજના હાથમાં અર્પણ કરી લ્યો, મહાપ્રભુ હું તો તમારે શરણો થયો છું, પણ આજે આ બેંશ પણ તમારે શરણો આવી છે.

શ્રીજમહારાજે પુછ્યું, ઘરે કાંઈ બીજું દુઝાણું છે? છોકરાં છૈયાં શું પીશે? મહારાજ ઘરે એક ગાય છે, શ્રીજમહારાજે કહ્યું, એ ગાયને સારી પેઠે ખાણ ખવડાવજો, જેથી બેંશના જેટલું દૂધ ગાય આપશો, એવા રૂડા આશીર્વાદ આપીએ છીએ, આંબાશોઠ ઘરે આવી વાત કરી બીજે દિવસે જ્યાં ગાય દોહવા ગયા તો બરાબર દશ શેર દૂધની તાંબડી ભરાઈ ગઈ, છાશ કરી તો બેંશના દૂધમાંથી જેટલું માખણ થતું તેટલું જ માખણ થયું, પતિ રાજી રાજી થઈ ગયાં, એક ગાયને ઘાસચારો નીરવો પડશે અને દૂધ બેંશ જેટલું થશે, બહુ સારું થયું. માણસ પ્રથમ ઉદાર થઈ શકતો નથી.

નિષ્કામ ભાવનાથી જે કાંઈ અર્પણ કરાય છે તેનું ભગવાન એકનું હજાર ગણું આપી દે છે, છતાં માણસ પ્રથમ ઉદાર થઈ શકતો નથી. નવાણું તાંત્રણાંમાંથી

જે સંપત્તિમાં લીન અને છે તે આપત્તિના દાસ અને છે.

નવસો નવાણું સારી આપી દે છે, એક મુઠી તાંદુલમાંથી સોનાનાં મહેલ આપી દે છે, એક કણ ધરતીમાંથી ભગવાન એક મણ અનાજ આપી દે છે, આવા ભગવાન ઉદાર છે, કોઈનો ભાર રાખતા નથી. વ્યાજ સહિત પાછું આપી દે છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઢ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચોષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૮૪

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

દુર્ગ કૃતકાંગ્રે કારણ

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૬૪) કઠલાલના રામબાઈને પ્રભુનો મહિમા.

સ્વામિનારાયણ હણે...

ગામ કઠલાલના રામબાઈ શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનના પરમ એકાંતિક ભક્ત હતા. જ્ઞાતિએ પ્રાબ્લાષ હતા. શ્રીજ મહારાજ કાઢી સ્વારો સહિત માણકી ઘોડી ઉપર બેસીને કઠલાલ ગામની નજીક આવ્યા. આ ગામમાં ફક્ત એક જ રામબાઈ સત્સંગી હતા. રામબાઈને વારંવાર વિચાર થાય કે આખું ગામ સત્સંગી થાય તો સત્સંગ કરવાનો અને બેણા બેસીને ભજન- કીર્તન ગાવાનો આનંદ આવે અને સૌનું કલ્યાણ થાય.

શ્રીજ મહારાજે મનોમન નક્કી કર્યું કે કઠલાલ ગામમાં આજે જાવું નથી, કેમ કે એક જ રામબાઈને બધાંને જમાડવાની વ્યવસ્થા કરવી પડે તેથી ખર્ચ પણ ઘણણો થાય માટે બીજી વખતે આવશું. ગામની ભાગોળેથી જાય છે ત્યાં પનીહારી પાણી ભરવા જાય છે. તેને શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનના દર્શન થયાં. દોડતા રામબાઈની પાસે આવ્યા. વાત કરી. “રામબાઈ, તમારા ભગવાન ઘોડા ઉપર બેઠા હતા. આજુબાજુ કાઢી અને પાર્ષદો હતા અને શૈત વખો ધારણ કર્યા હતા. સરસ મજાનું મનોહર મુખ્ય અને ભાલમાં કુંમકુમ ચંદ્રક તિલક ચડકતું હતું. તે તેજસ્વી દિવ્ય સ્વરૂપ અમારા હદ્યમાં ખૂંચી ગયું છે.”

આવી વાત સાંભળી રામબાઈ પાણીનો ઘડો લઈને પાઇળ દોડ્યા. હમણાંજ મારે ઘેર બોલાવી લાઉં અને જમાડું. પૂજન કરું અને અલભ્ય લાભ લઉં. શાસભેર દોડ્યા જાય છે. વૃદ્ધાવસ્થાને કારણો શાસ ચઠી આવ્યો. સાદ પાડતા જાય, “હે મહારાજ, ઉભા રહો, ઉભા રહો.” પાર્ષદોએ કહ્યું, “હે પ્રભુ, એક વૃદ્ધ

જ્ઞાપથી અને ગમે તે માદ્યમમાંથી મળતાં પૈસાથી બચવું.

બહેન તમારા દર્શન કરવા દોડતા આવે છે.” શ્રીજ મહારાજે પાણું વાળીને જોયું, “ઓહોહો, આ તો અમારા રામબાઈ આવે છે!” ઉભા રહી ગયા. દોડતા રામબાઈ આવ્યા. પરે લાગીને બેઠા. ધીરેથી બોલ્યા, “હે મહારાજ, આમ ગામ મૂકીને સીધા બીજા ગામ જાવ છો? ગામમાં કેમ આવ્યા નહિ? હવે એમ કરો, આ પાણીના ઘડામાં તમારા ચરણ બોળો. એટલે ચરણામૃત થઈ જાય.” શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “પછી એ પાણીને તમે શું કરશો?” રામબાઈ બોલ્યા, “એ પાણી ગામના કૂવામાં નાખીશ તેથી આખો કૂવો પ્રસાદીનો થશે અને તેનું જે પાણી પીશે તેની બુદ્ધિ પવિત્ર થશે. અને તમારું ભજન કરશો. તેથી તેના જીવાત્માનું કલ્યાણ થશે. આખું ગામ સત્તસંગી થાશે. પછી તમે ગામને મૂકીને સીધા કેમ જાશો એ ખબર પડશો!” આવો મહાત્મ્ય સાંભળી શ્રીજ મહારાજ ખૂબ રાજુ થયા. “ધન્ય છે રામબાઈ તમારી સમજણાને અને ભક્તિને! અનેક જીવાત્માના કલ્યાણનો ઉપાય તમે શોધી કાઢ્યો છે અને માણસો ભજન ભક્તિ કરી અમારા ધામનો પામશો.” રામબાઈને શ્રીજ મહારાજે લોયાના ત્રીજા વચ્ચનામૃતમાં યાદ કર્યા છે.

“ભુજમાં (કચ્છ) નરનારાયણદેવને શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાને પોતે સ્વયં બાથમાં લઇને પદ્ધરાત્યા છે તે પ્રત્યક્ષ શ્રીજ મહારાજનું સ્વરૂપ છે. કચ્છ દેશ એટલે પુણ્ય ભૂમી.”

વેશાખ સુદ ૫ ના ભગવાનનો અભિષેક થાય ત્યારે પ્રસાદીનું ચરણામૃત પીવું અને બીજાને પણ આપવું. ભુજ મંદિરમાં અભિષેકના દિવસે દર્શન કરવા જાય તો તેને બદ્રિનારાયણના દર્શનતુલ્ય ફળ મળે છે. સવારમાં પૂજા પાઠ કર્યા પછી હંમેશા ભગવાનના ચરણામૃતનું પાન કરવું અને પછી ભોજન જમવું એવું આજથી નિયમ લઈએ.

“ભુજ મંદિરમાં દીવો કરશો, મહાપૂજા કરાવશો, યોગદાન કરશો, મંદિરમાં સંતોને જમાડી વસ્ત્રો ઓટાડશો, મંદિરમાં કચરો વાળશો, લીપશો, દર્શન કરશો, દસમો કે વીસમો ભાગ શ્રી હરિને અર્પણ કરશો, અભિષેક કરાવશો, મંડળ ભરશો તે ભક્તજન દેહના અંતે કરોડો સૂર્ય સમાન પ્રકાશિત વિમાનમાં ભેસીને અક્ષરધામને પામશો. હમીર સરોવરમાં જે રનાન કરશો તેને ચાર ધામની ચાત્રાનું પુણ્ય મળશો. જે આ મંદિરમાં ધ્વજ ચડાવશો અને

દુર્ગ કૃતકાંઠે કદમ્બી

કળશના ભાવથી દર્શન કરશે તે પરમપદને પામશો.” પ્રભુનું સતત સ્મરણ પાપથી બચાવે છે. સાચી કમાણી પ્રભુની ભક્તિ છે. જેવો રામબાઈને ભગવાનનો મહિમા હતો તેમ આપણને પણ મહિમા યુક્ત ભક્તિ કરવી.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરશ્લસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૮૫

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....

ધીજના દુઃખ જોઈને દ્રવે તે દિલ કહેવાય; પરંતુ અન્ય દિલનાં દુઃખ જોઈને દ્રવે અને વહે તે સદ્ગ્રબ્ધ કહેવાય છે. પરંતુ જો જરૂરથી વધારે હોય તો તે સ્નેહીજીનોથી દૂર કરે છે.

૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
 ૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૬૫) પુણ્યશીલ કોણ અને પાપી કોણ ?

સ્વામિનારાયણ હરે...

પંજાબ દેશના રણજિતસિંહને એક સમયે વિચાર આવ્યો કે મારી નગરીમાં કેટલા પાપી જીવ હશે અને કેટલા પુણ્યશાણી હશે? તેણે દીવાનને વાત કરી. દીવાનજીએ કહ્યું, “વ્યવસ્થા કરું.” પછી બીજે દિવસે ગામની બહાર મોટા મેદાનમાં બે વિશાળ તંબુ બંધાવ્યા. એક ધોળો તંબુ અને એક કાળો તંબુ. ગામમાં જાહેરાત કરી કે, “જે પાપી હોય તે કાળા તંબુમાં બેસે અને જે પુણ્યશીલ હોય તે ધોળા તંબુમાં બેસે. રાજા રણજિતસિંહ ખૂદ જોવા આવશે. રાજાને જોવું છે કે કેટલા પાપી માણસ છે અને કેટલા પુણ્યશીલ માણસ છે.”

આખું ગામ ખાલી થઈ ગયું. બધાં માણસો ધોળા તંબુમાં બેસી ગયા. ફક્ત બે માણસો કાળા તંબુમાં બેઠા. દીવાનજીની સાથે રાજા તપાસ કરવા આવ્યા. “ચાલો દીવાનજી, પહેલાં પુણ્યશીલ માણસોને જોઈ આવીએ.” ધોળા તંબુ પાસે ગયા. તો ધોળા તંબુમાં ભરચક માણસો બેઠા છે. રાજા એક માણસને પુછ્યું, “તમે જુદગીમાં કયારેય પાપ નથી કર્યું?” ત્યારે તે માણસ બોલ્યો, “ભલા માણસ, હું પાપનું જાણતો જ નથી. પાપ એટલે શું? હું કથાકાર વિદ્વાન છું. સત્યસ્વરૂપ પરમાત્માની વ્યાખ્યા સરસ રીતે સમજાવું છું. હરિશ્ચંદ્ર રાજા જેવો આદર્શ જીવન જીવું છું.

દુર્ગ કૃતકાંબા કાળા

રાજાએ કહ્યું, “બહુ સરસ.” બીજા માણસને પુછ્યું, “તમે જીંદગીમાં કંઈ પાપ નથી કર્યું ?” “અરે, તમે શું બોલો છો? મને ક્યારેય પાપનો વિચાર આવતો જ નથી. હું પાકો સત્સંગી છું. પાઠ પૂજા અને હરિ ગુણ ગાયા કરું છું. પાપ મારી નજીક આવતું જ નથી.” અને વેપારમાં દગ્ગો કરી અનેકને છેતરતો હોય છતાં પણ પોતાને પુષ્યશાળી માને છે. પછી ત્રીજા માણસને પુછ્યું, “તમે જીંદગીમાં કંઈ પાપ કર્યું છે ?” “મને પાપ કરવાનો સમય જ મળતો નથી. હું સમાજ સેવક છું. આખો દિવસ દાન, પુષ્ય અને પરોપકારમાંથી નવરો જ થતો નથી.” ભલે ને દરરોજ મા બાપને ધમકાવીને રડાવતો હોય તો પણ પોતે પુષ્યશીલ છે તેવું અજ્ઞાની લોકો માને છે.

ચોથા માણસ પાસે ગયા. “તમે જીંદગીમાં કંઈ પાપ કર્યું છે ?” ત્યારે તે માણસ બોલ્યો, “હે અન્નદાતા, મારો વેશ જોઈને તમને ખબર પડતી હશે ને કે હું સાધુ છું. ભગવાં કપડાં પહેર્યા છે. હાથમાં માળા છે.” પછી ભલેને કેવળ દેખાડવા પુરતી હાથમાં માળા હોય. “અમારો માર્ગ સત્યનો છે. અમે ગમે તેમ કરીએ તો પણ કોઈને વિચાર ન આવે કે આ પાપ કરતાં હશે. અન્નદાતા, અમે જે કરીએ તે પુષ્ય જ હોય. અમે એટ પ્રકારે સ્ત્રીના ત્યાગી છીએ. ધન રાખતા નથી.” અંદર પેટે રૂપિયા રાખે. સ્ત્રીથી બોલતા હોય છતાં રાજાને ધમકી આપે. ધર્મ સાથે અને બીજાને સધાવે તેનું નામ સાધુ.

“તમને પુછ્યતાં શરમ નથી આવતી કે તમે પાપ કરો છો ? આવું સાધુને પુછાય જ નહિ.” રાજાએ કહ્યું, “ક્ષમા કરો.” પછી પાંચમા માણસને પુછ્યું, “તમે જીંદગીમાં કંઈ પાપ કર્યું છે ?” તે માણસ બોલ્યો, “હું એટલી ઉંચી કક્ષાએ પહોંચ્યો છું કે પાપ અને પુષ્યની ભાવના ખરી ગઈ છે. હું આત્મવિજ્ઞાની છું. અહું બ્રહ્માસ્મિ છું. અમે પોતે ભગવાન છીએ. પછી બીજી વાત કહેવાની રહેતી નથી.” આવા અહેકારી સામાવડીયા હોય છતાં પુષ્યશીલ છીએ તેમ માનીને બેઠા હોય છે.

દીવાનજીએ કહ્યું, “આ તંબુમાં બધાં પુષ્યશાળી માણસો બેઠા છે. તમારી પ્રજા બધી પુષ્યશીલ છે.” રાજી બહુ ખુશ થઈ ગયા. પછી કાળા તંબુ પાસે આવ્યા, તો તે તંબુમાં બે માણસો બેઠા છે. આંખમાં આસું છે. રાજાએ પુછ્યું, “તમે પાપી છો ?” “હા રાજન, અમે ખૂબ પાપી છીએ. ભગવાનની કૃપાથી જીવન ચાલે છે.

પુરુષ પૈસાનો દાસ છે, પૈસો કોઈનો દાસ નથી.

પણ પ્રભુના અપરાધી છીએ.” એમ કહી બુસ્કે બુસ્કે રડવા લાગ્યા. રાજા તેમના વાંસામાં હાથ ફેરવતા બોલ્યા, “તમે ચિંતા ન કરો. અમે તમને કાંઈ સજા નહિ કરીએ. જે પાપ હોય તે પોકારી દો.”

ત્યારે તે બે માણસો હાથ જોડી કહે છે, “અમે જ્યારે અમારી માતાના ઉદરમાં હતા ત્યારે અમે ભગવાનને વચન દઈને આવ્યા છીએ કે અમને ગર્ભવાસના જેલમાંથી બહાર કાઢો. બહુ દુઃખી છીએ. જદુરાણિમાં તાપ લાગે છે. અમે તમારું શાસોશાસ અખંડ સ્મરણ કરશું. હાથથી તમારી સેવા કરશું. નેણથી તમારા અને સંતોના દર્શન કરશું. કાનેથી કથા સાંભળશું. કમાણીમાંથી દશમો ભાગ ભગવાનને અર્પણ કરશું. પગથી દરરોજ દર્શન કરવા જશું અને પ્રદક્ષિણા કરશું. તે થતું નથી. આખો દિવસ ધંધો કરીએ છીએ અને શાસોશાસ ભજન થતું નથી.

હે અન્નદાતા, અમને તેનું દુઃખ થાય છે કે પ્રભુનો વચન આપીને આ દુનિયામાં અમે આવ્યા છીએ. અખંડ તમારું સ્મરણ કરશું. તે થતું નથી તેથી દુઃખ થાય છે. ભજન કરીએ છીએ પણ શાસોશાસ ભજન થતું નથી એ વાત ખટકે છે. ભગવાનનું વચન લોપવું એથી મોટો પાપી બીજો કોણ કહેવાય?”

રાજાએ કહ્યું, “આ બે માણસો પુણ્યશાળી છે. બાકી બધાં પાપી છે. પાપી જલદી ઓળખાય નહિ. બધાં માણસો પોતાને પુણ્યશીલ માનતા હોય છે. કોઈ પોતે પોતાને ખરાબ માનતો નથી.

કામ, ધંધા અને વેપાર વધતાં જાય છે. પૈસા વધતાં જાય છે. બંગલા, ગાડીઓ પણ વધવા માંડી. માણસો અડખે પડખે ભાઈ ભાઈ કરતાં હોય. પછી મંદિરે દર્શન કરવા અવાય નહિ. કથામાં બેસાય નહિ. માળા ફેરવાય નહિ. શાંતિથી માનસી પૂજા થાય નહિ. ભગવાનને યાદ કરે નહિ અને પાણા વટથી બોલતાં હોય કે ભગવાનની કેવી મોટી કૃપા છે. કેટલું બધું આપણને સુખ, શાંતિ, સંપત્તિ અને સગવળ મળી છે. પહેલાં તો કાંઈ નહોતું. આ કૃપા છે કે અવકૃપા છે? જીવનમાં પ્રભુ ભૂલાય જાય અને જગતની માયા ચોટી જાય, તેથી બીજી કઈ અવકૃપા છે? ભગવાન ભૂલાય જાય તેવી પ્રવૃત્તિ કરવી તે પાપ છે. જુંદગીના ચોપડામાં પોતપોતાના જીવનનું તપાસ કરતું કે મારું ખાતું કેતું છે. જીવનમાં કેટલો સુધારો થયો અને કેટલો બગાડ થાય છે.

દીક ક્ષાત્રાંબા કાળી

સર્વે સાથે મળીને બોલાયું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સવદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજલસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાછ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૮૯

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

પૈસાનું બીજું નામ છે અર્થ પણ જો વધી જાય તો કરે અનર્થ.

કથા-વાત્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૬૬) દિવ્ય અને અલોકિક સંકલ્પ કરો.

સ્વામિનારાયણ હરે...

નૃસિંહાનંદ સ્વામીએ પ્રશ્ન પુછ્યો કે, ભગવાનના નિશ્ચયમાં કસર હોય તેને કેવા સંકલ્પ થાય ? (ગ. પ્ર. પ્ર. દ વચનામૃત) શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા જે, સંકલ્પમાં કસર હોય તો અંતર ઝાંખું થઈ જાય. ભૂંડા સંકલ્પ થયા કરે. ભગવાનમાં અવગુણ પરઠે કે મારા ભૂંડા ઘાટ કેમ ટળતા નથી. પોતાના અવગુણ જુવે નહિ અને ભગવાનમાં દોષ પરઠે તેથી તેને નિશ્ચય થતો નથી. નિર્માની બનો. અંતરમાં અહંકાર ભર્યો છે તેથી ભૂંડા ઘાટ ટળયા નથી.

પરમચૈતન્યાનંદ સ્વામીએ પ્રશ્ન પુછ્યો કે, જેને ભગવાનમાં નિશ્ચય હોય તેને કેવા ઘાટ થાપ? જેને નિશ્ચય હોય તેને અલોકિક અને દિવ્ય સંકલ્પ થાય. સંતો છે તે નારદ સનકાદિક જેવા છે. હરિભક્તો છે તે અફુક, ઉદ્ધવ, વિદુર, સુદામા અને વૃંદાવનનામ ગોપ જેવા છે. બાઈયું હરિભક્ત છે તે ગોપીઓ જેવા છે. દ્રૌપદી, કુંતાજી, સીતાજી, રૂક્મણીજી, લક્ષ્મીજી તથા પાર્વતીજી જેવા છે. દિવ્ય દાષ્ટ છે, દિવ્ય ભાવ છે. એના હદ્યમાં આઠ પહોર આનંદ છલકતો હોય છે. ગોલોક, વૈકુંઠ, બ્રહ્મપુર એવા ધામને હું પામી રહ્યો છું. આવા દિવ્ય સંકલ્પ થાય તેનો નિશ્ચય પાકો ગણાય.

સારા દિવ્ય સંકલ્પ કરવાં કે, મારે અક્ષરરૂપ જે મુક્ત તેમની ભક્તિમાં ભળવું છે. અક્ષરધામમાં જઈને અખંડ ભગવાનની સેવામાં હાજર રહેવું છે પણ નાશવંત ને તુચ્છ એવું માયિક સુખ તેને ઈચ્છાવું નથી અને કોઈ ઠેકાણે લોભાવું નથી. નિરંતર ભક્તિ કરવી છે. આવા શુભ સંકલ્પ કરવાં.

પોતાનો અવગુણ લે અને સંતનું ગુણ ગ્રહણ કરે. મહિમાએ સહિત કથા ક્રીતન કરે અને સાંભળે તેનો નિશ્ચય પાકો જાણવો. પાકો નિશ્ચય ન હોય અને ગમે તેવો ત્યાગી હોય તો પણ તેના કલ્યાણમાં ફેર છે. માટે પરિપક્વ નિશ્ચય રાખવો.

દીક ક્ષત્રાંગે કાળી

રાજપુર ગામમાં કર્ણભાઈ પરમ એકાંતિક ભક્ત હતા. ગામમાં મંદિર હતું નહિ. બધા ભક્તોની ઈચ્છી હતી કે આપણા ગામમાં મંદિર થાય તો બહુ સારું, સાથે બેસીને ભજન ભક્તિ કરીએ. કર્ણભાઈ ગામ પટેલ હતા. સર્વે ગ્રામ્યજનોએ વાત કરે કે, કર્ણભાઈ ગામમાં મંદિર બનાવીએ તો સત્સંગનો સારો સમાસ થાય. કર્ણભાઈએ કહ્યું, “ધીરેથી કરશું, કયાં મોંડું થાય છે ?” એમ કરતાં સાત વરસ વીતી ગયાં, પણ મંદિર બનાવ્યું નહિ. તમે મકાન બનાવો ત્યારે કેવી ઉતાવળ કરો છો ! જલદી મકાન બની જાય તો જલદી રહેવા જઈએ.

ભગવાન સ્વામિનારાયણે કર્ણભાઈને દર્શન આપીને કહ્યું, “આજથી બાર મહિના પછી અમે તમને તેડવા આવશું, માટે મંદિર કરવાનું છે તે જલદી પુરું કરી લેજો.” મંદિરનું બાંધકામ શરૂ થયું. કોઈ પથર લાવે, કોઈ ઈંટો લાવે, કોઈ માટી લાવે, કોઈ પાણી ભરી લાવે, જાંખ હાથ રણિયામણા છે. છ મહિનામાં મંદિર તૈયાર થઈ ગયું. માણસ ધારે તો શું ન થાય ? સંતોષે મૂર્તિપ્રતિષ્ઠા કરી આરતી ઉતારી. પછી સભામાં ભક્તજનોને ભલામણ કરી કે આજથી સૌ હરિભક્તો નિયમ લેજો કે દરરોજ આ મંદિરમાં દર્શન કરવા આવવું, કથા, કીર્તન, નિયમ ચેષ્ટાનું નિયમ રાખજો, ઉત્સવ સમૈયા કરવાથી મંદિર શોભે છે. ઉત્સવ સમૈયા કરજો અને આ મૂર્તિમાં સ્વામિનારાયણ ભગવાન પ્રગટ બિરાજે છે. એ ભાવથી દર્શન કરશો તો તમારી શુભ ઈચ્છાઓ ભગવાન પુરી કરશો.

અગિયાર મહિના પછી શ્રીજી મહારાજે કર્ણભાઈને દર્શન આપી કહ્યું, ભગત... તૈયાર રહેજો એક મહિના પછી અમે તમને અક્ષરધામમાં તેડી જઈશું. ભક્તે કહ્યું, તૈયાર છું મહારાજ, પછી ધામમાં જવાનો એક દિવસ બાકી રહ્યો ત્યારે કર્ણભાઈએ પોતાનાં પત્નીને વાત કરી કે આવતીકાલે શ્રીજી મહારાજ મને ધામમાં તેડવા માટે પદ્ધારવાના છે, ત્યારે તેમનાં પત્નીએ કહ્યું, મને તમારાથી પહેલાં શ્રીજી મહારાજ ધામમાં તેડી જાય એવું કરોને ! મને ધામમાં જવાનો ખૂબ આનંદ થાય છે.

કર્ણભાઈનાં પત્ની પલાંઢીવાળીને ભગવાનને હૃદયમાં ધારી સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ નામના મહામંત્રના જાપ શરૂ કર્યા. ત્યાં ભગવાન તેમના આત્માને અક્ષરધામમાં લઈ ગયા. સંસારની માયામાં ખૂબ આસક્તિ હોય

અછત નહિ પણ છત ભરખાદી નોતરે છે.

એવા ભક્તને સંતો એમ કહે છે કાલે તમને ધામમાં જવાનું છે, તો તે રાજી થાય કે વલોપત કરે. ભય પેસી જાય.. આ..હા...હા... મારા સગાં સંબંધી મૂકીને મને એકલાને જાવું પડશે ! પણ ધ્યાન રાખજો. મોતથી કોણ ડરે ? જેના ખાતામાં ગડબડાટ હોય, પાપ કર્યા હોય તેને બીક હોય મારું શું થશે ! પણ જેના જીવનનું ખાતું ચોખ્યું છે તેને બિલકુલ ડર હોય નહિ, તે રાજી થાય. આત્મા અને પરમાત્માનું મિલન થશે. અક્ષરધામમાં મુક્તોનાં દર્શન થાશે. આનંદ થાય, ધામમાં જવા જેવું કર્યું હોય તો રાજી થાય.

બીજે દિવસે શ્રીજમહારાજ પુષ્પક વિમાન લઈને અનેક મુક્તો સાથે લઈને પથાર્યા. આકાશમાં તેજ તેજ છવાઈ ગયું. “ચાલો ભક્તરાજ, તમે અમારું મંદિર બનાવ્યું છે. તમારો શુભ સંકલ્પ પૂરો થયો, મંદિરમાં સદાય સત્સંગનો પ્રવાહ ચાલુ રહેશે. ત્યાં કર્ણભાઈનો નાનો પુત્ર મંડળો રડવા, બાપુજી તમે ધામમાં જાશો તો હું એકલો થઈ જઈશ. મને તમારી સાથે લઈ ચાલો. પ્રભુ એ દીકરાના આત્માને પણ વિમાનમાં બેસાડી અક્ષરધામમાં લઈ ગયા.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥

નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।

જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

દુર્ગ ક્ષાત્રાંબી કાર્યો

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૮૭

- ૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
- ૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
- ૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
- ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
- ૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૮૭) હે પ્રભુ, મને તમારી સેવામાં રાખો.

સ્વામિનારાયણ હરે...

ગામ મુઝપરમાં એક સંધાભાઈ રહેતા હતા. શંકરના ઉપાસક હતા. દરરોજ ભાવથી શંકરની પૂજા કરે. બીલીપત્ર ચડાવે. દૂધથી અભિષેક કરે, જપ કરે, પ્રાર્થના કરે. “હે ભોગશંભુ, મને પ્રત્યક્ષ ભગવાન પુરુષોત્તમ નારાયણનાં દર્શન થયા એવી કૃપા કરો. પ્રભુ સાથે રહેવા મળો.” વર્ષો વિંતી ગયા પણ ભોગશંભુએ દર્શન આપ્યાં નહિ. સંધાભાઈ નીરાશ થઈ ગયા. હવે શું કરું? ભોગશંભુ પ્રત્યક્ષ મને દર્શન નહિ આપે તો હું કમળપૂજા કરીશ. એટલે મારું મસ્તક કાપીને ભોગશંભુના લીગ ઉપર ચડાવીશ. શા માટે મારા મનોરથ પુરા કરતા નથી?

પૈસો ન ખર્ચી શકે તે કંજૂસ, પાણ અન્યના કામની કદર ન
કરી શકે તે મહાકંજૂસ.

એક દિવસ પંચામૃતથી ભોળાશંકુનો અભિષેક કર્યો. આંખ બંધ કરી જપ કરે છે. ખૂબ પ્રાર્થના કરી પણ દર્શન થયાં નહિ. પોતાનું ગળું કાપવા માટે છરો ઉંચો કર્યો. ત્યાં મૂર્તિમાન શંકર પ્રગટ થયા. હાથ ઝાલી લીધો. “સંઘા ભક્ત! કમળપૂજા કરવાની કાંઈ જરૂર નથી. જાઓ, આર્શીવાદ આપું છું કે તમને પ્રગટ પુરુષોત્તમ નારાયણના પ્રત્યક્ષ દર્શન થશે. ગઢપુર જાવ અને પ્રભુનો આશ્રય કરો. સ્વામિનારાયણનું ભજન કરશો તો અવશ્ય મોક્ષ થશે. કમળપૂજા કરવાથી મોક્ષ નહિ થાય. જન્મ મરણના ફેરા નહિ ટળે. આત્મધાતનું પાપ લાગશે. માટે ચેતી જાવ અને પાપ કરતાં અટકી જાવ.”

સંઘાભાઈ રાજુ થતાં ત્યાંથી ચાલ્યા. તે ગઢપુરમાં આવ્યા. શ્રીજી મહારાજ સંતો ભક્તોની સાથે દાદાભાયરના દરબારમાં વિરાજમાન થયેલા છે. શેત વસ્તો ધારણ કરેલાં છે. અતિ અદ્ભુત પ્રભુનું સ્વરૂપ જોઈ વૃત્તિ સ્થિર થઈ ગઈ. એક નજરે નીરખી નીરખીને દર્શન કરે છે. આનંદનો પાર નથી. ધણાં દિવસો આત્મા પરમાત્માને મળવા તલવી રહ્યો હતો, કે ઈચ્છા આજે પૂરી થઈ. ધન્ય ધડી, ધન્ય અવસર. આંખમાં હરખનાં આંસુ આવી જાય. ભક્તિમાં મન પરોવાય તો સહેજે આનંદ છલકાય.

શ્રીજી મહારાજે મીઠો આવકાર આપ્યો. “પધારો પધારો સંઘા ભક્ત! તમને તમારા ગામના શંકરે અહિ મોકદ્યા છે ને?” “હા મહારાજ, તેમના કહેવાથી અહિ આવ્યો છું. હવે મને વર્તમાન ધરાવી તમારી સેવામાં રાખો.” પ્રભુએ તુલસીની કંઠી પહેરાવી અને ધર્મની રીતભાત બધી શીખવાડી. પૂજા આપીને કહ્યું, “અમારા સંતો અને ભક્તોની સાથે રહો. વૃદ્ધ સંતોની સેવા કરો. સંત સમાગમ કરી હંદ્યમાં પ્રકાશ લાવો. ખરું એજ કરવાનું છે. કથા સાંભળવાથી અંતરમાં શાંતિ થાય છે. ‘જેમ સાલુથી વચ્ચનો મેલ તથા શરીરનો મેલ જાય છે તેમ ભગવાનની કથા સાંભળવાથી મન અને ઇન્દ્રિયોના મેલ ધોવાય છે.’”

વચનામૃતમાં શ્રીજી મહારાજે કથાનો મહિમા સમજાવતા પોતાનો બાલ્યાવસ્થાનો સ્વભાવ કહે છે કે, અમારી બાલ્યાવસ્થા હતી ત્યારે અમને દેવમંદિરોમાં દર્શન કરવા જવું, કથા વાતાં સાંભળવી, સાખુનો સમાગમ કરવો, ભગવાનની મૂર્તિનું ધ્યાન કરવું, અને તીર્થ કરવા જવું, આ પાંચ નિયમો બહુ ગમતા.

દુર્ગ કૃતકાંઠે કદમ્બી

સંધા ભક્તને જગતના પદાર્થમાં અરુચી અને અજ્ઞાગમો થવા લાગ્યો અને મારે ગૃહસ્થાશ્રમમાં જવું નથી એવો વિચાર થવા લાગ્યો. ગૃહસ્થાશ્રમ એ ચિંતાનું ઘર છે. ગૃહસ્થાશ્રમમાં જો વૈરાગ્ય ન હોય તે જીવન ચિંતામાં જ પુરું થાય છે. સંપત્તિની ચિંતા, સંતાનની ચિંતા બહુ હોય છે. જે મળ્યું હોય તેને સાંચવવાની ચિંતા થાય છે. વધારે ભેગુ કરવાની ચિંતા, કામ ધંધા ન મળે તો તેની ચિંતા, દીકરા દીકરીઓ મોટા થાય ત્યારે તેને ભજાવવાની અને પરજાવવાની ચિંતા. પછી પૌત્રની ચિંતા. પછી વૃધ્ધાવસ્થાની ચિંતા. શરીર પરાધિન થઈ જાય. ઘરમાં કોઈને ગમે નહિ. દીકરાઓ તીરસ્કાર કરે, અપમાન કરે. તેની હૈયામાં ચિંતા થાય. ચિંતાનો કોઈ પાર નથી.

સંધા ભક્ત પ્રભુને પગે લાગીને કહ્યું, “હે પ્રભુ, મને સાધુ કરો. અખંડ તમારી સેવામાં રાખો.” પ્રભુએ કહ્યું, “તમારા માતા પિતાની રજા લઈ આવો. તેમના હાથનો કાગળ લઈ આવો તો અમે સાધુ કરશું. માતા પિતાની રજા વગર સાધુ કરતાં નથી.” સંધા ભક્ત ગામ મુજાપર આવ્યા. માતા પિતાને પગે લાગીને વાત કરી. માતા પિતાએ રાજુ થઈને કહ્યું, “કલ્યાણનો માર્ગ છે. અમારા એવા ભાગ્ય ક્યાંથી કે અમારા દીકરા સાધુ થાય! રાજુ ખુશીથી રજા આપીએ છીએ.” એવું કાગળમાં લખી આપ્યું. કાગળ લઈને સંધા ભક્ત ગઢપુર આવ્યા.

સ્વામિનારાયણ ભગવાનને નમસ્કાર કરી, પત્ર આપ્યો. પ્રભુ રાજુ થયા. ધન્ય છે આવા વૈરાગ્યવાનને. ભાગવતી દીક્ષા આપી સિદ્ધાનંદ સ્વામી નામ ધારણ કરાવ્યું અને સચ્ચિદાનંદ સ્વામીને કહ્યું, “આ સિદ્ધાનંદ સ્વામીને તમે તમારી સાથે રાખો. આજથી એ તમારા શિષ્ય છે.” સિદ્ધાનંદ સ્વામી હરહંમેશ ગુરુ સચ્ચિદાનંદ સ્વામીની ખૂબ ભાવથી સેવા કરે. અનુવૃત્તિને સાંચવે અને શ્રી હરિનું ધ્યાન કરે, માળા ફેરવે, અખંડ હરિમાં વૃત્તિ રાખે. ધ્યાન બહુ અગત્યની આરાધના છે. કથા વાંચવામાં, કથા સાંભળવામાં પણ ધ્યાન રાખવું પડે. તો જ બરાબર સમજાય નહિંતર કાંઈ સમજાય નહિ. માળા ફેરવવા બેસીએ ત્યારે પણ ધ્યાન રાખવું પડે. રસોઈ બનાવવી હોય ત્યારે પણ ધ્યાન રાખવું પડે. જો ન રાખીએ તો કાચી રહી જાય અને કાં તો દાંજી જાય. વેપાર કરતા હો તો પણ તેમાં ધ્યાન રાખવું પડે નહિંતર નુકશાન થાય. પ્રત્યેક બાબતમાં એકગ્રતા કેળવવી પડે છે. તેમ પ્રભુનું ભજન કરતાં પણ પૈસો ખાતર જેવો છે, એ વપરાય તો ઉપયોગી જની શકે ને રાખી મુકવાથી ગંધાઈ જાય છે.

ધ્યાન રાખવું પડે. જો ન રાખીએ તો મન ક્યાંય ને ક્યાંય દોડી જાય.

ધ્યાનનો કોઈ સમય નિશ્ચિત નથી. ગમે ત્યારે થઈ શકે. સવારે, સાંજે કે રાત્રે પણ થઈ શકે. આરાધનામાં ઉતાવળ ન ચાલે. ધીરજ જોઈએ. જે સારી રીતે ભગવાનના અંગોઅંગનું ધ્યાન કરે છે તેની સંશય ગ્રંથ, કર્મ ગ્રંથી, અહં ગ્રંથી અને મમત્વ ગ્રંથીઓ ટળી જાય છે. કારણ શરીરમાં જે વાસના હોય તે નિવૃત્તિ પામે છે. ચિત્ત નિર્મણ થાય છે. જીવનમાં મહા શાંતિને પામે છે. અંતઃશત્રુ દૂર થાય છે.

સો વર્ષ સુધી વાયુભક્ષણ કરી એક પગે ઉલ્લા રહી તપશ્ચર્યા કરે તેના કરતાં ધ્યાન કરનાર શ્રોષ છે. હજારો અશ્વમેધ અને રાજસૂય યજ્ઞ કરતાં પણ ધ્યાન શ્રોષ છે. ધ્યાન કરવાથી મન ધીરે ધીરે ભગવાનના સ્વરૂપમાં કેન્દ્રિત થાય છે. ધ્યાન કરવાથી શાંતિ મળે છે. જગત ભૂલાઈ છે તેથી આનંદનો અનુભવ થાય છે. આનંદ જગતમાં નથી. આનંદ જગતને ભૂલવામાં છે. તેને રમણીય પદાર્થ લોભાવી શકતા નથી. તેથી મસ્તીથી ભાવપુર્વક હરિગુણ ગાય છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જીળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ ત્રત ટેક જો ટાણશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષારથી ॥૪૧॥

દુર્ગા સત્ત્વાંગી સાત્ત્વા

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૬૮) રામાનંદ સ્વામી અને નીલકંદ વર્ણીનું મિલન.

સ્વામિનારાયણ હરે...

રામાનંદ સ્વામીએ પીપલાણા પધારવાની ઈચ્છા કરી. ભક્તજનોને વાત કરી, “અમારે પીપલાણા જાવું છે.” ભક્તજનો રથ લઈ આવ્યા.

રામાનંદ સ્વામી ભુજ નગરથી પીપલાણા ગામ તરફ જાવાનું પ્રયાણ કર્યું. સ્વામી રથ ઉપર બેઠા. હજારો હરિભક્તો વળાવવા માટે આવ્યા છે. ૨૩તાં ૨૩તાં કહે છે, “હે ગુરુદેવ! તમારા દર્શન કરીને અમારા આનંદમય દિવસો પસાર થતા હતા. હવે અમને અમૃત જેવી જ્ઞાનની કથા કોણ સંભળાવશે? તમારા વિના અમે સૂના થઈ જઈશું.” ત્યારે રામાનંદ સ્વામી ધીરજ આપતાં કહે છે, “હે ભક્તજનો! આ સમો

વીસમી સદીનો ખતરનાક રોગ રાતોરાત ધનવાન થઈ જવાનો છે.

રડવા જેવો નદી. આનંદકારી મંગળમય સમય આવ્યો છે. તમે પણ લોજપુરમાં આવજો.” આશ્વાસન આપી રથ ચાલતો થયો. ચાર પાંચ હરિભક્તો સાથે છે.

સાંજ પડે ત્યારે તે ગામમાં રોકાઈ જાય વળી ચાલતા થાય. સંવત્ત ૧૮૫૬ જેઠ વદ અકાદશીના દિવસે રામાનંદ સ્વામી ગામ પીપલાણા પધાર્યા. નરસિંહ મહેતાના ઘરે ઉતારો કર્યો અને વિપ્ર કુવરજીને કહ્યું, “તમે લોજપુર જાવ અને સંદેશો આપો કે સ્વામી પીપલાણા પધાર્યા છો.” કુવરજી હર્ષભેર લોજપુરમાં આવ્યા. “ચાલો! રામાનંદ સ્વામીના દર્શન કરવા. તમને બોલાવે છે.”

સંદેશો સાંભળીને પ્રભુ નીલકંઠ વળી અને સંતો, ભક્તો રાજી રાજી થઈ ગયા. ગુરુદૈવને મળવા માટે આતુરતા વધી ગઈ. “ચાલો, જલદી જઈએ ને સ્વામીના દર્શન કરીએ!” ત્યારે મુક્તાનંદ સ્વામી કહે છે, “અંધારી રાત્રી છે. ચંદ્ર ઉગશે પછી અજવાળામાં ચાલતા થઈશું.” નીલકંઠ વળી બોલ્યા, “દર્શન વિના મન મુંજાઈ, પળ એક કલ્પ સમ જાય. હવે ધીરજ રહેશે નહિ. જલદી ચાલો.” સૌ ભક્તજનો ચાલતા થયા. ઝરમર ઝરમર વરસાદ વરસે છે. પ્રભુ નીલકંઠ વળીનું શરીર સાવ હુબ્બળ છે તેથી થાકી ગયા. હવે શું કરવું? મુક્તાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, “આવી રીતે કરશો તો પીપલાણા ક્યારે પહોંચશો? યોગશક્તિ ધારણ કરો.”

પ્રભુએ યોગશક્તિ ધારણ કરી તેથી બાળમાંથી તીર છૂટે તેમ પવન વેગે ચાલ્યા જાય છે. બધા પાછળ રહી ગયા. આગળ ઓઝત નદી આવી. ભરપૂર પાણી બે કાંઠે જબરજસ્ત પૂર વહે છે. ભલભલા હાથી પણ તશીએ જાય. પ્રભુ ઓઝતનદીના કિનારે પધાર્યા.

જેમ પૃથ્વી ઉપર ચાલે તેમ નદીના જળ ઉપર ચાલ્યા જાય છે. સડસડાટ કરતા સામે કાંઠે પહોંચી ગયા. ભવસાગરને તારનાર પરમાત્માને પાણી તરતાં શું વાર લાગે! પ્રભુ સામે કાંઠે ગયા. સ્નાન કર્યું, પૂજા પાઠ કરીને તૈયાર થઈ ગયા. આવી અલૌકિક લીલા જોઈ સૌ આશ્ર્ય પામી ગયા. નીલકંઠ વળી ભારે પ્રતાપી છે. સંતો અને ભક્તજનો વહાણમાં બેસીને સામે કાંઠે ગયા. પછી સાથે મળીને સૌ પીપલાણા ગામમાં પધાર્યા. રામાનંદ સ્વામી નરસિંહ મહેતાના ઘરે બીરાજે છે. ખબર પડી કે બાલાયોગી સંતો સાથે આવે છે તેથી રામાનંદ સ્વામી સંતો ભક્તોને લઈને સંઘને સામે આવે છે.

દુર્દ્રારાણાના સારાંસુ

સંઘમાં સૌથી આગળ પ્રભુ નીલકંઠ વર્ણી ચાલ્યા આવે છે. રામાનંદ સ્વામીને જોયા ને નીલકંઠ વર્ણી તુરંત દંડવત્ પ્રણામ કર્યા. રામાનંદ સ્વામી પ્રભુને ઉઠાવીને છાતી સરસા ચાંપી બાથમાં ભીડીને મળ્યા. આંખમાં આંસુ આવી ગયા. એક ધ્યાનથી શ્રી હરિ તરફ રામાનંદ સ્વામી બે ઘડી સુધી જોઈ રહ્યા. સંવત્ ૧૮૫૬ જેઠ વદ બારસનો મંગલ દિવસ હતો. રામાનંદ સ્વામીએ સૌ ભક્તજનો સંતો વિગેરેનો આદર સત્કાર કર્યો. દૂધ, સાકર, પેંડા, કેળા આદિક ફળ સૌને જમવા માટે આપ્યું છે.

પછી સૌ શાંતિથી બેઠા. સ્વામીએ કુશળ સમાચાર પુછ્યા. ખૂબ આદર આપ્યો. સ્વામી કહે છે, “અમે વારંવાર કહેતા હતા કે અમે દુગુગી વગાડનારા છીએ, ખેલ ભજવનારા હવે આવશે. તે આ વર્ણરાજ આવી ગયા છે. ઓળખાશે તો આનંદનો પાર નહિ રહે. એમની શરણાગતિ લેશે તે ભવસાગર તરી જાશે ને મહા અલૌકિક અક્ષરધામને પામશે.” સ્વામી કહે છે, “હે નીલકંઠ વર્ણી! તમારી અને અમારી જૂની ઓળખાશ છે. તમારા માતા પિતા ધર્મદ્વિત અને ભક્તિમાતા તે અમારા શિષ્ય થાય છે. અમને તે દંપતી પ્રયાગક્ષેત્રમાં મળ્યા હતા અને અમે તેમને ભાગવતી દીક્ષા આપી છે. તેમના તમે પુત્ર છો અને પિતાથી પણ અધિક ગુણવાન છો.” વિગેરે ખૂબ અરસ પરસ વાત કરી છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ધેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર ભતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

પાત્રતા વિનાનું પુણ્ય, પરોપકાર વિનાની શક્તિ, ઉદારતા
વિનાની સંપત્તિ ભયંકર છે.

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષારથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૬૬

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૬૬) પ્રભુની ચરણરજ મારું જીવન છે.

સ્વામિનારાયણ હરે...

વડતાલનો જોખન લૂંટારો ડભાણમાં શ્રીજ મહારાજની માણકી ચોરવા
 આવ્યો. ત્રણ રાત્રી સુધી ઉજાગરો કર્યો પણ માણકી ચોરી ન શક્યો. જેટલા ઘોડા

દુર્દ્રારાણાં કારણી

ટેટલા સ્વરૂપો હેખાયા. હવે કઈ ઘોડી ચોરવી? સતત ત્રણ રાત્રી હરિ દર્શન થયાં. હરિ ચિંતવન થયું તો એનું મન ભગવાને ખેંચી લીધું. લોઠાને લોહચુંબક ખેંચે તેમ ખેંચાઈ ગયો. આવ્યો છે ઘોડી ચોરવા અને પોતે ચોરાઈ ગયો. આવા ધાડપાડુના મનને પ્રભુ આકર્ષી લે એવા પરમાત્મા છે.

શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનનાં દર્શનથી મન પવિત્ર થઈ ગયું. ગઢપુરમાં વારંવાર ઉત્સવ સમૈયા થાય ત્યારે જોબનપગી રાત દિવસ ચોકી કરે. ગઢપુર પહોંચી જાય. રતનજી બાપુ શ્રીજી મહારાજની ચાખડી સાંચવતા. એક વખત જોબનપગીએ શ્રીજી મહારાજની ચાખડી સંતાડી દીધી. પ્રભુ અડવાણે પગે જમીન ઉપર પધરાવશે ત્યારે હું ચરણરજ લઈ લઈશ અને પાણીમાં નાખીને દરરોજ પીશ. મેં ખૂબ પાપ કર્યા છે. ચરણરજ પીશ ત્યારે મારા પાપ બળશે.

પ્રભાતમાં શ્રીજી મહારાજ જાગૃત થયા. સ્નાન કરી, માળા ફેરવે છે. જોબન પગી દર્શન કર્યા. પ્રભુ કહે છે, “રતનજી, મારી ચાખજી આપો. મારે શણગાર આરતિનાં ગોપીનાથજી મહારાજનાં દર્શન કરવા જાવું છે.” રતનજી આજુ બાજુ શોધ કરી પણ ચાખડી મળી નહિ. પ્રભુ જોરથી બોલ્યા, “જલદી કરો. મારી ચાખડી આપો, મને મોટું થાય છે.” રતનજી મુંઝાઈ ગયા. મોજડી મળતી નથી. પ્રભુ ઉતાવળા થાય છે. હવે શું કરવું?

જોબનપગી બે હાથ જોડી બોલ્યાં, “મહારાજ, ચાખડીનો ચોર હું છું. મને તમારી ચરણરજ જોઈએ છીએ તેથી મેં ચાખડી સંતાડી દીધી છે.” પ્રભુએ કહ્યું, “કાંઈ વાંધો નહિ. ચાખડી નહિ પહેરું. ઉગાડે ચરણે, ખુલ્લા પગે દર્શન કરવા જાશું. તમારે જેટલી રજ લેવી હોય તેટલી લેજો.” જોબનપગી રાજ રાજ થઈ ગયા. “ધન્ય ધરી, ધન્ય અવસર! આજ મારો જન્મ સફળ થયો. આજે મને ચરણરજ મળશે.”

શ્રીજી મહારાજ ચાલ્યા જાય છે. જેવું પગલું ઉપાડે કે તરત ખોખો ભરીને ફાંટામાં લેતા આવે. પછી તે ચરણરજની ફાંટ ધરે લાલ્યા. જીણાં કપડાંથી ગાળીને ડઢા ભરી દીધી. જ્યારે જમે ત્યારે તે ચરણરજની ચપટી થાળીમાં રાખી અમૃત પ્રસાદ જમે. સમય જતાં શ્રીજી મહારાજ અક્ષરધામમાં સિધાવી ગયા. લીલા સંકેલી

તિજેરીમાં ધન ભેગું થતું જાય ત્યારે ધરમાં મન જુદાં થતાં જાય છે.

લીધી. ત્યારે જોખન પગી દરરોદ અંતરવૃત્તિ કરીને શ્રીહરિને યાદ કરે. હું શ્રીજ મહારાજ સાથે છું. પ્રભુ ખુલ્લે પગે ચાલે છે અને હું ચરણરાજ ભેગી કરું છું. આવી લીલા યાદ કરતાં કરતાં આંખ આંસુ ભરાઈ જાય.

લગભગ ત્રીસ વરસ સુધી ચરણરાજ ચાલી. પછી એક દિવસ જમવા બેઠા. પણ ચરણરાજ થાળીમાં દીઠી નહિ. તેથી પોતાના પત્નિ તેજબાઈને કહ્યું, “પ્રભુની ચરણરાજનો પ્રસાદ આપો.” તેજબાઈએ કહ્યું, “પતિદેવ, શ્રીજ પ્રસાદ પૂરો થઈ ગયો છે. ચરણરાજનો પ્રસાદ ખલાસ થઈ ગયો છે.” આવું સાંભળી જોખનપગીએ કહ્યું, “શ્રીજ પ્રસાદ પૂરો થયો? તો તો મારું જીવન પણ પૂરું થયું. હવે જમીને હું શું કરવું?” આવું કહેતાં મૂર્છા આવી ગઈ. પ્રભુનું સ્મરણ કરતાં કરતાં શ્રીજ મહારાજના ચરણની સેવામાં જોડાઈ ગયા.

પરમાત્મા પારસમજી જેવા છે. પારસમજી લોઢાને અડે તે લોહું (લોખંડ) સોનું બની જાય. હિંસક વૃત્તિવાળા માણસો સાવ કટાયેલા લોઢા જેવા પણ ભગવાન અને સંતના સંગથી પારસમજી જેવા પવિત્ર થઈ જાય છે. ભગવાન દોષથી ભરેલાને નિર્દોષ બનાવે છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હરછસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ હુઃખ આવે સર્વે લેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥

દુર ક્ષાત્રાંબ્ર ક્ષાત્રા॥

નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૦૦

- ૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
- ૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
- ૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
- ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
- ૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૦૦) આજ્ઞા લોપનું ફળ.

સ્વામિનારાયણ હરે...

એક વખત ગોપાળાનંદસ્વામી ગાડામાં બેસીને કેટલાક સાધુઓની સાથે વડોદરાથી નીકળીને કરાળ ગામ તરફ જઈ રહ્યા હતા. અનેક હરિભક્તો એમને ભાવ સત્ત્વર વિદાય આપવા આવ્યા હતા.

ભીંની આંખે આખરે સૌને જ્ય શ્રી સ્વામિનારાયણ કહીને ગોપાળાનંદસ્વામીએ સર્વે ભાવિકોને વિદાય કર્યા અને ગાડું આગળ હંકારવામાં આવ્યું.

ઉછીના લીધેલા પૈસા અને પારકું ધન હંમેશાં સહેલાઈથી વપરાય છે.

સૌ હરિભક્તો પાછા વધ્યા પરંતુ નથુરામ જાની નામના એક હરિભક્ત ગાડાની સાથે ચાલવા લાગ્યા, તેથી સ્વામીએ તેને એમ કરવાનું કારણ પૂછ્યું ત્યારે નથુરામ જાનીએ કહ્યું, “મહારાજ ! વાત એવી છે કે, મારા દીકરાને જનોઈ આપવાનો વિધિ કરવાનો છે પણ એ માટે મારી પાસે પૈસા નથી.”

એ સાંભળી ગોપાળાનંદસ્વામીએ કહ્યું, ભક્તરાજ ! આ યજોપવિત સંસ્કાર માટે કેટલો ખર્ચ થાય ?

“ સ્વામીજ ! ખર્ચ તો આશરે સવાસો રૂપિયા જેવો થાય.” નથુરામ જાનીએ કહ્યું, “હું કહું ત્યાં ચાલો પ્રભુ બધું સારું કરશે.”

સૌ આગળ વધ્યા. એક સ્થળે ગાડું થોભાવી ગોપાળાનંદ સ્વામી નીચે ઉત્તર્યા. થોડું આગળ ચાલતાં એક રાયણનું વૃક્ષ આવ્યું. સ્વામીએ કહ્યું, “નથુરામ ! અહીં જમીન ખોઢો” નથુરામે તો જમીને ખોઢી... થોડું ખોઢકામ કર્યું ત્યાં એકાએક ચમત્કાર થયો ! ઉંદેથી એક ચરુ નીકળ્યો આખો ચરુ સોનામહોરથી ભરેલો હતો.

આ જોઈને સૌને ખુબ નવાઈ લાગી. સ્વામીએ કહ્યું, “ આ ચરુમાંથી પાંચ સોનામહોર લઈ ત્યો, વધારે લેતા નહીં, હો !” “ભલે” કહીને નથુરામ જાનીએ સોનામહોરો કાઢી. પણ સ્વામીની નજર ચુકાવીને પાંચને બદલે છ સોનામહોર લઈ લીધી.

પછી સ્વામીની આજ્ઞા પ્રમાણો ચરુ પાછો એજ ખાડામાં મૂકીને માથે ધૂળ વાળી દીધી. પછી નથુરામ જાનીને વિદાય કરીને કરાળી ગામ તરફ ગોપાળાનંદસ્વામી રવાના થયા. નથુરામ તો રાજુ-રાજુ થતો પોતાને ઘેર ગયો.

ઘેર જઈને જોયું તો પાંચ સોનામહોર હતી અને છદ્રી સોનામહોરના સ્થાને એક મોટો વીંઠી નીકળ્યો ! જાની તો હેબતાઈ ગયો ! સ્વામીને છેતરીને પાંચને બદલે છ સોનામહોર કાઢી લીધેલી, પરિણામે આમ બન્યું. સંતને કે અન્યને છેતરવાથી વિકટ ફળ મળે છે.

નથુરામે તો પાંચ સોનામહોર વેચીને પોતાના દીકરાનો યજોપવિતનો પ્રસંગ પતાવ્યો. થોડા દહાડા વિત્યા પછી ફરી નથુરામના મનમાં લોભ જગ્યો. લોભ તો ભાઈ ! લાવારસ છે...

દુર્દ્રારા કાળી

આખરે નથુરામ ઉપડયો પેલા રાયણના વૃક્ષ તરફં...

ત્યાં જઈને જમીન ખોઢી. ફરી એજ ચરુ નીકળ્યો. નથુરામનો ઈરાદો આખો ચરુ મેળવી લેવાનો હતો. પરંતુ તેણે ચરુનું ટાંકણું ખોલ્યું તો અંદર સોનામહોરોને બદલે વીંછીઓ ખદબદતા હતા. નથુરામ જાની તો આશ્ર્ય પામી ગયા ! ધનને બદલે ચરુમાં વીંછીનો ભંડાર...

નથુરામને પસ્તાવો થયો. લોભ તો સંપત્તિને પણ આપત્તિ બનાવે છે. માટે સંતને કદાપિ છેતરવા નહિં.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સવદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજ્જસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;
તેને સંગ શીદ રહીએ રે. . . ટેક.
હેત વિના હુંકારો ન દેવો, જેનું હરખેસું હૈયું ન હીસે રે;
આગળ જઈને વાત વિસ્તારે, જેની આંધ્યુંમાં પ્રેમ ન દીસે રે. તેને૦ ૧
અક્તિભાવનો ભેદ ન જાણો, ભુરાયો થઈને ભાળે રે;
લલિત લીલાને રંગો ન રાયે, પછી ઉલેચી અંધારું ટાળે રે. તેને૦ ૨
નામ તણો વિશ્વાસ ન આવે, ને ઊરું તે ઊરું શોધે રે;
જાલવી તીરે તરંગ તજ્જને, પછી તટમાં જઈને કૂપ ખોઢે રે. તેને૦ ૩
પોતાના સરખી કરીને જાણો, પુરુષોત્તમની કાયા રે;
નરસૈયાના સ્વામીની લીલા, ઓદ્યાં મતીયાં કહે છે માયા રે. તેને૦ ૪

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

પેટની ભૂખ માણસને લાયાર બનાવે છે. જ્યારે પૈસાની ભૂખ
તો માણસને કુર બનાવે છે.

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૦૧

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૦૧) સંસારની વાસના તૂટી જાય ત્યારે પ્રભુમાં પ્રીતિ થાય.

સ્વામિનારાયણ હરે...

શ્રીજ મહારાજ પ્રશ્ન પુછ્યો કે, કોઈ પુરુષ છે તેને આ લોકના સુખમાં
 પ્રીતિ જ નથી. પરલોક જે ભગવાનનું ધામ, ભગવાનની મૂર્તિ તેને વિષે વાસના છે.

દુર્ગ ક્ષાત્રાંબા સામ્રા

બીજા પાસે પણ આવી વાત કરે છે. સંસારની વાસના તૂટી જાય, પ્રભુમાં પ્રીતિ થાય. પોતે નિર્વાસનિક છે તેથી બીજા નિર્વાસનિક થાય તેવી વાત કરે છે. પરમ એકાંતિક ભક્ત છે. તેના જેવા ગુણ કેવું સમજે તો આવે? (ગ. પ્ર. પ્ર. ૬૭ વચનામૃતા)

જો સંતોનો ગુણ લે ને પોતાની ભૂલ સુધારે કે હું અતિશે પામર છું, કેવળ સંસારના સુખમાં આસક્ત થઈ રહ્યો છું, પરમેશ્વરની વાતમાં લેશમાત્ર સમજતો જ નથી, માટે મને ધિક્કાર છે. એવી રીતે અનુત્તાપ કરે એટલે એના હદ્યમાં વૈરાગ્ય ઉપજે છે. પછી તેના હદ્યમાં સત્પુરુષના જેવા ગુણ આવે છે.

ગઠપુરમાં ગોપીનાથજીના મંદિરનું કામ ચાલતું હતું. તેમાં એક મોટો પથર દોરડે બાંધી ઉંચે ચડાવતા હતા. તે અડધે પહોંચ્યો ત્યારે દોરડાના મજબૂત બે સેરો તૂટી ગયા અને એક જ સેરું રહ્યું. બધા ઉભા થઈ રહ્યા. જો ખેંચે તો તૂટી જાય અને જો પડે તો બધા દબાઈ જાય. ભાગીને જવાનો કોઈ રસ્તો નહોતો. ખેંચાય પણ નહિ અને મૂકાય પણ નહિ. આવી પરિસ્થિતિ હતી માટે આ બધા સંતો ઉભા રહ્યા.

ત્યારે નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામી બોલ્યા, “મહાપુરુષો, શું જોઈ રહ્યા છો? દોરદું ખેંચો. જો ભગવાનની મરજી હશે તો આ પથર ઉંચો ચઢી જશે અને જો રાંદવું તૂટશો તો દબાઈ મરશું. તો તેડી જનારા આપણી બાજુમાં બેઠા છે.” એમ કહીને રાંદવું ખેંચ્યું. પાણો ઉંચો ચડી જે ઠેકાણો બેસાડવો હતો તે જ ઠેકાણો ખાંચામાં બરાબર બેસી ગયો. ત્યારે બધાં જ સંતોને પ્રત્યક્ષ અનુભવ થયો જે આજે મહારાજે રક્ષા કરી.

પછી મહારાજ ઉભા થઈને બધા સંતોને ઠપકો આપવા લાગ્યા. “આવાં વગર વિચારે કામ કરો છો? ક્યાંય ને ક્યાંય દબાઈ મરશો. ભગવાન રક્ષા કરે, ભગવાન રક્ષા કરે તે કેટલા ઠેકાણો રક્ષા કરવા દોડીએ?” એમ કહીને પોતાનું આખું અંગરખું પલળી ગયેલું તે બધાંને બતાવ્યું. “જુવો! આ પથર ઉંચે લઈ જવા અમારે કેટલો દાખડો કરવો પડ્યો છે! અને આ પથરને હાથ દઈને અમે જ ઠેકાણો બેસાડ્યો છે. માટે હવેથી વિચાર્યા વગર કામ કરશો નહિ.”

નિયમ ધર્મનું પાલન કરે, નિષ્ઠામભાવે ભક્તિ કરે. આત્માને વિશ્રાંતિ પામવાનું સ્થાન પરમાત્મા છે. આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધીથી ઘેરાયેલો માનવી જો

સંપત્તિ પાછળ પાગલ બન્યા રહીને સતત દોડતા જ રહેતા આજના માઝાસોને જોઈને એમ લાગે છે કે તેઓ જીવનને તાઙું રહાં છે, પણ માઝું રહાં નથી.

ભાવથી હરિસ્મરણ કરે અને હરિધ્યાન કરે તો મનમાં હરિનો પ્રવેશ થઈ જાય છે. તો દેહભાન ભૂલાઈ જાય. ભૂખ તરસ ભૂલાય જાય. સગાં સંબંધી ભૂલાય જાય. ત્યારે પૂર્ણ શાંતિ થાય છે અને પરમ સુખીયા થાય છે.

શ્રીજ મહારાજ કહે છે કે, જેની કુમતિ હોય તેને કેવા અવળા વિચાર આવે તે સાંભળો. જે પુરુષ એમ સમજે જે આ મોટા કહેવાય છે પણ વિવેક તો કોઈ પ્રકારનો નથી, ખાતા પીતા પણ આવડતું નથી, ઓઢતાં પહેરતાં પણ આવડતું નથી, અને પરમેશ્વરે સુખ ઘણું આપ્યું છે તેને ભોગવતાં પણ આવડતું નથી, અને કોઈને આપે છે તે પણ વિવેક વિનાનું આપે છે, એવી રીતે ભગવાનનો અને સંતોનો અવગુણ પરઠે, એવો જે કુમતિ પુરુષ હોય તેને વિષે કોઈ કાળે સદ્ગુણો આવતાં નથી. દિવ્ય સત્સંગનો રંગ લાગતો નથી અને જન્મ મરણના ફેરા ટળતા નથી.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણાં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
નહિં તો તમે નયિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

દુર્ગ કૃતકાંબી કાર્યા

સભા-૧૦૨

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૦૨) ભગવાનની આજ્ઞામાં રહેવું એ જ મોટું તપ છે.

સ્વામિનારાયણ હરે...

મહાન થવું હોય તો ભગવાનના વચનને પકડી રાખો. મહાન થવું હોય તો ભગવાનને રાજુ કરવા જોઈએ. મહાન બનવાનું સાધન આપણા હાથમાં છે. જે ભક્તજન ખરેખર ભગવાનનાં વચન પ્રમાણે રહે છે તેને જેની જરૂર હોય એવી સગવડતા ભગવાન કરી આપે છે. આજથી આપણો દઠ સંકલ્પ કરવો જોઈએ કે મારે ભગવાનની આજ્ઞા પ્રમાણે જ રહેવું છે.

સુખાનંદ સ્વામી સ્વામિનારાયણ ભગવાન સાથે રહે છે. વર્ષો પછી વાત કરી કે, “હે મહારાજ, મને રજા આપો તો હું મારા સંબંધીને તમારી ઓળખાણ કરાવું. પુરુષોત્તમ નારાયણ આ બ્રહ્માંડમાં માનવ શરીરે લીલા કરે છે તેમનાં દર્શન કરાવું. સત્સંગ ઓળખાવું. મારા સંબંધી બહુ રાજુ થશે. મને તો તમે પ્રત્યક્ષ મળ્યા છો. મારા માતા પિતા ભાઈ બહેન, વિગેરેને તમારી ઓળખાણ કરાવું. મને રાજુ

સલ્લર્મ અને સદ્ગિત્યાર સિવાય બીજુ કોઈ ચીજ આપણું

નથી જેના પરથી આપણું કિંમત થઈ શકે.

થઈ રજા આપો તો હું તેમને મળી આવું.”

શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “સાધુરામ, જન્મભૂમીમાં જવા જેવું નથી. સૌ સૌના કર્મ હશે તે પ્રમાણે ભગવાન ઓળખશે. તમે વૃદ્ધ છો. ચાલી શકાશે નહિ. અહી રહીને કથા વાર્તા અને ભજન કીર્તન કરો. ત્યાં જાવું તે યોગ્ય નથી તમારું વતન બહુ દૂર છે.” “હા મહારાજ, મને યાદ છે. મારું વતન ઉજૈન નગરીથી પહેલે પાર છે.” બે હાથ જોડી સુખાનંદ સ્વામી બોલ્યા, “હે પ્રભુ, મને રાજ્ઞે રજા આપો. મારે મારા સગાં સંબંધીનું કલ્યાણ કરવું છે.”

શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા, “તમે વડીલ છો. હવે તમારી મરજી હોય તો તમને જેમ સારું લાગે તેમ કરો.” સુખાનંદ સ્વામી ચાલતા થયા. સંબંધીને કલ્યાણ કરવા, હરિ સ્મરણ કરતાં કરતાં ચાલ્યા જાય છે. ચાલતા ચાલતા ગામ મથુરામાં આવ્યા. ત્યાં એક મંદિર હતું. ત્યાં રાત રહ્યા. ચાલી ચાલીને થાકી ગયા છે. વિચાર થયો, થોડા દિવસ આહિં રહું પછી આગળ જઈશ. સુખાનંદ સ્વામી જ્યાં જાય ત્યાં જ્ઞાન ઉપદેશ આપે. અનેક માણસો કથા સાંભળવા આવે. બે યુવાનો મોડી રાત સુધી કથા સાંભળે. સ્વામી વેરાળયની વાતો કરે.

“આ જગતની અંદર માણસો નાશવંત સુખમાં લોભાઈને પ્રભુને ભૂલી જાય છે. સાચું સુખ ક્યાં છે તેની તેને ખબર નથી. કોઈ દીકરાથી સુખ માને છે, કોઈ સંપત્તિમાં સુખ માને છે, કોઈ સારું સારું ભોજન મળે તેમાં સુખ માને છે. દીકરાથી સુખ મળતું હોય તો આખા જગતમાં ધરોધર દીકરા છે છતાં પણ દુઃખી દેખાય છે. દશરથ રાજાના ચાર દીકરા હતા પણ મરણ સમયે એક પણ દીકરા હાજર નહોતા. ધૂતરાષ્ટ રાજાના સો દીકરા હતા પણ મરણ વખતે છેલ્લું પાણી પાનાર કોઈ હાજર નહોતું.

સગર રાજાના સાઈઠ હજાર દીકરા હતા પણ મરવા ટાણે પાણી પાનાર કોઈ બચ્ચો નહિ. ઘણાં લોકો સંપત્તિ મળે તો સુખીયા થઈએ એવું માનતા હોય છે. નંદરાજા પાસે અફણક નાણું હતું પણ મરણ ટાણે બધું સાગરમાં તણાઈ ગયું. અને નંદરાજાના રડતાં રડતાં પ્રાણ નીકળી ગયા. સંતાનની સુખ મળશે એવી આશા છોડી દેજો. “આ જગતમાં નાશવંત સુખ આરંભમાં દિવાળી જેવા લાગે અને

દુર્દ્રારા દુર્દ્રા

અંત વખતે એટલે વૃદ્ધાવસ્થામાં હોળી જેવા લાગશે.” આ સંસાર ઊંડા કૂવા જેવો છે. ભવસાગર કેમ ઉતરી શકાશે. વિગેરે ખૂબ ઉપદેશ આપે છે.

પ્રત્યેક કાર્યમાં પ્રભુને સાથે રાખો. ત્યાં એવું બન્યું કે મથુરામાં જે મંદિર હતું તે મંદિર લક્ષ્મીદાસ શેઠે પોતાના પૈસામાંથી બનાવ્યું હતું. સમય જતાં તે શેઠના શરીરમાં રોગ થયો. નિંદા આવે નહિ, જમવાનું ભાવે નહિ, શરીર ફીકું થઈ ગયું. ક્યાંય ચેન પડતું નથી. મુંજાયા કરે. ઘણી દવા કરી પણ કાંઈ ફેર પડ્યો નથી. દિવસ અને રાત નિંદા આવે નહિ. અકળાઈ ગયા. હવે શું કરવું? તે શેઠને ખબર પડી કે જે મંદિર બનાવ્યું છે તેમાં એક સ્વામિનારાયણ ભગવાનના સાધુ આવ્યા છે. અનેક માણસો કથા સાંભળવા જાય છે. હું પણ કથા સાંભળવા જાવું. કથામાં આવ્યા. ભાવથી સ્વામીને પગે લાગ્યા. કથામાં બેઠા. શાંતિથી કથા સાંભળે છે. સ્વામી ખૂબ શાન ઉપદેશ આપે છે.

હે છાલા મિત્રો, જગતની તમામ આસક્તિ મૂડીને પ્રભુના ચરણકમળ સેવી લેવા. આ જીવાત્માએ અનેક જન્મો લીધા છે. અનેક વાર સંસારમાં સુખ ભોગવ્યાં છે. અનેક વખત ઈન્દ્રરાજ થઈ આવ્યો છે. ચક્રવતી રાજા થઈને રાજપાટનાં સુખ ભોગવ્યાં છે. સુખ સાહેબી અને જાહોજલાલી અનંત વાર ભોગવી લીધી છે.
ગ. પ્ર. પ્ર. ૨૧ના વચનામૃતમાં શ્રીજી મહારાજ કહે છે કે, અનેક વાર સ્ત્રીના દેહ ધરી ધરીને સંસારમાં સુખ ભોગવ્યાં છે. અનેક વાર પુરુષના દેહ ધરી ધરીને વિષય સુખ ભોગવ્યાં છે. આ જીવ તમામ દેશોમાં ફરી આવ્યો છે. જન્મ મરણના ચક્કરમાં રખડ્યા જ કરે છે. જ્યાં સુધી ખરેખરી ભગવાનની ભક્તિ નહિ આદરે ત્યાં સુધી ચોરાસી લાખ જાતના ફેરામાં રખડશે. વિગેરે ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ધેર શીદ જઈએ;.....

કોઈનો સનેહ ક્યારે ઓછો હોતો નથી
આપાણું અપેક્ષાઓ જવધારે હોય છે.

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક યોધા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૦૩

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૦૩) રોગથી મુક્ત કર્યા.

સ્વામિનારાયણ હરે...

લક્ષ્મીદાસ શેઠ પોતાના ધેર ગયા. ધીરે ધીરે નિંદ્રા આવી ગઈ. શાંતિ થઈ. જમવાનું ભાવી જાય છે. વિચાર આવ્યો. આ બધો સંતનો પ્રતાપ છે. સ્વામી પાસે

દૈવ કૃતકાંબી કૃતા

આવ્યા. પરે લાગીને બેઠા. ગદ્ગદ્ગ સ્વરે બોલ્યા, “સ્વામીજી, તમે મને નવું જીવન આપ્યું. મારો અનિદ્રાનો રોગ ચાલ્યો ગયો. તમે આવા પ્રતાપી છો! તો તમારા ઈષ્ટદેવ કેવા પ્રતાપી હશે! સ્વામીજી, તમારા ચરણનો સ્પર્શ કર્યો, અને મારા દુઃખ ટળી ગયા. ધન્ય ઘડી, ધન્ય અવસર. તમારા અમને દર્શન થયાં.”

સ્વામીજી શેઠને કહ્યું, “તમે સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ જપ કરજો. અખંડ સ્મરણ કરશો તો દેહના દુઃખ હરાઈ જશે અને ભવસાગરના ફેરા ટળી જાશે. તમારો ઉદ્ધાર થશે.” સત્સંગની રીતભાત શીખવાડી ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો. પછી શેઠને કહ્યું, “હવે અમે બીજે ગામ જવાના છીએ.” શેઠ બે હાથ જોડી પ્રણામ કર્યો. ચરણ સ્પર્શ કરી કહ્યું, “હે સ્વામીજી, હું તમારો ઉપકાર ક્યારેય ભૂલીશ નહિએ.” સ્વામીના ચરણમાં સોનાની મુદ્રાઓ અર્પણ કરી બોલ્યા, “આ ભેટ શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનને અર્પણ કરજો અને મારી વતીશી દર્શન કરજો.” સ્વામીએ સરસ જવાબ આપ્યો, “સોનામહોર અમારાથી લઈ જવાય નહિ. સાધુની જોડીમાં સોનામહોર હોય તો જીવન જોખમાય. સંતત્વ લાજે. માટે તે તમે રાખો. કોઈ સદાવ્રત, તીર્થવાસી, ગાય, બ્રાહ્મણ કે ગરીબ અથવા મંદિર કે સંતને અર્થે વાપરજો.”

શેઠ બોલ્યા, “સોનામહોર ન લઈ જઈ શકાય તો આ અતારની શીશી છે તે લઈ જાવ. મારા વતીશી શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનને અર્પણ કરજો. બરાબર પેક કરીને અતારની શીશી આપી.” બે યુવાન છોકરા હતા તે સત્સંગથી રંગાઈ ગયા. સ્વામીએ કહ્યું, “હવે અમને સંસારમાં નથી રહેવું. તમારી સાથે રહેશું અને સત્સંગ કરશું.” સ્વામી અને બે છોકરા પગપાળા મથુરાથી ચાલતા થયા. તે ઘણા દિવસે ઉજેન પહોંચ્યા. ખૂબ થાકી ગયા છે. સ્વામી બીમાર થઈ ગયા.

બે છોકરા ખૂબ ભાવથી સ્વામીની સેવા કરે. ભીક્ષા માગી લાવે. ઔપધ લાવી આપે પણ મંદવાડ વધતો ગયો. ત્યારે સ્વામી એ બે છોકરાને કહ્યું, “હવે મારો અંતકાળ નજીક આવ્યો છે. હું શ્રી હરિના ધામમાં જઈશ. મથુરાના શેઠ આ અતારની શીશી આપી છે તે તમે ભગવાન સ્વામિનારાયણને આપજો.” યુવાન છોકરાની આંખમાં આંસુ આવી ગયા. “ગુરુષેવ, અમને મૂકીને તમે ચાલ્યા જશો પછી અમારું કોણ? અમે શું કરશું? નિરાધાર બની જશું.” ત્યારે સ્વામી કહે છે, “તમે ચિંતા ન કરો. ભગવાન બધું સારું કરશો.”

આશીર્વાદ ખોઈ બેઠા પછી જમાણાસને તેનું મૂલ્ય સમજાય છે.

“તમે સોરઠ દેશમાં ગામ કારીયાણી છે ત્યાં જાજો. ત્યાં તમને સાક્ષાત્ પ્રભુનાં દર્શન થશે. તમને આર્થિવાદ આપું છું કે તમારો વૈરાગ્ય સદાય ચઢતો રહેશે. ધર્મ, ભક્તિ અને જ્ઞાનથી તમે સમૃદ્ધ થશો. મહારાજને અમારા ઘણા જ્ય સ્વામિનારાયણ કહેજો. અને આ અતરની શીશી એમને આપજો અને કહેજો કે મથુરાના લક્ષ્મીદાસ શેઠે આપી છે તે શેઠનું કલ્યાણ કરે. મારા રૂડા સમાચાર આપજો. પ્રભુને બે હાથ જોડીને કહેજો કે પ્રભુની આજાનું પાલન નથી થયું. શ્રીજી મહારાજ મને ઘણી ના પાડી કે તમારા જન્મ ભૂમીમાં જવાનું તે યોગ્ય નથી. પણ મેં હઠ લીધી. આહિં સુધી આવ્યો. મારા વતન સુધી જવાયું નહિ. પ્રભુની આજાનો લોપ થયો તે વાત મારા દીલમાં ખટકે છે. સારા સમાચાર આપજો. મારી વતીથી દંડવત પ્રણામ કરજો અને તમે તેના ચરણમાં સમગ્ર જીવન સમર્પિત કરી ખૂબ ભજન કરજો. પ્રભુની ખૂબ સેવા કરી પ્રભુને રાજુ કરજો.”

સુખાનંદ સ્વામી સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ સ્મરણ કરતાં કરતાં દેહ છોડી દીધો. પ્રભુની સેવામાં અખંડ જોડાય ગયા. સ્વામી ધામમાં ગયા. બે યુવાન છોકરાએ સ્વામીનો અભિસંસ્કાર કર્યો. બે છોકરા પછી ત્યાંથી ચાલતા ચાલતા ગામ કારીયાણી આવ્યા. શ્રીજી મહારાજ છોલીયા ઉપર બીરાજમાન છે. ચારે બાજુ સંતો અને ભક્તો બેઠા છે. પગે લાગીને સભામાં બેઠા. સ્વામીના સમાચાર આપ્યા. સવિસ્તાર વાત કહી સંભળાવી. સ્વામી ધામમાં ગયા.

શ્રીજી મહારાજ વિચાર કરતાં થઈ ગયા. પછી બે છોકરાએ પ્રભુને અતારની શીશી આપીને કહ્યું, “લ્યો આ અતારની શીશી મથુરાના લક્ષ્મીદાસ શેઠે આપી છે.” શ્રીજી મહારાજે અતારની શીશીમાં આંગળી બોળીને એક એક સંતને બોલાવીને સંતોને નાસિકાએ અતાર ચર્ચ્યું અને બોલ્યા, “સાચા સંતનું ધર્મનું અસ્તિત્વ ટકી રહેશે.”

રહેશો તમારા મુખનું પાણી, બીજા સર્વે ભેખ થાશે ધૂળધાણી,

પારસમણીનો સ્પર્શ થતાં લોદું સોનું થઈ જાય છે તેમ શ્રી હરિના મહાન સંતના યોગમાં આવનાર જીવાત્મા બ્રહ્મરૂપ બની જાય છે. ભરાડી ભક્ત બની જાય છે. જંગલમાં જંગલી ઝાડ ઘણાં હોય પણ તેમાં જો એક બે ઝાડ ચંદનના હોય તો આખા જંગલમાં સુગંધ ફેલાય જાય. તેમ સંતો જ્યાં હોય ત્યાં ભજન, ભક્તિ,

દુર્ગ કૃતકાંઠે કારણી

જ્ઞાન, વૈરાગ્યની સુંધર ફેલાઈ જાય છે. સુખાનંદ સ્વામી સંબંધીના કલ્યાણ માટે ગયા. રસ્તામાં અનેક મુમુક્ષુઓને સત્સંગ કરાવ્યો. મથુરાના શેઠને રોગથી મુક્ત કર્યા. ઉપદેશ આપી મોક્ષનો માર્ગ બતાવ્યો. બે યુવાન છોકરાએ ભગવાનને પ્રાર્થના કરી, “અમને તમારા ચરણમાં રાખો.” પ્રભુએ દીક્ષા આપી સાધુ કર્યા. રામાનુજાનંદ સ્વામી અને બાળમુકુંદાનંદ સ્વામી નામ ધારણ કરાવ્યું.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઇ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૦૪

૧. જય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....

પ્રભુ પામવાનો માર્ગ ખાંડાની ધાર પર ચાલવા જેવો છે.

૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણિ.....
 ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશયામ.....
 ૫. વિશેષ છો સક્લ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાઈ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....
 (૧૦૪)આત્મજ્ઞાન દઢ કરીને રાખો.

સ્વામિનારાયણ હરે..

આત્મજ્ઞાની ભક્તજનો દુઃખને પણ સુખના રૂપમાં ફેરવી શકે છે. અને સુખદુખ બંનેમાં આનંદ માને છે. એકનાથ મહાત્માનાં પલ્લિ સારાં અને એકનાથના મનન અનુકૂળ વર્તનારાં હતાં. તેથી એકનાથે પ્રભુની કૃપા માની હતી. સંત તુકારામનાં પલ્લિ કઠોર અને પ્રતિકૂળ હતાં. તેથી સંત તુકારામે માન્યું, “મને જગતમાંથી વેરાગ્ય કરાવવા માટે પ્રભુએ આવી પલ્લિ આપી છે.” એમ માન્યું હતું. નરસિંહ મહેતાને અડધી અવસ્થાએ પલ્લિ અને શામળશા પુત્ર મરણ પામ્યા ત્યારે નરસિંહ મહેતાએ માન્યું, “ભલું થયું ભાંગી જંજાલ, સુખે ભજશું શ્રીગોપાળ.” ધીરજવાન ભક્તોને સુખ મળે તોય આનંદ, દુઃખ થાય તોય આનંદ, ધીરજવાનને સદાય આનંદ, આનંદ અને આનંદ જ હોય.

જ્ઞાની પુરખો જ્યાં જેટલું સુખ મળે અને જ્યાં જેટલા ગુણો મળે તેને લઇ લે છે. સુખ અને દુઃખ, ગુણ અને અવગુણથી મિશ્રિત સર્વ પ્રાણીઓ હોય છે. સર્વ સુખો અને સર્વ ગુણો એક ઠેકાણે હોતા નથી.

એક માર્ગને કાંઠે વડલાની છાયામાં મુસાફરો બેઠા હતા. તેમાંથી એક મુસાફર બોલ્યા, “આ વડ મોટો છે છતાં તેના ફળ નાના નાના અને નિરૂપયોગી છે. આંબાના જેવા સુંદર ફળો હોત તો મુસાફરોને કેવાં ઉપયોગી થાત ?”

દીક ક્ષત્રાંગે ક્ષત્રા॥

આ સાંભળીને વડ બોલ્યો, “મારી ઉપર સારાં ફળો નથી એ સારું છે. જો મારાં ફળો સ્વાદિષ્ટ હોત તો હું આ માર્ગને કાંઠે ન હોત. હું કોઈ ખેડૂતની કેદમાં જ હોત. અને તમે મારી છાયાનો જે અત્યારે ઉપયોગ કરી રહ્યા છે તે મારી છાયામાં તમને બેસવાનું પડા ન મળત.” આ દણાંતથી કહેવાનું કે કોઈએ એક માણસમાં કે એક વસ્તુમાં સર્વ ગુણની ઈચ્છા ન કરવી. જ્યાંથી જેટલા ગુણ મળે તેટલા ગુણ લઈ લેવા.

“જ્ઞાની પુરષો કોઇ દિવસ દુઃખનો નાશ કરવા માટે દોડાદોડી કરતા નથી. પરંતુ જે પાપકર્મો દુઃખનાં મૂળરૂપ છે તે પાપકર્મોનો નાશ કરવા દોડે છે.”

કૂતરાને મારવા કોઈ પથર ફેંકે તો કૂતરનું પથરરને બટકાં ભરવા દોડશે ? કે પથરરને મારનારને ? પથર મારનાર માણસને જ બટકાં ભરવા દોડશે. પણ કૂતરનું પથરરને બટકાં ભરવા નહિ દોડે. તો પછી દુઃખ તો પાપનાં મોકલેલાં છે તે દુઃખને નાશ કરવા શા માટે દોડવું જોઈએ ? પાપનો જ નાશ કરવો. મૂળ કાપી નાખશો તો જાડ તો આપોઆપ સૂકાઈ જ જશે. એમ દુઃખના મૂળ પાપ છે તે પાપનો નાશ કરશો તો દુઃખ આપોઆપ નાશ પામી જ જશે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંઠં ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ લેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥

એ આ આત્માને જાણો છે તે પરમાત્માને જાણી સકે છે.

નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૦૫

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજ્ઞમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશ્વેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાર્થ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૦૫) ગામ ગોલીડાના જમ-તગડા ભક્તા.

સ્વામિનારાયણ હરે..

એક વખત શ્રીજી મહારાજ સરધારથી ગામ ગોલીડા પધાર્યા. ત્યાં રાજગાર બ્રાહ્મણ ચાર ભાઈ રહેતા હતા. રાઘવ, રાણો, ભીમો અને વશરામ. ચારે ભાઈ પરમ એકાંતિક ભક્તો હતા. શિરને સાટે સત્સંગ કરે. શૂરવીર ભક્ત હતા. યથાર્થ પ્રભુની આશાનું પાલન કરે તેના ઉપર ભગવાન રાજ થાય છે. અને સંતો પણ રાજ

દુર્ગ કૃતકાંબા ક્ષમા

થાય છે. આપણે ફરવા નીકળ્યા હોઈએ તેમાં લીલીછમ સરસ મજાની વાડી આવે, નીંદીને સાફ કરેલી હોય તો તે જોઈને આપણે રાજુ થઈએ અને કોરું કટ ખેતર આવે તેમાં જંગલી બાવળીયા હુંઠા ને કચરો હોય તો આપણે એમ વિચાર થાય કે આ ખેતરમાં શું પાકશો ? સાવ જંગલ જેવું છે.

સત્થાનું મૃત્યુલોકનું કલ્પવૃક્ષ છે. આપણે જો ભગવાનની આજ્ઞા પ્રમાણે રહીએ, આપણા હૃદયને જો ખેતરની જેમ ચોખ્યું રાખીએ, ભજન ભક્તિ, ધર્મ, શાન, વૈરાગ્ય આદિ સદગુણોથી લીલુછમ હૃદય રાખીએ તો આપણા ઉપર બધાં રાજુ થાય, કે આ ભક્ત બહુ ભલા છે. સદગુણી છે. કોઈ પાપ નહિ, દગ્દો કે અહંકાર નહિ. સાવ નિખાલસ છે. સદાય સત્સંગ કરે છે. બહુ રાજુ થાય. હૃદય કોરં ઘોકાર હોય, અંદર કામ, કોધ, લોભ, મોહ, મમતા અને અભિમાનરૂપી જંગલી બાવળીયા જેવું હૃદય હોય તો તેને દેખીને કોઇ માણસ રાજુ થાય નહિ. વિચાર થાય કે આ સાવ જનાવરની જેમ વૃથા જીવન વેડફી રહ્યો છે. ભગવાનની આજ્ઞામાં રહીએ તો બધાનો રાજ્યો મળો.

શ્રીજ મહારાજ વારંવાર આ ભક્તને ઘેર પદ્ધારે. સાથે સંતો અને ભક્તો પણ હોય. તેમને ભાવથી જમાડે. ખૂબ સેવા કરે. દરરોજ સવારે વહેલાં ઉઠી પાઠ પૂજા કરી. દાન પુણ્ય કરે, ભગવાનમાં એકાગ્રતા વૃત્તિ રાખી બેતી વાડીમાં ધંધો કરે. કમાણીમાંથી દશમો ભાગ ભગવાનને અર્પણ કરે. એક વખત શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “હે ભક્તજનો, તમે અમારી તથા સંતોની ખૂબ શ્રદ્ધાથી સેવા કરો છો. તેથી અમે રાજુ થયા છીએ. તમે વરદાન માગો. જે માગો તે આપીએ. ગામ, ગરાસ, ધન, માલ, સોનું, ચાંદી... બોલો, શું આપીએ ?” “હે પ્રભુ, અમે ધન સંપત્તિના ભૂષ્યા નથી. તમે મળ્યા પછી કોઈ જીતની ખામી રહેતી નથી. આખા ગામમાં મનુષ્યનું સારું થાય તેવું કાંઈક માગીએ.” એવું ધારીને બોલ્યા...

“અમારા ગામમાં અને અમારા ગામની સીમમાં જેનું મૃત્યુ થાય તેને તમારં તેકું થાય. જમનું તેકું ન થાય. ગમે તેવો પાપી હોય તો પણ તમે તેડવા આવજો અને ધામમાં લઇ જાજો.” ભગવાને કહ્યું, “તથાસ્તુ, તમારા માણ્યા પ્રમાણો કરશું અને અમારા ધામમાં તેડી જશું.” એક વખત ચારે ભાઈ ખેતરથી ઘેર આવે છે. ત્યાં એક પાપી જીવને જમદૂતો તેડવા આવ્યા. જમનું ભયંકર રૂપ

આરામ એ કંઈ ઉપયોગી કામ કરવા ભાટે નો સમય છે.

જોઈને પાપી જીવાત્માએ બૂમ પાડી. “બચાવો, જમદૂતો મને મારે છે! માર ખમાતો નથી!”

ચારે ભાઈએ પડકાર કર્યો. જોરથી હાક મારી. “અલ્યા, અમારા ગામમાંથી જીવાત્માને લઈ જાઓ છો? મૂકી દો નહિંતર તમને બરાબર જેવા માર મારશું! ભાગો નહિંતર માર ખાશો!”

જમદૂતો રોકથી બોલ્યા, “ધીનોમાના બેસી જાવ, આ તો પાપી જીવ છે. પાપી જીવને લઈ જવાનો અમારો હક છે. જમપૂરીમાં લઈ જાશું અને ખૂબ માર મારશું. ભગવાનની બીક રાખી નથી અને મનગમતાં પાપ કર્યા છે. પ્રભુએ અમને કામ સોંઘ્યું છે. પાપી જીવને જમપૂરીમાં લઈને ખૂબ સજા કરો!” ત્યારે રાણે કહ્યું, “પાપી હશે, ખૂબ પાપ કર્યા હશે, પણ તમારાથી અમારા ગામમાં અને ગામની સીમમાં અવારો નહિ. ભગવાને અમને વચન દીધું છે. ચેતી જાવ નહિંતર ભૂંડી દશા થશે!” એમ કહીને લાકડી ઉગામી. ભક્ત ભીમાના હાથમાં લાકડી હતી. એવી જોરથી ઘા કરી. જમદૂતના દાંતમાં વાગી. દાંત ખરી પડ્યા. જમદૂતના દાંત નાના ન હોય. ફૂટ દોઢ ફૂટના હોય. જમદૂતના દાંત ભાંગવા તે કાંઈ સહેલી વાત નથી. જમદૂતો મૂઠી વાળીને જાય ભાગ્યા. “ભાગો, નહિંતર મરો થશો!” (એ જમદૂતનો દાંત જુનાગઢ મંદિરમાં હતો. અમુક વર્ષો પહેલા કોઈ ઘટનામાં ખોવાઈ ગયો છે.)

જમદૂતો સીધાં જમપૂરીમાં ગયા. વિચાર કરો! ભક્તિની શક્તિ તો જુઓ. જમદૂતોને તગડી મૂક્યા. સાચા શુરવીર ભક્તજનો ભૂત, પ્રેત કે ગ્રહથી કરે નહિ. સાચા ભક્તોની નિષા અને શ્રદ્ધા જોરદાર હોય છે. અજીમીલે ભગવાનનું ત્રણ વાર નામ લીધું તો જમદૂતથી બચી ગયો અને રાધવ, રાણો, ભીમો અને વશરામ આ ચાર ભાઈની શુરવીરતાથી પાપી જીવાત્મા જમપૂરીમાં જતા બચી ગયો. પાપી જીવ વિચાર કરે છે, ધન્ય છે આવા ભક્તોને કે મને જમદૂતોના મારથી બચાવ્યો. સાચી સમજણ આવી ગઈ તેથી પાપી જીવ સત્સંગી થઈ ગયો.

આખા ગામમાં આ વાતની ખબર પડી તેથી ગામના માણસો સત્સંગી થયા. આ છે શુરવીર ભક્તની કથા. સમય જતાં વશરામ ભગત અને રાધવ ભગત

દુર્દ્રાર્થી કથા

ગફપુરમાં આવ્યા. પ્રભુને પગે લાગ્યા અને કહ્યું, “હે પ્રભુ, અમને તમારી સેવામાં રાખો. સંસારમાં રહેવાની ઈચ્છા નથી.” આ તો નિર્માહી ભક્તની વાત છે. જેનો વૈરાગ્ય અડગ હોય, તેને માયા રોકી શકે નહિ.

વૈરાગ્યરૂપી સદગુણ એટલો બળવાન છે કે પીંડ બ્રહ્માંડમાં ક્યાંય જોડાવા ન હે. ક્યાંય બંધાવા ન હે. એવી વૈરાગ્યમાં તાકાત છે. વૈરાગ્યવાન માયાથી ઉપર તરી આવે છે. માયારૂપી પાણીમાં ક્યારેય દૂબી જતાં નથી. સર્વ સુખની સંપત્તિ વસી રહી વૈરાગ્યમાંહી. મોટે ભાગે જો આવી મળો તો ન રહે કસર કાંઈ. વૈરાગ્ય જેના અંતરમાં ઉત્પન્ન થાય તેને બીજું કાંઈ કરવું રહેતું નથી. સહેજે સહેજે ભગવાનમાં પ્રેમ વધતો જાય છે.

બન્ને ભાઈઓ કહે છે, “હે પ્રભુ, અમને સાધુ કરો.” શ્રીજ મહારાજ વશરામ અને રાધવને ભાગવતી દીક્ષા આપી. રાધવનું નામ રાધવાનંદ સ્વામી રાખ્યું અને વશરામનું નામ વિશ્વાત્માનંદ સ્વામી નામ રાખ્યું. ભીમો અને રાણો બે ભાઈ પોતાની માતાની સેવામાં રહ્યા. સંસારમાં રહેવા છતાં માયાથી અલિમ રહ્યા. સંસારથી મન ન્યારું રાખે, હરિ ભજન કરે અને શરણો આવેલાને સત્સંગ કરાવે. રાજી જનક રાજ્ય કરતા. સોનાના સિંહાસન ઉપર બેસતા. અનેકને ન્યાય નિતિ આપતા. પણ મનથી નહિ. મન તો સદાય મોહનવરમાં જ રમતો. પુત્ર પરિવાર, ધન, માલ વ્હાલા નહોતા એટલા ભગવાન વ્હાલા હતા.

ગમે તેટલા સંસારના ભોગ ભોગવશો તો પણ ભુખ જશે નહિ. ભોગનો ત્યાગ કરવાથી સુખી થવાય છે. કેવળ વૈરાગ્યથી સુખી નહિ થઈ શકાય. વૈરાગ્યની સાથે ભક્તિનો સંહારો જોઈશે. ધેરાગ્ય માયાથી છૂટા પાડે છે અને ભક્તિ છે તે ભગવાનમાં જોડે છે. માયામાં ફસાયેલા જીવને બંધનથી મુક્ત કરે છે. એકાંતિક ભક્ત થવું હોય તો આ ચાર ભક્તોની જેવી શુરવીરતા રાખવી અને ભગવાનને રાજી કરવાં.

સર્વ સાથે મળીને બોલાવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદું ભજે.

આશા એટલે ઉધાડી આંખનું સ્વાન્જનું.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અકારથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૦૬

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

દુર્ગ ક્ષત્રાંગે ક્ષત્રા

(૧૦૬) સત્સંગનો પણો મર્યાદા છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા જે, ઓગણતેરા કાળમાં અમને એક મહિના સુધી જ્યારે નિંદા આવે ત્યારે એમ ભાસતું જે અમે પુરુષોત્તમ પુરીને વિષે જઈને શ્રી જગત્પ્રાથજીની મૂર્તિને વિષે પ્રવેશ કરીને રહ્યા છીએ. (ગ. પ્ર. પ્ર. ૬૮ વચનામૃત) મૂર્તિ કાણી જણાય પણ નેત્રે કરીને અમે સર્વને દેખતા. પૂજારીનો ભક્તિભાવ છળ કપ્ત પણ દેખતા.

શ્રી નીલકંઠ વણી પુરુષોત્તમપુરી પધાર્યા. ત્યાં એક પુરાતની મંદિર છે ત્યાં જગત્પ્રાથ ભગવાન બીરાજે છે. તેના દરરોજ દર્શન કરવા જાય. બાજુમાં એક ઈન્દ્રધુમન સરોવર છે તેમાં દરરોજ સ્નાન કરીને નિત્ય વિષિ કરે અને કાંઈ બેસીને ધ્યાન ધરે. પ્રભુ નીલકંઠ વણીને જોઈ સહુ લોકોના ચિત્ત પ્રભુમાં જેંચાઈ જાય. એક નજરે જોયા જ કરે. “આ દુનિયામાં આવા બાલાયોગી આપણે ક્યારેય દીઠા નથી. એવું અદ્ભુત દિવ્ય સ્વરૂપ છે.” દેવી જીવને પ્રભુમાં મોહ થાય એ સ્વભાવિક છે. પણ આસુરી જીવને પણ મોહ થાય છે.

પ્રભુએ વિચાર કર્યો, આ તીર્થમાં આસુરી જીવ ઘણા છે. તેને સાફસૂફી કરવાની ઘણી જરૂર છે. બહુ કચરો ભરાયો છે. લગભગ પેટભરા ઢોંગી ધૂતારા પાપી બાવા ભેગા થયા છે. પાપમાં પૂરા ને ધર્મમાં અધુરા. પવિત્ર તીર્થને દુષ્ટિત કરે છે. વહેલી પ્રભાતે દરરોજ જગત્પ્રાથજીના દર્શન કરવા જાય ને પછી જ્યાં મોટા મોટા વૈરાગીઓના આશ્રમો હોય ત્યાં વૈરાગીઓને વંદન કરવા જાય.

એક વૈરાગી કહે છે, “બાલાયોગી, તમારું નામ શું છે ?” “મારું નામ નીલકંઠ છે.” “બહોત અચ્છા નામ હે. તો તમારા ગુરુ કોણ છે ?” “અમારા કોઈ ગુરુ નથી. ગુરુની શોધમાં નીકળ્યા છીએ.” “તો બહુ સારું. અમારા આશ્રમમાં સુખેથી રહો. મારા શિષ્ય બની જાવ.” પ્રભુએ કહ્યું, “જુવો. મને કાંઈ કામકાજ કરતાં ફાવશે નહિ. બેઠો બેઠો ધ્યાન કરીશા.” “કોઈ બાત નહિ.” બીજા વૈરાગીઓને થયું, “આખો દિવસ બેઠો હોય. કાંઈ વાસણ પણ માંજે નહિ તે કેમ પોસાય. અરસ પરસ ઝગડો થાય.” આઠ દિવસ ત્યાં રહ્યા.

સત્ય જેણે જોવું નથી એ જ ખરેખરો આંદ્ધણો છે.

પછી બીજા બાવા પાસે ગયા. તે બાવાની ખૂબ સેવા કરે. પગ દાબે, ફળકૂલ લઈ આવે. કાલીકાલી ભાષા બોલે. આસુરી બાવા રજી થાય. સેવક બહુ મજાનો છે. દોડી દોડીને સેવા કરે છે. ઓલ્યા બાવાને ખીજ ચડી. મારો સેવક પડાવી લીધો. ચોક્કસ એને મારો અભાવ છે. અભાવ ભરાવીને મારા શિષ્યને ભરમાવી દીધો. આવી રીતે આઠ દસ દિવસ તેની પાસે રહી પછી ત્રીજા બાવા પાસે ગયા.

તે બાવાના પગ દાબે, માથું દાબે, વાસણ માંજે. પહેલા બેય બાવાને થયું, “સેવક બહુ મજાનો છે. કહ્યાગરો. જેમ કહીએ તેમ કરે છે. પણ મારી પાસે ન રહ્યો. તારી પાસે પણ ન રહ્યો ને ત્રીજો ભરમાવી ગયો. આવી રીતે ખેંચાતાણ થઈ.”

બાવા અરસ પરસ માંડયાં બાજવા. કોઈકે લાકડી લીધી. કોઈકે ત્રિશુણ લીધું. કોઈક છરા, ચીપીયા ને શીંગડીયું લઈને સામ સામી મારા મારી શરૂ કરી.

તેમાં દશ હજાર અસુરોનો નાશ થઈ ગયો. પોતપોતામાં લડી લડીને મૃત્યુ પામ્યા. પ્રભુ ઈન્દ્રધુમ સરોવરના કિનારે બેઠા છે. બે મહિના સુધી યુધ્ય ચાલુ રહ્યું.

જગન્નાથપુરીમાં પ્રભુ દશ મહિના રહ્યા છે. ધરતીનો ભાર ઉતારી પ્રભુએ પાપીનો નાશ કર્યો. જગન્નાથપુરીમાં વૈરાગી બાવાઓ અરસ પરસ ખૂબ લડ્યા. તે લડાઈમાંથી બે વૈરાગી બાવા મુમુક્ષુ હશે તેથી જીવ બચાવવા આગળ નીકળી ગયા. તેના હદ્યમાં ભગવાનનું તેજસ્વી સ્વરૂપ ચોટી ગયું. પ્રભુનું ધ્યાન સ્મરણ કરવાથી એમના હદ્યમાં અપાર શાંતિ થઈ ગઈ. આનંદથી ગામોગામ ફરે અને શરણે આવે તેને મુક્તિનો માર્ગ બતાવે.

ભુજનગરમાં (કરણ) રામાનંદ સ્વામીના વખતનું સદાગ્રત ચાલતું હતું. સદાગ્રતમાં ભિક્ષા લેવા આ બે વૈરાગી આવ્યા. ત્યારે શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “તમે ક્યાંથી આવો છો ?” વૈરાગી બાવા બોલ્યા, “જગન્નાથપુરીથી આવીએ છીએ. ત્યાં જોરદાર લડાઈ થઈ. અરસ પરસ બાવા ખૂબ લડ્યા. તેમાંથી અમે બચી ગયા છીએ. ફરતા ફરતા ભુજનગરમાં આવ્યા છીએ.” બાવા કહે છે, “જગન્નાથપુરીમાં એક અલૌકિક બ્રહ્મચારી આવ્યા હતા. તેમાંથી ઈર્ષા ઉત્પત્ત થઈ. એક બાવો કહે મારો શિષ્ય છે, બીજો કહે મારો શિષ્ય છે.

ભયંકર કલેશ થયો ને અનેક પાપી બાવાનું મૃત્યુ થયું.” શ્રીજી મહારાજે

દાદ ક્ષાત્રાંબે કારણ

કહ્યું, “તો અમે હતા. અસુરોનો નાશ અમે કરાવ્યો હતો.” “હા હા, અણાસાર એના જેવો જ આવે છે.” નીરખી નીરખીને પ્રભુના દર્શન કર્યા. આનંદનો પાર ન રહ્યો. “હે પ્રભુ! અમને સદાય તમારા સમીપે રાખો.” શ્રી હરિએ તેમને ભાગવતી દીક્ષા આપીને કૃપાનંદ મુનિ અને વિરભદ્રાનંદ મુનિ નામ ધારણ કરાવ્યું. જીવન ધન્ય બની ગયું.

“પ્રત્યક્ષ ભગવાન વિરાજતા હોય તેની મર્યાદા રાખીએ છીએ.

તેમ મૂર્તિની પણ મર્યાદા રાખવી જોઈએ.

સંતના હૃદયમાં મૂર્તિ રહે છે.”

તેની પણ મર્યાદા રાખવી જોઈ.”

મર્યાદા વૈરાગ્યનું કામ કરે છે. પોતપોતાની મર્યાદામાં રહેવું એટલે ધર્મ પ્રમાણે વર્તવું. ક્યારેય પણ કુત્સિત શબ્દો બોલવાં નહિ.

ઘણા મૂર્તિની મર્યાદા લેશમાત્ર રાખતા નથી. મૂર્તિને ચિત્રામણી અને પાષાણાદિકની જાણે છે પણ નાસ્તિકપણું તજ્જ્ઞ આસ્તિકપણું રાખવું.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સવદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઇ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર ભતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥

દરેક ભૌતિક આપત્તિ પાછળ ઈશ્વરનો હુથ હોય છે.

નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૦૭

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૦૭) ચાર પ્રશ્નોનું સમાધાન કરો.

સ્વામિનારાયણ હઠે..

એક ધાર્મિક રાજા હતા. તેણે નગરમાં જહેરાત કરી. “મારે ચાર પ્રશ્નો પુછવા છે. તેનો જે માણસ જવાબ આપશે તેને હું ઈનામ આપીશ.” અનેત પાંડિતો, વિદ્વાનો, મહાત્માઓ અને ગ્રામજનો એક વિશાળ સ્થળમાં એકત્રિત થયા. રાજા ઢોલિયા ઉપર બેઠા. ચારે બાજુ જનતા બેઠી છે. સહુના અંતરમાં ઈચ્છા છે કે મને પ્રશ્નનો જવાબ બરાબર આવડશે તો ઈનામ મળશે. રાજાએ હું, “પહેલો પ્રશ્ન

દુર્દ્રારાંખા કારણ

એ છે કે છે છે ને છે. તે કોણ છે ? તે સરખી રીતે સમજાવો.”

બીજો પ્રશ્ન એ છે કે નથી નથી ને નથી. તે કોણ છે ? તેનો અર્થ કહો. ત્રીજો પ્રશ્ન એ છે કે છે ને નથી. તેનો ઉત્તર આપો. સમજણ આપો. ચોથો પ્રશ્ન એ છે કે, નથી ને છે. આ ચાર પ્રશ્નનો ઉકેલ આપો.” બધાં માણસો આ વાત સાંભળીને વિચાર કરતાં થઈ ગયા. ખૂબ વિચાર કર્યો પણ પ્રશ્ન સમજાતો નથી. અર્થ મળતો નથી. હવે શું કરવું ? ત્યાં એક ખેડૂત આવ્યો. તેણે બે હાથ જોડીને કહ્યું, “હે અમૃતાતા, હું તેનો જવાબ કદાચ આપી શકું. મને પાંચ દિવસનો સમય આપો.” રાજાએ કહ્યું, “ભલે, ખુશીથી વિચાર કરો. પછી જવાબ આપજો.”

ખેડૂત નગરમાં ફરે છે. ત્યાં એક લક્ષ્મીકાંત શેઠને જોયા. શેઠ દયાળું અને પરોપકારી ભક્ત હતા. વહેલી સવારે સ્નાન કરી પૂજા કરે, ગીતાજી, વચ્ચામૃત, શિક્ષાપત્રીનું વાંચન કરે. આંગણો આવેલા અભ્યાગત ગરીબને અસ વશ્રનું દાન આપે. સંતોને જમાડે. ગાયોને ગાસ ચારો આપે. કમાણીમાંથી વીશામો ભાગ ભગવાનને અર્પણ કરે. આવી ઉદારતા જોઈને તેનું નામ લખી લીધું. છે છે ને છે. તે આ લક્ષ્મીકાંત શેઠ છે. પૂર્વ જન્મમાં ખૂબ દાન પુણ્ય અને ભજન ભક્તિ કરી છે તેથી આ જન્મમાં ખૂબ ધનવાન અને ધર્મવાન થયા છે. આ જન્મે દાન પુણ્ય કરે છે તેથી પરલોકમાં ખૂબ સુખી થશે.

ખેડૂત આગળ ચાલતો થયો. એક કરોડી મલ્લ હતો. તેનો પરિયય થયો. તેની પાસે કરોડો રૂપિયા અને ખૂબ માલ મિલકત પુત્ર પરિવાર અને હિંડોળા ઉપર બેસીને હીંચકો ખાતો. ખૂબ જાહોરલાલી છે. અભિમાની અને લોભીયો સ્વભાવ હતો. મા બાપનું અપમાન કરતો. “નીકળી જાવ મારા ધરથી બહાર!” આવું બોલી મા બાપને ખૂબ રડાવતો. નિર્દ્ય પ્રકૃતિ હતી. પોતે જલસાથી ફરે. કોઈને ચપટી લોટ પણ આપે નહિ. બાજુમાં મંદિર છે છતાં કોઈ દિવસ દર્શન કરવા જાય નહિ. પૂજા પાઠ કાંઈ કરે નહિ. સંતોની નિંદા કરતો. એમનું હદ્ય શુષ્ક હતું.

મહેલ મોટા અને મન સાંકળું. જનાવર જેવું જીવન. આવું જોઈને તેનું નામ લખી લીધું. છે ને નથી તે આ કરોડી મલ્લ છે. અત્યારે અઠળક સંપત્તિ છે પણ ભજન, ભક્તિ, દાન, પુણ્ય કાંઈ કરતો નથી તેથી બીજે જન્મે કાંઈ મળશે નહિ. અત્યારે ખૂબ સંપત્તિ છે. પણ સમજણ નથી તેથી છે ને નથી તે આ કરોડી મલ્લ છે.

કાર્યનો આરંભ એ કાર્યનો સૌથી મહત્વનો અંશ છે.

ખેડૂત આગળ ચાલતો થયો. ત્યાં એક ઘાસની ઝુપીમાં વાધરી નીરાશ થઈને બેઠો છે. બાળકો ભૂખ્યા તરસ્યા ફાટેલ તૂટેલ કપડાં પહેરીને રખે છે. જમવા માટે કાંઈ નથી. જરમર જરમર વરસાદ વરસે છે. ભીક્ષા માગવા જવાય તેમ નથી. ખૂબ હુઃખી જીવન છે. તેનું નામ લખી લીધું. નથી નથી ને નથી તે આ વાધરી છે. પૂર્વ જન્મમાં દાન પુણ્ય કે હરિ ભજન કર્યા નથી તેથી આ જન્મમાં અસ વસ્તુ ખાવા પીવાનું પુરતું મળતું નથી. આ જન્મમાં દાન પુણ્ય થઈ શકે તેમ નથી. ભૂતકાળમાં કાંઈ દાન કર્યું નથી. વર્તમાન કાળમાં દાન કરતો નથી. તેથી ભવિષ્યકાળમાં કાંઈ મળશે નહિ. કરો તેવું પામો. વાવો તેવું લણો. સારું વાંચન વિચારની ભૂમિકા ઉંચી લાવે છે. બુદ્ધિમાં આસ્તિકતા જન્માવે છે.

ખેડૂત આગળ ચાલતો થયો. ગાઢ જંગલમાં આવ્યો. શાંત વાતાવરણ છે. ત્યાં એક વેધુર વટવૃક્ષ નીચે એક તેજસ્વી મહાભાજી યોગી બેઠા છે. જમણાં હાથમાં માળા છે. આંખ બંધ કરી શાસોશ્વાસ હરિસ્મરણ કરે છે. સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ જપ કરે છે. કોઈ જાતની ચિંતા નથી. ખૂબ આનંદમાં છે. તે તેજસ્વી યોગીની જગ્યા યાદ રાખી લીધી. નથી ને છે. તે આ યોગી છે. યોગીને નમસ્કાર કરી ખેડૂત નગરીમાં આવ્યો. ચાર દિવસ પછી ખેડૂત રાજા પાસે આવ્યો. બે હાથ જોડીને કહ્યું, “હે અત્મદાતા! તમારા ચાર પ્રશ્નનો જવાબ મને મળી ગયો છે. દીવાનજી, મંત્રી, તંત્રી અને ન્યાયાધિશની સાથે તમે મારી સાથે ચાલો. તમને સારી રીતે સમજ પડશે અને સારો અનુભવ થશે.”

રાજાની સાથે ખેડૂત લક્ષ્મીકાંત શેઠના બંગલા પાસે આવ્યા અને કહ્યું, “આ શેઠ ખૂબ ધર્મવાન અને ધનવાન છે. છૂટે હાથે ખૂબ દાન આપે છે. અત્યારે ખૂબ સુખી છે. પૂર્વમાં ખૂબ દાન કર્યું છે. તેથી આ જન્મમાં ખૂબ સંપત્તિ અને સારી સમજણ મળી છે. આ જન્મમાં કરે છે તેથી પરલોકમાં ખૂબ મળશે. તેથી છે છે ને છે તે આ લક્ષ્મીકાંત શેઠ છે. સત્સંગ કરે છે અને બીજાને કરાવે છે.” સત્સંગ છે તે ઇશ્વર પ્રાસિની એક નિશાળ છે.

પછી કરોડી મહિના વિશ્લેષણ બંગલા પાસે આવ્યા. “હે અત્મદાતા, આ કરોડ રૂપિયાનો આસામી છે. પણ લોમીયો ને પાપી છે. ધર્મનો કે દયાનો છાંટો નથી. વેપારમાં દગો કરી ખૂબ પૈસા ભેગા કર્યા છે. દરરોજ તેના માવતરને રડાવે

દુર્ગ ક્ષાત્રસંગ્રહ કથા

છે. અત્યારે સંપત્તિ છે પણ કાંઈ સત્કર્મ કરતો નથી તેથી મર્યાદા પછી કાંઈ મળશે નહિ. જમપૂરીમાં જાશે ને જમનો માર ખાશે. છે ને નથી તે આ કરોડી મહ્લે છે.”

પછી વાધરીની લુપ્દી બતાવીને કહ્યું, “અત્યારે વાધરી પાસે કાંઈ ધન માલ નથી અને સત્કર્મ કાંઈ કરતો નથી. તેથી અત્યારે નથી અને મર્યાદા પછી પણ કાંઈ નહિ. આગલા જન્મમાં કાંઈ સત્કર્મ કે દાન પુષ્ય કર્યું નથી. તેથી નથી નથી ને નથી તે આ વાધરી છે.”

પછી ચાલતા ચાલતા જંગલમાં યોગી પાસે આવ્યા. ખેડૂત બોલ્યો, “હે રાજન, આ યોગીરાજ પાસે આ લોકની સંપત્તિ કાંઈ નથી. ધન, માલ, પુત્ર, પરિવાર કે રહેવા માટે ધર નથી. પણ અલોકિક સંપત્તિ ખૂબ છે. ધર્મ, ભક્તિ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, શ્રદ્ધા, દયા અને શાંતિ વિગેરે સદ્ગુણોથી ભરપૂર છે. સાત્ત્વિક સંપત્તિ છે તેથી નથી ને છે તે આ યોગીરાજ છે.” આવું સાંભળી રાજી ખૂશ થઈ ગયા. રાજ્ય દરખારમાં આવ્યા. ભરી સભામાં પુષ્પનો હાર પહેરાવી ખેડૂતનું સન્માન કર્યું. “લ્યો, આ ચાર સોનામહોરની ભેટ. તમે બહુ બોધદાયક જવાબ આપ્યા છે.” ખેડૂત બોલ્યા, “હું આ ભેટને શું કરું? મારે નથી જોઈતી. ગરીબને આપજો. મને મહેનત કરતાં જે મળે છે તેમાં મને સંતોષ છે. શાંતિ છે.” આવું સાંભળી રાજાનો ભાવ વધી ગયો. કેવો વફાદાર માણસ છે. ચેતવું હોય તો ચેતી જાજો. પરલોકનું ભાતું બાંધી લેજો.

ઘણા માણસોને પૈસામાં બહુ આસક્તિ હોય છે. લાખોપતિને કરોડપતિ થાવું છે. કરોડપતિને અબજોપતિ થાવું છે. લોભીના હાથે કાંઈ પુષ્ય થાય નહિ. લોભીનું દ્રવ્ય કુમારો જાય છે. વગર મહેનતે દીકરાને જલસા થઈ પડે છે. લોભ શાંતિ લેવા દેતો નથી. લોકો પુષ્પનો હિસાબ રાખે છે પણ પાપનો હિસાબ રાખતા નથી. જીવનનું સાચું ધન ધર્મ, ભક્તિ, જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય છે. ધનવાન કરતાં ગુણવાન શ્રેષ્ઠ છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં રવામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

આણસુ માણસ મરેલા જેવો છે. એ સો વર્ષ જીવે તોચે નજામું છે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અકારથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૦૮

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

દુર્ગ ક્ષત્રાંગે ક્ષત્રા

(૧૦૮) આઠ બ્રાહ્મણો ગોપાળાનંદ સ્વામીનો અપરાધ કર્યો

સ્વામિનારાયણ હરે..

ગોપાળાનંદ સ્વામી અગત્રાઈ પધાર્યા. ત્યાં હ મહિના રોકાણા. અગત્રાઈમાં કાળનો પ્રવેશ બંધ કરી દીધો. કોઈ મરેજ નહિ. મનુષ્ય નહિ, બિલાડી નહિ. ફૂતરું નહિ, કોઈ પ્રાણી નહિ. અગત્રાઈમાં સમય જતાં હ મહિના થઈ ગયા. છેવટે કાળ કંટાળ્યો. ગતીજ ન થાય. પ્રવેશ જ ન થાય. મારે શું કરવું ?

રાત્રે ૮ વાગ્યે ગઢપુરમાં અક્ષર ઓરદીમાં શ્રીજી મહારાજ બેઠા હતા ત્યાં આવીને માથું પછાડ્યું. મહારાજ કહે, “શું છે ભાઈ ? દુઃખી થઈ ગયા છો ?” તો કે, “પ્રભુ, મારે શું કરવું ? અગત્રાઈમાં મને ગોપાળાનંદ સ્વામી પ્રવેશ કરવા દેતા નથી. હમણાંજ જવાશે, હમણાંજ જવાશે, હમણાંજ જવાશે, પહેલી બાજુથી, બીજી બાજુથી... આમ દોડી દોડીને થાકી ગયો. હવે તો મારા પગ થાકી ગયા છે. કામ કેમ કરવું ? શું કરું એ તમે મને કહો. અગત્રાઈને મારા ચોપડામાંથી કાઢી નાખું ? રસ્તો બતાવો પ્રભુ.” શ્રીજી મહારાજ રૂમાલ આડું કરીને ખૂબ હસ્યા. કાળને કહે, “કાંઈ વાંધો નહિ. તમને પ્રવેશ આપશું. જાઓ. આરામ કરો.”

અહિં અગત્રાઈમાં સવાર પડી, દાતણ પાણી કરવાનું મેળ પડ્યું, હજુ કોઈને કાંઈ શ્રીજી મહારાજ કહ્યું નથી અને સવારે ઉઠી ગોપાળાનંદ સ્વામી કહે, “ચાલો સંતો. દાતણ, પાણી, નાવાનું, પૂજા અહિં નહિ. અગત્રાઈમાં નહિ.” “કેમ ?” “શ્રીજી મહારાજની અહિંથી જવાની આકા છે.” ગોપાળાનંદ સ્વામી અગત્રાઈમાં શ્રીજી મહારાજનો સંકલ્પ જાણી ગયા. “હવે આપણે અહિંથી જવાનું છે. શ્રીજી મહારાજની ઈચ્છા છે.” “સ્વામી, પૂજા તો કરીએ ને...” “કાંઈ નહિ. આપે અગત્રાઈથી બહાર નીકળશું, ફૂવો મળશે ત્યાં નાશું, ધોશું, પૂજા કરશું.”

ગામના પાદરે ફૂવો મળ્યો. ત્યાં પોટલાં મુકી, દાતણ કરવા બેઠા. તેમાં આઠ બ્રાહ્મણો નીકળ્યા. એમને એ સંતોને જોયા. એવા દ્વેષીલા હતા. જેમ આવકે તેમ સંતોને જેમ તેમ બોલવા માંડ્યા. સંપ્રદાયનું, શ્રીજી મહારાજનું જેમ તેમ બોલવા માંડ્યા. સંતો વિષે બોલે. સંતો તો એમનું કામ કર્યા રાખે. સંતો કાંઈ લક્ષ્ય આપ્યો નહિ એટલે વધારે ઉપડ્યા. વધારે જેમ તેમ બોલવા માંડ્યા. સ્વામી ખાલી આમ

દુષ્ટા, દીર્ઘ દરિદ્રતાઝપી સાક્ષસીને યોલાવે છે અને
મનુષ્યને નરકના દ્વાર સુધી લઈ જાય છે.

ક્રષ્ણ કરી. જેવી ક્રષ્ણ કરી લાં આઠેય પ્રાતિષ્ઠાને જાડા ઊદ્ઘી ચાહું. એક કરે અને બીજા ધબ દઈને પડે. ગોથાં ખાય. ધમધોકાટ! મરણ તુલ્ય થઈ ગયા.

એમાં એકને વળી સદ્ગદ્ધિ સુજી અને કહું, “ભાઈ, આપણને કાંઈ નહોતું. નખમાં રોગ પણ નહોતો. એક શેર ધી પી જાય એવા તંદુરસ્ત હતા. આ ઘડી, આ પળમાં આમ થદ ગયું ને એ આ સાધુને દુઃખબિના ને દ્રોહ કર્યો એનું આ પરિણામ છે.” એટલે ઓલ્યા એક બીજાને ટેકો લઈને સ્વામી આગળ આવીને પગમાં પડ્યા. “બાપ, અમે તમારો અપરાધ કર્યો અને ન બોલવાના વેણ બોલ્યાં, હવે દયા કરો.” સ્વામી કહે, “હવે દયા તો તમારા ઉપર કરવી જ છે પણ હવે દેહ રહે એવી દયા નથી કરવી. હવે તમારા જીવનું સારું થાય, કલ્યાણ થાય એવી દયા કરવી છે. એટલે અમારી હાજરીમાં દેહ મુક્ષો તો તમારી સદગતિ થશે. સારો દેહ પામશો, સંસારનો આશરો કરશો. સ્વામિનારાયણ ભગવાનનું ભજન કરશો પછી અક્ષરધામને પામશો. માટે જીવવાનું મુકો. અને અમારી સામે જોતા રહો ને સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ બોલો.” બોલતા રહ્યા. આઠેય જણાને ચપટી વગાડીને દેહ મુકાવી દીધો! કાળને રોકી પણ દે છે અને કાળને સકીય પણ કરે છે. એ છે સહજાનંદ સ્વામીનો પ્રતાપ અને એમના સંતમાં પ્રતાપ!

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિયેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ધેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધારું ।

દુર્ગ કૃતકાર્યો કારણ

પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૦૬

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૧૦૬) પ્રીતિ તોડજે રે, જુઠો જાણી કુટુંબ પરિવાર.

સ્વામિનારાયણ હરે..

સાંસારિક સુખો ગમે તેટલા વધે પણ જો ભક્તિમાં પછાત રહી જશું તો
 અંતે હારી જશું. કોલસાની ખાણ હોય, એમાં રાત દિવસ ધંધો કરવો હોય અને
 ધોળા કપડાં પહેર્યા હોય તો કાળા થાય કે નહિ ? કાળા થયા વિના રહે જ નહિ.

દાસત્વ જ સૌથી મોટી ગરીબી છે.

અન્ય પ્રકારની દરિદ્રતાને જાત દરિદ્રતા જ માનતું નથી.

એવી રીતે માયા છે તે કોલસાની ખાણ જેવી છે. રાત દિવસ આ જગતની માયા વચ્ચે રહેવું પડે અને માયારૂપી કોલસા કાળજાને કાળું કર્યા વિના રહે નહિ. મોહ, માયા અને મમતાથી બચી જાય તો અક્ષરધામ સુધી પહોંચી જાય.

રામાનંદ સ્વામીને વ્હાલામાં વ્હાલુ સ્થાન ભુજધામ હતું. ભુજનો સત્સંગ રામાનંદ સ્વામીના વખતનો છે. ભુજમાં ગંગારામભાઈ પાકા સત્સંગી હતા. નિયમ, નિશ્ચય અને પક્ષ દઢ કરીને રાખતા. અચળ નિષ્ઠા હતી. વૈષ્ણવાનંદ સ્વામીએ ભુજમાં મંદિર બનાવ્યું તેમાં આર્થીક સેવા કરતા. કીર્તન ભક્તિનું મુખ્ય અંગ હતું. ભાવ વિભોર બની દરરોજ કીર્તન ગાય. કીર્તનની એક કરી બોલે એટલે આંખમાંથી આંસુની ધાર ચાલે. અંતર ગદ્ગદીત થઈ જાય. ભાવ ભક્તિમાં દૂબી જાય. દેહદશા ભૂલાઈ જાય. કીર્તન છે તે કણિયગુમાં તરવાનું જહાજ છે. દરરોજ કીર્તન ગાવા જોઈએ. કીર્તન ગાવાથી માયામાં નાચતું મન ભગવાનમાં રમતું થઈ જાય.

“જેમ જીવ વિનાનો દેહ નકામો છે તેમ પ્રલુપ્રેમ વિના બધું નકામું છે.”

આત્મજ્ઞાન અને વેરાળની ખામી રહેવાથી દેહના સંબંધીમાં હેત બહુ હતું. સંસારની આસક્તિ વધતી ગઈ. ગંગારામભાઈના પુત્રનું નામ માધવજી હતું અને તેના પુત્રનું નામ મોતીરામ હતું. પૌત્રા ઉપર ખૂબ માયા હતી. માધવજીનું બાળપણમાં સગપણ કર્યું. સમય જતાં જ્યાં સગપણ કર્યું છે તે છોકરીનું મૃત્યુ થઈ ગયું. ગંગારામભાઈ પોક મૂકીને ખૂબ રડે. હેયું ભરાઈ જાય. સગાં સંબંધી ઘેર આવીને વાત કરે કે, “મોટા ઘરે સગપણ હતું. છોકરી શ્રીમંતની દીકરી હતી. મૃત્યુ થઈ ગયું તે બહુ ખોટું થયું.” એમ કહે ત્યારે ગંગારામભાઈ ઉંચે સાટે પોક મૂકીને ખૂબ રડે. આખો દિવસ રડચા જ કરે. પૌત્રાની પલ્લિને યાદ કર્યા કરે. ભગવાન ભૂલાઈ ગયા.

પૌત્રો મોતીરામને છાતી સાથે ચાંપીને બેસાડીને રમાડે. હરિભક્તોએ સ્વામી નિર્ણયદાસને વાત કરી કે, “ગંગારામભાઈ રડચા જ કરે છે. જીવ માયામાં બંધાય ગયો છે. માયા અને મમતાથી મુક્ત થાય તેવો ઉપદેશ આપો. નહિંતર જીવાત્મા જન્મ મરણાના ચક્કરમાં ભટકતો થઈ જશો.” ગંગારામભાઈ મંદિરે

દીક ક્ષાત્રાંબા ક્ષાત્રા

આવ્યા. ત્યારે સ્વામીએ મનને ભગવાન સન્મુખ વાળવાનો સુંદર ઉપદેશ આપે છે.

“દીકરા અને પુત્ર પરિવારમાંથી હેત તોડો અને હરિમાં હેત જોડો. પ્રભુ કહે છે, સંસાર જાંઝવાનાં પાણી જેવો છે. જાંઝવાનાં પાણીથી સ્નાન થાય નહિ. પીવાય નહિ. ખાલી આભાસ માત્ર દેખાય. તેમ કેવળ મોહ માયામાં રચ્યા પચ્યા રહે છે. સાચી ડકીકત એને સમજાતી નથી. આકડાના ફુલ દેખવામાં સારા હોય, પણ પૂજામાં કામ આવે નહિ. તેમ સંસારના પુત્ર પરિવાર સબંધી સુખ સારા લાગે પણ અંતે કોઈ કામ આવે નહિ. આંખ સદાયના માટે બંધ થશે, ત્યારે લૌકિક સુખ અલોપ થઈ જશે. કાંઈ હાથમાં નહિ આવે. સંસારમાં વધારે પ્રિતિ રાખવામાં સુખ નથી. મનને મજબૂત કરી રડવાનું બંધ કરો. સંસારમાં રહેવું એ પાપ નથી, પણ સંસારમાં તન્મય બની જવું અને ભગવાનને ભૂલી જવા એ પાપ છે. જે સારું વિચારે છે તે મહાન બની શકે છે. કસરતથી શરીર તંદુરસ્ત રહે છે, તેમ સતશાશ્વો વાંચવાથી મગજ તંદુરસ્ત રહે છે.”

સ્વામી કહે છે કે, “ગંગારામભાઈ! દીકરા દીકરા શું કરો છો? અનેક જન્મોમાં અનેક દીકરા મૂકી આવ્યા છીએ. બહુ પ્રીતિ પરિવારમાં રાખશો તો તેને ત્યાં જન્મ લેવો પડશો. વાસના જન્મ મરણના ચક્કરમાં ભટકાવશો. માનાં ઉદરમાં નવ મહિના સુધી ઉંઘે માથે લટકવું પડશો. માટે ચેતી જાવ અને માયાથી બચી જાવ.” ત્યારે ગંગારામભાઈ બોલ્યા, “છોકરાઓ તો મારી છાતી સાથે જડાઈ ગયા છે. મને મારા પુત્ર પરિવારથી છૂટા પાડો છો? પ્રીતિ તોડાવો છો? ભલે મને બીજો જન્મ લેવો પડે. મને કાંઈ વાંધો નથી.”

સ્વામીને થયું, માયાનો ફેર ચડયો છે તેથી અમારી વાત મનાશે નહિ. વાર્યા નહિ વરે, હાર્યા વરશે. પછી સ્વામી કાંઈ બોલ્યા નહિ. બાજુમાં શિવરામ મહેતા બેઠા હતા તે બોલ્યા, “ગંગારામભાઈ, સ્વામી બરાબર કહે છે. ચોરાશીના ફેરાથી બચવાનો ઉપદેશ આપે છે. તમે કેમ સમજતા નથી? સ્વામીના સામે કેમ બોલો છો? સ્વામી તો આપના આત્માના પિતા છે. મોક્ષના દાતા છે. વાસના રહી જશે તો હેરાન થવું પડશે.

સંતો દયાળું છે. આપણામાં ખોટ કે દોષ દેખે તો તરત રોકે. જો ટકોર ખમાય નહિ તો સંતોથી વડીલથી મન જુદું થઈ જાય. સંતો આત્મદર્શી છે. તમે

પ્રાતઃપુજા એટલે પરમાત્મા સાથે મિલનની પણ.

દેહદર્શી છો. બેનું કેમ ભળશે ? પાણી ને તેલ બેગું કરો તો પાણી જુદું જ રહેશે. ભળશે નહિ. દેહદર્શીને આ લોકના નાશવંત સુખ મીઠાં લાગે. આત્મદર્શીને આ લોકના સુખ કડવાં જેર જેવા લાગે છે. સત્યાસત્યનું જેને ભાન ન હોય તેને ઉધું સમજાય.” વિગોરે ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો.

ગંગારામ મુમુક્ષુ જીવાત્મા છે તેથી સાચી વાતનો સ્વીકાર કરી લીધો. સ્વામીને પગે લાગીને કહ્યું, “તમે કહો છો તે વાત સાચી છે. મને જાગૃતિ આવી ગઈ છે. માયા બંધનકારી છે.” પછી ઘરે ગયા. સમય જતા બીમાર થયા. સારો સોના જેવો સત્સંગનો યોગ મળ્યો. સાક્ષાત સ્વામિનારાયણ ભગવાનનાં વારંવાર દર્શન થાય છે. રામાનંદ સ્વામી જેવા સદ્ગુરુ મળ્યા છતાં જો ભોગમાં ડૂબી જાય તો ભગવાન રોગ આપીને આત્માની શુદ્ધિ કરે છે. બીમારી વધતી ગઈ. ખૂબ દવાઓ કરાવી પણ કાંઈ ફરક પડ્યો નહિ. જમવાનું ભાવતું નથી. હવે શું કરવું ?

ગંગારામભાઈ આંખ બંધ કરી અખંડ શ્રીજ મહારાજને યાદ કરે છે. “મારી બાજુમાં કોઈ સંબંધીને આવવા દેશો નહિ.” નિર્વાસનીક થઈ ગયા. જ્ઞાનના શાખથી માયાનું દોરડું કપાઈ ગયું. નવી જાગૃતિ આવી. સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ સ્મરણ કરતાં દેહ છોડી દીધો. અખંડ પ્રભુની સેવામાં જોડાઈ ગયા. વાસના ટાળવાનો ઉપાય શ્રીજ મહારાજ વચ્ચનામૃતમાં સમજાવે છે.

એક આત્મનિષાની દફના જોઈએ, બીજું પંચવિષયનું તુચ્છપણું જાણવું જોઈએ અને ત્રીજું ભગવાનનું મહાત્મ્ય જાણવું જોઈએ. કેવી રીતે મહિમા સમજવો? ભગવાન વૈકુંઠ, ગોલોક, બ્રહ્મમહોલ એ સર્વે ધામના પતિ છે. એવા ભગવાન મને મળ્યા છે. તેને મૂકીને તુચ્છ વિષયમાં હું શું પ્રીતિ રાખું? એવો મહિમા સમજાય તો વાસના નિવૃત થઈ જાય.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

દીક જ્યાત્યાંબે જ્યાત્યા

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોધા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૧૦

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૧૦) ભોળા હૃદયવાળા સાધુને શ્રીરામચંદ્રજી ભગવાન વશ થયા.

સ્વામિનારાયણ હરે..

અયોધ્યામાં એક મઠધારી મહંત હતા. તેને યાત્રા કરવા જવાની ઈંદ્રજાથઈ. તેથી પોતાના શિષ્યોને કહ્યું. “આપણે યાત્રા કરવા જવું છે પણ મંદિરની ન તો ઈંદ્રજાથી ક્યારેય કોઈ ઉન્નત થયો છે અને ન તો ઉદાર પુરુષ ક્યારેય વૈભવથી વંચિત થયો છે.

સેવાપૂજાનું કામકાજ કોને સોપવું.” ત્યારે તેના મોટા શિષ્યે કહ્યું, “આપણો નાનો શિષ્ય છે તે ભણોલ નથી અને તે આખો દિવસ રામનું નામ લીધા કરે છે. માટે તેને કામ સોપો.” ત્યાર પછી ગુરુજીએ નાના શિષ્યને બોલાવીને મંદિર સાચવવાની આજ્ઞા કરી અને જવાનું નક્કી કર્યું.

પછી ગુરુજી પોતાના પચાસ શિષ્યો લઈને હાથી, ઊંટ, ઘોડા, આરતી, ડંકા, રસોડાની સર્વે સામગ્રી લઈ ધામધૂમથી યાત્રામાં ફર્યા. સાતમે મહિને પાછા આવ્યા. પણ ગુરુજી જ્યારે પચાસ શિષ્યોને લઈને યાત્રા કરવા નીકળ્યા ત્યારે પાછળ દેવની સેવા કરવા રહેલો ભોળા દિલનો નાનો શિષ્ય હંમેશા ભગવાનની આગળ હાથ જોડીને પ્રાર્થના કરે કે હે ભગવાન ! હું આખો દિવસ તમારી સેવામાં રહું છું, તેથી નવરો થતો નથી. જો તમે સીતાજુને રસોઈ કરવાનું કામ સોંપોતો તે રસોઈ કરી આપે ને મારે એટલું ઓછું કરવાનું રહે.

રામે તે ભક્તની ભક્તિ જોઈને પ્રત્યક્ષ દર્શન દઈને કહ્યું, “ રસોઈનું કામ હું સીતાજુને સોંપું છું ” એમ કહીને સીતાજુને રસોઈનું કામ સોંપું. તેથી દરરોજ સીતાજી રસોઈ કરી આપે ને ભોળા હદ્યનો સેવક ભગવાનને થાળ જમાડે.

એમ કરતાં થોડા દિવસ થયા ત્યારે તે સાધુએ ફરીથી ભગવાનને પ્રાર્થના કરી. હે ભગવાન ! હું અભણ છું. મને મંદિરનું નામુ નથી આવડતું. જો તમે લક્ષ્મણજુને તે કામ સોંપો તો સારું.

ભગવાને તે સાધુની ભક્તિ જોઈને દર્શન આપીને કહ્યું “ જરૂર તે કામ હું લક્ષ્મણજુને સોંપું છું.” એમ કહીને હીસાબનું કામ લક્ષ્મણજુને સોંપું. તેથી લક્ષ્મણજી દરરોજ નામું કરે અને ચોપડા સંભાળો. એમ કરતા થોડા દિવસ થયા ત્યારે સાધુએ ફરીથી ભગવાનને પ્રાર્થના કરી હે ભગવાન આ શત્રુધનને જો તમો વાસીદાનું કામ સોંપો તો મારે મંદિર સાફ કરવાનું કામ ન કરવું પડે અને દરરોજ ગાયો પણ દોવડાવે.

ભગવાને તે સાધુની ભક્તિ જોઈને પ્રત્યક્ષ દર્શન આપીને કહ્યું, “ હું તે કામ શત્રુધને સોંપું છું ” રામે શત્રુધને તે કામ સોંપું. શત્રુધન દરરોજ સવારમાં ઊઠી ગાયો દોવડાવે ને છાણવાસીદું કરે. મંદિર સાફસૂક્ષ રાખે.

દુર ક્ષત્રાંગી ક્ષત્રા

એમ કરતાં થોડા દિવસ થયા ત્યારે સાધુએ રામચંદ્રજીને પ્રાર્થના કરી : હે ભગવાન ! આ ભરતજીને જો તમે છાસ કરવાનું, ઘી તાવવાનું, દૂધ સાચવવાનું, દૂધ ગરમ કરી જમાવવાનું, સાકર અલયી નાંખીને દૂધ ગરમ કરવાનું કામ સોંપો તો મને એટલું કામ ઓછું કરવું પડે.

ત્યારે ભગવાને તે સાધુની પ્રાર્થના સાંભળીને તે કામ ભરતજીને સોંપ્યું. તેથી રામચંદ્રજીની આશા મુજબ ભરતજી તે કામ કરવા લાગ્યા.

એમ કરતાં થોડા દિવસ થયા ત્યારે સાધુએ ભગવાનને પ્રાર્થના કરી, હે ભગવાન ! હું વગડામાં ગાયો ચારવા જાઉં છું તેથી તમને થાળ જમાડવા આરતી ઉતારવા પહોંચી શકતો નથી માટે તમો દયા કરો ને ગાયો ચારવાનું કામ આ ચરણમાં લેઠેલા હનુમાનજીને સોંપો તો સારું.

પછી રામચંદ્રજીએ તે કામ હનુમાનજીને સોંપ્યું. તેથી હનુમાનજી દરરોજ ગાયો ચારવા જાય ને તે સાધુ તો દરરોજ ભગવાનની હજુર સેવામાં રહ્યો. ગદ્દ ગદ્દ કંઠથી પ્રેમ મળન થઈ ભગવાનની સેવા કરે તેથી ભગવાન પ્રત્યક્ષ તેની સેવા અંગીકાર કરે છે.

એમ કરતાં સાતમે મહિને જ્યારે ગુરુ શિષ્યો સહિત યાત્રા કરીને આવ્યા. ત્યારે બીજા શિષ્યોને મનમાં એમ હતું કે મંદિર ઉજ્જવલ થઈ ગયું હશે. મંદિરનું કામકાજ બરાબર નહીં સચવાણું હોય પણ અહીં આવીને જોયું ત્યારે તો મંદિરનું દરેક કામ ભરત, શત્રુધન, સીતાજી, લક્ષ્મણ, હનુમાન વિગેરે કરે છે. તે જોઈને ગુરુજી સહિત સર્વ શિષ્યોને બહુજ આશ્ર્ય થયું, અને પોતાના મનમાં એમ જાણ્યું કે આપણો તો યાત્રા કરવા ગયા છતાં ભગવાન આપણને વશ થયા નથી પણ ભોળા હદ્યવાળો નાનો શિષ્ય તેણે ભગવાનને વશ કર્યા છે. ભગવાન તેની સાથે વાતો કરે છે, દેવને મંદિરના કામકાજમાં જોડી દીધા છે માટે આપણા કરતાં તે નાનો સાધુ ઉત્તમ છે. એમ મહંત સહિત સર્વ સંતોષે મનમાં જાણ્યું.

ભગવાન સાચી ભક્તિથી વશ થાય છે. માટે ચાલો ! આપણે સર્વ સાચી ભક્તિ કરવામાં સાવધાન થઈએ.

જ્યારે એક ભૂર્જ સ્વેચ્છાએ કોઈ અક્ષિસ આપે છે તો તે
લેનારનું સૌભાગ્ય છે, બીજું કાંઈ નથી.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;
તેને સંગ શીદ રહીએ રે. . . . ટેક.
હેત વિના હુંકારો ન દેવો, જેનું હરખેસું હૈયું ન હીસે રે;
આગળ જઈને વાત વિસ્તારે, જેની આંધ્યુંમાં પ્રેમ ન દીસે રે. તેને૦ ૧
ભક્તિભાવનો ભેદ ન જાણો, ભુરાયો થઈને ભાણે રે;
લાલિત લીલાને રંગે ન રાચે, પછી ઉલેચી અંધારું ટાણે રે. તેને૦ ૨
નામ તણો વિશ્વાસ ન આવે, ને ઊડું તે ઊડું શોધે રે;
જાહીવી તીરે તરંગ તજ્જને, પછી તટમાં જઈને કૂપ ખોઢે રે. તેને૦ ૩
પોતાના સરખી કરીને જાણો, પુરુષોત્તમની કાયા રે;
નરસૈયાના સ્વામીની લીલા, ઓદ્યાં મતીયાં કહે છે માયા રે. તેને૦ ૪

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઇ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

દુર્ગા સ્તુતિ

સભા-૧૧૧

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૧૧) જીવનના છેલ્લા શાસ સુધી ભક્તિ ચાલુ રાખો.

સ્વામિનારાયણ હરે..

જે ભક્તજન પ્રેમથી હરિ સ્મરણ કરે છે તેને પ્રભુ વશ થઈ જાય છે, અને આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ આદિક ત્રિવિધી તાપ નાશ થઈ જાય છે. એવો પ્રતાપ છે હરિ સ્મરણનો. શ્રી હરિનું સ્મરણ કરતાં આપણું હદ્ય ભક્તિથી રંગાઈ જવું જોઈએ.

(ગ. મ. ૩૬ના વચનામૃતમાં) શ્રીજી મહારાજ કહે છે કે જેને ભગવાન વિના બીજામાંથી હેત તૂટે છે તેને ભગવાનને વિષે હેત થાય છે. અને જ્યારે ભગવાનને વિષે હેત થયું ત્યારે તેની ભગવાનમાં અખંડ વૃત્તિ રહે છે. અને જ્યારે ભગવાનમાં અખંડ વૃત્તિ કરી ત્યારે તેને બીજું કાંઈ કરવું રહ્યું નથી. તે તો કૃતાર્થ થાય છે.

માંગરોળ ગામની બાજુમાં થાનીયાણી ગામ છે. ત્યાં એક વૃદ્ધ માળ રહેતા હતાં. અખંડ ભગવાનને શાબરીબાઈની જેમ યાદ કર્યા કરે. પ્રભુમાં પ્રેમ વધતો ગયો. હરિ ભજન કરતાં ઝુંવાડા ઉભા થઈ જાય. આંખમાં આંસુ આવી જાય. હૈયુ મૂર્જ સ્વયં પોતાના પર જેવી વિપત્તિઓ લાવે છે, જેવી વિપત્તિઓ તો તેના શત્રુ પણ તેને પહોંચાડતા નથી.

હરિ મૂર્તિમાં તરબોળ થઈ જાય. આપણાને ક્યારે ભગવાનને મળવા માટે આંખમાં આંસુ આવે છે ? કોઈ અપમાન કરે, દેહમાં દુખાવો થાય, વિપત્તિ આવે ત્યારે રડીએ છીએ પણ ભગવાનનાં મને ક્યારે દર્શન થશે ? વૃત્તિ કેમ પ્રભુમાં રહેતી નથી ? એવી જાતનો પસ્તાવો થતો નથી અને આંસું આવતાં નથી.

વર્ષો વીતાઈ ગયા. દરરોજ રાહ જુવે. પ્રભુ મારા ઘરે ક્યારે પધારશે ? આર્તનાદથી પ્રભુની પ્રાર્થના કરે. “હે પ્રભુ! એક વખત મારા ઘેર પધારો.” ભોજન બનાવે, રાહ જુવે, આજ ચોક્કસ આવશે. દરરોજ ડેલીએ બેસી કીર્તન ગાય. સાંજ પડી અને સૂઈ ગયા.

અંતરનો નાદ પ્રભુ સાંભળી ગયા. બાવાના વેશો પ્રભુ પધાર્યા. ધરનો દરવાજો ખટખટાવ્યો. “માજુ, દરવાજો ખોલો!” વૃદ્ધ માજુએ દરવાજો ખોલ્યો. મીઠો આવકાર આયો. “પધારો સાધુરામ, પધારો.” આંગણામાં ખાટલો ઢાણઈ દીધો. તે ઉપર ગોદંડું પાથરી દીયું. “બેસો બાવાજુ, બેસો.” પ્રભુ બાવાની રૂપમાં બેઠા. ખાટલાની બાજુમાં માજુ બેઠાં. નીરખી નીરખીને જુવે છે. ભારે તેજસ્વી અને રૂપણા બાવાજુ છે. જોઈને અંતર ઠરે છે. વૃત્તિ ખેંચાઈ ગઈ.

ધીરેથી બોલ્યા, “આજની રાત રોકાઈ જાવ. આજે અમારા ઘેર ભોજન કરોને. આનંદ કરો.” “હા મા, દૂરથી આવ્યા છીએ. કાંઈ તૈયાર ભોજન હોય તો આપો.” માજુને ખબર નથી કે બાવાના રૂપે પ્રભુ મારે ઘેર પધાર્યા છે. દેહભાવ ટળી ગયો અને બ્રહ્મભાવ પ્રગટ થયો. ભાવ વિભોર બની ગયાં. દૂધપાક, પુરી અને માખણ મીસરી તૈયાર ભોજન હતું તે થાળીમાં પીરસ્યું. પ્રભુ ભાવથી જમે છે અને વૃદ્ધ માજુ જોયા કરે છે. બાવોજુ બોલે છે તે મુખમાંથી અમૃત જરે છે. ડોશીમાની નજર પ્રભુના ચરણના તળિયા પર પડી. તડકામાં ખુલ્લા પગે ચાલ્યા છે તેથી પગ દાઝી ગયા છે. ઠંડક કરું તો તળિયામાં તાઢું થાય.

ચંદન ધરીને વાટકામાં લઈ આવ્યા. બાવાના રૂપમાં પ્રભુ ખાટલામાં સૂતા છે અને વૃદ્ધ માજુ પગના તળિયામાં ચંદન ચર્ચે છે. પ્રભુ જબકીને બેઠા થઈ ગયા. “માજુ, આ શું કરો છો ?” “તમારા પગ તડકામાં દાઝી ગયા છે. તેથી ચંદન ચર્ચું.” પ્રભુ બોલ્યા, “અમારા પગ દાઝ્યા નથી પણ એ તો ચિન્હ છે.” માજુએ

દર કાટકાંબા કાળ્યા

કહ્યું, “ચિન્હ એટલે શું ?” પ્રભુ સિમત હાસ્ય કરતાં કહ્યું, “ભગવાન હોય તેના ચરણમાં ચિન્હ હોય.” માજુ ઉતાવળથી બોલ્યા, “તો શું તમે ભગવાન છો ?” “હા, અમે ભગવાન છીએ. વર્ષોથી તમે અમારી વાટ જુવો છો તેથી તમારા મનોરથ પૂરા કરવા અને આવ્યા છીએ.”

વૃદ્ધ માજુને તુરંત પોતાનું માથું પ્રભુના ચરણમાં જુકાવ્યું. આંખના આંસુથી પ્રભુના ચરણ પલાડી દીધાં. “ધન્ય ધડી, ધન્ય અવસર! આજ મારો જન્મ સફળ થયો.” બાવાના રૂપમાં પ્રભુ બોલ્યા, “તમે સ્વામિનારાયણ નામ સાંભળ્યું છે ?” “હા, સાંભળ્યું છે.” “તો મા, અમે પોતે સ્વામિનારાયણ ભગવાન છીએ.” આટલું કહેતાં પ્રભુના ચરણમાંથી શિતળ શાંત પ્રકાશ નીકળ્યો. માજુન સમાધિ થઈ ગઈ. અલૌકિક અક્ષરધામનાં દર્શન થયાં.

અક્ષરધામ કેવું છે ? સુખ સુખ જ્યાં સુખના દરિયા, જ્યાં દુઃખનો અંશ નથી. અનંત મુક્તનો આનંદથી પ્રભુજીની સેવા કરે છે. તેજ તેજ જ્યાં તેજ અંબાર. શીતળ, શાંત, દિવ્ય તેજ મધ્યે સુવર્ણમય સિંહાસન છે. તેના ઉપર શૈતવસ્ત્રધારી અનંત શોભાએ યુક્ત પુરુષોત્તમ નારાયણ બીરાજમાન છે. વિશાળ સિંહાસન, હીરા, માણેક, મણિ જરીત ઉપર સુવર્ણમય છત્ર છે. તે છત્રમાંથી જીણી જીણી બુંદે ચંદનની વૃષ્ટિ થાય છે. તેની સુગંધ ચારે દિશો પ્રસરી રહી છે.

વૃદ્ધ માજુ સમાધિમાંથી જાગ્યા. પ્રભુ બાવાનું રૂપ અદશ્ય કરી દીધું. શૈતવસ્ત્રધારી સ્વામિનારાયણ ભગવાનના દર્શન થયા. આનંદનો પાર નથી. બે હાથ જોડી પગે લાગ્યા. “હું કૃતાર્થ થઈ ગઈ.” પ્રભુએ કહ્યું, “જ્યાં પ્રેમભાવ છે ત્યાં અમે દોડતા આવીએ છીએ. અમારા સ્વરૂપનું અખંડ સ્મરણ કરજો. અંતકાળે અમે તમને અક્ષરધામમાં તેડી જાશું.” આટલું કહેતાં પ્રભુ અદશ્ય થઈ ગયા. મોક્ષનો માર્ગ સદાય ચાલુ રાખ્યો સ્વામિનારાયણ ભગવાને.

સર્વે સાથે મળીને બોલાવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

જે ભૂવો કોઈ રહસ્ય હોય તેને છૂપું રાખી ન શકે તો તે
પોતાના પર આપત્તિઓ નોતરે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૧૨

૧. જય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સક્લ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

દુર્ગ ક્ષત્રાંગો ક્ષત્રા

(૧૧૨) નાથભક્તને જેલમાં પૂર્યા.

સ્વામિનારાયણ હરે..

ગોપાળાનંદ સ્વામી વડોદરા શહેરમાં પધાર્યા. વિશાળ મેદાનમાં બેસીને શાન ઉપદેશ આપે છે. સામે ભક્તજનો કથા સાંભળે છે. નાથ ભક્ત આવ્યા. પગે લાગીને બેઠા. પછી વાત કરી કે, “હે સ્વામી, કાયસ્થ મીસ્થીલાલ બહુ બીમાર છે. તેને દર્શન દેવા પધારો.” ગોપાળાનંદ સ્વામી ગાડીમાં બેઠા. સંતો અને ભક્તો સાથે છે. રસ્તામાં જેલ આવી. કીર્તન સાંભળીને જેલમાં બેઠેલા કેદીઓ બોલ્યા, “હે સ્વામીજી, દયા કરીને અમને જેલમાંથી છોડાવો. અમે બહુ દુઃખી છીએ.” ત્યારે સ્વામી બોલ્યા, “તમે ચિંતા ન કરો. તમને બધાને નાથ ભક્ત જેલમાંથી છોડાવશે અને ગર્ભવાસની જેલમાંથી પણ છોડાવશે. જન્મ મરણના ફેરામાંથી મુક્ત કરશે. સાચી સમજજ્ઞ આપશો.”

કેદી રાજી થયા. હીમત આવી ગઈ. હવે આપણે જેલમાંથી છૂટા થાશું અને મજા કરશું. બીજા દિવસે વડોદરાના રાજાએ હુકમ કર્યો. “સ્વામિનારાયણના સાધુને જેલમાં પૂરી દો! માણસો ઉપર ભૂરકી નાખી ભૂત જેવા બનાવી દે છે. તેથી તેમની પાછળ પાછળ ફરે છે ને ઘરબાર વગરના કરી મૂકે છે. તેને કહી દો કે વડોદરા શહેરમાંથી નીકળી જાય. નહિ નીકળો તો જેલમાં પુરશું.” સંતો નાથ ભક્તના આંગણામાં પીપળો હતો, તેની છાયામાં બેસીને કથા સાંભળે છે. રાજાનો સિપાઈ આવ્યો. આકરી ધમકી આપી. “અત્યારે જ વડોદરાથી બહાર નીકળી જાવ નહિંતર તમને બધાને જેલમાં પુરશું.”

સંતો ગભરાઈ ગયા. શું થશે? ગોપાળાનંદ સ્વામી બોલ્યા, “અમને નાથ ભક્ત વારંવાર બોલાવે છે. અમારે ત્યાં સભા કરીને સૌને સત્સંગી કરાવો તેથી આવીએ છીએ અને સત્સંગ કરાવીએ છીએ. પુરવા હોય તો નાથ ભક્તને જેલમાં પૂરી દો. અમે શું કરીએ? સત્સંગ કરવા બોલાવે તો આવવું જ પડે ને.” સિપાઈએ નાથ ભક્તને પકડ્યા અને જેલમાં પૂરી દીધા. ગોપાળાનંદ સ્વામી સંતો ભક્તોની સાથે કરાળી ગામ જતા રહ્યા. બધા ભક્તજનો ચિંતા કરે છે. નાથ ભક્તનું શું થશે, જેલમાં શું કરશે? દુઃખી થશે.

પીઠ પાછળ કોઈની નિંદા ન કરો ભલેને તોઝો તમારી સામે
તમને ગાળો ભાડી હોય .

સ્વામી બોલ્યા, “તમે ચિંતા ન કરો. ભગવાન સર્વ કર્તા હતા છે. એ બધું સારું કરશે. નાથ ભક્ત કેદમાં પુરેલા માણસોને સત્સંગ કરાવશે.” નાથ ભક્ત જેલમાં બેઠા બેઠા કીર્તન ગાય. ઉપદેશ આપે અને તાલી બજાવી ધૂન્ય કરે. કેદીને સત્સંગનો રંગ લાગી ગયો. એક દીવા પ્રજ્વલલિત હોય તો અનેક દીવા પ્રગાટાવી શકે. જેલમાં મંદિર જેવું વાતાવરણ સર્જાઈ ગયું. દરરોજ રોટલા જમવા માટે જેલમાં મળે પણ નાથ ભક્ત જમે નહિ. ભૂખ્યા તરસ્યા ભજન કરે. પૂજા કર્યા સિવાય જમાય નહિ. બે દિવસ અને બે રાત પસાર થઈ. ત્રીજા દિવસનું મંગળ પ્રભાત થયું. પ્રભુ મુકુંદ બ્રહ્મચારીને કહ્યું, “મને નિંદા આવતી નથી. નાથ ભક્ત ભૂખ્યા તરસ્યા જેલમાં બેઠા ભજન કરે છે. થાળ લઈને જઈએ અને ભક્તને જમાડીએ.”

દિવ્ય સ્વરૂપે પ્રભુ અને બ્રહ્મચારી જેલમાં પથાર્યા. તાડાં ખુલ્લી ગયા. દરવાજા ઉગડી ગયા. પ્રભુ આવે ત્યાં બંધન રહેતાં નથી. નાથ ભક્ત આંખ બંધ કરી, તાલી પાડી, મસ્ત બની સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ મંત્રની ધૂન્ય કરે છે. પ્રભુએ આંખમાં તેજ મુક્યું. આંખ ખોલી તો સામે શેતવસ્ત્રધારી શ્રી હરિનાં દર્શન થયાં. જેલમાં ૬૦ કેદીઓ હતા તે જોતા જ રહી ગયા.

આ દિવ્ય તેજસ્વી પુરુષ કોણ હશે? નીરખી નીરખીને જોયા કરે છે. પ્રભુ બોલ્યા, “નાથ ભક્ત, તમે બે દિવસના ભૂખ્યા છો. આ થાળમાં ભોજન લાવ્યા છીએ તે આપ જમી લ્યો.” “હે પ્રભુ, જેલમાં પવિત્ર પાણી ન હોય તેથી મેં સ્નાન કર્યું નથી તો ભોજન જમાય કેમ? માનસી પૂજા કરું છું. બાકી પ્રત્યક્ષ પૂજા થતી નથી.” શ્રીજ મહારાજ પોતાનો ડોબો ચરણ ઉંચો કર્યો. છેલ્લી આંગળી, (ટચલી આંગળીમાંથી) પાણીનો પ્રવાહ નીકળ્યો.

શ્રી હરિ બોલ્યા, “ભક્તરાજ, આ ગંગા પ્રવાહમાં સ્નાન કરો.” નાત ભક્ત રાજ થયા. પાણીમાંથી ખોબા ભરી ભરીને કેદમાં પુરેલા માણસો ઉપર છાંટયું. ગંગાજળનો સ્પર્શ થતાં અનંત જન્મના પાપ બળી ગયા. સદ્બુદ્ધિ જાગૃત થઈ. નાથભક્તે સ્નાન કર્યું. પ્રભુ કહે છે, “અમે પ્રત્યક્ષ બેઠા છીએ. અમારી પૂજા કરી લ્યો. ખોડશોપચાર લાવ્યા છીએ. કેશર, ચંદન, અક્ષત, પુષ્પ, તુલસીપત્ર વિગેરે સામગ્રી છે તેનાથી અમારી પૂજા કરો. પછી જમી લ્યો.” નાથ ભક્ત શ્રી

દર કાર્યાંબદી કાર્યા

હરિની પૂજા કરી, આરતી ઉતારી, પ્રદક્ષિણા કરી, દંડવત પ્રણામ કરી પ્રભુ સન્મુખ બેઠા.

શ્રીજ મહારાજ કહે છે, “હવે પૂજા થઈ ગઈ છે. જમી લ્યો તો અમને શાંતિ થાય.” નાથ ભક્ત બોલ્યા, “હે પ્રભુ, મારી પૂજા ઘરે છે. તે પૂજા કર્યા સિવાય જમાશે નહિં.” પ્રભુએ કહ્યું, “અમારી પ્રત્યક્ષ પૂજા કરી તેમાં પૂજાની પ્રતિમાની પૂજા થઈ ગણાશે. અમે અને પૂજાના ઢાકોરળ કંઈ જુદા નથી. એક જ છીએ.” નાથ ભક્ત બે હાથ જોડી બોલ્યા, “મારે નિયમ કરવાં જ જોઈશે.” શ્રી હરિ મુકુંદ બ્રહ્મચારીને કહ્યું, “તમે નાથ ભક્તને ઘરેથી પૂજાની પ્રતિમા લઈ આવો.” બ્રહ્મચારી પૂજા લઈને આવ્યા.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સવદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ લેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૧૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

જો તમે અન્યની નિંદા કરશો તો તે તમારા દોષો શોધી
તેમાંથી ખરાખ દોષો આહેર કરશે.

સભા-૧૧૩

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જીઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૧૩) કેદીઓ પાકા સત્સંગી થઇ ગયા.

સ્વામિનારાયણ હરે..

પૂજાની પેટી ખોલ્લી તો અક્ષત, ચંદન, તુલસીપત્ર અને તાજા પુષ્પના હાર જોયા. શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “જુઓ, પૂજા થઈ ગઈ છે ને.” નાથ ભક્તે કહ્યું, “એ બધી સારી વાત છે પણ મને પૂજા કર્યા વિના ચેન નહિ પડે.” શ્રીજી મહારાજે પૂજાની પ્રતિમા પોતાના હાથના ખોલ્લામાં રાખ્યા. “લ્યો, પૂજા કરો.” નાથ ભક્તે બાલ મુકુંદની પૂજા કરી. પ્રભુએ કહ્યું, “હવે ભોજન જમી લ્યો.” નાથ ભક્ત બે હાથ જોડી કહ્યું, “હે પ્રભુ, પહેલાં તમે જમો. પછી મુકુંદ બ્રહ્મચારી જમે. પછી આ જેલમાં ૬૦ કેદી બેઠા છે તેને પ્રસાદ આપો. પછી હું જમીશ.” આવું સાંભળી પ્રભુ બોલ્યા, “ધન્ય છે તમારી પરોપકાર વૃત્તિને. ખરેખર તો આવા જ ભક્તો હોવા જોઈએ.”

૬૦ કેદી જમ્યા છતાં અક્ષયપાત્ર સમાન થાળમાંથી ભોજન ખૂટયું નહિ. બધાંને જમાડી પછી નાથ ભક્ત જમ્યા. આવી ઉદારતા જોઈ પ્રભુ ખૂબ રાજુ થયા.

દુર્ગ સત્સંગી સાત્રા

નાથ ભક્તના લલાટમાં કેશર ચંદનની અર્યા કરી. પોતે જે બે ડોલરના પુષ્પના હાર પહેર્યા હતાં તે ના ભક્તના કંઠમાં પહેરાવ્યા. નાથ ભક્તે તરત તે હાર કેદીને પહેરાવી દીધા. પ્રભુએ ફરીથી નાથ ભક્તને બે હાર પહેરાવ્યા. નાથ ભક્ત હાર ઉતારીને કેદીને પહેરાવી દીધા. પ્રભુની યોગ શક્તિથી હાર હાજર થતાં જાય અને નાથ ભક્તને પહેરાવતા જાય. નાથ ભક્ત જેલમાં હતા તે બધાં માણસોને હાર પહેરાવ્યા.

જેલમાં કેશર, ચંદન અને પુષ્પની સુગંધ પ્રસરી ગઈ. ભાગ્યશાળી થઈ ગયા. અંતઃકરણ પવિત્ર થયું. શ્રીજી મહારાજ નાથ ભક્તને બાથમાં લઈને મળ્યા. છાતીમાં ચરણાવિંદ આપી રાજીપો વ્યક્ત કર્યો. કંઠણ પરિસ્થિતિમાં ભગવાન ભૂલ્યા નથી. પછી પ્રભુ અને મુકુંદ બ્રહ્મચારી અંતર્ધાન થઈ ગયા. નાથ ભક્ત અને કેદીઓ ઉચ્ચ સ્વરે સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ ધૂન શરૂ કરી. જેલ ગાજી ઉઠી. જાણો મંદિર હોય ને શું!

સિપાઈ દોડતા ગયા રાજા પાસે અને વાત કરી કે, “અમે બરાબર ચોકી કરીએ છીએ. રાત દિવસ જાગીએ છીએ છતાં પણ જેલમાં કોણ જાણો શું થયું છે. અલૌકિક પુષ્પની સુગંધ આવે છે.” રાજાએ તપાસ કરાવી. જેલમાં કઈ રીતે ગયા હશે? ખબર પડી કે દિવ્ય સ્વરૂપે આ બધું કામ થઈ ગયું છે. રાજા અને સરકારી માણસો બધાં વિચાર કરતાં થઈ ગયા. રાજાએ કહ્યું, “નાથ ભક્તને ઘેર જલદી જાવ અને તપાસ કરો. આ બધું શું થાય છે?” ત્યાં ગયા તો ગોપાળાનંદ સ્વામી નાથ ભક્તના ફળિયામાં પીપળાના વૃક્ષ નીચે હજારો ભક્તોની સાથે બેસીને ઉપદેશ આપે છે. ભરચુક સભામાં માણસો બેઠા છે. ૬૦ કેદીઓ અને નાથ ભક્ત પણ સભામાં બેઠા છે.

આવું એશ્વર્ય જોઈ સૌ વિચાર કરતાં થઈ ગયા. ગોપાળબાવો અને બધાં ભક્તજનો કરાળી ગામે જતા રહ્યાં હતાં અને પાછા કેમ આવ્યા હશે? ચાલો ગામ કરાળી. ત્યાં છે કે નથી? ધોડી દોડાવતા આવ્યા ગામ કરાળી તો ત્યાં પણ હજારો માણસો મધ્યે સ્વામી શાન ઉપદેશ આપે છે. એકાગ્રતાથી સૌ કથા સાંભળે છે. આશ્વર્યનો પાર ન રહ્યો. “ઓહોહો! બે રૂપે આ બધાં કેમ દેખાતા હશે? કરાળીમાં હજારો માણસો બેઠા છે તેવાજ માણસોની સાથે સ્વામી વડોદરામાં પણ છે. કાંઈ સમજાતું નથી.”

ને પોતાના ભિત્રોના દોષોની આહેરમાં ચર્ચા કરે છે તે પોતના દુશ્મનનના દોષોને ભલા કેમ છોડે ?

રાજા રાજુ થયા. નાથ ભક્તનું સન્માન કર્યું અને કહ્યું, “મને સવિસ્તારથી વાત કહી સંભળાવો.” ત્યારે નાથ ભક્ત કહે છે, “હે અસ્તદાતા, સ્વામિનારાયણ પોતે સ્વયં પરમેશ્વર છે. બ્રહ્માંડની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને લય તેને સંકલ્પ માત્રથી કરે છે. અનંત કોટી બ્રહ્માંડોના નિયંતા છે. અપાર હિવ્ય વિભૂતિઓથી યુક્ત છે. અનંત જીવાત્માનું કલ્યાણ કરવા આ ભૂમી પર મુક્તમંડળ સહિત પદ્ધાર્યા છે. જે તેમનું આશ્રય કરે છે તે પરમપદને પામે છે.” વિગેરે ખૂબ મહિમા કહી સંભળાવ્યો.

નાથ ભક્ત કહે છે, “મારા જેવા તો અનેક ભક્તો છે. અભાગી માણસો શ્રીજી મહારાજ ઉપર ખોટા આરોપ નાખે છે. તે બાબરીયો ભૂત વશ કર્યો છે. તે ભગવાનથી વિમુખ રહે છે.” આવું સાંભળી દીવાનજી મશકરી કરતાં બોલ્યા, “આટલું બધાં તમારામાં શાન છે તો વેદ બોલો તો ખબર પડે.” નાથ ભક્તે કહ્યું, “હું પાટીદાર પટેલ વેશ્ય વર્ણનો છું તેથી વેદ બોલાય નહિ. પણ કેદમાંથી ધૂટા થયા છે, ૬૦ માણસો, તેમાંથી બે માણસો બ્રાહ્મણ છે. તે વેદ બોલશે.”

ભગવાનની કૃપાથી તે બ્રાહ્મણો વેદ બોલ્યા. રાજા રાજુ થયા. નાથ ભક્તને દશ હજાર રૂપિયા, પાંચ હજારના દાગીના, પાઘડી અને શાલ વિગેરે ખૂબ ભેટ અર્પણ કરી. “લ્યો ભક્તરાજ.” ત્યારે નાથ ભક્ત બે હાથ જોડી કહે છે, “હે અસ્તદાતા, હું આ ભેટને શું કરું? મને ન્યાય નીતિથી જે મળે છે તેમાં મને શાંતિ છે. તમે સત્કાર્યમાં વાપરજો. ગાયને ધાસચારો નીરજો. ગરીબને અસ્તદાન આપજો. સંતોને જમાડજો.” આવું સાંભળી રાજા આશ્રય પામી ગયા.

“કેટલો વફાદાર અને ન્યાય નીતિવાળો માણસ છે. ધન્ય છે સ્વામિનારાયણ ભગવાનના ભક્તને!” રાજાએ તે પૈસામાંથી ૨૫૦ રૂપિયા એક એક કેદીને આપ્યા. કેદી પાકા સત્સંગી થઈ ગયા. નાથ ભક્તની સાથે સત્સંગ કરે અને બીજાને કરાવે. પ્રભુની લીલા અલૌકિક છે. આત્માને પરમાત્માનો ભેટો કરાવવો એજ સાચી જીવન યાત્રા છે. આ છે સત્સંગનો પ્રતાપ.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

દુર્ગ ક્ષત્રિયાં ક્ષત્રીયા

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ધેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામહિણ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૧૪

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

કાન્જની સાક્ષી કરતાં આંખોની સાક્ષી વધારે ચોક્કસ હોય છે.

(૧૧૪) નિષ્કામ ભક્તિ મુક્તિ કરતાં પણ મહાન છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

સ્વામિનારાયણ ભગવાન કહે છે, નિષ્કામ ભક્તિ કરવી પણ બાળકની જેમ માગ માગ કરવું નહિ. કોઈ પણ જાતની અપેક્ષા રાખવી નહિ. ભક્તિ કરું તો રોગ મટી જાય. ભક્તિ કરું તો કરજ ભરપાઈ થઈ જાય. ભક્તિ કરું તો ધનવાન થઈ જાઉં. ભક્તિમાં લેણાદેણ હોય નહિ. હું આટવું કરું તો તમે મારું આ કાર્ય કરી દો. કોઈ પણ હેતુ રાખવો નહિ. કેવળ પ્રભુની પ્રસંગતા માટે જ ભક્તિ કરવી. બીજી કોઈ ઈચ્છા રાખવી નહિ. સાધારણ માનવી એવું સમજે છે કે ભક્તિ કરીએ તો ભગવાન બહુ પૈસા આપે.

“ ભક્તિનું ફળ પૈસા નથી. ભક્તિનું ફળ ભગવાન છે.”

મોટા ભાગના ભક્તજનોને ભગવાન પાસે કંઈક મેળવવાની લાલસા છે. પોતાની ઈચ્છા સંતોષવા માટે ભગવાન પાસે માગતા હોય છે. ઉડાણમાં કંઈક ઈચ્છા હોય છે.

શ્રીજ મહારાજ એક હરિભક્તને ઘેર પધાર્યા. ત્યાં જમ્યા, સત્સંગ કર્યો પછી ત્યાંથી જવાનું પ્રયાણ કરે છે. ત્યાં એક હરિભક્ત આવ્યા. અતિ આગ્રહ કરી કહ્યું, “હે મહારાજ, મારા ઘરે પધરામણી કરવા પદ્ધારો. પધરામણી કર્યા સિવાય જવા દઈશ નહિ.” શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “અમારે બહુ ઉતાવળ છે. બીજી વખત ચોક્કસ આવશું. અત્યારે રાજીપે રજા દો.” એમ કહી માણકી પર અસ્વાર થયા. હરિભક્તે માણકીની લગામ પકડી લીધી. “મારા ઘેર પગલાં કર્યા સિવાય જવાય નહિ.”

શ્રીજ મહારાજે ફરીથી કહ્યું, “બીજી વખત અમે આવશું. અત્યારે જવા દો.” “ના મહારાજ, ફરી તમે ક્યારે પદ્ધારો? કંઈક નકી ન હોય. આવો અવસર ફરી ફરી મળો નહિ.” અતિ આગ્રહમાં ક્યારેક દુરાગ્રહ થઈ જતો હોય છે. એ પણ સમજવું પડે. ભગવાન સમજ ગયા કે ભક્ત સકામી લાગે છે. કંઈક લેવાની લાલચ છે. તેથી જવા દેતા નથી. પ્રભુ બોલ્યા, “તમારે શું કામ છે? કહોને.”

દુર ક્ષાત્રાંબો ક્ષાત્રા॥

ભક્ત બોલ્યા, “મારે ઘેર પગલાં કરો તો શેર માટીની ખોટ પૂરી થાય. દીકરો નથી એટલે. તો તમારી અરજી કરું છું કે મારે ઘેર પધારો.” શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “અમે આર્શીવાદ આપીએ છીએ. તમારા ઘરે બે દીકરાનો જન્મ થશે.” આવું સાંભળી ભક્ત ખુશ ખુશ થઈ ગયા. માણકી ઘોડીની રાશ પકડી હતી તે મૂકી દીધી. “હવે ભલે જાવ. તમે તમારે રસ્તે અને હું મારે રસ્તે. હવે દીકરાને રમાડશું અને આનંદ કરશું.” પછી દર્શન કરવા આવતો તે બંધ થઈ ગયા. પૂજા, પાઠ, સત્સંગ, સમૈયા કાંઈ પણ સત્કર્મ કરે નહિ. મારું કામ પુરું થયું. મોહ માયામાં લોભાઈ ગયો. માયા દુઃખનો દરિયો છે. પ્રભુ સુખના સાગર છે.

દીકરા મોટા થયા. લાકડી લઈને મારવા દોડે. “મારા ધરમાંથી બહાર નીકળી જાઓ!” આવું બોલી બહુ દુઃખી કરે છે. ન બોલવાનું બોલીને હેયા બાળે છે. જમવાનું ભાવતું નથી. રાત્રે નિંદ્રા આવતી નથી. પરાણો માગેલી વસ્તુ સુખી કરતી નથી. સંતો પાસે આવીને રડતાં રડતાં વાત કરી. “સ્વામી, હું બહુ દુઃખી છું. દીકરો મને જમવા દેતો નથી. ખીચડી જમતાં મને ઉઠાડી મુકે છે. હવે હું શું કરું?” એમ કહી ધૂસ્કો મૂકી રડી પડ્યા.

“ મા બાપને સંતાપશો, રડાવશો તો તમારો એક દિવસ એવો આવશો કે અંસુ લુછનાર, આશ્વાસાન આપનાર કોઇ નહિ મળો. રીબાઈ રીબાઈને મરી જશો અને જમપુરીમાં જમદૂતોની માર ખાશો વૃદ્ધ અવસ્થામાં ફૂતરાના જેવી દશા થાય છે છતાં પેરાગ્ય થતો નથી.”

સંતો કહે છે કે, આવા દુઃખી થાય છે છતાં ભગવાન ભજવાના મનમાં વિચાર થતાં નથી. ખોટા કર્મો કરશો તો બંધન મોટા થશે. તેની સજા મોટી થશે. મરણ છે તે હિસાબ દેવાનો દિવસ છે. દુઃખીયારાના દિલમાં ઘા વાગે એવા કડવા વચન શું કામ બોલો છો? જગતમાં કેમ જીવનું તે બરાબર શીખવું જોઈએ ને. સંસારીનો એક મોટો અવિવેક છે. સંસારીને સત્તા, સંપત્તિ અને સંતાનમાં સુખ દેખાય છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપાતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદું ભજે.

જો તમે પોતે સૌથી મોટા અવગુણા - ઉદ્ઘોષાઈથી મુક્ત થશો
તો તમને સર્વોચ્ચ આનંદ પ્રાપ્ત થશે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ધેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૧૫

૧. જય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સક્લ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

દુર્ગ ક્ષત્રાંગો ક્ષત્રા

(૧૧૫) પ્રભુ ગર્વ ગંજન છે.

સ્વામિનારાયણ હરે...

ભગવાન અનંત કોઈ બ્રહ્માંડના રાજા છે. બધું એનું જ કર્યું થાય છે છતાં બિલકુલ અહેંકાર (ગર્વ) રાખતા નથી. માણસો પાસે ચાર પૈસા ભેગા થાય ત્યારે તેને તરત ગર્વ આવી જાય છે પણ ભગવાન તો ખૂદ લક્ષ્મીના પતિ છે છતાં કોઈ પ્રકારનો અહેંકાર નથી. ભગવાન પોતાનું ઐશ્વર્ય ધૂપાવીને સામાન્ય મનુષ્ય જેવા બનીને ભક્તોની સાથે રહે છે. આ જગતની અંદર માણસને થોડો અધિકાર, સત્તા, પૈસા, આવડત મળી જાય તો તરત અભિમાન આવી જાય છે કે હું કેવો મોટો છું, ચતુર છું, મારું કર્યું થાય, મારો વટ પડે. આવા અહેંકારમાં ફુલાતો ફરે. જાણો મારા જેવું કોઈ નહિ. આવું બધું માણસને બહુ હોય છે.

આપણી પાસે જે છે તે બધું ભગવાનનું જ આપેલું છે. છતાં પણ અભિમાન કરીએ છીએ. પ્રભુ કહે છે, તમે સૌ નિરાભિમાની બનશો તો સુખી થાશો. અભિમાની માણસ કોઈને ગમતો નથી. એક વખત વડતાલના જોબન પગીને અભિમાન આવ્યું કે મારા જેવો કોઈ નિશાન બાજ નથી. ગમે તેવું જીણું નિશાન હોય તો પણ એક બાણે જ સાધી દઉં. અંતર્યામી પ્રભુ જાણી ગયા. જોબન પગીનો ગર્વ ઉતારવો પડશે. વચ્ચનામૃતમાં શ્રી હરિ કહે છે કે,

“મારા ભક્તમાં તલ માત્ર કસર રહેવા દેવી નથી. ખોટું અભિમાન

સદગુણોનું ભક્તાણ કરી જાય છે.”

એક વખત શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન વડતાલ પધાર્યા. ઢોલીયા ઉપર વિરાજમાન થયા છે. ચારે બાજુ સંતો અને ભક્તો બેઠા છે. એકાગ્ર વૃત્તિથી કથા સાંભળે છે. પ્રભુ ઉપદેશ આપતાં બોલ્યા, “પોતાના અંતરના દોષનો વિનાશ કરવો તે કઠીનમાં કઠીન કાર્ય છે. અનંત કાળથી જીવાત્માને ભ્રમણ કરાવનાર અંતરના દોષો છે.

“જ્યાં સુધી કામ, કોઇ, લોભ, મોછ અને અભિમાન વિગેરે અંતઃશરીરના વેગો ક્ષીણ ન થાય ત્યાં સુધી સત્ત્ય વસ્તુનું ભાન થતું નથી.”

એકએક દોષોમાં કાતિલ ઝેર ભર્યું છે. મનુષ્યને બેભાન કરી અતિં દુઃખદ

અતિથી હમેશાં પૂજનીય છે. - તે પ્રાકૃત જન હોય તો પણ.

પરિસ્થિતિમાં મૂકી દે છે. અંતરશરૂને કાબુમાં રાખીએ તો ઘણો લાભ થાય છે. વિગેરે ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો. શ્રીજ મહારાજે આંબાના વૃક્ષ સામે નજર કરી તો અનેક કેરીના જુમખા લટકે છે. શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા, “જોબન પગી, તમે કેવા નિશાનબાજ છો ?” “હે મહારાજ, આ દુનિયામાં મારા જેવો કોઈ નિશાનબાજ નહિ હોય. પરીક્ષા કરો તો અમારી કળા અને હોશીયારીની સૌને ખબર પડે કે અમે કેવા નિશાનબાજ છીએ.”

શ્રીજ મહારાજે પુછ્યું, “એ કળા તમને કોણે શીખવી છે ?” “મારી શક્તિથી શીખ્યો છું.” પ્રલુબે કહ્યું, “તો એમ કરો, આ આંબાની ટોચે કેરીનું જુમખુ દેખાય છે તેના સામે તીર મુકો અને જુમખુ નીચે પાડી દો.” “મહારાજ, એમાં શું મોટી વાત છે ? એવા તો સો જુમખા નીચે પાડી દઉં.”

જોબનપગી કેડ બાંધીને હાથમાં ધનુષ્યબાણ લઈને જુમખા સામે નજર કરીને તીર છોડ્યું તો જુમખાથી એક હાથ છેટું બાણ ચાલ્યું ગયું પણ કેરીને અડચું નહિ. જોબનપગી શરમીદા બની ગયા. વિચાર કરે છે, માણસના માથા ઉપર દીવાનો કોડીયો હોય, તેમાં વાટ હોય અને હું તેની સામે તીર મૂકું તો માણસને વાગે નહિ. કોડીયું પડે નહિ ને વાટ ઉડી જાય. એવો લક્ષ ચીંધી શકું છું. આ તો કેરીનું જુમખુ મોટું છે છતાં કેમ બાણ વાગતું નથી ને તીર દૂર કેમ નીકળી જાય છે ?

શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા, “જોબનપગી, નિશાન કેમ અનુસંધાન પ્રમાણે વીંધતા નથી ?” પગી બોલ્યા, “હે મહારાજ, ફરીથી તીર મૂકું છું. હમણાંજ જુમખુ હેઠે પડશો.” ફરીથી બાણ મૂક્યું. એક હાથ છેટે ચાલ્યું ગયું. અરે, આ શું થાય છે ? ફરીથી જુમખા ઉપર બાણ ફેંક્યું પણ એક પણ બાણ લાગતું નથી. એક હાથ છેટે ચાલ્યું જાય. બાણ ફેંકી ફેંકીને થાકી ગયા.

“પરસોવાયી રેબેઝ થઇ ગયા પણ એક પણ જુમખાને અડતું નથી. વિચાર કરતા થઇ ગયા. જોબનપગી ભૂલ કરી પોતાનું બળ રાખ્યું પરતુ ભગવાનનું બળ ભૂલી ગયા.”

સભામાં ગઠાળી ગામના આંબા શોઠ દર્શન કરવા આવ્યા. પગે લાગીને બેઠા. શ્રી હરિએ કહ્યું, “આંબાશોઠ, હાથમાં ધનુષ્યબાણ લ્યો અને સામે આંબાના

દુર ક્ષાત્રાંબે કાળ્યા

વૃક્ષની ટોચ ઉપર કેરીનું જુમખું છે તેને બાણ મારીને નીચે પાડો.” આંબાશેઠ બે હાથ જોડી બોલ્યા, “કૃપાનાથ, હું તો વેપારી છું. ધનુષ્યમાંથી બાણ કેમ ફેંકાય તેની મને કાંઈ ખબર નથી. કોઈ દિવસ હાથમાં બાણ લીધું નથી.” શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “અમારા વચ્ચનથી બાણ લ્યો તો ખરા. કેરીના સામે તીર મૂકો.” આંબાશેઠ, “જ્ય ન્યાલકરણ, જ્ય ન્યાલકરણ, સ્વામિનારાયણ, સ્વામિનારાયણ”, કહેતાં ધનુષ્ય ઉપાડી કેરી સામે સરરર કરતાં તીર ફેંક્યું. બરાબર જુમખાને વાગ્યું અને ધબ દઈને જુમખું પૃથ્વી ઉપર પડ્યું. તાળીના ગળગળાટથી બધા ભક્તજનોએ વાતને વધાવી લીધી. “આંબા શેઠ જીત્યા અને જોબન પગી હાર્યા!”

સભામાં ભક્તજનો બેઠા છે તે બોલ્યી ઉઠ્યા, “આંબાશેઠ, તમે નિશાનબાજમાં આવા નિષ્ણાંત છો તેની અમને આજ ખબર પડી.” આંબાશેઠ બોલ્યા, “મને કાંઈ આવડતું નથી. મારી શક્તિથી બહારની વાત છે. આ તો શ્રીજ મહારાજની શક્તિથી બધું થાય છે.” જોબનપગીને અહું હતો કે મારા જેવો કોઈ નિશાનબાજ નથી તે ગર્વ ઉત્તરી ગયો. શ્રીજ મહારાજને શરણે આવ્યા. બે હાથ જોડી, પગે લાગીને બોલ્યા, “હે પ્રભુ, મારી ભૂલ તમે સમજાવી. પરમાત્માની મરજી સિવાય સુઝું પાંદડું પણ ફરકતું નથી.” અહેકાર સવળું સુજવા દેતો નથી. શ્રી હરિ કહે છે કે, મહિમાએ સહિત ભક્તિ કરો ને નસુ જનો.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હૃતે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ; .....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

અનુભવ એટલે જેના ઉપર બાંધકામ કરવાનું છે. એવી કમાન.

પણ ગ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૧૬

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૧૬) મનરૂપી ઘોડો ઉન્મત થયો છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

ગામ રોજકાના કાકાભાઈએ નિત્યાનંદ સ્વામીને પ્રશ્ન પુછ્યો જે, અંતરની માંહેલી કોરે એક કહે છે જે વિષયને ભોગવીએ અને એક તેની ના પાડે છે, તે ના પાડે છે તે કોણ છે અને હા પાડે છે તે કોણ છે ? ત્યારે નિત્યાનંદ સ્વામીએ બોલ્યા જે, ના પાડે છે તે જીવ છે અને હા પાડે છે તે મન છે. મનુષ્ય માત્રના હદ્યમાં મન અને જીવની લડાઈ થયા કરે છે. (ગ. પ્ર. પ્ર. ૭૦)

દુર્ગ ક્ષાત્રાંબા ક્ષાત્રા

શ્રીજી મહારાજ કહે છે કે, આંતરિક શત્રુ જોરદાર છે. મુખ્ય સુધી મૂકે એવા નથી. કોઈ બળ કરીને કોષ સાથે લડવા જાય તો લોભ ઉભો થઈ જાય. કરવું કેમ? એક બેસે ત્યાં બીજો બળ કરીને ઉભો થઈ જાય. લોભ સાથે લડવા જાય તો કામ ઉભો થઈ જાય. કામ સાથે લડવા જાય તો અભિમાન ઊભું થઈ જાય. મન એક પણ ક્ષણ સુધી શાંતિથી નથી બેસતું. મનરૂપી ઘોડો ઉન્મત થયો છે. માણસોની ઈન્દ્રિયો ઘોડા જેવી ચંચળ છે. ઉન્મતાઈ ટાળવી હોય તો ભગવાનની કથા કીર્તન સાંભળી તમારા મનને ભગવાનમાં રાખો. ભગવાનનું રૂપ જોઈને તમારી દાસ્તિને ભગવાનમાં રાખો. મનનો બધો ગર્વ ઉત્તરી જશે અને મન મોક્ષ આપનારું થશે.

સત્સંગ કરવો તે પોતાના જીવને અર્થો કરવો. કોઈ પદાર્થની ઈચ્છા રાખવી નહિ. શુણીનું દુઃખ ભગવાન કાંટેથી ટાળી દે છે. એક ગામમાં ચોર બહુ રહેતા. ચોર સાધુ પાસે બેસવા આવતા. માર્ગને વિષે પગમાં કાંટો વાગ્યો. પગમાં સૌસરો નીકળ્યો. પગમાં સોજા આવી ગઈ. ઊભું થવાતું નથી. ચોરી કરવા જવાણી નહિ. સાધુ પાસે બેઠો રહી ગયો. બીજા ચોર ચોરી કરવા ગયા. રાજાનો ખજનો ફડીને ખૂબ ધન લઈ આવ્યા. માંહોમાંહી વહેંચી લીધું.

તે સાંભળીને ચોર સાધુ પાસે આવતો હતો અને કાંટો વાગ્યો હતો, તે ચોર તેના મા બાપ, સ્ત્રી સગાં સર્વ વઢવા લાગ્યા. કે “તુ ચોરી કરવા ન ગયો તેથી આપણને પેસા મળ્યા નહિ.” આવી વાત કરે છે ત્યાં રાજાના સિપાઈ આવ્યા. ચોરી કરી હતી તેને પકડ્યા. તેમાં જે સાધુ પાસે બેઠો હતો તેને પકડ્યો. તે ચોરે કહું, “હું ચોરી કરવા નથી ગયો. હું સાધુ પાસે બેઠો હતો.” સિપાઈએ કહું, “ચોર કોઈ દિવસ સાચું બોલે? સાધુને પુછો. એ ખાત્રી દેશે.” સાધુને બોલાવ્યા. સંતોષે કહું, “આ તો અમારી પાસે બેઠો હતો. ચોરી કરવા નહોતો ગયો.” સિપાઈએ તેને છૂટો કરી દીધ્યો. સાધુ પાસે ગયો તો બચી ગયો. બીજા ચોરને સૂળી ઉપર ચડાવીને મારી નાખ્યા.

કહેવાનો હાઈ એ છે કે સત્સંગ કરે છે તેને સૂળી જેટલું દુઃખ હોય તે કાંટે ટળે છે. શ્રીજી મહારાજ પોતાના અંતરની વાત કરે છે.

૧. અમે રામાનંદ સ્વામી પાસે માગી લીધું છે કે “તમારા સત્સંગી હોય તેને એક વીંછીનું દુઃખ થવાનું હોય તો તે મને એક એક ઝિંયાડે કોટી કોટી વીંછીનું દુઃખ થાઓ પણ તમારા સત્સંગીને તે થાઓ નહિ.”

જે પોતાના પડોશી પ્રત્યે દ્વેષ દાખવવામાં આનંદ પ્રાપ્ત કરે છે તે થોડા દિવસોમાં અધિ:પતન પામશે.

૨. અને “તમારા સત્સંગીને પ્રારદ્યમાં રામપતર લખ્યું હોય, તે રામપતર મને આવે પણ તમારા સત્સંગી અન્નવરણે કરીને દુઃખી ન થાય, એ બે વરદાન મને આપો.”

એમ મેં રામાનંદ સ્વામી પાસે માણ્યું ત્યારે મને રામાનંદ સ્વામીએ રાજુ થઈને એ વર આપ્યો છે. માટે જે કોઈ સત્સંગ કરે છે તેને વ્યવહારે દુઃખ થવાનું લખ્યું હોય તે થાય નહિએ.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા હરજુસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામહિણ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચોષણા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સાભા-૧૧૭

૧. જય સદ્ગુરૂ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....

દુર્ગ ક્ષત્રાંગી કાર્યા

૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણિ.....
 ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
 ૫. વિશેષ છો સકુલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાર્થ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૧૭) પ્રભુ એકાંતિક ભક્તાના જાહેર બની જાય છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાને આ સંપ્રદાય સ્થાપીને સત્સંગરૂપી આત્માંતિક કલ્યાણ માટે એક પાઠશાળા ઉઘાડી છે. આત્મબળ વૃદ્ધિ પામે, વાસનાની નિવૃત્તિ થાય છે. બ્રહ્મસ્થિતિને પામીને એકાંતિક ભક્ત થાય તેવી સુંદર યોજના કરી છે. અકાંતિક ભક્ત કોને કહેવાય? જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, ધર્મ અને ભગવાનની ભક્તિ એ ચાર વાનાં જેમાં હોય તેને એકાંતિક ભક્ત કહેવાય. અને આપણા સત્સંગમાં મોટો કરવા યોગ્ય પણ તે છે. (વચ્ચાનમૃત વ. ૩) ગામ ભૂપરાઈમાં લુહાર શાતિમાં એક વૃષભાન પરમ એકાંતિક ભક્ત હતા. સાચા નિષ્ઠાર્થી ભક્તિવાન હતા.

એક ક્ષણ પણ ભગવાનના સબંધ વગર સમય ગુમાવે નહિ. હર ઘડી હરિસ્મરણ કર્યા જ કરે. આપણો જગતમાં ડાખા થઈને બેઠા છીએ પણ મોક્ષનું સાધન કાંઈ ન કર્યું તો ડહાપણ શું કામનું? માટે ડહાપણ મૂકીને મોક્ષ સુધારવો. આજથી પ્રભુ ભક્તિમાં ભસ્ત બની હરિભજન કરો. આ લોકના માણસને રાજુ કરવા હોય તો કેટલી ગુલાભી કરવી પડે તોય રાજુ થાય કે ન પણ થાય પણ આપણને તો ભગવાનને રાજુ કરવા છે.

“જગતને રાજુ કરવું કઢણ છે, ભગવાનને રાજુ કરવા સહેલા છે.”

દારુના નશામાં દારુંદિયો પોતાનું ધર દેખે નહિ, તેમ અહંકારને લીધે માણસ પોતે પોતાને દેખતો નથી.

વૃષભાનનો એક દીકરો હતો. દરરોજ દીકરાની બાજુમાં બેસીને પૂજા કરતાં શીખવાડે. સારા સંસ્કાર આપે. “બેટા, હંમેશા મીઠી મધુરી વાણી બોલવી. વડીલોનું સહમાન સાંચવવું. પગે લાગવું, ખોટું બોલવું નહિ. ભગવાનને ભૂલવા નહિ. વાહનમાં બ્રેક જોઈએ તેમ વાણીમાં બ્રેક રાખવી. બોલીને બગાડવું નહિ. વૃક્ષ મૂળને આધારે જીવે છે. ભક્ત ભગવાનને આધારે જીવે છે. મૂળ ઉખડી જાય તો વૃક્ષ સુકાય જાય. પ્રભુ ભૂલાઈ જાય તો સત્સંગ સુકાય જાય. બેટા, ઠેસ વાગે, છીક કે બગાસું આવે, આઇત આવે, ત્યારે પણ સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ જપ ચાલુ રાખવા.”

ભગવાનને અખંડ ચાદ કરશું તો ભગવાન આપણાને ચાદ કરશે. અને રક્ષા પણ કરશે. બેટા, જમતાં પહેલાં આંખ બંધ કરી પ્રભુનું દશ વખત નામ લઈ પછી જમવું. રાત્રે સૂતાં પહેલાં પ્રભુનું નામ લેવું. ઘરથી બહાર જઈએ ત્યારે પણ દશ વખત ભગવાનનું નામ લેવું. બહારથી ઘરમાં આવીએ ત્યારે પ્રભુને પગે લાગીને દશ વખત પ્રભુનું નામ લેવું. દરેક કિયામાં હરિને યાદ કરવા એ જ સાચી ભક્તિ છે.” ખૂબ સારા ધર્મના સંસ્કાર આપે છે. તમે પણ બાળકોને સારા સંસ્કાર આપજો. “મા રાખે દ્યાન તો સંતાન બને મહાન.” ચિત્તરૂપી તીજોરી હરિ સ્મરણથી ભરપૂર ભરો.

દીકરો દરરોજ નિશાળમાં ભણવા જાય. એક આહીર સાથે તેની મિત્રતા થઈ. દીકરો બાર વરસનો અને આહીર વીસ વરસનો હતો. સાથે ફરે અને આનંદ કરે. મિત્ર કપટી અને મલિન વૃત્તિનો હતો. તે બાબતની છોકરાને કાંઈ ખબર નહિ. એક દિવસ મિત્રને થયું, આજે છોકરાએ ઘણા બધાં સોનાના દાગીના પહેર્યા છે. તે લૂંટી લઉં તો ઘણા પૈસા મળો. તેથી છોકરાને કહ્યું, “આપણા ખેતરમાં લીલા ચણા સરસ થયા છે. ચાલો ખાવા માટે જઈએ. મજા આવશે.” નિખાલસ હદ્યનો છોકરો મિત્રની સાથે ખેતરમાં આવ્યો. સાથે તીજો માણસ કોઈ નથી.

છોકરાને પકડીને મોટા ખાડામાં નાખી દીધો. છાતી ઉપર ચઢી બેઠો. કટાર ગળામાં મારી. છોકરો ભયભીત થઈ ગયો. અંતરના નાદથી પ્રભુને પોકારે છે. “સ્વામિનારાયણ, હે સ્વામિનારાયણ, મને બચાવો, બચાવો. મિત્ર મારો શત્રુ થશે એવી મને ખબર નહોતી.” શાસોશ્વાસ હરિસ્મરણ ચાલુ છે. પ્રભુ મદદમાં આવી ગયા. શ્વેત ઘોડા પર બિરાજમાન એવા શ્રીહરિ પચાસ ઘોડેસ્વાર સાથે શ્રીહરિ

દર સત્સંગ સભા

દિવ્યસ્વરૂપે પ્રગટ થયા. જોરદાર પડકાર કર્યો. “સબૂર! જ્યાં છે ત્યાં જ ઉભો રહેજે. આજે જીવતો નહિ રાખું!” પાપી ડરી ગયો. ઓચીંનું કોણ આવ્યું? ચારે બાજુ ઘોડેસ્વારો ઘેરી વણ્ણા.

પ્રભુએ પાપીની ગરદન પકીને એવો છંછેક્યો. હાડકાં બધાં નરમ થઈ ગયા. ઘોડાની ચાબુકથી બરાબર જેવો માર્યો. “અરે પાપી! નિર્દોષ બાળકને શા માટે મારે છે?” પાપી આહીર રડતાં રડતાં બરાડા પાડે છે. મૂઠી વાળીને જાય દોડતો. પાપી આગળ અને ઘોડેસ્વર પાછળ. ગામમાં લઈ ગયા. જેલમાં પૂરી દીધો. શ્રીજ મહારાજ શેત હાથી પર બેસીને છોકરા પાસે આવ્યા. હાથીએ ખાડામાંથી છોકરાને સૂંઠ્યો બહાર કાઢીને પ્રભુના ખોળામાં બેસાડી દીધો. પ્રભુ મીઠો મીઠો હાથ ફેરવે. જે કાંઈ વાગ્યું હતું તે બરાબર થઈ ગયું.

છોકરો બે હાથ જોડી પ્રભુની પ્રાર્થની કરી. “હે પ્રભુ! તમે મને આજે જીવતદાન આપ્યું છે. નહિંતર મને પાપી મારી નાખત.” પ્રભુએ કહ્યું, “ચિંતા ન કરો. જોઈ વિચારીને મિત્રતા કરવી.” છોકરાને તેના ઘરે મૂકી આવ્યા. પછી અંતર્ધાન થઈ ગયા. ગામના જે પરમ એકાંતિક ભક્ત હતા તેને શ્રીજ મહારાજનાં દર્શન થયાં. સૌ આશ્ર્ય પામી ગયા. પ્રભુનો મહિમા વધતો ગયો. તેથી સત્સંગમાં વિશેષ દફતા જાગૃત થઈ.

“ભગવાન એકાંતિક ભક્તના બખતર બની જાય છે. અનેક ભક્તોનું રક્ષણ કરવા પ્રભુ દોડી આવે છે.”

અને વર્તમાન કાળમાં પણ રક્ષા કરે છે. શરત એટલી કે ભગવાન ઉપર પૂર્ણ વિશ્વાસ હોવો જોઈએ. જેને પરમપદની યાત્રા કરવી હોય, મોક્ષધામના સુખ પામવા હોય તેને સદાય અચળ ટેક રાખીને સત્સંગ કરવો. ગમે તેવી વિકટ પરિસ્થિતિ ઉભી થાય છતાં પણ ભક્તિમાં મોળા પડવું નહિ. પ્રનાદજીએ અચળ ટેક રાખી સંકટ સહન કર્યા તો ભગવાન એની મદદે દોડી આવ્યા અને રક્ષણ કર્યું. નાના બાળ ભક્ત છતાં પણ હિંમત રાખીને હરિભજન ચાલુ રાખ્યું તો એનું કામ થઈ ગયું. રાવણે લાત મારીને વિભિષણને રાજ્યમાંથી કાઢી મૂક્યા છતાં પણ ભાઈની બીકથી સત્સંગ છોડી દીધો નહિ. પોતાની સ્થિતિમાંથી ડંયા નહિ.

દરેક માઝાસમાં અજ્ઞાન હોય છે. પણ દરેકનું અજ્ઞાન જુદી જુદી જાતનું હોય છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલાયું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિયેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજલસું હેત ન ઢીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ; .....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ હુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૧૮

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

દુર્ગ કૃતકાંઠે કૃતા

કથા-વાત્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૧૮) પતિત્રતા નારીનો પ્રતાપ

સ્વામિનારાયણ હરે..

એક દિવસ સર્જુંગામાં મહા જબરું પાણીનું પૂર આવ્યું. સ્વર્ગદ્વારી તણાવા માંડી. અયોધ્યાવાસી વિચાર કરે છે, પાણી ચડતું આવે છે. અયોધ્યાપુરીમાં પાણી ભરાઈ જશે તો શું કરશું? રાજા દર્શનસિંહને ચિંતા થઈ તેથી સેવકોની સાથે સર્જુંગા પાસે આવ્યા. ગંગાજીની પુજા કરી. શ્રીફળ વધેરી ચુંદ્રી અર્પણ કરી પગે લાગી બે હાથ જોડી પ્રાર્થના કરી કે, “હે ગંગામૈયા... પાણીનું પૂર ચડતું આવે છે તે મહેરબાની કરીને હટાવી દો.” તો સર્વેને શાંતિ થાય પણ સર્જુંગાનું પૂર હટવાને બદલે જોરદાર ઘોડા વેગે ચડતું આવે છે. હવે શું કરવું? રાજા અને માણસો મુંજાઈ ગયા.

રાજાએ રાજગોરને પુછ્યું, “જોરદાર પ્રવાહ કઈ રીતે ઓછો થશે? જલદી ઉપાય બતાવો નહિતર અયોધ્યા નગરીને પાણી ખેં ચી જાશે.” રાજગોરે કહ્યું, “કોઈ પતિત્રતા નારી ગંગાજીને વધાવે, પુજા કરે તો પાણીનું પૂર હટી જાય.” આખા ગામમાં સાદ પાડ્યો, “પતિત્રતા નારી ગંગાજી વધાવવા ચાલો.” પણ કોઈ તૈયાર થયા નહિ. બધી સ્વીઓ મુંજાય છે. હવે શું કરવું? સુવાસનીબાઈ ભક્તિમાતાને કહે છે, “બાઈજી, ચાલો આપણે ગંગાજીને વધાવવા જઈએ.” સાસુજીની સાથે સુવાસનીબાઈ શ્રીફળ લઈને આવ્યા.

ગંગામૈયાને પગે લાગી, પુજા કરીને, શ્રીફળ ગંગાજીના જળમાં પધરાવ્યું. બે હાથ જોડી પ્રાર્થના કરી કહ્યું, “હે ગંગામૈયા, જો મારું પતિત્રતાપણું સાચું હોય તો આ પાણીનું પૂર પાછું હટી જાઓ.” તુરંત હડાટ કરતું પાણી પાછું હટી ગયું. આ છે પતિત્રતાનો પ્રતાપ.

ગંગાજીના કીનારે હજારો માણસો ઊભા હતા. તે આવું અદ્ભુત દર્શય જોઈ આશ્રમ્ય પામી ગયા. ઉંચે સાટે સૌ બોલી ઉઠ્યા. “ગંગામૈયાની જય હો! ગંગામૈયાની જય હા!” રાજા પણ રાજુ થયા. અયોધ્યાનગરી બચી ગઈ. ધર્મદિવને

**અવિદ્યા વિદ્યન ઝૂપ છે, તે દુર થાય તો
સર્વ જીત બ્રહ્મરૂપ છે. એવું જ્ઞાન થાય.**

કુદુંબ સહિત રાજ્યદરખારમાં બોલાવી સારો સત્કાર કર્યો. કીંમતી વસ્ત્ર અલંકારની ભેટ આપી રાજ્યપો વ્યક્ત કર્યો. ભક્તિમાતા સાથે સુવાસનીબાઈ ઘરે આવ્યાં. ભક્તિમાતા કહે છે, ”ધનશ્યામ, સુવાસનીબાભી પતિત્રતા નારી છે. ગંગાજીને વધાવ્યાં કે પાણીનું પુર હઠી ગયું. સતી શિરોમણી છે.” ત્યારે ધનશ્યામ મહારાજ બોલ્યાં, “ભાભી રેવતીજીનો અવતાર છે. તેમનામાં અદ્ભુત શક્તિ છે.”

આપણને પતિત્રતાની ટેક રાખીને શ્રી હરિની ભક્તિ કરવી. અને ધ્યાન પણ પોતાના ઈષ્ટદેવનું કરવું. સ્વરૂપનિષા પરિપક્વ રાખવી. જ્યાં ત્યાં મનને ડગાવવું નહિ. ધણા હરિભક્તો સગવડીયો ધર્મ પાળે છે. વિદેશ જાય અથવા કામ ધંધા પ્રસંગે બીજે ગામ જાય ત્યારે પૂજા સાથે લઈ જતા નથી. ઘેર મુકી જાય છે. ભગવાન તો પ્રાણ સમાન છે. પૂજન માટે નિય નવો પ્રેમ ઉભરાય એવી પૂજાની જંખના રાખવી. પ્રાણને ઘરે મુકીને જાવ તો શું થાય? પ્રાણાડી ઘર મુકી ટે તો મૃત્યું થઈ જાય. પ્રભુની પૂજાનો મહિમા હોવો જોઈએ.

“ ભગવાનને તમે સાથે રાખશો તો ભગવાન તમને સાથે રાખશો.”

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદ્વૈશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥

નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।

જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

દુર્ગા સ્તુતિઓ સારાં

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૧૬

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજ્ઞમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશ્વેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર યરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાર્થ

મંગલાચયરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૧૬) સાચા સંતનો પ્રતાપ.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન વચ્ચનામૃતમાં કહે છે કે, મોટા પુરુષ (સંત) રાજુ થાય તો જીવનમાં ગમે તેવા પ્રારબ્ધ હોય તે સારા થઈ જાય છે. અને સુખીયો થઈ જાય છે. આવા નિર્માની સંતોના પ્રતાપથી સત્સંગ વિકાસને પામ્યો છે. આજે પણ એવા મહાન સંતો આપણા સત્સંગમાં છે. જેની વાણી સાંભળીને અનેક માણસોના જીવનમાં પરિવર્તન આવ્યું છે. સૂર્ય ઉગ્યા વિના રાત ન જાય. ઘણાં તારા ઉગે, ચંદ્ર ઉગે છીતાં સૂર્ય ઉગ્યા સિવાય અંધારું ન જાય તેમ સંત વિના અજ્ઞાનરૂપી અંધારું દૂર ન જાય. સંતો કોઈને ધન સંપત્તિ આપતા નથી પણ સન્મતિ આપે છે.

જો કોઈ મનુષ્ય ભણાલ્યાઓનો અનાદર કરશે તો એમની શક્તિથી તેના ભાથા પર અનંત આપત્તિઓ આવી પડશે.

સન્મતિ આપીને સંપત્તિને શુદ્ધ કરે છે. સદાચારી જીવનનું ઘડતર કરે છે.

ગામ બુરાનપુરમાં એક દીવાનજી હતા. નામ છે દાઢો. વસનમાં ભરપૂર. ધર્મ નિયમનું કોઈ પાલન નહિ. કપટ કરી નિર્દોષ માણસને રીબાવી ખૂબ પૈસા ભેગા કર્યા. એક વખત એમના ઘેર કાંઈક શુભ પ્રસંગ હતો. અનેક સગાં સંબંધીઓ, મહેમાનો અને રાજાના અધિકારીઓ જમતા હતા. તે વખતે બે સંતો ત્યાંથી પસાર થયા. એક માણસ દયાળું હતો. તેણે દીવાનજીને કહ્યું, “બે સંતો રસ્તા ઉપર ચાલ્યા જાય છે. તેને રજા આપો તો અમે જમાડીએ.” દીવાનજીએ કહ્યું, “સુખેથી જમાડો.” સંતોને બોલાવ્યા. સંતો આવ્યા અને સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ સ્મરણ કરતાં ભોજન જમ્યા. હરિસ્મરણ કરતાં જે ભોજન જમે છે તેના હદ્યમાં બેસી પ્રભુ જમે છે. તેને ઉપવાસનનું ફળ મળે છે.

“ભગવાનને જમાડ્યા સિવાય જમે છે તે પાપ ખાય છે.”

સમય જતાં દીવાનજીનો અંત સમય આવ્યો. ભયંકર જમદૂતો તેને લેવા આવ્યા. કાળપાશથી બાંધ્યો. લાકડીથી જોરદાર ગોઢા ભરાવે. દીવાન રાડો પાડે છે. “બચાવો, બચાવો! માર સહન થતો નથી.” જમદૂતોએ કહ્યું, “તે ખૂબ પાપ કર્યા છે. હસી હસી કર્યા જે પાપ, રોઈ રોઈ ભોગવજો આપ.” ધોક્કાથી ખૂબ માર્યો. ધૂસ્કે ધૂસ્કે રડે છે. અનેક બાવાઓને યાદ કર્યા. દેવદેવીને યાદ કર્યા. પણ કોઈ આવ્યા નહિ. ડરના હો તો પાપસે ડરીએ, ભાગના હો તો દુર્જનસે ભાગીએ.

દીવાનજીએ માથું ધુણાવીને પસ્તાવો કરે છે. મેં ખૂબ પાપ કર્યા. મા બાપને દુઃખાવ્યા. કપટ કરી પૈસા ભેગા કર્યા. કાંઈ દાન પુણ્ય કર્યું નહિ. મને સંતો ઘણું સમજાવતા કે અન્યાય અનીતિ મૂકીને ભગવાન ભજો. એક દિવસ ભગવાનને ઘરે જાવું પડશો અને રતીરતીના જવાબ દેવા પડશો માટે સારા કામ, સારી વાણી વાપરજો. ખરાબ કામ ન કરશો. ઘણું સમજાવતા હતા પણ મેં કોઈ વાત સાચી માની નહિ. હું સાવ નાસ્તિક જ રહ્યો. ભગવાનનો આશ્રય લીધો નહિ. મેં ઘણા બાવા ને ફકીરને જમાડ્યા. તે વસભી વેળાએ કોઈ આવ્યા નહિ. તે આવે ક્યાંથી? બધા ખોટા, પાપી અને દુરાચારી હતા. બધા યમપુરીમાં બાંધેલા છે.

અચાનક સ્વામિનારાયણ ભગવાનના સંતોને યાદ કર્યા કે તરત સંતના

દુર ક્ષાત્રાંબી ક્ષાત્રા॥

દર્શન થયા. બે હાથ જોડી નમસ્કાર કર્યાં. યમદૂતોને સંતો કહે છે, “આ જીવાત્માને અમે લઈ જાશું કારણ કે અને એનું અત્ર જમ્યા છીએ. માટે મૂકી દો.” યમદૂતો બોલ્યા, “મહાપાપી છે. તેને યમપુરીમાં લઈ જાશું ને બરાબર જેવી સજા કરશું.”

હવે શું કરવું ? યમદૂત કહે છે, “ચાલો ધર્મરાજા પાસે. એ જેમ ન્યાય આપે તેમ કરશું.” સંતો દીવાનજીના આત્માને લઈને ધર્મરાજા પાસે આવ્યા. ત્યારે ધર્મરાજાએ બે સંતોને હાથ જોડી આદર પૂર્વક નમસ્કાર કર્યાં. સારા આસન ઉપર બેસાડીને પુછ્યું, “આપનું પધારવાનું કારણ કહો.” સંતોએ કહ્યું, “આ દીવાનજીએ અમને એક વખત જમાડ્યા છે તેથી તે પાપી હશે પણ યમપુરીને અધિકારી નથી.” ત્યારે ધર્મરાજાએ કહ્યું, “કાંઈ વાંધો નહિ. જેમ પુરુષોત્તમ નારાયણ કહે તેમ તમે કરો.”

સંતોએ શ્રીજી મહારાજને પુછ્યું, “મહારાજે કહ્યું કે એણે પાપ ઘણા કર્યા છે પણ તમને જમાડ્યા છે તેથી યમલોકમાં નહિ પણ દેવલોકમાં લઈ જાઓ. થોડા વર્ષો ત્યાં રહેશે પછી ભરતખંડમાં સત્સંગીને ઘેર જન્મ લઈ સારા સત્સંગી થશે. ભક્તિ કરશે પછી મુક્તિ થશે.” ફક્ત બે સંતોને જમાડ્યા તેથી જમપુરીમાં જતાં અટકી ગયો. આ છે સંતોનો પ્રતાપ. સાચા સંતને મળીને ભગવાન ભજી લેવા. સંતના હાથનું પાણી અડે તો પણ પાવન થવાય છે. મહિમા સહિત સંત દર્શન કરે તો પરમપદને પામે છે. સંત હાલતું ચાલતું તીર્થ છે માટે સેવે તું સાચા સંતને રે, તારા ટળશો ત્રિવિધના તાપ, અંતકાળે સગું નહિ કોઈનું રે, મરી જાવું મેલીને ધન માલ, અંતકાળે સગું નહિ કોઈનું રે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;.....

જેમાઝાસ શક્તિશાળી સાશકના છોધનો ભોગ બને છે, તે ભલેને ગમે ત્યાં જાય, ક્યારેય સુખી અને સમૃદ્ધ નહિ થઈ શકે.

ભક્તચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ત્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૨૦

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૨૦) મારો દીકરો એ તમારો જ દીકરો છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

કથા સાંભળવાથી હદ્યભુવનમાં જ્ઞાન દીપક પ્રગટ થાય છે. જેમ સાબુથી

દુર્ગ કૃતકાંઠે કૃતા

વન્નનો મેલ તથા શરીરનો મેલ જાય છે તેમ ભગવાનની કથા સાંભળવાથી મનનો મેલ ઘોવાય છે, મન નિર્વસનિક બને છે. સંસારમાં રહે પણ જળકમળવત રહે.. આ જગતમાં જેની પાસે ઘણા પૈસા હોય, ગાડી ને બંગલા હોય, પુત્ર પરિવાર હોય તેને જગતના જીવ ભાગ્યશાળી માને છે, પણ સારી હકીકતમાં ધર્મ, જ્ઞાન, ભક્તિ અને વૈરાગ્ય છે તે ભાગ્યશાળી છે.. વિચાર માળી લે તેવી કથા છે..

રતનપુર ગામમાં સંતોના યોગથી સત્સંગ વધતો રહ્યો, સાયંકાળે ભક્તો ભેણા થઈ આરતિ ધૂન્ય, કથા, કીર્તન કરે છે.. ત્યાં જશમત નામે પટેલ પરમ ભક્ત રહેતા હતા. વ્યવહારે ખૂબ સુખી હતા, ધનધાન્યથી રસકસથી ધર ઉભરાતું હતું, ખેતીવાડી સારી હતી, ધરના આંગણે હાથથી જેવી ભેંસો.. ગાયો અને જોરદાર બળદ હતા. જસમતભાઈનો સંસ્કારી સુપાત્ર ગુણિયલ પચીસ વર્ષનો એક દીકરો હતો, નામ હતું મોહન...

મોહન નિત્ય સંતસમાગમ કરવા જાય, વ્યવહારની જવાબદારી બરાબર સંભાળે.. મોહન કહે, પિતાજી તમે ભજન, ભક્તિ અને સત્સંગ કરો.. મને માર્ગ દર્શન આપજો.. પણ વ્યવહારની ચિંતા ન કરશો, તમામ વ્યવહારની જવાબદારી મોહન નિભાવે છે.. જસમતભાઈ જળકમળવત જનકરાજની જેમ અનાસક્ત ભાવે સંસારમાં રહે છે,

એક વખત વાળું પાણી કરી રાત્રે ઓસરીમાં ભર નિંદ્રામાં સૂતા છે, તે વખતે અક્ષરધામના અધિપતિ સ્વામિનારાયણ માણકી ઘોરી ઉપર બેસીને જસમતભાઈની પાસે આવ્યા, ઘોરીએ પોતાના બે પગ ઓસરી પર મૂક્યા, જસમતભાઈ ગોદંદું ઓઢી સૂતા છે.. ધીરેથી પ્રભુએ ગોદંદું બેંચ્યું... જસમતભાઈએ જોયું તો તેજના અંબારમાં માણકી ઘોરી પર શ્રીજન્મહારાજનાં દર્શન થયાં.. ઊભા થઈ ગયા.. દંડવત પ્રણામ કરી પગે લાગ્યા... પ્રેમનાં આંસુથી પ્રભુનાં ચરણ પલાળી દીધાં.. પ્રભુ આજ મારે આંગણો પધાર્યા... ધન્ય ઘરી ધન્ય અવસર.

જશમતભાઈએ કહ્યું, જે આશા હોય તે ફરમાવો.. પ્રભુ !! શ્રીજન્મહારાજે કહ્યું, તમારો યુવાન દીકરો મોહન છે, તેને અક્ષરધામમાં તેડી જઈએ તો તમે રાજુ કે કેમ ? આવી વાત સાંભળી તો હદ્યના ધબકારા વધી જાય.. પણ જસમતભાઈ

**કે મોટા મોટા પ્રશ્નો ઉકેલવામાં કાર્યરત રહે છે તે અયોગ્ય
શષ્ટો ઉચ્ચારતા જ નથી.**

તો મહેમાનની જેમ ઘરમાં રહે છે.. તેથી બે હાથ જોડી કહ્યું, હે મહારાજ ...!!.. મારો દીકરો એ તમારો જ દીકરો છે.. ખુશીથી અક્ષરધામમાં તેડી જાઓ.. શ્રીજમહારાજે કહ્યું, કાલે દિવસના ત્રણ વાગે મોહનને તેડવા આવશું.. આટલું કહેતાં શ્રીજમહારાજ અદ્રશ્ય થઈ ગયા.. ત્રણ વાગ્યાનો સમય થયો પ્રભુજી વિમાન લઈને તેડવા પધાર્યા.. અદ્ભુત વિમાન દિવ્ય મણિમય રત્નજડીત સ્થંભ છે.. મધ્યભાગમાં શ્રીજમહારાજ વિરાજમાન છે. અંદરના ભાગમાં અનેક નાનાં મોટાં સોનાનાં સિંહાસનો છે. તેમાં સુંદર દિવ્ય શરીર ધારી મુક્તો બેઠા છે. પ્રભુના ચરણના નખમણિમાંથી કરોડો સૂર્ય અને ચંદ્રને જાંખા કરે તેવો પ્રકાશ ચારે દિશામાં છવાઈ ગયો છે.. આવાં અલૌકિક દર્શન જસમતભાઈને થયાં...

ચાલો.. મોહન ભગત ! તૈયાર થઈ જાઓ.. તમને તેડવા આવ્યા છીએ.. મહારાજ હું તૈયાર છું.. જસમતભાઈએ કહ્યું, મહારાજ.. ! આજ મારો દીકરો અક્ષરધામની ગાદીએ બેસે છે.. આ સાકર પ્રસાદીની કરી આપો.. ખોબે ખોબે સાકર વહેંચી.. પછી કહ્યું, હવે ખુશીથી મોહનને ધામમાં તેડી જવ.. મોહનના આત્માને દિવ્ય શરીરમાં પધરાવી વિમાનમાં બેસાડી પ્રભુ ધામમાં તેડી ગયા...

જસમતભાઈએ સગાં સંબંધીને કહ્યું, મારા દીકરા પાછળ કોઈએ રડવું નહિ.. આવી ઉત્તમ સમજણ હતી જસમતભાઈની.. સંસાર અસાર સમજ્યો હોય તેનાથીજ આવું બની શકે...

સર્વે સાથે મળીને બોલતું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા હરજીસું હેત ન દીસે રે, તેને ઘેર શીદ જઈએ;
 તેને સંગ શીદ રહીએ રે. . . ટેક.
 હેત વિના હુંકારો ન દેવો, જેનું હરખેસું હૈયું ન હીસે રે;
 આગળ જઈને વાત વિસ્તારે, જેની આંખ્યુંમાં પ્રેમ ન દીસે રે. તેને〇 ૧

દુર્ગ કૃતકાંબી કાર્યા

અકિતમાવનો બેદ ન જાણો, ભુરાયો થઈને ભાળે રે;
 લલિત લીલાને રંગે ન રાચે, પછી ઉલેચી અંધારું ટાળે રે. તેને૦ ૨
 નામ તણો વિશ્વાસ ન આવે, ને ઊડું તે ઊડું શોધે રે;
 જાહીવી તીરે તરંગ તજ્જને, પછી તટમાં જઈને કૂપ ખોઢે રે. તેને૦ ૩
 પોતાના સરખી કરીને જાણો, પુરુષોત્તમની કાયા રે;
 નરસૈયાના સ્વામીની લીલા, ઓથ્યાં મતીયાં કહે છે માયા રે. તેને૦ ૪

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઇ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે બેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૨૧

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

જેને મદિરાપાનની ધૃપ્તિત આદત પડી છે, તેનાથી
 લજજારૂપી સુંદરી પોતાનું મોં ફેરવી લે છે.

કથા-વાત્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૧૨૧) ભગવાનના ભક્તનાનો દ્રોહ કરવો નહિ.

સ્વામિનારાયણ હરે..

સોમલાખાચરે શ્રીજી મહારાજને પ્રશ્ન પુછ્યો કે, ભગવાન પોતાના ભક્તના સર્વ અપરાધ માફ કરે છે, પણ એવો કયો અપરાધ છે જે ભગવાન માફ ન કરે ? ત્યારે શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા કે, બીજા સર્વ અપરાધ માફ કરે છે પણ ભગવાનના ભક્તનો દ્રોહ કરે એ અપરાધને ભગવાન માફ નથી કરતા. માટે ભગવાનના ભક્તનો કોઈ પ્રકારે દ્રોહ કરવો નહિ.(ગ. પ્ર. પ્ર. ૭૧ વચનામૃત)

જેણે જેણે દ્રોહ કર્યો છે તે અસુર થઈ ગયા છે અને અતિ દુઃખી થયા છે. માટે સાવધાન રહેવું. સાચા સંતો અને ભક્તોનો દ્રોહ કરવાથી ભગવાનના દ્રોહ બરાબર પાપ લાગે છે. માટે ચેતી જાવ અને પાપથી અટકી જાવ. ભગવાનના આકારનું ખંડન કરે એ મોટો અપરાધ છે. ભગવાન સદા દિવ્ય સ્વરૂપે બિરાજમાન છે. ભગવાનને વિષે મનુષ્યભાવ લાવવો નહિ. આકારનું ખંડન કરવું નહિ.

માતરે ધાધલે પ્રશ્ન પુછ્યો કે, ઈર્ઘાનું શું રૂપ છે ? ત્યારે શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે, “જેણી ઉપર જેને ઈર્ઘા હોય તેનું રૂદું થાય ત્યારે તેથી ખમાય નહિ અને તેનું ભૂદું થાય ત્યારે રાજુ થાય, એ ઈર્ઘાનું લક્ષણ છે.”

એક હરિશર્મા પ્રાણી હતા. પરમ એકાંતિક ભક્ત સત્સંગ કરે ને બીજાને કરાવે. કથા સાંભળવાની ખૂબ રૂચિ હતી. જગતની માયામાં ચિત્તની વૃત્તિ ખેંચાય નહિ ને અખંડ ભગવાનની મૂર્તિમાં જ તહ્લીન થઈ જવાય એવો હરિશર્માનો સતત પ્રયાસ ચાલુ રહેતો. ઉચ્ચ કોટિની સ્વાભાવિક સ્થિતિ હતી. કમાણીમાંથી હંમેશાં દશમો ભાગ ભગવાનને અર્પણ કરતા.

કાપડનો વેપાર કરતા. પચાસ હજારનું કાપડ લઈને પોતાના ગામ તરફ જાય છે. વિચાર થયો, આ ગામમાં મારો વિશ્વાસ પાત્ર વણિક મિત્ર છે. તેને ત્યાં માલ રાખ્યો. કહેયું કે પાંચ દિવસ પછી માલ હું લઈ જઈશ. મિત્રે કહેયું બહુ

દુર્દ્રારાણી કથા

સારું, મારું ધર તે તમારું જ ધર છે. ખુશીથી રાખી જાવ. હરિશર્મા ધરે ગયા. આ બાજુ મિત્ર વણિકની મતિ બગડી. માલ બધો બીજી જગ્યાએ રાખ્યો. પછી પોતાની દુકાનમાં કચરોને જૂનાં કપડાંના ગાભા ભરી રાત્રે દુકાનમાં અજિન લગાડ્યો. ઊંચે સાઢે રડતો જાયને બૂમ પાડતો જાય. દોડો દોડો મારી દુકાનમાં આગ લાગી છે. માણસો ભેગા થઈ ગયા. પાણી રેડી આગ બુઝાવી. કપટી વણિક બોલે છે. મારું બળી ગયું હોત તો મને અફસોસ નહોતો. પણ મારા મિત્રનો માલ બળી ગયો. એની મને ચિંતા થાય છે. ગ્રામજનોએ કહયું અમે સાક્ષી છીએ. તમે રડો નહિ. શાંતિ રાખો.

હરિશર્મા બ્રાહ્મણ ઉપર કાગળ લાખ્યો કે તમારો માલ બળી ગયો છે. જલ્દી આવો. હરિશર્મા આવ્યા. ઠોંગી મિત્ર રડે છે. હરિશર્માએ કહ્યું મારો માલ બળી ગયો, તેમાં તમારે રડવાનું હોય નહિ. કપટી મિત્ર કહે છે. મારો ને તમારો જૂનો નાતો છે ને આ બદનામી મારા ઉપર આવી. હવે હું શું કરું? હરિશર્મા હિંમતથી બોલ્યા.

મારું હૈયું ખાતરી આપે છે. મારો માલ બળ્યો નથી. તમે માલ બીજી જગ્યાએ રાખ્યો છે. મિત્રે કહ્યું હું ખોલ્યું બોલતો નથી. ગામના માણસો સાક્ષી છે. હરિશર્માએ કોર્ટમાં આવી વાત કરી, હું મારી કમાડીમાંથી દશમો ભાગ ભગવાનને અર્પણ કરું છું મારો માલ બળ્યો નથી. તમે એમ કરો મારી પાઘડીને મિત્રની પાઘડી બે ભેગી કરી વળ દઈ કાકડો કરી તેલમાં સણગાવો તેમાં મારી પાઘડી બળે નહિ તો જાણજો કે મારો માલ બળ્યો નથી. ઠરાવ કર્યો. કરો પરીક્ષા.

બેયની પાઘડી ભેળી કરી વળ દઈ અજિનમાં સણગાવી. ત્યાં મિત્રની પાઘડી બળી ગઈ ને હરિશર્માની પાઘડી બળી નહિ. આવું જોઈ સૌ આશ્ર્ય પામી ગયા. પોલીસે વણિકને પકડ્યો બતાવ માલ કર્યાં રાખ્યો છે? બે ચાર ફટકા માર્યા તેથી માલ પાછો આપી દીધો. શરમાઈ ગયો. લાજ ગઈને આબરૂહીન થયો. ધર્મ છે ત્યાં જય છે. સત્યને માર્ગે ચાલવું. આ છે ધર્માદો અર્પણ કર્યાનો પ્રતાપ. મિત્ર સાથે ઈર્ધ્વા કરી, દુકાન બાળી નાખી, ગામમાં ફજેતી થઈ, અંતે રીબાઈ રીબાઈને મરી ગયો. ભુલમાં પણ ભૂંક ઈચ્છવું નહિ એ આ વચ્ચનામૃતનો સાર છે.

આ તો અસીમ મૂર્ખતા અને કુપાત્રતા છે કે પોતાની સંપત્તિ ખર્યે છે અને બદલામાં વિસ્મૃતિ અને ભરીએ છે.

“ભક્તજ્ઞ જે જે વસ્તુ ભગવાનને અર્પણ કરે છે તે વસ્તુ
ભગવાનના ધામમાં દિવ્ય બની જાય છે.”

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા બાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષારથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સાભા-૧૨૨

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતશા વિધાતા,.....

દુર્ગ ક્ષાત્રાંબા ક્ષાત્રા

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૨૨) ઉદારતા રાખશો તો સુખી થાશો.

સ્વામિનારાયણ હણે..

ભાદરાના પ્રેમજી શેઠ સ્વામિનારાયણ ભગવાન સાથે રહેતા હતા. જમવાની હરિઝાઈમાં તેમને કોઈ જીતી શકે નહિ. મહારાજ પાસે રહીને હંમેશા પ્રસાદ જમતા હતા. એક દિવસ મહારાજને પોતાના ભાદરા ગામમાં પધારવાનું આમંત્રણ આપ્યું. પછી મહારાજ ભાદરે પધાર્યા. ભાદરાના હરિભક્તનો રસોઈઓ કરાવીને મહારાજ અને સંતોને જમાડતા હતા. પ્રેમજી શેઠ પણ સંતોની સાથે જમવા બેસી જાય. પણ કાલે મારી રસોઈ છે એમ પ્રેમજી શેઠ બોલે નહિ.

પછી સુરાખાચરે શ્રીજ મહારાજને કહ્યું, “તમે પ્રેમજીશેઠની રસોઈ લો તો તમે ભગવાન ખરા.” પ્રેમજી શેઠ બીજાની રસોઈઓ બોર્ડ ઉપર લખે પણ પોતાની તો લખે જ નહિ. પછી મહારાજે શેઠને પાંચ શેર પેંડા બતાવીને કહ્યું, “તમે આટલા પેંડા ખાઈ શકો ?” પ્રેમજી શેઠ કહ્યું, “આટલા તો શું ? આટલા પેંડા તો જમ્યા ઉપર ખાઈ જાઉં.” મહારાજ કહે, “તમે આટલા પેંડા ખાઈ શકો નહિ તો સર્વે સંતોને જમાડવા પડશો.” શેઠ કહે, “કબૂલ છે.” એમ કહીને પલાંઠી વાળીને જમવા બેસી ગયા.

જમતાં જમતાં ફક્ત બે પેંડા રહ્યા. ત્યારે સુરાખાચર ચિંતા કરવા માંડ્યા. “મહારાજ, આ વાણિયો તો હાથતાણી દઈને ગયો. હમણાં જ બે પેંડા પતાવી દેશે.” એમ કહે છે તે સમયે શેઠને તરસ બહુ લાગી તેથી પાણી વધારે પીવાઈ ગયું. પછી બે પેંડામાંથી અડધો પેંડા માંડ માંડ ખાધો. સુરાખાચરે જય બોલાવીને રસોઈનું નક્કી કર્યું. પ્રેમજી શેઠે કહ્યું, “શેર લોટે પા શેર ધી વાપરવાનું. વધારે નહિ

**જુણારી સો દાવ હારીને એક દાવ જીતે છે, પછી તેને ભાટે
જાતમાં ઉન્નતિની શક્યતા કેવી ?**

આપું.” તે પ્રમાણે સીધું આપીને ઉઘરાણીએ ગયા.

પ્રેમજીશેઠના દીકરાએ કહ્યું, “મહારાજ, ધીની કસર રાખશો નહિ.” એમ કહીને વધારે ધી આપું તેથી શેર શેર ધીના લાડુ બનાવ્યા. ચકતાં કરીને ઉપર ધી ઢોળ્યું. ધોળા સફેદ ચૂરમાના ચકતાં મહારાજ પીરસતાં હતા. ત્યાં પ્રેમજી શેઠ આવ્યા. ચૂરમા સામે જુએ છે ત્યાં તો તેમાં એકલું ધી જ દેખાણું તેથી શેઠનો તો સાદ ફાટી ગયો અને બોલ્યા, “મહારાજ! આ તમે શું કર્યું? ચૂરમામાં આટલું બધું ધી ? મારા ધર સામું જોજો.” મહારાજ કહે, “તમારા ધર સામું જોઈને જ ધી વાપર્યું છે. તમને ધી બહુ ભાવે છે ને? તેથી વધારે નાખ્યું છે.” શેઠ કહે, “મહારાજ, આજ તો મને નહિ ભાવે.” મહારાજે તેમને થાળી પીરસીને જમવા બેસાર્યા. હંમેશા ધી જોઈને રાજી થતાં પણ આજે તો શેઠ ધી જુવે ને બળતરા ઊપડે.

શેઠ જમી રહ્યા પછી મહારાજે કહ્યું, “શેઠ, તમારી રસોઈ તો બહુ સારી થઈ પણ હવે એ મુખવાસની ખામી છે. કંઈક મુખવાસ તો લાવો.” શેઠ કહે, “મહારાજ, પેંડા જમતી વખતે રસોઈની શરત હતી પણ મુખવાસની શરત નહોતી.” પછી છોકરાએ મુખવાસ લાવી આપ્યો. આ દષ્ટાંતરી કહેવાનું કે -

“સ્વાર્થી અને લોભી માણસ ભગવાન સાથે ભલે ને રહેતો હોય! ગમે તેટલું ભલે ને જ્ઞાન મેળવે તો પણ માંદાને જેમ મિષ્ટાન વિકૃતિ કરે છે તેમ તેને જ્ઞાન પણ વિકૃતિ કરે છે. તેના આત્માને લાભદાયી થતું નથી.”

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

દુર્ગા સત્ત્વાંબી સ્ત્રાણ

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૨૩

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૨૩) ભૂલેલાને સાવધાન કરો.

સ્વામિનારાયણ હરે..

સ્વામિનારાયણ ભગવાન કહે છે, વારંવાર મનુષ્ય દેહ મળતો નથી. જુંદગી એક મહાસાગર છે. તેમાં તરી જાણો. માનવ જન્મને ટેવતાઓ પણ ઈચ્�ે છે. મોટા મોટા ઋષિઓ વખાણે છે એવા માનવ જન્મને પામીને હે નરાધમ, તે કાંઈ

જ્યાં અજ્ઞાન એ સુખ છે ત્યાં ડાપણ થતું એ મુખર્ઝી છે.

મોક્ષનો ઉપાય કર્યો નહિ. હે મૂર્ખ, તું ખાઈ પીને જનાવરની જેમ રખડ્યો. આત્મા કલ્યાણની વાત ચૂક્યો. ભવાટવીમાંથી બચવાને બદલે ચોર્યાસીના ઊંડા ખાડામાં ઉતર્યો. જન્મ મરણના ફેરામાંથી નીકળવાને બદલે હજારો જન્મોના ફેરા ચડાવી દીધા. હરિ ભજન કર્યું નહિ.

જેને સંસાર સાચો લાગે છે તે જગતમાં ગુંચવાઈ જાય છે. તે વિષે એક સરસ વાત છે તે સાંભળો. એક ગરીબ કઠીયારો હતો. જંગલમાં જાય, લાકડાં કાપે. બાળીને કોલસા બનાવે પછી ગામમાં વહેંચવા જાય. બે પૈસા મળે તેનાંથી ગુજરાન ચલાવે. વેશાખ મહિનાનો સખત તાપમાં લાકડાંને ભઢીમાં બાળો છે. તે વખતે એવું બન્યું રાજા ઘોડા ઉપર બેસીને ફરવા માટે નીકળ્યા. મંત્રી, તંત્રી અને સીપાઈ પણ સાથે છે. રાજાએ મંત્રીજીને કહ્યું, “મને ખૂબ તરસ લાગી છે. પાણી આપો.” મંત્રીજી બોલ્યા, “અન્દરાતા, માફ કરજો. રસ્તામાં પાણી ઢોળાઈ ગયું છે. આગળ સરોવર આવશે ત્યાંથી ભરી આપીશા.”

જંગલમાં ચાલ્યા જાય છે. રાજાની નરજ કઠીયારાની ઉપર પડી. સખત તડકામાં અજિની ભઢીની આજુબાજુ લાકડાં સરખા ગોઠવે છે. પરસેવાથી રેબજેબ થઈ ગયો છે. બાજુમાં વડનું વેધુર વૃક્ષ હતું. તેના થળની પાસે માટીનું માંટલું જોયું. રાજા નજીક ગયા. રાજા બોલ્યા, “કઠીયારાભાઈ, તરસ બહુ લાગી છે. પાણી હોય તો આપોને.” કઠીયારાએ પ્રેમથી પાણી પાયું. રાજા ખુશ તઈ ગયા. કઠીયારો ભલો માણસ છે. એણે મને ખરી વેળાએ પાણી આપ્યું તો મારે તેને કાંઈ આપવું જોઈએ. “કઠીયારાભાઈ, તમારું નામ શું છે ?” “મારું નામ જીવાભાઈ છે.” પછી રાજા પોતાના દરબારમાં આવ્યા.

બીજા દિવસે રાજાએ દીવાનજીને કહ્યું, “તમે રથ લઈ જાઓ અને કઠીયારાને અહિં બોલાવી લાવો.” કઠીયારો આવ્યો. બે હાથ જોડી ઉભો છે. “અન્દરાતા, મારા જેવું શું કામ છે ?” રાજાએ કહ્યું, “તમે મને જંગલમાં ઠંડુ મીઠું પાણી આપ્યું છે તો હું તમને ચંદનના વૃક્ષનો બગીયો આપું છું. ચંદનના કાષ બહુ ક્રીમતી હોય. તેને વહેંચશો તો ઘણા પૈસા મળશે. કોલસા બનાવાની મહેનત કરવી નહિ પડે. સુન્દરી જીવન વીતશે. વૃક્ષને પાણી પાડો અને નવા વૃક્ષ વાવતાં રહેજો તો કાયમ બગીયો લીલોછમ રહેશે. આ ધર છે તેમાં તમે રહો. અને આનંદથી હરિ ભજન

દર ક્ષત્રાંગે કાળી

કરજો.” કઠીયારો રાજુ રાજુ થઈ ગયો. “ધન્ય છે રાજાની ઉદારતાને. એક કળશીયા પાણીને બદલે ચંદનના વૃક્ષનો બગીચો આપ્યો.”

સુંદર મજાના સુગંધીમાન બગીચામાં રહેવા ગયો. દરરોજ ચંદનના વૃક્ષ કાપે, અજિમાં બાળે પદ્ધી તે કાષ્ટમાંથી કોલસા બનાવે. કોલસાને ગુણીમાં નાખીને મોટો ઢગલો કર્યો. આખો બગીચો ઉજ્જવલ બની ગયો. રાજી એક વરસ પદ્ધી બગીચો જોવા આવ્યા. તે બગીચામાં એક પણ વૃક્ષ નથી. રણ જેવું મેદાન પડ્યું છે. રાજા વિચાર કરતાં થઈ ગયા. પડકાર કર્યો, “અત્યા મૂરખના સરદાર, કઠીયારા, આ શું કર્યું? મારી મહેનત પર ધૂળ વાળી દીધી. તારામાં અક્કલ છે કે નહિ?”

“ચંદનનું એક વૃક્ષ હજારો રૂપિયાની કીમતનું હતું. તેને બાળીને કોલસા કરી નાખ્યા. તેને બગીચાની કોઈ કીમત નથી. નીકળી જી બગીચામાંથી. મારું રાજ્ય છોડીને ચાલ્યો જા.” કઠીયારો રડતો રડતો ચાલ્યો ગયો. બગીચાની કેવી સંભાળ રાખવી તેની ખબર હોવી જોઈએ.

“ભગવાને આપણાને (જીવાભાઇને) માનવદેહરૂપી કીમતી

ચંદનનો બગીચો આપ્યો છે,

તેને મોછ, મમતામાં, રાગ-દ્રેષ્ટ, ઈર્ષા, અભાવ, કલેશ, વાસના અને

ત્રિવિધ તાપમાં સણગાવીને કોલસા કરવા માટે નથી.”

શાસોશ્વાસ રીધમ ચલાવનાર પ્રભુનો ઉપકાર ભૂલવો નહિ. સત્સંગના બગીચાનો ગુલાબની જેમ સુવાસ ફેલાવાની છે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

જે જુગાર પાછળ ગાંડો થાય છે તે ભૂખે મરે છે અને અનેક
પ્રકારની આપચ્ચિઓમાં ફ્લસાય છે.

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૨૪

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૨૪) સુખના સાગર શ્રી હરિ છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

આ જગતની અંદર માણસો જો મોટો ગરાસિયો હોય તો તે આખી જુંદગી પુષ્ટી જ ભેળી કર્યા કરે. અને મોટો વેપારી હોય તો દ્રવ્ય ભેળું કર્યા કરે. મોટો વિદ્વાન હોય તે પુસ્તક ભેળા કર્યા કરે અને મોટો રબારી કે ભરવાડ હોય તો હોરાં

દુર્ગ કૃતકાંઠે કારણ

બેળા કર્યા કરે. મોહ, માયા ને વૈભવમાં દૂધી જાય ને ભગવાનને ભૂલી જાય. નાશવંત સુખ પાછળ જીવનભર દોડ્યા જ કરે. જીવનભર માયાનો લોચો પકડી રાખે. તેને પરમાત્માનું અલોકિક સુખ સમજાતું નથી... ઓળખાતું નથી.

માયાનો જીવ માયા બેળી કરે. ભક્ત હોય તે ભક્તિ, ભજન, કીર્તનની સંપત્તિ બેળી કરે. તપાસ કરો અંતરમાં. વચનામૃત કંઠસ્થ કેટલા કર્યા છે. કીર્તન અને લીલા ચરિત્ર કંઠસ્થ કેટલાં કર્યા છે? આ મિલકત સાથે ચાલશે. જો જગતનું વિષય સુખ સારું હોત તો ભગવાન તેની શા માટે આપણને ના પાડે છે? વચનામૃત વડતાલના ૧૮માં કહે છે કે, ભગવાનના ભક્ત હોય તેને ચૌદ લોકના જે ભોગસુખ છે તેને કાકવિષ્ટા તુલ્ય જ્ઞાણાવા જોઈએ. પંચ વિષયનું સુખ છે તે નરકના કુંડ જેવું છે. ભગવાનના એક રોમમાં જેટલું સુખ રહ્યું છે તેટલું સુખ અનંત કોટી બ્રહ્માંડના વિષય સુખ બેળા કરીએ તો પણ તેના કોટીના ભાગની બરોબર થાય નાહિ.

છાણના કીડા છાણમાં સુખ માને છે તેમ દેહાભિમાની જીવાત્મા જગતની માયામાં સુખ માને છે. શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન એક વખત ગામ ઓળા પધાર્યા. ત્યાં પરમ ભક્ત રતનબાઈ રહેતા હતા. રતનબાઈના આનંદનો પાર ન રહ્યો. જેમ વરમા વરરાજાને લગ્ન કર્યા બાદ ઘરે આવે ત્યારે કંકુ ચોખા વિગેરેથી પોંખે તેમ રતનબાઈએ ભગવાનને ભાવથી પોંખ્યા. પૂજા કરી. પછી પ્રેમથી જમાડ્યા. ગામ બહાર વડનું વૃક્ષ હતું. તેમાં હિંડોળો બાંધ્યો. તેમાં ભગવાનને જુલાવ્યા. પછી વડના વૃક્ષની શીતળ છાયામાં શ્રીજી મહારાજ ગાદી તકિયા પર વિરાજમાન થયા. આગળ સંતો અને ભક્તો બેઠા છે. ચકોર પક્ષી જેમ ચંદ્રમાં સામે જોઈ રહે તેમ ભક્તજનો નીરખી નીરખીને પ્રભુનાં દર્શન કરે છે. અમૃતવાણીનું શ્રવણ કરે છે.

ચોમાસાના દિવસો છે. મંગળ પ્રભાતનો સમય થયો. આકાશમાં સૂર્યનારાયણ ઉદ્ય થઈ રહ્યા છે. તે વખતે ગામના ભીખારી જેવા માશસો (રાંક) ફાટેલ તૂટેલા કપડાં પહેરીને જંગલમાં ઘાસ લેવા જાય છે. રહેવા માટે ઘર નથી. જમવા માટે ભોજન નથી. પહેરવા માટે કપડાં નથી. ખૂબ દુઃખી જીવન છે. સભામાં સંતો અને ભક્તો સ્થિર થઈને બેઠા છે. તેને જોઈને રાંક અરસપરસ વાતું કરે છે. “આ બિચારા સાધુ કેટલા દુઃખી છે. સ્વામિનારાયણે કામણ કરી નાખ્યું છે. તેથી

દુષ્ટો મૂર્ખતાને કારણો પાપથી ડરતા નથી, પરંતુ સજ્જન
તેનાથી સદા દૂર ભાગે છે.

તેની સામે એક નજરે જોઈ રહ્યા છે. બિચારાને બાંધી રાખ્યા હોય તેમ બંધાઈ ગયા છે. જરાય ડગતા નથી. આજુબાજુ ક્યાંય જોતા નથી.

ખાવા પીવા મળતું નથી. ધર નથી. પુત્ર પરિવાર કે પણ્ણિ કાંઈ નથી. જાડ નીચે બેઠા છે. બાપડા બહુ દુઃખી છે. આપણે કેવા સુખી છીએ! કુટુંબની સાથે જુપડામાં રહીએ ને બટકુ રોટલો મળે તે ખાઈએ.” વિચાર કરો, ભીખ માગીને ખાય છે છતાં પણ પોતાની જાતને સુખી માને છે. નાશવંત સુખમાં સુખી માની બેઠા છે કારણ કે તેને ભગવાનનું સુખ સમજાણું નથી. ઓળખાયું નથી. એને ખબર નથી કે આ નાશવંત સુખ ફોતરાંની જેમ ઉરી જશે. સ્વપ્રતુલ્ય થઈ જશે.

શ્રીજ મહારાજે આ વાત સાંભળી તેથી કહ્યું, “આ રંકને પ્રભુના શાશ્વત સુખમાં દાણિ પહોંચી નથી તેથી માયિક સુખમાં બંધાઈ ગયા છે. તડકામાં કાળી મજુરી કરે છે, પહેરવા મળતું નથી, ખાવા માટે અસ નથી, હાથમાં દાતરડાં છે, દોરડા ને અઢીટા માથા ઉપર છે છતાં પોતાને સુખી માને છે અને આપણને દુઃખી માને છે. વિષાનો કીડો વિષામાં સુખ માને છે.”

“જે પ્રભુની પૂજાપાઠ કરતાં નથી, સત્સંગમાં શ્રદ્ધા નથી, તે સાચી હકીકતમાં ભીખારી છે.”

જેની પાસે ધર્મ, ભક્તિ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, દયા, શાંતિ સદ્ગુણો આદિક નથી, પરોપકાર વૃત્તિ નથી, માતા પિતા, ગુરુ કે સંતો પ્રત્યે સદ્ભાવ નથી, અભાવ લે છે, દ્રોહ કરે છે તે સાચી હકીકતમાં રંક છે. આધ્યાત્મિક સાત્વિક સંપત્તિ નથી તે ભીખારી છે. લાખો રૂપિયા, કરોડો રૂપિયા હોવા છતાં તેના જીવનમાં શાંતિ મળતી નથી.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

દુર્ગ કૃતકાંબી કારણ

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોધા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૨૫

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૨૫) દરિયાખાનનો ઉદ્ઘાર

સ્વામિનારાયણ હરે..

અમદાવાદમાં મહેમદ બેગડાનું રાજ્ય ચાલતું હતું. સહજાનંદ સ્વામીનો એક પ્રસંગ છે. મહેમદ બેગડાનો એ વખતે એમનો મુસલીમ દીવાન હતો. જેમનું કહે છે, સર્વ કરતાં વિશેષ ખુદ્દિશાળી એ છે જે શત્રુને પણ હાનિ પહોચાડવાથી દૂર રહે છે.

નામ હતું દરિયાખાન. દરિયાખાન ધર્મનિષ્ઠ હતો. સાહુઓને ફીરોને સેવતો. સત્કર્મ કરે. ધર્મનો રૂચિવાળો. દરિયાખાનની અંતઅવસ્થા આવી એટલે એમને થયું કે હવે આપણનું બહુ આયુષ્ય નથી એટલે પોતે જ પોતાના કબર માટે અમદાવાદમાં દરિયાખાન ધુંમટ બાંધ્યું. બહુ મોટું છે. પછી એ મૃત્યુ પામ્યો અને ત્યાં જ દરિયાખાનને કબર દીધી.

હવે ત્યાં વિશાળ જગ્યા એટલે એનું મૃત્યુ થયું પછી ૩૦૦ વર્ષ વયા ગયા. ત્યારે ભગવાન સ્વામિનારાયણના સંતો મુક્તાનંદ સ્વામી, નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામી આહિ ત્યાં દરિયાખાનની ધુંમટમાં ઉત્તરતા. દિવસે, બપોરે, મધ્યાન્હે, ભીજ્ઞા માગીને આવે પછી ત્યાં પાઠશાળામાં જે કાંઈ પંડિતજી પાસે ભણ્યા હોય ત્યાં અભ્યાસ આરામ કરે. દરિયાખાનના ધુંમટમાં સંતો ત્યાં ઉત્તરતા એટલે ત્યારે સ્વામિનારાયણ ભગવાન અમદાવાદ આવ્યા ત્યારે ત્યાં સંતો હશે એટલે શ્રીજી મહારાજ ત્યાં દરિયાખાનના ધુંમટમાં આવ્યા.

હવે જોજો. આશરો શું કામ કરે છે. કંઠી શું કામ કરે છે. ઘણા તો કંઠીને કંઠા કહે. આવા કંઠાની શું જરૂર છે? અરે ભાઈ, તારા જેવાની જ જરૂર નથી. કેવું ને કેવું બોલે! સ્વામિનારાયણ ભગવાન ત્યાં દરિયાખાનના ધુંમટમાં આવ્યા. ઘટના એવી બની કે જ્યાં પ્રભુ આવીને બેસે ત્યાં એ દરિયાખાન ૩૦૦ વર્ષથી ત્યાં હશે, તે કબરમાંથી નીકળ્યો. પ્રગટ થઈને મહારાજના ચરણમાં ગોઠણીયે પડીને કહ્યું, “યા અલ્લા! યા અલ્લા!” એ ઓળખી ગયો કે આ ખુદા છે. દરિયાખાન કહે, “આપ અલ્લા છો! ખુદા છો. મારો ઉધ્ધાર કરો પ્રભુ. હું આપને શરણે આવ્યો છું.” એમ કહીને દરિયાખાન એક દાડમ મહારાજને આપ્યું. અને શ્રીજી મહારાજ દાડમ લીધું. સ્વીકારીને દરિયાખાન સામે કૃપાદાની કરીને એમનો ઉધ્ધાર કર્યો. દરિયાખાન મુક્ત થયા.

આ બાજુ સંતો બધું જોઈ રહ્યા. “મહારાજ, આ કોણ ને આ બધું શું?” મહારાજ કહે, “એ દરિયાખાન પોતે.” “હે?” “હા, જેનો ધુંમટ છે અને જેને અહિં દફનાવી દેવામાં આવ્યો છે એ દરિયાખાન ૩૦૦ વર્ષ પહેલાં અહિં મૃત્યુ પામ્યા હતા. ૩૦૦ વર્ષ સુધી અહિં એ ભટકતા હશે. આજે પ્રગટ થઈને અમારી પાસે શરણું, આશરો માંયો. અમે એનો ઉદ્ધાર કર્યો છે.” સંતો કહે, “મહારાજ,

દાદ કર્યાંનો કારણ

એનું એવું વળી કેવું ભાગ્ય કે એ તમને ઓળખી ગયો ? નહિંતર મુસલીમ જલ્દી પગમાં પડે નહિ. આ તમને ઓળખી ગયો મહારાજ ?” “ઓળખાણની જ બધી બક્ષીસ છે ને! તમે બધાં બેઠા છો પણ તમારા પગમાં ન પડ્યો. અમને ઓળખી ગયો કે આ અલ્લા છે. સંતો, તમને પણ ઓળખી ગયો હતા. તમારા પગમાં નહોતું પડવું એવું નહોતું પણ અમારી એને ઝંખના હતી કે આજકાલ પણ આ સાધુ છે એટલે જરૂર ભગવાન આવશે. અને અમે આવ્યા એ તો તમે અહિં હતા એટલે આવ્યા. નહિંતર અહિં મારે આવવાનું શું અર્થ ? એમાં એ રાહ જોઈને બેઠેલો અને આજે શરણે આવ્યો.”

“પણ મહારાજ, એનું કેવું એવું પુણ્ય કે તમને ઓળખી ગયો અને એમનો ઉધ્ઘાર થયો?” મહારાજ કહે, “એ કથા તમને સાંભળવી હોય તો કહું.” “હા, કહો મહારાજ.” “મહાભારતના એક પ્રસંગમાં જ્યારે જુગારમાં પાંડવો હાર્યા અને દ્રૌપદીને હાર્યા અને જ્યારે દ્રૌપદીને વસ્ત્ર ખેંચવાનું ભરસભામાં પ્રયાસ થયો એટલે બધાં જ એ કુળવંશીઓ બેઠા છે. ધૃતરાષ્ટ્ર અને ગાંધારી બેઠા છે. એ સભામાં દ્રૌપદીજના ચીર ખેંચવા માટે દુશાસન ઉભો થયો ત્યારે દુર્યોધનનો સગો ભાઈ વિકર્ષ એકદમ ગુસ્સે થઈને ઉભો થયો આપણી સભામાં ન હોય ત્યારે આ તો આપની કુળવધુ છે. આપની નારી છે. આપની કુળની સ્ત્રી છે. અને એના વસ્ત્રો ? અને જ્યારે આ બધાં ગુરુઓ બેઠા હોય, માને બાપ બેઠા હોય, ત્યારે એક ભાભીની આમ લાજ લુંટાય ? તમારી બુદ્ધિ ભસ્ટ થઈ ગઈ છે! કોઈનું લોહી કેમ ઉકળતું નથી ?” એક એકની સામે જોઈને કહે કે, “કોઈક તો બોલો કે આ અનિષ્ટ થઈ રહ્યું છે! આપણાની પેઢીમાં આપણા પૂર્વજી કોઈ માફ નહિ કરે. કોઈની તાકાત છે કે નથી ?”

વિકર્ષ બહુ જોર કરવા માંડ્યા. ત્યારે દુર્યોધન વિકર્ષને એકદમ ધક્કા મારીને તીરસ્કાર કરીને કાઢી મુક્યો. સંતો, સાંભળો, એજ વિકર્ષ એજ આ દરિખાન છે. પણ મજાની વાત તો એ છે કે વિકર્ષ એક સતી દ્રૌપદીનો, નારી ભક્તનો પક્ષ રાખ્યો એ પ્રતાપે એનું ધણી વખત જન્મ મૃત્યુ થયું પણ જ્યાં જ્યાં જન્મ્યો ત્યાં ત્યાં કાં તો રાજા થયો અને કાં તો દીવાન થયો. ૫૦૦૦ વર્ષમાં અનેક જન્મ ધર્યા. આ છેલ્લે જન્મે ભલે મુસલીમ થયો પણ રાજાનો દીવાન થયો. આજ અમારે શરણે આવ્યો એટલે અમે એનો ઉધ્ઘાર કર્યો છે.”

સજજનો પરિકામ કરીને જે ધન એકત્ર કરે છે તે સર્વ
જીવમાત્રના ઉપકાર માટે જ હોય છે.

વાત મર્મની એ છે કે ત્યારે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન હતા કે નહોતા ? ઋષિઓ હતા કે નહોતા ? પણ આશરો ન લીધો તો ૫૦૦૦ વર્ષનું ભટકણ થયું. પણ જ્યારે સ્વામિનારાયણ ભગવાનના પગમાં પડીને કંદું કે હે પ્રભુ, મને તમારે શરણે ત્યો અને એ આશરો લીધો ત્યારે એક ઘડીના છંદા ભાગમાં એમનો ઉધ્ઘાર થઈ ગયો. આ આશરાનો પ્રબળ પ્રતાપ છે.

“કંઈ પહેરી તો શું થાય ? કંઈની શું જરૂર ? ધેર બેઠા જપ કરોને.”
માણસો આવી રીતના બોલતા હોય છે. પણ આ માર્ગ કેટલો દુંકો એ તો જુઓ!
૧૦૦૦ જન્મે જે ન થવાનું હોય તે એક જન્મે પુરું થતું હોય ત્યારે આ કંઈનો કેટલો
મહિમા હોય એ તો વિચાર કરો! શરણ મંત્ર સામાન્ય મંત્ર લાગે પણ બે લીટીથી જ
કેટલું મોટું કામ થઈ જાય.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મિત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે જેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

દુર્ગ ક્ષત્રિયાંબા ક્ષત્રિયા

સભા-૧૨૬

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૨૬) ગરીબને દુઃખે તો બ્રહ્મહત્ત્વા જેટલું પાપ લાગે છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

મહાભારતમાં ભિષમપિતાએ રાજા યુધિષ્ઠિરને કહું છે કે, જો તું ગરીબને કલ્પાવીશ તો તું વંશ સહિત બળીને ભખ થઈ જઈશ. ગરીબ માત્રને લેશમાત્ર દુઃખવો નહિ અને જો ગરીબને દુઃખવે તેને કોઈ પ્રકારે સારું થાય નહિ. ગરીબને દુઃખવે તો બ્રહ્મહત્ત્વા જેટલું પાપ લાગે છે. કોઈ માથે જૂદું કલંક ટેવું તે પણ બ્રહ્મહત્ત્વા જેટલું પાપ છે. જો કલંક હોય તો એકાંતમાં વાત કરી સમજાવવા પણ ફરજેત કરવો નહિ. (ગ. પ્ર. પ્ર. ૭૨ વચનામૃત)

સારંગપુર ગામમાં રાઠોડ ખાચર હતા. તેને ત્યાં પુત્રનો જન્મ થયો. બધાં રાજુ રાજુ થઈ ગયા. ઘણા વર્ષે આપણા ઘરે ભગવાન દીકરો આપ્યો. લાડે કોઈ મોટો કર્યો. પાંચ વર્ષનો થયો અને વળી બીમાર થયો. દવા કરી. ખૂબ પૈસા રેડ્યા. એક મહિનો સાજો રહ્યો અને વળી બીમાર થયો. ગમે તેટલી દવા કરી છતાં સાજો

જેને પોતાને કંઈ કરવું નથી તેને
કોઈ કામ અશક્ય લાગતું નથી.

થયો નહિ. ધરમાંથી પૈસા ખૂટતા ગયા. બાર વર્ષ થયા માંદો ને માંદો રહે છે.

ધરમાં નુકસાન કરે. મા બાપને મારી લે. ગામના છોકરા સાથે કળ્યા કરી આવે. ગામના માણસો રાઠોડ ખાચરને ફરિયાદ કરે. દીકરામાંથી કંટાળી ગયા. આશા હતી કે દીકરો સુખી કરશે પણ દુઃખનો કોઈ પાર નથી. હેરાન હેરાન થઈ ગયા. રાઠોડ ખાચરના ગુરુ ગોપાળાનંદ સ્વામી હતા. ગુરુ પાસે ગયા. સવિસ્તાર વાત કરી. “દીકરો ત્રાસ બહુ આપે છે. માંદો બહુ રહે છે. કમાઈ કમાઈને પૈસા ભેગા કર્યા પણ દીકરાની બીમારીમાં બધા પૈસા વેડફાઈ ગયા.”

ગોપાળાનંદ સ્વામી ત્રિકાળજ્ઞાની અને ત્રિકાળદર્શી હતા. આંખ બંધ કરીને નિરિક્ષણ કર્યું. ખ્યાલ આવ્યો અને રાઠોડ ભક્તને પુછ્યું, “તમે વાડી કરો છો ?” “હા સ્વામી, વાડી કરું છું.” “આજથી તેર વર્ષ પહેલાં તમે તમારી વાડીમાં નોકર તરીકે કોઈ સાથી રાખ્યો હતો ?” “હા સ્વામી, સાથી હતો. વાડીનું કામ કરતો.” સ્વામીએ કહ્યું, “કામ કરતો હતો તેનો તમે પગાર આપ્યો છે કે નથી આપ્યો ?” રાઠોડ ભક્તે કહ્યું, “મેં એક પણ પૈસો એને મજુરીના આપ્યાં નથી.”

ગોપાળાનંદ સ્વામી બોલ્યા, “ગરીબના કમાણીનો પૈસો તમે રાખી દીધો છે. જ્યારે માગતો ત્યારે તમે ડારો દેતા. નહિ આપું પૈસા. પછી આપી દેશું. આખો દિવસ પૈસા પૈસા શું કરો છો ? શરમ નથી આવતી. તમે પુરું જમવા પણ દેતા નહિ. ક્યારેક ખીજાઈને મારી લેતા. બીચારો ગરીબ છોકરો ઉચે સ્વરે રડતો છતાં તમને દયા આવતી નહિ.”

જીવપ્રાણીમાત્ર ઉપર દયા રાખવી જોઈએ. ગરીબની હાઈ લીધી છે. દુઃખાંયો છે. એજ છોકરો તમારે ત્યાં દીકરો થઈને આવ્યો છે. એના પગાર ઉપરાંત દશ ઘણાં પૈસા ખર્ચશો છતાં પણ દીકરો સાજો થશે નહિ. ગરીબ દીકરાને હેરાન કર્યો છે. એટલે તમને દુઃખી થવાનો વારો આવ્યો છે. કર્યા કર્મના ફળ ભોગવું છો. આવું દુઃખ જન્મોજન્મ તમારે ભોગવવું પડશે.” રાઠોડ ખાચર બીમાર થયા. ખૂબ દવા કરી પણ બીમારી મટી નહિ. બાર વર્ષ સુધી ખૂબ દુઃખ ભોગવ્યું. જીવ જતો નથી અને દુઃખ મટતું નથી. રીબાઈ રીબાઈને મરી ગયો. ગોપાળાનંદ સ્વામી જેવા સંત મળ્યા પણ લોભીયો સ્વભાવ સુધારી શક્યા નહિ. મોક્ષ માર્ગથી વંચિત રહી ગયા.

દુર ક્ષત્રાંગ કાળી

આ કથા સૌને સાવધાન કરે છે કે કોઈ ગરીબને, માતાપિતાને દુભાવજો નહિ. કડવાં વચન બોલી કોઈના હેયાને બાળજો નહિ. ભલું થાય તો સહુનું ભલું કરવું પણ કોઇનું ભૂંક ન જ કરવું એજ આ કથાનો સાર છે.

અભિમાન લેશમાત્ર ન હોય તે ઉત્તમ ભક્ત કહેવાય. ભગવાનના ભક્ત ઉપર ઈર્ષાર રાખે, મનમાં એમ થાય કે મોટા થઈને વગર વાંકે આમ શીદ કરતા હશે, આવો અભાવ આવે તેને મધ્યમ ભક્ત કહેવાય છે. જગતમાં પુત્ર પરિવાર વિગેરમાં પ્રીતિ હોય અને ભગવાનમાં પણ પ્રીતિ હોય, સાંસારિક વ્યવહારને વિષે હર્ષ શોકને પામતો હોય તેને કનિષ્ઠ ભક્ત કહેવાય.

માનવ માનવ વચ્ચેના વર્ષોના મીઠા સંબંધને ઈર્ષાર તોડી નાખે છે. ઈર્ષાર મુંગી છે. નિંદા વાચાળ છે. ઈર્ષાર કરતાં નિંદા જલદી દેખાય છે પરંતુ નિંદક મનુષ્ય ઈર્ષારી ભરપુર હોય છે. અભાગણી ઈર્ષાર કોઈની ઉચાઈ જોઈ શકે નહિ.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સવદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥

નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।

જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

જેની દંદિ વિશાળ છે તે ભૂલેયૂકે પાણ નિરર્થક શષ્ટો
ઉચ્ચારતો નથી.

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૨૭

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂતસમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતાણ વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૨૭) ધન્ય છે આવા સહજાનંદી સિંહને.

સ્વામિનારાયણ હરે..

ભગવાનના ભક્તને શૂરવીરતા રાખવી જોઈએ. જે શૂરવીર હોય તે કોઈ દિવસ મોળી વાત કરે નહિ. શ્રીજી મહારાજ જોરદાર શબ્દોમાં કહ્યું છે, જેને પરમપદને પામવું હોય તેને પોતાને વિષે શુરાતન રાખવું. પણ છેક નાદાર થઈને બેસવું નહિ. ગ. મ. ૧ રના વચનામૃતમાં સ્પષ્ટ વાત કરી છે કે શૂરવીર ભક્ત હોય તેનાં ઈન્દ્રિયો અંતઃકરણ એ સર્વ થરથર કંપતા રહે છે. એ કોઈ દિવસ પરમેશ્વરની આશાનો ભંગ કરે નહિ. શૂરવીરતા રાખીને સત્સંગ કરવો પણ ઢીલા પોચા થવું નહિ.

દીક ક્ષત્રાંગો ક્ષત્રા॥

ગામ લોઘિકાના અભેસિંહ દરબાર સારા શૂરવીર સત્સંગી હતા. સત્સંગ શબ્દનો અર્થ શું? પરમાત્માનો સંગ કરવો. સાચા શ્રેષ્ઠ જ્ઞાની ભજનાનંદી સંતોનો સંગ કરવો. ધર્મનો સંગ કરવો. અને સત્સાખનો સંગ કરવો તેને સત્સંગી કહેવાય.

પરમાત્માનો સંગ કેમ કરવો? સ્વામિનારાયણ ભગવાનની પૂજા કરવી, દેવ દર્શન કરવાં, મંત્ર જાપ કરવાં, પ્રભુનું ધ્યાન સ્મરણ કરવું, પ્રાર્થના કરવી વિગેરે ભક્તિ કરીએ તેને પરમાત્માનો સંગ કર્યો કહેવાય.

સત્પુરુષનો સંગ કેમ કરવો? બ્રહ્મનિષ મહાપુરુષનાં દર્શન કરવાં. તેમના વચનનું પાલન કરવું. કથા કીર્તન ગાવા અને સાંભળવા. સંતો પ્રત્યે આત્મીયભાવ રાખવો. ક્યારેય પણ અભાવ લેવો નહિ. ગુણ ગ્રાહક થાવું. જેવી પ્રીતિ કુટુંબ પરિવારમાં છે તેથી વિશેષ ભાવ સંતોમાં રાખવો. સત્સંગ છે તે પ્રભુ પ્રાર્મિની શાળા છે.

સાધ્યર્મનો સંગ કેમ કરવો? ધર્મનું યથાર્થ પાલન કરવું. ધર્મ પ્રમાણે વ્યવહાર કરવો. કૂડ કપટ તજ્જને પૈસા પ્રામ કરવા પણ ધર્મ તજ્જને નહિ. ન્યાય નીતિ પ્રમાણે રહેવું. માતા, પિતા, ગુરુ અને રોગી મનુષ્યની સેવા કરવી. પોતાની ફરજ પ્રમાણે રહેવું. વાણીમાં વિવેક રાખવો. અપશબ્દ બોલવા નહિ. ન ખાવાનું તામસી પદાર્થનું ભક્ષણ કરવું નહિ. એકાદશી, જન્માષ્ટમી, રામનવમી વિગેરે પ્રતનું યથાશાખ પાલન કરવું. પણ અત્ર ભક્ષણ કરવું નહિ. સદાચારનું અવશ્ય પાલન કરવું. પ્રભુનું નામ લઈને મુખમાં કોળિયો મુક્કવો.

સત્સાખનો સંગ કેવી રીતે કરવો? વચનમૃત, સત્સંગી જીવન, ગીતાજી, શ્રીમદ્ ભાગવત પુરાણ, શિક્ષાપત્રી, નિર્ઝીળાનંદ કાવ્ય, ઘનશ્યામલીલા, ભક્તચિંતામણી વિગેરે સત્સાખનું નિત્ય પાઠ કરવાં. ઉડો અભ્યાસ કરવો. વાંચન શ્રવણ કર્યા બાદ મનન ચિંતન અને સાક્ષાત્કાર જ્ઞાન પ્રામ કરવું. સત્સાખોનાં સિદ્ધાંતોને જીવનમાં ઉતારવા. શાસ્ત્રોનું સેવન કરવાથી ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને ભક્તિનું પોષણ થાય છે. અંતર ટાહું થાય છે.

અભેસિંહ દરબાર રાજાના કારભારી હતા. રાજકુંવરનો જન્મદિવસ આવ્યો તેથી મોટી મિજબાની (પાર્ટી) રાખેલી. આજુબાજુના બધા રાજાઓ

મુર્તિમાં વસે જે તે નિત્ય અમૃતમાં વસે.

રાજકુંવરનો જન્મ હિવસ ઉજવવા ભેગા થયા. બધાં ખુરશી ઉપર બેઠા. ત્યારે નોકર બધાયને અફીણા પ્યાલા ભરી ભરીને આપે છે. બધાં મોજથી પીવે છે. એમ કરતાં જ્યાં અભેસિંહ બેઠા છે ત્યાં નોકર આવીને અફીણનો પ્યાલો આપ્યો. સત્સંગીથી અભક્ષ તામસ પદાર્થ પીવાય નહિ. તેથી લાજ શરમ રાખ્યા સિવાય તરત કહી દીધું, “અમારાથી અફીણ પીવાય નહિ.” બધાં ઘેરી વળ્યા.

“અમે બધાં અફીણ પીધું અને તું કેમ નથી પીતો? આજે રાજકુંવરનો મોજ છે તો આનંદથી પીવો જોઈએ. તમે રાજાના કારભારી થઈને ન પીવો તે કેમ ચાલે?” રાજાને કહ્યું, “તમે તમારા હાથથી પ્યાલો આપો, પછી જશે ક્યાં? તમને ના નહિ પાડી શકે.” રાજાને ઉશ્કેર્યા. રાજા લાલ આંખ કરી કહે છે, “આજે ખુશાલીનો હિવસ છે ને તમે અફીણ ન પીઓ તો મને બહુ માટું લાગે. નહિ પીઓ તો મેળ નહિ પડે. નોકરીમાંથી રજા આપી દઈશ!”

ત્યારે શૂરવીર ભક્તે કહ્યું, “અન્નાતા, હું સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો સત્સંગી છું. અમારાથી અફીણ, દારૂ, માંસ, લસણ, દુંગળી વિગેરે તામસી પદાર્થ ખવાય નહિ. માટે માફ કરજો.” ત્યારે રાજાનો ગુસ્સો વધી ગયો. “મારા હાથને પાછો ઠેલનાર તું કોણા? બધું મૂકીને પી જા નહિંતર ભૂંડી દશા થશે!” ત્યારે ભક્તે કેડમાંથી તલવાર કાઢીને રાજાના હાથમાં આપીને કહ્યું, “આ તલવારથી મારું માથું ઘરથી જુદુ કરી નાખો પછી મરેલા માથામાં અફીણ રેડી દો તો તમારો હાથ પાછો ન પડે અને મારા નિયમનો ભંગ ન થાય. બાકી જ્યાં સુધી કપાળમાં તિલક છે, ગળામાં કંઠી છે ત્યાં સુધી આવું નહિ બને.”

આ સાંભળી જામ સાહેબ જોતા જ રહી ગયા. ધન્ય છે આવા સહજાનંદી સિંહને કે શિરને સાટે ભગવાનની આજાનું પાલન કરે છે. આવા શૂરવીર ભક્ત થાવાની આપણને જરૂર છે. ખરાબ કામ કરતાં હાથ કુંપે. અભક્ષ ભક્ષણ કરતાં હૈયું કુંપે. ખરાબ તુચ્છ ભાષા બોલતાં હોઠ કુંપે, તે સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો સાચો અનુયાયી કહેવાય. ધર્મ નિયમથી સાચા શૂરવીર ભક્ત કોઈ હિવસ ભષ્ટ ન થાય. અભેસિંહજી દરબાર શિરને સાટે સત્સંગ રાખ્યો પણ જરાય ઢીલા થયા નહિ.

કોઈ પણ કિયા ભગવદ્ આજાથી વિરુદ્ધ ન હોવી જોઈએ. આટલું અવશ્ય

દુર ક્ષાત્રાંગે ક્ષાત્રા॥

સમજી રાખવું. ભગવાનની આજાનું પાલન કરવું તે જાડના મૂળ જેવું છે. મૂળ વિના જાડ થઈ શકે નહિ તેમ આજા પાલન વિના મુક્તિ મેળવી શકાય નહિ. મોક્ષ માર્ગનું પહેલું પગથિયું છે કે પ્રભુના વચન પ્રમાણે વર્તવું.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાઓ;;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - યોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જીગવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૨૮

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....

હરિજનથી કે અંતર ગઢાશે એના ફીગર ફેરા ઠાલા રે !
કેસૌ પર સનેહ કરે તે ઉંચો અને છોદ કરે તે નીચો.

૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
 ૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૨૮) પ્રભુ કર્મનાં બંધનથી મુક્તા કરે છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

ગોપાળાનંદ સ્વામી પાસે બોટાદના સદાશિવ કરીને એક શ્રીમંત શેઠ હંમેશા કથા સાંભળવા આવતા હતા. એક દિવસ શેઠના નોકરે આવીને કહ્યું, “શેઠ, તમારો બંગલો સળગો છે. જલ્દી ઢોડો!” છતાં શેઠ તો ઊભા ન થયા. ત્યારે ગોપાળાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, “શેઠ, તમારો બંગલો સળગો છે. જલ્દી જાઓ.” શેઠ કહે, “સ્વામી, આપની વાતો ચાલુ રાખો.” એમ કહીને ત્યાં ને ત્યાં બેસી રહ્યા. સ્વામીએ કહ્યું, “તમે અહિં કથા સાંભળવા આવ્યા પણ આજે તો તમારે મોટું નુકશાન થયું.”

શેઠ કહે, “સ્વામી, જો મેં આપની કથા સાંભળીને જ્ઞાન મેળવ્યું ન હોત તો હું એ બંગલા ભેગો જ બણી જાત. મેં મારી જાત દેખરેખ નીચે બંગલો તૈયાર કરાવ્યો હતો. એમાં મને એટલો બધો રાગ હતો કે હું તેને બળતો દેખીને પતંગિયાની માફક તેમાં પડીને બણી જાત. પણ આપની પાસેથી મેં જ્ઞાન મેળવ્યું છે તેથી હું બચી ગયો છું. બંગલો બણી ગયો તેનું આપના પ્રતાપે મને જરા પણ દુઃખ નથી થતું.”

આ દાઢાંતથી કહેવાનું કે શેઠને જ્ઞાન થયું તો મૃત્યુથી બચી ગયા તથા બંગલો બણી ગયાની હાનિ થઈ તેના દુઃખથી પણ મુક્ત રહ્યા. ભગવાનની કૃપા અને સત્સંગથી પ્રારબ્ધનું દુઃખ આછું થાય છે. દરેકમાં અપવાદ હોય છે. પ્રારબ્ધનું સુખદુઃખ ભગવાનના ભક્તો માટે અપવાદરૂપ હોય છે. કાયદાની દસ્તિએ ગુનેગારને ફાંસીની સજા થતી હોય તો પણ મેજલસ્ટ્રેટ તેને શકનો લાભ આપીને છોડી શકે છે.

દીક ક્ષત્રસંબોધના

તો પછી પ્રભુ પોતાના ભક્તોને કર્મના બંધનથી મુકાવે એમાં શી નવાઈ ?

કેવળ પુરુષાર્થને પણ વળગી રહેવાય નહિ એમ કેવળ પ્રારબ્ધને પણ વળગી રહેવાય નહિ. વડમાં બીજ અને બીજમાં વડ જેમ ઓતપ્રોત છે તેમ પ્રારબ્ધ અને પુરુષાર્થ ઓતપ્રોત છે. બંનેના સમન્વય કરવો જરૂરી છે. આ દાખાંથી નક્કિ થાય છે કે જીવન યાત્રાના રથનાં પ્રારબ્ધ અને પુરુષાર્થ એ બે ચકો છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજુઅઃ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૨૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....

પાપથી પાપ ઉત્પન્ન થાય છે.
તેથી પહેલેથી તેનાથી ચેતતા રહેવું જોઈએ.

૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણિ.....
 ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશયામ.....
 ૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાઈ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૨૬) સનકાદિકની ભક્તિની શક્તિ.

સ્વામિનારાયણ હરે..

સનક, સનંદ, સનાતન અને સનદુમાર આ ચાર ભાઈઓ સનકાદિક કહેવાય છે. સનકાદિક બ્રહ્માના માનસ પુત્રો છે... બ્રહ્માના મનથી ઉત્પન્ન થયા છે. બ્રહ્માએ સનકાદિકને કહ્યું, "તમે સંસારની વૃદ્ધિ કરો!! પિતાજી અમને સંસાર ગમતો નથી... સંસારના પ્રબળ પ્રવાહમાં જવું નથી... સંસારની અમને સુગ આવે છે... અમારે તો પ્રભુની ભક્તિ કરીને ભગવાનને રાજી કરવા છે... ભગવાનના ગુણ ગાવા છે. સમગ્ર જીવન પરમાત્મા પુરુષોત્તમનારાયણમાં સમર્પિત કરવું છે... સદ્ગ્રાય તેમના ચરણમાં રહેવું છે..."

સનકાદિક ચારે ભાઈ સાથે જ સંપીને રહે... સંપીને ભજન ભક્તિ કરે... સનકાદિક ઋષિઓ નિવૃત્તિધર્મના આચાર્ય છે... પૂર્ણ નિર્વિકાર છે... સનકાદિક પોતાના પિતા બ્રહ્માજીને કહે છે, પિતાજી ! જ્યાં અંતરશાનુ કામ, કોધ, લોભ, મોહ, માયા, આશા, તૃષ્ણા, કૂડ, કપટ, કાળ, કર્મ હોય નહિ એવી જગ્યા બતાવો. ત્યાં અમારે જાવું છે. શાંતિથી પ્રભુ સ્મરણ કરવું છે.

બ્રહ્માજીએ કહ્યું, " ભગવાનનું વૈકુંઠધામ છે ત્યાં અનંત સંતો-ભક્તોની સાથે સાક્ષાત લક્ષ્મીનારાયણ બિરાજે છે. ત્યાં કામ, કોધ, લોભ, વિગેરે કોઈ અંતરશાનુ

દીક ક્ષાત્રાંબો ક્ષાત્રા॥

નથી... ત્યાં જાવ... પણ ગડબડ કરશો નહિ.. સનકાદિક બોલ્યા જેના મનમાં કામ, કોધ, લોભ, ઈર્ષા, હોય તેના મનમાં ગડબડ હોય.. પણ અમારા મનમાં અને આંખમાં ભગવાન રમે છે. તેથી કોઈ પ્રકારની ગડબડ થશે નહિ અમે કામ.. ઉપર વિજય મેળવ્યો છે...

સનકાદિક વિષય સુખથી પર છે... અષ્ટઆવરણ એમને નડતાં નથી.. અષ્ટઆવરણથી પર છે... સનકાદિક વૈકુંઠધામમાં નારાયણ નારાયણ જપ કરતા કરતા લક્ષ્મીનારાયણ ભગવાનનાં દર્શનની તીવ્ર ઈચ્છાથી દોડતા જાય છે. છ દરવાજાની પાસેથી પસાર થઈ ગયા... વૈકુંઠધામમાં સાત દરવાજા છે. એક એક દ્વારમાં બે બે પાર્ષદોનો પહેરો છે. દ્વારપાળ છે. દર્શનની તીવ્ર આતુરતાથી સાતમા દ્વારે દોડતા આવ્યા... જ્યાં અંદર પ્રવેશ કરવા જાય... ત્યાં દ્વારપાળ જય અને વિજયે લાકડી આડી કરી... અંદર જવા નહિ મણે અમને પૂછતા નથી... રજા લેતા નથી ને સીધા અંદર જાઓ છો ??.. થોડી વાર ઊભા રહો !.. સનકાદિકને થોડો આવેશ આવી ગયો.. મગજ ગરમ થઈ ગયો...

સનકાદિક કોધથી બોલ્યા અમે ભગવાન નારાયણનાં દર્શન કરવા જઈએ છીએ ને તમે શા માટે રોકો છો ??.. અમારું અપમાન કરો છો !... જય વિજય પાર્ષદ બોલ્યા અમે તમારું અપમાન કરતા નથી પણ ભગવાનનો હુકમ થાય પછી તમને અંદર પ્રવેશવા દઈએ... ભગવાનની આશા લીધા સિવાય તમે કેમ જઈ શકો !...

શાની કામ પર વિજય મેળવે છે પણ જો સાવધાની ન રાખે તો કોધ શન્નુ હુમલો કરશો. સનકાદિક કહે છે, તમે ભગવાનના દ્વારપાળ થઈને અભિમાન કરો છો... અમને છ દરવાજામાં પ્રવેશ કરતાં કોઈએ અટકાવ્યા નહિ, અને તમે કેમ અટકાવો છો ? વૈષ્ણવો સર્વ ભક્તોમાં સમભાવ રાખે છે. ને તમે વિષમતા કરો છો... તમે ભગવાનના ધામમાં રહેવા માટે લાયક નથી... જાવ તમને શાપ આપીએ છીએ. તમે રાક્ષસ થાશો... જય વિજય ધૂળ ગયા... વિચાર કરે છે. હવે શું કરવું !!... વંદન કરીને બોલ્યા... અમારી ભૂલને માફ કરો...

તમારા શાપને શિરોમાન્ય કરીએ છીએ પણ એટલી કૃપા કરો... કે રાક્ષસ

જેને પોતાની જત પ્રત્યે પ્રેમ છે,
તોણે પાપ તરફ સહેજે ચૂકવું ન જોઈએ.

થયા પછી પુરુષોત્તમ નારાયણનું સતત અમને સ્મરણ રહે.... ભગવાન ભૂલાય નહિ.... એવી દ્યા કરો... વૈકુંઠધામમાં આવી રકજક ચાલે છે. પ્રભુ સાંભળી ગયા. મારા ધામ સુધી સનકાદિક પહોંચી આવ્યા ને કોધ કરે છે... કામ પર વિજય મેળવ્યો છે પણ હજુ એમણે કોધ ઉપર વિજય મેળવ્યો નથી....

પુરુષોત્તમ નારાયણ બહાર દરવાજા પાસે આવ્યા... સનકાદિકને સાક્ષાત પરમાત્માનાં દર્શન થયાં. આનંદ વિભોર બની ગયા... ધન્ય ઘડી ધન્ય અવસર... આજે અમારો જન્મ સફળ થયો... વારંવાર નમસ્કાર કરીને નીરખીને દર્શન કરે છે. ચિત્ત હરિમાં ચોટી ગયું... સનકાદિકને સાચું જ્ઞાન થયું... અરે અમે ભગવાનના ધામમાં આવીને કોધ કર્યો... પાર્ષ્ડોને શાપ આપ્યો તે સારં નથી કર્યું... પોતાની ભૂલ પોતાને દેખાય છે... વિવેકી ભક્તને પોતાના દોષ દેખાય છે. અવિવેકીને પોતાની ભૂલ કે દોષ દેખાતા નથી. બીજાના દોષ જેવા કરતાં પોતાના દોષ જેતાં શીખવું... પોતાની ભૂલ પોતાને સમજાઈ જાય તો એના જીવનું કલ્યાણ થઈ જાય...

“સજ્જન માણસનો કોધ એક ક્ષણ ટકે. સાધારણ માણસનો કોધ બે કલાક સુધી હોય. નીચ માણસનો કોધ દિવસને રાત સુધી હોય... મહા પાપી માણસનો કોધ આખી જુંદગી સુધી હોય... મરતાં સુધી હોય છે.”

કોધનું પહેલું સ્વરૂપ વર્તનમાં અક્કડપણું આવે છે. અને અર્ધબળેલ કાષ્ઠની પેઠ ધુંધવાયા કરે... આપણા અંતરમાં તપાસ કરો... આપણો ક્યાં નંબર લાગે છે... સજ્જનમાં કે સાધારણ માણસમાં... જુવો વિચારી ઊરું અંતરમાં.

સનકાદિક કહે છે, ”હે પ્રભુ... અમને સજા કરો ! પ્રભુએ કહ્યું તમે ચિંતા ન કરો ! તમે કંઈ ભૂલ કરી નથી... તમારા જેવા જ્ઞાની સંતો મને બહુ વહાલા લાગે છે. તમારા જેવા મહાન સંતમહાત્માનો મારો હાથ અપરાધ કરે તો મારા હાથને કાપી નાખું... તો આ પાર્ષ્ડોની શી વાત છે. શ્રાપ થયો તે યોગ્ય છે.

આપણાને મનમાં એમ વિચાર થશે હે હું ભક્તિ કરું છું, તેથી મારામાં કોધ આવતો નથી. તે સાવ ખોટી માન્યતા છે. આપણા મનમાં કામ, કોધ, લોભ વિકારો છે. માનવ સાવધાન થઈ ભક્તિ કરે. ત્યાં સુધી વિકારો દેખાતા નથી.... માનવ થોડો ગાફલ થાય કે અંદરના વિકારો બહાર આવે છે.. જીવનના છેલ્લા શાસ સુધી

દુર્ગ સ્વરૂપના સારાંસ

સાવધાન રહેજો... સનકાદિકને કોથ ક્યાંથી આવ્યો? મનમાં હતો તે જ બહાર આવ્યો. મન ઉપર વિશ્વાસ રાખનારને મન છેતરી જ્ય છે. સાચા સંતો મન ઉપર વિશ્વાસ રાખતા નથી. મન ઉપર અકુંશ રાખે છે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જીગવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૩૦

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....

સહૃદય વ્યક્તિનો વૈભવ ગામની મધ્યમા ઉગેલા અને
ફળોથી લદાયેલા વૃક્ષ સમાન છે.

૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
 ૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયારે,.....

(૧૩૦) બુદ્ધિ કોધાદિકને રહેવાનાં સ્થાન વિષે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

એક તપસ્વી તપ કરતા હતા. ત્યાં એક સ્ત્રી આવી. તેને તે તપસ્વીએ પૂછ્યું કે તું કોણ છો ? ત્યારે તે સ્ત્રી બોલી કે હું બુધિ છું ત્યારે તે તપસ્વી કહે-કે તું ક્યાં રહે છો ? ત્યારે તે બુધિ કહે-હું. તારા કપાળમાં રહું છું. તેવામાં એક બીજી સ્ત્રી આવી. તેને તે તપસ્વીએ પૂછ્યું કે તું કોણ છો ? ત્યારે તે કહે કે હું લજજા છું. ત્યારે કહે કે તું ક્યાં રહે છો તે કહે તારા નેત્રમાં રહું છું. ત્યારપછી ત્રીજી આવી તેને પણ તે પ્રમાણે પૂછ્યું ત્યારે તે કહે કે હું શાંતિ છું ને તારા હદ્યમાં રહું છું. ત્યારપછી ચોથી આવી તેને પૂછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું કે-હું હિંમત છું. ને તારી નાભિમાં રહું છું.

એમ કહ્યું એટલામાં એક પુરુષ આવ્યો તેને તપસ્વીએ પૂછ્યું કે-તમે કોણ છો ? ત્યારે તે કહે કે હું કોધ છું. ત્યારે તે તપસ્વી કહે કે-તમે ક્યાં રહો છો ? ત્યારે તે કહે કે કપાળમાં, તપસ્વી કહે ત્યાં તો બુધિ રહે છે ને ? ત્યારે તે કોધ કહે કે હું આવું એટલે બુધિને નસાડી મુકું છું. મારી આગળ તેનાથી ન રહેવાય.

તેવામાં બીજો આવ્યો તેને પૂછ્યું કે તમે કોણ છો ? ત્યારે તે કહે હું કામ છું ને તારા નેત્રમાં રહું છું. ત્યારે તે તપસ્વી કહે કે-નેત્રમાં તો લજજા રહે છે ને ? તે કહે હું આવું ત્યારે લજજા નાશી જાય છે.

ત્યાર પછી ત્રીજો પુરુષ આવ્યો તેને તે તપસ્વીએ પૂછ્યું ત્યારે તે કહે હું

દુર્ગ કૃતકાર્યા સાહિત્ય

લોભ છું. ને તારા હદ્યમાં રહું છું. ત્યારે તે તપસ્વી કહે હદ્યમાં તો શાંતિ રહેલી છે ને ? ત્યારે લોભ કહે હું આવું ત્યારે શાંતિ નાશી જાય છે.

ત્યાર પછી ચોથો પુરુષ આવ્યો તેને પુછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું કે હું તાવ છું ને તારી નાભિમાં રહું છું, ત્યારે તે કહે કે નાભિમાં તો હિંમત રહેલી છે ને ? ત્યારે તે તાવ કહે કે હું આવું ત્યારે તે નાશી જાય છે. આ રીતે બુધ્ધિ, કોષે કરીને નાશ પામે છે, અને કામે કરીને લજજા નાશ પામે છે. શાંતિ લોભે કરીને નાશ પામે છે. ને હિંમત તાવથી નાશ પામે છે. એ કામ, કોષ, લોભાદિક શત્રુ, તે સંત સમાગમે કરીને જીતાય એવા છે.

સમજુને સંત સમાગમ કરે તો આ શત્રુઓ જીતાય એવા છે. નહીં તો મોટા મોટા બ્રહ્માદિકને પણ ઈંડ્રાદિકને તથા મોટા મોટા એકલશૃંગી જેવા રૂપિઓને એ કામ કોષાદિકે ફજેત કર્યા છે તે વાત શાસ્ત્રોમાં પ્રસિધ્ય છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સવદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;
 તે વિના કેને ભજીએ રે. તેનો સંગી ૧
 સન્મુખ થાતાં શંકા ન કીજે, મર ભાલા તણો મેહ વરસે રે;
 હંસ જઈ હરિજનને મળશે, કાચી તે કાયા પડશો રે. તેનો ૨
 શૂળી ઉપર શયન કરાવે, તોય સાધુને સંગે રહીએ રે;
 દુરીજન લોક દુર્ભાષણ બોલે, તેનું સુખદુઃખ સર્વ સહીએ રે. તેનો ૩
 અમૃતપેં અતિ મીઠા મુખથી, હરિનાં ચરિત્ર સુણાવે રે;
 બ્રહ્મા ભવ સનકાદિક જેવા, જેનાં દર્શન કરવાને આવે રે. તેનો ૪
 નરક કુંડથી નરસું લાગે, દુરીજનનું મુખ મનમાં રે;
 મુક્તાનંદ મગન થઈ માગે, વ્હાલા વાસ દેઝો હરિજનમાં રે. તેનો ૫

પરોપકારીના હાથનું ધન તે વૃક્ષ સમાન છે કે ઔષધ આપે
 છે અને સદા લીલુંઘમ રહે છે.

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોધા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૩૧

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૩૧) કામનો વેગ મહા ભયંકર વેગ છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

ગોપાળાનંદ સ્વામીએ પ્રશ્ન પુછ્યો જે, કામનું શું રૂપ છે ? શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે, વીર્ય એ જ કામનું રૂપ છે. (ગ. પ્ર. ૭૩ વચનામૃત) જી સબંધી

દુર્ગ ક્ષત્રાંબ્રે ક્ષત્રા

સંકલ્પ થાય તો કામનું બળ વધી જાય છે. શ્રીના સંકલ્પ થકી વીર્યપાત થાય તો તેને પાકો બ્રહ્મચારી કહેવાય નહિ.

ઈંડ્રરાજી ઋષિ પત્ની અહૃત્યામાં મોહ પામ્યા. ગૌતમ ઋષિ ગંગાજીમાં સ્નાન કરવા ગયા. ઝૂંપડીમાં અહૃત્યા એકલાં હતાં. ઈંડ્રરાજીની વિકારી નજર અહૃત્યા ઓળખી ગયાં કે આ મને મોહ પમાડવા આવ્યો છે. ત્યાં તો ગૌતમ ઋષિ સ્નાન કરીને આવ્યા. એટલે ઈંડ્રરાજી મીંદડો થઈને બહાર નીકળ્યો. ગૌતમ ઋષિ ઓળખી ગયા કે આ ઈંડ છે, તરત શાપ દીધો.

ગૌતમ ઋષિએ શાપ આપ્યો. મારી ગેરહાજરીમાં મારી પત્નીમાં મોહ પામ્યો છે તો શાપ આપું છું કે જેમાંથી પાચ પર્ચ નીકળે છે એવા એક ભગમાં લોભાણો તો તારા શરીરે હજાર ભગ થશે, તરત આખા શરીરમાં કાણાં પડી ગયાં. તેમાંથી રૂધીર ને પાચ વહ્યા કરે. વેદનાનો પાર નહિ. આખું શરીર ગંધાય, આવી ભયંકર સજા ભોગવવી પડી, રોગ થવાથી દુઃખી દુઃખી થઈ ગયા.

બૃહસ્પતિ સ્ત્રીમાં મોહ પામ્યા, ટેવના ટેવ મહાદેવ સ્ત્રીમાં મોહ પામ્યા. બ્રહ્મા સ્ત્રીમાં મોહ પામ્યા, સૂર્ય સ્ત્રીમાં મોહ પામ્યા. ચંદ્ર સ્ત્રીમાં મોહ પામ્યા. કામ વાસનાએ ભલભલાની લાજ લીધી છે. કામનો વેગ મહા ભયંકર છે. ભલભલાને ઉથલાવી નાખ્યા છે. કામી પુરુષ પ્રભુની મરજીમાં રહી શકતો નથી.

ઈંડ્રરાજીને શરીરે સખત પીડા થવાથી કમળમાં જઈને વાસ કર્યો. જ્યાં જ્યાં ઈંડની કીર્તિ ગવાતી હતી, તે બધા નિંદા કરવા લાગ્યા કે સ્વર્ગનો રાજ થઈને આવું ખરાબ કર્યું. કામ મોક્ષમાર્ગમાંથી પાડી નાખે છે, મોટા મોટા ટેવ, દાનવ માનવ વિગેરે તપસ્વીને ધક્કા લગાડ્યા છે, કામાન્ધ થયેલો માનવી ભાન ભૂલીને પોતાના ધર્મથકી પડી જાય છે અને આબરુના કંંકરા થાય છે. માટે સાવધાન રહેવું !

“જેમ આંધળો દેખતો નથી, તેમ કામે કરીને અંધ થયેલો માનવી સત્યને દેખતો નથી.” વિચાર શૂન્ય થઈ જાય છે, ભય, લાજ કે શરમ હોતી નથી. તેથી તે ન કરવાનું કરી બેસે છે. જ્યાં સુધી કામવાસના જીતાઈ નથી ત્યાં સુધી કોઈ પણ કાર્યમાં સર્જણતા પ્રાપ્ત થતી નથી.

ભિક્ષાથી વધુ અનિષ્ટ તે કંજૂસનું ભોજન છે. કે તે એકલો જેસીને આરોગે છે.

વચન લોપવાથી માનવીની એવીને એવી સારી આબરુ રહેતી હોય તો ભગવાનમાં વચન પ્રમાણે વર્તવાની ઈચ્છા કોણ કરે ! જો આજ્ઞામાં કાંઈ સાર ન હોય તો આજ્ઞા કોણ માને.

મોક્ષ માર્ગની સંપૂર્ણ સિદ્ધિ મેળવવા માટે પ્રભુની આજ્ઞા અને ઉપાસના બે મુખ્ય બાબતો માનવામાં આવી છે, તેમાં આજ્ઞાનું ખૂબ જ મહત્વ ગણાય છે, દેહના અંતે પ્રભુની સમીપમાં રહેવાની પ્રબળ ઈચ્છા હોય તો પ્રભુના ગમતા પ્રમાણે રહીને પ્રત્યેક આજ્ઞાનું યથાર્થ પાલન કરીશું તો શ્રીજી મહારાજ અખંડ પોતાની મૂર્તિનું સુખ આપશે.

દ્રઢ બ્રહ્મચર્યવાળા તો એક શ્રીનરનારાયણ ઝષિ છે. શ્રીનરનારાયણ ભગવાનનો આપણે આશ્રય છે. તેના પ્રનાપ થકી ધીરે ધીરેશ્રીનરનારાયણ ભગવાનનું ભજન કરીને આપણે પણ એ સરખાનિષ્ઠામી થઈશું. શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને સ્વીઓને સંગે રહીને નૈષિક બ્રહ્મચર્ય રાખ્યું. એવું સામર્થ્ય ભગવાનમાં હોય. બીજાથી એમ રહેવાય નહિ. યોગી હોય તેને જાગ્રત્તમાં કે સ્વપ્રમાં સ્વીનો સંકલ્પ ન થાય એવું યત્ન કરવું.

શ્રીમદ્ ભાગવતમાં કપીલદેવે દેવહૃતી પ્રત્યે કહ્યું છે જે “સ્ત્રીરૂપ જે મારી માયા તેને જીતવાને અર્થે શ્રીનરનારાયણ ભગવાન વિના બીજો કોઇ સમર્થ નથી.” યોગકળાએ કરીને ઈધરેતા તો એક શ્રીનરનારાયણ ભગવાન છે. શ્રીનરનારાયણ ભગવાનના અનન્ય ભક્ત હોય તે પ્રભુ ભજનના પ્રતાપે કરીને દ્રઢ બ્રહ્મચર્યવાળા થાય છે. જેણે ભગવાનને મન ન અર્પ્યું હોય તે સમીપે હોય તો પણ લાખો ગાઉ છેટે છે. જેણે ભગવાનને મન ન અર્પ્યું હોય તેને ઉપદેશ કરતાં પણ બીક લાગે છે જે શું જાણીએ સવળું સમજશે કે અવળું સમજશે. એવી રીતે મન અર્પ્યું હોય અને મન અર્પ્યું હોય તેનાં લક્ષણ છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

દુર્ગ કૃતકાંબી કારણ

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ત્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોધા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૩૨

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૩૨) છ મુદા અંતરમાં ધારી રાખવા.

સ્વામિનારાયણ હરે..

પરમ ભક્ત કોને કહેવાય ? એક મંદિરના પૂજારી હતા. અંતરના ભાવ શ્રદ્ધા અને આનંદથી પ્રભુની પૂજા કરે. અખંડ જપ કરે. સત્સંગ કરે ને કરાવે. વ્યર્થ વિશ્વમાં બીજુ બધી વસ્તુઓ નશ્વર છે. પરંતુ એક અનુપમ સર્વોત્તમ કીર્તી જ નશ્વર નથી.

સમય બગાડે નહિ. પ્રભુ માટે ફૂલ વીજાવા જાય. હાર પરોવે. આખો દિવસ સેવા સાથે સ્મરણ ચાલુ રાખે... ભક્તિ ભાવ જોઈને ભગવાન પ્રસન્ન થયા... તેજ તેજ છવાઈ ગયું... તેજ મધ્યે પ્રભુનાં દર્શન થયાં. પૂજારીના આનંદનો પાર ન રહ્યો... પ્રભુ સદાય પ્રગટ પ્રગટ અને પ્રગટ જ છે. કપટી, દંભી, કોધી, વાસનિક, ઈષ્ટાણુ અને દ્રોહી માણસથી લાખો ગાઉ દૂર છે.

પૂજારી પ્રભુને પગે લાગ્યા. આજ મારો જન્મ સફણ થયો... પૂજારી કહે છે,
“હે પ્રભુ !... પરમ ભક્ત કોને કહેવાય ? મને સમજાવો... ભગવાને પૂજારીને પિતાળની થાળી આપી અને કહ્યું,” આ પીતાળની થાળી છે તેને હાથ અડાડે ને તે થાળી સોનાની થઈ જાય તે મારો પરમ ભક્ત છે. જગતમાં આ વાતની જાહેરાત થઈ ગઈ... કે પિતાળની થાળીને અડે ને સોનાની થાય તે સાચો ભક્ત....

હજારો માણસો આ તમાશો જોવા આવ્યા છે... આ વાતની રાજીને ખબર પડી તેથી અનેક સેવકો લઈને મંહિરમાં આવ્યા... વિચાર કરે છે, મેં બહુ સારાં કાર્ય કર્યા છે. તળાવ અને સરોવર કરાવ્યાં છે. વૃક્ષારોપણ કરાવ્યાં છે. ગરીબ માટે ધર્મશાળાઓ કરાવી છે. સંતો-બ્રાહ્મણો અને નિરાધારને અનેક પ્રકારનાં દાન આપ્યાં છે. કદાચ હું સાચો ભક્ત સાબિત થઈ શકું... એવું વિચારી થાળીને હાથમાં લીધી... મારા જેટલું કોઈ માણસ દાન પુણ્ય કરી શકે નહિં... હમણાં જ થાળી સોનાની થઈ જશે. પણ થાળી સોનાની થઈ નહિં... રાજા વિચાર કરતા થઈ ગયા. હવે શું કરવું !... ચિંતા કરે છે. ઉદાસ થઈ ઊભા છે....

ત્યારે પૂજારીએ કહ્યું, “રાજન ચિંતા ન કરો!... તમે પ્રજા ઉપર કરવેરો નાખો છો... તમારા ખજાનામાં અન્યાયના પૈસા ભેગા થતા હોય છે. ચુકાદા આપવામાં ક્યારેક અન્યાય થઈ જતા હોય છે. તેથી ચિંતા કરવા જેવું નથી... પછી અનેક શેઠીયા શ્રીમંત આવ્યા... હાથમાં પીતાળની થાળી લીધી... પણ થાળી સોનાની થઈ નહિં, ધર્મ નિયમનું પાલન કરતા ન હોય... ફાવે તેમ ભાવ વધારીને મન ગમતાં નાણાં લીધાં હોય... કપટ કરી પૈસા ભેગા કર્યા હોય તેમનાથી થાળી સોનાની કયાંથી થાય !!

હજારો શેઠીયાઓ.. પંડિતો... અમીર... ઉમરાવોએ... થાળીનો સ્પર્શ કર્યો પણ થાળી સોનાની થઈ નહિં... બધા વિચાર કરે છે !... સાચો ભક્ત કોણ હશે ?...

દુર્ગ કૃતકાંગા કાળી

ત્યાં એવું બન્યું મંદિર નજીકથી દેખાવે સામાન્ય ખેડૂત પસાર થયા... હજારો માણસો જોઈને તે નજીક આવ્યા... માણસોને ઠેકડી કરવાની ઈચ્છા થઈ... મશકરી કરતાં ખેડૂતને કહ્યું, “ખેડૂતબાપા આ પિતળની થાળીને હાથમાં ઉપાડો ! ઈનામ મળશે. ખેડૂત વિચાર કરે છે. થાળી ગરમ હશે તો !! દાડી જઈશ... ખેડૂતબાપાએ મંદિરમાં બિરાજતા ભગવાન સામે નજર કરી.

“અંતરમાં પ્રભુને ધારી સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ જ્યુ કરતાં કરતાં હાથમાં થાળી ઉપાડી કે તુરંત થાળી સોનાની થઈ ગઈ.”

માણસો આશ્ર્યે પામી ગયા. તાળીનો ગગડાટ કરી ઊંચે સાઢે બોલ્યા... સાચા ભક્ત આ ખેડૂતબાપા છે... ત્યાં ભગવાન મૂર્તિમાંથી પ્રગટ થયા અને પુષ્પનો હાર ખેડૂતબાપાને પહેરાવ્યો... ખેડૂત બાપા રાજ રાજ થઈ ગયા. આજે હું ભાગ્યશાળી થઈ ગયો. હૈયામાં હરબ સમાતો નથી. નીરખી નીરખીને દર્શન કરે છે. મૂર્તિ અંતરમાં ઉતરી ગઈ... ખેડૂતબાપા પ્રભુને પગે લાગ્યા ત્યારે પ્રભુએ ખેડૂતના વાંસા ઉપર હાથ મૂકી આશીર્વાદ આપ્યા... તમારી ભક્તિ ઉત્તરોત્તર સદાય વૃદ્ધિ થતી રહેશે... આટલું બોલી પ્રભુ અદેશ્ય થઈ ગયા...

પૂજારીએ કહ્યું, ”ખેડૂતબાપા... તમારા જીવનનું વર્તન આ તમામ માણસોને કહી સંભળાવો! ખેડૂતબાપા કહે છે, સંતોના આશીર્વાદથી અને પ્રભુની કૃપાથી મારા જીવનમાં છ સરળ મુદ્દાઓ અંતરમાં ધારી રાખ્યા છે. તેથી મને અંતરમાં કાયમ શાંતિ અને આનંદ રહે છે. તેથી નિરાંતે હરિસ્મરણ થાય છે. પૂજારી કહે છે તે છ બાબત અમને સંભળાવો !...”

★ પહેલી બાબત એ છે કે... સંત સમાગમ કરવામાં, ભજન ભક્તિ કરવામાં આગામસ રાખવી નહિ, ખરી શ્રદ્ધાથી પ્રભુસ્મરણ કરવું

★ બીજી બાબત એ છે કે... કુસંગીનો સંગ કરવો નહિ. તેનાથી સદાય દૂર રહેવું. જેથી વ્યસનથી મુક્ત રહેવાય...

★ ત્રીજી બાબત એ છે કે... કોઈ પાસે હાથ લાંબો કરવો નહિ કાંઈ માગવું નહિ... પરુષાર્થ કરતા રહેવું....

★ ચોથી બાબત એ છે કે... હક્કનું ખાવું... હરામનું ખાવું નહિ... તેથી હક્કનું ખૂટનું નથી... શક્તિ પ્રમાણે દાન કરું છું...

**નિઃસંદેહ આ મનુષ્યો માટે અત્યંત બેદીજીતીની વાત છે કે
કીર્તિ મેળવી શકતા નથી.**

★ પાંચમી બાબત એ છે કે... હમેશાં સત્ય બોલવું... હિતકારી ભાષા બોલવી કોઈને દુઃખ લાગે તેવું બોલવું નહિં...

★ છૃદી બાબત એ છે કે... કોઈના દોષ જોવા નહિં... ભૂલ થાય તો તરત સુધારી લેવી...

ફળ આવતાં વૃક્ષો નીચા નમે છે. પાણી ભરતાં વાદળ નીચા નમે છે. સદ્ગુણો ભરાતાં સંતો નીચા નમે છે. આવું સાંભળી સૌ માણસો ખૂબ રાજુ થયા. રાજાએ બેડૂતને શાબાશી આપી કહ્યું, “ધન્ય છે તમારી સમજણને... સાચી હકીકતમાં તમે સાચા ભક્ત છો... ભગવાનના દરબારમાં તમારા જેવા ભક્તની જરૂર છે...

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મિત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષારથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

દુર્દ્રારા

સભા-૧૩૩

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણ વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૩૩) કાશીના વિદ્વાને નરસિંહને પુછ્યું, જ્ઞાની શ્રેષ્ઠ કે પ્રેમી ?

સ્વામિનારાયણ હરે..

કાશીમાં બધુ જ મોટા વેદાંતી અને પ્રખર જ્ઞાની, સન્યાસી. એમણે નરસિંહ મહેતાનું બધું જાણ્યું કે ચાં આવી લીલાઓ થાય છે અને બધુ લોકો એમની પાછળ પડે છે. છેટ કાશીથી લાકડી પછાડતા પછાડતા જુનાગઢ આવ્યા. અને કોઈને પુછ્યું, “નરસિંહ મહેતાને મારે મળવું છે.” નરસિંહ મહેતા સામેથી જ ચાલ્યા આવતા હતા. ટોપી પહેરીને મંજુરા ખખડાવતા ખખડાવતા. કોઈ કહે, “આ ચાલ્યા આવે એજ નરસિંહ મહેતા પોતે. કીર્તન ગાતા આવે છે... વૈષ્ણવ જન તો તેને રે કહીએ. જુઓ, ધૂળની ડમરીઓ ઉડાડતા ઉડાડતા આવે છે.” નરસિંહ મહેતા તો સન્યાસીને દંડવત કરવા માંડ્યા.

“મારા કેવા ધન્યભાગ કે સાધુપુરુષ આંગણે પધાર્યા!” એ તો શેરીમાં આળોટવા માંડ્યા. સન્યાસી કહે, “રાખો રાખો, પાખંડ રહેવા દો!” “બાપ, આને

**જેનુ દિલ દ્વારાથી ઓતપ્રોત છે તે અંધકારમય
અનિષ્ટ નરકમાં પ્રવેશ કરશે નહિ.**

પાખંડ કહેવાય ? જામ જેવા સાધુના દર્શન થાય. ઓહોહો, મારે તો ગંગા, દ્વારા તીર્થના દર્શન થયા.” આળોટવા માંડ્યા.

“ભાઈ, પહેલી મારી વાત સાંભળ!” “હા, કહોને બાપા.” “જ્ઞાન શ્રેષ્ઠ છે ને તમે ભક્તિને શ્રેષ્ઠ કહો છો ? તે સાચું છે ?” “હે મહારાજ, સાચું ન હોય તો કાશીથી તમે અહિં શા માટે આવ્યા ?” હવે નરસિંહ મહેતાને શું કહેવું! સન્યાસી તો ગયા તે ગયા. એટલે ભક્તિમાર્ગને નબળા માનવા નહિ. એ તો રૂપના ઉપાસી છે. રૂપનો સ્વાદ પણ બેવડો છે.

વિદ્જાનનો અર્થ જ એ છે કે બીજાની શ્રદ્ધાને તોડે. એવી ખણખોદ કરે કે પછી માણસને ભરમાવી દે. એવું સંશોધન શોધી કાઢે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશરં ભક્તિધર્મિતમજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા જાલાજશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;;;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

દુર્ગ ક્ષત્રિયા ક્ષત્રિયા

સભા-૧૩૪

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૩૪) જીવની અવળાધનો પાર નથી

એક દેશમાં રાજા પોતાની રાજધાનીમાં રાજ કરતો હતો ને બહુ નીતિશાસ્ત્રમાં પ્રવિષ્ટ હતો. ને પોતાની પ્રજાને પાળનાર હતો તે એક વખતે પોતાના શહેરમાંથી મૃગયા કરવા જંગલમાં ગયો હતો ત્યાં મધ્યાન સમયે (બપોરે) અતિ તાપને કારણે તરસનો માર્યો અકળાતો હતો તેવામાં એક ભરવાડ ને બકરાં ચારતો જોયો એટલે તે રાજાએ એમ ધાર્યું કે એ ભરવાડ પાસે જરૂર પાણી હશે એમ ધારી પોતાનો ધોડો તે ભરવાડ તરફ ચાલતો કર્યો જેમ નજીક જાય છે કે જતાં જતાં એમ સંકલ્પ કર્યો કે એ ભરવાડ મને પાણી આપશે તો હું એને એક ગામ આપીશ ને પાણી નહિં પાય તોપણ આપીશ. તેવામાં પેલે ભરવાડે પણ જાણ્યું કે રાજા તરસ્યા છે તેથી પાણીને વાસ્તે અહીં આવે છે પણ મારે પાણી નથી પાતું જો રાજા જોર જુલભ કરશે તો હું પાણીની બનક ફોડી નાંખીશ. પછી ભર રાજા શૂણીએ દેતો. એમ સંકલ્પ કરે છે તેટલામાં તે રાજા ભરવાડની પાસે જઈ પહોંચ્યા ને પાણી માંયું

સાચા કુલીનમાં આ ચાર ગુણા જોવામાં આવે છે
છસમુખો યહેરો, ઉદારતા, મૃદુ ભાષાણ અને નિરભિમાન.

એટલે ભરવાડે પાણી આપવાની ના કહી એટલે રાજા ગુસ્સે થઈ જબરાઈથી લેવા ગયા એટલે પેલે ભરવાડે પાણીની બતક હેઠે નાંખી દીધી એટલે બતક ફુટીને પાણી ઢોળાઈ ગયું એટલે પેલો રાજા નિરાશ થઈ પોતાના ઘોડાને એકદમ પોતાના ધર તરફ દોડાવી મુક્યો. ધેર આવી પાણી પી સુખ પૂર્વક આરામ કર્યો. પછી જમીને પોઢી ગયા.

સાંજનો વખત થયો એટલે કચેરી ટાણું થયું પછી તે રાજા કચેરીમાં જઈ પોતાની ગાડી ઉપર બેઠા અને પેલા ભરવાડને સિપાઈ મૂકી પોતાની પાસે બોલાવ્યો. પેલો ભરવાડ ધુજતો પ્રજતો હાથ જોડી સલામ કરી આગળ ઊભો રહ્યો એટલે પેલા રાજાએ એને એમ કહ્યું કે તેં તારો સંકલ્પ સત્ય કર્યો, માટે હું પણ મારો સંકલ્પ સત્ય કરું છું એમ કહીને તે ભરવાડને એક ગામ આપ્યું ને કહ્યું કે સારાં સારાં વસ્ત્ર પહેરીને મારી કચેરીમાં તારે નિત્યે બેસવા આવવું. એમ કહી સારાં કપડાં વગેરે શિરપાવ આપી ધેર વિદાય કર્યો. પેલો ભરવાડ પોતાને ધેર જઈ પસ્તાવો કરવા લાગ્યો ને જ્યારે તે ભરવાડ રાજાની કચેરીમાં સલામ કરીને બેસે ત્યારે તે નીચું જોઈને બેસે પણ ઉચ્ચું જોવાયજ નહિં કારણ કે કોઈક તેનો ઈનામદાર હોય તે રાજાની આગળ પોતાના પૂર્વજોના વખાણ કરતો સત્તો રાજાને સલામ કરીને બેસે ને રાજાને શાબાશી આપે ને કહે કે-શાબાશ છે રાજા બહાદુરને કે અમારા વડીલોને તમે થોડીક હોશીયારીમાં આપ્યું ગામ અમને આપ્યું છે. એમ કહે એટલે પેલો ભરવાડ નીચું જોઈ ભોંય ખોતરે ત્યારે બીજા સભાસદો તેને કહે કે-તમે નીચું કેમ જોઈ રહો છો. છાતી કાઢી કેમ બેસતા નથી? ત્યારે તે કહે કે મેં નીચું જોયા જેવું કર્યું છે એમ કહીને દિલગીર થઈને પોતાનું વૃત્તાંત કહી દેખાડે.

જુવનની અવધાઈનો પાર નથી. તેમ ભગવાનની દયાનો પાર નથી ભગવાનનું થોડું વચન પાળવાથી ભગવાન પોતાનું ધામરૂપ ગામ એને મોજ આપે છે, પણ એનું વચન પાળે તો તે વચન શિક્ષાપત્રી છે, એટલામાં પામર જેવો જીવ હોય તે પણ ભગવાનના પદને પામે છે. તે વાતમાં કઈ પણ સંશય નથી કારણ કે પૂર્વ મોટા મોટા ઝાંખીઓ તપ કરી કરીને મરી ગયા છે તેને પણ ભગવાન સ્વર્ણમાં નથી દેખાયા ને આજ કલીકણમાં તો ભગવાનના સંત નિયમ ધરાવીને સત્સંગી કરે છે તે થોડાક દહાડામાં નાની અવસ્થામાં મૃત્યુને પામે છે તો પણ તેને પોતાના ધામમાં

દુર્દ્રાર્થ કાર્ય

તેડી જાય છે. તે આ લોકમાં તેના સગાને તેમજ આડોશી પાડોશીને પણ અલૌકિક ચમત્કાર દેખાડીને તેડી જાય છે. તે આજ અધાપી સુધી તેજ વાત ચાલી આવે છે પણ તેમાં ફેર પડતો નથી હવે આથી ભગવાનની કેટલી દયા કહીએ તો પણ મૂરખ જીવને પ્રતીતિ આવતી નથી ને ભગવાન ભજતા નથી એથી મોટી જીવની શી અવળાઈ કહીએ ? એજ મોટી અવળાઈ છે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠં ભજે.

કીર્તન

મારા વાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદી

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર ભતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૩૫

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....

પાણું વિનાનું ભોતી, પાણું વિનાનો ચૂનો,
પાણું વિનાનો માણસ કાંઈ કામનો નથી.

૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણા.....
 ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશયામ.....
 ૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાઈ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૩૫) વાસના રાખી તો, બીજે જન્મે કૂરતો થયો.

સ્વામિનારાયણ હરે..

સંસારિક સુખના બહુ શોખીન થવું નહિ. બહુ પ્રવૃત્તિ વધારવી નહિ. ઘણી પ્રવૃત્તિ બંધનકારી છે. તમે નોકરી કરતા હો, ઘણા ડાહ્યા હો, હોશિયાર હો પણ ૬૦ વરસ થાય એટલે સરકારના નિયમ પ્રમાણે ફરજીયાત નિવૃત્તિ લેવી પડે. એ નિવૃત્તિ એટલે આપે છે હવે જીવનની મર્યાદા પૂરી થઈ છે. જે પ્રવૃત્તિ વિસ્તારી છે તે સમેટી લઈને હરિ સ્મરણ કરો. શાંતિથી બેસીને પૂજા કરો. પુન્યનું ભાતું બાંધી લો. ઓચિંતા ભગવાન કહેશે, ચાલો ભગત અમે તેડવા આવ્યા છીએ. તે વખતે જો વાસના રહી જશે તો હેરાન થાવું પડશે.

એક શેઠ હતા. ખૂબ પૈસા ભેગા કરેલા. ઊંધું ચતું કરીને વગર મહેનતે પૈસા ભેગા કરીને બંગલા બનાવ્યા. ચાર બંગલા તૈયાર છે ને પાંચમો ચાલુ છે. તેમાં સરસ મજાનું કોતરકામ, કમાન ને રૂપાળા થાંભલા બનાવતા હતા. જે કોઈ જોવો આવે તેને શેઠ બતાવે જુવો આ થાંભલા મારબલના છે. આખા ગામમાં મારા જેવો બંગલો કોઈનો નથી. કેવા સરસ મજાનાં જુમર છે. મને ગામમાં વટ રાખવો છે. એવો બંગલો બનાવીશ. જુવો આ મારો સીટીંગ રૂમ છે. આ મારો જમવા માટેનો રૂમ છે.

દુર્ગ ક્ષાત્રદાંબા ક્ષમા॥

બંગલામાં પૈસા વાપરે પણ કોઈ દેવ, સંત કે ગરીબ અર્થે ન વાપરે. બંગલા બાંધવામાં ઉદાર પણ દાન પુન્યમાં કંજૂસ. રાત દિવસ બંગલાનું ને પૈસાનું જ ચિંતવન કર્યા કરે. બંગલો પુરો થયો ત્યારે ખાલ્સાણોને વાસ્તુ પૂજન કરવા બોલાવ્યા. તેમાં એવું બન્યું કે બંગલો પુરો થયોને શેઠની આયુષ્ય પણ પુરી થઈ. શેઠનું ઓચિંતું મૃત્યુ થઈ ગયું. અંતે યા મતિઃ સા ગતિઃ, બંગલામાં વાસના રહેવાથી કૂતરાનો જન્મ આવ્યો. બંગલાની સામે જોયા કરે. જરાક દરવાજો ખુલ્લો રહી જાય તો કૂતરં અંદર ઘુસી જાય, અને ફળીયું બગાડે.

એક દિવસ તેના દીકરાએ કૂતરાને જોયો અને ખીજ ચડી દોડીને એવી જોરથી લાકડી મારી બરાબર કમરમાં વાગી, વો વો કરતો ચાલુ વરસાદમાં ઢસડાતો ઢસડાતો સામે શેરીમાં જઈને બેઠો બેઠો રોયા કરે અને મનમાં પસ્તાવો થાય કે, મહા મહેનતે મેં બંગલો બનાવ્યો પણ મને તેમાં રહેવા મળ્યું નહિ. બંગલાના ફળીયામાં ગયો તો માર ખાવી પડી. આવી રીતે કૂતરં બંગલાને જુવે ને રૂવે. મેં મારી જુંદગી બરબાદ કરી નાખી ખૂબ પસ્તાય. પણ પછી પસ્તાવાથી શું વળે ! તેથી નિષ્કૃતાનંદ સ્વામી કહે છે, દેહ છતાં વાસનાને તજી દેવી.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા જ્ઞાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામહિણ ગાયન - ચોપાઇ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે જેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિન રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

ભલા તેને દ્યા કેવી રીતે આવે, કે પોતાના માસની વૃદ્ધિ
માટે અન્યનું માંસ આરોગે છે.

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૩૬

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતાણ વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૩૬) હર્ષ શોક કરવો નહિં.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રીજ મહારાજ કહે છે, આપણે શ્રી નરનારાયણના દાસ છીએ તે શ્રી નરનારાયણ ભગવાનને જેમ ગમે તેમ રાજુ રહેવું અને એ શ્રી નરનારાયણની ઈચ્છા હશે તો સત્સંગની વૃદ્ધિ થશે, ને જો એમને ઘટાડવો હશે તો ઘટી જશે. અને એ શ્રીનરનારાયણ ભગવાન આપણને હાથીએ બેસાડે તો હાથી એ બેસીને રાજુ રહેવું. અને ગધેડે બેસાડે તો ગધેડે બેસીને રાજુ રહેવું. અને શ્રી નરનારાયણ ભગવાનના ચરણાર્વિદ વિના બીજે ક્યાંય પ્રીતિ રાખવી નહિં. (ગ. પ્ર. પ્ર. ૭૪ વચ્નામૃત)

દુર્ગ ક્ષત્રિયો ક્ષત્રીયા

એક વણિક સારા સત્સંગી હતા. પ્રમાણિકતાવાળા ધર્મશીલ હતા. હરહેમેશ તુકારામના આશ્રમમાં સંત સમાગમ કરવા આવે. અજ્ઞાની માણસોએ તેમના ઉપર જૂદું કલંક નાખ્યું કે, “તમે કોઈ સ્ત્રી સાથે વ્યલિચાર કર્યો છો. તે સ્ત્રી ફૂવામાં પડીને મરી ગઈ છો.” વણિકે કહ્યું, “મેં કંઈ બાંધી છો. હું જગતની સ્ત્રી પ્રત્યે બહેન અને દીકરીનો ભાવ રાખ્યું છું. ભગવાનને સાક્ષી રાખી કહું છું. મેં ખોટું કામ નથી કર્યું.” કોર્ટમાં કેસ ચાલુ કર્યો. હવે શું કરવું ? રડતા રડતા સંત તુકારામજી પાસે આવ્યા. પગે લાગીને સવિસ્તાર વાત કરી. “હું નિર્દોષ અને ગરીબ માણસ છું. શું કરું ?”

સંત તુકારામજી આશ્વાસાન આપતાં કહ્યું “તમે સાચા ધર્મીષ ભક્ત છો. ભગવાન તમારી જરૂર રક્ષા કરશો. ધીરજ રાખો.” વણિક કહે છે, “હવે ધીરજ રહે તેમ નથી. આ દુનિયામાં મોહું દેખાડવા જેવું રહ્યું નથી. ગામમાં ફરી શકતું નથી. બધાં માણસો મને નફરત ભાવથી જુઓ છો. હવે હું આત્મઘાત કરીને મરી જઈશ. કાલે મને જીવતો નહિ દેખો.” એમ કહી સંતના ખોડામાં માથું રાખીને ખૂબ રડે છે. સંતનું હૃદય માખણ જેવું કોમળ હોય છે. હૃદય દ્રવિત થઈ ગયું. સંતની આંખમાં આંસુ ભરાઈ આવ્યા.

સંત કહ્યું, “તમે ચિંતા ન કરો. તમારું કલંક હું માથા ઉપર લઇ છું.” સંત તુકારામજી કોર્ટમાં ન્યાયધિશ પાસે આવી બે હાથ જોડી કહ્યું, “કસ્તુર વણિકનો કેસ ચાલે છે. તેમાં એ સાવ નિર્દોષ છે. પણ તે પાપનો ભાગીદાર હું છું. મારા થકી તે બાઈના ઉદરમાં બાળક રહ્યું છે. તે બાઈનું મૃત્યુ થયું છે. જે શિક્ષા કરવી હોય, દંડ દેવાનો હોય તે મને કહો. હું ગુનહેગાર છું.” ન્યાયધીશ આવું સાંભળીને આશ્રય પામી ગયા.

“તુકારામજી બાપુ, તમે આ શું બોલો છો ? બીજાને ઉપદેશ આપો છો અને તમે પરસ્થીમાં ફસાયા ? આ વાત અમને મનાતી નથી. તમે તો સાચા શ્રેષ્ઠ જ્ઞાની સંત છો.” તુકારામજી બોલ્યા, “સાહેબ, મને મારા મને ભૂલાયો છો.” બધાં માણસો વિચાર કરતાં થઈ ગયા. સાચા સંત આવું કયારેય કરે નહિ.

કોર્ટ કસ્તુરશાહને નિર્દોષ જાહેર કરી છોડી મૂક્યા. બધાંય સાક્ષી પૂરી કે, “સંત તુકારામજી આવું પાપ કરે નહિ. તો થોડીક સજા કરીએ.” એક ગઢેડા ઉપર

એવું પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વ શા કામનું જેની ભીતર નીચતા ભરી હોય અને હૃદય એ વાત આણતું હોય.

એવળે મોઢે તુકારામજીને બેસાડ્યા. હાથમાં પુછું પકડાયું. રીંગણાની માળા પહેરાવી. કપાળમાં મોટું ટીલું કઢાયું. છોકરાને કહ્યું, “તમે કીકીયારી કરતાં કરતાં આખા ગામમાં ફેરવતા એને ઘેર મૂકી આવો.” સંત તુકારામજી ગઘેડા ઉપર બેઠા બેઠા આનંદથી ભગવાનના કીર્તન ગાય છે.

વરઘોડો તુકારામના ધર નજીક આવ્યો. “આવી રાડારાડ કોણ કરે છે ?” તુકારામની પત્નિ ધરથી બહાર આવ્યા. નવાઈ પામી ગયા. “અરેરેરે! મારા પતિ ગઘેડા ઉપર બેઠા છે ? બધાં ટેકીડી ઉડાડે છે ? હાય હાય, આ શું થયું ? જીવતરમાં ધૂળ પડી.” રડતાં રડતાં પતિ પાસે આવ્યા. “પનિદેવ, આવી દશા તમારી કોણે કરી ?” તુકારામજી શાંતિથી બોલ્યા, “શા માટે તું રડે છે? લે આ રીંગણાનો હાર. સરસ મજાનું શાક થશે અને કસ્તુરશાહ મરતાં મરતાં બચી જશે. આપણાને પરોપકારનું પુણ્ય મળશે. હું પરણ્યો ત્યારે પણ આવો વરઘોડો કે આવી ધામધૂમ થઈ નહોતી.” ધન્યવાદ છે આવા પરોપકારી સંત તુકારામજીને!

તેથી મહારાજે વચ્ચનામુતમાં કહ્યું છે કે ભગવાન હાથી ઉપર બેસાડે તો પણ રાજુ રહેવું, ગઘેડા ઉપર બેસાડે તો પણ રાજુ રહેવું. માન અપમાનમાં સમાન દણ્ણ રાખવી. ભગવાનને આધિન રહી આનંદમાં પરમેશ્વરનું ભજન કરવું પણ કોઈ જાતનો મનમાં ઉદ્દેગ આવવા દેવો નહિ. સંત તુકારામને જરાય ઉદ્દેગ થયો નહિ.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

દૈહ ક્ષત્રકંબા ક્ષત્રા

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૩૭

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૩૭) શ્રદ્ધાવાન શ્રેષ્ઠ ભક્ત છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

ભગવાનના માર્ગમાં ત્રણ વસ્તુની જરૂર પડે છે. ભગવાનમાં પ્રીતિ જોઈએ,
 ભગવાનમાં વિશ્વાસ જોઈએ અને ત્રીજી બાબત ભગવાનમાં શ્રદ્ધા જોઈએ. એક

ધ્યાણ સાગર જેવું જોલે; પરંતુ એમનું જીવન
 સેવાળ જેવું સ્થળિત હોય છે.

વખત નારદજી વૈકુંઠમાં જતા હતા, રસ્તામાં ઘાડ જંગલ આવ્યું, ત્યાં આંબલીના વૃક્ષ નીચે બે તપસ્વી તપ કરતા હતા. નારદજીને જોયા કે તુરંત બોલાવ્યા અને કહ્યું, “આપ ત્રિલોકમાં ફરનારા છો, ભગવાનની પાસે જાઓ છો. પૂછતા આવજો કે અમને દર્શન દેવા કયારે પધારશો ?”

નારદજી વૈકુંઠમાં આવ્યા. ભગવાનને નમસ્કાર કરી પગે લાગીને બેઠા, પછી વાત કરી કે, “મહાપ્રભુ, બે તપસ્વી જંગલમાં તપ કરે છે, તેમને દર્શન દેવા આપ કયારે પધારશો ?” ભગવાને કહ્યું કે જે આંબલીના વૃક્ષ નીચે તપ કરે છે, તે વૃક્ષનાં પાંદડે પાંદડે હજાર વરસ પુરાં થશે ત્યારે દર્શન દેવા આવશું. નારદજી કહે આંબલીનાં પાંદડાં ગણ્યા ગણ્યાય નહિ. પાછાં એક એક પાંદડે હજાર વરસ કયારે પુરાં થાય ને કયારે દર્શન દેવા પધારો.

સંદેશો લઈને નારદજી આવ્યા તપસ્વી પાસે અને કહ્યું કે આ આંબલીનાં પાંદડાં છે. પાંદડે પાંદડે હજાર વરસપુરાં થશે ત્યારે દર્શન દેવા ભગવાન આવશે. આવું સાંભળીને એક તપસ્વી હિંમત હારી ગયા, ઊંડો નિસાસો નાખીને બોલ્યા, આટલાં વરસ કયારે પુરાં થાય ? ભગવાનને દર્શન દેવાની ઈચ્છા લાગતી નથી. આવું બોલીને તરત રવાના થઈ ગયા. મારે હવે તપ કરવું નથી.

બીજા તપસ્વી હતા તે હિંમતવાળા ને શ્રદ્ધાળું હતા. તે રાજ રાજ થઈ ગયા. ગમે ત્યારે દર્શન દેવા ભગવાન આવશે તો ખરા ને ! આવી દ્રઢ શ્રદ્ધા જોઈને ભગવાન તરત પ્રગટ થયા. તરત તપસ્વીએ દોડીને પ્રભુનાં પગ પકડી લીધા. વાહ મહારાજ વાહ, મારી ઈચ્છા તમે પુરી કરી. નારદજી આ જોઈને સત્ય થઈ ગયા. પ્રભુને કહ્યું, “મહારાજ તમે પણ ખોટું બોલતા શીખી ગયા છો. મને કહે આંબલીનાં પાંદડાં જેટલાં વરસ જશે ત્યારે દર્શન દેવા આવીશ અને એટલીવારમાં દર્શન દેવા આવી ગયા.” પહેલાં કહેવું હતું ને, ઓથ્યો તપસ્વી બીચારો નિરાશ થઈને ચાલ્યો ગયો. ત્યારે ભગવાને સરસ જવાબ દીધો. નારદજી હું તપ, જપ કે ધ્યાન ધારણા સામે જોતો નથી. પણ ભક્તની શ્રદ્ધાને જોઉં છું.

શ્રદ્ધાવાન् લભતે જ્ઞાનં તત્પર: સંયતેન્દ્રિય: ।

જ્ઞાનં લદ્યા પરાં શાંતિમધિરેણાધિગાચ્છાતિ ॥

દુર્ગ ક્ષીરસંભ્રાન્તિ

શ્રદ્ધાવાન ભક્ત જ્ઞાનને પામે છે. તેથી તત્કાળ પરમપદને પામી શકે છે. અતિશે શ્રદ્ધાવાન હોય તેને વહેલી સાધનની સમાચિથાય છે. જેની શ્રદ્ધા બળવાન હોય, તે હમણાં તરત સત્સંગી થયો હોય તો પણ અતિશે સરસ થઈ જાય છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૩૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
  ૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
  ૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
  ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનરથામ.....
  ૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણા વિધાતા,.....
- તે અધર્મી પુરુષ જે જેવો દેખાવ ધારણા કરે છે તે ખેખર વાધનું
યામનું પહેરીને ધાસ યરતા ગદેડા જેવો છે.

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૩૮) નીલકંઠ વર્ણિને દીક્ષા આપી.

સ્વામિનારાયણ હરે..

પ્રભુ નીલકંઠ વર્ણિ રામાનંદ સ્વામીને પગે લાગી બે હાથ જોડી કહે છે,
“હે ગુરુદેવ! મારી એક વિનંતી સાંભળો... તમે મારા માતા પિતાના ગુરુ છો. કૃપા
કરીને આજ મને મહા દીક્ષા આપો.” રામાનંદ સ્વામી રાજુ થયા. તમે વૈરાગ્યવાન
છો. ઉધ્વરેતા અને બ્રહ્મવેતા ખરા ખપવાળા અને સત્સંગી ભક્તજનના જીવનપ્રાણ
છો. તમારા તુલ્ય કોઈ આવી શકે નાહિ. નરસિંહ મહેતાના ઘરના આંગણામાં
ઉત્સવ થાય છે. અનેક દેશાંતરોના ભક્તજનોને આમંત્રણ આપ્યું છે. ભક્તજનો
આવ્યા. ઢોલ નગારા, ત્રાંસા ને શરણાઈના સૂર રેલાવા લાગ્યા. વાજા ને નોબતું
વાગે છે. નારીઓ મંગળ ક્રીતન ગાય છે. અલોકિક આનંદ છિવાઈ રહ્યો છે.

મંગળકારી પદાર્થથી ભૂદેવોએ યજ્ઞવિધિ શરૂ કર્યો. નીલકંઠ વર્ણિના મસ્તક
ઉપરથી જટા ઉતારી મુંડન કર્યું. સુંદર રેશમી વાંચો ધારણ કરાવ્યા. રામાનંદ
સ્વામીએ પ્રભુના કંઠમાં તુલસીની કંઠી પહેરાવી, ભાલમાં ઉર્ધ્વપુંક તિલક કરાવ્યું.
બે ભૂજા ને છાતીમાં ચંદન ચરચ્ચયું. પોડશોપચારથી પૂજા કરી જમણાં કાનમાં ગુરુમંત્ર
આપ્યો. સંવત ૧૮૫૭ કારતક સુદ પ્રબોધિની એકાદશીનો મંગળ હિવસ છે. વેદોક્ત
વિધિથી વૈષ્ણવી ભાગવતી દીક્ષા આપી સહજાનંદ સ્વામી અને નારાયણ મુનિ નામ
ધારણ કરાવ્યા.

સર્જુદાસ હવે સહજાનંદ સ્વામી બન્યા.

સમસ્ત ભક્તજનોએ સહજાનંદ સ્વામીની પૂજા કરી, દંડવત કરી, પ્રદક્ષિણા
કરી ધન્યતા અનુભવી છે. રામાનંદ સ્વામી ઉપદેશ આપે છે, “હે સહજાનંદ સ્વામી!

દુર્ગ ક્ષત્રાંગ્રા ક્ષાત્રા॥

તમે ધર્મનું પાલન કરજો ને શરણે આવેલા ભક્તજનોને ધર્મનું પાલન કરાવજો.

મોડી રાત્રે સૂવું ને વહેલા બ્રહ્મમુહૃત્તમાં જાગ્રત થાવું. પ્રસુની પૂજા કરીને પછી અત્ર જળ વિગેરે પદાર્થ ભગવાનને જમારીને જમવું અને ભગવદ્ ભક્તિ સિવાય વર્થ્ કાળ નિર્ગમન કરવો નહિ.”

જગદ્ગુરુ રામાનંદ સ્વામી શ્રી હરિને કહે છે, “શિરને સાટે ધર્મનું પાલન કરજો. શક્તિ પ્રમાણે રાસ પંચાધ્યાય અને વાસુદેવ મહાત્મ્યનો પાઠ કરવો. તમામ શિષ્યવર્ગમાં તમે સૌથી મુખ્ય (મોટેરા) છો. મોટા હોય તેને વધારે સાવધાની પૂર્વક ધર્મનું પાલન કરવું જોઈએ. મોટાઈ સૌની ભલાઈ કરવા માટે છે તેથી સત્તંગ સમાજની ખૂબ સંભાળ રાખજો.” વિગેરે ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો છે. પ્રબોધિની એકાદશીની રાત્રીએ સૌ જાગરણ કરે છે. જાગરણ અને ઉજાગરામાં ફરક છે.

“ભગવદ્ ગુણ ગાતા ગાતા જાગરણ કરીએ

તે સાચી હકીકતમાં જાગરણ કહેવાય

અને ગ્રામ્ય વાર્તા કરતા કરતા જાગો તેને ઉજાગરો કહેવાય.”

દાદશીના દિવસે હજારો ભક્તજનને જમાડી તૃમ કર્યા છે. ભૂટેવોને વસ્ત્રનું દાન આપી, દક્ષિણા આપી ખૂબ રાજુ કર્યા છે. ખૂબ મોટો ઉત્સવ કર્યો છે. આ પૃથ્વી ઉપર શ્રી હરિ અને રામાનંદ સ્વામીનું મિલન ખૂબ જ દર્શનીય બની ગયું. ગામ પીપલાણની ભૂમી ધન્ય ધન્ય બની ગઈ.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાઇ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

પોતાના પડોશીની સંપત્તિ પડાવી લઉ

આવો વિચાર કરવો તે પાપ છે.

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૩૬

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૩૬) પૂજારીને ચમત્કાર બતાવ્યો.

સ્વામિનારાયણ હરે..

વર્ણિરાજ પર્વતની શોભા જોતા ચાલ્યા જાય છે. રસ્તામાં પ્રીપમતી નદી આવી તેમાં સ્નાન કરી શાંતિથી બેઠા છે. સૂર્યાસ્ત થયો તેથી ત્યાં રાત રહેવાનો

દુર્ગ કૃતકાંબા કાળા

વિચાર કર્યો. નઈના કંઠે શિવજીનું મંદિર હતું. પૂજારીને પૂછ્યું, “અમને આ મંદિરમાં રહેવું છે. રહેવા દેશો ?” પૂજારી કોષ કરીને બોલ્યો, “આંહી ઉત્તરવા નહિ મળે. ગમે તાં ચાલ્યા જાવ.” ભગવાનને થયું, શિવજીના પૂજારી થઈને યાત્રાણું ધૂતકારી મૂકે છે. કંઈક યુક્તિ કરવી પડશે. પ્રભુ પૂજારીને કહે છે... “રજીપે આ મંદિરમાં અમને બે રાત રહેવા દો. પછી અમે ચાલ્યા જઈશું. તમારી પાસે કંઈ માગશું નહિ.” પૂજારી કોષથી ઊભો થયો. વર્ણરાજનું આસન બહાર ફેરી દીધું. “તમારા જેવા રખડતા રામ ઘણા આવે છે. કેટલાને મંદિરમાં રહેવા દઈએ? નીકળી જાવ બહાર! દરવાજા બંધ કરીને પૂજારી મંદિરમાં સૂઈ ગયો.”

જેમની આજ્ઞામાં તમામ દેવતાઓ, ઝષિભુનિઓ વર્તે છે, દર્શન કરવા માટે જંબે છે તેને અજ્ઞાની પૂજારી ક્યાંથી ઓળખી શકે? પ્રભુએ પૂજારીને સાચું ભાન કરાવવા માટે હનુમાનજીને યાદ કર્યા. હનુમાનજી હાજર થયા. પ્રભુને પગે લાગીને કહ્યું, “મારા જેવું શું કામ છે, કહો?” પ્રભુએ કહ્યું, “આ પૂજારીનો ગર્વ ઉતારી સત્ય માર્ગ બતાવો. સજા કરો જેથી ફરીથી આવી ભૂલ કરે નહિ. કોઈનું અપમાન કરી દુઃખાવે નહિ.”

હનુમાનજીએ મંદિરના દરવાજાને જોરથી ધક્કો માર્યો. દરવાજો ફટાક દઈ ખુલ્લી ગયો. પૂજારી સૂતો છે. ચાર-પાંચ ધોકા માર્યા. પૂજારી જાગી ગયો. જોયું તો હનુમાનજી દીઠા. “મને મૂકી દો! માર ખમાતો નથી.” રાડો પાડે છે. હનુમાનજીએ કહ્યું, “આજે તને બરાબર જેવી સજા કરીશા! તે મારા ઈષ્ટદદ્વને મંદિરમાંથી શા માટે બહાર કાઢી મૂક્યા છે?” એમ કહી વળી ધોકો ફટકાર્યો.

પૂજારી બરાડા પાડે છે. “હવે કોઈ દિવસ કોઈને મંદિરમાં રહેવાની ના નહિ પાડું. મારુન્તિ, મને માફ કરો, માફ કરો.” હનુમાનજીએ કહ્યું, “બહાર જા અને પ્રભુ પાસે માફી માગી લે.” ધોકા પડ્યા તેથી પૂજારીને જ્ઞાન થઈ ગયું. પ્રભુ પાસે આવ્યો. ગાદુગદ કંઠે પ્રાર્થના કરે છે...

“તમે સુખેથી મંદિરમાં શયન કરો ને સવારે આપણો સાથે બેસીને ભોજન કરશું.” ચ્યામતકાર વગર નમસ્કાર થતા નથી. ભગવાને ભલભલાના વટ ઉતારી દીધા છે. ભગવાન કહે છે, “પૂજારીજી, ભગવાન સામે ટક્કર લેવા જેવું નથી. નમી

બેનું મન શ્રીહરિમાં લીન રહે છે તે તપસ્વી કરતા પાણ મહાન
છે અને દાતા કરતા પાણ શ્રેષ્ઠ છે.

જવા જેવું છે. તમે નદીમાં પાંદડી જોઈ હશો. પાણીના પુર આવે ત્યારથી સમજી જાય કે પાણી સામે ટક્કર લેવા જેવું નથી. નમી જવું જોઈએ. પાંદડી નમી જાય એટલે પાણીનો પ્રવાહ એના ઉપરથી ચાલ્યો જાય.” પાણી જ્યારે બંધ થઈ જાય પછી સાવધાનતાથી ઊભી થઈ જાય, એટલે એને કંઈ આંચ આવે નહિ. જમ્મૂતના ધોકા ન ખાવા હોય તો અહેંકાર મૂકવું પડે.

“કોઇનું આદર ભાવથી સન્માન થાય તો કરજો પણ અપમાન કચારેય
પણ કરશો નહિ.”

પ્રભુએ કહ્યું, “અમે તમને વરદાન આપીએ છીએ. સદાય ધર્મ સહિત ભક્તિ કરજો. તમારો બીજો જન્મ વડતાલ ગામમાં થશો. જોબનપળીના પુત્ર થશો. ત્યાં અમારો તમને ફરીથી યોગ થશો. અમે જે લીલા કરશું, સત્સંગ સમૈયા કરશું તેના તમને દર્શન થશો અને દેહના અંતે તમારું કલ્યાણ થશો.” વરદાન આપી પ્રભુ ત્યાંથી ચાલતા થયા.

સર્વ સાથે મળીને બોલતું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશ્ચરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા ઝાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

દીક ક્ષત્ક્ષંબર કાળી

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૪૦

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૪૦) સત્સંગી રહેવા માટે

સ્વામિનારાયણ હરે..

માણસ આ ધરતી ઉપર જન્મે છે અને મૃત્યુ પામે છે. આ જન્મ મૃત્યુના બે બિન્દુ વચ્ચે જીવાતું જીવન તેને માનવ જિંદગી કહે છે.

ક્યાં ? ક્યારે ? કેવી રીતે ? અને કોણી હાજરીમાં ? માણસનો જન્મ કે મૃત્યુ થશે તે વ્યક્તિના પોતાના હાથની વાત નથી હા એક વાત નક્કી છે કે જન્મ અને મૃત્યુ વચ્ચે જીવાતી જિંદગી વ્યક્તિએ પોતે કેવી રીતે જીવવી તે તેના પોતાના હાથની વાત છે.

તમને નુકશાન કરનાર કોઈ પણ હોય તેના પર છોધ ન
દાખવો છોધથી સેંકડો અનર્થ થાય છે.

આ જિંદગી એશ-આરામ-ભોગ-વિલાસમાં વેડફી નાખવી કે પછી ધર્મ-અધ્યાત્મ-સત્સંગ પરાયણ જીવન જીવીને આલોક માં સુખી થવું અને દેહાંતે અક્ષરધામમાં જઈને શ્રીજ મહારાજની સમીપે નિવાસ કરવો તેનો નિર્ણય તેણે પોતે કરવાનો છે.

કોઈપણ બુધિશાળી માનવ ભોગવિલાસમાં જીવન પસાર કરવાનું ઈચ્છે નહિં પણ તે ધર્મ-સત્સંગના માર્ગે આજીવન ચાલીને પોતાના જીવાત્માનું શ્રેય સાધી લે આ જ તો લાભની વાત છે.

શ્રી રાજયંદે કહ્યું છે કે, “સત્સંગ એ સર્વ સુખનું મૂળ છે, આત્માને સત્યસંગે ચટાવે તે સત્સંગ. સારી હવા નથી ત્યાં રોગની વૃદ્ધિ થાય છે, તેવી રીતે જ્યાં સત્સંગ નથી ત્યાં આત્મરોગ વધે.”

ચોર્યાશી લાખ યોનિમાં માત્ર ને માત્ર માનવદેહમાં જ સત્સંગ કરીને જીવાત્માનો મોક્ષ કરી શકાય તેમ છે. તે ગુમાવી દીધો એટલે ફરી પાછું ચોર્યાશી લાખ યોનિમાં ચક્કર ફરવાનું થશે તેથી તો કહેવાય છે કે, “સત્સંગ જે ગચ્છો દિન તે જાણો અજ્વાળિયું !”

તેથી તો આપણી સનાતન આર્થ ભારતીય સંસ્કૃતિનો અમર વારસો આપણને ભલામણ કરે છે કે, “માનવનું જન્મ ધરીને પોતાના કર્તવ્યનું પાલન અને સ્વધર્મનું આચરણ કરવા પ્રત્યે દરેક વ્યક્તિએ અથવાધિક સાવધાની રાખવી જોઈએ. સત્સંગ-સદાચાર એ તો માનવ જીવનની મહેંક છે.

જો વ્યક્તિએ દેવજ્ઞુણ, પિતૃજ્ઞુણ અને જ્ઞાપિજ્ઞુણમાંથી મુક્ત થવું હશે તો તેણે સદાચાર યુક્ત જીવન જીવવા વગર ચાલશે નહિં. આ જ સનાતન સત્ય છે.

ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણની દિવ્ય કૃપાથી આપણને દેવોને દુર્લભ એવ સત્સંગ પ્રાપ્ત થયો છે. હવે માત્ર એટલું જ ધ્યાન રાખવાનું છે કે આપણો આ સત્સંગ ગુમાવ્યા વિના આજીવન સત્સંગી રહીએ.

સત્સંગનો મહિમા ગાતા શ્રીજ મહારાજે શ્રીમુખવાણી વચ્ચનામૃતમાં જણાવ્યું છે કે, “સત્સંગ જેમ વધતો જશે તેમ પૂર્વ જન્મોમાંથી મળેલી કર્મની વાસના જીર્ણ થતી જશે. જેમ ત્રણ ચાર વર્ષની જૂની ડાંગાર હોય જમ્યામાં તો

દુર્લભ સત્સંગની સ્થાપના

આવે પણ વાવે તો ઉંગે નહીં, તેમ પૂર્વ કર્મની વાસના જુર્ણા થાય ત્યારે જન્મ મરણને ભોગવાવે એવી રહે નહિં” સત્સંગની બસ આ જ તો છે ફળશ્રુતિ.

દરેક ધર્મ-સંપ્રદાયના પોતાના આગવા કાયદા-કાનુન-નિયમ હોય છે. તે મુજબ શ્રીસ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં પણ આજીવન સત્સંગ પરાયણ જીવન જીવવા માટે શ્રીજ મહારાજે આચાર સંહિતા નક્કી કરી આપેલી છે જે નિયમ-ધર્મ “શિક્ષાપત્રી” અને સત્સંગિજીવન ગ્રંથમાંથી જાણવા મળે છે. શ્રીહરિની આશા પાળો તો જ સત્સંગી રહી શકો..તેમાં બાંધછોડ કરનારો વહેલો કે મોડો સત્સંગના માર્ગથી પાછો પડે છે. કે માર્ગ છોડી હે છે.

ધાર્મિક સાહિત્ય એ તો કોઈ પણ ધર્મ-સંપ્રદાયનો પાયો છે. અને તે માટે જ શ્રીજ મહારાજ પોતાના આશ્રિત સત્સંગીઓના કલ્યાણ માટે પોતે પોતાના સ્વહસ્તે શિક્ષાપત્રી આપી અને વચ્ચામૃત અને સત્સંગિજીવન ગ્રંથની રચના કરાવી આપી. અને તે ગ્રંથોનું પ્રતિટિનિધિન પઠન-પાઠન-મનન-નિદ્રિધ્યાસ કરવા ભક્તોને આશા કરી હતી.

જાત જાતના સંકલ્પો કરવા તે જીવનો સ્વભાવ છે. પણ તેમાંથી કેટલા સંકલ્પો સાકાર કરવા તે શ્રીજ મહારાજના હાથની વાત છે. શ્રીહરિની ઈચ્છાનુસાર મતલબ કે સત્સંગ પરાયણ જીવન જીવનારના સઘણા મનોરથો શ્રીહરિ પૂર્ણ કરે છે. “જે હરિનો છે તેના જ હરિ છે” તે ઉક્તિ હરહંમેશ દાખિ સમક્ષ રાખવી જોઈએ.

ભગવાન શ્રીહરિએ કહ્યું છે કે, હું સદાય સત્સંગમાં સંત, શાસ્ત્ર, મંદિર અને આચાર્ય રૂપે પ્રત્યક્ષ રહીશ. તેમના સાનિધ્યમાં રહીએ તો જ આજીવન સત્સંગી રહી શકીએ.

આ ભવસાગર પાર કરવા માટે અર્થાત ધર્મ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને ભક્તિમય જીવન જીવવા માટે “સત્સંગ” જેવું બીજું કોઈ જ મોટું પરિબળ નથી. આજે કળિયુગમાં ભક્તિયોગ જ સર્વ શ્રેષ્ઠ માધ્યમ છે. જેના દ્વારા ઈશ્વરનો સાક્ષાત્કાર થઈ શકે છે. માટે બીજું બધું પડ્યું મૂકીને શ્રીજ મહારાજની આશાનું હરાદિન, હરકાશ પાલન કરવું તો જ સત્સંગમાં રહી શકીશું.

**મનુષ્યની સમસ્ત કામનાઓ પૂર્ણ થશે જે તમે છોથને તમારા
મનથી દૂર રાખો તો**

સર્વ સાથે મળીને બોલાયું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;
તે વિના કેને ભજીએ રે. તેનો સંગો ૧
સન્મુખ થાતાં શંકા ન કીજે, મર ભાલા તણો મેહ વરસે રે;
હંસ જઈ હરિજનને મળશે, કાચી તે કાયા પડશે રે. તેનો ૨
શૂળી ઉપર શયન કરાવે, તોય સાધુને સંગે રહીએ રે;
દુરીજન લોક દુર્ભાષણ બોલે, તેનું સુખદુઃખ સર્વ સહીએ રે. તેનો ૩
અમૃતપેં અતિ મીઠા મુખથી, હરિનાં ચરિત્ર સુણાવે રે;
બ્રહ્મા ભવ સનકાદિક જેવા, જેનાં દર્શન કરવાને આવે રે. તેનો ૪
નરક કુંડથી નરસું લાગે, દુરીજનનું મુખ મનમાં રે;
મુક્તાનંદ મગન થઈ માગે, વ્હાલા વાસ ટેજો હરિજનમાં રે. તેનો ૫

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

દુર ક્ષાત્રકંબા ક્ષાત્રા॥

સભા-૧૪૧

- ૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી.....
- ૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
- ૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણા.....
- ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
- ૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાઈ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૪૧) માણસનો સ્વભાવ વાંદરા જેવો છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

વાંદરાં જેમ મૂઢી ચણા મળતાં હાથમાં આવેલું ક્રીમતી વસ્તુ છોડી દે છે.
તેમ આપણે પણ નજીવી બાબતો પાછળ પોતાની મહામોંધી જીંદગી ગુમાવી દઈએ
છીએ. અમૂલ્ય તક ગુમાવી નાખીએ છીએ

પરમ કૃપાળુ પરમાત્માએ જગતના માણસો ઉપર ઘણી દયા કરેલી છે.
તેમાં પણ મનુષ્ય જીત ઉપર તો પરમાત્માએ પોતાની કૃપાનો બેહદ વરસાદ
વરસાવેલો છે. ભજન ભક્તિ કરી પ્રભુની નજીક જઈ શકાય તેમ છે, ઇતાં પણ
અફસોસની વાત એ છે કે આપણે અજ્ઞાનપણાને લીધે અમૂલ્ય તક ગુમાવી નાખીએ
છીએ અને હાથમાં આવેલી ઉત્તમ વસ્તુને ફેંકી દઈએ છીએ. તેના બદલે નજીવી
નકામી વસ્તુઓથી રાજી થઈ જઈએ છીએ.

મથુરા બાજુ વાંદરા ઘણા હોય. ધ્યાન ન રાખો તો વસ્તુ ઉપાડી જાય. પૈસાનું
તમે જાણી જોઈને કોઈ પ્રાણીને સહેજ પણ દુઃખી ન કરો એ
અત્યંત પ્રસંશાની વાત છે.

પાકીટ હોય કે દાણીનાનું પોટલું હોય જે મળે તે ઉપાડી જાય. આવી બધી કીમતી વસ્તુ વાંદરાને કાંઈ કામ આવે નહિ. પછી વાંદરાને જો મૂઢી ચણા દો તો રજી રજી થઈ જાય અને કીમતી વસ્તુ ફેંકી દે.

તેમ આપણે બધા કીમતી વસ્તુને ફેંકી ને નકામી નજીવી વસ્તુને પકડી રાખીએ છીએ. મોહ, માયા, મારું, તારું, આળસ, અજ્ઞાન, અદેખાઈ આદિ નજીવી વસ્તુ પકડીને બેઠા છીએ. વાંદરા મૂઢી ચણાથી રજી થઈ જાય તેમ આપણે માલ મિલકત, પેસા, પુત્ર, પરિવાર મળવાથી રજી થઈએ છીએ ને કિંમતી તક ફેંકી દઈએ છીએ. મોંઘી કિંમતી વસ્તુ સત્સંગ છે તેને મૂકી દઈને વાંદરાની જેમ રખડ્યા કરીએ છીએ.

મોર કળા કરે ત્યારે તેની આંખમાંથી આંસુ પડે તેને ઢેલ અધ્યરથી ઝીલી લે તો એને મોર જન્મે. નીચે પડેલું બિદુ પીવે તો ઢેલાં થાય. દૃષ્ટાંત આપી નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામી કહે છે ,ભગવાનની આજ્ઞા અદ્યાર ગીલે તે જ સાચો ભગવાનનો ભક્ત . આજે આજ્ઞા કરી તો આજે જ કરવું. મહિના પછી નહિ. ગરમા ગરમ ભોજન આવે તો આપણે તરત જમી લઈએ. મોડું થાશે તો ઠરી જાશે. તરત જીવનમાં આજ્ઞા ઉતારવી. આળસ રાખવી નહિ.

ભગવાનના ભક્તને નીરખીને અંગો અંગનું ધ્યાન કરવું. મુમુક્ષુ ભક્તો સહેલાઈથી ચિત્વતૃતિનો નિરોધ કરી મૂર્તિમાં જોડાઈ શકે એવા હેતુથી શ્રીજી મહારાજે દિવસમાં પાંચ વખત માનસી પૂજા કરવાની પ્રણાલિકા ચાલુ કરી. માનસી પૂજા દ્વારા ધ્યાનનો અભ્યાસ વધે છે. દરરોજ સવારે ભગવાનનું બરાબર એકાગ્રતાથી ધ્યાન અને પૂજા પાઠ કરે. થોડીવાર યાદ કરે તો ભગવાન એને આખો દિવસ યાદ કરે છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;;.....

દુર્ગ કૃતકાંબી કારણ

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોધા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૪૨

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૪૨) ગરીબને દુઃભવશો તો ખૂબ દુઃખી થશો.

સ્વામિનારાયણ હરે..

એક જભીનદાર હતો. તેણે એક ગરીબ વિધવા બાઈનું ખેતર જુલમ કરીને
પડાવી લીધું. બાઈએ ઘણી વિનંતી કરી પણ તેનું સાંભળે કોણ? લક્ષ્મીવાનને લક્ષ્મીનો

**શષ્ટ હૃદયી માઝાસને કુષેરની સંપત્તિ પ્રાપ્ત થતી હોય તો
પણ તે કોઈને ત્રાસ આપવા તૈયાર નહિં થાય.**

મદ ચડેલો હોવાથી મદોન્ભત બનેલ હોય છે. તેથી તે કાર્ય અકાર્યને જાણી શકતા નથી. ધતૂરો ખાવાથી માણસ ગાંડો બની જાય છે. ધતૂરામાં એવો મદ છે પણ સોનામાં તો ધતૂરાથી પણ સો ઘણી માદકતા છે. કોઈ કહેશે સોનામાં ધતૂરાથી પણ સો ઘણી માદકતા ? તો કહું છું કે ધતૂરાને તો માણસ ખાય ત્યારે તેનું મદ ચડે છે પણ સોનાને તો ખીરસામાં મૂકે કે તુરત સોનાનો મદ ચડી જાય છે.

ખાત્રી કરવી હોય તો કોઈક હાથમાં એક કીલો સોનું આપીને અખતરો કરી જોજો. તેનાથી તેને કેટલો કેફ ચડી જાય છે. એક દિવસ પછી તો કહેશે કે મને તમે કયારે સોનું આપ્યું છે એ જાણતો જ નથી. અહોહો! કનકનું મહાત્મય કોઈથી કહી શકાય તેમ નથી. ધતૂરાનું બીજું નામ કનક એવું છે, (ધતૂરામાં પહેલો કેફ નહોતો પણ) કનક નામ પડ્યું ત્યારથી ધતૂરાને પણ કેફ ચડી ગયું.

પ્રસ્તુત વાત તો એ ચાલતી હતી કે શ્રીમંત ખેડૂતે વિધવા બાઈની જમીન પડાવી લીધી. સૌ જાણતા હતા કે પટેલનો વાંક છે. પણ વાધને કોણા કહે કે તારું મોહું ગંધાય છે ? એ ન્યાયે કોઈએ પટેલને કહું નહિ. પછી બાઈએ તો થાકીને જમીન પડી મૂકી અને પટેલને વિનંતી કરી કે, “તમારા ખેતરમાંથી એક ટોપલો ધૂળ લેવા દો. તો એની મારે જરૂર છે.” જમીનદારે માટી લેવાની હા કહી. બીજે દિવસે બાઈ અને પટેલ ખેતરે ગયા. બાઈએ રડતા રડતા માટી ખોટી અને મોટો ટોપલો ભર્યો.

પટેલને કહું, “બાપુ, મને ટોપલો ચડાવો.” પટેલ કહે, “ડોશી, મરી જશો મરી. આટલી ધૂળ નહિ ઉપડે ?” આ સાંભળી બાઈ બોલી, “હું તમારા ખેતરની એક ટોપલો માટી ઉપાડવાથી મરી જઈશ તો તમે બીજાનું સમૃદ્ધ આપું ખેતર ઉપાડશો તો તમારી શી દશા થાશો ? પટેલ, હું તો ગરીબ છું. હું દંડ દેવા સમર્થ નથી પણ ભગવાનના ઘરનો દંડ તમે સહિન નહિ કરી શકો હો!” આ સાંભળી જમીનદારને ભગવાનનો ડર લાગ્યો અને બાઈની માઝી માગીને ખેતર પાછું આપ્યું.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિષેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

દુર્ગ સ્વરૂપાંબ્રે સ્વરૂપી

કીર્તન

મારા છાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામહિણ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૪૩

૧. જય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

અહિંસા સર્વ ધર્મોમાં શ્રેષ્ઠ છે સત્યનો કુમ તેના પછી છે.

(૧૪૩) સાચું બોલજો, તમે ભગવાન છો કે નહિ ?"

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન એક વખત માનકુવા પધાર્યા. ચારે બાજુ સંતો અને ભક્તજનો બેઠા છે. શ્રી હરિ દોલિયા ઉપર વિરાજમાન થયા છે અને સુંદર ઉપદેશ આપે છે. પ્રભુ જ્યાં જાય ત્યાં ઉપદેશ આપતા. “દરેક મનુષ્યને અંતરમાં એક વાતનો તલસાટ છે કે હું સુખી થાઉં. સૌ કોઈ સુખને જંખે છે. દુઃખી ભાગે છે પણ હજુ સુધી આ લોકમાં કોઈ માણસ સર્વ પ્રકારે, સર્વત્ર, સદા સુખી થયો નથી. સુખી થવા માટે અથાગ મહેનત કરે છે. સાચું સુખ કોને કહેવાય ? એક વાર સુખ મળ્યા પછી કયારેય નાશ થાય નહિ તેને સાચું સુખ કહેવાય.

પશુના સુખથી મનુષ્યમાં અધિક સુખ છે, તેથી રાજાનું સુખ અધિક છે. તેથી દેવતાનું સુખ અધિક છે. તેથી ઈન્જનું સુખ અધિક છે. તેથી બૃહસ્પતિનું સુખ અધિક છે. તેથી બ્રહ્માનું સુખ અધિક છે. ખૂબ લાંબી આયુષ્ય તેથી વૈકુંઠનું તેથી ગોલોકનું સુખ અધિક છે. અને તેથી પુરુષોત્તમ નારાયણના અક્ષરધામનું સુખ અધિક છે. બ્રહ્માજનું સુખ તો જેવું ગૃહસ્થના બારણે રાંક ઢીકરું લઈને માગવા આવ્યા હોય તેના જેવું છે. ભગવાનના ધામના સુખનું વિચાર કરીએ તો વિચાર થાય કે આ દેહને મૂકીને એ સુખને કયારે પામીએ.” વિગેરે ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો છે.

શ્રીજ મહારાજ નાથા સુથારના માતૃશ્રીને કહે છે, “અમારે ગામ રામપુર જાવું છે તો કોઈ સારો સથવારો હોય તો સારું થાય.” ડોશીમાએ કહ્યું, “નાથાને લઈ જાઓ.” પ્રભુ બોલ્યા, “નાથો કાલાઘેલા જેવો ભોળો ભક્ત લાગે છે. તેને રસ્તાની બરાબર ખબર પડશે?” “હા મહારાજ, એમ તો બધી વાતે બરાબર છે. સવારે પૂજા પાઠ બધું કરે છે. કીર્તન ભજન પણ કરે છે. ડાહ્યો છે. તમે ચિંતા ન કરો. નાથાને સાથે લઈ જાઓ.”

ઘોરી ઉપર શ્રીજ મહારાજ બેઠા અને રસ્તામાં ભગવાનની વાતો કરતાં કરતાં ચાલ્યા જાય છે. ભગવાનના ભક્તની એક સરસ ટેવ હોય છે. રસ્તામાં ચાલતાં કીર્તન ગાય અથવા સ્વામિનારાયણ મહામંત્રનો જાપ કરે. સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ સ્મરણ કરતાં કરતાં ચાલે તો તેને પગાલે પગાલે અશ્વમેધ

દુર્ગ ક્ષાત્રસંગ્રહ કાળી

ચણનું પુણ્ય મળે છે. નાથા ભક્તને વિચાર થાય છે કે આવી મીઠી મધુરી અમૃત જેવી વાણી આ જગતની અંદર કોઈની હોય નહિ. આવું અલૌકિક હિંદુ શરીર પણ કોઈનું હોય નહિ.

ચમક જેમ લોખંડને ખેંચી લે તેમ વૃત્તિ ખેંચાઈ જાય અને દાણિ સ્થિર થઈ જાય છે. “શ્રીજી મહારાજ આપણા ગામમાં પધારે છે ત્યારે અનેક માણસો મીઠો આવકાર આપે છે. દર્શન કરવા દોડી આવે. શાન કથાઓ સંભળાવે. જાણો સાંભળ્યા જ કરીએ. એવી મંગળકારી વાણી છે. નેણામાં કરુણારસ દેખાય છે. તેથી મને વિચાર થાય છે કે ચોક્કસ ભગવાન હોવા જોઈએ. આજે પુછા કરી જોઉં તો ખરી ખાત્રી થાય.”

નાથા ભક્ત બોલ્યા, “હે મહારાજ, તમે સાચું બોલજો, તમે ભગવાન છો ?” શ્રી હરિ સ્વિત હાસ્ય કરી બોલ્યા, “હું ભગવાન નથી પણ ભગવાનનો સંત છું.” નાથા ભક્ત કહ્યું, “મારું હેયું એમ કહે છે કે તમે ભગવાન છો. તમે સાચું બોલો. મારી મા પણ વારંવાર હરહરેમેશ કહે છે કે આ ભૂમી ઉપર ભગવાને અવતાર ધારણ કર્યો છે. સ્વામિનારાયણ છે તે સાક્ષાત ભગવાન છે. સર્વ અવતારના અવતારી છે. તે સાચું હશે કે કેમ ?” પ્રભુએ કહ્યું, “એ બધાં માણસો ભલે અમને ભગવાન જાણે પણ અમે ભગવાન નથી. દાસના પણ દાસ છીએ.”

આવી વાત કરતાં વંગડીયા ગામ આવ્યું. બાજુમાં સરસ મજાનું પાણીથી છલકતું તળાવ જોયું. પ્રભુએ કહ્યું, “ઘોડીને તરસ લાગી હશે. ચાલો પાણી પાઈ લઈએ.” એક દેરી હતી. તેના ઓટા ઉપર પ્રભુ બેઠા અને નાથા ભક્ત ઘોડી ઉપર બેઠા બેઠા ઘોડીને પાણી પાવા તળાવમાં આવ્યા. ત્યાં પાણીમાં ઉંડો ખાડો હશે. ઓંચીતું ખામણું આવ્યું. ઘોડી સહિત નાથા ભક્ત પાણીમાં પડી ગયા. ઘોડી રચકાં ખાય છે. નાથા ભક્તને થયું કે હવે ચોક્કસ પાણીમાં દૂબી જવાશે. સાદ કર્યો, “હે મહારાજ! બચાવો બચાવો!” શ્રીજી મહારાજે ઓટા ઉપર બેઠા બેઠા હાથ લાંબો કર્યો. ઘોડીનાં પેટ નીચે હથેળી મૂકી. ઘોડી સહિત નાથા ભક્તને અધરાઅધર બહાર કાઢી લીધા.

આ જગતની અંદર કેહવત છે કે ભગવાનના હાથ લાંબા છે. જે ધારે તે કરી શકે. ખરેખરા ભક્તને ભીડ પડે છે ત્યારે પ્રભુ એની અવશ્ય રક્ષા કરે છે. નાથા

ભલે તમારા પ્રાણ સંકટમાં મુકાઈ જાય તોપાણ બીજા પર
હુમલો ન કરો.

ભક્ત પ્રભુને પગો લાગ્યા. “હે પ્રભુ, તમે મને જીવતદાન આપ્યું છે. હે કરુણાસાગર, તમે મને પાણીમાં દૂબતાં બચાવ્યો છે તેમ ભવસાગરથી બચાવી લેજો. વજનદાર ઘોડી સહિત મને પાણીથી બહાર લાવ્યા તે ભગવાન સિવાય બીજું કોઈ કરી શકે નહિ. તમારી શક્તિ ગજબની છે. તમારો ઉપકાર ક્યારેય નહિ ભૂલું. પણ તમે હવે સાચું બોલો... તમે ભગવાન છો કે નહિ ?” શ્રી હરિએ કહ્યું, “હું ભગવાન નથી.”

નાથા ભક્તે ઘોડીની દોરડાની રાસ (સરક) તેને ચાર બેવડી કરીને મારવા માટે હાથ ઉંચો કર્યો. “સાચું બોલજો... તમે ભગવાન છો કે નહિ ? નહિંતર આ રાસથી તમને મારીશ.” શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા, “ભલા માણસ, અમને મારજે નહિ! અમે ભગવાન છીએ અને અનંત કોટી બ્રહ્માંડના નિયંતા છીએ.” નાથા ભક્ત હસતાં હસતાં બોલ્યા, “જોયું ને, સાચું બોલવું પડ્યું ને! મારથી ડર્યો તો સાચું બોલ્યા. શાખોમાં ચૌદ રલ કહ્યા છે. પણ માર છે તે પંદરમું રલ છે. પહેલાં ભગવાન છીએ એમ નહોતા કહેતા પણ હવે કહેવું પડ્યું ને!”

શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “કુચ્છી ભક્તજનો પાકા ભારે! અમને મારવા તૈયાર થયા. અમારા મોઢે કબુલાત કરાવી, બોલાવ્યા કે અમે ભગવાન છીએ. અમારે કબુલ થાવું જ પડ્યું. શૂરવીર ભક્તો છે કચ્છ દેશના.” કચ્છ દેશના ભક્તો અને સંતો દાણીનારૂપ છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

દુર્ગા સ્તુતિ

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૪૪

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૪૪) પાકો સત્સંગી કોને કહેવાય ?

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રીજ મહારાજ કહે છે, કોધી, ઈર્ધાવાળો, કપટી અને માની એ ચાર પ્રકારના જે મનુષ્ય તે જો હરિભક્ત તો પણ અમારે એની સાથે બનતું નથી. (ગ.
પ. પ્ર. ૭૬ વચ્ચામૃત)

ગઈ કાલે જે વ્યક્તિ હૃથાત હૃતી આજે તે નથી જામાં આ જ
એક આશ્વર્ય કારક વાત છે.

એક વાણિક હતો, કુડ અનીતિ કરી ખૂબ પૈસા ભેગા કર્યા ધીનો વેપારી હતો, ભેળસેળ કરીને ધી વેચે. ગરીબને હેરાન કરતો. પાપ છાપરે ચડીને પોકારે છે. અન્યાય કરીને દ્રવ્ય ભેગું કરશો તો ન્યાયથી મેળવેલું દ્રવ્ય તેને પણ ઉપાડી જશે, સરકારની ચેક્ઝોંગ દુકાનમાં ચાલુ થઈ, તેથી વાણિકે પોતાના બે નોકરને કહ્યું, આજ રાત્રીએ તમે દુકાનના પાછળના દરવાજેથી ધીના ડબા લઈ જાવ, અને આપણા બેતરમાં ખાડા કરીને દાટી આવો.

આખી રાત્રી વાણિયાને ઊંઘ આવતી નથી, હૈયામાં એક જ વાત રમે છે. મારા માલનું શું થશે. તારું શું થાશે તે તો વિચાર. પછી બીજી વાત. આ બાજું શું થયું, નોકર ધીના ડબા બેતરમાં લઈ ગયા અને ખાડો ખોદી ડબાને ધરતીમાં દાટવાને બદલે, ખાડામાં ધી ઢોળીને ઠાલા ડબા જમીનમાં દાટી દીધા. ઉપર માટી વાળી દીધી. સરકારી માણસોએ દુકાન ચેક કરી તો કાંઈ હાથમાં આવ્યું નહિ, બે દિવસ પછી શેઠે નોકરને કહ્યું, જમીનમાં ધી ના ડબા દાટ્યા છે, તે લઈને દુકાનમાં રાખી દો. ત્યારે નોકરે કહ્યું, ધી તો ખાડામાં ઢોળી નાખ્યું છે. કહેતા હો તો ઠાલા ડબા લઈ આવીએ.

વાણીયાનું મગજ છટક્યું અરે મૂર્ખા. ડબા દાટવાનું મે કહ્યું હતું, પણ ધી ઢોળવાનું કયાં કહ્યું હતું !!! લાખો રૂપિયાનો માલ તમે બગાડી નાખ્યો, ગુસ્સે થઈને નોકરને કાઢી મૂક્યો. શેઠને પસ્તાવાનો પાર ન રહ્યો !!

“અનીતિથી મેળવેલું અંતે, ધૂળનું ધૂળમાં જ જાય છે.”

આ તો દાખાંત છે, પણ એનો સિધ્યાંત સમજવા જેવો છે, એજ રીતે ભગવાને આપણાને પ્રભુમાં પ્રેમ કરવાનું કહ્યું છે, પરંતુ આપણે નોકરની જેમ તેનો ઉપયોગ અવળી રીતે કરીએ છીએ, શેઠને એક ટીપું ધી મળ્યું નહિ, તેમ આપણે પણ પુત્ર પરિવાર સંબંધીમાં પ્રેમરૂપી ધી ઢોળી નાખીએ છીએ, તેમાંથી કાંઈ પણ મળવાનું નથી, પ્રેમ કરવા લાયક તો પરમાત્મા છે. સગાં સંબંધી સાથે ઉપર ઉપર પ્રેમ રાખવો, પણ અંતરનો પ્રેમ ભગવાન સાથે રાખવો. પણ મૂર્ખ નોકરની જેમ ધૂળમાં પ્રેમરૂપી ધી ઢોળી નાખ્યું નહિ.

પાકો સત્સંગી કોને કહેવાય ? “ગમે તેવા વચનના ભીડામાં લઇથે

દુર્દ્રારાણી કાર્યા

અને એનું ગમતું મૂકાવીને અમારા ગમતામાં રાખીએ તો પણ કોઈ રીતે દેહપર્યત મુંગાચ નહિ. એવો હોય તે પાકો સત્સંગી છે.”

એક સોની હતો. સોનામાં ચાંદી-કાંસુ વિગેરે ધાતુ ભેળવીને ખૂબ અનીતિ કરતો. લાખો રૂપિયા ભેગા કર્યા. બંગલા બનાવ્યા, જલસા કરે, વિશ્વાસધાત કરીને ગરીબોને છેતર્યા. સમય જતાં તેનું મૃત્યું થયું. એને આત્માને ધર્મરાજા પાસે હાજર કર્યો. ધર્મરાજાએ ખાતું તપાસીને કહ્યું, તમે સોનામાં ભેળસેળ કરી ખૂબ નાણાં પચાવ્યાં છે. પાપ ઘણું છે ને પુણ્ય ફક્ત એક ઘડીનું છે. અજાણતામાં તરસી ગાયને એક વખત પાણી પાયું છે. બાકી કોઈ તારા હાથે પુણ્ય કર્યું નથી.

પાપ કરીને સંપત્તિ બહુ ભેગી કરવી નહિ. દીકરાઓને વગર મહેનતે જલસા થઈ જશે. ઉદ્યમ જરૂર કરવો પણ ઉદ્યમની પાછળ આંધળી દોટ દેવી નહિ. ઉત્સવ સમેયા હોય એમાં ભાગ લેવો અને આર્થિક સેવા કરવી. મને સમય નથી, વાડીએ, દુકાને અને કારખાને જરૂર પડશે. માંદા પડો ત્યારે દુકાને કોણ જશે? શરીર સ્વસ્થ હોય ત્યારે ભજન ભક્તિ કરી લેવી. સોનીએ કહ્યું, પહેલું પુણ્ય ભોગવીશ. મને એક ઘડી કોઈ જ્ઞાની સંત મહાત્માજી પાસે મોકલો.”

ધર્મરાજાએ તેને મહાત્માજી પાસે મોકલ્યો. મહાત્માજી ઊંચે સાઢે પ્રભુની ધુન્ય કરે છે. સ્વામિનારાયણ... સ્વામિનારાયણ ... સ્વામિનારાયણ.... સોની તેની પાસે બેસીને ધુન્ય બોલવા લાગી ગયો. ત્રણ કલાક સુધી પ્રભુનું નામ સ્મરણ કર્યું.

યમદૂતો સોનીના આત્માને લેવા આવ્યા, ત્યારે મહાત્માજી બોલ્યાં, તમે હવે આ જીવને નહિ લઈ શકો. યમદૂતે કહ્યું, આ સોની મહાપાપી છે. અનેકને દગ્દો દઈને છેતર્યા છે. તેને અમે લઈ જઈશું. બરાબર જેવી સજા કરશું. મહાત્માજીએ કહ્યું, એક ઘડી તેણે પ્રભુનું નામ સ્મરણ કર્યું છે. સત્સંગ કર્યો છે. તેથી પાપ બળીને ભસ્મ થઈ ગયાં છે. તેથી તેને જમપુરીની સજા ન હોય. જીવ પાછા!! તુલસીદાસજીએ કહ્યું છે.

એક ઘડી આધી ઘડી, આધી મેં પુની આધ;

તુલસી સંગત સંતકી, કટે કોટી અપરાધ.

મનુષ્યે જે વસ્તુનો ત્યાગ કર્યો છે તેનાથી ઉત્પન્ન થનારા
દુઃખથી તોણો પોતાની જાતને મુક્ત કરી લીધી છે.

આ છે સત્સંગનો પ્રતાપ, નર્કથી બચી ગયો. પ્રભુનો ભક્ત થયો. સોનીનો આત્મા ખૂબ પસ્તાય છે. મારા બધાં વરસો પાણીમાં ગયાં. સાચા દિલથી મેં ભગવદ્ સ્મરણ કર્યું નહિ, ભગવાને સરસ જીભ આપી હતી પણ મેં ભગવાનના ગુણ ગાયા નહિ, મોહ મમતામાં જીવન ગુમાવી નાખ્યું. ખૂબ પસ્તાય છે. ત્યારે મહાત્માજીએ કહ્યું, જાગ્યા ત્યાંથી સવાર જાણી ભગવાનનું ભજન કરવા લાગી જાવ. સાચી હકીકિતમાં ભગવાનનું ભજન બાળપણથી જ શરૂ કરવું જોઈએ. સંતના શબ્દો અંતરમાં ઉતરી ગયા. મહાત્માજીની સાથે ભજન ભક્તિ કરી જીવન સાર્થક કર્યું. શિરને સાટે સત્સંગ કરવો એ જ માનવ જન્મની સાર્થકતા છે.

શ્રીજ મહારાજ કહે છે કે, જેના હદ્યમાં ભગવાનની પરિપૂર્ણ ભક્તિ હોય તે ઉપર જ હેત થાય છે. અનેક જન્મ સુધી જ્યાર મહેનત કરે ત્યારે આ કામ થાય તેવું છે. એવું મહાન ભક્તિનું કામ લઈને આપણે બેઠા છીએ. અમાં ગાફલાઈ રાખીએ તો કેમ મેળ પડે ?

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજુએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે જેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

દીક ક્ષાત્રકંબા ક્ષાત્રા

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૪૫

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષા,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાવરણ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૧૪૫) સેવા કરે તે વિશ્વવંદનીય બની શકે છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

અનુવૃત્તિ સાંચવી સેવા કરે તે મહત્વની વાત છે. નિષ્ઠામ ભાવથી કરેલી સેવા મુક્તિરૂપ બને છે. ગામ ગઠપુરના એભલખાચરના ચાર દીકરીયું હતાં. મુક્તાત્મા હતા. જ્યાબેન અને લલીતાબેન. જ્યાબેનનું બીજું નામ જીવુબા હતું અને લલીતાબેનનું બીજું નામ લાડુબા હતું. રાધાજી અને લક્ષ્મીજીનો અવતાર ગણાય છે. ગામથી બીજે ગામ જવું હોય તો બળદગાદી (વેલમાં) બેસીને જાય. જોરદાર બળદ જુલણી પહેરી હોય. પગમાં ઘુઘરા હોય. માલિક ગાડું ચલાવે. સાથે સાહેલીયું પણ હોય. ભજન કીર્તન કરતાં જાય અને અંતરમાં શ્રીજી મહારાજનું સ્મરણ ચાલુ હોય. અખંડ પ્રભુમાં વૃત્તિ રાખે.

**મિથ્યા અને અનિત્ય પદાર્થોને સત્ય સમજવાના ભમથી જ
મનુષ્યને દુઃખમય જીવન ભોગવવું પડે છે.**

કોઈ કામ પ્રસંગે કરીયાણા ગામ ગયા. ત્યાં સત્સંગ કરાવ્યો પછી વેલમાં બેસીને ગઢપુર તરફ આવે છે. નોકર વેલ ચલાવે છે. ત્યાં એક બાજુ સંત તડકામાં સૂતા છે. સંતને જોયા ને અંતર દ્રવી ગયું. નોકરને કહ્યું, “વેલ ઉભી રાખો. રસ્તામાં કોણ સૂતું છે? શું થયું છે? જોઈ આવો.” નોકર સંત પાસે આવ્યો. પુછયું, “આપ કોણ છો?” “હું સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો સાધુ છું. મારું નામ અખંડાનંદ સ્વામી છે. તાવ આવી ગયો છે. પેટમાં સખત દુઃખાવો થાય છે તેથી સૂઈ ગયો છું. લોહીખંડ પેટબેસણું થઈ ગયું છે. ચાલવાની શક્તિ રહી નથી.”

નોકર દોડતો આવ્યો. જીવુબાને વાત કરી. દયાળું જીવુબા અને લાડુબા તરત વેલમાંથી નીચે ઉત્તરી ગયા. “બીમાર સંતને વેલમાં સૂવાડી દો. અને પગપાળા ચાલતાં આવશું.” વેલ ચલાવનારાએ કહ્યું, “જીવુબા, આ કીમતી રજાઈ લઈ લ્યો અને એક કપડું પાથરી દેશું. આ રજાઈ બગડી જશે.” જીવુબા બોલ્યા, “કાંઈ વાંધો નહિ. ભલે પાથરેલી રહે.” નોકરે હાથ જાલીને અખંડાનંદ સ્વામીને વેલમાં સૂવાડ્યા. બહેનો હરિસ્મરણ કરતાં ચાલ્યા આવે છે.

વિચાર કરો... રાજકુંવરી છે. કોઈ દિવસ પગે ચાલ્યા ન હોય. પોતાની સેવા માટે નોકર, ચાકર અને દાસ દાસીઓ હોય. તે આજે ચાલતાં ચાલતાં ગઢપુરમાં આવ્યા. કેટલી દયા! કેટલી ઉત્તમ સમજણ અને વિવેક. આ જગ્યાએ આપણો હોઈએ તો શું કરીએ? ગાડીમાંથી ઉત્તરીને બીમાર કે વૃદ્ધને બેસાડીએ કે જોઈને ચાલતાં થઈ જઈએ? કોઈને આધાર આપો તે પણ સેવા છે. મદદ કરો. દયા રાખો.

વેલમાં કીમતી કીનખાબની રજાઈ પાથરેલી હતી તે જાડા પેશાબથી બગડી ગઈ. તે રજાઈ જીવુબા અને લાડુબાએ પોતે ધોઈ, સાફ કરી અને તડકામાં સૂકાવી દીધી. બીજો દિવસ થયો. શ્રીજ મહારાજ લીંબવૃક્ષ નીચે ગાઢી તકીયા પર વિરાજમાન થયા છે. સામે સંતો અને ભક્તો બેઠા છે. અમૃતવાણીનું શ્રવણ કરે છે. પ્રભુની નજર રજાઈ ઉપર ગઈ. પ્રભુ બોલ્યા, “આ કીમતી રજાઈ શા માટે ધોઈ છે?” ત્યારે જીવુબાએ સવિસ્તારથી વાત કહી સંભળાવી. શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “આવી કીમતી રજાઈ બગડી તે કરતાં જૂની પાથરી હોત તો સારું થાત.”

દાદ ક્ષાત્રાંબા ક્ષાત્રા

ત્યારે જીવુબાએ બોલ્યા, “હે મહારાજ, તમારા પ્રતાપથી કીંમતી રજાઈએ ઘણી મળશે પણ ભગવાનને અંતરમાં ધારી રાખનાર સંતોની સેવા કર્યાંથી મળો! ભાગ્યશાળીને આવી સેવા મળે છે. રજાઈની કોઈ ખામી નથી. આવા સંતોના દર્શન દુર્લભ છે. સંતો થકી આપણો દરબાર હર્યો ભર્યો લાગે છે. સંતો મોક્ષના દાતા છે. અમારી સેવા લેખે લાગી.” આવા વચ્ચન સાંભળી શ્રીહરિ ખૂબ રાજુ થયા. “ધન્ય છે જીવુબા અને લાડુબાની સમજણાને. તમારો ભાવ જોઈને અમે તમારા દરબારમાં અખંડ રહ્યા છીએ. સંતોની, માલાપની સેવાની તક મળે ત્યારે ચૂકવું નહિં.”

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિયેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

પ્રાચીન કુળના વંશજ પોતાનું ઐશ્વર્ય ક્ષીણ થવા છતાં પણ
પોતાની ઉદારતા ત્યજીતા નથી.

સભા-૧૪૬

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૪૬) ગારીબ ભક્તની ભાવના

સ્વામિનારાયણ હરે..

એક વખત સ્વામિનારાયણ ભગવાને સંતોને કહ્યું, “તમે વિચરો દેશ વિદેશ, આપો સૌ જનને ઉપદેશ. ઉપદેશ આપી અજ્ઞાનને દૂર કરો.” સંતો એક ગામમાં શંકરનું મંદિર હતું ત્યાં આવ્યા. એક ભાવિક ભક્તને ઉપદેશ એસર કરી ગયો. સંતોનો ગુણભાવ આવ્યા. પછી સંતો ગામમાંથી ભીક્ષા લેવા માટે રવાના થયા. ત્યારે ભાવિક ભક્તે કહ્યું, “સાધુરામ! તમે ભીક્ષા માગવા ન જાઓ. હું દરરોજ સીધું પહોંચતું કરીશ.” દિવસના કામે જાય. રાતે લોટ દળીને પહોંચતો કરે. સંતો રોટલા બનાવીને ભગવાનને જમાડીને જમે. પાંચ દિવસ સંતો ત્યાં રોકાયા. ભાવિક ભક્તના અંતરમાં શાનનો પ્રકાશ થયો. પોત સત્સંગ કરીને બીજાને કરાવે. આખું ગામ ભક્તિ ભજનના રંગે રંગાઈ ગયું. સમય જતાં ભક્તની અંતિમ અવસ્થા આવી. ત્યારે શ્રીજ મહારાજ સોનાનું વિમાન લઈ

દુર્ગ કૃતકાંબી કાળા॥

અનંત મુક્તોની સાથે ભક્તને તેડવા આવ્યા.

“ચાલો ભક્તરાજ અમારી સાથે. તમે અમારા સંતોને લોટ આપ્યો છે.”
“મહારાજ, તૈયાર જ છું. ક્યાંય વાસના નથી રહી.” અલ્ય સેવાને મહાન માનીને પ્રભુ તેને અક્ષરદયામમાં તેડી ગયા. સંતો દ્વારા અનેક જીવાત્માનો ઉધ્ઘાર થયો છે અને વર્તમાન કાળમાં પણ થાય છે. આ ભારત ભૂમી અતિ શૂરા, સાધ્વી અને સંતોની ભૂમી છે. સતીઓનું જીવન કુરબાન કરી જળહણતી કીર્તિ મેળવી છે. ભગવાનના પ્રતાપથી અનેક વિકટો અને સંજોગોમાં મુશ્કેલીમાં સમજણ મોળી પડી નથી. પરમેશ્વર એ જ મારા પતિ છે એવું માનીને સમગ્ર જીવન સહજાનંદના ચરણમાં સમર્પિત કર્યું છે.

સ્વામિનારાયણ ભગવાને નિષ્ઠામ સેવારૂપ પ્રવૃત્તિને જ નિવૃત્તિ બતાવી છે. ગ. પ્ર. ૩૧ ના વચનામૃતમાં કહે છે કે ભગવાનના ભક્ત બે પ્રકારના હોય છે. તેમાં એક છે તે નિવૃત્તિ પક્કીને બેસી રહે અને કોઈને વચને કરીને દુઃખવે નહિ અને એક તો પરમેશ્વરના ભક્ત તેની અત્રવાચાદિકે કરીને સેવા કરે, પણ વચને કરીને કોઈને દુઃખવાય ખર્દું. એવી રીતના બે ભક્ત તેમાં કોણ શ્રેષ્ઠ છે? વચને કરીને દુઃખવે છે પણ ભગવાન અને સંતની સેવા કરે છે. તે શ્રેષ્ઠ છે. નિવૃત્તિ પક્કીને બેસી રહે, કોઈને દુઃખવતો નથી તેથી ભગવાનની તથા સંતની કાંઈસેવા થતી નથી. તેને અસર્મર્થ જાણવો. ટેલ ચાકરી કરે તેને ભક્તિવાળો કહેવાય. ભક્તિવાળો શ્રેષ્ઠ છે.

થોડી નિવૃત્તિ લેવાની જરૂર છે. છેલ્લા શાસ સુધી પ્રવૃત્તિની ઘટમાળ ચાલવાની જ છે. માટે યોગ્ય સમયે પ્રવૃત્તિમાં નિવૃત્તિ લેતાં શીખવું. કથા, કીર્તન, પૂજા, પાઠ, સત્સંગ, સમૈયા, ભજન ભક્તિ નિરાંતે કરવા જોઈએ.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ્ વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદું ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજુશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજુએ;.....

જો તમો શ્રેષ્ઠ થવા ઈચ્છતા હો તો કામનાથી દૂર રહો કારણ
કે કામના એક જાળ અને નિરાશા માત્ર છે.

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કંઈ નથી ।
 જે મજ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સાભા-૧૪૭

૧. જય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

દુર્ગા સત્ત્વાંબદ્ધ સાભા

(૧૪૭) નિવાસનિક ભક્ત કચ્ચાય બંધાતા નથી.

સ્વામિનારાયણ હરે..

ગામ પીપળાવમાં વિપ્ર પ્રભાશંકર પરમ એકાંતિક ભક્ત હતા. બાળપણથી સત્સંગ કરતા, સ્વામિનારાયણ ભગવાનના સ્વરૂપ નિષાનું બળ બહુજ હતું, ભજન સ્મરણ કરવાનું અંગ હતું, નિત્ય સંતસભામાં જાય એકાગ્રચિતથી કથા સાંભળે.. સમય જતાં પ્રભાશંકરનું સગપણ કર્યું.. લગ્નની તૈયારી કરી.. માંડવો રોપાયો.. ઢોલ ઢ્યુકવા લાગ્યો.. શરણાઈના સૂર રેલાયા.. સ્ત્રીઓ મંગળગીત ગાય છે... વરરાજા કીમતી ભારે ભારે વખ્યાતના પહેરી તૈયાર થઈ ગયા.. શાશ્વતારેલા ગાડા ઉપર બેઠા.. ત્યાં એક ભક્તરાજ કાગળ લઈને આવ્યા..

પ્રભાશંકરભાઈ આ પત્ર સ્વામિનારાયણ ભગવાને મોકલાવેલ છે.. પ્રભાશંકરભાઈએ તે પ્રસાદીનો પત્ર આંખે અડાડી, માથે ચડાવ્યો.. આહા.. પ્રભુ મને યાદ કર્યો, આંખમાં હર્ષનાં આંસુ આવી ગયાં, પત્ર ખોલ્યો.. તેમાં લખેલું કે વરતાલમાં અમે સમૈયો કરવાના છીએ.. ત્યાં તમો દર્શનનો લાભ લેવા જરૂર પધારજો.. હદ્યમાં આનંદ છવાઈ ગયો.. મને શ્રીજમહારાજનાં દર્શન થશે.. કથા.. કીર્તનનો યોગ મળશે... તરત ગાડા ઉપરથી નીચે ઉત્તરી ગયા..

માતાપિતાને પગે લાગીને કહ્યું, “પિતાજી હું વરતાલ સમૈયો કરવા જઈં છું... બેટા .. લગ્ન અધૂરાં મૂકીને જવાય નહિં.. પિતાજી ! લગ્ન તો ફરી પણ લેવાશે.. પણ શ્રીજમહારાજનો કાગળ ફરી નહિં આવે.. આટલું કહેતા વરતાલના માર્ગ ચાલતા થઈ ગયા.. મસ્ત બની કીર્તન ગાય છે.

હે પ્રભુ તમને એક પળ પણ નહિ વિસારું, જતન કરીને મારી આંખડલીમાં રાખીશ.. તમે મારા હૈયાના હાર છો.. વડતાલના લીલુડા લીંબડા નીચે સંતો અને ભક્તો મધ્યે સિંહાસન ઉપર શ્રીજમહારાજ બિરાજમાન છે, પ્રભાશંકર શ્રીજમહારાજના ચરણમાં દંડવત કરી પગે લાગીને સભામાં બેઠા.. શ્રીજમહારાજે પૂછ્યું, ભક્તરાજ કેમ છો ? કુશળ છો ને !! હા.. મહારાજ.. તમારી કૃપાથી કુશળ છીએ.. અમારો કાગળ મળ્યો ? હા, મહારાજ કાગળ મળતાની સાથે આંદી આવ્યો છું.. હાથમાં શું બાંધ્યું છે? ? મીંદળ બાંધ્યું છે... ગાડા ઉપર બેસીને લગ્ન

તે મહાન શાસકની આજ્ઞા વિરુદ્ધ કરોડપતિ પણ પોતાની સંપત્તિનો કિંચિત પણ ઉપયોગ નહિ કરી શકે.

કરવા જતો હતો.. શ્રીજ બોલ્યા, ભક્તરાજ એવડી શીદ ઉતાવળ કરી.. પરણીને
પછી આંહી આવવું હતું. ને... !!

પ્રભાશંકરે સરસ જવાબ આપ્યો.. વહાલાના વચનમાં વિલંબ કરાય
નહિ, પરણવાની કચાં ઉતાવળ છે. જન્મોજન્મ લગ્ન કર્યા.. ચાર ફેરા ફર્યા..
છતાં ચોરાસી ફેરા ટથા નહિ.. ભવસાગરના ફેરા ટાળવા આંહી આવ્યો છું..
શ્રીજમહારાજે કહ્યું, આવા નિર્વાસનિક ભક્ત પીડ બ્રહ્માંડમાં કયાંય બંધાતા નથી..
વૈરાગ્યવાન માયાથી ઉપર તરી આવે છે, તેને માયાનું પાણી દૂબાડતું નથી.. પ્રભુએ
રાજ્ઞો વ્યક્ત કરતાં કહ્યું, તમે ખરા હેતવાળા હો. બીજાથી આમ બને નહિ.. એમ
સભામાં વખાણ કર્યા..

વચનામૃતમાં શ્રીજમહારાજે પ્રભાશંકરને યાદ કર્યા છે.. હેતના
અંગવાળા જીણાભાઈ દેવરામ ને પ્રભાશંકર છે, જેનું હેતનું અંગ હોય તેને
ભગવાન વિના પળમાત્ર પણ રહેવાય નહિ..

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

દીક ક્ષાત્રકંબા ક્ષાત્રા

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૪૮

- ૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
- ૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
- ૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
- ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
- ૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર યરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચારણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૪૮) મોહ માયામાં ફસાય જવું નહિ.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રીજી મહારાજ કહે છે કે, વિમુખ જીવાત્મા અંતકાળે બોલતો ચાલતો દેહ મૂકે તો તેનું કલ્યાણ થતું નથી. પાપી સારી રીતે દેહ મૂકે કે ભૂંડી રીતે દેહ મૂકે પણ તે પાપી નરકમાં જ જાય અને ભગવાનના ભક્ત જંખ્યા જેવું બોલીને દેહ મૂકે, શુન્ય મૌન રહીને દેહ મૂકે તો પણ તેનું કલ્યાણ જ થાય છે. (ગ. પ્ર. પ્ર. ૭૭ વચનામૃતા) ઉપરથી પીડા જેવું જણાય પણ ભગવાનના ભક્તને ભગવાનના પ્રતાપે અંતરમાં આનંદ વર્તતો હોય. મોહ માયામાં ફસાઈ જવાય નહિ તેનું ધ્યાન રાખવું.

મૃત્યુ નિંદ્રા સમાન છે અને જીવન તે નિંદ્રમાંથી જગવા તુલ્ય છે.

“આયુષ્યોનો સૂર્ય આથમે તે પહેલાં પ્રભુ પ્રાણિનો સૂર્ય પ્રગટ કરી લેજો.

નહિંતર અચાનક અંધારં થશે અને રડવાનો વારો આવશે.”

એક નગરનાં કરુણાસાગર નામના શ્રીમંત શેઠ રહેતા હતા. તેમનો સ્વભાવ દયાળું અને ઉદાર હતો. તેથી ગામમાં જાહેરાત કરી કે ગરીબ અને રાંક જે હોય તેના માટે હું સદાપ્રત ખુલ્લુ મૂકીશ. તેમાંથી સવારથી સાંજ સુધી જે જોઈએ તે લઈ જવાનું છે ને પેટ ભરી ભોજન જમવાનું છે. અનેક ગરીબ અને ભૂખ્યા માણસો જમ્યા. સાંજે જમણવાર બંધ થયો. વાસણો ધોવાઈ ગયાં.

ત્યાં એક રાંક રડતો રડતો આવ્યો. “હું બહુ ભૂખ્યો છું. મને કાંઈક જમવા આપો.” આ સત્સંગમાં ઘણા રાંક જેવા હોય છે. કથા વાર્તા રૂપી જમણવાર પૂરો થઈ જાય પછી આવે અને કહે હું ભૂખ્યો છું. શેઠ રાંકને કહે છે, “કાલે સવારે આવજે. સવારથી સાંજ સુધી તારે જેટલું જોઈએ તેટલું લઈ જજે.”

રાંક બીજે દિવસે સવારે વહેલો આવ્યો. શેઠના સેવકોએ ખજાનો ખોલી આપ્યો. તે જોઈ રાંક ખુશ ખુશ થઈ ગયો. પૈસાના બંડલ લઈને એક કોથળો ભર્યો. આગળ ગયો તો સોના ચાંદીના ઢગલા જોયા. “ઓ હો! આ તો બહુ કીમતી માલ છે.” પૈસા ઢાલવીને સોના ચાંદીના પાસા ભર્યા. વળી આગળ ગયો તો ત્યાં હીરા માણેક ને સાચા મોતીના હારના ઢગલા જોયા. તેથી સોનું રૂપુ ઢાલવીને હીરા માણેકથી કોથળો ભર્યો. પછી આગળ ગયો તો ત્યાં સોનાનો હિંડોળો દીઠો. તેના ઉપર મખમલના ગાઈ તકિયા જોયા. આશ્વર્યનો પાર નથી.

રાંકને થયું, કોથળો ભર્યો ને ઢાલવ્યો તેમાં થાકી ગયો છું. તેથી થોડીવાર નિરાંતે સૂઈ જાઉં. પછી કીમતી માલ લઈ જઈશ. હિંયકા ઉપર સૂતો. ઘસઘસાટ ઊંઘ આવી ગઈ. ત્યાં સાંજ પડી ગઈ. સૂર્ય આથમી ગયો. શેઠના નોકરો આવ્યા. લાકડીનો ગોદો ભરાવ્યો. “અલ્યા! દિવસ અસ્ત થયો છે.” હાથ જાલીને સદાપ્રતમાંથી બહાર કાઢ્યો. રાંક રડતો રડતો કહે છે, “ભાઈ સાહેબ, સદાપ્રતમાંથી મને કાંઈક લેવા દો.” સેવકો બોલ્યા, “હવે કાંઈ નહિ લેવા મલે. દિવસ ઊગ્યાથી આથમ્યા સુધી જે લેવું હોય તે લઈ જવાની રજા હતી. કેમ લીધું નહિ?” રાંક ઢાલે હાથે રવાનો થઈ ગયો.

દુર્ગ કૃતકાંબા કાર્યા

આ દેખાંતનો સિધ્યાંત એ છે કે આપણાને કરુણાસાગર ભગવાને મનુષ્ય જન્મનું ચિંતામણી આપી છે.

“જન્મથી મરણ સુધી દાન, પુણ્ય, ભજન, ભક્તિ,
કથા કીર્તનનું ભાતું બાંધી લેજો.

દેહ રૂપી કોથળામાં માચાવી પદાર્થ ભરવામાં રહી જશો નહિ.

મોજ શોખ રૂપી મોહ નિદ્રામાં સૂતા રહી જશો તો,
કાળ આવીને દેહ રૂપી સદાપ્રતમાંથી બદાર કાટશો.”

ધ્યાન રાખજો, પુત્ર પરિવારના પ્રેમ સ્નેહ રૂપી હિંડોળે મોહ નિદ્રામાં સૂતા
રહી જવાય નહિ. ધણા ભક્તો પચ્ચીસ પચાસ કે સિંતેર વરસ જાય છતાં જાગતા
નથી. મોહ મમતાના હિંડોળામાં ઊંઘતા રહી જવાય નહિ તેનું ધ્યાન રાખજો.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશ્ચરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

કોઈ પાણ વાત હોય એમાથી સત્યને જૂઠથી
અલગ તારવી લેવું એ જ્ઞાનીનું કર્તવ્ય છે.

સભા-૧૪૯

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જીઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગાલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૪૯) પાપની સજા અવશ્ય ભોગાવવી પડે છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

તત્ત્વૈવ ગંગા યમુના ત્રિવેણી, ગોદાવરી સિંધુ સરસ્વતી ચ ।

સર્વાણિ તીર્થાનિ વસન્તિ તત્ત્વ, યત્રાચ્યુતોદા કથા પ્રસંગઃ ॥

જ્યાં પરમેશ્વરની કથા થાય છે ત્યાં જ ગંગા યમુના ત્રિવેણી ગોદાવરી, સિંધુ, સરસ્વતી આદિક પવિત્ર નદીઓ તથા સર્વ તીર્થો આવીને વાસ કરે છે. કથા છે તે ભગવાનના ભક્તાનું જીવન છે. પરમાત્માની લીલા ચરિત્રનું જે શ્રવણ કરે છે તેનું હંદ્રૂપી મંદિર પવિત્ર થાય છે. દેહનો ખોરાક અને અને આત્માનો ખોરાક કથા અને કીર્તન છે. કથા સાંભળવાથી અંતરમાં શાન દીપક પ્રગટ થાય છે.

“જેમ સાલ્યી વસ્ત્રનો મેલ તથા શરીરનો મેલ જાય છે તેમ ભગવાનની કથા સાંભળવાથી મન અને ઇન્દ્રિયોનો મેલ ધોવાઈ જાય છે.”

દુર્ગ ક્ષીરસંભ્રાન્તિ

પંજાબદેશના અમરસિંહ ધાર્મિક રાજા હતા. દરરોજ મંગળ પ્રભાતે પૂજા કરે પાઠ કરે. રાજાને વિચાર થાય કે મારી નગરીમાં પ્રજા સત્યશીલ બને, નિર્વસની અને સદાચારી બને તેના માટે મારે શું કરવું? સંતોને પુછ્યું. સંતોએ કહ્યું, “ભગવદ્ કથા સાંભળવાથી સાચી સમજણ આવે છે.” રાજાએ ગોરને કહ્યું, “તમે દરરોજ સવારે એક કલાક અને રાતે એક કલાક આપણા બગીચામાં કથા કરો.” ગામના માણસો અને રાજા નિય કથા સાંભળે.

ધીરે ધીરે સત્સંગ વધતો ગયો.

રાજાના રાણી આયુષ્યમતિ કોઈ દિવસ કથા સાંભળવા આવે નહિ. રાણીનો કોધી સ્વભાવ હતો. વાતની વાતમાં છટકી જાય. રાજા ધણી વખત સમજાવે છતાં વાતની સ્વીકાર કરે નહિ. દાસ દાસીને વિના કારણે ધમકાવ્યા કરે. દીલમાં જરાય દ્યા નથી. નિર્દ્ય પ્રકૃતિ. રડતાં ઉપર હસે. માણસો રાણીસાહેબથી બહુ ડરે. એક દિવસ રાજાએ કહ્યું, “દેવી, વાહનના બ્રેક જોઈએ, તેમ વાણીમાં પણ બ્રેક જોઈએ. બ્રેક વિનાની ગાડી જ્યાં ત્યાં અથડાઈને ખાડામાં પડી જાય છે.”

“વિષેક વિનાનું જીવન ખાડામાં પડી જાય છે અને

જીવન અશાંત બની જાય છે.”

બીજાના દોષ જોવામાં રહી જાશો તો દિવ્ય શક્તિ લુસ થઈ જશે. પારકા દોષ જોવાથી મનમાં ખરાબ વિચારો દાખલ થાય છે. સમય ફોગટ જાય છે અને ધર્મનું શાન દબાઈ જાય છે. અને નબળાઈ આવતી જાય છે. પારકા દોષ જોવાથી મન કઠોર થતું જાય છે. બુદ્ધિ સંકુચિત થતી જાય છે. પારકા દોષ જોવાથી હંચી ભાવનાઓ ખીલી શકતી નથી. ખૂબ સમજાવે છે પણ પથ્થર હદ્યની રાણીને જરાય ઉપદેશ અંતરમા ઉત્તરતો નથી.

રાજા કહે છે, “દેવી, તમે કથા સાંભળવા આવશો તો ખૂબ આનંદ થશે. સાચી સમજણ આવશે.” રાણી ખીજાઈ ગઈ. “તમે ગમે તેટલું સમજાવશો પણ હું જેમ કરતી હોઈશ તેમ જ કરીશ. મને સમજાવવાની કોશીશ મૂકી દો.” બગીચામાં કથા દરરોજ થાય છે. છતાં પણ રાણીને ભક્તિની ભીનાશ લાગી નહિ. રાજા કહે છે, “દેવી, મારું માનશો તો સુખી થાશો. ભલાઇમાં ભાગ રાખશો તો સુખી

કામના એક એવું ખીજ છે. જે પ્રત્યેક આત્માને નિરંતર જન્મ મરાણનો યકરાવો પ્રદાન કરે છે.

થશો. નિંદા અને કોધ તો નરકના ઝાર છે. પાપી જીવાત્માને જમદૂતો જમપુરીમાં લઈ જાય છે અને ખૂબ માર મારે છે. માટે સમજી જાવ અને પાપથી અટકી જાવ.”

રાણી રોફથી બોલી, “તમે ખોટી ધમકી આપીને મને ડરાવો છો? હું ડરી જવું તેવી નથી. ભોળા ભગતને છેતરી શકાય પણ મને છેતરી નહિ શકો. આ દુનિયામાં જમપુરી છે જ નહિ. મને સત્સંગમાં રસ નથી. વધારે કહેશો તો મેળ નહિ થાય.” રાણીને ખૂબ સમજાવે છે પણ આસુરી પ્રકૃતિને અસર થઈ નહિ. સમય જતાં રાણીબા સખત બીમાર થઈ ગયા. પેટમાં બળતરા થાય. બોલાય નહિ. જમવાનું ભાવતું નથી. રાત્રે નિંદા આવતી નથી. શરીર સાવ ફીકું થઈ ગયું. ખૂબ દવા કરાવી પણ જરાય ફરક પડ્યો નહિ. પાપી માણસ પોતાની પૂરી આયુષ્ય ભોગવી શકતો નથી. પાંચ વરસ સુધી સખત બીમારી રહી. પછી મૃત્યુ થયું. જમદૂતો જમપુરીમાં લઈ ગયા. ધર્મરાજાએ ખાતું તપાસ્યું. મરણ એ મરણ નથી પણ જવાબ દેવાનો દિવસ છે. રતિ રતિના જવાબ દેવાના હોય છે. પાપ પોકારવાં પડે છે. જેવા પાપ તેવી સજી કરે છે.

ધર્મરાજાએ કહ્યું, “કૂતરાની જેમ ઝગડાં કર્યા છે. સંતો, ભક્તોની અને ભગવાનની ખૂબ નિંદા કરી છે. સાસુ સસરા અને ગરીબોને કડવાં વચન બોલી ખૂબ દુઃખી કર્યા છે, રડાવ્યા છે. પતિના વચનને ઠોકરાવ્યાં છે. તેથી તેને દશ કૂતરીના જન્મ લેવા પડશો.”

કોધ કરતી ગઈ, બીજે જન્મે કૂતરી થઈ. રાજાના દરબારમાં આજુ બાજુ કૂતરી આંટા મારે ને રડચા કરે. પસ્તાવાનો પાર નથી.“મને ઉત્તમ મનુષ્યનો જન્મ પ્રભુએ આખ્યો હતો. ખૂબ સંપત્તિ અને સુખ આપ્યું હતું પણ મેં કાઈ દાન, પુષ્ય, ભજન ભક્તિ કે પરોપકાર કાંઈ કર્યું નથી. દરરોજ મારા આંગણામાં ભગવદ્ કથા થતી. અનેક ભક્તજનો કથા સાંભળવા આવતા પણ મેં કોઈ દિવસ કથા સાંભળી નહિ. હવે શું કરું? ખૂબ દુઃખી છું. પેટ પુરતું ખાવા નથી મળતું. લાકડીના માર સહન થતાં નથી.” કથામાં આવી સૌથી છેલ્લે બેઠી બેઠી કથા સાંભળે છે. માણસોને ખબર પડી તેથી લાકડી મારીને કાઢી મૂકે. વળી ફરી આવીને બેસી જાય.

માણસો લાકડી મારી કાઢી મૂકે. આવું દશ્ય જોઈને કથા વાંચનારા ભૂદેવ હસ્યા. ત્યારે રાજાએ પુછ્યું, “હે ખૂદેવ! આપ કેમ હસો છો?” ભૂદેવે બોલ્યા,

દર કૃતકાર્યો કથાના

“તમારા પણી રાણીસાહેબનું મૃત્યુ થયું. પાપને લીધે તેને બીજો જન્મ કૂતરીનો આવ્યો છે. ખૂબ પસ્તાય છે. રડે છે પણ કંઈ બોલી શકતું નથી. હવે તેને કોણ સભા મંડપમાં બેસવા આપે? તેને તગડી મૂકે છે. ગાંડા ઘેલા માણસને કથામાં બેસવા મળે પણ કૂતરાને કોણ બેસવા આપે?” આવું સાંભળી રાજી વિચાર કરતાં થઈ ગયા. “હવે એના માટે હું શું કરું?” ભૂટેવે કહ્યું, “કર્યા કર્મ ભોગવવાં જ પડે છે. દશ જન્મ કૂતરાનાં આવશે. મનુષ્ય જન્મ હારી ગઈ.”

માનવ દેહમાંથી પશુ થવું પડ્યું. સાવધાન રહેજો. કોધ કસાઈ જેવો છે. ભલભલાને ગોથાં ખવરાવ્યા છે. નિત્ય કથા ગંગાનું પાન કરશો તો ચિત્તમાંથી મહિન વાસના નીકળી જશે. રાગ, દ્રેષ કે અહંકાર કંઈ નહિ નડે. અંતરમાં શાંતિ રહેશે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદી

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

પોતાનું ભલુ થતુ જોઈને મનુષ્ય પ્રસન્ન થાય છે, તો તેણો
આપતિ આવતા શા માટે દુઃખી થવું જોઈએ.

સભા-૧૫૦

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્યતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૫૦) ભૂખર્ષપી કુતરી.

સ્વામિનારાયણ હરે..

એક સમયે વડોદરામાં ગોપાળાનંદ સ્વામી તથા નિત્યાનંદ સ્વામી તથા શુકમુનિ વિગેરે સંતો હતા. ત્યાં એક વખત નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામી સં.ગુ. શ્રી ગોપાળાનંદસ્વામીનો સમાગમ કરવા વડોદરા આવ્યા. ત્યારે સ્વામી કહે, “નિષ્ઠુળાનંદસ્વામી તમારે કેમ આવવાનું થયું ” ત્યારે નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામી કહે, “આપનો સમાગમ કરવા આવ્યો છું ” ત્યારે સ્વામી કહે બાહુ સારું.

એમ કરતા એકાદશી આવી તે દિવસે સ.ગુ. સ્વામી નિષ્ઠુળાનંદજીએ ઉપવાસ કર્યો હતો અને બીજે દિવસે નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામી ઉઠીને સ્નાન કરવા ગયા. ત્યારે સૌ સદ્ગુરુએ પોતાના સેવકોને કહ્યું નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામી ઉપવાસી છે માટે સૌ એક એક બરફીનો પડાયો તેમના આસને મેલી આવજો ” એટલે પોતે પૂજા કરીને પારણું કરશે.

દીક ક્ષાત્રાંબા ક્ષાત્રા॥

પછી નિષ્કળાનંદસ્વામી સ્નાન કરીને આસને આવ્યા. ત્યાં બરફીના પાંચ પડીયા ઢાંકેલા હતા તે જોઈને સ્વામીએ કેડ બાંધી સાબદા થયા અને સભામાં જઈને દંડવત્ત કરવા લાગ્યા. ત્યારે સ્વામીએ કહ્યું નિષ્કળાનંદ સ્વામી આમ કેમ? ત્યારે નિષ્કળાનંદ સ્વામી બોલ્યા “ જે હું રજા લઉં છું ” ત્યારે સ્વામીએ પૂછ્યું. એનું કારણ શું છે ?

પછી નિષ્કળાનંદસ્વામીએ સભામાં બેસીને વાત કરી જે, એક ગામમાં એક ડોશી રહેતી હતી અને એક રાજાનો કુંવર હતો તે કુંવરને એ ડોશી સાથે બાલપણાથી સ્નેહ હતો. ને કુંવર ડોશીને નિત્ય કહે તો જે “ડોશીમાં મારા જેવું કાંઈ કામ હોય તો કહેજો” ત્યારે ડોશીમાં કહે ઠીક દિકરા કોક દિવસ વાત.

એવા સમયમાં તે ડોશી પાણીનું બેડુ ભરવા ગઈ હતી તે વખતે ડોશીની ઝુપડીનું બારણું ઉધાડું રહી ગયું હતું એટલે એક કુતરી તેની ઝુપડીમાં પેસી ગઈ અને ઘંટીનું થાળું ચાટ્યું ચાટ્યી હતી.

જ્યારે ડોશી પાણી ભરીને આવી ત્યારે ડોશીએ પાણીનું બેડુ નીચે મેલીને કુતરીને હડ, હડ, કર્યું તેથી કુતરી ભસતી ભસતી સામી થઈ.

ત્યારે ડોશી કહે ઉભી રહે રાંડ હમણાં રાજાના કુંવરને બોલાવું. પછી તારી વાત. એમ કહી ડોશી ઉતાવળી ઉતાવળી રાજાના કુંવર પાસે જઈને ઉભી રહી. ત્યારે રાજાના કુંવરે પૂછ્યું “ડોશીમા કેમ આવવાનું થયું ” ડોશી કહે મારા કુબામાં કુતરી પેસી ગઈ છે. તે નીકળતી નથી. તરત જ કુંવરે નોકરોને હુકમ કર્યો જે “જાઓ તોપ માંડો અને કુતરીને બહાર કાઢો” આજા થતાં નોકરોએ એક તોપમાં કુતરી સહિત કુબાને ઉડાવી દીધો.

તેમ નિષ્કળાનંદ સ્વામી કહે તમે ચો રાજાના કુંવર ના ઢેકાએ છો અને પેલી ડોશીના ઢેકાએ હું છું અને મારા પેટફૂપી કુબામાં ભૂખ ઝૂપી કુતરી પેઠી છે તેને કાટવા માટે તમોએ મારા કુબા ઉપર પાંચ તોપો માંડી છે તો કુલો રહેશે ખરો ? નહિ જ રહે...

પછી ગોપાળાનંદ સ્વામીએ કહ્યું જાઓ તમારી મેળે રોટલા કરો અને સુખેથી જમીને રહો. અને નિશ્ચિત થાઓ. ત્યારે નિષ્કળાનંદ સ્વામી ત્યાં સમાગમ કરવા રહ્યા.

**ને શાસકમાં અપ્રિય વશની સહન કરવાનો ગુણ છે તેની
ઇત્ત્રાધાયામાં પૃથ્વી નિરંતર રહેશે.**

નિષ્ઠુળાનંદ સ્વામીની પેઠે સંસારમાંથી વૈરાગ્ય પામીને ભગવાનમાં જોડાશું
ત્યારે આ સત્સંગમાં રહેવાશે અને ત્યારેજ મોટા પુરુષ અને ભગવાન રાજ થાશે
અને અન્તે અક્ષરધામ આપશે...

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા છાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;
તે વિના કેને ભજીએ રે. તેનો સંગો ૧
સન્મુખ થાતાં શંકા ન કીજે, મર ભાલા તણો મેહ વરસે રે;
હંસ જઈ હરિજનને મળશે, કાચી તે કાયા પડશે રે. તેનો ૨
શૂળી ઉપર શયન કરાવે, તોય સાધુને સંગો રહીએ રે;
દુરીજન લોક દુર્ભાખણ બોલે, તેનું સુખદુઃખ સર્વે સહીએ રે. તેનો ૩
અમૃતપેં અતિ મીઠા મુખથી, હરિનાં ચરિત્ર સુણાવે રે;
બ્રહ્મા ભવ સનકાદિક જેવા, જેનાં દર્શન કરવાને આવે રે. તેનો ૪
નરક કુંડથી નરસું લાગે, દુરીજનનું મુખ મનમાં રે;
મુક્તાનંદ મગન થઈ માગે, જ્ઞાલા વાસ દેજો હરિજનમાં રે. તેનો ૫

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે લેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

દુર ક્ષાત્રાંબો ક્ષાત્રા॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૫૧

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશ્વેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૫૧) સંતોની સહન શક્તિ.

સ્વામિનારાયણ હરે..

સંત થાંસું સહેલું છે પણ સંતતનાં લક્ષણો આવવાં અતિ કઠણ છે. બીજાને સુખી કરવા પોતે દુઃખ વેઠે તેને સાચા સંત કહેવાય. પોતાના સુખ માટે બીજાને દુઃખી કરે તે અસંત કહેવાય. કલ્પતરુની છાયામાં જઈએ તો ભૂખ મટી જાય પણ જન્મમરણના ફેરા ટળે નહિ. કલ્પતરુ, કામધેનુ, પારસમણી, ચિંતામણી વિગેરે કોઈ એવી ચીજ નથી કે સંતોની સાથે સરખાવીએ. સંતો એથી પણ મહાન છે. સાચા, શ્રેષ્ઠ, જ્ઞાની સંત સહુના સુખકારી છે.

માનવજીતીની શુવતી જગતી બે આંખ છે.

એક ને અંક કહે છે અને બીજીને અક્ષર.

સંત સદાય સહન કરે છે. સંતો ધર્મના પ્રચાર માટે દેશોદેશ ફરવા ગયા. ત્યાં રૂઢિયુસ્તોએ ખૂબજ જુલમ કર્યો છે. તે ત્રાસને સંતોએ સહન કર્યા ત્યારે ધર્મના પાયા મજબૂત થયા છે. સંતો એક ગામથી બીજે ગામ જાય છે. ત્યાં ચાર પાંચ બાવા આવ્યા. “કેમ અમારા ગામમાં આવ્યા છો? ગાંજો, તમાકુ, ભાંગ અને હોકા પીવાની બધાંને શા માટે મનાઈ કરો છો? આજે જીવતા નહિ મૂકીએ.” હાથમાં કાંટાવાળી લાકીયું હતી તે જોરથી સંતોના વાંસામાં મારી. લોહીની ધારુ થાય છે. “ગામમાં તારા બાપનું શું દાટ્યું છે?” એમ બાવાઓ કહેતા જાય અને લાકડીથી સંતોને મારતા જાય. લાતુ મારી જેમ ફાવે તેમ ઉડાડે. કપડાં બેંચી લે. ચીપીયા મારે. સંતો સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ સ્મરણ કરે છે. સહન શક્તિનો કોઈ પાર નથી.

ગુણાતિતાનંદ સ્વામી સંતોની સાથે સત્સંગ કરવા ગામોગામ ફરતા. જેઠ મહિનાના ધોમધખતા તાપમાં એક વાડીમાં આવ્યા. એક ખેડૂત વાડીમાં ખેડ કરતો હતો. એક હાથમાં બળદની રાશ છે અને બીજા હાથમાં બળદને હાંકવાની લાકડી છે. સ્વામીએ તે ખેડૂત બાપાને બોલાવ્યા. “બાપા, જ્ય સ્વામિનારાયણ. શું કરો છો? ઠીક છો ને?” બાપા કાંઈ બોલ્યા નહિ. સામે પણ જોયું નહિ. એને એમ કે રખડતારામ બાવા ઘણા રખે છે. એને શું કામ હોય? મારે તો ધંધો ભલો. હળ ચાલુ રાખ્યું. સંતોએ માટીના ફેફામાં તેની સાથે ફરતા ફરતા ઉપદેશ શરૂ કર્યો.

“ખેડૂતબાપા, આ જગતમાં સંસારની પ્રવૃત્તિ સદાય ચાલુ જ રહેશે. જેતી કરવી તે સારું કામ છે. પુષ્યનું કામ છે. જેમ દેહ સારું કમાણી કરો છો તેમ પરલોકની ધર્મ નિયમનું પાલન કરી ભક્તિ કરશો તો સાથે ચાલશો. આ સંસાર સ્વપ્ર જેવો ક્ષણિક છે. એક દિવસ આ દુનિયાને છોડીને પરલોકમાં જવાનું છે.”

સુંદર ઉપદેશ ખેડૂતને ગમ્યો નહિ. “અરે બાવલા, ચાલતો થા અહિંથી! પાઇળ લવરી કરે છે. લાકડીથી મારીશ ત્યારે ખબર પડશે.” સંતોએ શાંતિથી કહ્યું, “બાપા, ખેતરમાં હળ હાંકતાં હાંકતાં ભગવાનનું નામ લેશો તો તમારું જીવન પવિત્ર થશો અને તમારી મહેનત સફળ થશો.” ખેડૂતના મગજની કમાન છટકી. માણસના મગજની કમાન ક્યારે છટકે કાંઈ નક્કી નહિ. બળદ હાંકવાની

દૈહ ક્ષત્રાંબા કાળ્યા

હાથમાં લાકડી હતી તે સટાક દઈને સંતોના માથા ઉપર મારી. લોહીની ધાર થઈ. ચક્કર આવી ગયા. સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ બોલતાં ત્યાં જ બેસી ગયા. સાથે જે શિષ્ય હતા તેમણે કપાસ સળગાવી ઘા ઉપર દાખ્યું.

થોડીવાર પછી જરાક રાહત થઈ. સાંજ પડી ત્યારે ગુરુએ કહ્યું, “ચાલો ચોરામાં જઈએ. ત્યાં માણસો બેઠા હશે. ત્યાં ઉપદેશ આપી સત્ય માર્ગ બતાવીએ.” શિષ્ય બોલ્યા, “ત્યાં માર ખાવા જવું નથી. કુસંગી લોકો મારવા દોડશે. જુલમ અને ગ્રાસનો કોઈ પાર નથી. ત્યાં નથી જવું. દૂર જંગલમાં જતા રહીએ. ત્યાં સુખેથી હરિભજન કરશું. ભૂખ સહન થાય પણ માર સહન થતી નથી.”

ગુરુએ સરસ જવાબ આપ્યો, “બેટા, આપણને જે જ્ઞાનનો પ્રકાશ મળ્યો છે તે બીજાને આપવાનો છે. અજ્ઞાની માણસોનાં અંધારા દૂર કરવાં છે. બધાં લોકો સરખાં ન હોય.” સમય જતાં જે ખેડૂતે સંતોને માર માર્યા હતા તે અપરાધના પાપથી તેની બુદ્ધિ બગડી. ગામના લોકો સાથે અણબનાવ થયો. તેથી કુસંપ અને કલેશ વધી ગયો. કુટુંબનું ખેદાન મેદાન થઈ ગયું. ભયંકર રોગ થયો. હવે પસ્તાવો થાય છે કે મેં સંતને લાકડી મારી છે ત્યારથી હું દુઃખી છું.

બે વરસ પછી સંતો તે જ ગામમાં સત્સંગ કરવા પધાર્યા. ખેડૂત દોડતો આવી સંતના ચરણમાં મસ્તક ઝુકાવ્યું. “બાપજી, મારા જેવા પાપી પર દયા કરો. મેં તમને વગર અપરાધે લાકડી મારી હતી.” એમ કહી ધૂસ્કે ધૂસ્કે રડે છે. “લાકડી મારી છે ત્યારથી હું રીબાઉં છું. બહુ દુઃખી છું. મારા હદ્યમાં અને છાતીમાં બળતરા થાય છે. જમવાનું ભાવતું નથી. રાત્રે નિંદર આવતી નથી.” સંતો બહુ દ્યાળુ હોય છે. સંતોએ કહ્યું, “ચિંતા ન કરો. આર્શીવાદ આપીએ છીએ. ભગવાન તમારું સારું કરશે.”

ખેડૂત ઉપર પાણીનો છંટકાવ કર્યો. વર્તમાન ધરાવી નિયમ ધર્મની રીતભાત શીખવાડી. પૂજા આપીને કહ્યું, “પ્રેમભાવથી પૂજા કરજો અને દરરોજ સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ કરતાં પાંચ માળા ફેરવજો. નવરાશ મળે ત્યારે વડતાલ જરૂર આવજો.” ધન્ય છે સ્વામિનારાયણ ભગવાનના સંતોને અને એમની ધીરજ શક્તિને. સંયમ જાળવી રાખીને મારનારની સામે હાથ ઉપાડ્યો નથી પણ મારનારનું

મનુષ્ય એક જીબમાં જે વિદ્યા પ્રાપ્ત કરે છે એ તેને સમગ્ર
પુનર્જીબમાં પાણ ઉચ્ચ અને ઉન્નત બનાવશે.

ભલું કર્યું છે. સંતોના આર્થીવાદથી શરીરમાં જે રોગ હતો તે મટી ગયો અને ભગવાન સ્વામિનારાયણના એકાંતિક ભક્ત થયા.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્બજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષારથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સાભા-૧૫૨

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશ્વેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

દુર્ગ ક્ષાત્રાંબા ક્ષાત્રા

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતારી

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૫૨) સત્ય ભક્તિ.

સ્વામિનારાયણ હણે..

સંત થવું અને સંતપણાને જીવનમાં ઉતારવું, એ અલગ-અલગ બાબતો છે. એક સંત હતા, એમને સંત હોવા બદલ વધુ પડતું ગૌરવ હતું, એમને એક એવી ઈચ્છા જાગી કે, પોતે કોઈને ચમત્કાર બતાવે અને પોતે કોઈના ગુરુ બને.

ફરતાં ફરતાં સંત એક મોચીની દુકાને જઈને જોડા ખરીદવા પહોંચ્યા. મોચીની કંગાલ ગરીબ સ્થિતિ જોતાં સંતને તેના ઉપર દ્યા ઉપજી. અગાઉ સંતને જંગલમાંથી એક પારસમણિ મળેલી, એ લોઢાને અડાડતાં લોઢું સુવર્ણ બની જતું.

પોતાનો ચમત્કાર બતાવવાના આશયથી સંતે એ મોચીના ઓજારોને એ પારસમણિનો સ્પર્શ કરાવ્યો, પરિણામે મોચીનાં બધાં ઓજારો સોનાનાં બની ગયાં. સંતની આ કામગીરીથી મોચી તો અંજાઈ ગયો. સંત એ વખતે તો આશિષ આપી ચાટ્યા ગયા.

પણ પોતાની આ દ્યાની અસર મોચી પર કેવીક પડી છે એ જોવા સંત થોડા દિવસે ત્યાં ફરી આવે છે. અને મોચીની સ્થિતિ જોઈને તો તે નવાઈ પામે છે. અરે ! મોચી તો પહેલાં જેવીજ રાંક અકિંચન હાલતમાં છે !

સંતે મોચીની પાસે આવીને પૂછ્યું “ ભાઈ ! મેં તો તારાં ઓજારોને પારસમણીના સ્પર્શથી સોનાનાં કરી આપેલાં, તોય તું હજુ ગરીબજ કેમ રહ્યો છે ” ?

મોચીએ જવાબ આપ્યો “ સંતજ ! મને તો મારા કામમાં લોખંડના જ ઓજારો જોઈએ. તમે તો મારા ઓજારોનેય સોનાનાં બનાવીને નકામાં કરી નાખ્યાં. મેં તો એ સોનાના ઓજારો ફેંકી દીધાં ! ઉલ્ટાનું મને મારા કામ માટે નવા ઓજારો

પુરતા ઝાન વિના સભામંચ પર જવું એ પૈસા વગર
સોગઠાભાજુ રમવા બરાબર છે.

લેવાનો ખર્ચ થયો.”

આશ્ર્યથી સંતે કહું “ અરે ભાઈ ! સોનાનાં ઓજારો તું વેચીને તું લખપતિ બની શક્યો હોત ! ”

ત્યારે મોચી કહે કે “ ના સંતજી ! એવું અણહક્કનું સોનું મને ન જોઈએ, એવો ચમત્કાર મને ન જોઈએ, એમ તો હું પણ પથ્થરને સોનામાં ફેરવી જાણું છું. ! ” એમ કહીને મોચીએ ખરેખર એક પથ્થરને સુવર્ણ બનાવી દીધો ! ”

સંત તો અવાઙ્મબની ગયા ! મોચીની આ સિદ્ધિનું રહસ્ય જાણવાની ઈચ્છા સંતે વ્યક્ત કરી, ત્યારે સંતને એ મોચીએ કહું “ મહારાજ ! જીવનમાં સત્ય તરફ નિષ્ઠા, સત્યનો અમલ, સત્યની ભક્તિ, એ જ છે આ ચમત્કારનું રહસ્ય... હું સદા જીવનમાં નિત્ય કાર્યોની સાથે ભક્તિ અને સત્યનું પાલન કરતો રહ્યો છું. સત્ય એજ સુવર્ણ, સત્ય એજ શ્રીહરિ. ”

સંત એ મોચીનું શ્રેષ્ઠ આચરણ જોઈ નમન કર્યું. અને સંતપણાનું અભિમાન છોડી પ્રભુ આરાધના કરવા વનમાં ગયા.

મોચી નીચ જ્ઞાતિમાં જન્મ્યો હતો. ઇતાં પણ સત્ય આચરણથી, નિતીમય જીવન ગાળવાથી જગવંદનીય બન્યો. તેમ મુમુક્ષુએ પણ સત્ય આચરણ, નિતીમય જીવન અને પ્રભુ પરાયણ બનવાની કરુણાનિધાન શ્રીહરિને પ્રાર્થના કરવી.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશરં ભક્તિધર્મિત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે જેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

દુર્ગ કૃતકાર્યો કારણ

પણ ગ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૫૩

- ૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
- ૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
- ૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
- ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
- ૫. વિશ્વેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૫૩) સત્સંગનો પક્ષ દટ કરીને રાખવો.

સ્વામિનારાયણ હરે..

જેવી રીતે દેહના સંબંધીનો પક્ષ છે તેવો જ સત્સંગનો પક્ષ રાખવો. તેનો પાયો અચળ છે. સત્સંગનો પક્ષ હોય તો સંત અને સત્સંગી સાથે મન, મત્સર, ઈષ્યા કેમ રાખી શકે ? જો રાખે છે તો સત્સંગમાં મોટો કહેવાતો હોય તો પણ અંતે જતાં જરૂર વિમુખ થશે. (ગ. પ્ર. પ્ર. ૭૮ વચનામૃત)

**અભણ વ્યક્તિ ગમે તેટલી ખુદ્દિશાળી હોય પણ વિદ્વાન
તેની સલાહને કોઈ મહત્વ નહિં આપે.**

એક વખત ગુણાતિતાનંદ સ્વામી તથી કૃપાનંદ સ્વામી વડતાલ જતા હતા. રસ્તામાં લાખીયાણી ગામ આવ્યું. એ ગામની ભાગોળે કંગાલદાસ બાવાજી મઠ બાંધીને રહેતો હતો. સત્સંગીનો દેખી હતો. સંતોનો દ્રોહ કરતો. મનગમતું ખાવા માટે ભેખ લીધો છે. બાકી પૂજાપાઠ ન કરે. સમજણ વિનાનો ભેખ હોય તો શું કામતું? સંત તો દયાળું હોય. પણ બાવાજી નિર્દ્દય હતો. સંતો રસ્તા ઉપર ચાલ્યા જાય છે. સંતોને દીઠા કે એવી જોરથી લાકડી ધા કરી અને બૂમ પાડી. “અલ્યા! સ્વામિનારાયણના મૂંડીયા! ક્યાં જાઓ છો?” પાછળ દોડીને સંતોને પકડી લીધા.

ગુણાતિતાનંદ સ્વામીના હાથના કંડા ઉપર જોરથી લાકડી મારીને ઉતારી નાખ્યું. દુઃખાવાનો પાર નથી. સ્વામી બેભાન થઈ ગયા. સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ કરતાં કરતાં ધરતી ઉપર સૂઈ ગયા. બાવાજી સંતોને મારીને ભાગી ગયા. ચાર પાંચ કલાક થઈ ત્યારે થોડીક દેહભાન આવ્યું. કૃપાનંદ સ્વામીએ પાણી પાયું.

પણી સંતો ધીરે ધીરે ચાલ્યા જાય છે. સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ સ્મરણ ચાલુ છે. જમવા કાંઈ મળ્યું નથી. ખૂબ દુઃખાવો થાય છે. ગામ જમરાડે આવ્યા. પાંચા ભક્તે સાધુને જોયા. દોડીને પગે લાગ્યા. બે હાથ જોડી પાંચા ભક્ત કહે છે, “સ્વામી, હાથમાં શું થયું?” કૃપાનંદ સ્વામી રડતા હદ્યે બોલ્યા, “લાખણીયા ગામના કંગાલદાસ બાવાજીએ લાકડી મારી તેનો દુઃખાવો થાય છે.” પાંચા ભક્તના રૂંવાડા ઉભા થઈ ગયા. “મારા સાધુને માર્યા?” હદ્ય ઉકળી ગયું. “એને માર્યા વગર મૂકું નહિ! સજા કરવી જોઈએ. સાધુને વાંક વગર માર્યું?” વૈધને બોલાવીને કાંદુ ચડાવ્યું. પોતાના ઘરના આંગણામાં મોટો ચોક હતો. ત્યાં લીંબડા નીચે સંતોને ઉતારો આપ્યો. સંતો સાથે બેસીને સમાગમ કરી આઈ દિવસ રહ્યા. સંત સાજી થયા. સંતો આર્શીવાદ આપ્યા, “પાંચા ભક્ત, તમે અમારી ખૂબ સંભાળ રાખી છે. આર્શીવાદ આપીએ છીએ કે આ લોક અને પરલોકમાં પ્રભુ તમને સુખીયા રાખે.”

સંતો વિદાય થયા અને પાંચા ભક્ત ગામ લાખણીયા આવ્યા. રાત્રીના બાર વાગ્યા છે. પાપી બાવો ફળિયામાં ખાટલામાં સૂતો છે. પાંચા ભક્તે ખાટલામાં પાપી બાવાને બાંધ્યો. ખાટલો ઉપાડ્યો. જંગલમાં ગયા. ખાટલો કૂવામાં નાખ્યો.

દુર્દ્રષ્ટાંત્રી કાળી

બાંધેલો પાપી બાવો ભરાડા પાડે. “બચાવો બચાવો!” પાંચા ભક્ત બોલ્યા, “અલ્યા પાપી! તેં સંતોને માર્યા તેનું આ પરિણામ છે. જમના દૂતો તને ખાટલામાં બાંધીને લઈ આવ્યા છે. વગર વાંકે મરી જઈશ.”

પાંચા ભક્તે પોતાને ઘરે ગયા. સવાર પડી. કૂવા પાસેથી માણસો પસાર થાય. બાવો રાડો પાડે. “મને બહાર કાઢો, મને બહાર કાઢો! મને બચાવો.” માણસોને બીક લાગી. કૂવામાં ભૂત બોલે છે? કોઈ કૂવાની બાજુમાં જતા નથી. એક માણસે હીમત રાખીને જોયું. કંગાલદાસ રાડો પાડે છે. પાપી બાવો રીબાઈ રીબાઈને મરી ગયો. જમપુરીમાં ધકેલાઈ ગયો. પાંચા ભક્તે સંતોનો પક્ષ રાખ્યો તો ભગવાન અંતે એના આત્માને ધામમાં તેડી ગયા. આ છે પક્ષ રાખ્યાનો પ્રતાપ.

નાના નિર્વિકારાનંદ સ્વામીએ પ્રશ્ન પુછ્યો કે, ભગવાનનો નિશ્ચય છે તો પણ અસદ્ વાસના કેમ ટળતી નથી? શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે, ભગવાનનું મહાત્મ્ય ચાચાર્થ જાણ્યું નથી એટલે અસદ્ વાસના ટળતી નથી. લાકડાના ભૂંસાના લાડવા કરે અને આશા રાખે કે મને બુંદીના લાડવા જેવો સ્વાદ મળશે તે અજાની છે. માટે સીધા સરલ થઈને પ્રભુની આજાનું પાલન કરો.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજુશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥

પ્રસૂતિથી સમશાન સુધી દોડતી લોકલ દ્રેઈન એટલે
મનુષ્યની જિંદગી છે. એમાં સ્પીડથ્રેકર ઘણા આવે છે.

નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૫૪

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૫૪) દાનથી માણસ પ્રશંસનીય બને છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

એક રાજા પોતાના ગુરુને પોતાનો રત્નનો ભંડાર અલંકારો વગેરે દેખાડવા લાગ્યા. ત્યારે ગુરુએ કહ્યું, “આમાંથી તમારે આવક કેટલી થાય છે ?” રાજા કહે, “આમાંથી આવક કાંઈ નહિં. સામો આનું રક્ષણ કરવાનો મોટો ખર્ચ થાય છે.” ગુરુ કહે, “તો પછી આવે રાખવાની શી જરૂર ?” “મારા પાડોશમાં એક વિધવા ડોશી રહે છે. તેને બે ઘંટીના મોટા પથ્થર લીધા છે. તેનાથી તેને ઘણી આમદાની

દુર્દ્વારા કરાવો

થાય છે. તેનાથી પોતાનો ખોરાકી પોખાકીનો ખર્ચ કાઢીને વધે છે. તેમાંથી દાન પણ કરે છે તે પછી આ તમારા રતન કીંમતી કે ઘંટીના પથ્થર કીંમતી ?

તમારા રતને કીંમતી બનાવવા હોય, તમારું રાજ્ય સુશોભીત બનાવવું હોય તો આ રતનો અને ઘરેણાં વહેંચીને દેવ મંદિરો, સ્કુલો, દવાખાના વિગેરે બંધાવો. મોટા જળાશયો અને રસ્તા બંધાવો તો તેનાથી તમારું રાજ્ય શોભશે. આ રતના બંડારથી નહિ શોભે. અને એ રતને તમારે અખૂટ કરવાં હોય તો તેનું દાન કરો. સરોવરનું પાણી જો નહેરો વાટે ખેતરોમાં તેનું દાન કરાય તો એ પાણી સુરક્ષિત બને પણ સંધરી રાખે તો ચોમાસામાં વરસાદ થાય તે તુરત જ તે સમુદ્રમાં ભળીને નકામું થઈ જાય છે.

અનાજને પણ અખૂટ રાખવું હોય તો પૃથ્વીને તેનું દાન આપવું પડે છે એટલે કે વાવવું પડે છે. જો અનાજ વાવે નહિ અને સંધરી રાખે તો તેનો સહંતર થાય છે. કર્ણ અને બળીરાજ વિગેરે દાનથી પ્રશંસનીય થયા છે. દાન કરનારા શ્રેષ્ઠ મનુષ્યો સ્વર્ગમાં જાય છે. દાનથી શત્રુ પણ મિત્ર થઈ જાય છે. દાનથી જ આ સર્વ વિશ્વ ચાલે છે.”

એટલે તો સુભાષિતમાં કહેવાયું છે -

“દાન પોતે દદ દઇને સમૃદ્ધ બને છે, અને લોભ ભેગું કરી કરીને ગરીબ બને છે.”

સર્વે સાથે ભળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

મહાત્માની શિખામણા એક નક્કર લાઠી જેવી છે. જે તેમની શિખામણાના અમલ કરે છે તેને તે પતન પામતો બયાવે છે.

પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૫૫

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૧૫૫) પ્રભુએ ઐયા ખત્રીનું અભિમાન ઉતાર્ય.

સ્વામિનારાયણ હરે..

કુચ્છમાં માંડવી બંદરમાં અદૈતમાર્ગનો એક ઐયો ખત્રી હતો. ભગવાનને નિરાકાર માનતો. ભગવાનનો કોઈ આકાર નથી, રૂપ નથી, આકૃતિ નથી. કેવળ તેજરૂપે છે. આવી ઊંઘી મતિ હતી. ભગવાનની મૂર્તિને માનતો નથી તેથી પૂજા તે

દુર્ગ ક્ષત્રાંગે ક્ષમા

ક્યાંથી કરે ? માળા ફેરવે નહિ. માળા, મૂર્તિ અને મંત્રનો નિષેખ કરે. શાધ્ય વિધિ કરે નહિ, કોઈને દાન આપે નહિ, સત્કર્મનો ત્યાગ કરી દીધો. રામકૃષ્ણાદિ અવતારનું ખંડન કરે. એક બ્રહ્મનું પ્રતિપાદન કરતો. તેના હજાર શિષ્યો હતા. તે પણ નિરાકારવાદી હતા. ઐયાને વિદ્યાનું અભિમાન હતું. આ જગતની અંદર મને કોઈ જીતનાર નથી. હું વિદ્યાન છું, ચતુર છું.

ઐયા ખત્રીના ગુરુ પણ નિરાકારવાદી હતા. ગુરુને વિચાર થયો, હું વૃદ્ધ થયો છું. ક્યારે દેહ છોડીને પરલોકમાં જવું પડે તે કાંઈ નક્કી નથી તેથી ઐયાને કહ્યું, “આખું જગત સર્વ ખલવિંદ બ્રહ્મ છે. એટલે જગતમાં જેટલા જીવાત્મા છે તે બધા બ્રહ્મ છે.” આવી ઊંધી સમજણ હતી. ગુરુ ઐયા ખત્રીને કહે છે, “હું તમને કઠીનમાં કઠીન ૧૦૮ પ્રશ્નો આપું છું. આ દુનિયાનો કોઈ પણ માનવી આનો ઉત્તર આપી શકશે નહિ. એક ભગવાન જ એનો ઉત્તર આપી શકશે. ભગવાન ઉત્તર આપે ત્યારે તેની શરણાગતિ સ્વીકારીને તેમનું ભજન કરજો.”

સમય જતાં ગુરુએ દેહત્યાગ કરી દીધો. ઐયા ખત્રીનું અભિમાન વધતું ગયું. હું કેવો મોટો, મારા હજાર શિષ્યો છે. મારા પડતા બોલને તરત જીલી લે છે. ઝુલાતો ફરે. ઘણા માણસો ઐયાને વારંવાર કહેતા કે, “તમે સ્વામિનારાયણ જીતો તો તમારી મોટાઈ સાચી ગણાય.” ઐયો વટથી બોલ્યો, “સ્વામિનારાયણને ચપટીમાં જીતી લઉં. મારી ગજબની બુદ્ધિ છે.” પ્રભુ ગરવંજન છે. વિચાર કર્યો, ઐયાનું અભિમાન ઉતારવું જોઈશે. અનેક માણસોને અવળે રસ્તો લઈ જાય છે.

શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન સંતોની સાથે માંડવીમાં પધાર્યા. બ્રહ્માનંદ સ્વામીને કહ્યું, “સ્વામી, તમને લાડુ જમાડું કે ધૂળ નખાવું ?” સ્વામી બોલ્યા, “હે મહારાજ, જ્યાં જઈએ છીએ ત્યાં આસુરી પ્રકૃતિના માનવીઓ ધૂળ નાખે. પથ્થરા મારે. પણ આજે લાડુ જમાડો તો બહુ સારું થાય.” ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું, “લાડુ જમવા હોય તો હું કહું તેમ કરવું પડશે.” “હા હા, તમે જેમ કહો તેમ કરીએ. લાડુ તો મળશે ને!” પ્રભુ સ્મિત હાસ્ય કરતાં બોલ્યા, “સ્વામી, આજે તમને ભગવાન બનવાનું છે.” “હા મહારાજ, જેવી આપની આજા.” “આજે ઐયો ખત્રી હજાર શિષ્યોને લઈને આપણી સાથે વાદવિવાદ કરવા આવવાનો છે. પ્રશ્ન પુછશે તેના જવાબ તમને આપવાના છે.”

સત્સંગ જઈન્દ્રયોને આમ તેમ ભટકતી રોકે છે. તેને દુષ્ટતાથી દુર રાખે છે. અને શુભ કાર્યો પ્રતિ પ્રેરે છે.

“મહારાજ, મને આવડશે નહિ તો લાજ જશે.” શ્રીજી મહારાજ કહે, “તમે ચિંતા ન કરો. તમે ઉંચા આસને બેસજો. અમે નીચે તમારી બાજુમાં બેસસું. તમે એમ કહેજો કે આવા સામાન્ય પ્રશ્નના જવાબ અમારા નાના સાથું આપશે. અમે બધું સંભાળી લેશું.” “ભલે મહારાજ.” આવી ગોઈવણી કરીને શ્રી હરિ સંતોની સાથે તળાવના કિનારે આવ્યા. એક વડના વૃક્ષ નીચે રેતીનો એક મોટો ઓટો કરાવ્યો. તે ઉપર એક સુંદર વઞ્ચ બીજાવ્યું. તેના ઉપર બ્રહ્માનંદ સ્વામી બેઠા. તેની બાજુમાં ધરતી ઉપર શ્રીજી મહારાજ બેઠા. સામે સંતો બેઠા છે.

ઐયો ખત્રી હજાર શિષ્યો લઈને આવ્યા. રોઝથી બોલ્યો, “તમારામાં સ્વામિનારાયણ ભગવાન કોણ છે?!?” સંતો બોલ્યા, “ઉંચા આસન પર બેઠા છે તે સ્વામિનારાયણ છે.” ઐયો બોલ્યા, “મારે તમને પ્રશ્નો પુછવા છે.” “હા હા, ખુશીથી પુછો. કાંઈ વાંધો નથી.” ઐયો બોલ્યો, “દાનાડી, સુષુમ્ણા નાડી ક્યાં રહી છે ?” બ્રહ્માનંદ સ્વામી હસીને કહ્યું, “એક એક પ્રશ્ન પુછો નહિ. તમારે કેટલા પ્રશ્નો પુછવાના છે ?” “અમારે ૧૦૮ પ્રશ્નો પુછવાના છે.” “તો ૧૦૮ પ્રશ્નો સાથે બોલી જાવ. અને કુમ પ્રમાણે સાથે જવાબ આપશું.” ઐયો વિચાર કરતો થઈ ગયો. નવાઈની વાત છે. ૧૦૮ પ્રશ્નો કેમ યાદ રહેશે....

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિયેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીઅે;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

દુર્ગા સત્ત્વાંબ્રા સાત્રા

પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૫૬

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૫૬) ઐચ્યા ખગીને પ્રભુએ શરણે લીધા.

સ્વામિનારાયણ હરે..

કોઈ દિવસ સાંભળ્યા નથી. આંટીધુંટીવાળા અને અતિ અધરા પ્રશ્નોના જવાબ દેવા કઠણ પડશે. ઐયો ખત્રી ૧૦૮ પ્રશ્નો ગોખ્યો આવ્યો હતો તે બોલ્યો.
 “હવે જવાબ આપો.” જીંચા આસન પર સ્વામી બેઠા છે. તે હસીને બોલ્યા, “આ તો સાવ સામાન્ય પ્રશ્નો છે. એના જવાબ તો અમારા નાના સાધુ બાજુમાં બેઠા

આ પણ એક બુદ્ધિપૂર્વકનું કામ છે કે જે ભાગસના
 રીતરિવાજ અનુસાર વ્યવહાર કરે ?

છે તે આપશો.” બાજુમાં કોણ બેઠા હતા? શ્રીજી મહારાજ બેઠા છે. પ્રભુએ તરત ૪ ૧૦૮ પ્રશ્નોના કમશ તુરંત જવાબ આપી દીધા. આવી અલૌકિક યાદશક્તિ જોઈને ઐયો વિચાર કરતો થઈ ગયો. આ બેમાંથી ભગવાન કોણ હશે? ઊંચા બેઠા છે તે, કે નીચે બેઠા છે તે?

ઐયા ખત્રીની મા ભગવાનને ઓળખી ગયા. આવી મધુર અમૃત જેવી વાણી અને આવો સ્પષ્ટ ઉચ્ચાર ભગવાન સિવાય કોઈનો હોય નહિ. ચોક્કસ આ નીચે બેઠા છે તે ભગવાન છે. હાથ લાંબો કરીને ઐયા ખત્રીની મા કહે છે, ચેતી જા ઐયા. “મથે વઠો આય તે સાધુ આય પણ નીચે વઠો આય તે ભગવાન છે.” ઐયો આશ્રય પામી ગયો. તુરંત પોતાના ગુરુજી યાદ આવ્યા. મારા ગુરુએ કહું હતું કે ૧૦૮ પ્રશ્નોના જવાબ સાચા આપશો તે સાક્ષાત પરમાત્મા હશે. માટે આ સ્વામિનારાયણ છે તે સાક્ષાત પરમેશ્વર છે. સર્વના નિયામક છે.

ઐયો ખત્રી તુરંત શ્રીજી મહારાજના ચરણમાં માથું ઝુકાવ્યું. ધન્ય ઘડી, ધન્ય અવસર. મને સાક્ષાત ભગવાન મળ્યા. “હે પ્રભુ! આજથી હું તમારા શરણે આવ્યો છું. મને સત્સંગની રીતભાત શીખવાડો.” પ્રભુએ બધી રીતભાતની સમજૂતી આપી છે. ઐયાના શિષ્ય બેઠા હતા તે બોલ્યા, “મેરુ પર્વત ડંગ્યો. મેરુ જેવો ઐયો ખત્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનની શરણાગતિ સ્વીકારી લીધી.” ત્યારે ઐયો નમતાથી કહું, “મેરુ જેવા તો સ્વામિનારાયણ ભગવાન છે. હું તો મેળનો કાંકરો છું.” ઐયો તેના શિષ્યોને કહે છે, “મોક્ષની ઈચ્છા હોય તો તમે સ્વામિનારાયણ ભગવાનની શરણાગતિ સ્વીકારી લ્યો. તે સાક્ષાત પરમેશ્વર છે. ભવસાગરના ફેરા ટાળનારા છે.”

પુષ્પશીલ શિષ્યો હતા તે પ્રભુના આશ્રિત થયા અને શંકાશીલ હતા તે ચાલી નીકળ્યા. ભગવાન અને સાચા સંતો જલદી ઓળખાતા નથી. એના માટે શ્રદ્ધા, મહિમા અને દિવ્યદિષ્ટ જોઈએ. ઐયા ખત્રી કહે છે, “હે પ્રભુ, સંતો સહિત તમે અમારે ઘેર પધારો અને ભોજન જમો. મારી કમાણી લેખે લાગે અને જન્મ સફળ થઈ જાય.” સંતોને સાથે લઈ શ્રીજી મહારાજ ઐયા ખત્રીના ઘેર પધાર્યા. સંતોએ રસોઈ બનાવી. પંક્તિ થઈ. શ્રી હરિ પંક્તિમાં લાડુ પીરસે છે. “સંતો, ભરપેટ લાડુ જમજો. અમારું વચ્ચન સાચું થયું ને!” “હા મહારાજ, આપ તો સર્વ

દુર્ગ કૃતકાર્યો કાર્યા

શક્તિમાન છો. જે ધારો તે કરી શકો.” પ્રભુ અને સંતો ભોજન જમ્યા. સાથે ભક્તજનો દર્શન કરવા આવ્યા હતા તે પણ ભોજન જમ્યા.

શ્રીજ મહારાજ ઐયા ખત્રીને સમજાવે છે. “ભગવાન નિરાકાર નથી પણ સાકાર છે. દિવ્ય શરીરે યુક્ત છે. ભગવાનને નિરાકાર કહે છે તે નાસ્તિકનો મત છે. આપણો બધા ભગવાન સાકારના ઉપાસક છીએ તેથી સાકાર સ્વરૂપનું ધ્યાન, ધારણા અને પૂજન કરવું. સાકાર સ્વરૂપનું ચિંતવન કરીએ તો જ મન તેમાં ચોંટે. નિરાકારમાં કેમ મન ચોંટાડવું? કોનું ધ્યાન કરો? કેને જમાડો?” બહુ વિચારવા જેવી કથા છે.

ભગવાનના હાથ પગ આપણા જેવા માયિક નથી. ભગવાનનું સ્વરૂપ અમાયિક છે. મનુષ્યના હાથમાં ફેંકયર થાય, વાગી જાય, તૂટી જાય, આંખમાં ઉજાસ જાય, શરીરમાં રોગ થાય, સરી જાય, બગડી જાય પણ ભગવાનનું શરીર આપણા જેવું નથી. ભગવાનનું સ્વરૂપ અમાયિક છે. દિવ્ય ચૈતન્યમય છે. માયિક નથી. તેથી પ્રભુ સાકાર છે. તેથી જ પૂઢીમાં બધાં મનુષ્યો સાકારરૂપે દેખાય છે. ભગવાન અક્ષરધામમાં સદાય સાકાર સ્વરૂપે બીરાજેલા છે. ખૂબ ઉપદેશ આપ્યો છે. આપણો સાકાર સ્વરૂપના ઉપાસક છીએ.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજ વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

કંજુસાઈ, અહુંકાર અને વિલાસિતા
આ શાસકના વિશેષ દોષ હોય છે.

પણ ગ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૫૭

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ષ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૧૫૭) પ્રભુએ સુખ પોતાના ચરણમાં દબાવી રાખ્યું

સ્વામિનારાયણ હરે..

ભગવાન બ્રહ્માને કહ્યું કે, “બ્રહ્માજી, સૃષ્ટિની રચના કરો.” બ્રહ્માએ સરસ મજાના પર્વતો, સાગરો, નદીઓ બનાવ્યા. ભગવાને કહ્યું, “બધું સરસ છે પણ હજુ કાંઈક બનાવો.” વળી બ્રહ્માએ સરસ વૃક્ષો, ફળ, કુલ, વેલીઓ, લતાઓ,

દુર્ગ ક્ષાત્રાંબા કાળા

વનસપ્તીઓ, સૃષ્ટિ, લીલોત્ત્રી રચી. ભગવાન જોયું. ભગવાને કહ્યું, “બહુ સરસ, પણ હજુ કાંઈક રચો.” એમાં પછી બધાં પ્રાણીઓ રચ્યા. હાથી, જીવ્શા, વાંદરા અને પક્ષીઓ. ભગવાને કહ્યું- “બહુ સરસ છે. ગમે છે પણ હજુ કાંઈક કરો.” પછી બ્રહ્માએ માણસનું સર્જન કર્યું. જ્યાં જુઓ તો માનવો તાલીઓ દે, હસે, વાત કરે. પહેલી વાર સર્જન કર્યું ત્યારે તો કેવું લાગતું હશે! ભગવાનને કહ્યું કે પદ્ધારો. ભગવાન આવીને જોયું તો બહુ ખુશ થયા. “બહુ સરસ રચના કરી છે પણ હવે તમે જાળવજો.”

પછી ભગવાન તો અદ્રશ્ય થઈ ગયા પણ બ્રહ્માની મુશ્કેલી વધી ગઈ. ભુલો જ કાઢ્યા કરે. સવારે દિવસ ઉગ્યો નથી અને દરવાજે ટકોરા માર્યા અને ફરીયાદ કરવા માંડ્યા, “આનું અહીં કેમ આમ કર્યું? આંખો અહીં પાછળ આપવી હતી અને ફરવું પડે છે. તમારા શું બે હાથ છે? કેટલા છે? વધારેના હાથ કાપીને આપી દો અમને.” જાતજાતના ફરીયાદો. બ્રહ્માજી થાકી ગયા.

બ્રહ્માજી કંટાળી ગયા. બ્રહ્માજી ભગવાન પાસે આવીને કહે, “મહારાજ, આ તો મારી મુશ્કેલીઓ બહુ વધી ગઈ. આનું હું શું કરું?” ભગવાન કહે, “લાવ, એનો ઈલાજ કરી દઈએ.” લક્ષ્મીજીને કહ્યું, “પેલી જોડી લાવો.” લક્ષ્મીજી જોડી આપી. ભગવાનને આપી. બ્રહ્માજીને કહ્યું, “તમારો ખેશ પહોળો કરો એટલે હું જે વસ્તુ આપું એ માણસોને આપી દેજો એટલે પછી તમને કોઈ પ્રશ્ન કરવા નહિ આવે.”

ભગવાન જોડી લઈને એક એક વસ્તુ બ્રહ્માજના ખેશમાં નાખતા જાય. કામ, કોધ, લોભ, મોહ, ઈર્ષા, છડ, પ્રપંચ, દંભ, કપટ, દગાબાજ, સ્ત્રી, ધન, બંધન આદિ કેટલીય વસ્તુઓ નાખી જોડીમાં. એમાં નાખતા નાખતા એક વસ્તુ ભગવાનના હાથમાં આવી. એ વસ્તુ ભગવાને જોડીમાં ન નાખી અને એમના ચરણ નીચે દબાવી રાખી. બ્રહ્માજીને કાંઈ ધ્યાનમાં ન આવ્યું. એ વસ્તુ આપીને કહ્યું, “જાવ, તમે આ વસ્તુ વહેંચી લેજો. કોઈ નવરો થાય તો તમારી પાસે નહિ આવે ને.” અને ત્યારથી માણસ વ્યસ્ત થઈ ગયો છે. કામ, કોધ, ઈર્ષા, મોહમાં રચ્યા પણ્યા છે.

દુષ્કર્મોથી સદા દૂર રહો, કારાજા કે તે એવા દુશ્મન છે કે
તમારો સર્વનાશ કરી નાખશે.

બ્રહ્માજી તો ચાલ્યા ગયા. માણસ પછી કામમાં વસ્ત થઈ ગયા. લક્ષ્મીજી ભગવાન પાસે આવીને કહ્યું, “હે પ્રભુ, તમે એક વસ્તુ તમારા ચરણ નીચે દબાવી રાખી તે શું?” મહારાજ કહે, “બ્રહ્માને જવા દો. સાંભળી ન જાય.” બ્રહ્માજી સાવ દરવાજાની બહાર નીકળી ગયા પછી લક્ષ્મીજીને પ્રભુએ કહ્યું, “શું કહેતા હતા તમે?” “એક વસ્તુ તમે ન દીધી. હાથમાં આવી એટલે ચરણ નીચે દબાવી દીધી એ શું? પગ ઉંચો કરીને બતાવો તો ખરા.” જ્યારે ભગવાને ચરણ ઉંચા કર્યા તો શાંતિ નામનો પદાર્થ હતો. ભગવાને કહ્યું, “દેવી, જીવને સંસારમાં બદ્યું મળશે પણ જ્યારે શાંતિ જોઈતી હશે ત્યારે આ ચરણમાં આવશે ત્યારે જ મળશે. બાકી કચાંય નહિ મળો.”

સુખ કચાંય છે? ભગવાનના ચરણમાં. ખજાનો જ ત્યાં છે. પાકું એડ્રેસ જ ત્યાં છે. આપે બધાં સંસારમાં સુખની ખોળ કરીએ છીએ પણ જે વસ્તુ એ નથી એ કચાંયી મળો! દુઃખ વિનાનું કચાંય સુખ નથી.

એટલે ગ.પ્ર.૩૨ ના વચ્ચામૃતમાં શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, પક્ષી જ્યારે માણે આવે ત્યારે નિરાંત કરીને બેસે. પશુ જ્યારે ખીલે આવે ત્યારે નિરાંત કરીને બેસે. મનુષ્ય જ્યારે ઘેર જાય ત્યારે નિરાંત કરીને બેસે. તેમ આપણાનું ધર, માળો, ખીલો એ ભગવાનની મૂર્તિ છે. ત્યાં જ્યારે વિરામ કરશું ત્યારે શાંતિ મળશે. મોટી હોટેલમાં રહેવાની વ્યવસ્થા કરી આપી હોય પણ જ્યારે ઘેર આવો અને જે હાશકારો થાય તે મોટી હોટેલમાં થાય? ન થાય. જ્યાં સુધી ભગવાનને ન મળીએ ત્યાં સુધી શાંતિ થવાની નથી. ધણિયાતું ઢોર ખીલે આવે પણ હરાયું ઢોર ખીલે આવે નહિ. જેનું તેનું ખેતર ચરીને ખાય પછી ધણી આવે ત્યારે ધોક્કા મારે અને કાં તો હિંસક પ્રાણી આવીને મારી ફડીને ખાય જાય. તેમ આપણે હરાયા ઢોર જેવા થયા તો દુઃખ દુઃખ ને દુઃખ. ધણિયાતા ઢોર જેવા થયા તો સુખ સુખ ને સુખ. પસંદગી આપણા હાથમાં છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિયેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

દુર્ગા સ્વરૂપાંબુદ્ધા

કીર્તન

મારા જ્ઞાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામહિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જીળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૫૮

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાર્થ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

**ક્યારેય કોઈ વાતથી કુલાઈ જ્ઞાન નહિ અને જે કાર્ય કરવાથી
તમને લાલ ન થાય એવા કાર્યો કરશો નહિ.**

(૧૫૮) શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનના ચરણનો મહિમા.

સ્વામિનારાયણ હરે..

મહાનુભાવાનંદ સ્વામી પોતાના મંડળ સાથે સારંગપુરના પ્રસંગે બહાર ગામથી આવ્યા. એ વખતે સ્વામિનારાયણ ભગવાન સારંગપુરમાં જીવાખાચરના દરબારની ઓસરીમાં ગાદલું પાથરેલું અને ચરણ લાંબા કરીને મહારાજ બિરાજેલા. પાછળ તકિયાને ટેકો દીધેલો. એ વખતે મહાનુભાવાનંદ સ્વામી મંડળ સાથે આવ્યા અને દંડવત કર્યા. દંડવત કરી શ્રીજ મહારાજના ચરણ પાસે બેઠા. પોતાના હાથથી ચરણ દાબવાની શરૂઆત કરે છે ત્યાં શ્રીજ મહારાજ ચરણ બેંચી લીધા. પલાંઠી વાળી દીધી. મહાનુભાવાનંદ સ્વામી બોલ્યા, “મહારાજ, આવું શા માટે કરો છો? આ ચરણાર્વિદ માટે તો અમે જગતના જીવોનાં અપમાન સહન કરીએ છીએ. આ ચરણાર્વિદ માટે તો અમે સંસાર છોડીને બાવા બનીને ગામોગામ ભટકીએ છીએ. એ આ ચરણાર્વિદ છે. પ્રભુ, એ ચરણ તમે કેમ બેંચી લ્યો છો?” મહાનુભાવાનંદ સ્વામીએ આટલું કહ્યું ત્યારે શ્રીજ મહારાજ હસ્યા.

“સાંભળો સ્વામી, તમે કેવું કરો છો?” મહારાજ દણાંત આપે છે, “કોઈ યાત્રિક ચાલતા ચાલતા થાકી ગયો. એને વિસામો લેવાની ઈચ્છા થઈ. સાંજ પડી ગઈ. કોઈ ગામ આવ્યું. કોઈ વાણિયાની દુકાનને ઓટલે બેઠો. થાકી ગયો હતો. દુકાનને ઓટલે સૂવાની ઈચ્છા કરી. ઓટલા ઉપર થોડી ધૂળ હતી એટલે વાળી નાખી. ધૂળ વાળીને આ યાત્રિક ઓટલા ઉપર સૂઈ ગયો. સવાર પડી એટલે યાત્રિક વાણિયાને જગાડીને કહ્યું, “મને દશ શેર સોનું આપો.” “દશ શેર સોનું?” “અરે, તારો ઓટલો મેં રાત્રે વાળ્યો છે. બહુ ગંદો હતો. તે મેં સાફ કર્યો છે. માટે દશ શેર સોનું લાવ.”

“મહાનુભાવાનંદ સ્વામી, તમે આ યાત્રિકના જેવું કરો છો.” સ્વામિનારાયણ ભગવાન કહે છે, “મહાનુભાવાનંદ સ્વામી, સાવધાન થઈને સાંભળી લ્યો. આ ચરણાર્વિદના દર્શન માટે કેટલા યોગીઓ જુંગલમાં રાફડા થઈને ખતમ થઈ ગયા. સૌભરીના સાઈંડ હજાર વરસનું તપ કે ચ્યવનનું અફાર વરસનું તપ શા માટે હતું? પરમાત્માનાં દર્શન માટે. દર્શન ન થયા. શરીરમાં જીવા પડી

દશ ક્ષાત્રાર્વિદ સાત્ત્વા

જાય તેટલું તપ કરે, માટીના થર જામતા જામતા શરીરનું માંસ માટી થઈ જાય છતાં ભગવાનના દર્શન ન થાય. આ ચરણાર્વિદની પ્રાપ્તિ ન થાય. બોલો, એવું તમે તપ કર્યું છે ? જરાક કોઈએ પથ્થરા નાખ્યા, કે કંકરા માર્યા, કોઈએ ધૂળ નાખી, ક્યાંય વળી બે ચાર ઉપવાસ કદાચ ખેંચવા પડે, આટલું કર્યું એમાં તો તમે કહો છો કે આ ચરણાર્વિદ જોઈએ છે.

પહેલાએ જરા ઓટલો સાફ કર્યો એમાં કાંઈ દશ શેર સોનું મળો? એમ તમે જરાક વિચરણ કર્યું, પાંચ મુમુક્ષુને તમે અમારે શરણે લાવ્યા, થોડું અપમાન સહન કર્યું એમાં તમે આ ચરણાર્વિદ માંગો છો? આ તો બહુ મૌધા છે સ્વામી. ન મળો. યોગીઓને નથી મળ્યા. તપસ્વીઓને નથી મળ્યા. સ્વપ્રમાં પણ આ પુરુષોત્તમ નારાયણના દર્શન કોઈ નથી પામ્યા તો તમને સહેજે સહેજે ક્યાંથી મળો? એ યોગીઓ જેટલું તપ તો તમે કર્યું નથી ને? તમે માટીના રાફડાઓ તો થઈ ગયા નથી ને? અને છતાં આ ચરણાર્વિદ માંગો છો ?”

મહાનુભાવાનંદ સ્વામી જોઈ રહ્યા. “મહારાજ, કાંઈ વાંધો નહિ. જેમ તમે રાજુ.” અને શ્રીજી મહારાજે તરત જ ચરણ લાંબા કર્યા. “લ્યો દાબો સ્વામી. આ તો તમારા પ્રેમની પરિક્ષા કરી.” મહાનુભાવાનંદ સ્વામી બહુ રાજુ થયા.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥

જે કોઈને યોગ્ય પુરુષના પ્રેમ અને આદર પ્રાપ્ત થાય તો એ
મોટામા મોટા સૌભાગ્યની વાત છે.

નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૫૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજ્ઞમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતશા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જીઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૫૮) મેર સમાન મન મજબૂત રાખવું જોઇએ.

સ્વામિનારાયણ હરે..

મુક્તાનંદ સ્વામી પ્રશ્ન પુછ્યો કે, જીતં જગત કેન, મનો હિ યેન. જેણે પોતાનું મન જીત્યું તે સર્વ જગત જીત્યું. મન જીત્યું કેમ જણાય? શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા જે, શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ અને ગંધ એ જે પંચવિષય તેમાંથી જ્યારે ઈન્દ્રિયો પાછા હઠે. કોઈ વિષય પામવાની ઈચ્છા રહે નહિ. ઈન્દ્રિયો વશ રાખવી. (કા. વચનામૃત-૧)

દુર્ગ ક્ષેત્રાંબા સાભા

“મનનું ધાર્યુ મુકવું અને હરિનું ધાર્યુ કરવું. મનને કાબુમાં રાખો તો મોક્ષ છે અને છૂટું મૂકો તો બંધન છે.”

અનાદિકાળથી માણસને પોતાનું મનનું ધાર્યુ કરવાનો સ્વભાવ થઈ ગયો છે. મન જીતવું, ભગવાનની મૂર્તિમાં મનને રાખવું તે કાંઈ કાયરનું કામ નથી. શૂરવીર ભક્તનું કામ છે. પંચવિધયની જ્ઞાન અટપટી છે. એમાંથી જલદી નીકળાતું નથી. માયામાંથી મુક્ત થાવું હોય તે નિશદ્ધિન સત્સંગ કરો. નિયમધર્મનું પાલન કરો.

“જગતને રીતવવા માટે સત્સંગ કરવો નહિ પણ જગાદીશ્વરને રીતવવા માટે સત્સંગ કરવો.”

એક સુખદેવ કરીને બ્રાહ્મણ હતા, વેપારનો ધંધો કરતા, પૂજા પાઠ કરે, સંધ્યાવંદન કરે, કર્મકંડ કરે, પણ સ્વભાવ તીખાં મરયાં જેવો, ઘરના માણસો બધાં સુખદેવથી ફસ્ટે, કોઈ બોલાવી ન શકે, એક દિવસ જમવા બેઠા, પત્નીને કહ્યું હજાર રૂપિયાની નોટનું બંડલ સાચવી મેલજે, તેમની પત્નીનું નામ સુશીલા હતું, તેણીને થયું પછી સાચવીશ એવું વિચારી રસોડામાં ગયાં, અચાનક રૂપિયાના બંડલ પર દૂધ પડ્યું, નોટો બગડી ગઈ.

આવું દૃશ્ય જોઈ બ્રાહ્મણનો કોધ ભભૂકી ઊઠ્યો, બાજુમાં રોટલી બનાવવાનું વેલણા હતું તે માથામાં માર્યું, મુર્ખી પૈસા કેમ બેગા થાય છે તને ખબર છે? જેમ ફાવે તેમ દૂધ ઢોળ્યા કરે છે, મારતો જાય ને બોલતો જાય, તારું મોહું જોવા હું માગતો નથી. માથામાંથી લોહીની ધાર થઈ છતાં મૂકતો નથી, સુશીલા કહે છે મને માફ કરો બીજી વખત આવી ભૂલ હું નહિ કરું, મને મારો નહિ, તેમ તેમ ખૂબ માર્યું, સુશીલાને ચકર આવી ગયા તેથી પડી ગઈ, છતાં બ્રાહ્મણ કોધ રોકી શક્યો નાહિ, થોડી વાર પછી સુશીલા તરફથી તરફથી મૃત્યુ પામી.

આ વાતની સરકારને ખબર પડી. પક્કીને જેલમાં પૂરી દીધો. સુખદેવ મટી દુઃખદેવ બન્યો. જેલમાં બેઠો બેઠો રડચા કરે, પસ્તાવાનો પાર નથી, અરરર મેં શ્રી હત્યા કરી, ગાંડો થઈ ગયો. અંતે રીબાઈ રીબાઈને મરી ગયો. કોધરૂપી ચોરને ઓળખો.. માણસનું તમામ જ્ઞાન, તમામ સમજણ, કોધથી ટંકાઈ જાય છે. તેથી શાંતિનું નામ નિશાન રહેતું નથી. જ્યારે મગજ ગરમ થઈ જાય ત્યારે મૌન રાખશો તો ગુસ્સો એકદમ ઉતરી જશે. મૌનનો મહિમા ઘણો છે.

જે સજજની સાથે મિત્ર સંખંધ કેળવે છે.

તેનો વેરી તેનું કાંઈ બગાડી શક્તો નથી.

સાંભળજો આ કથા આપણી જ છે, નાની સૂચી વાત જતી કરતાં આવડે નહિ તો જીવન પુરું થાય પણ જઘડા પુરા ન થાય. મન કહે છે, સંકલ્પ વિકલ્પ એ મારી જોરદાર ફોજ છે.

સંકલ્પ વિકલ્પ કોણ કરે છે ? મન કરે છે. અધર્મસર્જ મનનો પરિવાર છે, મન કહે છે રાત દિવસ હું મારા પરિવાર સાથે રચ્યો પચ્યો રહું છું, મન કહે છે. હે જીવાત્મા ! તું મારી પાસે હારી જઈશ.

આંતરિક શત્રુ જોરદાર છે. મૃત્યુ સુધી મૂકે એવા નથી. કોઈ બળ કરીને કોધ સાથે લડવા જાય તો લોભ ઊભો થઈ જાય, કરવું કેમ ? એક બેસે ત્યાં બીજો બળ કરીને ઊભો થઈ જાય... લોભ સાથે લડવા જાય તો કામ ઊભો થઈ જાય, કામ સાથે લડવા જાય તો અભિમાન ઊભું થઈ જાય.

જેતા પદારથ જકતમાં તેતા ઉપર તાન | અનેક ઈચ્છા ઉરમાં, હરે નવ રતિ ઠાન || મન અનેક ઈચ્છા કર્યા કરે, એક કાણ પણ શાંતિથી બેસતું નથી.

મનદૂપી ઘોડો ઉન્મત થયો છે.. માણસોની ઈન્દ્રિયો ઘોડા જેવી ચંચળ છે. ઉન્મતાઈ ટાળવી હોય તો ભગવાનના કથા કીર્તન સાંભળી મનને ભગવાનમાં રાખીએ... ભગવાનનું રૂપ જોઈને આપણી દેણીને ભગવાનમાં રાખશું તો મનનો બધો ગર્વ ઉત્તરી જશો ને મન મોક્ષ આપનારું થશે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠં ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

દુર્ગા સ્તુતિ

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૬૦

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૬૦) નિષાયી નંદુભક્ત.

સ્વામિનારાયણ હરે..

એક વખત સ્વામિનારાયણ ભગવાન ઉમરેઠ પધાર્યા. પ્રભુ ઉમરેઠમાં નંદુભાઈને ઘેર ઉત્તર્યા. નંદુભાઈ ઉમરેઠના રાજાના દીવાન હતા પણ એમની સત્સંગ

મનુષ્યની બુદ્ધિનો સંબંધ તો મગજ સાથે છે, પરંતુ તેનો પ્રતિષ્ઠાનો સંબંધ તો એ લોકો પર છે જેનો સંદ્ય તેને હોય છે.

નિષા કેવી હતી ? એમનો એક દાખલો સાંભળવા જેવો છે. એ પણ આપણાને બહુ કામ લાગે એવો છે. કથા તો પ્રત્યેક કામ લાગે એવી જ છે. ડોક્ટર પાસે પડેલી દવાની બધી શીશીઓ ઉપયોગી હોય છે. નિરૂપયોગી એક પણ ન હોય. આ ભક્તિશાસ્ના પ્રસંગો તો કાંઈક અદ્ભૂત છે.

નંદુભાઈની નિષા કેવી હતી ? નંદુભાઈને નિર્વિકલ્પાનંદ સ્વામીએ કંઠી બંધાવી હતી. નિર્વિકલ્પાનંદ સ્વામી એક વિદ્જાન સંત હતા. નંદુભાઈ સારા સત્સંગી બન્યા. પરમ ભક્ત બન્યા. સાચા ટેકીલા બન્યા. એમના નિશ્ચયનો દાખલો સ્વામિનારાયણ ભગવાન વચ્ચામૃતમાં લીધેલો છે. નિર્વિકલ્પાનંદજીના વિચારોમાં પરિવર્તન આવ્યું. શ્રી હરિનો અભાવ આવ્યો ને સત્સંગ છોડીને ચાલી નીકળ્યા. જેને જેને કંઠીઓ બાંધેલી હતી, સત્સંગી કરેલા હતા, તેમને ઘેર જઈને કંઠીઓ તોડાવવા માંડ્યા. “કાઢો કંઠી! તમે મારા ચેલા છો. હું કહું એમ તમારે કરવાનું.” ફરતા ફરતા નંદુભાઈને ઘેર આવ્યા.

નંદુભાઈએ આદર આપ્યો. ગુરુદેવ આવ્યા છે. મને કંઠી બાંધી છે. આ મારા ગુરુજી છે. આસન આપી બેસાડ્યા. ધીમેથી નિર્વિકલ્પાનંદજીએ નિશ્ચય ડગમગે એવી વાત કરી. નંદુભાઈ કહે, “માફ કરો સ્વામીજી, બહુ થઈ ગયું. તમારું માયું ફરી ગયું છે. ગોળ ગોળ કુદરી ફરી પછી બેસી જશો. એટલે તમને મકાન ફરતું દેખાશો. એ મકાન ફરતું નથી પણ તમારો મગજ ફરી ગયો છે. સ્વામી, અત્યારે તમે કોઈ કુદરી ફર્યા લાગો છો. તમને બધું ફરતું દેખાય છે. તમારો વાંક છે. સ્વામિનારાયણ ભગવાન છે તેમાં કોઈ શંકા નથી. ઉભા થાઓ સ્વામી, ચાલતા થઈ જાઓ.”

પોતાના નોકરને બોલાવ્યો. નંદુભાઈ દીવાન હતા. ધરમાં નોકર છે. નોકરને કહ્યું, “પાણીની ડોલ ભર. આ સંત જાય છે તેમની પાછળ પાછળ પાણી છાંટો. એના પગલાં જ્યાં પડશો ત્યાં ધરતી અપવિત્ર થશો. જેને સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો અભાવ આવ્યો, જેને સ્વામિનારાયણ ભગવાનના નિશ્ચમાં શંકા થઈ એ તો મરી ચુક્યો છે.” આવી નિષા હતી નંદુભાઈની. શ્રીજ મહારાજ વચ્ચામૃતમાં ઉલ્લેખ કર્યો છે કે જેણે ભગવાનનો નિશ્ચય કરાવ્યો હોય એજ કહે કે ભગવાન નથી તો

દીક ક્ષાત્રકંબા કાળી

કહેશો કે એમનું માથું ફર્યુ છે. આવા નિષારી નંદુ ભક્તને ઘેર શ્રીજ મહારાજ ત્રણ દિવસ રોકાયા.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સવદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદું ભજે.

કીર્તન

મારા વાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર ભતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
એમ કરતાં જો પડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધણું ।
પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૬૧

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....

મનની અને કર્મની પવિત્રતા મનુષ્ય જેની સાથે સોખત રાખે
છે તેની પવિત્રતા પર નિર્ભર છે.

૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
 ૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાત્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૬૧) ધન્ય છે દાદાભાચરની ભક્તિને.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રીજ મહારાજ ગઢપુરમાં વારે વારે સભામાં દાદાભાચરના નામનું ઉલ્લેખ કરતા. “જુઓ, અમારા દાદાભાચર કેવા છે. જુઓ, અમારા દાદાભાચર કઈ રીતે વર્તે છે.” આ બધાંને ગમતું પણ એક વ્યક્તિને ન ગમ્યું. એ કોણ હશે ?બીજુ કોઈ નહિ પણ દાદાભાચરના કાકા જ હતા. જીવાખાચર. જીવાખાચરને ગમે નહિ. જીવાખાચર મનમાં મુંજાય. હવે દાદો ગમે તેવો તોય મારો ભત્રિજો છે ને. જન્મ થયો ત્યારથી હું એને ઓળખું છું પણ કોણ જાણો સ્વામિનારાયણ ભગવાન દાદામાં શું ભાળી ગયા છે કે બધાંની વચ્ચેમાં વખાણ કરે છે. એક વાર એમ નથી કહેતા કે આ જીવાખાપુ કેવા છે તે જુઓ. મારું નામ પણ લેતા નથી. દાદાભાચર ગોળના લાડુની રસોઈ આપે તો હું સાકરના લાડુની રસોઈ આપું છું તો પણ મારું નામ નથી લેતા. અમે નજરમાં જ આવતા નથી. ચાલોને એકવાર પુછી જ નાખું. ખુલાસો તો થાય. મારી પ્રત્યે કઈ આંટી હશે મહારાજને કે મારું નામ ન લે ? અમે સત્સંગી છીએ, અમે રસોઈ આપીએ છીએ, અમે સેવા કરીએ છીએ અને વાત વાતમાં દાદોખાચર ? અમે નજરમાં જ નથી આવતા. આવા સંકલ્પ કદાચ આજે પણ કોઈને થતા હોય આનું જ નામ આવે છે. અમારું તો કોઈ નામ જ નહિ. પણ હવે જુઓ, દાદાખાચરને અને જીવાખાચરના વચ્ચે તફાવત. દાદખાચરનું નામ શા

દાદ જીતકંઠા જીતા॥

માટે આવતું હતું એ જીવાખાચરને ખુલાસો મળી જશે. અને એ કથા ઉપરથી કદાચ આપણા માટે પણ ખુલાસો મળો.

જીવાખાચરે હીંમત કરી પુછ્યું, “હે મહારાજ, મારું નામ નથી લેતા ? સેવા નથી કરતો ? મારામાં એવી કઈ ખામી છે ?” મહારાજને એમ થયું કે, આ દરબાર છે તે હમણાં જરાક મિજાજમાં છે એટલે અત્યારે તો કહેવું નથી. “એમ કરો જીવાખાચર, તમારા પ્રશ્નનો જવાબ સાંજે આપીશું.”

સાંજના પાંચેક વાગ્યા હશે. દાદાખાચરને લઈને મહારાજ ઘેલાને કાંઠે પધારે છે. રસ્તામાંથી જીવાખાચરને પણ બોલાવતા જાય છે. “ચાલો જીવાખાચર, ઘેલા કાંઠે જઈએ.” ઘેલા કાંઠે મહારાજ પહોંચ્યા. ત્યાં ઝરમર ઝરમર વરસાદ શરૂ થયો. કોઈક યાત્રિક ખુલ્લા મેદાનમાં ચૂલો સણગાવવા હુંકો મારતો હતો. વારે વારે ચૂલો ઓલવાઈ જાય અને ભાખરી શોકાય નહિ. શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા, “જીવાખાચર, આવા કોઈ યાત્રિકો, પથ્થિકો, વટેમાર્ગુંઓ માટે એકાઉં ધર્મશાળા હોય ગામની ભાગોળો તો કોઈ બિચારા એમાં વિસામો લે. રોટલા શેડી જાય.” જીવાખાચર બોલ્યા, “મહારાજ, આવા તો કેટલાય રખડે છે. એમના માટે સગવડો ક્યાં કરવા બેસીએ ?”

શ્રીજ મહારાજ કહે છે, “દાદાખાચર, આ આવો તો. જુઓ પહેલો માણસ કેટલો હેરાન થાય છે. વરસાદથી ચૂલો ઓલવાઈ જાય છે. એ ભૂષ્યો છે. રોટલો શેકી શકતો નથી. આવા કોઈ યાત્રિકો માટે ગઢાની ભાગોળમાં એકાઉં ધર્મશાળા કરી હોય તો કેવું સારું ?” દાદાખાચર બોલ્યા, “મહારાજ, તમે રાજુ થાશો એવી ધર્મશાળા હું મારે ખર્ચે બનાવી દઈશ. અત્યારે આપની આજી હોય તો એ અજીએયા માણસને ઘેર લઈ જાઉ અને પ્રેમથી જમાડીને વિદાય આપીશ.” શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા, “સાંભળ્યું જીવાખાચર ? તમારા જવાબમાં અને દાદાના જવાબમાં કેટલો ફેર છે ? એ કારણે અમારે હોઠે દાદાનું નામ આવી જાય છે. અમારી ઈચ્છા તમે ન સમજુ શક્યા. અને અમારી ઈચ્છા સમજુને દાદો કહે છે કે અત્યારે એમને ઘેર લઈ જઈ, જમાડીને મોકલીશ. અમારી મરજુ એ સમજુ શકે છે. માટે અમારા હૈયામાં દાદાખાચરનું નામ અને સ્થાન છે.”

ધર્મ સ્વર્ગમાં લઈ જાય છે અને સતપુરુષનો સહવાસ
મનુષ્યને ધર્માચારાણમાં સ્થિર રાખે છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલાયું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા છાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ હુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૬૨

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

દુર્ગ ક્ષત્રાંગે ક્ષત્રા

કથા-વાત્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૬૨) નાળિયેર જેવડા લાડુ શ્રીજી મહારાજ જમ્યા.

સ્વામિનારાયણ હરે..

સ્વામિનારાયણ ભગવાન પાંચસો પરમહંસની સાથે ગામ વહેલાલ પધાર્યા. તળાવની પાર ઉપર રાયણનું વૃક્ષ હતું. તેની એડબે પડખે ખેતર હતું. ત્યાં સંતોષે ઉતારો કર્યો. જેસંગભાઈના ઘરના દરવાજા ઉપર મેડી હતી ત્યાં શ્રીજી મહારાજ ઉતારો કર્યો. બે દિવસ રોકાણા અને ત્રીજે દિવસે બીજે ગામ જવા માટે તૈયારી કરી. શ્રીજી મહારાજ કહે, “જેસંગભાઈ, અમારે બીજે ગામ જવાનું છે.”

જેસંગભાઈ કહે, “મહારાજ, એમ જવાશે નહિ. સંતોષે પાટીદારના સત્તર ઘરે સત્સંગ કરાવ્યો છે એ બધાના ઘરે તમને જમવા જવાનું છે.” શ્રીજી મહારાજ કહ્યું, “સત્તર દિવસ રોકાવાનું અમને પોસાય નહિ. તો એમ કરો, સત્તર ઘર સત્સંગીના અને અઢારમું ઘર તમારું. તમે કહી દો કે અમે બધાંને ઘેર કાલે જમવા આવશું. પણ એક શરત, ફક્ત એક એક જ લાડુ જમશું. દાળ, ભાત, રોટલા, શાક નહિ.”

જેસંગભાઈ બધાંને જાણ કરી દીધી. બાઈઓ બધાં પાકા. મોટા નાળિયેર જેવડા લાડુ બનાવ્યા. શ્રીજી મહારાજ જમવા પધાર્યા. મોટા લાડુ જોઈને બોલ્યા, “આવડો મોટો લાડવો?! આમાંથી ચાર પાંચ લાડવા થાય!” ત્યારે બાઈઓ કહે છે,

“મહારાજ, અમારું બોલવાનું જાડુ, કપડાં પણ જાડા અને અમારા લાડવા પણ જાડા! શહેરના બહેનો હોય તેનું બોલવાનું જીણું, કપડાં જીણા અને લાડવા પણ જીણા.”

શ્રીજી મહારાજ મંદ મંદ હસતા કહે છે કે, “તમારી ભાવના અને શ્રદ્ધાને ધન્ય છે.” પ્રભુ પ્રેમથી એક દિવસમાં અઢાર ઘેર ભોજન કર્યું. જેસંગભાઈ પણ ખૂબ રાજુ થયા. “ભક્તરાજ, રજા દો તો બીજે ગામ જઈએ.”

**જે યોગ્ય રીતે કાર્ય કરતો નતી તેનો સમગ્ર પરિશ્રમ વ્યર્થ જ્ઞો.
પછી ભલેને તેની સહાયમાં ગમે તેટલા માણસો કેમ ન હોય.**

ઈચ્છિત વરદાન માગી લો. અમે ખૂબ રાજી થયા છીએ. ત્યારે જેસંગમાઈ હાથ જોડીને બોલ્યા, “હે પ્રભુ, તમે જે માઠ ઉપર બીરાજો છો એ માઠ નીચેથી જે કોઈ માણસ પસાર થાય તેનું કલ્યાણ થાય એવું વરદાન આપો.” શ્રીજ મહારાજ મંદ હાસ્ય કરતાં બોલ્યા, “તમે અજોડ વરદાન માગી લીધું હો! તમારી સમજણ પરહિતકારી છે. સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ બોલતાં બોલતાં જે કોઈ મુમુક્ષુ, પણ પક્ષી, કે પ્રાણી માત્ર આ માઠ નીચેથી પસાર થશે તેનું અવશ્ય કલ્યાણ થશે.” તમે ગામ વહેલાલ જાઓ ત્યારે આ માઠ નીચેથી પસાર થજો ને આ લીલાને યાદ કરજો.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જીળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

દુર્ગ ક્ષાત્રકંબા ક્ષાત્રા॥

સભા-૧૬૩

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જવન જાઉ વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગાલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૬૩) સચ્ચિદાનંદ સ્વામી આજ્ઞા લોપિને ધામમાં ગયા

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રીજ મહારાજ જ્યારે સ્વધામ પધાર્યા ત્યારે શ્રીજ મહારાજે કહ્યું કે,
કોઈ દેહત્યાગ કરજો નહિ. ત્યારે સચ્ચિદાનંદ સ્વામીને એમ થયું કે હું જો ખરો હોઉં
તો મારો બાપ દેહ મુકે એ પહેલા હું અક્ષરધામમાં જાઉં. સચ્ચિદાનંદ સ્વામી એટલે
કેવા પ્રેમી સંત. અને શ્રીજ મહારાજે શું કહ્યું હતું ? કોઈ દેહત્યાગ કરશો નહિ. પણ
શ્રીજ મહારાજ સ્વધામ પધારે એ પહેલા સચ્ચિદાનંદ સ્વામી પોતાના યોગ સામર્થીથી
પોતાની નાડીઓ તોડીને દેહમાંથી નીકળીને અક્ષરધામમાં જતા રહ્યા. ત્યાં જઈને
મુક્તોને કહ્યું કે, “હું આવી રીતે આવ્યું છું. મને રાખશો ?” “વાંધો નહિ, રહો.”

શ્રીજ મહારાજ તીરોધાનલીલા કરી. સ્વધામ પધાર્યા. જેવા સિંહાસન
પર બીરાજ્યા ત્યાં શ્રીજ મહારાજ કહ્યું, “ચોર ચોર! એ ચોરને કાઠો બહારો!
સિંહાસન નીચે સંતાદ ગયા છે!” શ્રીજ મહારાજ આવ્યા એટલે સ્વામી ડરી

મોક્ષો જોઈને યોગ્ય સાધનોથી કાર્યનો

આરંભ કરો તો એવું કયું કાર્ય છે જે અસંભવ છે.

ગયા એટલે સિંહાસન નીચે છુપાઈ ગયા. શ્રીજ મહારાજ કહે, “કાગો એમને.” મહારાજે કહ્યું, “જાવ, તમને કીધું છે ને કે કોઈ દેહત્યાગ કરવો નહિ. જાવ પાછા.” સચ્ચિદાનંદ સ્વામી ઉભા રહ્યા. ત્યાં તો શરીર સ્વામીનું ત્યાં ઉછડવા માંડ્યું. અક્ષરધામમાં વેદના ન હોય પણ વેદના થઈ. અને સ્વામી સમજી ગયા કે અહીં રહેવામાં ભગવવાનની ઈચ્છા નથી.

સ્વામી તો શરીર તોડી નાખ્યું હતું. આંખના ડોડા લટકી રહ્યા. આટલું વિયોગથી બધું તોડી નાખ્યું. નારીઓ તુટી ગયેલી. રૂધીરથી શરીર ખરડાઈ ગયેલું. આવી શરીરની દશા કરી નાખેલી. રહી જ ન શકાય એવું શરીર કરી નાખેલું. શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “એજ શરીરમાં જ પાછા રહો. અને તમે આ બહેનો છે ને દરબાર ગઢમાં ત્યાં ખાસ જજો અને કહેજો કે અમૃજળ મુક્કીને જો આવશો તો મારા જેવી આવી દશા થશો.” સચ્ચિદાનંદ સ્વામીને પાછા મુક્કા અને સ્વામી લીબવૃક્ષ નીચે આવ્યા. સ્વામી બહેનોને કહ્યું, “જુઓ, આવી મારી દશા થઈ છે. માટે માવળીઓ! કોઈ અમૃજળ મુક્કશો માં. અને શ્રીજ મહારાજની મરજી છે એમ રહેજો.” પછી સચ્ચિદાનંદ સ્વામી છ મહિના આમ ને આમ રહ્યા. પછી શ્રીજ મહારાજ એમને તેડી ગયા. વાત કહેવાની કે આજાનો લોપ થાય તો ધામમાં જાય તોચ પણ સુખ ન થાય. માટે આજા લોપવી નહિ.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા છાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

દુર્ગા સત્ત્વાંબ્રા સારા

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૬૪

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૬૪) મંદિર છે તે યોગભૂમી છે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રીજમહારાજ સ્વહસ્તે પોતે મંદિર તૈયાર કરાવી, મંદિરોમાં વિવિધ દેવો
 પધરાવ્યા.. સર્વ પ્રથમ અમદાવાદ મંદિરમાં મધ્યખંડમાં સંવત् ૧૮૭૮ ફાગણ
 સુદ ત્રીજના રોજ શ્રી નરનારાયણદેવને બાથમાં લઈને પધરાવ્યા છે.. બ્રાહ્મણોની

જો તમે યોગ્ય અવસર અને યોગ્ય સાધનો પસંદ કરો તો તમે
 સમગ્ર વિશ્વ જીતી શકો છો.

ચોરાસી કરી ખૂબ દક્ષિણા આપી રાજ કર્યા... .

શ્રીજમહારાજે કહ્યું કે, અમે સંકલ્પ કરીએ તો સુવર્ણનું મંદિર ઊભું કરી દઈએ, પરંતુ અમારે તો ઈંટ પથ્થરના મંદિર બનાવીને નાનામાં નાના હરિભક્તની સેવા લઈને તે દ્વારા અનંત જીવાત્માનું કલ્યાણ કરવું છે, પરિશ્રમ કરીને ખેંચ વેઠીને જે મંદિર બને છે તેમાં ભજન-ભક્તિનો વિશેષ આનંદ આવે છે.

શ્રીજમહારાજે વડતાલમાં મંદિર કરવાનો વિચાર કર્યો.. એક વખત શ્રીજમહારાજે બ્રહ્માનંદ સ્વામીને કહ્યું, “ સ્વામી વરતાલના હરિભક્તો મંદિર બનાવવા માટે ઉતાવળા થાય છે. તમે જલ્દી જાઓ અને નાનું મંદિર બનાવો. સ્વામી વડતાલ પધાર્યા.. પાયા ખોંદવાની તૈયારી કરી, પગથી લીટો કર્યો. વિશાળ મંદિર શરૂ કર્યું... એક હરિભક્ત શ્રીજમહારાજ પાસે ગઢપુર આવ્યા.. મહારાજ.. બ્રહ્માનંદ સ્વામી તમારી આજ્ઞા લોપીને મોટું વિશાળ મંદિરનો આદર કર્યો છે.. શ્રીજ મહારાજે એક ચીઢીમાં લઘું... ”

“આપકી પહોંચ વિચારીયે, કરીએ તેતી દોટ;

તેતા પાવ પસારિયે, જેતી લંબી સોટ.”

આ ચીઢી બ્રહ્માનંદ સ્વામીને આપજો.. હરિભક્ત દોડતા વડતાલ આવ્યા.. બ્રહ્માનંદ સ્વામીને ચીઢી આપી... વાંચ્યુ તો લખેલું કે જેટલી પછેડી લાંબી હોય તેટલા જ પગ લાંબા કરાય, પછેડી ટૂંકી હોય તો પગ બહાર નીકળી જાય.. એટલે જેવી આપની આર્થિક શક્તિ હોય તે પ્રમાણે મંદિરનો આરંભ કરાય.. બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ જવાબ લખ્યો..

“સાહેબ સરીખા શેઠીયા, વસે નગરકે માંચ;

તાકો ધનકી કચા કમી, હુંડી ચલે નવખંડમાંચ.”

અનંતકોટી બ્રહ્માંડના રાજાધિરાજ, જેમની હુંડી નવખંડમાં ચાલે છે.. એવા શેઠીયા સહજાનંદ એની પાસે ધનની કોઈ ખામી નથી.. નવનિધિ અષ્ટસિદ્ધિ હાજરાહજુર છે.. ચિઢી લઈ ભક્ત. ગઢપુર આવ્યા. પગે લાગીને ચિઢી શ્રીજમહારાજને આપી.. ચિઢી વાંચી સંભળાવી.. ત્યારે જીવુબા બોલ્યાં.. બ્રહ્માનંદ સ્વામી જે મંદિર કરાવે છે તે બરાબર કરતા હશે. શ્રીજમહારાજે કહ્યું, લક્ષ્મીજ

દુર્ગ કૃતકાંગ્રહ કારણ

બોલ્યાં તે બરાબર છે.. હવે અમને કાંઈ ચિંતા નથી. સ્વામી કરે છે તે બરાબર છે.. ધમધોકાર કામ ચાલુ થયું.. જોતજોતામાં મંદિર તૈયાર થઈ ગયું.. શ્રીલ્લમહારાજ સંતો ભક્તોની સાથે વડતાલ પધાર્યા. સંવત् ૧૮૮૧ના કારતક સુદ બારસને દિવસે લક્ષ્મીનારાયણ દેવની સ્થાપના કરી.

શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવની જય..

વડોદરાના શાસ્ત્રી વડતાલમાં દર્શન કરવા આવ્યા.. ઓ...હો.. શાસ્ત્ર વિરુધ્ય કેમ દેવની સ્થાપના કરી હશે. લક્ષ્મીજી ભગવાનની ડાબી બાજુ હોવા જોઈએ અને જમણી બાજુ કેમ છે !! સ્વામિનારાયણ ભગવાને ભૂલ કરી છે. ત્યાં શ્રીલ્લમહારાજ સંતો ભક્તોની સાથે મંદિરમાં પધાર્યા.. શોભારામ શાસ્ત્રીને કહ્યું, શાસ્ત્રીજી અમારું મંદિર કેવું થયું છે ? મહારાજ બધું બરાબર છે.. પણ એક મોટી ભૂલ છે... લક્ષ્મીજી નારાયણની જમણી બાજુ ન હોય.. પણ ડાબી બાજુએ હોવા જોઈએ.. તમે પ્રતિષ્ઠામાં ભૂલ કરી છે...

શ્રીલ્લમહારાજે કહ્યું, અમે કદાચ ભૂલ કરીએ, પણ લક્ષ્મીજીને તો ખબર હોયને.. કે મારે નારાયણની ડાબી બાજુએ રહેવું જોઈએ. લક્ષ્મીજીએ ભૂલ કેમ ચલાવી લીધી હશે.. આવી જયાં ચર્ચા કરે છે.. ત્યાં ભઘાને દેખતા તરતજ લક્ષ્મીજીની મૂર્તિ સ્વયં ચાલીને નારાયણની ડાબી બાજુ થઈ ગયાં.. આ દશ્ય જોતાં શાસ્ત્રીજી નવાઈ પામી ગયા.. ગજબનો પ્રતાપ છે આ મૂર્તિનો.. આવું ઐશ્વર્ય જોઈ શોભારામ શાસ્ત્રીએ પ્રભુના ચરણમાં દંડવત પ્રણામ કર્યો.. આપ તો સાક્ષાત્ પુરુષોત્તમ નારાયણ છો.. જે ધારો તે કરી શકો.. હું તમારે શરણો છું.. પાકા એકાંતિક સત્સંગી થઈ ગયા.

શોભારામ શાસ્ત્રીએ કહ્યું, આવો ચ્યમતકાર કોઈક રાજાને બતાવો તો ઘણો સમાસ થાય.. ત્યારે શ્રીલ્લમહારાજ બોલ્યા.. અમારે ત્યાગ ને ભક્તિનો મદ હોય અને રાજાને રાજ્ય સત્તાનો મદ હોય માટે કોઈ કેને નમી દે અનું કામ નથી. સહેજે સત્સંગ થાય તેને કરાવીએ છીએ.

લક્ષ્મીનારાયણ સાથે રણધોડજીની સ્થાપના કરી. દક્ષિણ દેરામાંહિ રાધાકૃષ્ણ. હરિકૃષ્ણ મહારાજની પ્રતિષ્ઠા કરી, મોટો ઉત્સવ કર્યો. હજારો ભક્તજનો

**દુર્ગવાળા સ્થળ પર ઉલા રહેવું એ શક્તિશાળી અને
પ્રતાપી પુરુષ માટે પણ અત્યંત લાલદાયક છે.**

દર્શન કરવા આવે છે. બહુ રીતે તારવા કાજ-આજ આવ્યા છે પોતે મહારાજ. ભાગ્યશાળી જીવાત્માઓ મંદિરની સેવા કરે છે. એનું ફળ છે અક્ષરધામ. થાશે તે જન પૂરણકામ.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું
શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદું ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જીગવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૬૫

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....

દર કાર્યાંગ સામ્ના

૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
 ૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૬૫) વૃત્તિ નિયમમાં રાખી પ્રભુનાં દર્શ કરવાં.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રીજ મહારાજ રહે છે કે, પરમેશ્વરનાં દર્શન કરતાં કરતાં આડી અવળી દાઢિ કરવી નહિ. પરમેશ્વરનાં દર્શન પ્રથમ પહેલે નવીન થયાં હોય ને તે સમયને વિષે જેવું અંતરમાં અલૌકિકપણું હોય તેવું ને તેવું મનમાં અલૌકિકપણું રાખવું. નીરખીને તેવી મૂર્તિ અંતરમાં ઉતારવી. જેમ ધર્મપુરના કુશણકુંવરબાઈ હતાં તે અમારા દર્શન કરતાં જતાં અને દાઢિ પલટાવીને મૂર્તિ અંતરમાં ઉતારતાં, તેમ દર્શન દાઢિ એકાગ્ર રાખીને કરવાં પણ આંદું અવળું જોવું નહિ. (કા. ૨ વચનામૃત)

નીરખી નીરખીને દર્શન કરવાં.

ધોળ ગામમાં એ ભક્ત રહેતા હતા. નામ છે પ્રેમજીભાઈ. ખૂબ ભક્તિ કરે. પૂજાપાઠ કરે. સત્સંગ સમૈયામાં જાય ક્યારેક ક્યારેક સમાધિમાં જાય. સાતે ધામના દર્શન કરી આવે. ભગવાનની સાથે સાથે ફરે. ખૂબ સદ્ગુણી હતા. પણ લોભીયો સ્વભાવ હતો. માણસ કામ વાસના જીતી જાય તો લોભ ઉભો થઈ જાય છે. લોભને જીતે તો કોથ ઉભો થઈ જાય. અતઃશત્રુ ભજનમાં વિનન પાડે છે. શૂરવીર ભક્ત હોય તે જે શત્રુ અંતરમાં હોય તેને ઓળખી જાય. ટાળે તો ટાળે પણ ખરા.

એક વખત શ્રીજ મહારાજ સંતો ભક્તોની સાથે ધોળ ગામમાં પદ્ધાર્યા. એક હરિભક્તના ઘરે જમણવાર હતું. રસોઈની તેયારી થાય છે. પ્રેમજી ભક્તને ખબર પડી કે શ્રીજ મહારાજ પદ્ધાર્યા છે. દર્શન કરવા આવ્યા. પગે લાગીને બેઠા.

પૈડાવાળા રથ સમુદ્ર ઉપર દોડી શકે નહિ અને સાગરગામી
જીજ ભૂમિ પર તરી શકે નહિ.

શ્રીજ મહારાજ કહ્યું, “ભક્ત, કેમ છો ?” ભક્ત બોલ્યા, “સારું છે મહારાજ.” “વ્યવહાર કેમ ચાલે છે ?” “મહારાજ, વ્યવહાર પણ સારો ચાલે છે.” શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “તમે કોઈ દિવસ સંતોને, ગરીબને પ્રાણીણને કે અમને જમાડ્યા નથી. રસોઈ પણ આપી નથી. હથે તે સાથે. આપ્યું હશે તો મળશે. વાવો તો લણો. વાડીમાં જે વાવીએ તે થાય. બાજરો વાવીએ તો બાજરો થાય. ઘઉં વાવીએ તો ઘઉં થાય. તમે દાન પુષ્ય કાંઈ કરતા નથી, રસોઈ આપતા નથી. ધામમાં જશો તો શું ખાશો ?”

શ્રીજ મહારાજ બોલ્યા, “આજે શરત કરીએ છીએ કે છ માણસ માટે અમે રસોઈ બનાવીએ છીએ. છ માણસની રસોઈ તમે એકલા જમી જાઓ. અને જો ન જમી શકો તો અમને રસોઈ આપવી પડશે.” વાણિયા બહુ પાકા હોય. પ્રેમજી વાણિકે કહ્યું, “મહારાજ, હું ધારું તો જમી જાઉં.” જમવા બેઠા. ભરપેટ જમ્યા. અકડાઈ જાય છે. છતાં છ માણસની રસોઈ જમી જ ગયા.

મનમાં વિચાર થાય કે જો જમાશો નહિ તો રસોઈ દેવી પડશે. શ્રીજ મહારાજ માટે અને સંતો ભક્તો માટે બીજી રસોઈ બનાવી પડી. પણ આ લોભીયા પ્રેમજીભાઈ જીંદગીભર કોઈને રસોઈ આપી નહિ. ભગવાને ખૂબ સુખી રાખ્યા હતા. ભગવાન સાથે ફરતા છતાં પણ સ્વભાવ ટળ્યો નહિ. આંગણે કોઈ બિક્ષુક આવે તો ચપટી દાણા પણ આપે નહિ.

વિચાર કરો. સાક્ષાત ભગવાનના દર્શન થાય છે. નંદ પંક્તિના સંતોના દર્શન થાય છે. કથા વાર્તા સાંભળે છે પણ સ્વભાવ સુધર્યો નહિ. સાચી સમજણ હોય, સારા વિચાર થતા હોય, છેલ્લો જન્મ કરવો હોય, ભવસાગરમાં ભટકવું ન હોય તો આવક પ્રમાણે જાવક કરવી. રૂ.૫૦ની આવક હોય અને જાવક કરીએ રૂ.૬૦ની તો દુઃખી થઈએ. પણ બહુ ઉડાવ પણ થાવું નહિ અને બહુ લોભી પણ થાવું નહિ. પરોપકારની સાથે સત્સંગ પણ કરવો અને બીજાને કરાવવો.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિયેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદું ભજે.

દુર્ગ કૃતકાંબી કારણ

કીર્તન

મારા છાલાજુશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજુએ;.....

ભક્તાચિંતામહિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૬૬

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

**કે માણસ પરીક્ષા કર્યા વગાર જ બીજા મનુષ્ય પર વિશ્વાસ
મૂકે છે. તે પોતાના ભાટે આપતિના બી વાવે છે.**

(૧૬૬) પોતાના મનની વાત પકડી રાખવી નહિ.

સ્વામિનારાયણ હરે..

શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાન ગઠપુરમાં મંદિર બનાવે છે. કોઈ હરિભક્ત બહાર ગામથી આવ્યા. પગે લાગીને બોલ્યા, “હે પ્રભુ, હું ત્રણસો રૂપિયા લાવ્યો છું માટે રસોઈ આપવી છે.” શ્રીજી મહારાજ કહ્યું, “અત્યારે રસોઈ આપવાનું રહેવા દો. મંદિરનું બાંધકામ ચાલુ છે. કઢિયા અને કારીગરોના પગાર ચડી ગયા છે. તમારા પૈસામાંથી પગાર ચુકવી દઈએ. અત્યારે રસોઈની જરૂર નથી.”

હરિભક્ત બોલ્યા, “મારી ઈચ્છા તો રસોઈ આપવાની જ છે. મારો સંકલ્પ અધુરો રહી જાય.” શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા, “મંદિરના બાંધકામમાં વાપરીએ તો શું વાંધો. રસોઈ રહેવા દો તો સારું. પગાર ચુકવી દઈએ?” “ના મહારાજ. મારે રસોઈ જ આપવી છે. મંદિરનું તમારે જેમ કરવું હોય તેમ કરો.” શ્રીજી મહારાજ ખૂબ સમજાવ્યા પણ વાત પકડી રાખી પણ મૂકી નહિ.

ભગવાનને રાજુ કરવા છચ્છતા હો તો ભગવાન જેમ કહે તેમ કરો. મા-બાપનો રાજુપો જો મેળવવો હોય તો મા-બાપ કહે તેમ કરો. પણ જુદ કરવી નહિ. મનની કોઈ વાત પકડી રાખવી નહિ.

“હે પ્રભુ, મારે રસોઈ જ આપવી છે.” શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “જાઓ, રસોઈ આપો.” કોઠારી નાનભાયરને રસોઈ પેઠે રૂપિયા આપ્યા. બીજો દિવસ થયો અને રસોઈ તૈયાર થઈ. બપોરના સમયે સંતો બધાં પંક્તિમાં બેસી ગયા. સંતો સ્વામિનારાયણની ધૂન્ય કરે છે. રાજુ થાય છે કે શ્રીજી મહારાજ પંક્તિમાં પીરસવા આવશે.

સંતો શ્રીજી મહારાજને કહેવા ગયા, “હે મહારાજ, પંક્તિમાં પીરસવા પધારો.” શ્રીજી મહારાજ કહ્યું, “આજે અમે પીરસવા નહીં આવીએ. જેની રસોઈ છે તે ભક્તજન અમારું વચ્ચન માનતાં નથી. અમારી મરજથી ઉપર જઈને રસોઈ આપી છે. અમારી મરજ સમજું શક્યા નથી.” મહારાજ ઉદાસ થઈ ગયા છે. સંતો બધાં પંક્તિમાં જમ્યા વગર ઉલ્લા થઈ ગયા. “કાંઈ વાંધો નહિ. આજે ઉપવાસ કરશું.”

દુર્દ્રષ્ટાનું કરાવો

ત્રણસો રૂપિયા ખર્ચાયા. સંતો જમ્યા નહિ, ભગવાન રાજુ થયા નહિ. આંટી રાખવાથી શું ફાયદો થયો? ભગવાનની મરજીમાં આપણી મરજી ભેળવી દેવી. ભગવાનના વચનમાં રહીએ એમાં જ આપણો મોક્ષ સમાયેલો છે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું
શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૬॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ ત્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૬૭

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂતસમાનવર્ણ,.....

પરીક્ષા કર્યા વગર કોઈનો વિશ્વાસ ન કરો અને પોતાના માણસોની પરીક્ષા કર્યા પછી જ પ્રલ્યેકને યોગ્ય કાર્ય શોપો.

૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
 ૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૬૭) સભામાં મોભો મોટાદ ભૂલીને બેસી જવું.

સ્વામિનારાયણ હરે..

મોટા સમારંભોમાં વ્યક્તિગત સાનૂકુળતાઓ સચવાતી નથી. ત્યાં તો જેમ હોય તેમ ચલાવી લેવું પડે બહુ વર્ષો પહેલાંની વાત છે. એ વખતે દૂર મંદિરમાં સમૈયો કરવા જવું હોય તો રોડની વ્યવસ્થા નહિ. વાહનવ્યવહારની સુવિધા નહિ. એ મહા મંદિરમાં સમૈયા બે થાય. એક જન્માષ્ટમીનો અને એક વસંતપંચમીનો. એ વખતે ઉતારાની પણ બહુ સાનૂકુળતા નહિ. સાંકળી મોકળી ભીડમાં બધાં એકાદ બે દિવસ ત્યાં સૌની સાથે સંપ – સદ્ભાવથી પસાર કરી દે. આવા સમૈયામાં માન કેવું અને સન્માન કેવું ?

એવા એક સમૈયામાં મંદિરના મહેત સ્વામી પાસે એક સત્સંગી આવ્યા. “જ્ય સ્વામિનારાયણ! સ્વામી, અથાશું મળશે ?” મહેત સ્વામી કહ્યું, “ભંડારીને કહેવરાવું છે. મરચાં કાઢી આપશો.” ત્યારે તે ભાઈએ કહ્યું, “મારે મરચાં નથી જોઈતાં. કેરીનું અથાશું જોઈએ.” કેરીનું અથાશું તો અહિં ભાગ્યે જ હોય. ઇતાં તમે તો આગેવાન છો. છતાં પૂજારીને કહેવરાવું છું. દાકોરજ માટે રાખ્યું હશે તેમાંથી કાઢી આપશો. પણ થોડી રાહ જોજો. હમણાં બહુ ભીડ છે. હજારો હરિભક્તોનો જમણવાર છે.”

આગેવાન હરિભક્તે ઘણી રાહ જોઈ પણ કેરીનું અથાશું ન આવ્યું. સમૈયાની ભીડમાં ઠેકાશું ન પડ્યું. ઉતારે બેઠા. આ ભાઈ કહે, “મારે તો કેરીના અથાશાં

દુર કૃત્યાંબે કૃત્યા॥

સિવાય જમવાનું ન ભાવે. શાક ન હોય તો ચાલે. દાળ ન હોય તો પણ ચાલે પણ કેરીનું અથાણું તો જોઈએ જ. કેટલા ઉત્સાહથી આ સમૈયા કરવા આવ્યા હતા. હું જાતે જઇને કહી આવ્યો છતાં મહંત કેરીનું અથાણું ન મોકલ્યું.”

પછી પોતાના દીકરાને કહ્યું, “ચાલ, ઉભો થા. નથી રોકાવું અહિં!” દર્શન કરવા પણ રોકાયા નહિ. સમૈયો કરવા રોકાયા નહિ. ચાલી નિકળ્યા. આ વાતને બે-ચાર મહિના વીતી ગયા પણ મંદિરમાંથી સંતનું મંડળ ધર્માદો ઉઘરાવવા ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં ફરતું ફરતું આ આગેવાના ગામે પહોંચ્યું. હરિભક્તોની સભામાં કથાવાર્તા કરી અને કહ્યું, “શ્રીજ મહારાજની આજ્ઞા પ્રમાણે જે પેદાશ થઈ હોય તેમજ કોઈ આવક હોય એમાંથી દસમો, અનૂકુળતા ન હોય તો વીસમો ભાગ ઠાકોરજીને અર્પણ કરવો. એટલા માટે અમે આવ્યા છીએ.”

આટલું સાંભળી અથાણાંવાળા હરિભક્ત ઉભા થઈ સૌના સાંભળતા બોલ્યા, “સ્વામી, એ ધર્માદો હવે અથાણાંની બેણીમાંથી કાઢી લેજો. અહિં કાંઈ નહિ થાય!” સંતોને નવાઈ લાગી. કેવી બરણી અને કેવું અથાણું? અમે તો કાંઈ જાણતા નથી. પછી બીજા હરિભક્તોએ સંતોને કહ્યું, “સમૈયા ઉપર ગયા હતા ત્યાં કેરીનું અથાણું ન મળ્યું તેમાં દુઃખ લાગ્યું છે.”

સંતો કહે, “અમે કાયમ ત્યાં રહીએ છીએ છતાં પણ કેરીનું અથાણું અમને પણ નથી મળતું. અમારી બાજુ કેરીઓ ઓછી થાય છે તેથી કેરીનું અથાણું ક્યાંથી હોય?” આ આગેવાન માની સ્વભાવના હતા એટલે ગામનો ધર્માદો અટકાવ્યો. મોટા સમારંભો, સમૈયામાં કોઈનું ધાર્યું થાય. એ વખતે સૌને અનુભવ થઈ જાય છે – માની કોણ અને નિર્માની કોણ?

સર્વ સાથે મળીને બોલલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા જ્ઞાલાજ્ઞશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

એક બંધુભાવજ વિપત્તિના દિવસોમાં સનેહમા સિથર રહે છે.

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોધા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૬૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૬૮) કીડી સખીને માન આવી ગયું

સ્વામિનારાયણ હરે..

પ્રેમાનંદ સ્વામી પ્રેમસખી કહેવાતા. તેમ બીજા ભગવદાનંદ સ્વામી એ
પણ ગાયક હતા. એમનું ઉપનામ હતું કીડી સખી. બહુ સરસ ગાતા. પણ શ્રીજી

દુર્ગ ક્ષત્રાંગે ક્ષત્રા

મહારાજ એમનું વખાણો નહિ કારણ કે એમને પ્રેમસખી સાથે ઈર્ઝા થાય. પ્રેમસખી તો હૃદયના પ્રેમનો દરિયો. ભગવાન ગાયક ઉપર ખુશ થાય એના કરતાં ભાવથી ગાય તેના પર વધારે ખુશ થાય. પદાર્થથી ભગવાન ખુશ નથી થતા. પ્રેમથી ખુશ થાય છે. નહિંતર શબ્દરી જે દીધું એમાં કાંઈ ખુશ થવા જેવું હતું? વિદુરરાણી જે કેળાની છાલ ખાવા દીધું કૃષ્ણ ભગવાનનો એ કાંઈ ખુશ થવા જેવું હતું? પાતળભાઈની પણ્ણી શ્રીજ મહારાજને ખાટી છાશ પીવડાવી એમાં કાંઈ ખુશ થવા જેવું હતું?

કીરી સખીને તો ઈર્ઝા. વખાણ તો શ્રીજ મહારાજ કરે નહિ. ગાય તો સ્વીકાર કરે પણ જ્યાં સુધી એવા દોષ હોય તો પુરેપુરું સ્વીકાર તો ન જ કરે. એટલે શ્રીજ મહારાજ વચનામૃતમાં કહ્યું કે ભક્તિ કરો પણ ઈર્ઝા રહિત કરો. દ્રેષ્ટ કરીને નહિ. પાણી પાડવા, પાણી પાડવા ન કરવી. પણ હમણાં આપણા સત્સંગમાં મોટા ભાગ્યે સ્પર્ધા અને ઈર્ઝા જોવા મળે છે તે દુઃખની વાત છે?

કીરી સખી નક્કી કરી લીધું કે મારે ચાલ્યું જાઉં છે. મુક્તાનંદ સ્વામીને વાત કરી. એટલે મુક્તાનંદ સ્વામી કહે, “પણ તમને શું વાંધો છે?” કીરી સખી કહે, “મહારાજ કોઈ દિવસ આપણાનું વખાણો નહિ, પ્રેમ આપે નહિ.” સ્વામી કહે, “શ્રીજ મહારાજને કહીશ. તમને સાંચવશો.” મુક્તાનંદ સ્વામી તો માયાળું સંત હતા. શ્રીજ મહારાજને વાત કરી કે, “મહારાજ, કીરી સખીને થોડું દુઃખ થાય છે. જરા એમને સાંચવો અને સંભાળો તો અહિં રહી જાય.” શ્રીજ મહારાજ કહે, “સારું, વખાણશું.”

બીજે દિવસે સભા થઈ અને મુક્તાનંદ સ્વામી કહ્યું કે, “કીરી સખી, હવે કીર્તન ગાઓ.” કીરી સખી આલાપ કરીને તાન કરીને એવી સરસ ગાયકી રજુ કરી. મુક્તાનંદ સ્વામી હાથ જોડ્યા કે મહારાજ જરા બે શબ્દ એમને વિષે બોલે પણ શ્રીજ મહારાજ કાંઈ બોલ્યા નહિ. બે ત્રણ વાર કહ્યું કે, “મહારાજ, બોલો.” મહારાજ કહે, “શું?” તો કહે, “કીરી સખી કેવું સરસ ગાયું. મહારાજ, એમનો રાગ, આલાપ...” શ્રીજ મહારાજ કહે, “એમનો રાગ?” “હા.” “અમારો અધોવાયુ જેવો?!” હવે આવું કોઈને કહેવું કેટલું કઠણ પડે! કીરી સખી તો ઉભાજ થઈ ગયા. સીતાર સારંગી લઈને નીકળી જ ગયા. “હવે રહેવું જ નથી.” મુક્તાનંદ જેની વાણી મધુર અને ત્વાગશીલ હોય તેના સંબંધીઓ તેની પાસે સારા પ્રમાણામાં એકત્રિત થશે.

સ્વામીને કાંઈ બોલ્યા જેવું રહ્યું જ નહિ. સારંગી સંકેલીને શ્રીજી મહારાજને પગો લાગીને ચાલી જ નીકળ્યા.

રસ્તામાં નિત્યાનંદ સ્વામી અને બીજા સંતો મળ્યા. નિત્યાનંદ સ્વામી કહે, “સ્વામી, તમે આમ એકલા કેમ ચાલ્યા જાવ છો?” ક્રીડી સખી કહે, “આપની કીંમત નથી ને આપની કીંમત ન હોય ત્યાં આપને રહીને શું કરવું.” નિત્યાનંદ સ્વામી કહે, “અરે! આ શું કહો છો? ભગવાન આગળ આપણી શું કીંમત કરાવાની હોય?” “અરે, પણ મને એમ કહ્યું કે અધોવાયુ જેવો મારો રાગ છે!” નિત્યાનંદ સ્વામી કહે, “ભગવાનના અધોવાયુ આગળ આપને ક્યાંથી? તમને કીધું તો શ્રીઅંગ ને! ભગવાનને ક્યાંય અશુભ અંગ છે જ ક્યાં! ગમે તેમ કરીને ભગવાનના અંગભૂત તો થયા.” પણ ક્રીડી સખીને કાંઈ સમજાશું જ નહિ. મનમાં એમ થયું કે હવે તો રાજ રજવાડાને રીજવશું અને સુખી થશું.

વાત શું સમજવી? કે સુખ તો ભગવાનમાં જ છે. સહજાનંદ સ્વામીની મૂર્તિ છોડીને કોઈ સુખી નથી થયો. આજા લોપીને સંચિદાનંદ સ્વામી ધામમાં પણ સુખી ન થયા તો આ લોકમાં આપણા જેવા સુખી થાય જ ક્યાંથી! જેટલા ભગવાનથી છેટા થવાય તેટલું દુઃખ. બળબળતો વૈશાખ મહિનો હોય અને બરફની શીલાઓ પડી હોય તો જેટલા બરફ અને એસી પાસે જઈએ તેટલું સુખ અને જેટલા દુર જઈએ એટલું તાપ અને સંતાપ. શ્રીજી મહારાજે વચ્ચાનું દીવાનું દષ્ટાંત આપ્યું. દીવાની નજીક જેટલા જઈએ એટલો પ્રકાશ અને જેટલા દૂર જઈએ એટલો અંધકાર.

ક્રીડી સખી શ્રીજી મહારાજના ચરણ મુકીને એમ બોલ્યા કે રાજ રજવાડાને રીજવશું. રજવાડામાં થોડું ઘણું ગાયું હશે અને માન મળ્યું હશે પણ જતા જતા થોડાજ વખતમાં એમને લેપ્રેસી એટલે પતનો રોગ થયો. આંગળીઓ ખવાઈ ગઈ. શું વગાડે? ઔષધી બધી જ કરી પણ એમની એવી અસર થઈ કે કંઠ પણ જતો રહ્યો. ગાયકી જતી રહી. ગાવાનું બંધ. વગાડવાનું બંધ. શું કરે? પછી કોણ ત્યાં એમને રાજ્યમાં રાખે? ભીખ માગીને ખાવાના દહાડા આવ્યા. રજી રજીને મરવાના આરા આવ્યા. પછી તો એમ કહેવાય છે કે એમને પતનો રોગ હતો એટલે રસ્તાના કાંઠે લોકો એમને કાઢી મુકેલા અને પડેલા. ખૂબ પીડાઈ.

દુર ક્ષાત્રાંબી ક્ષાત્રી

અને એવું કહેવાય છે કે એવખતે ગોપાળાંદ સ્વામી મીકળ્યા અને કોઈએ કહું કે આ સાધુ આમ અહિં પડ્યા છે તો સ્વામી પછી કરુણા કરીને ત્યાં આવ્યા અને દેહ મુકાવ્યો. જુઓ, સુખ લેવા ગયા. મળ્યું? કુંગરા જેવું દુઃખ આવ્યું. એમ ભગવાનને મુકીને ક્યારેય સુખ લેવાનો વિચાર કરવો નહિ.

અલૈયાખાચર સુખી થવા ગયા પણ થયા? નહિ. દીનાનાથ ભરૂ સુખી થવા ગયા પણ થયા? નહિ. રામા જોગીયા સુખી થવા ગયા પણ થયા? નહિ. શા માટે? કે સુખ ભગવાનની માલીકીની વસ્તુ છે. એની મૂર્તિમાં જ સુખ છે. માટે જેમ બને તેમ મૂર્તિને જ સંભાળવી. બીજે ક્યાંય સુખ નહિ મળો. ફરવા જાઓ સુખ લેવા પણ પાછળથી ચોર ધર લૂંટીને મોજ કરે. આપની મોજ ઉરી જાય.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિષેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ધશું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

વैભવ અજાગૃત લોકો માટે નથી.
જાતના સર્વ સુરીજ્ઞોનો આ સર્વમાન્ય મત છે.

સભા-૧૬૯

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્તતણ વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-ક્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૬૯) સ્વભાવ જમપુરીમાં લઇ જાય છે

સ્વામિનારાયણ હરે..

એક મદારી આ ગામથી પેલે ગામ જતો હતો. તેની પાસે એક બકરું, એક માકડું અને એક સર્પનો કંડીઓ હતો. આગળ જતાં રસ્તામાં નદી આવી તેને ઊતરવા માટે માકડું હતું તે ખલ્લે બેસાડ્યું ને સર્પનો કંડીઓ માથે મૂક્યો ને બકરું હેઠે ચાલતું દોર્યું આ રીતે નદીમાં વચ્ચે આવ્યો. એટલામાં વરસાદ આવ્યો તેથી ખલ્લે બેઠેલું માકડું હતું તેણે સર્પના કંડીઆનું ઢાકણું લઈને પોતાને માથે મૂક્યું એટલે સર્પ ઉપર વરસાદના બિન્દુઓ પડવાથી સર્પ કુંફાડા મારવા લાગ્યો તેથી માકડું ભય પામી પાણીમાં કુદી પડ્યું તેને પેલો મદારી જાલવા ગયો એટલામાં સર્પનો કંડીઓ પાણીમાં પડી ગયો. તેને લેવા ગયો ત્યાં બકરું તણાઈ ગયું પછી પેલો મદારી બહાર નીકળ્યો ને શોકાયમાન થઈને ચાલ્યો ગયો.

આ જગતમાં પરમેશ્વરના અવતાર જીવના કલ્યાણ માટે ધણાક થાય છે. અને તેની જોગા આ જગતના જીવોને ઉપદેશ કરવા માટે પોતાના ધામમાં રહેનારા

દુર્ગ કૃતકાંબી કાર્યા

અક્ષરમુક્ત તેને પણ સાથે લાવે છે. તેના ઉપદેશો કરીને કેટલાક જીવ ભગવાનના ધામમાં જાય છે. પણ જે પોતાના સ્વભાવને ઘસારો આવવા દેતા નથી તેને તો આગળ દ્રષ્ટાંત દીધું તેવા જાણવા. તેવા જીવો પોતાના સ્વભાવે કરીને યમપુરીમાં જાય છે.

કોઈ વ્યક્તિ કોઈને દુઃખી કરી શકતી નથી, દુઃખ તો પોતાના સ્વભાવ ને કારણે આવે છે. માટે અક્ષરધામમાં જવું હોય તો ભગવાનને ગમે તેવા સ્વભાવ રાખવા.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર ભતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥

નહિં તો તમે નાચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।

જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૭૦

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....

૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....

અત્યંત ગુસસા કરતા અયેતન જ અવસ્થા અત્યંત ખરાખ છે,
જે અહંકાર પૂર્ણ અત્પ સંતોષથી ઉત્પન્ન થાય છે.

૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણિ.....
 ૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
 ૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાઈ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૭૦) ધ્યાન એક ઇષ્ટદેવનું જ કરાય. બીજાનું કરાય નહિ.

સ્વામિનારાયણ હરે..

મહેમદાવાદમાં ગામની ભાગોળે વડના વૃક્ષની છાયા નીચે સંતોની સાથે બિરાજમાન થયેલા છે. સાઈઠ સંતો શ્રીજી મહારાજની સમીપે બેઠા છે. મુક્તાનંદ સ્વામી બાજુમાં બેઠા છે. શ્રીજી મહારાજ એક સંતને ઉભા કરીને પુછ્યું, “સાધુરામ, તમે કોનું ધ્યાન કરો છો ?” સાધુરામ બોલ્યા, “અમે તમારા સ્વરૂપનું ધ્યાન કરીએ અને અંતરમાં તમારી મૂર્તિ ઉતારીએ. ધ્યાન કરવામાં ખૂબ આનંદ આવે છે.”

શ્રીજી મહારાજ કહ્યું, “આજથી અમે આજ્ઞા કરીએ છીએ કે મુક્તાનંદ સ્વામી અમારાથી મોટા છે, વૃદ્ધ છે, ગુરુભાઈ છે માટે આજથી તમને મુક્તાનંદ સ્વામીનું ધ્યાન કરવાનું છે.” આવું સાંભળી સાધુરામ ઉભા થઈ ગયા. “મહારાજ! ધ્યાન તો એક તમારું જ થાય! બીજા કોઈનું ધ્યાન કરાય જ નહિ.”

શ્રીજી મહારાજ બોલ્યા, “અમારી આજ્ઞા માનવી છે કે નથી માનવી ? મુક્તાનંદ સ્વામીનું ધ્યાન કરવું છે કે નહિ?” “ના મહારાજ, મુક્તાનંદ સ્વામીનું ધ્યાન નહિ કરીએ.” મહારાજ બોલ્યા, “અમારું માનતા નથી તો તમે આજથી વિમુખ. સભામાંથી ઉઠી જાવ!” સાધુ રવાના થઈ ગયા. “વિમુખ કરો તો વિમુખ પણ ધ્યાન તો તમારું જ કરશું.”

દીક ક્ષાત્રાંબો ક્ષાત્રા॥

શ્રીજી મહારાજે કહ્યું, “આ સામે દૂર વડનું વૃક્ષ દેખાય છે ત્યાં જાઓ. તમારી અમને કાંઈ જરૂર નથી.” સાધુ ત્યાં જઈને બેસી ગયા. સ્વામિનારાયણ ભગવાન બીજા સાધુને ઉભા કર્યા. “તમે મુક્તાનંદ સ્વામીનું ધ્યાન કરશો? અમારી આજ્ઞાનું પાલન કરશો કે વિમુખ થાશો? બોલો.” ત્યારે તે સંત બોલ્યા, “વિમુખ તો વિમુખ, પણ ધ્યાન તો તમારું જ કરશું. તમે અમારા ઈષ્ટદેવ છો. ઈષ્ટદેવ સિવાય કોણું ધ્યાન કરાય નહિ.” પ્રભુ બોલ્યા, “તો પહેલાં સાધુ બેઠા છે ત્યાં જાઓ. આવી રીતે અમારી આજ્ઞા માનવી નથી અને અમારી સાથે રહેવું છો!” સ્વામી ચાલતા થઈ ગયા.

પછે સંતો હતા, બધાં સંતોએ કહ્યું, “ધ્યાન તો તમારું જ કરશું. મુક્તાનંદ સ્વામીનું નહિ કરીએ.” હવે મુક્તાનંદ સ્વામી અને ભગવાન બે જ રહ્યા. શ્રીજી મહારાજ મુક્તાનંદ સ્વામીને કહ્યું, “સ્વામી, હવે શું કરશું? વિમુખ વધી ગયા અને સન્મુખ હું અને તમે રહ્યા.” મુક્તાનંદ સ્વામી સરસ જવાબ આપ્યો. “હે પ્રભુ, આપ કહો તો એમની સાથે બેસી જઈએ.” સંતો બેઠા છે ત્યાં ગયા. રાણ્યો દર્શાવતાં શ્રીજી મહારાજ કહે, “તમારી પરીક્ષા તો લીધી પણ તમે બધાં પરીક્ષામાં પાસ થયા. તમારી નિષા પરિપક્વ છે. તમે વિમુખ નથી પણ અમારી સન્મુખ છો. તમે સાચીવાત સમજો છો. ભ્રહ્યવેતા સંત હોય તો પણ તેનું ધ્યાન કરાય નહિ. ધ્યાન તો એક પરમાત્માનું જ કરાય. સંતોનું પૂજન કરાય. આજ્ઞાનું પાલન કરાય પણ ધ્યાન તો એક પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ નારાયણનું જ કરાય.” સમજવા જેવી અને ચેતવા જેવી કથા છે.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્મત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;
તે વિના કેને ભજીએ રે. તેનો સંગો ૧

તેને ભાટે કાઈ જ અશક્ય નથી, જે પોતાના કાર્ય ભાટે
સુરક્ષિત અને સજાગ રહેવા ભાટે તત્પર હોય છે.

સન્મુખ થાતાં શંકા ન કીજે, ભર ભાલા તણો મેહ વરસે રે;
 હંસ જઈ હરિજનને મળશે, કાચી તે કાયા પડશે રે. તેનો૦ ૨
 શૂળી ઉપર શયન કરાવે, તોય સાધુને સંગે રહીએ રે;
 દુરીજન લોક દુર્ભાગ્યા બોલે, તેનું સુખદુઃખ સર્વે સહીએ રે. તેનો૦ ૩
 અમૃતપેં અતિ મીઠા મુખથી, હરિનાં ચરિત્ર સુણાવે રે;
 બ્રહ્મા ભવ સનકાદિક જેવા, જેનાં દર્શન કરવાને આવે રે. તેનો૦ ૪
 નરક કુંડથી નરસું લાગે, દુરીજનનું મુખ મનમાં રે;
 મુક્તાનાંદ મગન થઈ માગે, વ્હાલા વાસ દેજો હરિજનમાં રે. તેનો૦ ૫

ભક્તાચિંતામહિં ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૭૯॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૦॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૭૧

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

દુર ક્ષાત્રાંબો ક્ષાત્રા

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૭૧) સેવા કરવી સહેલી નથી, કઢણ છે.

સ્વામિનારાયણ હણે..

સ્વામિનારાયણ ભગવાન આનંદાનંદ સ્વામીને કહ્યું, “તમે અમદાવાદ જાવ અને સરસ મજાનું મંદિર બનાવો.” સ્વામી કહે છે, “પૈસાની જરૂર પડશે તો શું કરું?” સ્વામિનારાયણ ભગવાનનાં ચરણમાં બેટ ભક્તજનો મૂકે તેમાંથી એક મુશ્કી ભરીને આનંદાનંદ સ્વામીને આપ્યા અને ગણ્યા તો અગિયાર રૂપિયા થયા. અગિયાર રૂપિયા વસ્ત્રનાં ટુકડામાં બાંધીને તુંબડીમાં રાખ્યા. ચૌદ સંતોની સાથે સ્વામી અમદાવાદ પદ્ધાર્યા.

મંદિરના પાયાની તેયારી પહેલા સ્વામીએ પગથી લીટા દોર્યા. પાયાની લાઈન દોડી. આરકીટેક્ટની જરૂર પડી નહિ. પગથી લીટા કરે અને એકઝેટમાપ આવી જાય. સંતોમાં શ્રીજી મહારાજ ગજબની શક્તિ મૂકી હતી. બાંધકામ ચાલુ થયું.

ધાંગધ્રાથી પથર આવે, ગાડા ઉપર પથરા લાવે. પહેલાનાં વખતમાં મંદિર બનાવવા બધું કઠણ હતા. હમણાંની માફક ટ્રેક નહોતી. ટ્રેકટર નહોતા. બળદ ગાડા ઉપર બધું લાવવાનું હોય. કોઈ ભક્તજન રૂ.૧૦૦, કોઈ રૂ.૨૦૦, કોઈ રૂ.૫૦૦ મંદિર માટે આપે તે પૈસા આનંદાનંદ સ્વામી તુંબડીમાં રાખે. તુંબડી અક્ષયપાત્ર બની ગઈ. પૈસા ખૂટતાં નથી. જેટલા જોઈએ તેટલાં તુંબડીમાંથી મળે છે.

એક વખત એક હરિભક્ત ગાડું લઈને પથરા ઈડર બાજુથી લાવે છે. બળદ ગાડું ચાલ્યું આવે. ગાડામાં ભારે પથરો હતાં. રસ્તામાં ખાડો આવ્યો. બળદનો પગ ભાંગી ગયો. થાંભલામાં વપરાય એવો વજનદાર પથર છે. એક બળદથી ગાડું ચાલે નહિ. ભક્ત ગભરાઈ ગયા. શું કરવું? બળદનો પગ ભાંગી ગયો છે.

રાજાન્દ જ ધ્રુત્વવિદ્યા અને ધર્મનો સંરક્ષક છે.

તેની સારવાર કરી પછી વિચાર આવ્યો. આ જીવ ધણી વખત બળદ થયો હશે. ગાડે જુતીયો હશે. આજે બળદના બદલે હું ગાડું ખેંચી જાઉં. ભગવાન રક્ષા કરશે. મોહું થશે તો કરિયા વાટ જોશે.

સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ બોલતાં બોલતાં એક બાજુ સાજો બળદ, બીજુ બાજુ હરિભક્ત જોસરી ખંભા ઉપર લઈ લીધી. ગાડું ખેંચતાં ખેંચતાં આવે છે. ખંભા ઉપર કાપા પડી ગયા. વજન ખેંચવાથી શરીર નરમ થઈ ગયું. ખૂબ દુઃખાવો થાય છે. નજીકમાં ગામ હતું ત્યાંથી બળદ લઈ આવ્યા અને ગાડામાં જોડ્યા. માંડ માંડ અમદાવાદ પહોંચ્યા.

આનંદાનંદ સ્વામી પુછ્યું, “કેમ મોહું થઈ ગયું?” ભક્ત સવિસ્તાર વાત સંભળાવી. સ્વામીને આશ્ર્ય થયું. બળદને બદલે આ હરિભક્ત ગાડું ખેંચ્યું. ધન્ય છે એની ભક્તિને અને શ્રદ્ધાને! શ્રીજ મહારાજને વાત કરી. શ્રીજ મહારાજ ખૂબ રાજ થયા. પોતે પુષ્પનો હાર પહેર્યો હતો તે ભક્તિને પહેરાવ્યો અને કહ્યું, “અંતે હું તમને અક્ષરધામમાં લઈ જઈશ અને ભવસાગરના ફેરમાંથી મુક્ત કરીશ.”

વિચાર કરો! આવી રીતે સેવા કરવી સહેલી નથી. કઠણ છે. તે થાંભલાના દર્શન અદ્યાપી સુધી થાય છે. રાધાકૃષ્ણાદેવ અને નરનારાયણાદેવની વચ્ચે આ થાંભલો રાખેલ છે. ભક્તજનો પગે લાગે છે. આ પ્રસાદીની અક્ષયપાત્ર જેવી તુંબડી અત્યારે જેતલપુરમાં સભામંડપમાં પધરાવેલ છે. જેતલપુર જાઓ ત્યારે ૪૩૨ દર્શન કરજો.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિદેશરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તચિંતામણિ ગાયન -ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥

દીક ક્ષાત્રાંબો ક્ષાત્રા॥

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૭૨

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૭૨) અલ્લાઝ્પે દર્શન આપ્યાં.

સ્વામિનારાયણ હરે..

કંથકોટનો રાજી ભગવાન સ્વામિનારાયણનો ખૂબ વિરોધ કરતો. ભક્તજનોને પણ હેરાન કરતો. શ્રીજ મહારાજ કચરા ભક્તને કહ્યું, “કંથકોટ મૂકીને આધોઈ ચાલ્યા જાવ. ઘર વખરી વહેંચી નાખો.” દુકાન, ઘર, ઢોર વિગેરે કોઈનું બુરું ન ઈચ્છશો તેનું બુરું થાય કે ન થાય પાણ તમારું મન જરૂર અશાંત બની જશો.

વહેચી, એના જે પૈસા થયા તે બધું લઈને આધોઈ જાય છે. સાથે શ્રીજી મહારાજ અને કચરા ભક્તની પત્નિ ધનબાઈ પણ છે. સ્વામિનારાયણ સ્વામિનારાયણ ધુન્ય ગાતાં ગાતાં ચાલ્યા જાય છે.

રાજાનું નામ હતું દેવોજી દરબાર. દરબારને ખબર પડી કે કચરા ભક્ત આધોઈ જાય છે. બે મુસલમાન મીયાણાને કહ્યું, “તમે રસ્તામાં જાઓ અને એને લૂંટી લો.” લૂંટારા સંતાઈને બેઠા. શ્રીજી મહારાજ, કચરા ભક્ત અને ધનબાઈ ભગવાનની વાતો કરતાં કરતાં ચાલ્યા આવે છે. બે મુસલમાન મીયાણા ઓંચીતા આવ્યા. હાથમાં હથિયાર છે. બૂમ પાડી, “ખબરદાર! ત્યાં જ ઉભા રહેજો. માર્યા વગર મુક્શું નહિ. તમારી પાસે જે છે તે બધું આપી દો.” એમ કહીને લાકડી પછાડે છે.

જ્યાં મારવા માટે હાથ ઊંચો કર્યો ત્યાં શ્રીજી મહારાજ મીયાણાને અલ્લારૂપે દર્શન દીધાં અને પૃથ્વીથી અધ્યર ચાલે છે. જાણે કે આકાશમાં ચાલ્યા જતા હોય એવું લાગે છે. મીયાણાએ બે હાથ જોડી પ્રાર્થના કરી. “આજે અમારું જીવન ધન્ય બની ગયું. અમને માફ કરો. અમે તમને લૂંટવા માટે આવ્યા છીએ. અલ્લાના ગુન્હેગાર થયા છીએ.” ભગવાનના ચરણ પકડી લીધાં. આંખના આંસુથી ભીજવી દીધા. “હે સ્વામિનારાયણ! તમે સાક્ષાત ખુદા છો. આજથી અમે તમારા ચરણે આવ્યા છીએ. આજા કરો, અમે શું સેવા કરીએ ?”

શ્રીજી મહારાજ કહે છે, “કચરા ભક્તના માથા ઉપર પોટલાં છે અને ધનબાઈના માથા ઉપર પોટલાં છે તે ઉપાડો અને સુખેથી આધોઈ પહોંચાડો.” ધનબાઈને વિચાર થાય કે, માલ મિલકતના પોટલાં બાંધ્યા છે તે આ મીયાણા લઈને ભાગી જશો તો આપે સાવ કોરાં થઈ જશું. અને શું ખાશું? શ્રીજી મહારાજ અંતરની વાત જાણી કહે છે, “ધનબાઈ, ચિંતા ન કરો.”

આધોઈ પહોંચી આવ્યા. મીયાણા કહે છે કે, “હે પ્રભુ! હે અલ્લા! અમને રાજ લૂંટવા માટે મોકલ્યા હતા. અમે ત્યાં જઈને દરબારને મારી નાખશું.” શ્રીજી મહારાજ કહે, “મારજો નહિ. પોતાના પાપે પોતે મરી જશો.” મીયાણા કંથકોટ આવ્યા. રાજાને કહ્યું, તમે વગર મોતે મરી જશો! આપણા શહેરમાંથી ખુદાને કાઢી મુક્યા છે. એની સાથે વિરોધ કરો છો તે પાપે કરીને તમારું મોત થઈ જશો. ચેતી

દર સત્સંગ સભા

જીવ અને પાપ કરતાં અટકી જીવ.”

દરખાર ખીજાઈને કહે છે, “અત્યા, મને ભલામણ દેનાર તમે કોણ ? મારા રાજ્યમાંથી નીકળી જાઓ.” મીયાશાને કાઢી મૂક્યા. મીયાશા ભગવાન સ્વામિનારાયણનું નામ લેતાં લેતાં બીજે ગામ ગયા.

“સેવા કરેલી કોઇ દિવસ નિષ્ઠળ જતી નથી. તેનું પુણ્ય ગમે ત્યારે ઉદ્ય થઈ આવે છે.”

જુંદગી પર્યત બે મીયાશાએ ભગવાનના સ્વરૂપનું ધ્યાન કર્યું. યાદ કર્યા. સમય જતાં તેમનું મૃત્યુ થયું અને સત્સંગીને ઘેર જન્મ લીધો. પદમશી શેઠના ઘરે દીકરા થઈને આવ્યા. પદમશી શેઠ બે દીકરાને ખૂબ સારા સંસ્કાર આપ્યાં. પૂજાપાઠ કરે, સત્સંગ સમૈયામાં લાભ લે. પાકા સત્સંગી થયા. સંતનો સમાગમ કરે.

સંસારમાંથી વૈરાગ્ય ઉત્પત્ત થયો. સંતો વાગડ દેશમાં સત્સંગ કરાવા આવ્યા. તેની સાથે બે દીકરા સાધુ થવા માટે અમદાવાદ આવ્યા. મા બાપે રાજુ ખુશીથી રજા આપી. સંતોની સાથે અમદાવાદ આવ્યા. બે વરસ શ્વેત કપડામાં પાર્ષદ તરીકે રહ્યા. પછી આચાર્ય અયોધ્યાપ્રસાદજીના હસ્તે દીક્ષા આપી અને સાધુ થયા. એકનું ચૈતન્યદાસજી સ્વામી નામ રાખ્યું અને બીજાનું ઉદ્ઘવદાસજી નામ ધારણ કરાવ્યું. મોટા વિદ્ધાન થયા. સંગીતમાં પણ વિશારદ હતાં.

આગલા જન્મે મુસલમાન હતા, બીજે જન્મે સંત થયા. એ સેવાનો પ્રતાપ છે. ભગવાનની લીલા અલૌકિક છે. કોઈ પણ જીવાત્મા ભગવાન અને સંતના સાનિધ્યમાં આવે તો તેનું પુણ્ય ઉદ્ય થાય છે. સેવાની તક મળે ત્યારે અવશ્ય સેવા કરી લેવી..

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ્ વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા ઝાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

દુઃખ આવી પડે ત્યારે બીજાના નહિ પણ તમારા પોતાના
દોષ જોવાનો પ્રયત્ન કરો.

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોધા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૭૩

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૭૩) સ્વામિનારાયણનો આશરો કરે તો લાડવા ખાવા મળે !

સ્વામિનારાયણ હરે..

સમઢીયાડામાં બાલમુકુંદદાસજી સ્વામી સભામાં બેઠા હતા. સવારના ૮-૧૦ લાગ્યા હતા. વાત કરતાં કરતાં ૧૦:૨૦ વાગી ગયા. બાલમુકુંદદાસજી

દુર્ગ કૃતકાંબા કૃતા

સ્વામી સભામાં વાત કરતા હતા કે, “ભાઈ, સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો જે આશરો કરે એમને આ લોક અને સ્વામિનારાયણ ભગવાન લાડવા ખવરાવે લાડવા.” તેમાં એક જણ સભામાં તરકી હતો. એ ઉભો થયો. એમને ખબર હતી અને રસોડામાં જોઈ આવ્યો હતો. ત્યાં રોટલા અને અડદની દાળ જ હતી. પણ સ્વામી કહે છે કે સ્વામિનારાયણ ભગવાન લાડવા ખવરાવે લાડવા. એટલે આ ભાઈ ઉભા થયા.

બાલમુકુંદદાસજી સ્વામીને કહે, “સ્વામી, જુઓ, હું સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો સત્સંગી તો થાઉં, અને એમના નામની કંઈ તો પહેરું કે જો તમે કહો છો એ પ્રમાણે સ્વામિનારાયણ અમને લાડવા ખવરાવે તો. રસોડામાં અડદની દાળ અને બાજરાના રોટલા છે. જુઓ, આપણાને લાડવા મળો તો જ આપણાને સત્સંગી થવું.” સ્વામી કહે, “બેસી જાવ. સ્વામિનારાયણ ભગવાન તમને લાડવા ખવરાવે.” જ્યાં આ ભાઈ હજુ બેસવા જાય ત્યાં તો બાજુના ગામમાંથી અરજણાબાપા, એક સાથે પ્રાતિષ્ઠા, એમની સાથે મોતૈયાના લાડુ અને જીણી સેવના બે મોટા ટોપલા ભરીને લાવ્યા. અને સભામાં આવીને દંડવત કરીને મુક્યા.

તે આ ભાઈને લાડવાની સુગંધ આવવા માંડી. બોલે, “અરે! ટોપલા આવ્યા ખરા હો!” સ્વામી અરજણાબાપાને પુછ્યું, “શું છે આમાં ?” “એકમાં ચોખા મોતૈયાના લાડુ પ્રાતિષ્ઠા પાસેથી બનાવેલા અને ચોખી જીણી સેવ. મારો સંકલ્પ છે કે આજ ને આજ ઠાકોરજને થાળમાં ધરાવો. બધાં સંતો અને જેટલા હરિભક્તો છે એમને આ સેવ અને મોતૈયાના લાડવા જ માડો.” ઓલ્યા તો ઉભા થઈને પગમાં પડ્યા! “સ્વામીજી! સાવ સાચી વાત છે. લ્યો, બંધાવો કંઈ!” આશરો કરે તો સ્વામિનારાયણ ભગવાન લાડવા ખવરાવે, ખવરાવે અને ખવરાવે.

આપે બધાં શું કરીએ છીએ? ધુબાકા જ મારીએ છીએ ને. સત્સંગમાં આવીને શું મોળો પ્રસાદ મળે છે? જે કોઈ વાતે સુખી થયા હશો એ સત્સંગ કરો છો એટલે થયા છો. પ્રારખ બદલી જાય.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજ વાસુદેવ હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

સાચો સત્સંગી કોઈ પાઢા પરિસ્થિતિમાં પ્રભુની ફૃપાનો જ
અનુભવ કરે છે.

કીર્તન

મારા હાલાજું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અકારથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૭૪

૧. જય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

દુર્ગ ક્ષત્રાંગે ક્ષત્રા

(૧૭૪) અહીં ખુદાની ચરણરજ હોવી જોઈએ.

સ્વામિનારાયણ હરે..

ભગવાનનું નામ સ્મરણ કરે તેનાં દુઃખ દૂર થાય જ છે. પણ ભગવાનનાં ચરણરજથી પણ દુઃખ દૂર થાય છે આપણા ધર્મગ્રંથોમાં એક કથા છે. ચરણરજનો અદ્ભૂત મહિમા છે.

વડોદરાના રાજી સયાજીરાવ સરકારના મુખ્ય મંત્રી મીર સાહેબ તેઓ શાતિએ મુસલમાન હતા. તેનો પગાર બાર મહિનાનો ત્રણ લાખ રૂપિયા હતો. તે વખતમાં બહુ કહેવાય, સરકારના માનિતા મંત્રી, પણ કર્મયોગે માથું સખત દુઃખ્યા જ કરે. રાત દિવસ જરાય ઊંઘ ન આવે. તેથી શરીર ફીંકું, પીળું, દુબળું ને સુસ્તીવાળું ફિક્કું થઈ ગયું. ઘણી દવાઓ કરી કાંઈ ફરક પડ્યો નહિ. મીરસાહેબે જુનાગઢના પીરાણા પીરની માનતા કરી કે, મારું દુઃખ મટી જશે તો અઠચાવીશ હજારની સુંદર ચાદર પીરને ઓઢાડીશ.

કાંઈ ફરક પડ્યો નહિ. ઇતાં પણ માનતા ઉતારવા માટે જુનાગઢ જાય છે. સયાજી રાજી પાસે મંત્રી રડી પડ્યા, દુઃખ ભલાભલાને રડાવે છે. સરકારે કહું, ચિંતા ન કરો હું તમને બધો બંદોબસ્ત કરી આપું, દશ ઘોડેશ્વાર જાવ આ સાહેબ સાથે. ભાઈને કહું- તમે આઠ જણા પાલભી લઈ જાવ. વારા ફરતી ઉપાડજો. સાથે ખૂબ પૈસા પણ આપ્યા, તે પાલભીમાં મીરસાહેબ સૂતા રહેતા, બેસાતું નહીં એવી માથામાં પીડા હતી.

નવ દિવસે જુનાગઢ પહોંચ્યા, ત્યાં પીરને પગે લાગી પાંત્રીસ હજારની ચાદર ઓઢાડી, છ દિવસ ત્યાં રોકાયા, પણ દુઃખાવામાં જરાય ફેર પડ્યો નહિ. તેથી નિરાશ થઈ ગયા, હવે શું કરવું ? પાછા ફર્યા, રસ્તામાં ગઢપુરની નજીક રાધાવાડી છે ત્યાં પાલભી ઉતારી વિશ્રાંતિ લીધી, પછી સફેદ પછેડી પાથરી ઉત્તર તરફ મીરસાહેબ નમાજ પઠવા માથું ધરતીમાં નમાવ્યું, પ્રભુ અને સંતોના ચરણરજથી અંકિત પૃથ્વીની માટી માથાંને અડી ત્યાં તો મીરસાહેબ ઢરી પડ્યા. શાન્તિ શાન્તિ થઈ ગઈ, ઘસઘસાટ ઊંઘી ગયા, બધા જોતા જ રહી ગયા.

આતો નવાઈની વાત છે. નમાજ પઠતાં ઊંઘી ગયા. ભલે થોડીવાર ઊંઘી ઘરમાં રહેવું એ પાપ નથી પરંતુ ઘરમાં વધુ પડતી આશક્તિ હોવી એ પાપ છે.

જય. કલાક પદી જગ્યા અને વાત કરી કે- અહીં ચોક્કસ ખુદાની ચરણરજ હોવી જ જોઈએ. અહીં ખુદાના ઓલિયા પણ આવ્યા હશે. નહિતર આવું બને નહિ. આ પવિત્ર સ્થાન છે.

ત્યાં સામે સચ્ચિદાનંદસ્વામી પ્રભુનું સ્મરણ કરતા કરતા શાકભાજ વીષે છે, ત્યાં મીરસાહેબ ગયા અને પૂછ્યું, ‘ફીરજ ! અહીં આજુબાજુની જગ્યામાં ક્યાંક ખુદા છે ?’ સ્વામીએ કહ્યું, હા છે. નજીકમાં ગઢપુર ગામે દાદાખાચરના દરબારમાં છે. કેમ પૂછવું પડ્યું ? “ત્યારે મંત્રીએ વિસ્તારથી વાત સંભળાવીને કહ્યું કે,” આ ભૂમિ નિર્ગુણ અને સાત્ત્વિક છે. અલ્લાના સંબંધવાળી રજ છે. તો મને એ અલ્લા મળશે ?” “હા ચોક્કસ મળશે, ચાલો મારી સાથે.”

દાદાના દરબારમાં પ્રવેશ કરતાની સાથે હદ્યમાં શાંતિ છવાઈ ગઈ, અને દુઃખ હરાઈ ગયું, શ્રીઝમહારાજ પાસે બધી વિસ્તારીને મીરસાહેબે વાત કરી. ભગવાનનો ગુણ આવ્યો દુઃખ માત્ર દૂર થઈ ગયું. પદી વર્તમાન ધરાવી ભગવાન સ્વામિનારાયણના આશ્રિત થયા, આ છે પ્રભુની તથા સંતની ચરણરજનો પ્રતાપ.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઇ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે લેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥

દુર્ગ ક્ષીરસંગ્રહ કાળી

નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૭૫

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજ્ઞમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશ્વેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતાર્થ

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૭૫) સંતો જેનું અન્ન જમશે તેનું હુદ્દય પવિત્ર થશે.

સ્વામિનારાયણ હરે..

સ્વામિનારાયણ ભગવાન સંતોની સાથે સારંગપુર પધાર્યા, ચોમાસાના દિવસો છે.. સંતો ગામના ચોરા ઉપર બેઠા.. શ્રાવણ મહિનો ચાલુ છે... મૂર્ખણધાર વરસાદ થયો... સંતો કઠિન તપશ્ચર્યા કરે છે.. ષટરસના નિયમ ચાલુ છે, કોઈક સંતો ધારણા-પારણાનું પ્રત કરે છે, કોઈક સંતો લીલી વનસ્પતિનાં પાંડડાં ખાઈને

**જગમાં ઝૂખતાને બચાવવા કરતા વાસનાના પૂરમાં ઝૂખનારને
તેમાંથી બચાવવાનું ઘણું કઠિન છે.**

અખંડ ધ્યાન ભજન કરે છે, ખૂબ વરસાદ થવાથી, અમુકનાં ધર પડી ગયાં છે, અમુકનાં ધર પાણીથી ભરાઈ ગયાં છે. જ્યાં જુવો ત્યાં પાણી પાણી.. માટે રસોઈ બનાવવાની સગવડ નથી...

સંતોષે નક્કી કર્યું કે ગામના માણસોની દ્યાજનક સ્થિતિ છે.. તો આપણે ગામમાં બિક્ષા માગવા જવું નથી, ઉપવાસ કરી ભજન કરશું. શ્રીજમહારાજ અંતર્યામી છે, અંતરના વિચાર જાણી ગયા. સૂર્યોદય થયો. ત્યારે ખંબે જોળી લઈ ગામમાં બિક્ષા લેવા માટે તૈયાર થઈ જાય છે.. સંતોને શ્રીજમહારાજે કહ્યું, “આજે તમારા માટે અમે ગામમાં બિક્ષા માંગવા જશું. ધરોધરથી બિક્ષા લેવી છે. ગામના લોકોનો ભાવ કેવો છે તે જોવો છે...

સંતોષે કહ્યું, હે પ્રભુ ! તમે આંહી બેસો. અમે બિક્ષા લેવા જઈશું.. તમે બિક્ષા માંગવા જાઓ તો અમને સારું ન લાગે. વિચાર કરો, આખા જગતને જમાડનાર આજે ઝોળી લઈ સંતો માટે બિક્ષા લેવા જાય છે. વરસતા વરસાદમાં કાદવ ક્રીયડવાળા રસ્તામાં ફરીને બિક્ષા માગવા તૈયાર થયા..

ભગવાન કર્તૃમક્રતું છે. અષ્ટસિદ્ધિ નવનિધિ હાથમાં છે, જે ધારે તે કરી શકે.. તૈયાર ભોજન લાવી જમાડી શકે.. એવા શક્તિમાન છે.. છતાં પણ જીવાત્માનું કલ્યાણ કરવા માટે પ્રભુ બિક્ષા લેવા જાય છે... આવી વાત કરે છે ત્યાં જીવાખાચર આવ્યા. પગે લાગીને કહ્યું, “કૃપાનાથ.. આપ અનંતકોટી બ્રહ્માંડના નાથ રાજાધિરાજ બિભ માગવા જાવ તે સારું લાગે નહિ.. સંતો માટે જે જોઈએ તે સામગ્રી બધું હું અત્યારે જ લાવી આપું છું. તમે શાંતિથી સૌને કથા વાર્તાનો લાભ આપો મહારાજ !

શ્રીજમહારાજે કહ્યું, જીવાખાચર તમે હંમેશા તન, મન અને ધનથી ખૂબ સેવા કરો છો... આ ગામના લોકોને આવો લાભ કર્યારે મળો ? આવા તપસ્વી અને અખંડ ભગવત્પરાયણ સંતો જેનું અન્ન જમશે, તેનું હૃદય પવિત્ર થશે, પવિત્ર હૃદયમાં પ્રભુનો વાસ થશે, તેથી જીવાત્મા બળવાન બની ભગવદ્ભક્તિ કરશે. જીવાખાચરે હાથ જોડી કહ્યું, હે પ્રભુ ! હું તમારી સાથે ઝોળી લઈને બિક્ષા માગવા ચાલીશ... શ્રીહરિએ કહ્યું, તમારે અમારી સાથે ચાલવાનું નથી.. અમે એકલા જઈશું.. આટલું કહેતા ઝોળી લઈ ચાલતા થઈ ચાલતા થયા...

દર ક્ષાત્રાંબી કાળી

ગામમાં આગેવાન બોધા શોઈ હતા... તેના ઘર પાસે જઈ ઉચ્ચસ્વરે
બોલ્યા... નારાયણ હરે.. સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ... બોધા શેઠના શરીરે વા ની પીડા હતી
તેથી મસાલાદાર મેથીના લાડુ બનાવ્યા હતા... ઘરની બારીમાંથી જોયું, કોણ ભિક્ષા
લેવા આવ્યું છે. ઓ ... હો... આ તો સ્વામિનારાયણ ભગવાન આવ્યા છે.. ધન્ય
ધરી.. ધન્ય અવસર.. બધા લાડુ શ્રીજીમહારાજની જોળીમાં પદ્મરાવી દીધા.. પછી
હીરાશેઠના ઘર પાસે જઈ સાદ કર્યો.. નારાયણ હરે.. સચ્ચિદાનંદ પ્રભો... સુખીનો
તાંસ ભર્યો હતો તે તાંસ પ્રભુની જોળીમાં પદ્મરાવી દીધો.. અનેકનાં આંગણાં પાવન
કરી પુષ્કળ... મિષ્ટાન, મેવા... માખણ ને તાજા રોટલા રોટલી લઈને સંતો બેઠા
છે ત્યાં પદ્માર્યા... ચાલો... સંતો પંક્તિમાં બેસી જાવ.. પંક્તિ થઈ.. કમર કસીને
પ્રભુ હોંશો હોંશો પીરસે છે..

જીવાખાચર દઈનાં દોણાં ને દૂધની તાંબડી ભરી લાવ્યા.. લ્યો.. મહારાજ..
પીરસો... શ્રીજીમહારાજ... પંક્તિમાં બૂમ પાડે છે.. લાડુ.. લ્યો.. લાડુ... આગ્રહ
કરીને ખૂબ જમાડ્યા. પ્રભુના હાથનો પ્રસાદ છે.. થોડું જમવું હોય તોય, વધારે
જમાય છે.. સંતો અને પાર્ષ્ફોને ખૂબ જમાડી ટૃપ કર્યા. જેમ માતા પોતાના બાળકનું
લાલન પાલન કરે તેમ પ્રભુ અતિશય સ્નેહાળ બની સંતોની સંભાળ લીધી... સૌને
જમાડી પછી પ્રભુ થાળ જમીને આરામ લીધો. સાંજે સભા થઈ તેમાં ગામના
લોકોને ખૂબ ધર્મોપદેશ આપી સત્યનો માર્ગ બતાવ્યો.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ્ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

દુઃખમાં સાથ આપનાર ઈશ્વર,
અને સુખમાં સાથ આપનાર મનુષ્ય

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૭૬

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્યતણ વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૭૬) ભાવિક ભક્તના હૃદયમાં જ્ઞાનનો પ્રકાશ થયો.

સ્વામિનારાયણ હરે..

સ્વામિનારાયણ ભગવાને સંતોને આજ્ઞા કરી કે, હે સંતો ! વરસાદ ન વરસે તો ધરતી કાયમને માટે સુકાયેલી હોય છે, વરસાદ વરસે ત્યારે ધરતી લીલી થાય, તેમ સંતનો સંગ થાય તો સત્સંગ લીલો રહે. ને સંગ મૂકી દે તો સત્સંગ અને સદ્વિચાર સૂક્ષ્માઈ જાય..

દુર્ગ ક્ષાત્રાંબા કાળ્યા

સૂર્ય ઊગ્યા વિના રાત જાય નહિ, ઘણા તારા ઊગે, ચંદ્ર ઉગે, છતાં સૂર્ય ઊગ્યા સિવાય અંધારું જાય નહિ, તેમ સત્સંગ વિના અજ્ઞાનરૂપી અંધારું દૂર થાય નહિ.. સંતો કોઈને ધન સંપત્તિ આપતા નથી.. પણ સન્મતિ આપે છે, સન્મતિ આપીને સંપત્તિને શુદ્ધ કરે છે. તમે મનુષ્યનું ઘડતર કરવા. ગામો ફરીને ઉપદેશ આપી અજ્ઞાન દૂર કરો.

સંતો ગામ મુખાવદરમાં શંકરના મંદિરમાં બેઠા છે, ગામના માણસો સંતો પાસે બેસવા આવે.. સંતો કીર્તન ગાય છે... એક ભાવિક ભક્ત શંકરના મંદિરમાં દરશન કરવા આવ્યા. ઉપદેશ અસર કરી ગયો. સંતોનો ગુણભાવ આવ્યો. સંતોને પૂછ્યું તમે કોના સાધુ છો ? અમે સ્વામિનારાયણ ભગવાનના સાધુ છીએ. પ્રભુની આજ્ઞાથી ગામોગામ ફરીએ છીએને ઉપદેશ આપી જીવાત્માને પ્રભુ સન્મુખ કરીએ છીએ, સંતો ગામમાં ભીક્ષા લેવા માટે રવાના થયા. ત્યારે ભાવિક ભક્તે કહ્યું, સાધુરામ ! તમે ભીક્ષા માગવા ન જાઓ. હું દરરોજ સીધું પહોંચતું કરીશ. દિવસના કામે જાયને રાત્રે લોટ દળીને પહોંચતો કરે. સંતો રોટલા બનાવી ભગવાનને જમાઈને જમે. પાંચ દિવસ સંતો ત્યાં રોકાયા. ભાવિક ભક્તના હદ્યમાં શાનનો પ્રકાશ થયો.

પોતે સત્સંગ કરેને બીજાને કરાવે. આખુ ગામ ભક્તિ ભજનના રંગે રંગાઈ ગયું. સમય જતાં ભક્તની અંતિમ અવસ્થા આવી. ત્યારે શ્રીઝમહારાજ સોનાનું વિમાન લઈ અનંત મુક્તોની સાથે ભક્તને તેડવા આવ્યા. ચાલો ભક્તરાજ. અમારી સાથે. તમે અમારા સંતોને લોટ આપ્યો છે. મહારાજ તૈયાર જ છું.. અલ્ય સેવાને મહાન માનીને પ્રભુ તેને અક્ષરધામમાં તેરી ગયા, સંતની સેવા કરવાની તક મળે ત્યારે ચુંકવું નહિ. આ છે સેવાનો પ્રતાપ...સાઈઠ હજાર વર્ષ સુધી તપશ્ચરયા કરે ને જે ફળ મળે તેટલું પુણ્ય એક વખત પ્રભુ પ્રસાદ જમવાથી અને ચરણામૃત પીવાથી થાય છે.

સુરતમાં એક પારસીનો છોકરો જન્મજાત મૂંગો હતો, તેના પિતા ગોપાળાનંદ સ્વામી પાસે છોકરાને લઈ આવ્યા. સ્વામી પૂજા કરતા હતા, તેમાં ભગવાનને કેળાં ધરાવ્યા હતાં. તે કેળાની પ્રસાદી છોકરાને આપી, લે.. બેટા. પ્રસાદી ખાઈ જા... જ્યાં પ્રસાદી ખાધી ત્યાં તરત છોકરો બોલ્યો. બાપા ! કેળાં બહુ મીઠાં છે. એનો

ધરમાથી બહાર નીકળો ત્યારે ભગવાનની સ્તુતિ અને
વંદન કરીને નીકળવું

બાપ રાજ રાજ થઈ ગયા. જેના સંતમાં આટલી શક્તિ હોય, તો ભગવાનમાં શું ન હોય. આવો પ્રતાપ જોઈ અનેક માણસો સત્સંગી થઈ ગયા..

સર્વે સાથે મળીને બોલવું
શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સાભા-૧૭૭

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

દીક ક્ષાત્રાંબા સાભા

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૭૭) પ્રારંભ પ્રબળ હોય છે.

સ્વામિનારાયણ હારે..

આણંદજ્ઞભાઈ સંઘાડિયાને કોઈએ વાત કરી કે આપણા અહિં માંગરોળમાં ધંધા પાણી બહુ કાંઈ ચાલતા નથી. મુંબઈ જે જાય છે એ માલદાર થાય છે. એ વખતે મુંબઈના મોહની શરૂઆત થયેલી. સંસ્કૃત કવિઓએ મુંબઈનું નામ જ મોહમ્મદી નગરી રાખ્યું છે. આણંદજ્ઞભાઈને થયું કે હું મુંબઈ જાઉ તેમ કે આ ગામડામાં આ માંગરોળમાં કાંઈ કામ ચાલતા નથી. ખોરી જુવાર ખાઈને કંટાળી ગયા. સારું વરસ થયું હોય ત્યારે જમીનમાં ખાણો બનાવીને એમાં જુવારો સંગ્રહી રાખતા. દુષ્કાળ જેવો સમય આવે ત્યારે એ કાઢીને વાપરતા. બીજું વરસ સારું આવે તો બીજી જુવાર ભરે ને જુની કાઢે અને એ ખૂબ જ રાહત દરે. સસ્તામાં મળે પણ જમીનમાં દાટી રાખવાથી સ્વાદ બગડી જાય. ખોરો થઈ જાય.

આણંદજ્ઞભાઈએ વિચાર્યું કે, બહુ ગરીબ છીએ. આ ખોરી જુવાર ખાઈ ને ત્રાસી ગયા. કંટાળી ગયા છીએ. મુંબઈ જઈએ તો કાંઈક સુખના દિવસો ભાળીએ. પણ સ્વામિનારાયણ ભગવાનની રજા સિવાય તો જવાય નહિ. શ્રીહરિના દઢ ભક્ત હતા એટલે તૈયાર થઈ, વિચાર નક્કી કરી અને શ્રીજ મહારાજ પાસે આવી વંદન કર્યા. મહારાજ કહે, “કેમ? કાંઈ તૈયાર થઈને આવ્યા લાગો છો...” આણંદજ્ઞભાઈ કહે, “મહારાજ, વિચાર કર્યો છે. મુંબઈ જાવું છે. મહારાજ, અહિં ખોરી જુવાર પ્રારંભમાં લખી છે તે ખાઈ ખાઈને કંટાળ્યા. હવે મુંબઈ જઈએ તો કાંઈક સારું પામીએ.”

મહારાજ કહે, “મુંબઈ તો ભલે જાવ, પણ આજ સવારે એક ઘટના બની

**ભગવાન પહેલા તમાર સર્વસ્વ લઈ લેશો
પદી પોતાનું સર્વસ્વ આપશે.**

છે તે સાંભળી લ્યો પણી મુંબઈ જાવ.” શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “આજ સવારે અમે વાડીએ સ્નાન કરવા ગયા હતા. થોડું અજવાણું થઈ ગયેલું. ત્યાં એક અજ્ઞાણ્યો માણસ જોયો. તેના માથા ઉપર પોટલું હતું. અજ્ઞાણ્યો જોયો એટલે અમે એમને પુછ્યું કે, “અલ્યા, કોણ છો ?” એટલે તે અજ્ઞાણ્યો માણસ બોલ્યા, “મહારાજ, હું આનંદજી સંઘાડિયાનું પ્રારબ્ધ છું.” અમે એમને કહ્યું કે, “જો આણંદજીભાઈ સંઘાડિયાનું પ્રારબ્ધ હોય તો આણંદજીભાઈ સાથે રહેવું જોઈએ. આમ કઈ બાજુ જાય છે ?” એ માણસ બોલ્યા કે, “હું મુંબઈ જાઉ છું.”

મેં પુછ્યું, “માથા ઉપર શું ઉપાડ્યું છે ?” એ બોલ્યા, “મહારાજ, મારા માથા ઉપર ખોરી જુવારનું પોટલું છે. આણંદજીભાઈ મુંબઈ જવાના છે એટલે તેના માટે ત્યાં પૂર્વ તૈયારીરૂપે ખોરી જુવાર લઈ જાઉ છું.” હે આણંદજીભાઈ, ભાગ્ય ન હોય તો મુંબઈ જાઓ, મકાસ જાઓ, મલેશિયા જાઓ કે અમેરિકા જાઓ, અરે ગમે ત્યાં જાઓ પણ તમારું ભાગ્ય ખોરી જુવારનું પોટલું તમારા માટે આગળ પહોંચાડી જ દે.”

મહારાજે શિક્ષાપત્રીમાં આશા કરી કે પોતાની યોગ્યતા પ્રમાણે ઉંમર, આર્થિક શક્તિ, બુદ્ધિ શક્તિ એ બધું વચ્ચારીને મહેનત કરો, પ્રયત્ન કરો અને પ્રયત્નથી જે ભગવાન આપે એમાં સંતોષ રાખવો. બીજાનું જોઇને, કોઇનું સુખ જોઇને કોઇની સંપત્તિ જોઇને, કોઇની સાનુકુળતાઓ જોઇને કયારેય પણ લોભાવિષ્ટ ચિંતા કરવું નહિ. મારે પણ આવું જ હોય તો સારું.

મહેનત કરો. ભગવાનની ઈચ્છા હશે તો તમારા સંકલ્પ સિદ્ધ થશે. શ્રીજ મહારાજે કહ્યું, “હે ભક્તજનો, અમારા આશ્રિતોએ ક્યારેય પણ લોભના શિકાર થાવું નહિ. નહિંતર અનેક મુક્તો અને રાજાઓ લોભને કરાણે મહા વિનાશને પાખ્યા છે.”

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સવદિવેશરં ભક્તિધમતિમજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજુશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

દુર્ગ કૃતકાંઠે કારણી

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ ક્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોધા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૭૮

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૭૮) તમારા અંતરાત્માને પવિત્ર રાખો.

સ્વામિનારાયણ હરે..

એક સાધુ હંમેશા કથાવાર્તા કરતા હતા. તેમણે એક માણસને કહ્યું, “તમે કથાવાર્તા સાંભળવા કેમ નથી આવતા ?” ત્યારે તે માણસે કહ્યું, “મહારાજ, હું મન સાંસક્રિક વિષયોમાં ભટકતું હોય અને શરીર ભગવદ્ સેવા કરતું હોય તેવી સ્થિતિમાં સેવાનો આનંદ આવતો નથી.

કુટેલા હદ્યનો છું. મને કાંઈ યાદ રહેતું નથી. તેથી કથામાં આવવાનો શો અર્થ?” સાધુએ કહ્યું, “ઠીક, મારું થોડું કામ કરશો ?” “હા મહારાજ, કામ હોય તે કહોને.” સાધુએ ખાતર ભરવાનો ટોપલો સામે પડ્યો હતો તેને બતાવીને કહ્યું, “સામે ટોપલો પડ્યો છે તેમાં સામી કુંડી છે તેમાંથી પાણી ભરી આવો.”

“અરે મહારાજ, તમે તો ગાંડા છો કે શું ? ટોપલામાં તે પાણી રહેતું હશે?” સાધુ કહે, “તમે ખાત્રી તો કરી જુઓ. પાણી રહે છે કે નહિ.” પહેલાં માણસે તો કોધમાં ને કોધમાં ટોપલો લઈને સાધુને બતાવી. કુંડીમાં દૂબાડીને બહાર કાઢ્યો કે તુરત પાણી ચાલ્યું ગયું. તેથી સાધુને તે માણસે કહ્યું, “મહારાજ, તમને બાવાને કાંઈ ખબર ન પડે પણ અમે તો બધું જાણતા હોઈએ.”

સાધુ કહે, “ટોપલામાં પાણી ન રહ્યું તો કાંઈ નહિ પણ ટોપલામાં ખાતર ચોટ્યું હતું તે તો ધોવાઈ ગયું ને! એમ તમે કથા સાંભળવા આવશો તો તમને યાદ ભલે ન રહે પણ કથાના શાબ્દો કાનમાં થઇને હદ્યમાં જશે અને નીકળશે તો પણ તમારા કાન અને હદ્ય તો જરૂર પવિત્ર કરશો.” પહેલો માણસ કહે, “મહારાજ, એ વાત સાચી.”

આ દાટાંતથી કહેવાનો હેતુ એ છે કે, સત્પુરુષના સમાગમથી ધીરજ, ક્ષમા, સંતોષ આદિ ગુણો આવે છે. સંત સમાગમથી આત્મજ્ઞાન પણ મળે છે. આત્મજ્ઞાનથી હદ્ય શુદ્ધ થાય છે તેવી સ્નાનાદિકથી થતી નથી. આત્મારૂપી નદીમાં સ્નાન કરો. જે ઈન્દ્રિયો સંયમરૂપી પવિત્ર તીર્થવાળી, સત્યરૂપી જળવાળી, સદાચારરૂપી તડવાળી અને દ્યારૂપી તરંગવાળી છે. કેવળ જળમાં સ્નાન કરવાથી અંતરાત્મા શુદ્ધ નહિ થાય.

“જેને કથાવાતમાં ઝ્યી ન હોય ત્યારે સમજુ લેવું કે તેનામાં સારા ગુણ નહિ આવે.”

માટે દરરોજ કથાવાત્તો સાંભળવાનું નિયમ રાખવું.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિયેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

દુર્ગ સ્વરૂપની સાત્ત્વા

કીર્તન

મારા છાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;.....

ભક્તાચિંતામહિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૬॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૭૯

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

યાદ રાખો કે આપણું દુઃખ ભગવાનની આજ્ઞા ન પાડવાથી
 છે અને આપણું સુખ તે ભગવાનની આજ્ઞા પાડવાથી છે.

(૧૭૮) કલ્યાણનો ધોરી માર્ગ.

સ્વામિનારાયણ હરે..

બહુ બાંધી કલ્યાણની સડક રે, જાય ધામે જીવ થઈ નિધડક રે;

કર્યા બંધ અમંગળ બારરે, આવી ભૂમીએ અમે આ વાર રે.

પહેલાં કલિપત અને મલિન ટેવટેવીઓની ઉપસાનાનો યુગ હતો. લોકો, બાવાઓ, વૈરાગીઓ ધૂતારાઓ, ભૂવા જતિ અને દોરા-ધાગા કરનાર શ્રાબણોની જાળમાં ફસાયા હતા. આવા ભયના વાતાવરણમાં રહેતા લોકો માંદા પડ્યે રોગનો ઉપાય કરવાને બદલે દોરા-ધાગા કરવતા હતા. માણસ માંદો પડે તો કહેશે કોઈએ મુઠ મારી છે, છોકરો માંદો પડે તો કહેશે માતાનો રથ ફરી ગયો છે, પત્ની માંદી પડે તો કહેશે એને ભૂત વળગ્યું છે. કોઈ જોગી-જતી, પીર-ફીર, બોલાવી એની પાસે દોરા-ધાગો કરાવે તો કોઈ ભુવાને બોલાવી ડાકલાં વગડાવે, કોઈ ધર મંતરાવે, કોઈ ચૂલો મંતરાવે, કોઈ મંત્રેલું પાણી પીએ આવું કંઈનું કંઈ ચાલ્યા કરે.

આવા સૈકામાં ભૂમંડળના આંગળે પધારેલા ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે આ પરિસ્થિતિનો અંત લેવા વિચાર્યું કે વિષય, વ્યસન અને વહેમ એ પ્રભુ ભજવા દે કેમ ?

આ ઘટમાળને અટકાવી ભયના વાતાવરણમાં રહેતા લોકોને નિર્ભય બનાવી કલ્યાણના શિખર શર કરવવા માટે પોતાના આશ્રિતને નીતિ-ધર્મ અને ભગવાનના આશરાનું બળ પ્રેર્યું.

શ્રીજ મહારાજનો આશરો લેનાર વ્યક્તિ દુઃખ અને ભયમાંથી મુક્ત થઈ શાંતિ અને કલ્યાણના શિખર શર કરવા લાગી.

આવા સમયમાં એકવાર એક માણસ માંદો પડ્યો. એના સગા-સંબંધીજનો ભક્ત ભયહારી ભગવાનને એને ઘેર તેડી ગયા. મનમાં એમ કે આ કરુણાનિધિના આશીર્વાદથી એ સાજો થઈ જાય. શ્રીજ મહારાજ તો દયાળું હતા. એમને ઘરે ગયા અને જઈને એના ખાટલા આગળ ઉભા ત્યાં એમની નજર ખાટલાના પાયા પર ગઈ. જોયું તો પાયાને કાળો દોરો બાંધેલો હતો ન્યાલકરણ ભગવાન સમજી

દુર્દ્રાર્થ કાર્ય

ગયા કે આને દોરા ધાગામાં પ્રતિતી છે. એટલે એક પણ શાખ બોલ્યા વગર ઉભા હતા ત્યાંથી પાછા પગે રવાના થઈ ગયા.

“જ્યાં વહેમ ત્યાં હરિ નહિ, હરિ ત્યાં વહેમ નહિ.”

જોયું ભક્તો ! જ્યાં સુધી દોરા-ધાગા, મંત્રેલા પાણી પીવામાં પ્રતિતી છે ત્યાં સુધી ટુટી ગયેલી ભાગ્યની ટાંકી ઉપર રેણુ લાગતું નથી.

હરિના ભક્તોએ હરિ પરજ વિશ્વાસ રાખવો જોઈએ પરમાત્માથી મોટું કોઈ નથી. માટે સહજાનંદસ્વામી સિવાય કોઈ નો ભાર રાખવો નહિ. મંતર-જંતર, દોરા-ધાગા, પીર-ફ્રીર, ભૂત-પલિત, ડાકષા-શાકષ કોઈનાથી ડરવું નહિ કારણકે પ્રભુની મરજ વિના સુકૃપાન ફરકવાને કોઈ સમર્થન નથી.

“ભવના ખારા પાઠમાં, પ્રભુ મીઠો જળ કુપ;

થાકચા તરસ્યા માનવીનું, એ જુવન સ્વરૂપ...”

ધાર્યું બધું જે ભગવાનનું થાય છે એવા સર્વોપરિ સ્વભિનારાયણની આપણાને પ્રાપ્તિ થઈ છે માટે સાજે-માંદે, સુખ દુઃખમાં એક ભગવાન શ્રી સ્વભિનારાયણનો આશારો લેવો એજ સૌની સંભાળ લેશો.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્મતમજ વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વાભિનારાયણં નીલકંદ ભજે.

કીર્તન

મારા જાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥

એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।

**ઇન્દ્રિયોને રોકવાથી નહિ પરંતુ તેને પ્રભુમાં લગાડી દેવાથી
વાસનાનો નાશ થાય છે.**

પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક યોષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૮૦

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્તતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચયરે,.....

(૧૮૦) મને ભગવાન ધામમાં લેવા આવ્યા છે. હું જાઉ છું.

સ્વામિનારાયણ હરે..

ગામ મેમકાની બે ડોશીઓ એક કણાબી હતી, બીજી રજ્પૂત હતી. એ બસે ડોશીઓને વિચાર આવ્યો કે આપણે સ્વામિનારાયણને જોવા છે. અને એ વખતે મહારાજ લોયા હતા. આ બસે ડોશીઓ લોયા ગઈ. મહારાજનાં દર્શન

દુર્ગ ક્ષેત્રનાંથી કાળ્યા

કર્યા. ત્યાં રોકાઈ અને જ્યારે ત્યાંથી પાછી વળવાની તૈયારી કરી ત્યારે મહારાજ કહે કંઈ કહેવું છે? ત્યારે આ ડોશીઓ બોલી. તેમાં પહેલાં કણબી ડોશી બોલી કે, “મહારાજ, હું મરું ત્યારે મને તેડવા આવજો.” મહારાજ કહે, “સારું. આવશું.” પછી રજપૂત ડોશી બોલી કે, “મહારાજ, હું મરું ત્યારે મને પણ તેડવા આવજો.” “સારું, આવશું.” બસ્તે ડોશીઓને આવું વચન દીધું. આ બસ્તે ડોશીઓ પોતાના ઘેર આવ્યાં.

આ વાતને વર્ષો વીતી ગયાં. બેમાંથી એકેયને સત્સંગ નહિ. પછી કણબી ડોશીને જ્યારે દેહ મૂકવાનો સમય થયો ત્યારે મહારાજ તેડવા પધાર્યા. એ બાઈએ પોતાના દિકરા ખેતરમાં ગયા હતા એને તાત્કાલિક બોલાવી લીધા. અને કહ્યું કે, “જુવો, મને સ્વામિનારાયણ ભગવાન તેડવા આવ્યા છે. એમણે મને વચન આપ્યું હતું કે અમે આવશું. તે આવ્યા છે. અને સાથે સોનાનો રથ લઈ આવ્યા છે. અને એ સોનાના રથમાં મને બેસાડશે. આમ બોલીને એ કણબી ડોશીએ દેહ મૂકી દીધો.”

કેટલાક સમય પછી રજપૂત ડોશીની પણ આવરદા પૂરી થઈ અને એ તો રામાનંદી હતી. એટલે રામાનંદી બધા આશ્રિતો ત્યાં આવ્યા અને એ રજપૂત બાઈની આજુબાજુ ભરાઈને બેઠા. અને રજપૂત બહેનને સંતોનાં દર્શન થયાં. ત્યારે એ રજપૂતબાઈ બોલી, “ઓહોહો, આ સંત મહાત્માઓ મને તેડવા આવ્યા છે.” ત્યારે એ બાઈ પાસે જે રામાનંદીઓ – બાઈબાઈ બેઠાં હતાં એમણે જાણ્યું કે આપણા રામમોલના સાધુઓ પ્રગટ્યા. આ સ્વામિનારાયણના સત્સંગીઓ બોલે છે કે અમને સ્વામિનારાયણ તેડવા આવે છે. એને અત્યારે ને અત્યારે બોલાવી લાવો. એને ખબર પડે કે અમારા રામાનંદી સાધુઓ પણ તેડવા આવે છે. અને દોડીને સત્સંગી બહેનનોને બોલાવી લાવ્યા.

એમને કહ્યું કે, “જુવો, આ ડોશીમા મરવા પડ્યાં છે. એને અમારા રામાનંદી સાધુઓ તેડવા આવ્યા છે.” ત્યારે એ સત્સંગી બાઈઓએ આ ડોશીમાને પુછ્યું, “માણિ, તમને કોણ તેડવા આવ્યું છે ?” “આ સ્વામિનારાયણના સંતો તેડવા આવ્યા છે. અને સાથે સ્વામિનારાયણ ભગવાન પણ છે. અને કહે છે લોચા ગામમાં અમે તમને વચન આપ્યું હતું એટલે તેડવા આવ્યા છીએ. અને હું સ્વામિનારાયણ ભગવાન અને એમના સંતોની સાથે એમના ધામમાં જાઉં છું.”

રોજ રાત્રે સુતી વખતે વિચાર કરો કે એ આજે પ્રભુને પ્રિય લાગે એવું કોઈ કાર્ય કર્યું છે કે નહિં.

આમ બોલી અને ડોશીએ દેહ મૂકી દીધો અને રામાનંદી બધાં આશ્રિતો ભોંડા
પડ્યા. આવો પ્રતાપ શ્રીજી મહારાજે બતાવ્યો.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાચણં નીલકંદું ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજીએ;
તે વિના કેને ભજીએ રે. તેનો સંગીઠ ૧
સન્મુખ થાતાં શંકા ન કીજે, ભર ભાલા તણો મેહ વરસે રે;
હંસ જઈ હરિજનને મળશે, કાચી તે કાયા પડશે રે. તેનો ૨
શૂળી ઉપર શયન કરાવે, તોય સાધુને સંગે રહીએ રે;
દુરીજન લોક દુર્ભાષણ બોલે, તેનું સુખદુઃખ સર્વ સહીએ રે. તેનો ૩
અમૃતપે અતિ મીઠા મુખથી, હરિનાં ચરિત્ર સુણાવે રે;
બ્રહ્મા ભવ સનકાદિક જેવા, જેનાં દર્શન કરવાને આવે રે. તેનો ૪
નરક કુંડથી નરસું લાગે, દુરીજનનું મુખ મનમાં રે;
મુક્તાનંદ મગન થઈ માગે, વ્હાલા વાસ દેજો હરિજનમાં રે. તેનો ૫

ભક્તચિંતામણિ ગાયન -ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

દુર ક્ષાત્રાંબો ક્ષાત્રા॥

સભા-૧૮૧

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણા.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૮૧) ઝોક લજાવવી નહીં

સ્વામિનારાયણ હરે..

બ્રહ્માનંદ સ્વામી જુનાગઢનું મંદિર કરાવતા હતા તે વખતે મંદિરની ત્રણ ભેંસોડુજીતી હતી પણ તેટલાથી છાસ પુરી થતી નહોતી તેથી સ.ગુ. બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ સ.ગુ. ગુણાતીતાનંદ સ્વામી સાથે આવેલા જોરા ભગતને કહું, ગિરનારની તળેટીમાં રહેતા ભરવાડોને ત્યાં જાઓ અને મંદિરને શોભાળે એવી રૂષ્ટ પૃષ્ટ અને સારી એક અગર બે ઘણું દૂધ આપે એવી ગાય લઈ આવો.

જોરા ભક્તની સાથે બે પાળાઓ મોકલ્યા તેઓ ભરવાડોના નેહમાં જઈને ગાયો જોવા લાગ્યા. ત્યારે ભરવાડો કહે “ કેમ આવ્યા છો ? ” ત્યારે જોરા ભગત કહે એક બે ગાયો લેવી છે. માટે અમને પસંદ આવે એવી ગાય ગોતીએ છીએ.

પછી સર્વ ગાયોને જોતાં એક ગાય નજરમાં આવી અને ભરવાડને કહું, આ ગાય આપો રૂપિયા જે થશે તે આપશું ત્યારે ભરવાડ કહે જે, “ એ ગાય તો હું

સેવા કરતી વખતે પોતાની સગવડતાનો
વિચાર ન કરીએ, તો જ સાચી સેવા કહેવાય.

નહિ આપું કારણ કે તે ગાય તો અમારી સર્વ ગાયોની ઝોકને શોભાળે છે” ત્યારે જોરા ભગત કહે અમારે તો એજ ગાય જોઈએ છે. તમે કહો તે પ્રમાણે રૂપિયા અમો આપીશું પણ આ ગાય જોઈએ.

ગાયવાળા ભરવાડને બીજા ભરવાડ કહે આ શ્રી સ્વામિનારાયણના ભગત છે તે તમારે ત્યાં ગાય લેવા આવ્યા છે અને તે પાછા જાય તો આપણું લોકમાં ખોટું દેખાય. માટે તે જે કહે તે ગાય આપો. પછી તે ગાયની કિંમત ભરવાડે રૂ. બસો (૨૦૦) ઠરાવ્યા. તે પ્રમાણે રૂપિયા આપીને જોરા ભગત ગાયને લઈને રવાના થયા ત્યાં નદીએથી પાણીનું બેદું લઈને સામી આવતી ભરવાડણ ગાયને ઓળખતા ભગતને કહું આ મારી ગાય અંગણને શોભાળે એવી છે તેને લઈ જાઓ ભલે પણ આ ગાયને લઈને પાછા મારે ઘેર આવો મારે આ ગાયની છેલ્લી પૂજા કરવી છે. પછીથી ભલે તમો તમારે ત્યાં લઈ જાઓ.

આવું સાંભળી જોરા ભગત ગાયને લઈને પાછા ભરવાડના નેહમાં આવ્યા અને ગાયને ખીલે બાંધી પછી ભરવાડણ એક થાળીમાં કંકુ ચોખા, વસ્ત્ર લઈને આવી અને ગાયને દોવા માટે તાંબડી તથા ખાવા માટે કપાસીયાનું ખાણ લાવીને ગાયથી આગળ મેલીને ગાયની કંકુ ચોખા અને કુલથી પૂજા કરીને એક વસ્ત્ર ગાયને ઓઢાણ્યું અને બેસીને ગાયને પગે લાગીને ભરવાડણ બોલી જે

“હે ગાય માતા ! તમો કોઈને સીંગાણું પાદું મારતાં નહિ અને જ્યારે દોહવા લેસે ત્યારે દોહવા દેખો અને અમારી ઝોકને લજાવશો નહિ. ને સારા સ્વભાવ રાખજો જેથી અમારી ઝોકના વખાણ થાય, એવી રીતે વર્તજો,”

એટલું કહીને પાંચ રૂપિયા ભેટ મુકી અને ગાય તથા વાધરડીને ખીલેથી છોડીને જોરા ભગતને આપી. તે ગાયને લઈને જોરા ભગત મંદિરના ચોકમાં આવ્યા.

સ.ગુ. બ્રહ્માનંદ સ્વામી તથા ગુણાતીતાનંદ સ્વામી વિગેરે સંતો તથા પાર્ષ્ડો હરિભક્તો સર્વ મંદિરને શોભાવે એવી ગાય જોઈને રાજી થયા. પછી જોરાભગતે ઉપરની વિગતે વાત બન્ને સદ્ગુરુઓને કહી સંભળાવી.

ગુણાતીતાનંદ સ્વામી કહે, સર્વ સંત હરિભક્તોએ આપણી એટલે સ્વામિનારાયણ ભગવાનની ઝોક તે ધર્મ ભષ્ટ થઈને લજાવવી નહિ તે ઉપર

દુર્ગ કૃતકાંબી સાત્રી

સ્વામીએ વાત કરી જે “ કોઈ ગામને સીમાડે લડાઈ થવાથી ઘણાં મડદાં પડ્યાં હતાં. ત્યાં રાજાનો ખજાનો ફાડીને ચોર ઘણું દ્રવ્ય લઈને જતો હતો ત્યાં સવાર થયું એટલે રાજ્યમાં ખબર પડી જે ચોરી થઈ ગઈ છે પછી ચોરને પકડવા માટે રાજાએ હુકમ કર્યો ફોજદારોને તેથી સિપાઈઓ પગીને સાથે લઈને ચાલ્યા. પગી પગલાં જોતા જોતા આગળ ચાલે અને ફોજદાર સહિત સિપાઈઓ પાછળ ચાલે પગી સહિત ફોજદાર આવતો જોઈને મરેલા મડદાં ભેગો સૂવાની તૈયારી કરતો હતો. ત્યાં મડદાં બોલ્યા જે “ અમે તો મરેલા છીએ અને તું જીવતો, અમારા ભેળા સૂઈ જઈશ તો અમારી લાજ જશે. કે આ બધાં જીવતાં છે માટે અમારી લાજ રાખે તો અમારા ભેળો સુજે ” ત્યારે ચોર કહે હું તમારી લાજ જવા નહિ દઉં માટે તમારા ભેળો સુવાધો, ફાવે તેટલું દુઃખ પડશે તેને હું સહન કરીશ. એમ કહી ચોર મડદાં ભેળો સુઈ ગયો.

થોડી વારે પગી સહિત ફોજદાર આવ્યો ને પગીએ ફોજદારને કહું જે, તમારો ચોર અહીં છે. ત્યારે ફોજદાર કહે કે કાલે અહીં લડાઈ થતી હતી. તેથી આ તો મરેલાં મડદાં પડ્યાં છે માટે આગળ ચાલો. ત્યારે પગી કહે પગલું આગળ ચાલતું નથી માટે આ મડદા ભેળો જ ચોર છે. ત્યારે ફોજદાર કહે આમાં તો કોઈ જીવતો નથી.. માટે શી રીતે પકડાય? ત્યારે ફોજદાર કહે તમારા હાથમાં ભાલો છે તે બધાં મડદાની છાતીમાં મારો તેથી જે જીવતો હશે એ બેઠો થશે.

ફોજદારે તે પ્રમાણે કર્યું પણ લાજ રાખવા માટે ચોરે ભાલાનું દુઃખ સહન કર્યું. પછી ઘાસનો પૂળો સળગવીને બધાને મૂખે અડાડચો તોપણ કોઈ પણ બેહું થયું નહિં. ત્યારે ફોજદાર કહેવા પ્રમાણે બે ઉપાય કર્યા પણ કોઈ ઉઠ્યું નહિ માટે આગળ ચાલો નહિતર ચોર ભાગી જશે. ત્યારે પગી કહે “ચોર તો અહીંયા જ છે.” તમે એક કાગળ હું લખાવું એ પ્રમાણે લખો જે આ મડદામાં રહેલો ચોર ઉભો થશે તેને કોઈ પ્રકારની સજા કરવામાં આવશે નહિં. અને શૂણીએ ચઢાવવામાં આવશે નહિં. પણ શિર પાવ આપીને રજા દેવામાં આવશે આવું લખાવીને નીચે ફોજદારની સહી કરાવીને પછી આ કાગળ પગીએ મડદાને વાંચી સંભળાવ્યો તે સાંભળી મડદાં ભેગો સૂતેલો ચોર તરત ઉભો થયો. પછી તે ચોરને રાજા પાસે લાવીને ઉપરની બધી હકીકત કહીને રાજા પાસે શિરપાવ અપાવીને ચોરને રજા આપી.

**શ્રોતાઓ લાખો છે, વક્તાઓ હજારો છે વિચારકો સેંકડો છે,
પરંતુ આચારણ કરનારા કોઈક વિરલા જ હોય છે.**

માટે હે ભક્તો ! આપણને શ્રીજ મહારાજની આજા અવશ્ય પાળવી જોઈએ કારણકે આપણે પતિત પાવન શ્રીજ મહારાજના જોકના છીએ. આપણે મહારાજની આજા પ્રમાણે વર્તશું તો માણીગર માવ પોતાનું અક્ષરધામ આપશે અને પોતાના ચરણારવિંદની સેવારૂપી શિરપાવ આપશે.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા વ્હાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વ ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૮૨

૧. જય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....

દુર્ગ ક્ષાત્રાંબા સામ્રા

૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
 ૫. વિશેષ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૮૨) પ્રભુના પ્રતાપથી આંખમાં તેજ આવ્યું.

સ્વામિનારાયણ હરે..

એકવાર શ્રીજી મહારાજ લીંબડીએ મુળજીશેઠને ઘેર પધાર્યા અને સાથે ભગુજી, સુરા ખાયર વગેરે પાર્ષદો હતા. તે મુળજીભાઈના ફળિયામાં ઢોલીયો છાણી અને મહારાજ એના ઉપર બીરાજને દાતણ કરતા હતા. મુળજીભાઈની દીકરીઓ મહારાજ માટે થાળ બનાવતી હતી. મુળજીભાઈના ઘરવાળા આંખે દેખતા નહોતા. તે પાણીનો કળશીયો લેવા ઘરમાંથી બહાર નીકળ્યાં. એ જોઈને મહારાજ બોલ્યા કે, “મુળજી, આ તમારા ઘરવાળાં દેખતા નથી?” ત્યારે મુળજીશેઠ કહ્યું, “મહારાજ, એ તો બે વરસ થયાં દેખાતું નથી.” શ્રીજી મહારાજ કહે, “આ તો બધુ ખોટું થયું. કારણ કે બાઈ માણસને પોતાના દેહની કિયા કરવી તે આંખો વિના કેટલું કઠણ પડે?”

મુળજીશેઠ બોલ્યા, “મહારાજ, એ કાંઈ અમારા હાથમાં છે ? જેમ ભગવાનની મરજી હશે તેમ થશે.” ત્યારે મહારાજ બોલ્યા, “કાંઈક પગાંડા થાય તો સાઝે એટલે કે થોડું દેખાય તો સાઝે.” ત્યાં તો મુળજીશેઠના ઘરવાળાં ઘરમાંથી બોલ્યા કે, “મને તો હવે બધું દેખાવા લાગ્યું છે. હું આ બધું દેખું છું.” મુળજીશેઠ આવીને મહારાજને કહ્યું, “હે પ્રભુ, અમારા ઘરવાળાં તો હવે દેખતા થઈ ગયા.” મહારાજે બોલ્યા, “હવે આ જીવશે ત્યાં સુધી દેખશો.” પછી મુળજીભાઈના ઘરવાળાં અતિ વૃદ્ધ થવાં છતાં દાણ સારી રહી હતી. જે હરિના થાય તેની સંભાળ હરિ સ્વયં રાખે છે.

**પાપનું મૂળ લોલ, રોગનું મૂળ સ્વાદ, દુઃખનું મૂળ ઈર્ઝા,
 સુખ ઈર્ઝતા હો તો ત્રાણોયનો ત્યાગ કરો.**

સર્વે સાથે મળીને બોલાયું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા જાલાજીશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ; .....

ભક્તચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૮૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૮૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સાભા-૧૮૩

૧. જય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જય જય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉં વારી, ધોઉં કર ચરણ કરો ત્યારી.....

દુર્ગા સ્તુતિઓ સામ્રાજ્ય

કથા-વાત્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૮૩) ભક્તારાજ, તૈયાર રહેજો. અમે તેડવા આવશું.

સ્વામિનારાયણ હરે..

એકવાર શ્રીજી મહારાજ કારીયાણીમાં બીરાજતા હતા અને ઘણા બધા હરિભક્તનો પણ કારીયાણીમાં હતા. દીનાનાથ ભંડ એક ઓરડામાં બેસીને ગ્રંથ લખતા હતા. એ ભંડના ઓરડાનો એક નાનકડો દરવાજો વસ્તાખાચરના ઉતારા તરફ પડતો હતો. તે મહારાજ એ નાને દરવાજે થઈ અને રોજ રોજ ભંડને મળવા જતા. વસ્તાખાચરના ધરથી આ ભંડજીના ઓરડા સુધી જવા માટેનો જે રસ્તો હતો તે સાંકડા રસ્તામાં એક કણાબી ભક્ત ધનાના ધરની ઓસરી પણ આ નાના રસ્તાની આગળ પડતી.

એક દિવસ મહારાજને મુક્તાનંદ સ્વામી એ રસ્તે સાથે નીકળ્યા. મહારાજને દેખીને ધનો પગો લાગ્યો. ધના સામે જોઈને મહારાજે મુક્તાનંદ સ્વામીને કહ્યું, “સ્વામી, આ ધનાની આવરદા હવે ચાર ઘડી છે. અને ચાર ઘડી પછી એ દેહ મુક્ષે.” એવું સૌ સાંભળે એમ મહારાજે કહ્યું. મહારાજ પધાર્યા. એ વાત ધનાએ સાંભળી. એની માતા પણ સાંભળી. એનો મામો બેચર તેને પણ સાંભળ્યું. ગામની ચાર પાંચ ડોશીઓ બેઠી હતી તે બધાંય સાંભળ્યું. મહારાજે કહેલું વચન સાંભળીને ધનાને કાંઈ આધાત ન લાગ્યો. એ તો નાહી ધોઈને, અબોટીયું પહેરી, ચોકો કરીને બેસી ગયો. મહારાજનું ભજન કરવા અને એમના મામા, માતા અને ડોશીઓ બેઠા હતા. એને ધૂન્ય શરૂ કરી. ત્રણ ઘડી થઈ ત્યારે ધનાએ બેચર મામાને કહ્યું, “તમે મહારાજ પાસે જાઓ અને હવે મને મહારાજ દર્શન દેવા અહિં પધારે.”

બેચરે મહારાજ પાસે જઈને કહ્યું, “હે મહારાજ, મને ધનાએ તમને બોલાવવા માટે મોકલ્યા છે. કૃપા કરીને ત્યાં પધારો.” ત્યારે મહારાજે બોલ્યા, “એક પાણીનો કળશીયો ભરી લાવો.” પછી બેચર પાણીનો કળશીયો ભરી લાવ્યા. મહારાજે એ કળશીયામાં પોતાના ચરણાર્વિદ બોળ્યા અને કહ્યું જે, “આ પાણીથી

ફક્ત તે જ દુઃખોથી બચી શકે છે જે ભગવાનનું શરણું સ્વીકારે છે.

ધનાને નવરાવજો. આ પાણી એમને પાણો.” પછી મુક્તાનંદ સ્વામી તથા ગ્રહ્ણાનંદ સ્વામીને કહ્યું, “તમે બતે સંતો ધનાને દર્શન દેવા માટે તેના ઘરે જાઓ.” એ બેય સંતો ધનાને ઘેર આવ્યા અને દર્શન દીધાં.

વાતો કરીને કહ્યું કે, “તારા જેવું મોટું ભાગ્ય કોઈનું નથી. માટે શાંતિથી આનંદથી ભગવાનનું ભજન કર.” આટલું કહીને બતે સંતો ગયા. બેચર જે પ્રસાદીનું પાણી લાવ્યા હતા તે ધનાને પાણું. એ પ્રસાદીના જળથી નવરાવ્યા. પછી ધનો બોલ્યો, “ઓહોહો, આ શ્રીજી મહારાજ અને સંતો મને તેડવા આવ્યા છે. હું મહારાજના ધામમાં જાઉં છું. અને તમને સર્વેને મારા છેલ્લા જ્ય સ્વામિનારાયણ છે.” એમ કહીને ધનાએ દેહ મૂકી દીધો.

પછી મહારાજ કારીયાણીમાં સભામાં બેઠા હતા. ત્યાં બોલ્યા કે, “ધનાએ દેહ મુક્યો.” ત્યારે સુરાખાચર કહે, “મહારાજ, કાંઈ હજી પોક પડી નથી માટે ધનો જીવતો હશે. ખબર કઢાવો. અને એમની માતા અને મામા ધુન્ય કરતા હશે.” સુરાખાચર ખબર કાઢવા માટે માણસને મોકલ્યો. તેને જોઈ, આવીને કહ્યું, “ધનાએ તો દેહ મૂકી દીધો છે અને બધાં બેઠા બેઠા મહારાજના નામની ધુન્ય કરે છે.” ધનાની અંતિમ કિયા કરી પછી ધનાનું શેરદીનો મોટો વાઢ હતો. ત્યાં ચીયુડા ગોઠવાઈ ગયા હતા. એટલે ધનાના બેચર મામાએ કામ સંભાળી લીધું અને વાઢ ઉપર રહેવા ગયા.

સર્વ સાથે મળીને બોલતું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરવિષેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજુશું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજુઅએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાઈ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે બેળું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।

દાદ ક્ષત્રાંગ્રહ કાર્ય

જાગવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશે, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૮૪

૧. જ્ય સદ્ગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ઘનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાર્તા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

(૧૮૪) રામાનંદ સ્વામી અક્ષરધામ સિધાવ્યા.

સ્વામિનારાયણ હરે..

રામાનંદ સ્વામીએ વિચાર કર્યો, પ્રગટ પુરુષોત્તમ નારાયણ ધર્મની ગાદીએ
બેસી ગયા છે. મારું કાર્ય પુરું થયું. હવે હું ફણોણી જાઉં. ત્યાં થોડા દિવસ રહી

ત્યાગના અડક પર ઉલેલા ભહાલ્માઓના છોધને એકદ્ધારા
 પણ સહન કરવો અસંભવ છે.

ભક્તજનોને ભલામણ કરું. અનેક હરિભક્તોની સાથે રામાનંદ સ્વામી ફણોડી પધાર્યા. સભા થઈ છે. ત્યારે સ્વામીએ કહ્યું, “આ સહજાનંદ સ્વામી સાક્ષાત્ પરમેશ્વર છે. તે નિશ્ચય દ્રઢ કરી રાખજો. તેમની આજાને શિરને સાટે પાલન કરજો. તમારા અને અમારા જીવનપ્રાણ છે. સમગ્ર બ્રહ્માંડના નિયંતા છે. અમે તેમની મરજી પ્રમાણે વર્તીએ છીએ ને તમે સૌ તેમની મરજી પ્રમાણે વર્તજો.

હું તો દુગડુગી વગાડીને તમને સૌને બેગા કરી આ પુરુષોત્તમ નારાયણનો યોગ કરાવી દીધો છે. હવે તે ભાગવત ધર્મનું સ્થાપન અને પ્રસારણ કરશે. આત્યાંતિક કલ્યાણનો માર્ગ સદાને માટે ખુલ્લો કરશે. ખૂબ સત્સંગનો વિકાસ થશે. જંગલના યોગી તપ કરી કરી રાફડા થઈ જાય છતાં પરમેશ્વર મળતા નથી. દર્શન થતાં નથી. આપણે ભાગ્યશાળી છીએ. ઘેર બેઠા પરમાત્મા મળ્યા છે.”

માગશાર સુદ મોકાદ એકાદશી આવી છે. સ્વામીએ મોટો ઉત્સવ કરાવ્યો. દેશ દેશાંતરોમાંથી સંતો અને ભક્તો ઉત્સવમાં આવ્યા છે. બારસના દિવસે હજારો બ્રાહ્મણોને અને સંતોને જમાડ્યા છે. તેરસનો દિવસ આવ્યો. ભજાનદીમાં સંતો ભક્તોની સાથે સ્વામી સ્નાન કરવા પધાર્યા. પછી પૂજાપાઠ કરી પદ્માસન વાળીને બેઠા. બ્રહ્મરૂપ થઈ પરમેશ્વરમાં ચિત્પર પરોવી દીધું. સમાધિ દ્વારા પોતાના દેહને સ્વતંત્રપણે ત્યાગ કરી દીધો. દુર્વસાના શાપથી મુક્ત થઈને સિદ્ધ ગતિને પામી ગયા. ચારે તરફ પ્રકાશ ફેલાઈ ગયો.

વિકભ સંવત ૧૮૫૮ માગશાર સુદ તેરસને ગુરુવારના રામાનંદ સ્વામી અંતર્ધાન થયા. મુક્તાનંદ આદિક સંતોની આંખમાં આંસુ આવી ગયા. ગુરુની છત્રધાયા જતી રહી. ગાય વિના વાછરડું વિહોણું બની જાય તેમ સૌ સંતો અને ભક્તો વિહોણા બની ગયા. ઉદાસ થઈ ગયા. કાંઈ સુઝું નથી. હદ્ય ભરાઈ આવ્યું છે. ત્યારે પ્રભુ સહજાનંદ સ્વામી સૌને ધીરજ આપે છે. “તમે શાંતિ રાખો. મોટા પુરુષો પૃથ્વી પરથી જતા નથી. દિવ્ય સ્વરૂપે આપણી સાથે જ છે.

“જિંદગીમાં જેણે હરિ સ્મરણ કર્યું નથી તે અફ્સોસ કરવા યોગ્ય છે પણ ગુરુદેવે બધું જ કર્યું છે તેથી તેમનું અવસાન મંગળકારી છે.”

આટલું કહેતા પ્રભુની આંખમાં આંસુ આવી ગયા. પછી રામાનંદ સ્વામીના શરીરને સ્નાન કરાવી, ચંદનનો લેપ કરાવ્યો અને અભીલ ગુલાલ આદિક ઉપયારોથી

દુર્ઘટાનંદના સારાંશ

પૂજન કર્યું છે. પછી પુષ્પના હાર પહેરાવી સૌ સંતો અને ભક્તજનોએ પગે લાગી પ્રાર્થના કરી કે, “હે ગુરુદેવ! તમારા જેવી ભક્તિ અમને પ્રામ થાય એવી કરુણા વરસાવતા રહેજો.” પછી શરીરને કાષ્ટના વિમાનમાં પધરાવી ભદ્રા નદીના કિનારે લાવ્યા છે.

ચંદન, તુલસી અને પીપળાના સૂકા કાષ્ટથી ચિતા બનાવી અરૂણીથી ઉત્પન્ન થયેલા અઞ્જિવડે અઞ્જિ સંસ્કાર કર્યો છે. વિષિ પૂરો થયો. પછી પ્રભુ સહજાનંદ સ્વામી, સંતો અને ભક્તોએ ભદ્રા નદીમાં સ્નાન કર્યું અને ગુરુને પાણીની અંજલિઓ આપી. ફરીથી સ્નાન કર્યું અને તે દિવસે સૌ ભક્તજનો, સંતો અને પ્રભુએ ઉપવાસ કર્યો.

સહજાનંદ સ્વામીએ ગામોગામ પત્રો લખાવીને મોકલ્યા. સમાચાર મળતા દુઃખ અને શોકથી વ્યાકૂળ બની ગયા. સ્વામીના અનેક શિષ્યો હતા. પોતાના ધર કાર્ય છોરીને ફણેણી ગામમાં આવ્યા. સૌને રહેવા માટે નિવાસ આપ્યો છે. ૧ ઉદિવસ સુધી શ્રી ભગવદ્ ગીતા વંચાવી. શાસ્ત્ર પ્રમાણે શાધ્યની વિષિ કરી છે. ૧ ઉદિવસ સુધી બ્રાહ્મણોને જમાડી પુષ્કળ દક્ષિણાઓ આપી રાજુ કર્યા છે. આશ્રિતોને પણ ભાવથી જમાડ્યા છે.

સર્વાવતારી સ્વામિનારાયણ ભગવાને આ ભારતની ચારે દિશાઓમાં પદ યાત્રા કરી પોતાનું અનુકૂળ કાર્યક્ષેત્ર મળી જતાં પોતાના અવતાર કાર્યના વ્યવસ્થિત મંડાણ શરૂ કર્યા.

ઇપૈયામાં પ્રગટ થઈ ૧૧ વર્ષ, ત માસ, ૧ દિવસ પોતાના માતા પિતાને અલૌકિક સુખ આપી તેમને પોતાના ધામમાં મોકલી સુખી કર્યા. વનવિચરણ કરતાં ૭ વર્ષ, ૧ માસ ને ૧૧ દિવસ બાદ લોજમાં પથાર્યા.

૧૦ માસ ને ૬ દિવસ મુક્તાનંદ સ્વામી સાથે રહ્યા. ૧ વર્ષ ૫ માસ ૨૭ દિવસ રામાનંદ સ્વામી સાથે રહ્યા અને તેમની પાસેથી મહા દીક્ષા લીધી અને તેમને હસ્તે પણ્ણાભિષેક પામી ધર્મધુરા સ્વતંત્રપણે સંભાળી લીધી.

સર્વ સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સર્વદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે

માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંદં ભજે.

**દીર્ઘા, લાલય છોદ અને અપ્રિય વચ્ચન આ અધારી દુર રહો,
ધર્મ પ્રાપ્તિનો આ જ માર્ગે છે.**

કીર્તન

મારા હાલાજું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
 જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૭૮॥
 એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગણ સુખ છે અતિ ઘણું ।
 પણ પ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
 નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
 જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અકારથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચોષા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

સભા-૧૮૫

૧. જ્ય સદગુરુ સ્વામી,.....
૨. રામકૃષ્ણ ! ગોવિન્દ ! જ્ય જ્ય ગોવિન્દ ! .....
૩. નવીનજીમૂત્સમાનવર્ણ,.....
૪. નિર્વિકલ્પ ઉત્તમ અતિ, નિશ્ચય તવ ધનશ્યામ.....
૫. વિશેશ છો સકલ વિશ્વતણા વિધાતા,.....

થાળ

જમો થાળ જીવન જાઉ વારી, ધોઉ કર ચરણ કરો ત્યારી.....

કથા-વાતા

મંગલાચરણ-શ્લોક : જે ઉત્પત્તિ તથા સ્થિતિ લય કરે વેદો સ્તુતિ ઉચ્ચરે,.....

દુર્ગ કૃતકાંઠા કાળા

**(૧૮૫) સ. ગુ. મહંત સ્વામી અક્ષરજીવન દાસજીનો
ઉપદેશાત્મક પત્ર.**

સ્વામિનારાયણ હરે..

સ્વસિત શ્રી ગઢા મહા શુભસ્થાને ઉત્તમોત્તમ પરમપવિત્ર શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમના ઉપાસક શ્રીજી મહારાજ કૃત મર્યાદા પાલક સંસાર સાગર તારણ નૌકારૂપ ત્રીવિધિ તાપ નીવારક જન શાંતી કારક સકળ સાધુ ગુણ ભૂષણ પુરાણી શ્રી પ. રામકૃષ્ણાનંદજી વિગેરે મંડળ સમસ્ત પ્રત્યે લી. સાધુ અક્ષરજીવનદાસજીના ઘણા સ્નેહ પૂર્વક જ્યશ્રી સ્વામિનારાયણ વાંચશો.

વિશેષમાં લખવાનું કે આપનો પત્ર પહોંચ્યો વાંચી ઘણો સંતોષ થયો છે શરીર તમામ પરાધીન થયું છે. જેથી ધાર્યું કોઈને લખી શકતું નથી. આપ જેવા ખપવાળા ભગવદી પરમ સ્નેહીને લખી આશા પુરી કરવી જોઈએ. તેમાં શ્રીજી મહારાજનો તથા મોટા એકાંતિકનો ઘણો રાજ્યપો છે બાકી ભગવાન ભજવાની સદ્ગુરી એકાંતિક વિષે આત્મબુદ્ધિ ને મહારાજ ને મહારાજના એકાંતિકને વિષે અતીશે પ્રિતી અથવા તેવી પ્રીતી ન થઈ હોય તો પ્રીતી વધારવાના સાધનો એટલે વચ્ચનામૃતમાં શ્રીજી મહારાજ તથા એકાંક્ષિ અક્ષરે બોલે છે. અને તે વચ્ચનામૃત ઇપ ઓષધી અતિ ચમલકારી છે પણ તેનું પુરું શવણ થાતું નથી.

શ્રીજી મહારાજને તથા એકાંતીકને દેહમાંથી દેહ સંબંધી પદાર્થમાંથી, માનમાંથી રાગ ટળાવી વળી શુભવાસના પણ હઠાવી. ભગવાનનો મહિમા જેમ છે તેમ જીવમાં ઉતારીને ભગવાન ભજવાનું કેવું તાન છે ને એવી રીતે મહારાજ ને એકાંતિકના જે શબ્દ છે તે વારંવાર સ્થિર વૃતીથી મનન કરી જીવનમાં ઉતારતો રહે તથા દેહ સંબંધી પદાર્થ તથા મનમાં રાગ ન રહે ને નામા મેળ કરવાથી મોટાનો આપેલો સાંઘ્ય વિચારનો પાઠ, તથા વૈરાગ્ય આત્મ નિષ્ઠાનો પાઠ તથા ભગવાનના મહિમાનો જેમ છે તેમ પાઠ સ્થિર વૃતીથી મનન કરે તેને જ કથા વાર્તાની રૂચી થઈ કહેવાય, અને તેવી રૂચીથી હમેશાં શ્રવણ મનન થાય તો રજ તમ ટળી જાય અને સત્ય વૃદ્ધિ પામે અને તેમાં સત્પુરુષનો વિચાર કરે અને પછી ભગવાન ભજવાની રૂચી બંધાય, તેને સત્સંગનું સુખ ખરી રીતે આવે બાકી ચાલો ચાલ સત્સંગ કરવાથી આપણો એકઠા થઈએ છીએ પણ એક થતા નથી. આ સમાજમાં એકઠા થવું સહેલું છે પણ એક થવું કપરું છે.

કે ચાલો ચાલ કથાનું શ્રવણ કરવાથી કે ચાલો ચાલ નિષ્કામભાવે સેવા કરવાથી જીવમાં બળ આવતું નથી.

શ્રીજી મહારાજે પ્રથા ભારે બાંધી છે ને સાત લોકના મનુષ્ય સન્સંગમાં છે તેને વીષે સંબંધ બુદ્ધિ રાખવી ને આત્મબુદ્ધિ તો એકાંતીકને વીષે રાખવી ને તેવા એકાંતિક તો વર્તમાનકાળે ઉઠી ગયા. તો પણ સદ્ગુરીવાળા સાધુ તથા હરિભકતો હોય. તે ભેગા થઈ વચનામૃત નિષ્કૃતાનંદ સ્વામીના ગ્રંથ વાંચન મનન કરવાનો અત્યાસ રાખવો ને વચનામૃતમાં તો શ્રીજીમહારાજ તથા એકાંતિક મૂર્તિમાન રહ્યા છે તેજ બોલે છે તેવી આસ્થાથી વચનામૃત વાંચીને શ્રીજી મહારાજનો તથા એકાંતિકનો આસ્તિક બુદ્ધિથી સમાગમ કરવો તેમાં બહુ સુખ શાંતી રહી છે કેટલાક વેદાંતી નવા સત્સંગી થાય છે. તે વચનામૃતમાં જીવ ઘાલીને વાતુ મનન કરે છે. તેને અહો પણું મનાઈ જાય છે. ને કેટલાક રાત દિવસ સત્સંગના યોગમાં છે ને સભામાં બેસે છે. પણ અહોપણું મનાતું નથી. કારણ કે ખપ નથી, ચાલો ચાલ સભાય બેસાય તે વાતું જીવમાં ક્યાં ઉત્તરે ખાધા વિના શરીરમાં બળ ન આવે.

અતે રોહાના કુંવરજીભાઈને તમે નજરે જોયા છે તે બહુ બુદ્ધિશાળી છે ને તે નવા સત્સંગી છે. પણ તેની વચનામૃતમાં બહુ નજર પહોંચે છે. તેને તે શ્રવણ કરતાં સત્સંગનું બળ નવીન નવીન વધતું જાય છે એનું હેત બળ સમજજ્ઞ જોઈને સાધુને તથા સત્સંગીને ઘણો સમાસ થાય છે. માટે સત્સંગમાં જોગતો ભારે છે અને ત્રણ ગુણના કાર્યનો રોગ પણ માગે છે. તેનું ઔષ્ણ કરવું ને કરી પાળવી તો નીરોગી થવાય ત્યારે કથામાં તથા ધ્યાન કરવામાં બહુજ સુખ આવે માટે પ્રથમતો કથા વાર્તામાં સદ્ગુરી કરવી બાકી મોટાના વચનને મનન કરીને ખરા મુદા સમજવાના છે ને તે પ્રમાણે જે ખરું કરવાનું છે તે મનન કરી જીવમાં ઉતારવું ને સર્વ સાધનનું ફળ શ્રીજી મહારાજની મૂર્તિનું નખશીખ પર્યત દ્યાન અથવા સભાએ સહિત દ્યાન કરવું એ ફળ ભક્તિ છે.

વળી ધર્મામૃતમાં નિષ્કામી નિર્લોભી નિર્સ્વાદી નિર્સ્નોહી નિર્માની એ પંચ વર્તમાનમાં છેલ્લી આશા એ છે જે ત્રણ દેહની ભાવના ટાળીને શુદ્ધ બ્રતરૂપ થવું ને અક્ષરબ્રત તેજને વિષે દિવ્ય સિંહાસન છે તે ઉપર શ્રીજી મહારાજ વિરાજમાન છે.

દુર્ગ ક્ષત્રિયાંની કાર્યો

તેનું નખ શીખા પર્યંત ધ્યાન કરવું અથવા સજાતી તેજમાં સભાએ સહીત કરવું. તે પણ અર્ધી કલાક ધ્યાન કલાક બે કલાક જેમ સુખ આવે તેમ ધ્યાન કરવાનો અભ્યાસ કરવો તોજ કારણ શરીર બળે માટે સંગની શુદ્ધિ નિર્દોષ બુદ્ધિ રાખવી ને કોઈનો વાદ ન લેવો ને ગુણ દ્રષ્ટિ રાખવી બાકી સાર અસાર વિવેકથી જોઈ સારનું ગ્રહણ કરવું “પારકી તારે શું પડી તું તારી નીવેડ” આપણી સાથેના સારા ખપવાળા મનુષ્યો હોય અથવા સારા ખપવાળા સત્સંગી ખપવાળા હોય તેને આ વાતું કરી જીવમાં ઉતારવી તેમાં શ્રીજ મહારાજનો ઘણો રાજ્યો છે ને મોટો પરમાર્થ છે ત્યાં સર્વને જ્ય શ્રી સ્વામિનારાયણ કહેજો. વૈશાખ શુદ્ધ ઉ ને રવિવાર.

શુભ અસ્તુ.

સર્વે સાથે મળીને બોલવું

શ્રીપતિં શ્રીધરં સરદિવેશ્વરં ભક્તિધર્માત્મજં વાસુદેવં હરે
માધવં કેશવં કામદં કારણં સ્વામિનારાયણં નીલકંઠ ભજે.

કીર્તન

મારા હાલાજું વાલપ દીસે રે, તેનો સંગ શીદ તજાએ;.....

ભક્તાચિંતામણિ ગાયન - ચોપાદ

સુખ દુઃખ આવે સર્વે ભેણું, તેમાં રાખજ્યો સ્થિર મતિ ।
જાળવીશ મારા જનને, વળી કરીશ જતન અતિ ॥૩૮॥
એમ કરતાં જો પંડ પડશો, તો આગળ સુખ છે અતિ ઘણું ।
પણ વ્રત ટેક જો ટાળશો તો, ભોગવશો સહુ સહુ તણું ॥૪૦॥
નહિં તો તમે નચિંત રહેજ્યો, કરવું તમારે કાંઈ નથી ।
જે મળ્યા છે તમને, તે પાર છે અક્ષરથી ॥૪૧॥

સ્વાભાવિક ચેષ્ટા

પ્રથમ શ્રી હરિને રે,.....

**પોતાની ધર્મપલ્લી, ભોજન અને ધનમાં સંતોષ રાખવો પાણ
દાન, તપ ને વિદ્યા આ ત્રાણમાં સંતોષ ન રાખવો.**

શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનની અલોકિક લીલાનો આ ગ્રંથ છે. આ શાસ્ત્ર માત્ર ચોપડી નથી પણ પ્રભુની લીલાથી ભરપૂર સત્સાંગ છે. પ્રભુમાં પ્રેમ વધારનારું આ શાસ્ત્ર છે.

આ ગ્રંથ પ્રગટ ઉપાસકને સારો લાગશે.

જન્મજન્માંતરનાં પુષ્ય ભેગાં થાય ત્યારે આવા સર્વોપરી અવતારના અવતારીના લીલા ચરિત્રથી ભરપૂર સત્સાંગો વાંચવાનો અને સાંભળવાનો લહાવો મળે છે.

શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સાગાર ગ્રંથનો મૂળ આશય છે કે મનને લીલા ચરિત્રોમાં જોડી દેવું. લીલામાં ગુંચવી દેવું. મનને જીતવાનું સાધન છે નવધા ભક્તિ. ભક્તિ કર્યા વગર નવરું રહેવું નહિ. આ ગ્રંથ જે વાંચશે, સાંભળશે, પૂજન કરશે, મનન કરી લીલાને હદ્યમાં ઉતારશે તો તેના અંતરમાં ભક્તિ વૃદ્ધિ પામશે અને હદ્યમાં શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનનો નિવાસ થશે અને અંતે ઉત્તમ ગતિ અક્ષરધામને પામશે.

ભગવાનની કૃપાથી અને સંતોના આશીર્વાદથી જે કાંઈ સમજાયું એવું તમારી આગળ લીલા ચરિત્રો રજૂ કર્યા છે. તેમાં કાંઈ ક્ષતિ રહી ગઈ હોય તો ભગવાન ક્ષમા આપે અને જે કાંઈ સારું લાગ્યું હોય તો તે ભગવાનની કૃપાનું ફળ છે.

આ સર્વોપરી શાસ્ત્ર છે.

ભાગ્યશાળી લાભ લઇ શકશે.

શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનના લીલા ચરિત્રોનું મનન અને નિત્ય અભ્યાસ કરવાથી તમામ વાસનાને ઢારીને હૈયું ટાંકું થાય છે. આત્મા નિર્મળ થાય છે ને પ્રભુનો સાક્ષાત્કાર થાય છે.

કાયેન વાચા મનસેન્દ્રયૈર્વ, બુદ્ધ્યાત્મના વા પ્રકૃતે: સ્વભાવાત् ।

કરોમિ યદ યદ સકલં પરસ્મે, નારાયણાચેતિ સમર્પયામિ ॥

શરીરથી, વાણીથી, મનથી, ઈન્દ્રિયોથી, બુદ્ધિથી પ્રકૃતિના સ્વભાવથી જે કાંઈ કર્યું છે તે સ્વામિનારાયણ ભગવાનના ચરણમાં સમર્પણ કરું છું.

દુર્ગ ક્ષાત્રસંગ્રહ સાહિત્ય

જુવનનું સાચું ધન શાંતિ અને આનંદ છે.

શ્રી સ્વામિનારાયણ ભગવાનની જય !!!

શ્રી નરનારાયણ ભગવાનની જય !!!

શ્રી “ધર સત્સંગ સભા” સંપૂર્ણ.

શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

-: કિર્તનો :-

(૧)

રાગ : વિભાસ-પ્રભાતી : ૫૮ - ૧

શોભા સાગર શ્યામ તમારી, મૂરતિ ઘારી રે;
 મૂરતિ ઘારી રે, નાખું મારા, પ્રાણ વારી રે. શોભા સાગર૦ ટેક.
 સુંદરતા જોઈ મુખની શશી, સુર લજાઈ રે;
 મુખ દેખાડી નવ શક્યા, વસ્યા ગગન જાઈ રે. શોભા સાગર૦ ૧
 માન હર્યું મણીધરનું, શીખા કેશ કાળે રે;
 અવની ઉપર રહી ન શક્યા ગયા પાતાળે રે. શોભા સાગર૦ ૨
 ચંચળ લોચન જોઈને, લજા પામ્યા તીન રે;
 ખંજન કુરુંગ વન વસ્યાં, જળે બુઝ્યાં મીન રે. શોભા સાગર૦ ૩
 ચાલ ચતુરાઈ જોઈને, ગજ કરે ધિક્કાર રે;
 પ્રેમાનંદ કહે શિર નાખે, ધુળ વારંવાર રે. શોભા સાગર૦ ૪

મુમુક્ષુઓમાં શ્રેષ્ઠ એ છે કે ધર્મ
 અનુસાર ગૃહસ્થજીવન વ્યતીત કરે છે.

(૨)

રાગ ઘોળ પદ - ૧

મહારાજ આજ વડતાલથી આવશે;
 સંગે લાવશે સંતસમાજ, મોહનવર પધારશે. ૧
 જયા કહે લલીતાને વાતડી;
 આવ્યો કાગળ દિવસ વીત્યા સાત, વાંચી ઠરી છાતડી. ૨
 અક્ષર કાગળમાં ઉતામ ભૂપના;
 કાગળ અવધિપુરી થઈ આજ, દર્શન સુખરૂપનાં. ૩
 સાત દિવસે મહારાજ સંતો આવશે;
 લખ્યા વડતાલથી સમાચાર જરૂર પધારશે. ૪
 આવી માણકી દાદાના દરબારમાં;
 નીરખી સહજાનંદ ભગવાન, શોભે અસવારમાં. ૫
 પ્રેમાનંદ કહે ગઢપુરવાસી આવિયા;
 લાવ્યા ભેટ સામગ્રીને હાર, વહાલાને પહેરાવિયા. ૬

(૩)

રાગ : લાવણી પદ - ૧

શ્રીજ અને સહુ સંતો રે, મળી કરજો મારી સહાય;
 હું છું તમારે શરણે રે, પુરુષોત્તમ લાગું પાય. શ્રીજ ટેક.
 હું અનંત ભવમાં ભટક્યો, આવી ઈયાંરે અટક્યો;
 ખરી રીતે રાખી ખટકો, છોગાળા કરજો છુટકો રે. પુરુઠો ૧
 નથી ગયો હું ગંગા કાશી, તેણે અંતર નથી ઉદાસી;
 નક્કી અક્ષરધામ નિવાસી, મેં ઓળખિયા અવિનાશી રે. પુરુઠો ૨

દ્વારા કૃત્યાંત્રી કાળી

મને મળ્યા સહજાંદ સ્વામી, ભાંગી જન્મોજન્મની ખામી;
 નારાયણ છો બહુનામી, ઉગારો અંતરજામી રે. પુરો ૩
 પ્રભુ પૂરણ પ્રજાળી પાપો, સ્થિર અક્ષરધામેં સ્થાપો;
 કહે માવદાન દુઃખ કાપો, અમને અક્ષય સુખ આપો રે. પુરો ૪

(૪)

રાગ : આશાવરી પદ - ૧

વૈષ્ણવ જન તો તેને રે કહીએ, જે પીડ પરાઈ જાણે રે;
 પરદુઃખે ઉપકાર કરેતોય, મન અભિમાન ન આણે રે. વૈષ્ણવ૦ ૧
 સકળ લોકમાં સહુને વંદે, નિંદા ન કરે કેની રે;
 વાચ, કાય મન નિશ્ચલ રાખે, ધન્યધન્ય જનની તેની રે. વૈષ્ણવ૦ ૨
 સમદ્રષ્ટિ ને તૃષ્ણા ત્યાગી, પરસ્ની જેને માત રે;
 શુદ્ધ થકી અસત્ય ન બોલે, પરધન ન ધરે હાથ રે. વૈષ્ણવ૦ ૩
 મોહ માયા વ્યાપે નહી જેને, દ્રઢ વૈરાગ્ય જેના મનમાં રે;
 રામનામ શું તાળીરે લાગી, સકળ તીરથ તેના તનમાં રે. વૈષ્ણવ૦ ૪
 વણલોભી ને કપટ રહિત છે, કામ કોધ નિવાર્યા રે;
 ભણે નરસૈયો તેનું દર્શન કરતાં, કુળ ઈકોતેર તાર્યા રે. વૈષ્ણવ૦ ૫

(૫)

શ્રીસ્વામિનારાયણ મહામંત્ર મહિમા

જે સ્વામિનારાયણ નામ લેશે, તેનાં બધાં પાતક બાળી દેશે;
 છે નામ મારાં શ્રુતિમાં અનેક, સર્વોપરી આજ ગણાય એક. ૧
 જો સ્વામિનારાયણ એકવાર, રટે બીજાં નામ રટ્યાં હજાર;
 જપ્યા થકી જે ફળ થાય એનું, કરી શકે વર્ષન કોણ તેનું. ૨
 સમાજની તાસીર: વ્યક્તિ કો ગિરાના સભી જાનતે હોય,
 ઉઠાના કોઈ નહીં.

ધડકારી મંત્ર મહા સમર્થ, જેથી થશે સિદ્ધ સમસ્ત અર્થ;
 સુખી કરે સંકટ સર્વ કાપે, અંતે વળી અકારધામ આપે. ૩
 ગાયત્રીથી લક્ષ ઘણો વિશેષ, જાણો જ જેનો મહીમા મહેશ;
 જ્યાં જ્યાં મહામુક્તજ્ઞનો વસાય, આ કાળમાં તો જ્ય એજ થાય. ૪
 જો અંતકાળે શ્રવણો સુણાય, પાપી ઘણો તે પણ મોક્ષ થાય;
 તે મંત્રથી ભૂત પિશાય ભાગે, તે મંત્રથી તો સદ્બુદ્ધિ જાગે. ૫
 તે મંત્ર જેના મુખથી જપાય, તેના થકી તો ધમ નસી જાય;
 શ્રી સ્વામિનારાયણ જે કહેશે, ભાવે કુભાવે પણ મુક્તિ લેશે. ૬
 ધડકારી છે ધટ્ટશાસ્ત્ર સાર, તે તો ઉતારે ભવસિંહુ પાર;
 છયે ઝતુમાં દિવસે નિશાયે, સર્વે કિયામાં સમરો સદાયે. ૭
 પવિત્ર દેહે અપવિત્ર દેહે, તે નામ નિન્યે સમરવું સનેહે;
 જળે કરીને તન મેલ જાય, આ નામથી અંતર શુદ્ધ થાય. ૮
 જેણે મહાપાપ કર્યા અનંત, જેણે પીડ્યા પ્રાલણ ધેનુ સંત;
 તે સ્વામિનારાયણ નામ લેતાં, લાળ મરે છે મુખથી કહેતાં. ૯
 શ્રી સ્વામિનારાયણ નામ સાર, છે પાપને તે પ્રજળાવનાર;
 પાપી ઘણું અંતર હોય જેનું, બળ્યા વિના કેમ રહેજ તેનું. ૧૦

દુર્ગ કૃતકાંતો કાર્યા

-: વચનામૃત :-

(૧)

સંવત् ૧૮૮૪ ના શ્રાવણ વદિ અમાવાસ્યાને દિવસ રત્નિને સમે સ્વામી શ્રીસહજાનંદજી મહારાજ શ્રીગઢા મધ્યે દાદાખાચરના દરબારમાં પોતાને ઉતારે વિરાજમાન હતા, અને સર્વ શ્વેત વલ્લ ધારણ કર્યા હતાં, ને પોતાના મુખારવિંદની આગળ સાધુ તથા દેશદેશના હરિલક્તની સભા ભરાઈને બેઠી હતી.

પછી દીનાનાથ ભટ્ટે પ્રશ્ન પૂછ્યો જે, “હે મહારાજ ! જી તો ભગવાનની શક્તિ છે, ને કર્મ તો જીવે કર્યા હોય તે છે, પણ સ્વભાવ તે વસ્તુગતે શું હશે ?” પછી શ્રીજમહારાજ બોલ્યા જે, “જીવે જે પૂર્વજન્મને વિષે કર્મ કર્યા છે તે કર્મ પરિપક્વ અવસ્થાને પામીને જીવ ભેળાં એકરસ થઈ ગયાં છે. જેમ લોઢાને વિષે અજિન પ્રવેશ થઈ જાય, તેમ પરિપક્વ પણાને પામીને જીવ સાથે મળી રહ્યાં એવાં જે કર્મ તેને જ સ્વભાવ કહીએ અને તેને જ વાસના તથા પ્રકૃતિ કહીએ.”

પછી મુક્તાનંદ સ્વામીએ પ્રશ્ન પૂછ્યો જે, “હે મહારાજ ! જીવ સાથે એકરસપણાને પામી રહ્યાં એવાં જે કર્મ એને સ્વભાવ તથા વાસના કરીને કહો છો એ વાસનાને ટાળ્યાનો શો ઉપાય છે ?” પછી શ્રીજમહારાજ બોલ્યા જે, “એ વાસના ટાળ્યાનો ઉપાય તો આત્મનિષ્ઠાએ સહિત શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની ભક્તિ કરવી એ જ ભાસે છે. અને જો આત્મનિષ્ઠા વિના એકલી જ શ્રીકૃષ્ણભગવાનની ભક્તિ હોય તો જેમ ભગવાનમાં હેત કરે તેમ બીજા પદાર્થમાં પણ હેત થઈ જાય. માટે આત્મનિષ્ઠા સહિત ભક્તિ કરવી એ જ વાસના ટાળ્યાનો ઉપાય છે. અને આત્મનિષ્ઠાવાળાને પણ જો કોઈક ભૂંડા દેશકાળાદિકને યોગે કરીને અજ્ઞાનીની પેઠે જ ક્ષોભ થઈ આવે પણ જાજી વાર ટકે નહિયે.” ઈતિ વચનામૃતમ् ગ.અં.॥૨૦॥

(૨)

સંવત् ૧૮૮૦ ના પોષ વદિ ૧૧ એકાદશીને દિવસ સ્વામી શ્રી સહજાનંદજી મહારાજ શ્રીગઢા મધ્યે દાદાખાચરના દરબારમાં આથમણે બાર

ભીતિમાં પડેલી તિરાઠ સંધાય છે.

પણ સંબંધમાં પડેલી તિરાઠ ભીતિ બની જાય છે.

ઓરડાની ઓસરીએ વિરાજમાન હતા, ને સર્વ શેત વલ્લ ધારણ કર્યા હતાં, ને પીળી છીંટની રજાઈ ઓઢી હતી, ને પોતાના મુખારવિંદની આગળ મુનિ તથા દેશદેશના હરિભક્તની સભા ભરાઈને બેઠી હતી, ને જાંઝ મૃદુંગ લઈને સંત કીર્તન ગાવતા હતા.

પણી કીર્તન ગાઈ રહ્યા ત્યારે શ્રીજમહારાજ બોલ્યા જે, “આ સંસારને વિષે જે સત્પુરુષ હોય, તે તેને તો કોઈક જીવને લૌકિક પદાર્થની હાણ વૃદ્ધિ થતી દેખીને તેની કોરનો હર્ષ શોક થાય નહિ, અને જ્યારે કોઈકનું મન ભગવાનના માર્ગમાંથી પાછું પડે ત્યારે ખરખરો થાય છે, કાં જે, થોડાક કાળ જીવનું ને એનો પરલોક બગડશે માટે એને મોટી હાણ થાય છે. અને ભગવાનના જે અવતાર પૃથ્વીને વિષે થાય છે તે ધર્મના સ્થાપનને અર્થે થાય છે, તે કેવળ વર્ણાશ્રમના ધર્મ સ્થાપન કરવાને અર્થે જ નથી થતા કેમ જે, વર્ણાશ્રમના ધર્મ તો સત્તાજિ આદિક જે પ્રવૃત્તિધર્મના આચાર્ય છે તે પણ સ્થાપન કરે છે. માટે એટલા સારુ જ ભગવાનના અવતાર નથી થતા. ભગવાનના અવતાર તો પોતાના એકાંતિક ભક્તના જે ધર્મ તેને પ્રવર્તાવવાને અર્થે થાય છે. અને વળી જે એકાંતિક ભક્ત છે તેને દેહ કરીને મરનું એ મરણ નથી. એને તો એકાંતિકના ધર્મમાંથી પડી જવાય એ જ મરણ છે. તે જ્યારે ભગવાન કે ભગવાનના સંત તેનો હદ્યમાં અભાવ આવ્યો ત્યારે એ ભક્ત એકાંતિકના ધર્મમાંથી પડ્યો જાણવો. અને તે જો કોષે કરીને પડ્યો હોય તો તેને સર્પનો દેહ આવ્યો જાણવો, અને કામે કરીને પડ્યો હોય તો યક્ષ-રાક્ષસનો અવતાર આવ્યો જાણવો. માટે જે એકાંતિકના ધર્મમાંથી પડીને એવા દેહને પામ્યા છે, ને જો તે ધર્મવાળા હોય અથવા તપસ્વી હોય. તો પણ તે ધર્મ કરીને તથા તપે કરીને દેવલોકમાં જાય. પણ જેણે ભગવાનનો ને ભગવાનના સંતનો અભાવ લીધો, તે તો ભગવાનના ધામને તો ન જ પામે. અને વળી જે પંચ મહાપાપે યુક્ત હોય અને તેને જો ભગવાન ને ભગવાનના સંતને વિષે અવગુણ ન આવ્યો હોય, તો એનાં પાપ નાશ થઈ જાય, ને એનો ભગવાનના ધામમાં નિવાસ થાય. માટે પંચ મહાપાપ થકી પણ ભગવાન ને ભગવાનના ભક્તનો અવગુણ લેવો એ મોટું પાપ છે.” ઈતિ વચનામૃતમ् ગ.મ. ॥૪૬॥

દુર્ગ ક્ષાત્રાંગે ક્ષાત્રા॥

(3)

સંવત્ ૧૮૮૦ ના કાર્તિક વદિ ૧૧ એકાદશીને દિવસ સ્વામી શ્રી સહજાનંદજી મહારાજ શ્રીગઢા મધ્યે દાદાખાચરના દરખારમાં આથમણે ભાર ઓરડાની ઓસરીએ ઢોલિયા ઉપર વિરાજમાન હતા, અને સર્વ શેત વખ્ત ધારણ કર્યા હતાં, ને કંઠને વિષે પીળા પુષ્પના હાર પહેર્યા હતા, ને પાઘને વિષે પીળા પુષ્પના તોરા ખોસ્યા હતા, અને પોતાના મુખારવિંદની આગળ મુનિ તથા દેશદેશના હરિભક્તની સભા ભરાઈને બેઠી હતી.

પદ્ધી શ્રીજમહારાજ કૃપા કરીને પોતાના ભક્તજનને ઉપદેશ કરતા થકા બોલ્યા જે, “જેને પરમેશ્વર ભજવા હોય તેને ભગવાનની અથવા ભગવાનના ભક્તની સેવા ચાકરી મળે ત્યારે પોતાનું મોટું ભાગ્ય માનીને સેવા કરવી, તે પણ ભગવાનની પ્રસંગતાને અર્થે ને પોતાના કલ્યાણને અર્થે ભક્તિએ કરીને જ કરવી, પણ કોઈક વખાણો તે સારુ ન કરવી. અને જીવનો તો એવો સ્વભાવ છે જે, ‘જેમાં પોતાને માન જડે તેજ કરવું સારું લાગે.’ પણ માન વિના એકલી તો ભગવાનની ભક્તિ કરવી પણ સારી લાગે નહિ. અને જેમ શાન હોય તે સૂકાં હાડકાંને એકાતે લઈ જઈને કરડે, પદ્ધી તેણે કરીને પોતાનું મોહું છોલાય ને તે હાડકું લોહીવાળું થાય તેને ચાટીને રાળું થાય છે. પણ મૂર્ખ એમ નથી જાણતો જે, ‘મારા જ મોઢાનું લોહી છે તેમાં હું સ્વાદ માનું છું.’ તેમ ભગવાનનો ભક્ત હોય તો પણ માનરૂપી હાડકાંને મૂકી શકતો નથી. અને જે જે સાધન કરેછે તે માનને વશ થઈને કરે છે, પણ કેવળ ભગવાનની ભક્તિ જાણીને ભગવાનની પ્રસંગતાને અર્થે કરતો નથી. અને ભગવાનની ભક્તિ કરે છે તેમાં પણ માનનો સ્વાદ આવે છે ત્યારે કરે છે પણ કેવળ ભગવાનની પ્રસંગતાને અર્થે નથી કરતો, અને માન વિના કેવળ ભગવાનની પ્રસંગતાને અર્થે ભગવાનની ભક્તિ તો રતનજી તથા મીયાંજી જેવા કોઈક જ કરતા હશે, પણ સર્વથી તો માનનો સ્વાદ મૂકી શકતો નથી.” પદ્ધી તે ઉપર મુક્તાનંદ સ્વામીએ તુલસીદાસની સાખી કહી જે :-

‘કનક તજ્યો કામિની તજ્યો તજ્યો ધાતુકો સંગ ।

તુલસી લઘુ ભોજન કરી જીવે માનકે રંગ ॥’

કુટુંબમાં ભજન અને ભોજન સાથે થાય ત્યાં સુખ છે.

એ સાખીને સાંભળીને શ્રીજમહારાજ બોલ્યા જે, “જેવો જીવને માનમાંથી સ્વાદ આવે છે તેવો તો કોઈ પદાર્થમાંથી આવતો નથી. માટે માનને તજીને જે ભગવાનને ભજે તેને તો સર્વે હરિભક્તમાં અતિશે મોટો જાણવો. ઈતિ વચનામૃતમ्
ગ.મ. ॥૪૧॥

(૪)

સંવત્ ૧૮૮૦ ના જ્યેષ્ઠ સુદ્દિ ૭ સમભીને દિવસ ત્રીજા પહોરને સમે સ્વામી શ્રીસહજનંદજી મહારાજ શ્રીગઢા મધ્યે દાદાખાચરના દરબારમાંથી ઘોડીએ અસવાર થઈને શ્રીલક્ષ્મીવાડીએ પદાર્થાં હતા. ત્યાં ઘણીવાર સુધી તો ઘોડી ફેરવી, પછી તે વાડી મધ્યે વેદી ઉપર વિરાજમાન થયા હતા, અને સર્વે શ્વેત વળ્ણ પહેર્યા હતાં, અને મસ્તક ઉપર કાળા છેડાની ધોતલી બાંધી હતી, ને કંઠને વિષે મોગરાના પુષ્પનો હાર વિરાજમાન હતો, ને પાઘને વિષે તોરો વિરાજમાન હતો, અને પોતાના મુખારવિંદની આગળ મુનિમંડળ તથા દેશદેશના હરિભક્તની સભા ભરાઈને બેઠી હતી.

પછી શ્રીજમહારાજે મુનિ પ્રત્યે પ્રશ્ન પૂછ્યો જે, ‘એકાદશ સર્કંધના બારમા અધ્યાયમાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને ઉદ્ધવજી પ્રત્યે કહ્યું છે જે, ‘અષાંગયોગ, સાંખ્ય, તપ, ત્યાગ, તીર્થ, પ્રત, યજ્ઞ અને દાનાદિક ઓણો કરીને હું તેવો વશ થતો નથી, જેવો સત્સંગો કરીને વશ થાઉં છું.’ એમ ભગવાને કહ્યું છે માટે સર્વે સાધન કરતાં સત્સંગ અધિક થયો. તે જેને સર્વે સાધન થકી સત્સંગ અધિક જણાતો હોય તે પુરુષનાં કેવાં લક્ષ્ણ હોય ?’’ પછી જેને જેવું સમજાયું તેવું તેણે કહ્યું પણ યથાર્થ ઉત્તર થયો નહિ. પછી શ્રીજમહારાજ બોલ્યા જે, જેને ભગવાનના સંતને વિષે જ આત્મબુદ્ધિ છે, જેમ કોઈક રાજી હોય ને તે વાંઝિયો હોય ને પછી તેને ગઢપણમાં દીકરો આવે, પછી તે છોકરો તેને ગાળો દે, મૂછો તાણો, તો પણ અભાવ આવે નહિ અને કોઈકના છોકરાને મારે તથા ગામમાં અનીતિ કરી આવે તો પણ કોઈ રીતે તેનો અવગુણ આવે જ નહિ, શા માટે જે, એ રાજને પોતાના દીકરાને વિષે આત્મબુદ્ધિ થઈ ગઈ છે. એવી જેને ભગવાનના ભક્તને

દુર્દ્વારા કાળી

વિષે આભબુદ્ધિ થાય છે, તેણે જ સર્વ સાધન થકી અધિક કલ્યાણકારી સત્સંગને જાણ્યો છે.

યस્યાત્મબુદ્ધિ: કુણપેત્રિધાતુકે સ્વધીઃ કલત્રાદિષુ ભૌમ ઇજ્યધીઃ ।
 યત્તીર્થબુદ્ધિઃ સલિલેન કર્હિચિજ્જનેષ્વભિજ્ઞેષુ સ એવ ગોખરઃ ॥
 એ વાર્તા ભાગવતમાં કહી છે. ઈતિ વચનામૃતમ् ગ.મ. ||૫૪||

પ્રતિ ઉપકારની અપેક્ષા વિના કે ભલાઈ કરવામાં આવે છે તે સમુદ્ર કરતા પણ અધિક બળવાન છે.

સાંચા હારા વિભિન્ન જીવાનો આપાદેલ દાનની મિગાત દર્શાવું પત્રક

ક્રમ	દર્શક	રાહિત (ગરીબોને આર્થિક તથા ખેડીકરક અણાય, રેકર્ડ સાહિત્ય તથા ધારણા દિતરાણ)	કેળવણી સહાય (આર્થિક દીતે નનીઓ વિદ્યાર્થીઓને સિદ્ધાંતથી અધ્યક્ષ સાહિત્ય)	કુઝણ સહિત (કુઝણ સમય છેટાડાના ગામડાણામાં ગાયોને નીરિણા (દીલ) તથા કુંઠ (આર્થિક ધારણાને દોરવાડા, પાણીના અધારણાના)	લોકોપચાગી કુદરતી રાહિત (તળાદામાં આધેઅ, એકદેનો, નેપી કુદરતી આર્થિક સમ્બોલ, કૃપા કૃપાએર, ખાજરકાર, રાશન કુંઈ, ઘરબાધી નિગેર અણાય)	સરકાર શરિયા
૧	૧૯૯૫૦-૮૧		૪૮૦૫૧.૦૦		૨.૩૪૬૬૬૭.૦૦	૨૮૨૭૭૧૮.૦૦
૨	૧૯૯૫૧-૮૨		૫૩૩૮૭.૦૦	૩૪૬૩૧૦.૦૦	૩૩૫૮૩૭.૦૦	૭૩૫૪૩૪.૦૦
૩	૧૯૯૫૨-૮૩		૫૭૭૦૮.૦૦	૬૫૪૭૯૮.૦૦	૨૩૬૮૫૫.૦૦	૬૪૪૬૪૩૨.૦૦
૪	૧૯૯૫૩-૮૪		૧૦૬૮૦૦.૦૦	૩૦૮૬૫૦.૦૦	૫૬૮૨૦૪.૦૦	૬૮૬૦૫૪.૦૦
૫	૧૯૯૫૪-૮૫		૧૪૩૦૬૦.૦૦	૪૧૩૨૬૬.૦૦	૫૧૦૨૦૨.૦૦	૧૦૬૭૧૬૧.૦૦
૬	૧૯૯૫૪-૮૬		૨૭૫૦૦.૦૦	૩૫૦૦૦.૦૦	૪૦૨૨૬૭.૦૦	૪૬૪૭૭૮.૦૦
૭	૧૯૯૫૫-૮૭		૪૧૪૩૫.૦૦	૭૪૩૨૮૨.૦૦	૬૨૪૪૦૪.૦૦	૮૪૪૧૧૭૧.૦૦
૮	૧૯૯૫૬-૮૮		૪૬૭૭૫.૦૦	૧૨૮૫૩૫૩.૦૦	૨૭૪૮૭૭.૦૦	૧૬૨૦૨૮.૦૦
૯	૧૯૯૫૬-૮૯		૧૦૦૦૦.૦૦	૫૦૭૭૭૭.૦૦	૩૧૧૫૭૨.૦૦	૩૮૬૩૧૮.૦૦
૧૦	૧૯૯૫૭-૯૦		૨૫૦૦૦.૦૦	૩૦૨૮૬૪.૦૦	૧૨૭૭૫૪.૦૦	૪૫૫૫૧૪.૦૦
૧૧	૨૦૦૦૦-૦૧		૨૬૪૪૫.૦૦	૨૬૮૮૮૪.૦૦	૨૮૮૮૮૫.૦૦	૨૪૮૮૮૫.૦૦
૧૨	૨૦૦૦૧-૦૨		૧૮૮૮૦-૦૧	૧૧૭૮૮૭૭૭૦.૦૦	૨૬૭૭૪૪૪૪.૦૦	૪૩૭૧૨૩૬૫.૦૦
૧૩	૨૦૦૦૨-૦૩		૭૮૭૭૩૮.૦૦	૧૫૮૦૦.૦૦	૫૦૮૬૩૭૦.૦૦	૧૪૩૮૨૨૫.૦૦
૧૪	૨૦૦૦૩-૦૪		૨૦૮૮૪૭.૦૦	૨૮૬૫૦૦.૦૦	૨૫૦૦૦.૦૦	૧૭૫૫૪૭.૦૦
૧૫	૨૦૦૦૪-૦૫		૪૨૪૪૩૫.૦૦	૫૫૦૦.૦૦	૪૭૨૦૧૮.૦૦	૫૧૮૮૪૩.૦૦
૧૬	૨૦૦૦૫-૦૬		૧૫૫૦૦.૦૦	૨૬૦૬૭૩.૦૦	૨૮૪૭૭૦.૦૦	૮૨૦૧૭૬.૦૦
૧૭	૨૦૦૦૬-૦૭		૬૩૧૬.૦૦	૮૨૨૫.૦૦	૫૦૫૭૯૧.૦૦	૧૭૬૩૪૩૩.૦૦
૧૮	૨૦૦૦૭-૦૮		૧૭૩૮૨.૦૦	૭૦૦૦.૦૦	૭૨૬૬૫૦.૦૦	૮૭૦૦૨.૦૦
૧૯	૨૦૦૦૮-૦૯		૨૦૫૫૦.૦૦	૫૪૦૦૦.૦૦	૪૧૦૦૦.૦૦	૧૧૬૫૫૦.૦૦
૨૦	૨૦૦૦૯-૧૦		૧૪૪૦૫.૦૦	૧૫૦૦૦.૦૦	૫૨૨૮૫૮.૦૦	૫૫૨૦૮૮.૦૦
૨૧	૨૦૧૦-૧૧		૧૪૪૪૫.૦૦	૨૬૪૩૦.૦૦	૨૬૭૮૪૪.૦૦	૮૧૨૮૮૪.૦૦
૨૨	૨૦૧૧-૧૨		૧૪૧૩૫.૫૦	૧૩૨૦૦૦.૦૦	૧૦૪૬૮૯.૦૦	૪૧૪૬૪૨.૫૦
૨૩	૨૦૧૨-૧૩		૩૭૦૦૦.૦૦	૨૮૦૦૦.૦૦	૧૧૦૦૦.૦૦	૮૦૦૦૦.૦૦
કુલ રકમ રૂ.		૬૮૦૨૬૬.૫૦	૧૩૧૮૬૬૮.૦૦	૧૦૬૨૬૩૭૫.૦૦	૪૬૨૭૧૦૧.૦૦	૪૩૭૫૧૮૭૩.૦૦
						૬૧૦૩૭૫૪૮.૫૦

સંતો આપણે ધેર પદ્ધારવાના હોય ત્યારે આપણી તૈયારી નીચે પ્રમાણે હોવી જોઈએ.

- ધર બરાબર સાફ કરવું.
- સંતોને બેસવાની વ્યવસ્થા માટે વ્યવસ્થા ખુરશી કે નીચે પાથરવા રાખવું.
- ઠાકોરજી માટે ટેબલ કે ત્રીપાઈ ઉપર રૂમાલ પાથરીને રાખવા.
- ઠાકોરજી માટે કુટ અને મીઠાઈનો થાળ તૈયાર રાખવો. પાણીનો લોટો અથવા ગ્લાસ ભરીને રાખવો.
- ઠાકોરજીની આરતી માટે કુલ વાટ થાળીમાં રાખવી.
- બહેનો ભક્તો અલગથી ઠાકોરની આરતી કરી શકે. અંદરના રૂમમાં સંતો દ્વારા ધરમાં પાણી છંટાવવું.
- ઠાકોરજી માટે કુલનો ૧ હાર રાખવો.
- સગા સંબંધીઓને ખાસ આમંત્રણ આપવું.
- સંતોની પૂજા કરવી કુલના હાર પહેરાવી અને સૂકોમેવો કે સાકરના પેકેટ આપી ધોતીયા ઓઢાડવા અને સંતોને પગે લાગી આશીર્વાદ મેળવવા.
- ધરના નાના બાળકોને સંતોને પગે લગાડી આશીર્વાદ લેવા.
- હરિભક્તોને આપવા પ્રસાદની વ્યવસ્થા ગોઠવવી.
- ઠાકોરજીને ભેટ મૂકી દર્શન કરવાં.
- હરિભક્તોને બેસવા સંતોથી અલગ પાથરણાં રાખવાં.

જો તમે ગૌરવ શાળી અનવા ઈચ્છતા
હો તો સર્વ પ્રત્યે ક્ષમામય વ્યવહાર કરો.

